



Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

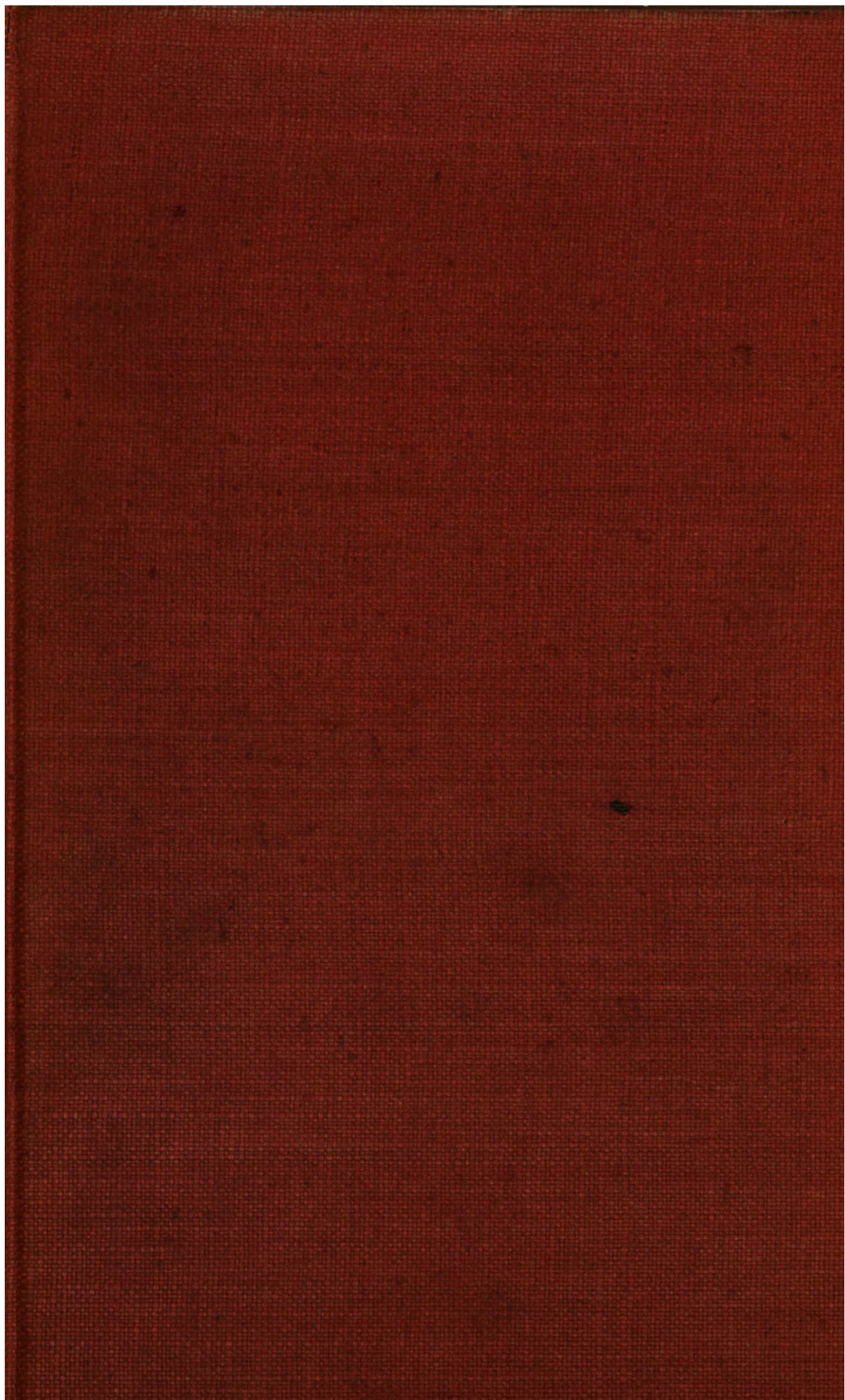
This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries
and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

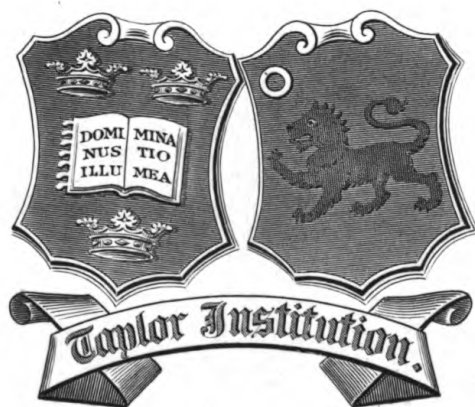
<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>



This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-
ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.



237 dd 1



RONDAIES MALLORQUINES

[illegible]

APLEC
DE
RONDAIES MALLORQUINES

D'EN
JORDI DES RECÓ
(ANTONI M.^a ALCOVER PRE.)

SEGONA EDICIÓ

TOM I

AMB LLECENCIA DE L'ORDINARI

CIUTAT DE MALLORCA

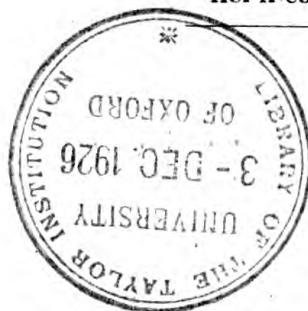
ESTAMPA D'EN SEBASTIÀ PIZÀ

1915

Nihil obstat
Lic. SALVATOR Galmés

Majoricis, die IV novembris 1914
Imprimatur
Lic. Sac. FRANCISCUS ESTEVE
Vic. Gen. Subs.

Aquesta obra es propietat
de l'autor, qui se reser-
va tots els drets que la
lleí li concedeix.



TAULA

de les rondalles contingudes dins aqueix tom

| | Planes |
|--|--------|
| PRÒLEG DE LA 1. ^a EDICIÓ | VII |
| PRÒLEG DE LA 2. ^a EDICIÓ. | XVII |
| EN JUANET I ES SET MISSATGES | 1 |
| UN FESTETJADOR. | 19 |
| S' HERMOSURA DEL MON | 23 |
| SA FIA DES CARBONERET | 35 |
| EN MARTÍ TACÓ | 44 |
| ES CA D'EN BUA I ES MOIX D'EN PEJULÍ. | 57 |
| N' ESTEL D' OR | 63 |
| NA MAGRANETA | 84 |
| SA JAIA XELOC I SA JAIA BIGALOT | 99 |
| EN JUANET DE SA GERRA | 107 |
| ES TRES GERMANS I ES NOU GEGANTS. . | 114 |
| EN PERE DE SA BUTZA | 128 |
| ES SET CEROS | 133 |
| ES SEGADOR I SA BEATA | 146 |
| EN SALOM I ES BAL'LE. | 150 |
| N' AGRACIAT | 165 |
| ES CASTELL D' IRÁS I NO TORNARÁS . . | 174 |
| ES QUATRE GERMANS | 213 |
| S' HOMO I ES LLEÓ | 228 |
| N' ESPARDENYETA | 231 |
| ES DOS BESSONS | 244 |
| SA RABOA I S' ERISSÓ | 256 |
| SA RONDAIA D' EN VIT | 269 |
| UN PAS QUE LI SUCCEÍ A ST. PERE AMB EL BON-JESÚS I ETS ALTRES APÒSTOLS. . | 273 |



PRÒLEG DE LA 1.^a EDICIÓ

UNA desgracia de familia no ha deixada agafar la ploma a l'amic del cor que s'era oferit a posar el pròleg que havia d'esser la capsalera d'aquestes RONDAIES. Per això se presenten elles totes soles, i s'entreguen en mans del poble mallorquí, ben confiades de que les rebrà còme de casa, ja que totes son filles seues, naturals o adoptives, i totes les ha guardades, Deu sab quants de sigles, dins el sagrari del seu cor.

Sense més intròit, comensarien elles llur cap de fil, si no fos que he cregut que m'establí manifestar, davant davant, quina és estada l'idea que he tenguda i quin el criteri que he seguit per formar aquest APLEC.

Lo primer de tot he de dir, i no tenc gens d'ansia que negú, sia el qui sia, me puga fer tornar cap paraula arrera, que les RONDAIES d'aquest tom primer i dels altres toms que seguiràn, si Deu ho vol i Maria i els subscriptors no afluixen, no són

preses de cap llibre, ni tretes ni inspirades ni copiades d'altre lloc més que de la boca del poble mallorquí. Directament de la seua boca, sensa altre intermediari, les he recullides. Jo meteix les m' he fetes contar, i les he escrites tot lo bé que he sabut; i no som anat a beure a altres fonts que les que anomèn dins la noteta que pos davant cada rondaia. Hi he retrets el nom i el poble dels qui les m' han contades per que, si negú posa dubtes a la autenticitat de llur procedencia popular mallorquina, e-hu puga anar a aclarir i treure-se el gat del sac. També hu he fet així per que cadascú tengués lo que es séu, ja que mai m' ha agradat anar d'amagatetjons, ni vestir-me de despulles d'altri. La roba que duc per anar p'el mon, serà comuna, raspallosa, un poc aldana, tot lo que volgueu, menys robada o presa a espera.

Com som molt devot de *Santa Clara*, Deu no m' ho tenga en retret ni en vanagloria, i, per que se veja lo que he fet i com e-hu he fet, e-hu diré amb quatre paraules.

Tant primerenca com l'amor a les lletres, va esser la meua afició a la literatura popular i especialment a les rondaies. D'al·lotell vaig comensar a escriure les que sabia de com era al·lot pusser; i en el setmanari *L' Ignorancia*, de tan gloriosa memoria per tots los bons mallorquins, reberen generosa hospitalitat *Es jai de sa barraqueta* l'any 1880, t. I. núm. 76; *Ets amos de So'n Sales, So'n Saleta i So'n Salí* l'any 1881, t. II, núm. 92; *Sa mitja faveta* i *El Compte Arnest* l'any 1882, tom III, núm 181 i 210; i lo *Almanaque Balear para el año 1882* del diari «*El Isleño*» pag. 116, me publicà *S' hortolá de s' hort des Gabre*, i el «*Museo*

Balear», época segona, t. I, núm 13, pag. 511 *La filla de Maria*.

Aquestes rondaies les vaig incloure en el tom de *Contarelles* que vaig publicar l'any 1885. Però quant vaig concebre l'idea de fer un llibre just de rondaies populars mallorquines, va esser l'estiu de 1889. Compatit de veure com de dia en dia s'anaven perdent i oblidant, i les havien arreconades casi de tot per altres distraccions, no tan inofensives, garrides, xalestes i casolanes, pero si més toixarrudes, insustancials i sospitoses, i fins i tot disolvents, me va venir l'idea d'entretenir-me durant les vacances de càtedra, i còme devertiment d'altres feines més sagrades i feixugues, replegant aquestes produccions del fecundíssim ingeni popular, i publicar-ne un llibre, com en tengués que 'm bastassem. Vaig posar fil a la 'gulla fent contar a mos pares, germans i missatges de ca-nostre i a tots els amics i coneguts les que sabíen; i vaig anar entre-sentint-me de les persones que teníen fama de destres en materia de rondaies, les vaig fer de veure, i avui una i demà l'altra, me contaren les que los varen recordar.

Aviat me vaig convèncer de que hi havia molt de camp per córrer, i que era allò un estel que prendria tot el fil que li donassen; porque de rondaies en sortíen a betzef, a forfolons; i unes sortíen llampants i altres térboles; unes sensa cap mastec ni mica d'esqueix, i altres tot amacarronades, com un tap de pica; unes senceres i altres a trossos, i de qualquna no més sortia una mica d'escapoló. I així havia de succeir; porque un les contava d'una manera i l'altra de l'altra: aquest era ben trempat per contar-les i aquell no valia un

dobler de mac; un se'n recordava de lo millor i l'altre resultava que per temps n'havia sabudes una mala fi, pero de tant de no contar-les, li eren fuites de la memoria, i casi ja no'n conservava especie. Això me va fer veure que allò no era cosa d'anar de pressa, que hu havia de prendre amb tota calma, sense frissor de cap classe, a pas de bou, i ben armat de santa paciència; que hi havia que aprofitar totes les caigudes, admetre-hu tot a benefici d'inventari, no refuar res per poc aferrai que tengués; i esperar un any i un altre any, a fi de reunir molt de pertret, acaramullar molt de concert, per llavò poder fer una triadella; i a força de ventar i traspalar, treure tota la paia i la polsegada, i, a força d'erer i de garbell, treure bé els troncs i llavorettes, macolins i grianses; i deixar damunt l'era un bon caramull de gra net i porgat, que fés goig de veure, a on poguessen els bons mallorquins omplir el sac per dur a moldre i fer pa d'aquell negre, tan saborós, tan mangívol, tan as-saciador.

Aquesta feinada que,—presa tota a la una, basta per fer perdre el *kyrie-eleison* a qualsevol, i, presa amb espai, sensa enfadar-s'hi, és la més pintoresca i entretenguda que hi haja,—me va venir de lo millor per fer-la amb punts i amb hores al temps que'm deixaven buit les vacances. Així la vaig emprendre i l'he continuada; així i sols així l'he poguda fer. Millor seria estat, massa que hu veig, trescar tota Mallorca de cap a cap, anar de poble en poble i de llogaret en llogaret, i no deixar cap recó del pla ni de la muntanya; pero tanta trescalamena jo no la poria ni la volia fer. Així és, que vaig comensar la meua tasca, i l'he continuad

any i un altre any, casi sense sortir de Ciutat, Manacor i la possessió a on estàn els de ca-nostre. L'any 1890 i 1891 ja vaig publicar qualche cosa de lo que tenia; i així sortiren demunt la revista «*El Eco del Santuario*» an el tom I, *En Juanet de sa gerra, Un pas agut, Es dos Bessons, L' Amo de So Na Moixa*; i an el tom II, *Es Segador i sa Beata, Es Negret i N' Agraciat*. Més envant, l'any 1893, veren la llum pública *Es set Ceros i Sa rondaia d' En Vit*, demunt el «*Boletín de la Sociedad Arqueológico-Luliana*» (vid. núms. 154 i 158), *El poal florit*, demunt el *Missatger del Sagrat Cor de Jesús* (Any II—1894—núm 20), i *Es tres germans*, demunt la revista de Barcelona «*La Tradició catalana*» (Any II—1894, núm. 10).

L' APLEC DE RONDAIES anava fent via, i l' any 1892 ja hi hagué qui s' oferí a editar-me un tom. Sortiren emperons, la cosa se va suspendre, i perllonga qui perllonga, no arribàrem a comensar fins el novembre passat. Lluny de sebre 'm greu de que haja succeït així, n'estic prou content, perque en tot aquest temps, recullint les que me sortien, fossen senceres o esforraïades, no refuant res, per poc prenidor que fos, me 'n son entrades moltes de noves; algunes que ja les m'havien contades, he trobat qui les m'ha contades millor; he recullides diferents variants d'unes meteixes, i he pogudes triar les més escaients; he trobats tots els bossins d'una partida, i les he pogudes presentar completes; i amb diferents escapolons que posseïa, que de tot-d'una com que no haguessen de servir per res, he trobades teles preciosíssimes de fil i seda i fins i tot de lama i tissú, la cosa més senyorívola. N'hi ha hagudes unes quantes, per exem-

ple, *Es Castell d'iràs i no tornaràs i L'amor de les tres taronges* que les he hagudes d'aplegar en vuit o nou tongades: i una altra, la *des set ceros*, que sempre la m'havien dita amb un final que coincidia en lo d'una altra,—quant ja estava impresa, la me contaren amb un final diferent, que a la llego se coneixia que era el séu propi; per lo qual no he dubtat un moment de mudar-le-hi, i he fet reproduir el full de que formava part.

Sobre tot, ¡Deu fassa que totes les bones que encara no he trobades, vagen sortint, fins que no n'hi falt cap; i que compareguen tots els bossins que 'm manquen de la partida que tenc incompletes! A l'hora d'ara, de sençeres en dec tenir per tres toms més¹, que aniré publicant en la forma del present, si Deu me dona vida i delit i no me surten altres emperons, i el poble mallorquí continua demostrant per aquesta publicació l'interés que fins aquí ha demostrat i que no puc menys d'agrair de tot cor.

Una cosa he de fer present: encara que public tots aqueis toms, ¡que no se'n vengia cap esquitall amb cinc sous quatre sous sobre si hi falta tal o qual rondalla! Es segur que n'hi faltaràn, unes perque no les hauré afinades, altres perque no les hauré trobades posadores. Com jo he fet aquest APLEC, no comissionat de negú, sino perque me passà per l'escudeller de fer-lo, l'he fet així com he volgut: he posades les que m'han agradat; i les que no m'han agradat, no les he posades.

S'enganyaria de dalt a baix qualsevol que de la

¹ Això escrivíem l'any 1896. Avui (1914) hem de dir que l'APLEC, si Deu ens dona vida per acabar-lo, lo menys arribarà a onze o dotze volums com el present.

meua obra deduís que la literatura popular mallorquina és una excepció de les altres literatures populars, que sempre són miralls fidelíssims de la vida dels pobles en tots los seus aspectes nets i bruts, alts i baixos, amb tots los seus candors i heroïsmes, pero també amb totes les seues crueses, atreviments, carnalitats i demás desgavells de que no s'allibera cap poble d'ensà que Adam i Eva mos feren la mala passada del paradís terrenal. Clar està que no se'n és alliberat el poble mallorquí, i que la nostra literatura popular reflecteix, poc sà poc llà, lo meteix que reflecteixen les altres. Pero com jo, maldement sia fins al moll dels ossos partidari de la nostra tradició, i, per restaurar-la, estiga prompte a fer qualsevol sacrifici, trob que no més s'ha de restaurar lo bo dels temps passats, que era molt, pero no les coses dolentes, porque ja no sabem a on mos hem de girar amb tantes com en tenim d'avui en día; com no he fet aquest APLEC amb cap fi tècnic ni científic, sino com un homenatge de filial afecte a la nostra llengo benvolguda i a la nostra veneranda tradició, i l'he destinat an el poble català, de Mallorca i fora-Mallorca, i per consegüent ha de poder córrer en mans de tot-hom, i no ha d'esser sobam que fassa girar cap carro, ni escull ni engolidor que tir a fons cap barqueta; per tots aquests motius e-present APLEC és així com és. Per això no hi he volgut incloure res que vengués a embrutar-me el net ni a desbaratar la voga; per això no he volgut conrar tot el sementer que m'oferien les rondaies mallorquines, sino que he tirada una paret per que no caigués dins el meu tros la pastura que hi havia, com e-hi és dins totes les literatures popu

lars, p' els qui *son afectats de verd*. No, no he volgut un pam de terra allà on he vist que se feia tal *pastura*; i no n'hi he volguda perquè lo primer es lo primer, i no vui *afegir llenya an es feix* ni bouetjar amb foc perquè crema massa, i les raons siguen acabades.

I vatassí quina es estada l' idea que he tenguda i el criteri que he seguit per formar aquest APLEC DE RONDAIES MALLORQUINES. Velestaquí aquestes fies de la nostra Musa popular. O son nades d' ella i engronsades dins el seu bres i han crescut damunt la seua falda, o son nades a fora casa, pero que, sorpresa de la seua vivor i galanía, les va encobeïr de bona hora fins al punt de prendre-les per fies.

Les pobretes anaven aperduades per assí i per allà; moltes havien perdudes ses colors, i era poqueta la carn que 'ls-e quedava; n'hi havia que no podien sortir perquè ja no més duien quatre pelle-ringos; i altres que Deu sab el temps que no les havien deixada veure pinta, ni sabó, ni lleixiu, ni aigo... Jo 'ls he donat tot lo que bonament he pogut per que tornassen a l' estat i jerarquía que tenien abans. Prenint per base lo que me contaren els qui les sabien, a força d'esment i paciència les he engirgolades així com he cregut que havien de resultar més mallorquines, més consemblants a lo que havien d'esser tot just quant brollaren, fresques i ecsisadores, de l'ingení que les va concebre, i el poble, enamorant-se 'n, les va rebre amb los braços uberts, i foren ses xalestes companyes per espai de tants de sigles, i li feren fer tantes de riajes, i oblidar tantes de penes, i passar tantes d'estones devertides. Amb lo major esment he pro-

curat reproduir la seua fesomia primitiva, brufada de candor, plena de gracia, energia i relleu; i les he enlestides i endiumenjades amb les robes més fines i precioses i amb les joies de més valor que he trobades dins la caixa maternal de la nostra llengo; perquè tot això els-e pertoca i s'ho mereixen, essent, com son tan discretes, tan agudes, tan ben tallades, tan amatents, tan etxaravides, tan gentils.

Vetaquí, doncs, com s'ès congriat aquest APLEC; vetaquí la feina que he feta i la manera com l'he feta.

Aquí me tocaria posar punt final i cloure aquesta advertencia preliminar, que s'ès feta massa llarga, si un dever de rigurosa justicia no m'obligàs abans o donar les més expressives gracies a tots mos amics i coneguts que han feta possible la meua obra, contant-me o cercant qui me sabés contar, les rondaies que present. Un altre dever, també de rigurosa justicia m'obliga a fer constar lo molt que m'han ajudat i il·lustrat en la selecció i triadella de les meteixes mos amics del cor, gloria i honor de les lletres patries, Moss. Miquel Costa i Llobera, En Tomàs Fortesa i En Pere Orlandis i Despuig. Ells amb llur bon gust i fina crítica i amb una generositat i franquesa que mai los agrairé prou, m'han assistit una cosa de no dir en mig d'una feina, com aquella de triar i escullir, que demana tant de seny, bon ull i bon paladar.

Les deficiències, punts escapats, tares i semes que hi haja en aquest sentit dins l'APLEC DE RONDAIES MALLORQUINES, que no les atribuesca negú a falta de visió i de gust de tan bons amics i literats, sino a curtedat del meu ingeni i a que no he

tengut tranc abastament per aprofitar-me de llurs observacions tan ben fundades.

I ara girau fulla, si estau per sentir rondalles; i si no, tancau el llibre i tan amics com abans.

Ciutat de Mallorca, 27 d' Abril de 1896.





PRÓLEG DE LA 2.^A EDICIÓ

MOLT de nou me vengué, quant comensà a sortir aquest APLEC DE RONDAIES MALLORQUINES, l'acceptació que trobà dins tot Mallorca. ¡Jo que tenia por, com el vaig emprendre, que la gent se'n riuria i negú hu voldria lletgir! Poc m'ho esperava que al cap d'una partida d'anys n'haguéssim de fer una nova edició! Així és estat, gracies a Deu. La primera la comensàrem de *mil* exemplars, i sortia en quaderns de xeixanta quatre planes i per suscripció. Anà creixent aquesta com un diner de fil i haguérem d'augmentar la tirada fins a *dos milenars*. An el t. II mancabà la suscripció una mica, com era natural; ens feu por una tirada tan grossa i tan extraordinaria per Mallorca, i la reduírem a *mil trecents* exemplars. Els fets han demostrat que ens erràrem de cap a peus, puis seguiren i segueixen les RONDAIES venent-se constantment, i dels toms II i III,

per llur tirada més curta, com ens ne temèrem, ja no n'hi hagué exemplars devers l'any 1906. A-leshores la casa Amengual i Muntaner emprengué una segona edició, de format més menut, començant per reproduir en dos toms el II de la 1.^a edició, pero l'edició romangué enrocada, fins que antany l'*Editorial Ibérica* de Barcelona s'oferí a fer una nova edició de 2.000 exemplars de tots els toms publicats i completar l'APLEC amb tots els toms que encara hi manquen per tenir aplegat tot el tresor rondallístic mallorquí. L'*Editorial Ibérica* reproduí els toms primitius II i III; pero després e-hu he pres per compte meu, reproduint el primitiu tom I i fent sortir el tom VII; i així aniràn sortint els altres toms que encara falten, i que per ara és mal de dir quants arribaràn a esser, perque això de les RONDAIES creix com un diner de fil.

P' el respecte que 'ns mereix el gran folklorista de Palerm, En J. Pitré, volem fer unes quantes aclaracions a lo que 'ns diu dins la noticia bibliogràfica que dedicà an els toms I i II, dalt la seua revista *Archivio*, l'any 1897, p. 449,450.

A.—Troba En Pitré estrany que 39 *rondaies* nostres umplin 620 planes en 8^u (els dos toms primers) i que n'hi haja 54 dins el tom que 'n publicà l'Arxiduc Lluís Salvador l'any 1895 a Würzburg (Alemanya), més menut que 'ls nostros i de just 252 planes; i amb això vol dir que nosaltres haurem afegides circumstancies i particularidats que els qui les contaren, descuidaven.

An això contestarem dues coses: per primera, negú es capaç de senyalar-mos cap *rondaia* de les dels dos toms primers ni dels altres, que no les conti

el poble tal com nosaltres les presentam i que hi hàgem fet cap afegit que no sia de procedencia popular ni que hi haja cap paraula ni frase que la gent sense lletres no l'usi a Mallorca; en según lloc, si dins les 252 planes de l' Arxiduc e-hi ha 54 *rondaies* i dins els nostres dos toms primers (620 planes) no més n' hi ha 39, prové de que les que posa l' Arxiduc, en general son molt curtes, i les nostres son llargues, no perque nosaltres les hi hágem fetes, sino perque 'l poble les hi conta. Tant és així, que dins el nostro tom IV, senzillament per que son més curtes que les d' aquells altres dos toms, n' hi ha 47; i dins el tom V, que sols té 359 planes de caixa més estreta que els altres toms, n' hi ha 180 de *rondaies*, per lo quant la XCVII son reialment *trenta*, la CXXXVIII son tres i la CXLVI son dues. I farà això que sien més populars que les dels altres toms? En via neguna.

B.—Respectam molt la manera de veure d' En Pitré, pero discordam completament d' ell, en lo que diu que és *sospitosa* la procedencia popular d' algunes *rondaies* perque les mos contaren persones que *saben lletgir i escriure, eglesiàstics, distingides senyores o nobles senyors*. I diu que tals persones «no tenen autoritat p' els folkloristes». «¿Per on els-e vengué, demana, la rondaia que contaren? ¿L' aprengueren de boca del poble? ¿La varen treure de qualque llibre? I si la sentiren del poble, la contava el poble com ells? N' alteraren ells la sustancia? Mos sia permès dubtar-ho. I així, essent persona culta el qui conta i essent-ho el qui escriu, porem explicar la llargaria» de tals «narracions» «del volum II». ¹

¹ Vetassí les senes mateixes paraules, preses de dita revista:

«Ma ci fa specie qualcuna delle note personali messe a piè dei tito-

An això contestam: 1.^{er} Les *rondaies* que 'ns contaren els qui *saben lletgir i escriure, els esgles-iàstics, distingides senyores i nobles senyors*, ès evident que no les varen treure de cap llibre i que no hi capgiraren res; tots les sabien de com eren menuts que los ho contaven la teta, la criada veia, un amic o altre de la casa, i aquests ja les sabien també de com eren al·lots pussers. Tal volta perque *saben lletgir i escriure*, perque son *esgles-iàstics* o *distingides senyores* o *nobles senyors* no 'ls hem de creure com mos diuen que la font de tals contarelles es aquella? No sabem lo que passarà a Sicilia o a Italia; ara a Mallorca, a on se conservaren millor les *rondaies*, era a les *cases de senyor*, dins les families de l'antiga noblesa, perque els criats vells i criades velles els-e contaven an els senyorets, per fer la pretxa i passar el temps. De criats i criades així, les sabien les *senyores distingides, nobles senyors i esgles-iàstics*

to ciascuna novella. Esse accusano provenienze diremo così erudite, e quindi sospette. Ed invero, che cosa dovrà pensarsi di una novella che l' A. raccolse dalla bocca d' una persona che sa leggere e scrivere, d' una donna eletta, d' un' altissima dama? L' autorità loro sotto l' aspetto folklorico scema in ragion diretta dei titoli di cultura che quelle persone hanno; anzi noi non sappiamo capire come si possa scrivere od anche transcrivere una novella, anche indiscutibilmente tradizionale, quando essa sia stata raccontata da ecclesiastici, o da «distingides senyores» (1, 120), o da «nobles senyors» (154) o dalla «Excma. Sra. Marquesa de Montoliu» o dal «conegut escriptor mallorquí J. L. Estelrich» (193), che è tutto dire! No, questi egregi, questi illustri personaggi non hanno per i folkloristi autorità!—Come e per quali tramiti giunse a loro la novella che essi raccontano? La audirono essi dalla bocca del popolo? La presero da qualche libro? E se pure la udirono dal popolo, è essa rimasta inalterata nella sostanza? E dato che sì, è essa raccontata tale nella forma?—Ci sia permesso di dubitarne. E così, culto il novellatore, culto lo scrittore, ci possiamo spiegare le lunghe, misurate narrazioni di codesti volumi: le 22 pagine della *rondaya* intitolata *En Pere poca por.* ie 26 di *La fia del Sol*, le 29 di *L' Amo de So Na Moixa*, le 35 di *Es fii des pescador*, le 54 di *Guardau-vos de pedra redona* del secondo volume».

de qui les prenguérem, i prou que 'ls ho fèiem avinent que mos ho contassen just així com ho sentien contar com eren menuts, i que no volíem res tret de cap llibre. Massa bona gent son tots aquests senyors per donar-mos figures per llenternes; i d'altra banda es evident que llurs contarelles eren de procedencia ben popular, ben autèntiques i ben mallorquines. I llavò hi ha una altra cosa: casi totes les *rondaies* que 'ns contaren aqueixes *personnes distingides*, les mos contaren també persones del poble, amb la circumstancia agravant p' En Pitré que aquelles *personnes distingides* les contaven més netes de mattàfara *moderna* i amb una forma més rancia, més *mallorquina*, perquè llur il·lustració i bon sentit los feia comprendre que les havien de contar tal com los ho contaven a ells com eren menuts. De manera que succeí tot lo contrari de lo que suposa En Pitré. Així és que donades les circumstancies de dites persones i la manera com procedírem per recullir llurs contarelles, consideram que, per l'autenticitat folklòrica, son un conducte tant o més segur que la gent que no *sab lletgir ni escriure*.

Molt de nou mos vénen aqueis escrúpols i emperons d' En Pitré sobre l'estensió de les nostres *rondaies*. No sabem com les contarà la gent de Sicília, si bé hem de creure que hu faràn, poc sà poc llà, com els mallorquins. Dels mallorquins hem de dir que, si les *rondaies* son llargues, naturalment, les conten llargues; i si son curtes, les conten curtes, es clar. Pero, siguen curtes, siguen llargues d'elles meteixes, si el contador es aixut o no està gaire per contar, en surt amb poques paraules, i, si vé bé, deixa qualque bossí; i a-les-hores

ja hu crec que la cosa surt curta, rònega i esforreia-da; ara si 'l contador ès afectat d'embuiar fil i d'aquells que conversen p'els colzos i d'un lledó fan un sermó, no dic res si la *rondaia* surt llarga i si n'hi posa de reguinyols i de flocs i banderetes. De nosaltres porem dir que n'hem trobats d'un i altre demble: uns que hu feien molt curt, altres molt llarc i altres remitjat; i fins-i-tot el meteix contador, contant-mos una meteixa *rondaia* en diferents ocasions, la mos ha contada més llarga una vegada que l'altra, això ès, posant-hi o afegint-hi til·les i reguinyols que feien la cosa més o menys pintoresca i xaravel·la.

Ara bé, que venguen aqueis folkloristes tan escrupulosos i prim-siules, i que mos diguen de totes aqueixes versions que poren resultar d'una mateixa *rondaia*, segons la manera d'esser i el delit del contador *iliterat* ¿quina ès exclusivament l'autèntica, la genuïna, la... popular?

Ens agradaria veure-hi En Pitré posat a resoldre tal qüestió. N'estam ben segurs de que, si 'l meritíssim folklorista sicilià coneixia Mallorca, això ès, el nostre estat social i la manera com viuen aquí encara, gracias a Deu, les *rondaies* i l'interés que desperten i l'*intangibilitat* que tot-hom de fet els-e mantén; si coneixia les *distingides senyores*, *nobles senyors*, *esglesiaístics* i *persones que saben lletgir i escriure* que retreim com a contadors dins la nota de davant cada *rondaia*;—no hi posaria cap dubte de que tals *rondaies* son ben autènticament populars, que no hi ha res afegit de cap llibre, ni la sustancia està capgirada ni tramudada, sino que es tal qual el poble ho contava i hu conta encara. De lo que responem nosaltres ès que hem fet

tot quant humanament poríem per conseguir la genuïnitat, l'autenticitat, l'integritat, no sols de la substància, sino també de la forma d'aquestes esplèndides i estimadíssimes *Rondaies* nostres.

~~~~~

Que consti el nostre agraïment més coral p'els vius elogis que han fets d'aquestes *Rondaies* la revista anglesa *Folk-Lore* de Gloucester i la revista alemanya *Kristischer Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Philologie* del doctor K. Vollmöller de Dresden, la revista italiana *Archivio per la Tradizione Popolari* de Palerm del dit gran folklorista italià Pitré, les revistes castellanes *Razón y Fe* i *Ciudad de Dios*, *La Veu de Catalunya* i *Catalunya* de Barcelona i altres periòdics catalanistes, i els diaris mallorquins *Correo de Mallorca* i *La Almudaina*. Estam també agraïdíssims del Dr. Latour, francès, hispanista ben conegut; del Dr. A. Pikhart, de Praga (Bohemia), del Dr. Hadwiger, austriac, i d'En Llorente i Falcó, Director de *Las Provincias de Valencia*, els quals ens demanaren d'orde per traduir aqueixes *Rondaies* en francès, txec, alemany i castellà respectivament, i els diguérem que sí amb tota la nostra ànima. En Llorente i Falcó n'ha publicat un bell volum amb el títol de *Cuentos Maravillosos*.— (Valencia, Establecimieto tipográfico Domenech, 1914).

Grans, corals mercès an el públic mallorquí en general i especialment a la joventut, per l'entusiasme coral que han demostrat i segueixen demostrant envers de les RONDAIES MALLORQUINES: entusiasme que, en quant denota amor fonda i ad-

hesió entranyable a lo propi, ès altament encoratjador i penyora de futures benhauranses per la Patria.

Grans, corals mercès a tants i tants d'amics que 'ns han escrit i se son interessats per aquestes *Rondaies* benvolgudes. Amb una de tals cartes creim del cas cloure aqueixes quatre retxes, i ès la que 'ns escrigué el gran Mistral, el sublim cantor de *Mireio*, l' Homer del sigle XIX, amb motiu d'haver-li enviats els toms I i II de l'altra edició. Diu així: <sup>1</sup>

*Maillane (Bouches-du-Rhône)*  
19 juin 1897

Monsieur,

J'ai reçu et j'ai lu avec un très-grand intérêt les 2 volumes de contes majorquins que vous avez bien voulu m'envoyer. Quelques-uns de ces contes se retrouvent en Provence, mais généralement les récits colligés par vous ont une couleur locale et une originalité qui les rendent très précieux pour

---

<sup>1</sup> En donam una versió catalana p'els qui no posseïxen el francès:

*Mallana (Boques-del-Ródane)*  
19 de juny 1897

SENYOR MEU,

He rebuts i he lletgits amb un gros interés els dos volums de rondaies mallorquines que heu tengut a bé enviar-me. Qualcunes d'aquestes rondaies se troben a Provensa; pero generalment les contarelles que vos heu replegades tenen una color local i una originalitat que les fan ben precioses per l'estudi de les velles tradicions de l'humanitat. El medi insular a on les heu recullides és una garantia de llur autenticitat i de llur puresa de molt de temps entera.

Crec que farieu bè, si no hu heu fet ja, d'enviar el vostre *Aplec de Rondaies Mallorquines* a Mr. Paul Sébillot (80, baluart sant Marcel, Paris), director de la *Revue des Traditions Populaires*, qui 's eomplaurà, n'estic segur, de donar compte del vostre treball i de procurar-li tota la publicitat que 's mereix.

Rebeu, senyor meu, amb les meues corals mercès, la seguransa de mon afecte i de mos sentiments més distingits.

F. MISTRAL.

l'étude des vieilles traditions de l'humanité. Le milieu insulaire dans lequel ils ont été recueillis est une garantie de leur authenticité et de leur pureté de longue date.

Vous ferez bien, je crois, si vous ne l'avez déjà fait, d'envoyer votre *Aplec de Rondaies Mallorquines* à Mr. Paul Sébillot (80, boulevard Saint-Marcel, Paris), directeur de la *Revue des Traditions Populaires*, qui sera heureux, j'en suis sûr, de rendre compte de votre travail et de lui donner la publicité qu'il mérite.

Recevez, Monsieur, avec mes remerciements pressés, l'assurance de ma très haute estime et de mes sentiments les plus distingués.

F. MISTRAL

Pos punt an aquest *Pròleg* demanant a Deu que me concedesca vida, espai i delit per posar en net i publicar les rondaies que encara queden dins les meues llibretes de notes fins a deixar llest i completat aquest bo d' *Aplec de Rondaies Mallorquines*. Amèn que sia així.

*Ciutat de Mallorca, 11 setembre, 1914.*







SIA PER A SEMPRE BENEIDA I ALABADA  
**LA SANTÍSSIMA TRINIDAT**  
PARE FILL I ESPERIT SANT, TRES PERSONES  
I UN SOL DEU, AMEN.

A HONOR I GLORIA DE

**NOSTRE SENYOR DEU JESUCRIST**

I DE LA SEUA

PURÍSSIMA I SANTÍSSIMA MARE

**LA BENAVENTURADA SEMPRE VERGE MARIA**

I DELS SANTS MALLORQUINS

EL MÁRTIR BT. RAMÓN LULL

LA VERGE BEATA CATALINA TOMÁS

i

SANT ALONSO RODRÍGUEZ

COMENSA

**l'Aplec de Rondaies Mallorquines**







## EN JUANET I ES SET MISSATGES<sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un Rei que no més tenia una fia. Era molt desxondida; i, quant va esser casadora, son pare va fer unes dictes que es joves que tenguessen ganes de casar-se amb ella, se presentassen, i es qui li guanyaria a dir una mentida grossa, aquell s'hi casaria; i tots es qui no li guanyassen, dos criats los acompanyarien amb una verga de bou llarga, i los pegarien fins que los arribassen.

N'hi anaren una mala fi; pero tots acabaven per haver de córrer ses vergades, i es criats del Rei ja estaven cansats d'encalsar fadrins dant-los a tastar sa verga de bou.

Sa fia del Rei donava set voltes a tots, i no hi havia que dir tornau.

Se'n arribá a tèmer un pollastrell d'una possessió de Manacor, que havia nom Juanet, un poc geperut i que caminava a la xisclera. I ¿que fa ell?

---

(1) La me contaren a Manacor ma mare, una cosina meua, la madona Antonina Vallespir de So'n Boga, i el sen Pere Gotze, un homonet veí que'n sab i me'n ha contades una bona partida.



Pren un pa i una sobrassada, se posa ses cames an es coll, i ja es partit cap a Ciutat per veure si amb una mentida grossa se feia gendre del Rei.

Camina caminarás, com va esser a *ses basses de Vilafranca* <sup>1</sup>, en troba un qui se travava.

—¡Alabat sia Deu!

—Per a sempre.

—¿I ara que fas, si no es massa preguntar?

—Me trau.

—¿I a on treu cap travar-te?

—Perque su aquí hi ha una llebre an es jas, i la vui agafar; i, si no 'm travás, li guanyaria de massa a córrer.

—¿I aquesta es vera?

—Ara mateix e-hu veurás.

Acaba de travar-se; botant botant, s'acosta an es jas, i fa:

—¡Xo!

Sa llebre s'alsa; i de d'allà, com la bala; pero aquell travat pega un parei de llongos, i ja la tengué.

—El dimoni éts, s'exclama En Juanet. ¿I que 't diuen a tu?

—En Corrim.

—¿Que 't vols llogar amb mí?

—Si 'ns avenim des preu.

—¿Que has de guanyar?

—Cinquanta lliures i un vestit.

—Feta está sa barrina.

—Feta está idò, i manau feines.

—Anem cap a Ciutat, digué En Juanet.

I seguiren cap envant.

<sup>1</sup> Aquestes *basses* i es demás llocs que s'anomenen a continuació, se troben quant un va de Manacor a Ciutat p' es camí real.

A sa costa de So 'n Comelles en troben un que estava tombat, amb una oreia a sa terra.

—¡Alabat sia Deu! li digueren.

—Per a sempre, va respondre.

—¿I que fas, si no es massa preguntar?

—Escolt; amb una oreia sent lo que diuen fins i tot es condemnats de l' infern i amb s' altra ets àngels del cel, que canten *Sant! Sant! Sant!*

—¿I que 't diuen a tu? li demana En Juanet.

—N' Escoltim.

—¿Que 't vols llogar amb mí?

—Si 'ns avenim des preu.

—¿Que has de guanyar?

—Cinquanta lliures i un vestit.

—Feta está sa barrina.

—Feta está idò, i manau feines.

—Anem cap a Ciutat, digué En Juanet.

I seguiren cap envant.

Quant foren an es pla de Montuïri, en troben un que feia una gaveta voltant sa torre d' un molí de vent.

—Alabat sia Deu, digueren.

—Per a sempre, va respondre.

—¿I ara que feim, si no es massa preguntar?

—Aquest molí té es vents xerecs, i li fas aquesta gaveta per desllorigar-lo i dur-lo-me 'n demunt aquell puig.

I apuntá an es *Coll de sa grava*.

Ell amb quatre xadades va haver acabada sa gaveta; tira s' eina, abraona sa torre des molí, li pega estreta, l' alsa en pes, i, *tris-tras tris-tras*, la se 'n du demunt es puig que havia dit.

—¡El dimoni éts! s' esclamá En Juanet. ¿I que 't diuen a tu?

—En Forsim, va respondre ell.

—¿Que 't vols llogar amb mi?

—Si 'ns avenim des preu.

—¿I que has de guanyar?

—Cinquanta lliures i un vestit.

—Feta está sa barrina.

—Feta está idò, i manau feines.

—Anem cap a Ciutat, digué En Juanet.

I seguiren cap envant.

Quant foren devora Algaira, en troben un amb un arc i una grapada de fletxes, i en tenia una a s' arc, apunta qui apunta.

—Alabat sia Deu, li digueren.

—Per a sempre.

—¿I que fas, si no es massa preguntar?

—Apunt a un mosquit posat a un uiastrèll demunt es puig de Randa.

—¿I el ferirás?

—Me pareix que no picará ningú pus.

Ell li despara, pugén an es puig, s'en van a s' uiastrèll, i trobaren es mosquit en terra, xapat p'es mig i sa fletxa devora amb una mica de sang a sa punta.

—¡El dimoni éts! s' exclamá En Juanet ¿I què 't diuen a tu?

—En Fletxim.

—¿Que 't voldries llogar amb mi?

—Si 'ns avenim des preu.

—¿I que vols guanyar?

—Cinquanta lliures i un vestit.

—Feta está sa barrina.

—Feta está idò, i manau feines.

—Anem cap a Ciutat, digué En Juanet.

I seguiren cap envant.

Quant foren *baix de Costes*, devant *s' Hostal des pla*, en troben un abordat a una paret d'esquena d' á <sup>1</sup>, ben gruixada, que roegava ses pedres que feien gens de regruix.

—¡Alabat sia Deu! li digueren.

—Per a sempre, va respondre.

—I ¿que fas, si no 's massa preguntar?

—M' esmol ses dents un poc.

—¿I quin es s' ofici teu?

—Llavorar parets.

—¡Ai de bo!

—Ara mateix e-hu veureu, digué aquell homo.

I se posa amb ses barres *rac-a-rac rac-a-rac* an aquella paret, i al punt li va haver fet un forat que hi podien passar tres homos.

—¡El dimoni éts! va dir En Juanet. I ¿que 't diuen a tu?

—En Llavorim.

—¿Que 't voldries llogar amb mí?

—Si 'ns avenim des preu.

—¿Que vols guanyar?

—Cinquanta lliures i un vestit.

—Feta está sa barrina.

—Feta está idò, i manau feines.

—Anem cap a Ciutat, digué En Juanet.

I seguiren per evant.

Quant foren an *es torrent de Bárbara*, notaren que a l'en-dreta des camí venia ben ple, i a l'esquerra no duia gens d'aigo.

---

<sup>1</sup> Una paret que, en lloc d'esser plana damunt, acaba en dues cares que fan carena, lo mateix d'una esquena d'ase. Per aixó se diu *paret d'esquena d'á* o *d'ase*. En el primer cas, se perd la síl·laba *der-rera*, lo mateix que an aquella altra espresió; *perdre s'a(se) i ses n: a-granes*, equivalent a *perdre sa xaveta*.

—¿Que será això? s' exclamaren tots. Aquí hi ha cosa de lo *alto*.

Se posen a mirar arreu, a veure si afinarien es per què d' aquella cosa tan estranya; i afinaren devall es pont un homo agotzonat i boca badada que se bevía tota s' aigo que duia es torrent. Tots quedaren amb sos cabeis drets.

—¡Alabat sia Deu! digueren quant los va haver espassat s' esglai.

—Per a sempre, va respondre ell.

—¡El dimoni éts! s' esclamá En Juanet. ¿I a on te poses tota aquesta aigo?

—Jo la m' envii, i no m' importa sebre a on se en va.

—¿I que 't diuen a tu?

—En Bevim.

—¿Que 't vols llogar amb mí?

—Si 'ns avenim des preu.

—¿I que vols guanyar?

—Cinquanta lliures i un vestit.

—Feta está sa barrina.

—Feta está idò, i manau feines.

Tot-d' una que En Bevim no pará pus amb sa boca, conversant famb En Juanet, s' aigo des torrent va pendre sa fua cap a mar, i al punt e-hi va esser.

Es missatge nou i ets altres seguiren darrera l' amo, camí camí. Devora la *Soledat* en trobaren un qui bufava cap an es Molinar, més encès que un pebre de cirereta, amb unes galtes més inflades que unes xeremies, i amb uns pits tan estufats i un pantaix tan fort que era lo meteix d' unes manxes d' un ferrer.

—¡Alabat sia Deu! li digueren.

—Per a sempre, va respondre.

—¿I que fas, tant de bufar, si 's pot sebre?

—Fas moldre aquesta partida de molins de vent.

¿Que no los veis? N' hi ha més de cinquanta, tots afilarats.

Tot-d' una que aquell homo s' aturá de bufar, es molins, un després s' altre, s' aturaren de moldre.

Figurau-vos quins uis devien badar, quant e-hu veren, En Juanet i es seus missatges.

—Perque vegeu que som jo que los fas moldre, digué aquell, esperau un poc.

I se torná inflar, i bufa qui bufa; i veren que tots es molins des Molinar tornaren a moldre tan depressa, que era lo mateix que si haguessen perduda sa nadia.

—¡El dimoni éts! digué En Juanet. ¿I a tu que 't diuen?

—En Bufim.

—¿Que 't vols llogar amb mí?

—Si 'ns avenim des preu.

—¿Que vols guanyar?

—Cinquanta lliures i un vestit.

—Feta está sa barrina.

—Feta está idò, i manau feines.

—Anem cap a Ciutat, digué En Juanet. M' engana que a noltros vuit ningú la mos fassa, que no la mos pac.

Arribaren a *Ses Enramades*.

—Al·lots, va dir En Juanet, un sac buit no 's serva. Aturem-mos a un hostal d' aquests, i pegarem una bocinada.

—Bé parla l' amo, digueren tots.

I posaren forqueta devant *Ses Enramades*.

Una hostalera los enllestí dinar amb quatre gra-

pades, i pegaren tots lo que es diu una panxada de voltor.

Capell alt, bras sonant i oreia fumant, entraren per sa porta de Sant Antoni, i la gent los feia amples, i no s'aturaven de mirar-los-se.

—¿A on anau, valents joves? los demanaven.

—A veure si guanyarem a sa fia del Rei a dir una mentida grossa, responia En Juanet.

—No hi aneu, los deien, que vos farán córrer ses vergades. Així los ne pren a tots es que hi van.

—Sa por, de prop, no es res, si la volen veure. deia En Juanet, i no s'aturava mai de passar en-vant.

Arriba a la fi a ca 'l Rei, i demana per parlar amb sa seua fia.

Ella surt, i se troba devant s'estampa d'En Juanet i En Corrim, En Forsim, En Fletxim, n'Escoltim, En Llavorim, En Bevim i En Bufim, que l'enrevoltaven.

—¿Tots vuit vos voleu provar amb mí? los demaná

—No senyora, va dir En Juanet, no més som jo: aquests son es meus missatges.

Quant ella el se va haver mirat bé, i el va veure tan revescós i geperut, encara que 's creia que el safalcaria, com ets altres, li va fer mals averanys, i los deixa en banda.

En Juanet se presenta an el Rei, i li conta es desaire que li havia fet sa seua fia, i el Rei diu:

—Paraula de Rei no pot mentir. Ses dictes se son fetes, ses dictes s'han de cumplir, surta des llevant, surta des ponent.

Reuneix tota la Cort i fa venir sa seua fia.



—Hala! va dir, ja veure qui guanya!

—Que comens ell! va dir la Princesa.

—Això sí que no hu faré, diu En Juanet, rodetjat des set missatges. ¡Un foraviler com jo, haver de parlar primer que Vostra Real Altesa! ¡Per cap vent del mon! No 'm toca!

—Aqueix homo té raó, va dir tot-hom, i el Rei trobà lo mateix.

La Princesa no tengué més remei que comensar, i greu ferm que li sabia.

—A l'hort del meu pare, digué, e-hi ha una col tan grossa que dins el gost a punt de mig dia fa tanta d'ombra, que hi sesten setcents moltons i no se senten ni 's veuen.

—¿I no son sords ni cegos? va dir una veu.

—Senten es trapitx d'una formiga i veuen es vent volar, va respondre ella.

—¡Sí que hu es grossa aquesta! va dir tot-hom. ¡Pobre geperut! ¡No 'l se'n tornarà an es gep! ¡Apareiau ses vergues!

—A poc a poc, va dir En Juanet. No passeu s'arada davant es bous. Deixau-me dir primer, i llavò ja xerrareu.

—¡Amolla-li! digué el Rei, tot impacient.

I En Juanet se destirà d'aquesta.

—Si a l'hort de Vostra Real Altesa e-hi ha una col tan grossa, vos fas a sebre que a ca-nostra hi ha una caldera tan gran, que s'altre día la varem haver d'estanyar, i varen haver d'esser setcents calderers, i cada un picava amb so seu martell, i per fort que picassen, no se sentien ni 's veien un amb altre.

El Rei, sa seua fia, tots es de la Cort romangueren com abil·lats, sense sebre que dir davant aquella sortida d'En Juanet.



Sa fia del Rei, perque era un pebre allò que li feia coure ets uis de casta forta, arribá a obrir boca, demanant a mitja veu.

—¿I per que es aquesta ca derassa?

—Per cuinar aquella colassa, respongué tot xelest En Juanet.

Tot-hom va quedar de pedra.

Des cap d'una estona, de totes ses boques sortí aquesta veu:

—No hi ha apell ació, sa calderassa per forsa ha d'esser més gran que sa colassa.

I el Rei que digué:

—Paraula de Rei no pot mentir. Fieta meua, t'ha guanyat, t'haurás dé casar amb ell.

La pobreta va rompre en plors; i cuidava a fer ui de pensar no més que havia de caure amb aquella faristea, corbo i geperut.

Se va haver d'ajeure des sentiment, i no li treien altra paraula de sa boca sino que estava fet d'ella.

Son pare, apurat de tot, va resoldre posar tots ets emperons que pogués an es casament.

En Juanet i es set missatges li donaren un afer ratai; perque no h havia qui los anás entorn: maltractaven tots es qui los feien un poc es perque, i es carrers i ses plasses los eren estrets per passar.

El Rei dona orde que los prenguen. Però ningú s'hi atrevia, tanta de por los menaven.

A la fi, un vespre, quant tots dormien, los agafen i los tanquen dins s'olla d'un castell.

Des cap d'una estona que hi eren, los invest un brant d'aigo com es cos d'un homo.

Al punt s'aigo los arribá per sa cinta; i com més anava, més aigo venia.

—Bevim, diu En Juanet, fes lo que sabs fer.

En Bevim bada sa boca, pega unes quantes xuclades, i se va beure tota s'aigo que hi havia, i amb sa mateixa seguida posa se boca baix des brant, i no 'n deixava caure una gota en terra.

Així passaren tot un día, sensa que hi anàs ningú a veure que feien, ni a dar-los res.

—¿I que mos hem de podrir aquí dins? digué a la fi En Juanet. Llavorim, fes lo que sabs fer.

En Llavorim s'aborda a sa paret amb ses barres; i clavada vé, clavada va; i venguen mitjans p'en terra i pols per llarc.

¿Que me 'n direu? Amb una estoneta va haver fet un forat ben gros, i pogueren sortir peu pla.

I En Juanet davant davant, i es set missatges derrerera derrerera, cap a ca'l Rei falta gent.

—Senyor Rei, digué En Juanet, tot-d'una que el va veure. Pactes son pactes; he guanyat a sa seua fia, m'he de casar amb ella. Es meua i la vui, cadascú que tenga lo que es seu.

—Homo, digué el Rei, tot apurat, no sies guixa. Ja s'arreglará tot. Demá en parlarem de prop.

El Rei, sa seua fia i es de la Cort se posaren pensa qui pensa, a veure com se desfarien d'aquells trumfos.

¡Vaja quina una que se 'n pensaren! La Princesa era molt corredora: es dies que hi havia corregudes, solía sortir an es cós, i guanyava an ets homes i tot. Casi totes ses joies se 'n duia ella.

—En Juanet, varen dir, corbo i geperut, ha de tenir mal córrer ferm. Lo millor es dir-li que aquí hi ha sa costum de que dos, per casar-se, s'han de provar a córrer abans; i que, si s'homo no guanya a sa dona, no 's pot fer es casament.

Lo en demá matí el Rei crida En Juanet, i li diu:

—Mira, aquí hi ha una costum: que, en haver-se de casar dos, s'han de provar a córrer, i si ell no guanya, no 's pot fer es casament. Vos provareu idò tu i sa meua fia.

—En voler, diu En Juanet.

—Idò no res, digué el Rei. Partiren de *Ses Enramades*, es cós será es camí de Manacor fins a sa font de Xorrigo. Tu te 'n durás una carabasseta, i l'has de tornar plena de s'aigo de sa font. Ella durá un brot de s'eura que hi ha devora. Si tu arribes primer, vos casau; si no, te 'n haurás d'estrènyer es cap.

Se 'n va tota la Cort a *Ses Enramades*. En Juanet e-hi compareix amb sos set missatges. Se posa un bal·le de cós, es bal·le senya una retxa en terra, i hi fa posar es peu de davant a sa fia del Rei i an En Juanet.

—¿Estau? va dir.

—Estam, digueren tot dos.

—A la una, a les dues, a les tres, ¡sus! va dir es bal·le.

I ells dos de d'allà, tant com ne podien treure.

Al punt los varen haver perduts de vista.

Vos assegur que tant un com s'altra se 'n anaven tan atacats com podien; e-hu feien de tot, un per casar-se, s'altra per no haver-se de casar.

I heu de creure i pensar que En Juanet comensá a prendre ventatge i més ventatge. Ell quant sa fia del Rei arribá a sa font de Xorrigo i abastá a s'eura, En Juanet ja tenia sa carabasseta plena i ja tornava cap a Ciutat.

La dona, quant se va veure perduda, se posá a cridar:

—¡Juanet, Juanet, Juanet!

—¡Que tant de *juanetjar*! digué ell, girant-se darrera.

—Escolta, digué ella. Tampoc no es cosa de que hágem de caure morts. Si tu me guanyes, mos casarem, i es mal será mort. Al cap i a la fi, tu és un homo de bé i desxondit, i me pareix que en més males mans podria caure.

An En Juanet li agradá tant aquell sò, que se aturá.

—Acoste't, homo, li digué ella. Ara que ningú mos veu, reposem una mica. Dassa, t' esplugaré.

S' aubarcoc e-hi consentí, per dar-li gust.

Li posá es cap damunt sa falda, i ella espluga qui espluga, i al punt el tengué més adormit que un tronc.

A poc a poc li posa's cap en terra, li pren sa carabasseta, i la hi buida dins sa font.

Es set missatges estaven allá a *Ses Enramades* ben uis espolsats, perque no los fessen cap engallada.

N' Escoltim s' era posat amb una oreia en-terra, escolta qui escolta.

Cap petjada havia perduda a sa fia del Rei hi an En Juanet. Havía conegut quant arribaven a Xorrigo, quant En Juanet omplia sa carabasseta, i fins i tot es glec-glec que feu s' aigo, quant sa fia del Rei la hi buidá.

—Al'lots, digué an ets altres. Aquí hi ha cosa. No es possible que l' amo nostro buit sa carabasseta després d' haver-la omplida. Corrim, ves a veure que és això.

En Corrim al acte pega llongo, i cap a Xorrigo s' ha dit.

Tanta de via va fer, que, quant e-hi va esser, sa fia del Rei no més havia tengut temps de partir i pegar set o vuit passes. Despertá En Juanet, ompliren sa carabasseta, i cap a Ciutat tot dos, cames me valguen.

Sa fia del Rei a un tros curt guanyava a molts, i s'havia figurat que a un tros llarc seria lo meteix. Lo que li succeí fonc que, si de molt li havia guanyat En Juanet a s'anada, de més li guanyá a sa venguda.

Quant ell arribava a *Ses Enramades*, ella encara era devers *La Soledat*.

—Senyor Rei, digué l'homo, aquí no hi ha *sperite tuó*: mos hem de casar, i s'ès acabat.

El Rei no sabia per on prendre.

—Aqueix homo parla bé, deia tot-hom. Lo que es seu, donar-le-hi.

El Rei, per llevar-lo-se de devant, diu:

—Anem an es Tresor, i te 'n durás tots es doblers que vulgues.

—Tots es que se 'n podrá dur aquest, digué, apuntant an En Forsim.

—Corrent, s'esclamá el Rei, figurant-se que En Juanet amb aquells doblers se donaria per satisfet.

En Forsim agafá un llensol ben gruixat, en fa un sac, e-hi cus una partida de cordes per que fos més fort; i amb En Juanet i es demás missatges, cap a ca 'l Rei.

El Rei los mena an es Tresor, i los mostra un caramull de dobles de vint que feia por.

—Me pareix que no les vos ne dureu totes, los digué; i cridá un criat per que mesurás.

En Forsim para es sac; es criat sa posa a tirar-hi senaies de dobles de vint.

Ell es caramull ja havia minvat la mitat, i es sac encara no era ple, i En Forsim que sempre deia:

—¡Venguen més senaies!

—Pero que no veus, deia el Rei, que no te 'n ho podràs dur? Ses cames te farán figa.

—Deixau estar s' ansia per mí, deia En Forsim.

—A la fi es sac arribá a esser ple. En Forsim el fermá ben fort, l' abraona, i el se carrega.

En Juanet i ets altres missatges, que ja estaven convinguts, tot amb u, peguen grapada a sa fia del Rei, l' asseuen demunt es sac, i la hi subjecten, i ja li han estret darrera En Forsim.

El Rei i tots es de la Cort quedaren de pedra davant tal atreviment. Va durar una bona estona que no 's donaven compte de lo que los passava.

Quant el Rei torná en sí, se pegava amb so cap per ses parets; ses criades de sa seua fia s' arre-bassaven es cabeis, i feien uns plors i uns crits que entraven dins es cervell; alsaren ca'l Rei, sortiren per plasses i carrers, i posaren tota la Ciutat en revolt.

El Rei crida totes ses tropes, fa armar tot-hom, i surt a veure si agafaria aquells desenfreïts que li havien presa sa fia.

Los destriaren devora s' *Hostal des pla*.

Quant En Juanet va colombrá tanta de gernació i tanta de tropa que ja los era demunt, va dir:

—Al·lots, estam perduts, si no feim de la guerra pota. Fletxim, treu sa teua habilitat; i tu, Forsim, fes lo meteix, posa es sac i sa fia del Rei en-terra; i voltros, Bevim i Llavorim, teniu-hi compte. Hala, Bufim, tu que feies moldre es molins des Molinar, a veure si atures aquest delobí de gent!

Allá devora hi havia un gran pinar.



En Forsim s'arromanga, s'aborda an es piñs, i grapada vé i grapada va, amb cada grapada en tirava un en-terra.

Al punt n'hi va haver una estesa fora mida.

Arriben ses tropes, s'afiquen per dins aquells pins; es cavalls no podien donar passa, ets soldats de peu quedaven com a sembrats. En Fletxim se posa a desparar-los fletxes, i no n'hi falla cap: amb cada una deixa un soldat estès. En Forsim agafa un pi per sa rama, i pega qui pega amb sa soca; i allà a on feria, no més quedava la pols. Sa tropa així com pogué, deixá es pinar; pero comensa a pegar-los pe' sa cara un vent tan fort, que no los deixava avansar una passa; los prenía ses berretines, los aturava s'alè, los tomava d'esquena. Era En Bufim que bufava a les totes.

El Rei no tengué més remei que tornar-se 'n a Ciutat amb ses poques tropes que li quedaven.

En Forsim se torná carregar es sac de ses dobles de vint i sa fia del Rei; i amb En Juanet i es demés missatges, hala qui hala cap a Manacor.

Quant e-hi arribaren, foren ses bones.

Tots volien sa fia del Rei, porque cada un deia que, si no fos estat per ell, haurien fets ets ous en terra.

—Si jo no 'm bec s'aigo que mos queia dins s'olla des castell, deia En Bevim, tots mos seríem aufegats.

—I si jo no atur ses tropes, deia En Bufim, encara mos agafaven i en feien una coca.

—I si jo, no llavor i forat sa paret des castell, deia En Llavorim, ¿com en sortíem? Tot mos hi seríem morts de fam.

—I si jo, deia N' Escoltim, no me tem de quant

sa fia del Rei buidava sa carabasseta, ¿com li hauria guanyat l'amo nostro?

—I si jo, deia En Corrim, no hi vaig correns a despertar-lo, ¿de que hauria servit es teu escoltar?

—I si jo, responia En Forsim, no hagués duit es sac d'unces i sa fia del Rei, i no hagués feta aquella solada de pins i de soldats, ¿que seria estat de tots noltros?

—I si jo, deia En Fletxim, no hagués tengut tan bon dret amb ses fletxes que he tirades, ¿com mos ne desfèiem de tanta de tropa?

A la fi En Juanet va pendre sa paraula.

—Al·lots, va dir: tots vos sou tractats bé; heu fet lo que vos pertocava; pero teniu present que sou missatges meus, i que vos tenc llogats, no per que fasseeu feina per voltros, sino per mí. Mentres sieu missatges meus, sa feina que feis es meva; i, en haver-vos pagada sa soldada, estam cabals. Ara mateix la vos vui pagar. Vos havia de dar cinquanta lliures i un vestit: vos donaré cinquanta dobles de vint, i una dobla més p' es vestit.

—L' amo parla bé, i sa raó li vessa per demunt es cap, digueren tots.

En Juanet los pagá així com havia dit, i cadascú va prendre p' es seu vent.

Sa fia del Rei va veure que no s' escaparia d' haver-se de casar amb En Juanet; que ell era un homo de bé i ben desxondit; i que, si era corbo i geperut de còs, no hu era d' ànima; i acabá per donar-li es sí.

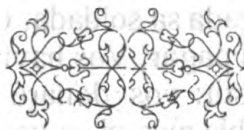
I se casaren.

El Rei, com no tenia altra cosa més que aquella fia, veent que ella hi havia allargat es coll i que estava ja tota elevada amb En Juanet, porque era



s' homo més desxondit, més comportívol i més considerat que se pogués trobar, i llavò que no tenia mal dia mai, i feia riure per ses butxaques tot-hom, deixá tota sa betzerria, li espassá tota sa malícia, feren ses paus; i visqueren molts d'anys plegats amb salut i alegría; i encara son vius, si no son morts.

*Manacor, Janer de 1890.*





## UN FESTETJADOR <sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era una mare que tenia un fii, bajoca de tot, que havia nom Pere.

Ja havia doblegats es trenta, i no era estat capaç mai d'escometre cap al·lota.

Sa mare li arribà a dir.

—¡Hauries de veure si vas a festetjar qualche poc!

—¡Si jo no sé que tenc de dir! va respondre ell.

—Mira, digué sa mare des cap d'un parei de dies, ses raons sien acabades; a festetjar has d'anar, surta d'allà on surta!

—¿I a on volem que vaja? diu ell.

—¡Bon re-cotri! diu ella. Ves a Na Maria-Aina des fil.

Na Maria-Aina des fil era fia d'una que per temps era estada veinada seua.

—¿I que li he de dir? demanà En Pere.

—¡Foi, que li has de dir! diu sa mare. Tot-d'una convé que digues: ¿com va? ¿que li pegau a seure?

En Pere se'n va a ca-Na Maria-Aina un diumen-

---

<sup>1</sup> La 'm contà ma mare.

ge a 's cap vespre, i la trobá an es portal amb sa mare, que se'n anaven a l' esglesia.

—¿Com va? digué s' aubarcoc. ¿Que li pegau a seure?

—¿No hu veus tu si seim o si estam dretes? digué Na María-Aina, i li girá s' esquena, i partiren totes dues, rodaren clau, i se'n anaren cap a l' esglesia. En Pere va quedar a 's mig des carrer com es gat d' En Para-canyes, fins que a la fi se'n torná a ca-seua.

—¿Com és anat? li demaná sa mare.

—Malament, digué ell; i li contá es pas.

—Idò en tornar-hi, digué ella, has de dir: Festetgem, festetgem.

—Ja hu diré idò, s' esclamá En Pere.

Des cap d' un parei de dies, se'n hi va; i justament Na María-Aina tengué son pare mort, i trobá sa casa plena de gent, plorant o fent una cara ben trista.

Afina Na María-Aina asseguda a una cadira, que tenia ets uis com a tomátigues de plorar.

S' hi acosta i li diu:

—Festetgem, festetgem.

—¡Ah tros de bestia! se va esclamar tot-hom. ¿Amb so mort còs present, amb sa pena i trastorn d' aquesta casa, vens a cercar festetjaments? ¡Treis-lo defora! ¡treis-lo defora!

I le hi varen treure amb caixes destrempades.

L' homò se'n torna a ca-seua i sa mare li demana:

—¿Com és anat?

—Malament, digué ell; i li contá es pas.

Sa mare, quant el sent, li diu:

—Idò havíes de dir: al cel lo vegem.

—Ja hu sabré per un altre pic, va respondre ell.  
Des cap d'una mesada hi torna.

Justament los trobá que feien matanses, i comensaven a desxuiar es porc.

—Ave María Puríssima! diu En Pere de damunt es portal.

—Concebuda sens mácula! li varen respondre.

L' homo se mira una mica es porc, i diu:

—Al cel lo vegem.

—¡Es porc vols veure al cel, tros de banc? s' exclama tota cremada sa mare de Na María-Aina. Si no 'n dus més de fresques, te 'n pots tornar per allá on éts vengut.

En Pere no tengué més remei que fer-ho així.

—¿Com és anat? li demaná sa mare.

—Malament, va respondre ell; i contá es pas.

Sa mare li digué:

—Havías de dir ¡molts i grossos!

—Ja hu sabré per un altre pic, va dir ell.

Des cap d'una mesada hi torna.

Justament trobá Na María-Aina que li curaven un bony que li era sortit an es clotell.

—Ave María Puríssima! digué, i entrá.

—Concebuda sens mácula! li contestaren.

—¡Molts i grossos! digué ell, mífant-se la feta.

—¡Un tot sol casi m' ha morta, s' exclamá ella, i tu demanarás que me 'n venguen molts i grossos? ¡Bestia més que bestia! ¡sortim d'aquí dins, abans de més raons!

En Pere, se 'n va haver d'anar com un ca atupat, amb sa coa a 's mig de ses cames.

—¿Com és anat? li demaná sa mare.

—¿Com ha d'esser anat? ¡Malament! digué ell; i contá es pas.

Sa mare, quant el sent, se va treure aquesta:

—Idò havies de dir: que s'assec i no reverdesca.

—Ja hu sabré per un altre pic, s'exclamà ell.

Des cap d'una mesada hi torna.

Justament trobà Na Maria-Aina que semblava un claveller.

—Que s'assec, i no reverdesca! digué En Pere, tot-d'una que la veu.

—¿Que ja el tornam tenir a s'alicorn a dir bajanades i a fer nosa? digué ella tota plena de malícia. ¡Arruix! ¡passa fora, ca pelut!

I En Pere no tengué més remei que anar-se'n.

—¿Com és anat? li demaná sa mare, quant el va veure.

—Malament, digué ell; i li contà es pas.

Sa mare se destirà d'aquesta:

—Idò havies de dir: brui per defora i rel per de dins.

—Ja hu sabré per un altre pic, s'exclamà ell.

Des cap d'una mesada hi torna.

Justament trobà Na Maria-Aina que li treien una espina de garanyoner que s'havía aficada ben endins a un peu, i li feien un mal que no era sufridor.

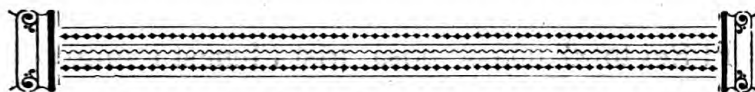
—Brui per defora i rel per dedins! digué En Pere tot-d'una que entrà, i va haver vista la feta.

Quant el sentiren, s'afuaren a ell; li varen dir ses mil llástimes, li feren ses galtes vermeies de galtades, i l'acompanyaren fins devora ca-seua amb dues vergues de bou, i amb cada cimada li feien fer volta redona.

De s'atupada va haver de jeure vuit dies, i li espassaren de tot ses ganes de tornar a festetjar; i, en veure casa d'al·lotes, voltava.

Gat escaldat d'aigo freda tem.

*Manacor, desembre de 1889.*



## S' HERMOSURA DEL MON<sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un rei cristià i un senyor moro,  
amics corals ferm.  
Un dia se 'n anaren a cassar.

Quant tornaven, a 's vespre, veuen una doneta  
veia que filava, amb un llum penjat an es nas.

—¿Que li tir? digué el Rei.

—No li tireu, digué es moro.

El Rei era d'un geni, que, en pensar-la, l'havia  
de fer, i no pogué estar pus: apunta a sa véia, li  
despara sa fletxa, li toma mig pam de nas, i es  
llum li va caure, i tots es copinyats li soia.

Aquella véia era fada, i més maleïda que foc, i  
tot-d'una digué:

—Per fat i fat, que la mía mare m'ha comanat i  
un punt més, que lo que ara diré, que sia ver i ve-  
ritat: que es qui m'ha tirada aquesta fletxa, no  
tenga conort fins que haja trobada s'Hermosura  
del mon.

---

<sup>1</sup> La 'm contà una criada de ca-nostre, de So'n Servera, N' Antonina Cordera.

El Rei tot-d' una se posá trist i funest i engro-nyat. Res e-hi havia que li das pler.

—Si no anam a cercar s' Hermosura del mon, está fet de mí, digué lo endemá an es senyor moro.

—Ara mateix, s' esclama aquest; i partiren tot-d' una.

Camina caminarás, sa nit los agafa devora un pinar.

Veren un pi molt gros, i resolgueren ajocar-s' hi devall.

Per no tenir un denou, varen compondre que mitja nit per hom un vel·laría i s' altre dormiría.

Es moro vel·la primer, i sentí, quant el Rei ja dormía com un tió, una áliga que demunt es pi feia unes riaies sa cosa més fresca, i ets aligatons que deien:

—Ma mare, ¿que teniu?

—No hu heu mester sebre!

—Digau-mos-ho!

—Qui parlará o motará, un tros de pedra mabre tornarà.

—No parlarem ni motarem.

—Idò reia perquè aquí baix e-hi ha un rei cristiá i un senyor moro, amic seu, que cerquen s' Hermosura del mon.

—¿Que la trobarán?

—Jo no hu sé.

—¿I qui hu sab?

—Una germana meua que está dins un altre pinar.

Es senyor moro les se posá bé dins es cap an aquestes paraules. A mitja nit crida el Rei, fa sa seua dormida, i lo en demá dematí partiren altra volta de d' allá.

Camina caminarás, sa nit los agafa baix d' unes muntanyes molt aspres, devora un pinar. Veren aprop un pi molt gros.

—¿Que mos hi ajocam? digué es senyor moro.

—Ajoquem-mos-hi digué el Rei.

I així hu varen fer.

Es moro s' oferí a vel·lar fins a mitja nit, i el Rei se'n alegrá molt porque estava cansat i mort, i tenia una són que el roegava. S' ajegué, i al punt dormí més arreu que un seuló.

Dins una estona es senyor moro sentí unes riaies sa cosa més fresca damunt aquell pi.

Era una álga que les feia, i els aligatons que no s' aturaven de dir-li:

—Ma mare, ¿que teniu, tant de riure?

—No hu heu mester sebre!

—Digau-mos-ho!

—Qui parlará o motará un tros de pedra mabre tornarà.

—No parlarem ni motarem!

—Idò reia tant porque aquí baix e-hi ha el Rei cristiá i un senyor moro amic seu, que cerquen s' Hermosura del mon. Per trobar-la, han de passar aquestes muntanyes; i menen un cavall per hom; i per passar-les, no hi valen cavalls, sino unes bones cames.

—I en haver-les passades ¿que la trobarán?

—Jo no hu sé.

—I ¿qui hu sab?

—Una germana meua que está dins un altre pinar.

També les se posá bé dins es cap an aquestes paraules es senyor moro. A les dotze cridá el Rei, i va fer sa seua dormida fins a sortida de sol.



Se desxondí, i digué:

—An es meu entendre, s' Hermosura ha d' esser darrera aquestes muntanyes.

—Pero ¡i hauríem de deixar es cavalls!

—Los fermarem a un pi.

Los hi fermaren, i tot-d'una partiren costa amunt. Aquesta es teua, aquesta es meua, enfilant-se per penyals i timbes, aferrats per mates i carritxeres, arribaren a sa cucua, i devallaren s' altre tombant.

Ja va esser fosc com foren abaix, i tot era pinar.

Es moro afina un pi gros, i diu an el Rei.

—¿Que hi feim sa nit devall?

—Si-fa.

—Vel·laré jo primer, ¿no es ver?

—Ja hu has dit s' exclamá el Rei, i *tutup* s' ajeu; i al punt va fer uns roncós que el sentíen d' un quart lluny.

Es moro no 'n tenia tanta de són.

Esperava cosa d' aquell pi.

Dins una estona comensá a sentir riaies i més riaies, fresques de tot.

Era un álga que les feia, i els aligatons que no s' aturaven de dir-li:

—Pero, ma mare, ¿que teniu, tant de riure?

—No es conte vostro!

—Digau-mos-ho!

—Qui parlará o motará, un tros de pedra mabre tornarà.

—No parlarem ni motarem!

—Idò reia tant porque aquí baix e-hi ha el Rei cristiá i un senyor moro, amic seu, que cerquen s' Hermosura del mon, que es dins aquell castell de s' entrelluu.

—¿I qui es s' Hermosura del mon?

—¡Ah fiis meus! Es una fadrineta de setze anys, sa cosa més hermosa, garrida i agraciada que s' haja vista mai. Es senyor d'aquest castell es son pare, i n'está tan gelós, que, per que no la hi prenguen, la té tancada dins sa torre més alta i més forta. An aquesta torre hi entren per un portalet que se tanca amb una porta de ferro amb set forraiats; i no té més que un parei de finestres amunt de tot i llavò sa terrada, voltada d'un empit ben alt.

—¿No hi pot guaitar per demunt aquest empit s' Hermosura del mon?

—¡Que ha de poder guaitar, en no esser el cel!

—Idò ¿com l' han de trobar aquest Rei cristià i aquest senyor moro?

—Per trobar-la no hi ha més que un camí; fer un canti d'or; que el Rei s' hi pos de dins, i es senyor moro, que 'l passeig per devora es castell, cridant:—¡Qui 'm compra aquest canti d'or! ¡qui 'm compra aquest canti d'or! Si ella el sent, voldrá es canti. Demanará a son pare que le hi compr. Son pare le hi comprará, per tenir-la contenta i le hi fará pujar. Ella, en esser tota sola, el destaparà, i hi afinará el Rei. Si vol fogir amb ell, se podrán amollar nuant llensols amb llensols, i fermant un cap a una de ses puntes que té sa torre demunt de tot.

—¿I que fará el Rei, si s' Hermosura del mon vol fogir amb ell?

—Fogirán, i se casarán.

—¿Que tendrán infants?

—Sí, una partida; però es primer...

—¿Que fará es primer?

—Tendrà una serpent dins es cap. Es cap comensará a inflar-se; i, si no le hi taien, sortirá sa serpent, i se menjará el Rei, la Reina i tot-hom qui trobará.

Podeu fer comptes quins uis devía badar es senyor moro com sentía tot allò. Lo que més l'apurava era haver de tornar un tros de pedra mabre, si parlava ni motava a ningú de totes aquelles coses.

A mitja nit crida el Rei, i ell va fer sa seua dormida.

Se despertá sol sortint, i diu:

—¿Voleu que trobem s' Hermosura del mon?

—Com més prest, millor.

—Idò jurau-me que no 'm demanareu es *per que* de res que vos diga, i la trobarem.

—T'ho jur.

—Idò mirau, anem a ca un argenter a comanar un canti d'or.

E-hi anaren. Es senyor moro doná ses mides, va dir així com havia d'estar.

S' argenter los ho va fer.

Quant tengueren es canti, se'n van cap an es castell. No n'eren gaire enfora, i es senyor moro diu an el Rei.

—S'Hermosúra del mon es dins una torre d'aquest castell. Per entrar-hi i dur-la-vos-ne, vos heu de posar dins aquest canti, i deixau-me fer a mí. Ses vostres feines serán no badar boca ni moure-vos per res, fins que vos trobeu dins aquella torre tot sol amb s' Hermosura del mon.

El Rei se posa dins es canti, es senyor moro el tapa ben tapat; el se carrega, s'acosta an es castell i ja és partit a voltar-lo, crida qui crida:

—¡Qui 'm compra aquest canti d'or! ¡hala qui 'l me compral

S' Hermosura del mon sent aquesta vèu una i una altra vegada.

—¡Un canti d'or! diu ella. ¡O que deu esser de preciós! ¡O que m' agradaria!

Crida una criada i li diu:

—¡Ves a dir a mon pare que per amor de Deu me compr aquest canti d'or que passetgen!

Sa criada hi va; son pare, per no fer fellona aquella fia seua tan volguda, el compra, i le hi fa pujar.

—¡O que ès de feixuc! deien es criats quant le hi pujaven. ¡Quina joia més bufarella!

Es canti estava tapat, ningú 's sospità de res. L'entraren dins sa cambra a on era s' Hermosura del mon, i le hi deixaren.

I ella se posá a mirar-lo-se de prim compte.

¡O que le hi trobava de garrit i preciós!

No sabia que li passava. I el se mirava, i el se tornava mirar, i se cuidava a treure ets uis.

Li afiná sa tapadora, que clovia de lo millor, i destapa.

Mira de dins, i hi troba... el Rei cristiá.

Poreu fer comptes quin retgiró se 'n degué dur.

La pobreta quedá sensa polsos, i se va haver de seure.

El Rei pega bot, i ja va esser fora des canti.

—No tenses ansia de res, li digué ell. No tenses por. Jo no 't vui fer res que 't desagrat. Te dic que no tenses por de res.

La dona veentlo tant admetent, tan compost i tan remirat, se va tranquilisar, i aviat es retgiró li va esser espassat.

El Rei com la veia tan jove, tan atxaravida, tan gallarda, tota resplendent de gracia i d'hermosura, ¡sabeu que hi estava d'embabaiat, contemplant-la de cap a peus! Ell no pipelletjava ni alenava casi casi.

Tot-dos llavò s'explicaren, i resultà que, si content estava el Rei de haver-la trobada dins sa torre, més contenta estava ella d'haver-lo trobat dins es canti.

Pensaren a veurè com s'ho farien per fogir, i digueren:

—Lo millor será nuar llensols amb llensols fins que mos bastin per arribar a baix de sa torre, i anit, quant tot-hom des castell dormirà, mos amollarem.

Arribà es vespre, se va fer mitja nit. Tot-hom ja dormia dins es castell.

El Rei i s'Hermostura del mon ja tenien es llensols nuats, miraren si arribaven en terra, n'hi varen haver d'afegir un parei més; fermaren un cap a una de ses puntes més gruixades que feia sa torre a lo més amunt de tot; i per-avall s'ha dit. A's temps de dir tres pare-nostros ja foren a baix.

Es senyor moro los hi esperava, i tots tres e-hu donaren a ses cames.

Lo endemà de matí, es sol alt, varen esser a s'altra banda d'aquelles muntanyes, trobaren es cavalls fermats, s'hi posaren demunt, i de d'allà cap a ca'l Rei.

El Rei ja tenia alegría; ja havia trobada s'Hermostura del mon.

Arribaren, se varen casar, se feren unes nesses de pinyol vermei; i unes festes mai vistes.

Des cap d'un any i un día la Reina tengué un nin.

A's primer diumenge que vengué, es senyor moro, que encara no s'era mogut de la Cort de ses nosses ensá, digué an el Rei i a tots es demés:

—Anau a missa, i jo ja guardaré s' infant i sa mare.

Sé 'n hi anaren. S' infant estava dins es bres, i es senyor moro li notá que 's cap s' inflava, i que ja era partit a crivellar-se.

Recordant-se de ses paraules de s' áliga, se destira de s' espasa, i li taia es cap, que redolá p' en terra.

La Reina el va veure de dins es llit, i podeu fer comptes quin crit degué pegar, quin esglai degué prendre i quin plors degué fer.

Al punt el Rei torna de missa, i troba s' infant sensa cap i coll, i la Reina que no la podien retornar.

Es senyor moro confessá que era ell que havia taiat aquell cap, i el Rei digué:

—Qui mata, ha de morir.

I condemná a mort es senyor moro.

El pugen a la forca, i d' allá dalt demaná una gracia, sa gracia de poder contar es com i es perque havia taiat es cap de s' infant.

El Rei la hi concedí, i comensá aquest cap de fil:

—A cercar s' Hermosura del mon mos n' anárem el Rei i jo. Romanguérem es primer vespre devall un pi; i mentres el Rei dormia, i jo vel'lava, vaig sentir riure una áliga dalt es pi i que contava an es seus aligatons lo que noltros dos anávem a cercar.

Quant va haver dit això, es peus i ses cames li tornaren de pedra mabre.

El Rei se 'n va tèmer, i diu:

—No contis pus.

Pero ell no pogué aturar-se, i continuá:

—Es segon vespre romanguérem devall un altre pi; i, quant el Rei dormía i jo vel'lava, vaig sentir riure una altra áliga, i que contava an ets seus aligatons que noltros, per trobar s' Hermosura del mon, hauríem de passar unes muntanyes que hi havia allá devora.

Quant va haver dit això, li tornaren de pedra mabre ses cuixes i sa cinta.

—No contis pus! deia el Rei, veent allò.

—Que no cont pus! cridava tot-hom.

Pero ell no podia aturar-se, i continuá:

—Es tercer vespre romanguérem devall un altre pi, i jo vel'lava; vaig sentir una altra áliga riure i que contava an es seus aligatons que s' Hermosura del mon estava tancada dins un castell; que, per trobar-la, s' havia de fer un canti d' or, i el Rei s' hi havia de posar de dins; i que, si es senyor des castell comprava es canti per s' Hermosura, aquesta hi trobaria el Rei, i el Rei la se'n podria dur i casar-se amb ella; i des cap d' un any tendríen un infant, i que es cap de s' infant s' inflaria; i si no le hi taiaven, sortiria una serpent, i se menjaria el Rei, la Reina i tot-hom de la ciutat. Amb lo que aquella áliga va dir, trobarem s' Hermosura del mon; el Rei s' hi casá, tengueren un infant. Tot-hom era a missa i jo 'l guardava, i vaig veure que es seu capet s' inflava i anava a crivellar-se. Per salvar-vos sa vida a tots, li vaig taia aquest cap, i per això m' han condemnat a mort.

Quant va esser aquí, no pogué dir res pus, ja tenia de pedra mabre es ventre i es pits, es braços, es coll i es cap.



No més li quedava viva sa llengo, i de pedra torná també mateix tot-d' una que va haver acabada sa derrera paraula.

Havía parlat i motat sobre lo que ses tres áligues havien dit damunt es pi an es seus aligatons, i per això era tornat un tros de pedra mabre.

El Rei, la Reina i tot es poble romperen en plors devant aquell cas tan aborronador, i no hi havia qui los pogués aconhortar.

Tot amb u se sent una veu que crida:

—¡Ah idò! Ja hi tornarán a tomar mig pam de nas a una dona de bé! ¡Més se 'n mereixen!

Era una jaia ruada i mostatxuda i amb sa pinya escapsada; era aquella véia fada que 'l Rei li havia feta s' endemesa de desparar-li an es nas.

La gent l' enrevoltá, se posaren a preguntar-la, li varen treure una partida de paraules que li hauria valgut més no dir, van a contar-ho tot an el Rei, el Rei la fa comparèixer, i li diu:

—Tu que has pres aqueix greix de veure-mos plorar a tots, fé que aquest malanat no sia pus un tros de pedra mabre. Si no hu fas, te fermarán a ses coues de quatre cavalls i cadascú prendrá p' es seu vent, rossegant es tros que se 'n duga de sa teua còrpora.

Quant sa jaia sentí allò, va perdre ses riaies de tot.

Se posa cabila qui cabila, i des cap d' una estona diu:

—Que fassen un caramull de llenya fins a tapar es tros de pedra mabre i que li peguin foc. Al punt som aquí.

—¡Uei! digué el Rei. Tu no 't mourás d' aquí que 's meu amic no sia tornat de carn i os. Digués què és i a on e-hu tens i t' ho durán.



—Idò, digué sa jaia, que vagen a ca-meua, que òbriguen sa caixa: e-hi ha una redoma, i que la duguén.

Mentres e-hi anaven, es caramull de llenya ja era alt ferm, i li pegaren foc.

Al punt va fer una flamada com un campanar.

Dugueren sa redoma a sa jaia.

De dins e-hi havia es tros de nas que 'l Rei li havia tomat, i se conservava fresc, com si fos tomat de l' hora.

Sa jaia demaná:

—¿Están ablamats ja es tions?

E-hu miraren i hi varen estar.

I que fa ella? Tira sa redoma dins aquella foqueteria, i va fer un tro que tirá tot-hom d'esquena i va rompre tots es vidres de la ciutat.

De sa gran calivera no més quedá un munt de cendra; i es senyor moro, sá i bo, com si res fos estat, en sortí, i se 'n aná a donar un abràs an el Rei.

No 's pot dir s'alegría que tengué tot-hom, i se va armar un sarau de los cent mil diantres per celebrar aquella feta.

I el Rei i s' Hermosura del mon volgueren donar an es senyor moro un premi ben gros per tant i tant com havia fet per ells i per tots es seus vassalls. Conseguiren que se convertís, el feren sa segona persona de tot es reinat, i el casaren amb una de ses al·lotes més avengudes, més garrides, nobles i riques que se porien trobar; i tots plegats varen viure contents i alegres fins que se moriren. I al cel mos vegem tots plegats. Amen.

*Torre Nova, abril de 1895.*



## SA FIA DES CARBONERET <sup>1</sup>

**A**IXÒ era un carboner que tenia un fii, una fia casada i dues fadrines.

Un dia el Rei, cassant cassant, passa per davant sa barraca des carboner, i troba sa seua fia darrera, una fadrineta de setze anys, sa més galanxona, que havia nom Catalineta.

El Rei, com la va veure, va romandre embadalit, i li digué:

—Alabat sia Deu.

—Pera sempre, senyor Rei! diu s'al·lotona.

—¿Quina la fas? diu el Rei.

—*Cuin damunt davall són*, diu ella.

—*¡Damunt davall són!* s'esclamá el Rei, i repará una sarria que feia embalum.

—¿Que hi ha dins aquella sarria? demaná.

—*Xerrim baix*, digué Na Catalineta.

—*¡Xerrim baix!* s'esclamá el Rei, sense que li ocorregués que poria esser allò i va dir:

—¿A on és ton pare?

—*A treure gent de ca-seua*, diu ella.

<sup>1</sup> La 'm contá la mateixa criada de ca-nostra, N' Antonina Cordera.

—¿I ta mare? diu el Rei.

—*A plorar es pler de l' any passat*, respòn s' al·lota.

—¿I es teu germà? diu el Rei.

—*A cassar. Deixa sa cassa que ha agafada, i du sa que no ha poguda agafar*, diu ella.

El Rei quedà tot confús amb aquesta partida de coses que aquella pitxorina li havia enflocades.

—Diràs a ton pare que vengà es vespre a veure 'm, li digué i se'n anà.

Es vespre es carboner se presenta a ca'l Rei, i diu:

—Bona nit tenga, senyor Rei. ¿Està bonet? ¿Que vol de mí?

—Bo estic, gràcies a Deu, diu el Rei. Som passat avui per sa teua barraca, i tens una fia més viva que una centella. Li he fetes un parei de preguntes, i m' ha respost d' una manera que m' ha deixat confús. M' ha dit que cuinava *damunt davall són*.

—Tenia raó, diu es carboner. Eren ciurons, que, quant s' oïa bull, pugén i davallen, i un cop són damunt i un cop davall.

—¿El diantre és aquesta al·lota! diu el Rei. I m' ha dit també que dins una sarria hi havia *xerrim baix*.

—Es ver! diu es carboner: e-hi havia s' altra fia despujada, porque totes dues no més tenen un vestit; el duen un dia per hom; i sa qui no 'l du, està dins sa sarria; i, en venir ningú estern, *xerra baix*, porque no se temin d' ella.

—¿El diantre es aquesta al·lota! diu el Rei. I m' ha dit llavò que tu eres *a treure gent de ca-seua*.

—Es ver, diu es carboner: era a treure rabassons.

—¡Sí que endevinava idò! diu el Rei. I llavò m' ha dit que sa mare era a *plorar es pler de l' any passat*.

—I massa que hi era! diu es carboner. Entany casàrem una fia, i despuisahir se morí, al cel sía ella i tots los morts; i sa dona hi era, ja hu veu, per donar cap. I ella i noltros ploràvem i ploram es pler que l' any passat tenguérem des casament.

I es carboneret va rompre en plors.

—No plores, digué el Rei. Deu ho ha fet, i ell sab que fa, i no pot errar. Una altra cosa m' ha dita aquella polisseta, i ès sa que m' ha deixat més confús. M' ha dit que es seu germá era a *cassar; i que deixava sa cassa que havia agafada, i duia sa que no havia poguda agafar...* ¡A veure qui hu entén an això!

—Jo le hi diré, diu es carboner: era a esplugarse: deixava morts es pois que agafava, i duia damunt el còs tots es qui no havia poguts agafar.

—¡El diantre es aquesta al' lota! digué el Rei tot admirat. Mira, si no la puc confondre, m' he de casar amb ella.

I ¿que fa ell? Agafa tres ous, los trenca dins un plat, los rebat una bona estona i diu an es carboneret.

—Jès! du aquests ous a sa teua fia. Que les pos, i tendrem aviram en casar-mos.

—¡Pobre fieta meua! ¿com n' ha de sortir d' aquesta? deia es carboneret quant se 'n tornava a sa barraca.

E-hi arriba, conta es pas a sa fia, i ella s' exclama:

—D' això estau embarassat? Esperau, veureu.

Agafa unes quantes grapades de civada, la mol ben mòlta, i li diu:

—Jau aquesta farina. Duis-la an el Rei. Que la sembr, i tendrem civada per dar a s'aviram en casar-mos.

Es carboneret se 'n hi va, va fer sa comanda de Na Catalina, i el Rei va quedar sense paraula.

Després de pensar-hi molt, pren un tros de roba, el fa bocins menuts menuts, com una ungla.

—Jès, li digué. Du-los a sa teua fia; que fassa es menudai per quant mos casem i tenguem cap infant.

—¡Pobre fieta meua! ¿com n'ha de sortir d'aquesta! deia es carboneret tot enfadat, quant se en tornava a sa barraca.

E-hi arriba, dona a Na Catalineta sa comanda del Rei, i ella s'exclama:

—¿Això ès tot?

Agafa un parei d'ensenais, los esmenuca tot lo que pot, los dona a son pare, i li diu:

—Jau, duis-los an el Rei, i que 'n fassa 's bres per un si a cas.

Ell ja ès partit cap a ca'l Rei, li dona sa comanda de Na Catalina, i el Rei ¡què havia de sebre respondre! Se posa pensa qui pensa, per veure com l'apuraria; i a la fi, pren un paner, i diu:

—Jès, du 'l a sa teua fia, i que l'umpli de riaies.

—¡Pobre fia meua! ¡aquesta vegada no 'n surt! deia es carboneret, tornant-se 'n a sa barraca. I amb so cap dins es paner se posava a fer ¡ja ja ja! riu que riu amb unes riaies lo més forsades; i ¡què havia d'omplir es paner! ¡Tant com es moix!

Tot-d'una que arriba i Na Catalineta el sent, li diu:

—¿D'això estau embarassat? Anau a agafar tres dotzenes d'aucellons. Los posau dins aquest pa-

ner, tapau damunt amb un pedás, vos n'anau a ca 'l Rei, esperau que estiga en taula; li entregau es paner de part meua, i que 'l destap.

Es carboneret e-hu va fer així. Justament el Rei tenia una bona partida de convidats. Fa destapar es paner, surt aquell esbart d'aucellons, i uns se tiren per dalt ses gerretes de s'aigo i es garrafs de ví, altres voletetjant feren plats i tassons; altres peguen per demunt es cap i ses espalles des convidats; altres los freguen amb ses ales, front, galtes i oreies, i hi hagué qualque nas afavorit que se'n va dur més d'un quern de fitorades; i venguen esquixos, i raigs, i rois, taques, i crits, i renou; i tot-hom no pogué estar que no esclafís de riure, i cuidaden a fer ui de riaies.

El Rei, apurat de tot, veent que sempre quedava davall, a forsa de sucar ets ais, se'n va treure una que se creia que havia de capturar sa carbonereta.

—No res, va dir a son pare. Diga-li que vengui ni vestida ni sense vestir, ni p'es camí ni fora camí, ni cualcant ni a peu.

—¡Pobre fia meua! ¡Aquesta vegada no'n surts! deia es carboneret, tot enfadat, tornant-se'n a sa barraca.

Quant e-hi va esser, i Na Catalina el sentí, li diu:

—¿D'això estau embarassat? Anau a *Ses Planes*,<sup>1</sup> menau un boc muntanyenc, ben seuvatgi.

Son pare hi va, compra es boc, i le hi mena. Ella se desmuda, s'embolica un filacs, se posa damunt s'*animal*; i ja es partida cap a ca 'l Rei.

1 Possessió de Sant Llorens des Cardessar.

Es boc, ja hu crec, feia bots i escaravits, i tot eren fues i xecalines. Assetsuaixí servava camí, asset-suaixí no 'n servava; la tomava, ella s'hi tornava posar damunt; i la tornava tomar, i ella s'hi tornava posar.

De manera que ni anava vestida ni sensa vestir, ni p'es camí ni fora camí, ni cualcant ni a peu.

El Rei, com la va veure, digué:

—Paraula de Rei no pot mentir. No t'he poguda confondre; mos hem de casar.

—Ell que hu véssem, va dir ella.

—Aviat ho veurem, si Deu ho vol, diu el Rei. Però va amb uns pactes:

—¿Quins pactes son aquests? diu ella.

—Que no pots donar conseis a negú, diu el Rei. Si 'n dones cap, te 'n haurás de tornar a sa barraca de ton pare.

—¿I no me 'n he de porer dur res? diu ella.

—Vaja, per que no 't pugues queixar, te 'n podrás dur una joia, diu el Rei.

—¿Una no més? ¿grossa o petita? diu ella.

—No res; sa que tu voldrás, diu el Rei.

Ella hi pensá una estoneta, i s'exclama:

—Feta está sa barrina.

Se casaren; el Rei tirá sa casa per sa finestra; e-hi hagué un ast i olla de lo més alt de punt, i es sarau que 's va fer no hu poren dir persones nades.

Des cap d'una mesada, aná a romandre a ca 'l Rei un mahonès amb una ego.

—¿A on pos aquesta bistieta? digué.

—Dins s'estable, li varen respondre.

E-hi guaita, i hi veu un cavall, i diu:

—¿Que l'he de posar devora es cavall?



—Posau-le-hi, li varen dir.

I la hi posá.

Lo endemá matí s' ego va haver feta uña pollina.

El Rei la volía, perque deia que, essent nada dins s'estable a on no hi havia altra bístia seua més que es cavall, per forsa l'havía d'haver feta es cavall.

—Pero ¿si hi havia s' ego des mahonès! li deien.

—No m'empatx de raons, deia ell. No m'heu de dir voltros a on és el Carme ni el Sant Esperit. Jo no tenia altra bístia dins s'estable; ¿ès nada una pollina? Idò és des cavall.

Es criats, com el veren tan encabotat, el deixaren anar.

Es mahonès aná també ben alerta a fer-li cuantra.

La Reina hu va sebre, i li mostra una bassa seca que hi havia allá aprop, i li diu:

—Anau-hi amb una canyeta i una ginya, i feis com que pescar. El Rei, en anar-se'n a sa cassada, en passarà, i vos dirá:—¿Que feis? I heu de dir:

—Pesc.—¿Que pescau? dirá ell.—Sardines, heu de dir vos.—¿Quin possible és, dirá ell, sensa aigo a sa bassa, pescar-hi sardines? I vos heu de dir:—Tant possible és, sensa haver-hi aigo, agafar-hi sardines, com que un cavall fassa pollines.

Es mahonès seguí es consei de la Reina.

Passá el Rei per devora sa bassa, el veu amb sa canyeta i sa ginya lo mateix d'un pescador que espera una gran peixetada, i li diu:

—¿I ara que fas?

—Pesc! diu es mahonès.

—¿Què pesques? diu el Rei,

—Sardines! diu es mahonès.



—¡De tros de banc! diu el Rei. ¡No hi ha una gota d'aigo dins sa bassa, i hi vols agafar sardines! ¿quin possible es que n' agafis cap?

—Tant possible és, digué es mahonès, sensa haver-hi aigo agafar-hi sardines, com que un cavall fassa pollines.

El Rei va quedar taiat davant aquesta sortida, i per desfer-se d'aquells trumfos, digué:

—Anau a ca-meua, i menau-vos-ne s' ego i sa pollina i espitxau-vos més que de pressa cap a ca-vostra.

Es mahonès e-hu va fer així, i el Rei pensá entre sí mateix:

—Ja és la Reina que li ha aconselat que 'm fés aquesta.

Gira en redó cap a ca-seua, i li diu:

—Ets tu. Negú pot esser més que tu.

—¿I ara? diu la Reina.

—Suara! diu el Rei. Has donat un consei an es mahonès: no hu pots negar.

—Le hi he donat per que no fesses s' injusticia de prendre-li sa pollina! diu la Reina.

—No m' empatx de raons! diu el Rei. L' has donat i no 'l poríes donar. ¿Sabs quins son es pactes que 't vaig posar quant mos casárem?

—Sí! diu la Reina.

—Idò te 'n pots anar en voler! diu el Rei.

—¿Que no porem dinar abans? diu la Reina.

—No res idò, diu el Rei: dinarem, i llavò te 'n anirás.

Dinaren, i sa traidora li doná dormissons.

Quant el tengué ben adormit, fa enganxar es cotxo, le hi posa de dins, i dona orde de partir cap a sa barraca de son pare.

Al punt e-hi foren; i feu posar el Rei damunt es caramull de sa carbonissa.

Ses teranyines de sa canyissada li pegaven per sa cara.

El Rei se despert, i quant se va veure allà davall, se creia somiar.

—¿A on me trob? digué. ¿Que somii o estic despert?

—No somies no, digué Na Catalineta. Ets a camon pare. Es pactes eren que, si me 'n havia d'anar de tu, me 'n podria dur sa joia que volgués. I bé he mirat, però cap joia he vista dins ca-teua com tu; cap n'he vista que m'agradás tant. Per això te 'n he duit.

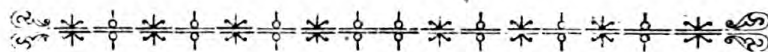
Quant el Rei la sentí, digué:

—Lo que ès estat, siga estat: tornem-mos-ne a ca-meua, i dona tots es conseis que vuies, mentres sien bons.

E-hu feren així, i visqueren amb molta pau i concordia una mala fi d'anys; i encara son vius, si no son morts.

*Santa Sirga, Setembre de 1889.*





## EN MARTI TACO<sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un taconer que fogia de fam i de feina, i s'estimava més quatre festes seguides que un dia fener.

Havía nom Martí. Una vegada taconava defora, an es sol, i reparà un bolic de mosques aficades a un capoll de figa seca que havia tirat.

Amb sa forma los encivella mansiula, i va veure que n'havía mortes quatre i baldades vuit.

—¿Així va això? diu ell. ¿Es a dir que amb un cop n'he morts quatre i baldats vuit? No vui jo fer pus feina. An el Rei vui anar a contar-ho.

Va vendre ses formes, sa sola, tots ets ormetjos de l'ofici; se compra un vestit nou, i tot mudat, ja va esser partit cap a ca'l Rei.

E-hi arriba, s'hi presenta, i li diu:

—Senyor Rei, vemet-aquí. Venc a fer-li a sebre que som un homo que m'anomèn *don Martín Tacón*, que amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho*.

---

<sup>1</sup> La me contà En Toni Garrit, de Sant Llorens des Cardessar, que fa de paredador. En sab moltes i les conta de lo més bé.

—¿Aquesta m' és vera? diu el Rei.

—Passa de vera! diu En Tacó.

—Idò a tu t' havia mester! diu el Rei.

—Estic a son manar! diu En Tacó.

El Rei lo endemà dematí el crida, el fa berenar, i li diu:

—E-hi ha un animalot com tres bous, que d' en tant en tant se 'n entra dins la Ciutat, i no 's pot dir sa destrossa que 'm fa. No sé es compte de gent que 'm mata cad' any. Tot es meu poder no ha bastat per llevar-lo des mig; i, des que som rei, m' hi pec. Tu idò que éts tan valent, quedes encarregat da matar-lo; amb so ben entés que, si a 's vespre no l' has mort, te matarem a tu. Pren sa forsa que vulgues, i ja pots esser partit.

Vos assegur que En Tacó no 'n tenia cap de riaia; pero no s' atreví a recapitolar, per por de sa por.

Després de pensar-hi bé, s' exclamá:

—Morir per morir, m' estim més provar-me amb s' animal, i será lo que Deu voldrà.

Pren coranta soldats, i diu:

—¡En davant ses atxes!... ¡Allá on caplleva s' animalot tenim ses feines!

—Hala idò, digueren es soldats i partiren.

P' es camí li contaren ses proeses de s' animal, que amb cada brúfol tomava un homo d' esquena; i, en estar cansat d' engolir-se gent, com tenia una banyota de dues brasses a 's mig des front, se 'n hi duia ponxits nou o deu, per etzibar-los-se, en re-venir-li sa talent.

En Tacó no hi veia de cap bolla des retgiró que duia.

Quant varen haver caminat un bon tros, entra-

ren dins un pinar molt gran, que feia un pujol Iluny; i digueren an En Tacó.

—*Don Martín*, veis aquell pujol?

—Si-fa! diu ell.

—Idò allà es s'animal! diuen es soldats.

Cop en sec senten uns bramuls lo més forts i esglaiadors.

—¡Es ell! ¡ès ell! cridaren es soldats, i giraren en coa; i tots, ¡cametes me valguen!

*Don Martín* fogia amb ells tot-d'una. Llavò se returá, i diu:

—Pero ¡bestia de mí! ¿a on me'n vaig? A ca 'l Rei per que'm matin? Ja val més esperar s'animal, i será lo que Deu voldrá!

S'animal havia sentida s'olor; duia rusca ferm, i havia arrancat de córrer cap an En Tacó. Se'n venia ben acanalat, amb set pams de boca uberta, i amb cada estravada, si feria un pi, el rompia en sec.

*Don Martín*, quant el se va veure damunt, prová de fogir; pero com més anava, més li reprenia s'animal. L'homo, perdut de tot, se posa darrera sa soca d'un pi. S'animal amb sa fua que duia, no's pogué returar; amb sa banyota pega an aquella soca, i la s'hi aficá un forc i mig, i va romandre enrocat.

*Don Martín* se treu un guinavet, i ¡guinavetades a s'animal p'es pits i per sa panxa! Al punt el va tenir mort; li va rompre sa banyota amb una pedra.

Es soldats s'eren aturats damunt un turó, i se creien que es taconer ja era roegat i mig paït.

Assetsuaixí senten crits i crits. Tot-d'una no sabien qui era. Des cap d'un poc, un diu:

—Que 'm tiren d'una passa, si això no es *Don Martín* que mos crida!

Ell e-hu va esser.

Era partit correns, cridant-los com un desesperat.

—¡Veniu, veureu! deia ell. Veníu! que l' he mort! Veníu, i el veureu!

—¡Això no pot esser! deien es soldats, ¡no pot esser, *Don Martín!*

Tornaren arrera i anaren amb ell an es lloc de la feta, i trobaren s' animalot amb sa banyota rompuda, i tot guinavetjat, dins una bassa de sang.

—¡Pero, *Don Martín!* s' exclamaven es soldats, ¿i com dimoni l' heu mort?

—L' he agafat per sa banyota, i bones ¡guinavetjades! deia ell; i es soldats que s' exclamaven:

—¿I com dianxa teniu tant de pit i tant de braó?

—Si voltros no 'm coneixeu! deia ell. ¡Si som un homo que amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho*.

Taiaren es caparrot a s' animal, per que el Rei el vés.

*Don Martín* el volgué dur, i el duia p' es tros de banyota que era quedat.

El Rei, quant el va veure, quedá amb sos cabeis drets.

Sa noticia s' escampá per tota la ciutat, tot-hom botava d'alegría, tots volíen veure *Don Martín*, i el passetjaren amb triump per plasses i per carrers.

I tot-hom que li deia:

—¡Pero, *Don Martín!* ¿i que sou vos que l' heu mort?

—¡Veiam, deia ell, si sereu voltros, cuques molles! ¡Ell no'm coneixeu no! ¡Si jo som un homo que amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho!*

El Rei el carregá de dobles de vint.

Tant gros era es viatge, que li vengué ben just arribar a ca-seua.

Se posá a fer vida de senyor, i feia raig i roï per allá on passava.

—¡Es doblers! (deia ell, quant qualcú li aconsellava que no gastás tant). Ell les feren redons a posta per que redolin.

I no feia més que anar de festes i bauxes.

Així passá un parei d' anys.

I heu de creure i pensar que a sa ciutat a on el Rei estava, e-hi va comparèixer un altre animalot, més ferest que aquell primer, i que tenia set caps. Es seu amagatai era un barranc molt fondo; i, en tenir fam, sortia, i se'n anava allá on veia que havia de fer més maig, i tot e-hu arregussava: homs, dones, al·lots, bestiar. No deixava res per vert. Cuantra ell no hi valien armes, ni tropes, ni forces humanes.

Tota la ciutat era un dol.

El Rei, apurat de tot, fa fer unes dictes que es qui matás aquell drac, sa casaria amb sa seua fia.

Es drac feia tanta de feredat a tot-hom, que negú tengué pit per sortir a combatre amb ell.

Cap n' hi hagué que no s' afluixás de sa fia del Rei.

El Rei, veent que negu's presentava, i de cada dia es drac feia més destrossa, s' esclama:

—No hi ha més remei que enviar a demanar *Don Martin Tacón*. Ell que és tant valent, ell que matá s' altre, que mat aquest.

Dit i fet, envia un parei de criats a cercar-lo.

—Partiu ara mateix, digué, i no torneu que no'l meneu.

Es criats partiren, i cerca qui cerca *Don Martin Tacon*. A la fi l'arribaren a trobar.



—*Don Martin*, li digueren: el Rei vos envia a demanar.

—¿Que dimoni vol? diu ell.

—Anem amb noltros, i hu sabreu de sa seua boca, digueren es criats.

E-hi va; i el Rei, que l'esperava amb prou devoció, li digué:

—Si no te dic per que t'he enviat a demanar, no hu sabrás.

I li contá des drac, de sa molta de gent que mataba, de tot lo que havien provat per llevar-lo des mig, ses dictes que havien fetes, que negú s'era presentat; i acabá per dir-li:

—T'he enviat a damanar per que tu que éts tan acorat, tu que matares s'altre, matis aquest. Si 'l mates, te cases amb sa meua fia; si no 'l mates a ell, ell ja se cuidarà de matar-te a tu. Pren idò es soldats que vulgues, i parteix ara mateix.

En Tacó, quant sentí aquestes comendassions, poreu pensar, romangué sense polsos. Llavò va rompre en flastomies, i se posa a dir:

—¡Oh! ¡Mal no haguessen trobat es camí es criats que vengueren a cercar-me! ¡Mal no l'hagués trobat jo, quant vaig venir s'altra vegada! I ¿qui m'ha fet a mi matador d'animals ferosos? ¡Que vaig matar s'altre! ¡I com no l'havía de matar, si va quedar amb sa banyota aficada dins sa soca des pi? I si no té sa desgracia d'aficar-la-s'hi, ¿què n'hauria fet de sa meua còrpora? Lo que 'n farà aquest drac... No, i diuen que té set caps per falta d'un.

I l'homo va prendre aquest cap de fil, i no hi va haver flastomía que no se tirás, fins que a la fi s'exclamá:



—Es conversar es per demés. No han d'esser ses paraules, sino ses obres que m'han de treure de dins es fanc. Qui té es ball, balla, i foris. Mal camí passar-lo prest, i lo que s'ha d'empenyorar, que se vengui.

L' homo pren coranta soldats.

—¡Hala cap an es drac! digué, i es soldats, de males retranques ferm, partiren amb ell.

Quant foren un quartet lluny des barranc a on solia capllevar es drac, es soldats digueren:

—*Don Martin!* vet-allà es barranc. Seguiu camí camí, i no vos poreu perdre. A veure si tornau gendre del Rei.

—A poc a poc! diu En Tacó. Ell m'heu d'acompanyar!

—No será ver! diuen ells. Ja hem fet prou i massa de mostrar-vos es barranc.

—En que 'l dimoni en pas, m'acompanyareu! s'exclamá En Tacó.

Mentres estaven amb aquestes, sentiren uns bramuls lo més esquerdats i aixordadors per sa part des barranc.

—¡Es drac! ¡es drac! cridaren es soldats, i giraren en coa, i fogiren carrera uberta.

En Tacó, sense sebre que 's feia, fogia també. Llavò se returá, i va dir:

—¡Pero bestia de mi! que he de fer de fogir? Si fuig des foc, m'he de tirar dins ses brases. Més en meresc; no m'ho hagués cercat. I sobre tot, d'homos *covardos* no se 'n canten *romansos*. Cap an es drac s'ès dit! i será lo que Deu voldrá!

Encara no havia acabades aquestes paraules, quant li resplandiren dins es cap un parei de bramuls més forts i més aborronadors que 's primers.

Era que 's drac l'havía aglapit de dins es barranc, i se'n venia com la bala. Treia foc p'es caixals, i pegava uns brúfols que feien arrissar es cabeis.

En Tacó hu doná a ses cames; i vos assegur que, si no los remenava més aviat an es galindons, era porque no poria pus; pero es drac li reprenia cada vegada més.

L'homo, perdut de tot, afina un grandíós forn de cals, buit i ubert, i se posá a voltar-lo, i volta qui volta. Es drac desiara li arribava a sa roba i per ses anques, pero no 'l poria aturar porque En Tacó feia s'espès tot quant sabia. Enrabiad de tot es drac, per trencar-li el devant i sortir-ne d'una vegada, pega fua i llongo tot dret. No pogué arribar a s'altra vorera, i cau dins es fondal.

En Tacó tot-d'una ja es partit a tirar-li pedres i pedres i més pedres; es drac s'enfilava per sa paret, pero era tan closa que no poria aferrar; i, si aferrava qualche mica, tornava a caure, porque En Tacó no parava de fer-li ploure una calabruixada de pedres damunt. Tantes n'hi tirá, que l'arribá a estormeïr, i li va esclafar tot quants de caps tenia.

Parteix correns a veure si agafaria es coranta soldats, per donar-los sa bona nova.

Los va veure que fogien, i se posa a cridar-los com un desesperat.

Es soldats el sentiren, s'aturaren, i l'esperaren, dient:

—¡El dimoni és *Don Martin*! ¡Ell és ell que se'n vé! ¡Ja l'haurá mort! ¡ja hu veureu!

Quant *Don Martin* arribá i los ho digué, no s'ho porien creure.

Per treure-se es gat des sac, se'n anaren an es forn de cals, i veren es drac estès i fet una coca.

Quedaren en sos cabeis drets.

En Tacó ja tornava esser tan fanfarró com sempre, i prou se guardá de dir que es drac fos caigut de desgracia dins es forn de cals.

—Pero, ¿que dimoni heu fet? deien es soldats.

—¿Que he fet? ¡L' he mort! diu En Tacó.

—Pero ¿com e-hu heu fet? li damanen es soldats.

—Ell m' ha envestit, diu En Tacó, i jo me som posat a tirar-li pedres, i n' hi he tirades fins que ha haguts aixamplats es potons.

—¡El dimoni sou! s' exclamaven es soldats tots admirats.

—Si voltros no 'm coneixeu! tornava dir En Tacó. ¡Si jo som un homo que amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho*!

Taiaren es set caps an es drac, los enfilaren a una corda, i En Tacó volgué presentar-se carregat amb s' enfilai an el Rei! i s' hi presentá.

El Rei no se 'n poria avenir; no se 'n poria avenir negú. Al punt la ciutat estigué alta, i tot-hom volia veure *Don Martin*, i no hi havia boca que no cridás *¡viva Don Martín!*, i el passetjaren en triumf per totes ses plasses i carrers.

—¿I vos sou que heu mort es drac? li deien.

—¡Idò, veiès qui será si no som jo! deia ell. I ¡si no 'm coneixeu! ¿Sabeu que sou voltros, tots plegats, per molt que vos arromangueu? ¡Quatre qui-golles! ¡quatre paparrers! ¡quatre galines orbes! ¿Sabeu que 'm pareixeu? Formigues. Si vos posava ses mans damunt, no vos veurien pus. ¿I que no m' heu mirat bé? ¡Aquí hi ha pit qui no recula! ¡Si jo amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho*!

I si no, ¡que en venguen d' animalots amb banyotes a 's mig des front! ¡que en venguen de dracs amb set caps! ¡veiam si es temps de dir un pare-nostro no serán tots benes!

I la gent que com el sentien parlar tan granat, no hi posaven cap dupte de que era més capaç de fer-ho que de dir-ho, i no s'aturaven de cridar ¡¡¡viva Don Martin!!! ¡¡vivaaaa!!!

El Rei li digué:

—Paraula de Rei no pot mentir. Has mort es drac: t'has de casar amb sa meua fia.

—¡Ell que hu véssem! va dir En Tacó.

Lo endemà se casaren, se feren unes grans nesses i sarau per llarc; i tot-hom: *Don Martin* per aquí, i *Don Martin* per allà, i *Don Martin* per allà-dassá, i tot era *Don Martin*.

El Rei i sa seua fia no eren res devora ell.

Pero *Don Martin* era un homo tan estrambòtic, que fumava amb pipa, i treia foc amb una pedra foguera i esca; i dins es llit li pegava per fumar; i tot anava esca, i soiava es llansols, ses coixineres. i hu soiava tot.

Sa fia del Rei estava ben apurada, i no hi havia que dir-li res, perque sempre sortia amb aquestes:

—I a on me veniu? ¡I si jo som un homo que amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho*!

Sa fia del Rei aguantá un parei de mesos, fins que no pogué pus, i hu contá a son pare que no hi havia qui hi habitás amb *Don Martin*.

—No res, va dir el Rei, després de pensar-hi una estoneta; el matarem. Anit mateix faré posar quatre soldats devall es llit, i quant roncará, sortiran, i l'enllestiran.

El Rei passá aquesta orde a quatre soldats.

*Don Martin* aquell dia se passetjava més inflat que un lleu amb ceba, i vos assegura que en duia de vent a sa flauta. Una doneta veia s'hi acosta i diu:

—*¡Don Martin*, escoltau! ¡escoltau, *Don Martin*!  
*Don Martin* tant sols no s'hi girá.

Des cap d'una estona sa veïeta, que li anava sogueu sogueu, li torna dir:

—*¡Don Martin*, escoltau per amor de Deu! ¡No hi som per mi! ¡E-hi som per vos, *Don Martin*!

—¡Que tant de *martinetjar*! diu ell. Si n'omdas compte a Deu, amb una cossa vos esbudellava! ¿No sabeu que jo som un homo que amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho*?

Aquella doneta callá, pren per un altre carrer, i fa de topar-lo, i se posa a dir-li:

—*¡Don Martin*, jo hi som p'es vostre bé! No vos enfadeu; escoltau-me, per amor de Deu. Vos ne penedireu, si no m'escoltau; i mirau quina hora vos ho dic, *Don Martin*.

—¡Veïam que llamp voldrá aquest dimoni de dona! s'esclamá ell, i s'atura.

Aquella doneta li diu:

—Anit vos han de matar en estar adormit. E-hu sé des quatre soldats que d'orde del Rei s'han de posar davall es vostre llit; i, en sentir-vos roncar, vos han de fer botir es cap de damunt es coll!

*Don Martin* va prendre sa seua, i en lloc d'ajeu-re-se, s'asseu damunt es llit, i fuma qui fuma, i bones pipades; i vengà esca i més esca.

—¿I ara no t'ajeurás? deia sa dona.

—¡Sabs que 'n tenc de poca de jeguera! diu ell.

—Idò fes de tenir-ne, que ja és ben hora! diu ella.

—¡Ell és prest ferm! diu ell. ¡I si jo som un homo que amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho*!

—Ja hu saben! contestava ella ben enfadada.

I ell xucla qui xucla, i venga esca i més esca, i crits i renou.

—Pero ¿i no veus que no deixes dormir una criatura? deia sa fia del Rei.

—¡I si jo m'anomen *Don Martin!* deia ell.

—¿*Don Martin?* ¡Don carabassenc! diu ella.

—¿Que dius que farás? ¡Amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho*, i alerta mosques! s'exclama En Tacó.

I no 'l treien d'aquí, i com més anava, més esta-beig movia.

Des cap d'un parei d'hores diu:

—Aquí dins e-hi qualcú. Jo sent alens.

—Deus sentir es teus i es meus, digué sa dona.

—Sent es teus i es meus i es d'altri! diu ell.

—¡Som noltros dos tot-sols, beneit! diu ella. ¡Es que somfes!

—Te dic que aquí dins e-hi ha qualcú! diu ell. ¿I ara no sents aquests alens?

Aquí un soldat digué an ets altres:

—No aleneu tan fort! que mos sent.

I alenaren tot lo més petit que saberen, per que no les sentissen poc ni gens.

*Don Martin* torná a sucari ets ais sobre que sentia alens, i sa fia del Rei que le hi negava.

A's cap derrer ell diu:

—Encén es llum, i mirarem devall es llit.

—Jo no 'm moc, digué ella.

—Ja 'm mouré jo, diu ell.

Volta cama, encén es llum, alsa sa davantera, i me troba aquells quatre malanats, qui tremolaven com una fuia de poll.

—¡Re-cent mil llamps! digué ell. ¿I que feim aquí

davall, no-ninguns, més que no-ninguns? ¿No hu deia jo que aquí dins e-hi havia qualcú?

—*¡Don Martinet*, misericordia! ¡misericordia, *Don Martinet*! li deien es soldats, plorant com a nins petits.

—¡No! deia ell. ¡No hi ha misericordia que hi valga! ¡Tots sou difunts!

—*¡Don Martinet*! deien ells. ¡Si no mos ho haguessen manat, no hu hauríem fet!

—¡Ah no! deia D. Martin. ¡Qui la 'm fa, la 'm paga! ¡De mi no s'escapen ni ses rates! ¡I si amb un *golpe* en mat *cuatro* i en balt *ocho*!

A forsa de pregaries i més pregaries, de súpliques i més súpliques, per amor de Deu i per amor de sa Mare, deixá fugir aquells quatre malanats, que fogiren com cent mil diables.

El Rei, quant va sebre es pas, digué a sa seua fia:

—Fieta meua, aquest homo teu es el reverent dimoni. ¿Soia es llensols d'esca? Paciència! ¿No hi ha qui li vaja en torn? Paciència! ¿Li pega per fumar tota la santa nit? Paciència! que tal quin és l'haurem de sofrir.

Sa fia del Rei hu va fer així, i de llavò ensá va viure de lo més a pler amb *Don Martin*; i com son pare va esser mort, reinaren ells dos una mala fi d'anys amb molta de pau i concordia i alegría des seus vasalls; i encara son vius, si no son morts.

*Palma, Maig de 1895.*





## ES CA D' EN BUA I ES MOIX D' EN PEJULI<sup>1</sup>

**U**N DIA, hora-baixet, es ca d' En Bua, sortí a fer quatre passes.

Passa per davora s' era d' En Pejuli, e-hi veu es moix i li diu:

—¡Hala, si anam a estirar-mos ses comes qual-que poc!

—No hu haguesses dit! diu aquell. ¡Au!

Piquen de talons, i de d' allà.

—¿Que tant mateix tocarem pel? diu es moix.

—No hu sé que mos farem, diu es ca.

I encara no hu va haver dit, com *zas!* mou un coní; i ja li ha pitjat darrera, i *nyip-nyep! nyip-nyep!*

Es coní afina una soca d' uiastre que feia com una lloriguera, i s' hi afica com un llamp.

Es ca romangué empantanat.

Es moix pega enforinyada darrera es coní i ja hu crec que l' aplegá, i el va treure.

—Ja tenc per sopar, va dir.

<sup>1</sup> La me contaren el sen Toni Corder i madó Aina Maria Perla, de So'n Servera.



—A poc a poc, estimat! va dir es ca. En tot cas seré jo que en soparé. Es coní es meu!

—¿Teu, i que jo l' haja agafat? diu es moix. ¡Ca, homo! ¡Ja hi beurás fresc!

—Sabs que tens tu? Molta xerrera! diu es ca. ¿I tu éts cassador, ni 'n fas olor? ¿No sabs tu que es coní es des qui 'l mou i sa llebra des qui l' agafa?

—Jo lo que sé, diu es moix, que, si jo no trec es coní, encara seria dins sa lloguera.

Es ca, com veu allò, cremat de tot diu:

—Tu no vols amollar ni jo tampoc? Es tribunal mos ho haurá d' aclarir. Anem a Manacor!

—Ara mateix, respòn es moix! i ja son partits cap a Manacor.

Devers Ca-s' Ueu<sup>1</sup> troben un xot.

—Xot, diu es moix, ¿vens amb noltros, que duim aquest coní a plet, i me farás d' *homo bo?*

—Perque éts tu, vendré! diu es xot.

I tots tres, camina caminarás.

Davora es Collet de Sa Punta troben un gall.

—Gall, li diu es ca, ¿vens amb noltros, que duim aquest coní a plet, i me farás d' *homo bo?*

—Perque éts tu, vendré! diu es gall.

I tots quatre, hala qui hala, camí camí.

Quant foren devora Ca 'n Vicens, ja comensava a fer fosca.

—Cavallers, diu es gall, jo no hi veig ja; no pas més envant.

Bé 'l pregaren ets altres, pero no 'l pogueren tòrser.

A la fi digueren:

<sup>1</sup> Aquest lloc i tots els demás que a continuació s'anomenen, se troben quant un va pel camí de So 'n Servera a Manacor.

—No res idò, anem a Ca'n Vicens a romandre, i demà ben damatí prendrem ets atapins.

Arriben a Ca'n Vicens, i senten que de dins deien:

—Jo 'n tenc nou.

—Jo 'n tenc deu.

—Jo 'n tenc deu.

—Jo 'n tenc nou.

Es ca va dir:

—Això son lladres que es reparteixen es doblers que han robats. Veureu quin retgiró se'n durán.

S'acosta a ses portes, toca i crida:

—¡Obriu p' el Rei!

Es lladres, quant sentiren allò, peguen bot, i, fent-se trons des doblers i de tot, fogiren com cent mil llamps; i ¡que s'havien de girar darrera!

Corregueren fins que pogueren tornar alè.

Mentres tant, es ca, es moix, es gall i es xot s'esclataven de riure de veure aquell pas.

Se'n entren dins la casa, troben damunt una taula un caramull d'or i plata, i dins sa cuina, damunt es fogons, una olla plena de carn i arròs que bollía a la vela.

—¡Que diantre! diu es moix. Es ca pretén que es coní es seu, jo pretenc que es meu. Si'l duim an es tribunal, ni será meu ni seu, sinó d'ets animals de ploma que capleven per allà. ¡Sabeu que val de més que'l tirem dins s'olla, i el mos menjarem tots plegats; i lò que ès estat, sia estat!

—¡Ben pensat! ¡ben pensat! s'exclamaren tots.

I ¿que fan ells? Escolen sa carn i s'arròs porque ja era cuít, tiren es coní dins s'olla amb so brou, e-hu tornen posar demunt es foc, i amb una exhalació va coure. Mesclaren arròs, carn i coní, s'hi abordaren, i se varen posar com a tudons.

Llavò se repartiren es doblers, i se 'n anaren a jeure.

Es moix se colgá dins es fogó, es gall damunt una represa que hi havia davora, es ca darrera sa porta, i es xot a la fresca a sa carrera.

Es lladres, cansats i morts de córrer, s'arribaren a aturar.

Quant varen haver reposat, un diu:

—¿I hem d'esser tan covarts, que no hem d'anar a veure si recuperam lo que hem perdut?

—No hu haguesses dit! s'exclamaren ets altres, i partiren.

Quant foren aprop de Ca 'n Vicens, s'aturen tots.

Era que sa por los era tornada i no gosaven passar envant.

A la fi un se revest de coratge, i diu:

—No res; voltros esperau-me, i jo aniré a pegar un aguait.

Fent tant poc renou com sabia, s'acosta a Ca 'n Vicens. E-hi arriba; no repara es xot, empeny ses portes, veu que están en pes; obrí a poc a poc, entra. No senten una mosca, tot está a les fosques, no hi veuen dos dits lluny. Paupa qui paupa, entra dins sa cuina; per prendre un llucet, s'acosta a sa represa, e-hi posa sa mà. Encara no la hi va tenir, com es gall *zas!* amb una picada li treu un ui. Per no fer renou, va sufrir sense dir res, resolt a passar envant. Com ja tenia es llucet, s'arramba an es fogó: veu dues cosetes que llúen, se creu que son dues brasetes, e-hi afica es llucet; i varen esser ets uis des moix, que va fer *¡¡¡fuu!!!* i li clava a sa cara totes scs ungles de ses cames de davant i de darrera. L'homo no pogué aguantar

pus, i hu doná a ses cames. Es ca s' hi aborda, i li devalla una anca, i a sa carrera es xot s' hi afua, i li pega una sucada tan feresta que li va rompre es budell cular.

Aquell malanat, ja hu crec, va caure de folondres més de mig mort, amb uns ais i uns gemecs lo més llastimosos. Així com pogué, se torna aixecar, i a estones de grapes, a estones coixetjant, s'acostá un poc an es seus compayons, que sentiren es gemecs i es sospirs, i s' hi arrambaren.

—¡Ai! deia ell. ¡Ai! ¡ai! ¡Som mort! ¡Ja no 'n faré pus!

—Pero ¿què ès estat? deien ets altres. Diga-mos què ès estat.

—¡Ai! deia ell. ¡Ai! Vos dic que som mort.

—¡Que has d'esser mort! ¡Massa tu meules granat encara! deien aquells. ¡Vaja! digue-mos què ès estat.

—¡Què ha d'esser estat! va dir ell. Som entrat; la casa estava a les fosques. M'acost a sa represa a veure si hi havia un llucet, i n' hi he trobat un; pero també hi ha hagut un sabater, i amb sa lena m' ha tret un ui. Volia encendre es llucet a dues brasetes que he vistes dins es fogó, i hi ha hagut un pentinador que m' ha posada sa cara com un llatze. Som fuit, per no colar la vida, i darrera sa porta hi hagut un ferrer, i m' encivella tal tenaiada, que m' ha davallada una anca; i per acabar-me d'aclotellar, a 's mig de sa carrera s' aborda un barber, xeringa amb ma, i m' ha enflocada tal xeringada, que m' ha romput es budell cular... ¡Ai! ¡ai! ¡ai! ¿No vos ho dic jo? Som mort, som mort.

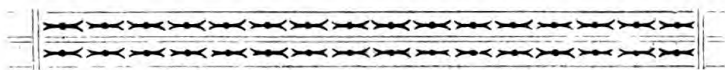
Ets altres el se carregaren, i el se 'n varen dur dins una còva d' una muntanya de per allà.

Es gall ben damatí ja va haver acabada sa son;  
crida es moix, es ca i es xot, i bé de panxa i millor  
de bossa se 'n tornaren cadascú a ca-seua.

I jo me 'n vaig venir amb un retalonet de format-  
ge, i es moixos p' es camí, *meu! meu!* m' hi arriba-  
rem, i no me 'n deixaren bocí.

*Torre Nova, Joriol de 1895.*





## N' ESTEL D' OR<sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era una al·lota pobila, garrida ferm,  
que havia nom Catalineta.

Anava a costura, i sa Mestra sempre  
li deia:

—¡O fieta meua, que t' estim! ¡Ja t' hi tractaria  
bé, si fos ta mare!

—Pero no hu sou, deia s' al·lota.

—E-hu seria, deia sa Mestra, si matasses sa que  
tens. Jo me casaria amb ton pare, i cada dia per be-  
renar te donaria pa amb mel.

—¡Pa amb fel me donarieu vos! deia s' al·lotona,  
i sortia a un altre tancat.

I heu de creure i pensar que un dia, arribant de  
costura, damaná pa i botifarró. Sa mare, per do-  
nar-n' hi, obri sa pastera, trava sa cuberta amb  
una tortuga que hi havia a sa paret, s' acala per  
taiar es botifarró, que el tenia allà dins; Na Catali-  
neta, jugant jugant, s' enfila a una cadira, posa sa  
má a sa tortuga, que tenia travada sa cuberta;

---

<sup>1</sup> La'm contaren la noble Sra. D.<sup>a</sup> Magdalena Despulg i Troncosso,  
la madona Catalina Tomás Pinya de *Ca's Cegos* de Manacor, i N' Anto-  
nina Cordera, serverina.

sense temer-se 'n, li dona mitja volta; sa cuberta escapa i, plam! cau damunt es cap de sa mare, i li va rompre s'ansa des coll, i dins una estona la pobreta ja va haver badaiat.

Na Catalineta, tot-d'una queda freda, llavò va rompre amb un plors que cuidava a estellar-se. Sense sebre que 's feia, fuig de ca-seua com una bòtxa, troba sa Mestra, le hi conta, i sa Mestra li diu:

—Mira, si no 'm creus a mí, está fet de tu: dirán que l'has morta aposta.

—Digau-me que tenc de fer, s'exclamá sa malanada.

—¿Que has de fer? digué sa Mestra. Anar-te 'n a ca-teua, posar-li un tros de botifarró dins sa boca i un tros de pa amb ses mans, i surts a 's mig des carrer i te poses cridar: ¡O mesquina de mí, que ma mareta s'ès aufegadeta menjant pa i botifarronet. La gent s'ho creurá; ton pare sa podrá casar amb mí, i jo seré ta mare.

Na Catalineta va fer lo que sa Mestra li havia comanat; i tot-hom se va beure que sa mareta s'era eufagadeta menjant pa i botifarronet.

Des cap d'una temporada, son pare se casa amb sa Mestra, que tenia una fia que havia nom Juanota, sa més grossera, malfenta i gropelluda que haguessen vista mai, i an el mateix temps sa més entohada i sa més superbiosa que es sol escaufava.

Com veia Na Catalineta tan garrida i agudona, no hu poria sufrir i sa mare per lo mateix.

Es primers dies li donaven, per berenar, pa amb mel; pero no s'estorbaren molt a donar-li pa amb fel i moltes ofertes de verdanc.

Un dia damatí, sa Mestra li entrega una vedella i un muixell de llana ben gros.

—¡Hala, li va dir, a pasturar aquesta vedella i a filar aquest muixell! Si 's vespre sa vedella no vé ben redona i no 'm dus set fuades de fil, sabrás jo qui som.

Na Catalineta pren sa filoeta i es muixell, i amb sa vedelleta davant davant, de d' allá ben atacada.

Quant fonc a fora-vila rompé amb plors, i sa vedelleta li damana:

—¿Què tens, Catalineta?

—¡Que he de tenir! diu ella. Que ma mare m' ha dit que, si 's vespre no t' he enredonida i no he filades set fuades, sabré qui és ella.

—Si això és tot, diu s' animaló, no ploris, fieta meua. Ponxi 'm es muixell a ses banyes i que penj per davant de manera que jo li pugà arribar amb sa boca; tu cerque 'm erbeta, i veurás que promte t'hauré fetes ses set fuades.

Na Catalineta li ponxí es vell a ses banyes, le hi feu penjar així com li havia dit, i sa vedelleta *zas! zas!* amb sa boqueta estirava 's muixell; i, remugant remugant, al punt va haver fetes ses set fuades.

Na Catalineta li cercá una erbada fora mida, i sa vedelleta va pegar una panxada de primera.

Com es vespre sa Mestra va veure ses set fuades de fil que li entregá Na Catalineta i sa vedella tan redona, es feia creus, i no se 'n poria avenir.

Lo endemá matí li torna entregar sa vedella i un muixell, més gros encara que 's des dia abans, i li diu:

—Ves-te 'n a pasturar sa vedella; i, si es vespre no la 'm menes beñ redona i no has filades set fuades d' aquest muixell i no les me dus espiades i tot, sabrás jo qui som.



Na Catalineta pren sa filoeta i es muixell; i amb sa vedella davant davant, de d' allà s' ès dit.

Quant va esser a fora-vila, romp en plors, i sa vedella li damana:

—¿Que tens, Catalineta?

—¡Que he de tenir! diu ella. ¡Que ma mare m' ha dit que, si es vespre no te men ¡ben redona, i no he fetes set fuades des muixell i no les hi duc espiades, sabré qui es ella!

—Si això es tot, diu sa vedelleta, no ploris, fienta meua. Ponxi'm es muixell a ses banyes com ahir; jo t' ho filaré; llavò me passarás ses fuades per ses banyes, i t' ho espiaré. Mentres tant, me cercarás erbeta com ahir, i me podrás tornar ben redona.

Na Catalineta li embolicá per ses banyes es muixell, penjant per davant; i sa vedella, amb sa boqueta *zas! zas!* l' estirava, remugant remugant. Amb una exhalació va haver fetes ses set fuades; i quant les va tenir passades per ses banyes, les aspiá de lo millor. Mentres tant Na Catalineta li cercá una erbada fora mida, i va poder pegar una panxada d' aquelles d' aquelles.

Sobre-tot, quant a 's vespre sa Mestra va veure sa vedella tan redona i ses set fuades filades i aspiades, no se pogué espasar ses ganes que tenia d' amassolar Na Catalineta.

Na Juanota, envejosa que era, digué aquell vespre mateix:

—Jo també hi vui anar a fer lo que ha fet aquesta.

—Sí que hi anirás, digué sa mare.

Ell lo endemà dematí pren sa filoa i un muixell; i, amb sa vedelleta davant davant, cap a fora-vila.

Malfeneranda i desmanyotada que era, prová de filar un poc, i li sortia un fil ple de nuus i berru-

gues; tirá sa filoa i es muixell an el dimoni i se posá a jugar. Se guardá prou de cercar un brinet d'erba a sa vedelleta, i aquesta jben alerta a fer-li ofertes de filar-li ni aspiar-li!

A 's vespre Na Juanota s' entregá a ca-seua amb un pam de morros, sense cap fuada filada ni aspiada i amb sa vedelleta que tastanetjava de prima.

Lo endamá sa Mestra torna enviar Na Catalineta a pasturar sa vedella i a fer set fuades i aspiarles. Na Catalineta va partir; Na Juanota la vel·lá; va veure que era sa vedella que filava i aspiava; aná a contar-ho a sa mare; i a 's vespre de rabia totes dues, quant veren sa vedella, l' agafen, la maten; i lo endemà dematí manaren a Na Catalineta que se'n anás a fer es budells nets a un riu que passava per allà davora.

S' al·lotona los posá dins un garbell, pren una guinaveta; i ja es partida.

Arriba an es riu; es riu duia molt de rost an aquell endret, i li prengué es budells, es garbell i sa guinaveta.

Na Catalinons, plora qui plora, parteix correns, vora vora, riu avall.

Troba una doneta veia.

—Germaneta, li diu, ¿no hauríeu vists uns budellets, un garbell i una guinaveteta que es riu m' ha robadets?

—Si, fieta! diu sa jaia. Segueix riu avall i los trobarás; pero escolta: passe 'm sa má dins s' esquena, que no sé que hi tenc.

Na Catalineta la hi passa.

—¿Que has trobat? li damana sa veia.

—Perles i diamants! diu Na Catalineta.

—Idò perles i diamants tendrás! diu sa jaia.

Sa jaia se treu una vellaneta, i diu:

—Jas, fieta meua. No la mostris ni digues a negú qui la t'ha dada. No l'has de xapar que no te veges ben apurada.

—Deu vos pac la caritat, diu s'al'lotona; i pren sa vellaneta, la s'amaga, i hala corre qui corre riu avall.

Troba una altra doneta véia, i li diu:

—Germaneta, ¿no haurieu vists uns budellets, un garbellet i una guinaveteta que 's riu m'ha robadets.

—Sí, fieta meua! diu sa jaia. Segueix riu avall i los trobarás; pero ascolta: passe 'm sa má dins s'esquena, que no sé que hi tenc.

Na Catalineta la hi passa.

—¿Que has trobat? li damana sa jaia.

—Perles i diamants! diu Na Catalineta.

—Idò perles i diamants tendrás! diu sa jaia.

Sa jaia se treu una mel'leta, i diu:

—Jas, fieta meua, aquesta mel'leta. No la mostris ni digues a negú qui la t'ha donada. No l'has de xapar fins que te veges ben apurada.

—Deu vos pac la caritat, diu s'al'lotona; s'amaga sa mel'leta, i hala corre qui corre riu avall.

Troba una altra doneta véia, i li diu:

—Germaneta, ¿no haurieu vists uns budellets, un garbellet i una guinaveteta que 's riu m'ha robadets.

—Los he vists i los tenc! diu sa jaia.

—¿Los me voleu donar, per amor de Deu, que ma mare no m'atup? diu s'al'lotona.

—Sí, fieta meua estimada! diu sa jaia. Jo los te vui donar; pero abans m'has de passar sa má dins s'esquena, que no sé que hi tenc.

Na Catalineta la hi passá.

—¿Que hi has trobat? li damana sa jaia.

—Perles i diamants! diu Na Catalineta.

—Idò perles i diamants tendrás! diu sa jaia.

Sa jaia se treu una noueta, i li diu:

—Jès, fieta meua aquesta noueta. No la mostris ni digues a negú qui la t' ha donada. Mira, no l' has de xapar que no te veges ben apurada.

—Deu vos pac la caritat, diu s' al·lotona; i pren sa noueta i la s' amaga.

Agafa sa guinaveteta i es garbellet amb sos budellets, que, de tant de rossegar per dius es riu, s' eren fets més nets que la plata.

Com sa veieteta la va veure partir, no pogué estar que no li donás una aferrada p' es coll i una besada.

—Deu te guart, fieta meua, li digué. Ara p' es camí sentirás bramar un ase i cantar un gall. En bramar s' ase, no te girs darrera; en cantar es gall, giret.

Na Catalineta tocá soletes, i de d' allá.

Al punt sent un ase bramar; i ella ¡ben alerta a girar-se darrera!

Més envant sent cantar un gall.

Se gira, i li surt un estel d' or an es front.

Arriba a ca-seua. Sa madastra i Na Juanota la veuen amb aquella resplandor a sa cara, vermeia com la grana, més garrida que mai.

Se posaren fetes unes lleones; l' agafen, i li diuen:

—Si no mos contes tot lo que t' ha succeït, no en farás altra; te matarem.

—M' ha succeït, digué ella, que 's riu m' ha pres es garbellet, es budellets i sa guinaveteta. Corre

qui corre, vora vora, riu avall, encuantr una veieta i me diu: Corre més i hu trobarás, que es riu se 'n ho du. Encuantr una altra veieta, i me diu lo meiteix:—Corre més, i hu trobarás, que es riu se 'n ho du. Encuantr una altra veieta, i m' ha dit: Jo hu tenc, veutaquí. M' ho ha donat, e-hu he pres i hu he duit.

—¿I que més? digué sa Mestra, treguent foc p' ets uis.

—No res pus, digué Na Catalineta, més fresca que unes flors.

—Tira, idò, ves-te 'n a rentar aquest front, diu sa madrastra.

—¿Que me som mascarada? ¿que hi tenc? digué s' àngel; i s' hi va dur sa má, i la se mirava, per veure si hi tenia gens de brutor.

—Ves-lo-te a rentar més que depressa! si no vols un quern de galtades! digué sa Mestra.

S' al'lotona aná a rentar-se es front, i renta qui renta, com més el se rentava, més li resplandia.

Quant Na Juanota veu allò, diu:

—Ma mare, jo també vui anar a fer uns budells nets an es riu. A Na Catalina li es sortit un estel an es front, i jo també n'hi vui un, surta d'on surta.

—Ben pensat, fieta meua dolsa, digué sa Mestra.

Li aná a comprar uns budells, los hi posá dius un garbell, li doná una guinaveta, i diu:

—Hala fieta meua, espedeix. I si pots tornar amb dos estels, no torns amb un, i si pots tornar amb tres, no torns amb dos.

—No tengueu ansia: duré tots es que podré, exclama Na Juanota; i li estreny cap an es riu, carregada amb sa guinaveta, es garbell i es budells.

Feu aposta que sa corrent le hi prengué tot, i arranca de córrer, vora vora, riu avall.

Troba una doneta véia, i li diu;

—Mala veiota, ¿no hauríau vista una guinavetota, un garbellot i uns budellots que es riu m' ha presos?

—Sí que los he vists! diu sa jaia: i ben aviat que los se 'n du sa corrent. Ja pots fer vía; pero abans passe'm sa má dins s' esquena, que no sé que hi tenc.

Na Juanota la hi passá.

—¿Què has trobat? li damana sa jaia.

—Pois i xinxes! diu Na Juanota.

—Idò pois i xinxes tendrás! diu sa jaia.

Na Juanota, tota esmussa davant tals comendacions, segueix vora vora, riu avall.

Troba una altra doneta véia, i li diu:

—Mala veiota, ¿no hauríeu vista una guinavetota, un garbellot i uns budellots que's riu m' ha presos?

—Sí que los he vists! diu sa jaia i ben aviat que los se 'n du sa corrent. Ja pots fer vía; pero abans passem sa má dins s' esquena, que no sé que hi tenc.

Na Juanota la hi passa.

—¿Què has trobat? diu sa jaia.

—Pois i xinxes! diu Na Juanota.

—Idò pois i xinxes tendrás! diu sa jaia.

Tota esmussa davant tals comendacions, Na Juanota segueix vora vora, riu avall.

Troba una altra doneta véia, li diu:

—Mala veiota, ¿no hauríeu vista una guinavetota, un garbellot i uns budellots que 's riu m' ha presos?

—Si que los he vists! diu sa jaia: i los he aplegats, per que no 's fessen mal bè.

—Vengau-los idò! diu Na Juanota.

—¡Vaja una manera de damanar ses coses que

tens! diu sa veieta. M'engana que no sies ben mambrosa. No tengues ansia que me 'n estoig cap d'aquestes enderies teues; pero abans passe 'm sa má dins s'esquena, que no sé que hi tenc.

Na Juanota la hi passa.

—¿Què hi has trobat? damana sa jaia.

—Pois i xinxes! diu Na Juanota.

—Idò pois i xinxes tendrás! diu sa jaia.

Esmussa de tot, Na Juanota davant tals començassions, agafa sa guinavetota, es garbellot i es budellots, i ja li ha estret, sense dir *per amor de Deu sia ni amb Deu siau*.

—Ascolta, dona, diu sa jaia: així mateix poríes esser un poc més considerada amb ses *pressones*. Ascolta bé aquesta comanda que ara et faré: p'es camí sentirás bramar un ase i cantar un gall. En cantar es gall, no't girs darrera! en bramar s'ase, gire-t'hi.

Na Juanota pica de talons, més alisa que un que que ha venut a espera.

Camina caminarás, sent es gall cantar, i ella ¡ben alerta a girar-se darrera!

Més envant sent bramar s'ase, se gira ben rabenta, i li sortí una cóva d'ase en mig des front.

Quant se va veure sa covota, tot-d'una quedá de pedra, sense paraula. Llavò va rompre amb un raig de flastomíes; digué totes ses que li venqueren a sa boca; se tirá en terra; se bolcá una bona estona per dins sa pols; s'omplí sa cara d'unglades; s'arrabassava es cabeis. Prová d'arrabassar-se sa covota, i estirava tan fort com poría; pero no li pogué fer res. Va acabar per esclatar en plors i quedá feta un mar de llágrimes. Jurá i perjurá que no tornaría a ca-seua mentres dugués



aquell penjaroi an es front; però va venir es vespre, comensá a fer-se fosc, li agafá por, i investí cap a ca-seua.

Poreu fer comptes que degué dir i que degué fer sa mare quant la se va veure davant amb aquell creixull part damunt ses ceies.

Totes dues cuidaren a tornar bòtxes, i qui pagá la festa va esser Na Catalineta. Com a lleones s' hi abordaren, i li varen dar llenya fins que tenguéren alè. La vestiren de quatre pellerings, li passaren un dogal p' es coll i per sa cinta i la fermaren davall sa pastera. Allá estava nit i dia, fora de s' estona que l' amollaven per fer-li fer ses feines de la casa més feixugues; i no més arribava a quatre roagons que li tiraven; i havia de beure dins un cul de gerra, això quant pensaven a abocar-li aigo. No hi havia qui s' hi acostás ni li fés cap moixonía en no esser un canet que hi havia a la casa, que s' enfilava per ella, i li feia mil xicotines i afalagadures; i això li valia moltes cosses i poc pa de Na Juanota i de sa Mèstra.

En aquell temps el Rei, que encara era fadrí, se cansá d' esser-ho; i va fer unes dictes que se faria un ball que duraria tres dies; que hi convidava totes ses al·lotes des seu reinat; i volia que no hi fessen falta, a fi de que pogués triar sa més garrida, sa que més li agradaria per casar-se.

Es dia que aquest ditxós ball comensá, gran era ca 'l Rei, pero tot se va omplir.

Vos assegur que n' hi havia d' al·lotes per llarc.

Poques foren ses qui no s' hi presentassen; i cap n' hi havia que no hi anás ben convençuda de que havia d' esser sa preferida.

Na Juanota en tenia unes ganes d' anar-hi, que l' alsaven, pero no gosava dir-ho.



A la fi no pogué pus, i li amollá.

—Anem-hi, ma mare! anem-hi! digué sa toixa-rruda.

—¡Si! ¡ja faries bona planta amb sa covota d'ase! va dir sa mare, tota enfadada.

—Jo la m'afeitaré, digué sa jembla.

Ell com dos i dos fan quatre. la s'afeitá; s'em-bolicá un mocador p'es front per que no li vessen s'afeitadura; i mare i fia rodaren clau, i tocaren soletes cap an es ball.

Com se suposa, deixaren Na Catalineta fermada davall sa pastera. Poreu pensar si 'n devía tenir de pena de veure-se allá davall i tancada. La pobreta se va posar tan funesta, li va envestir una por tan gran i una tristor tan aclucadora, se sentí tan acongoixada, que se creia acabar la vida.

Li vengué s'acudit de xapar sa vellaneta que sa primera doneta véia li havia donada davora es riu.

La xapa; i de dins e-hi va haver un cotxo d'or i plata amb quatre cavalls i quatre cotxers, i un vestit per ella de satí groc a on e-hi havia pintats tots es peixos de la mar, i uns tapinets sa cosa més preciosa del mon.

Es cotxers la desfermen, se posa's vestit i es tapins, s'afica dins es cotxo, i ¡cap a ca'l Rei!

Tot-d'una que va entrar dins es ball, que ja estava ben encès, i la veren tan garrida, tan gentil, tan aixerida, amb aquell estel d'or an es front, tot-hom va romandre amb un peu alt, sobre tot el Rei, que se plantá davant ella, i se cuidá a treure ets uís mirant-la-se fit a fit. Volgué ballar amb ella, i ja no li va lleure mirar-se 'n altra.

—Ma mare, això es Na Catalineta, deia Na Juana, des recó a on s'havía haguda de posar, per

que tot-hom li feia amples, com la veien tan gro-pelluda.

— ¡Què ha d'esser Na Catalina! deia sa mare.  
¡Davall sa pastera es ella!

Quant Na Catalineta hagué ballat una bona es-  
tona amb el Rei, parteix cop en sec, més falaguera  
que una falzía, cap a defora. S'afica dins es cotxo,  
es cotxers donen llendera, i de d'allà.

— ¡Criats i criades! digué el Rei amb uns grans  
crits, ¡correu a veure per on pren aquesta gran  
senyora!

Es criats i criades pitgen darrera 's cotxo d'or i  
plata, corrents tant com en porien treure.

¿Que fa Na Catalineta quant veu allò? Enfonya  
sa má dins sa butxaca, i se posa a tirar dobles de  
vint i dobles de vint.

Es criats i criades, com les veren tan grosses i  
tan grogues, s'acalaren a aplegar-les; i vos assegur  
que n'hi va haver de sempentes i estirades, per-  
que cada un volia aquelles patenes per ell.

Quant alsaren es cap, es cotxo va haver desa-  
paregut.

Se'n tornen a ca'l Rei, més empegueïts que no  
sé que 'm diga i contaren es pas.

El Rei va prendre una rabiada feresta, pero ben  
feresta: los se cuidá a menjar.

Quant Na Juanota i sa mare arribaren a ca-seua,  
trobaren Na Catalineta tancada i fermada, com si  
res fos estat.

Ni sospites varen tenir de que se fos moguda.

Lo endamá per tota la ciutat no es parlava més  
que de sa dama des vestit de satí groc amb so  
cotxo d'or i plata, de quatre cavalls i quatre cot-  
xers, que era sa qui havia agradat més an el Rei,

sa qui se 'n havia duita la pauma de sa garridesa i galanía; i ningú sabia qui era, ni per on havia pres, ni on parava.

Es vespre continuá es ball; i, si moltes d' al·lotes e-hi havia hagudes es vespre abans, més n' hi hagué aquell.

Na Juanota aná ben alerta a fer-hi falta. S' hagué d' afeitar altra vegada es front perque sa covota amb ses vinticatre hores li havia crescut tant com si mai la s' hagués escapsada.

Na Catalineta, com se torná veure tota solina, tancada i fermada davall sa pastera, se recordá de s' amel·leta que sa segona doneta véia li havia donada davora 's riu.

La xapa; i de dins e-hi va haver un cotxo d' or i plata amb vuit cavalls i vuit cotxers, i un vestit de satí verd amb tots ets animals de la terra i ets aucells de l' aire pintats, i uns tapinets sa cosa més preciosa del mon.

Es cotxers la desfermen; se posa aquell vestit i es tapins, s' afica dins es cotxo, i ¡cap a ca 'l Rei s' és dit!

Tot-d' una que entrá dins es ball, que ja estava ben encès, i la veren tan garrida, tan gentil, tan aixerida, amb aquell estel d' or an es front, tot-hom va romandre amb un peu alt, sobre-tot el Rei, que se plantá davant ella; i la se mirava tan arreu, que com que la s' hagués de menjar amb sos uis. Ja hu crec que volgué ballar amb ella, i ja no li va lleure mirar-se 'n cap altra pus.

—Ma mare, deia Na Juanota, des recó d' on miraven la feta; vos dic que això es Na Catalina.

—No sies bajana! deia sa Mestra. ¡Davall sa pastera es ella!

Quant Na Catalineta hagué ballat una bona estona amb el Rei, parteix cop en séc, més falaguera que una falzia, cap a defora. S' afica dins es cotxo, es cotxers donen llendera, i de d' allà.

—¡Criats i criades! digué el Rei amb grans crits, ¡correu de pressa! ¡correu a veure per on pren aquesta gran senyora!

Es criats i criades ja han pitjat darrera es cotxo d' or i plata, i vos assegur que los hi remenaven ben aviats an es galindons.

¿Que fa Na Catalineta com veu allò? Enfonya sa má dins sa butxaca, i se posa a tirar perles i diamants.

Es criats i criades, com veren caure aquell rui-xat de pedres precioses, ja estigueren de grapes; i grapada vé grapada va, qui més en poria aplegar, més n' aplegava.

Sobre-tot, quant alsaren es cap, es cotxo va haver desaparegut.

Se 'n tornen a ca 'l Rei, més empegueits que no sé que 'm diga; i no tengueren més remei que contar es pas.

El Rei va prendre una rabiada com no n' havia presa cap mai. No hi hagué nom lleig que no los digués; i los va prometre que, si lo endemà aquella senyora tornava i los feia sa mateixa endemsa, los faria penjar tots.

Quan Na Juanota i sa mare arribaren a ca-seua, trobaren Na Catalineta tancada i fermada davall sa pastera, com si res fos estat.

Ni sospites varen tenir de que se fos moguda.

I lo endemà per tota la ciutat no se parlava d' altra cosa més que de sa dama des vestit de satí verd amb so cotxo d' or i plata, de vuit cavalls i

vuit cotxers, que era sa qui havia agradat més an el Rei, sa qui se'n havia duita la pauma en garridesa i galanía; i negú sabía qui era ni per on havia pres, ni per on parava.

Es vespre continuá es ball; i si molta de gent e-hi havia haguda es dos primers dies, moltíssima més n'hi va haver es tercer, amb s'idea de veure en que pararia allò.

Com se suposa, no hi faltá sa Mestra amb Na Juanota, front embenat i tot ple de tais; porque sa covota, cada volta que la s'afeitava, tornava treure ses cerres més revengudes i granades; i no hi havia raor qui les volgués prendre. Eren com a rebrols d'uiastre i d'una creixensa mai vista.

Comensá es ball, pero se coneixía prou que ses al·lotes ja comensaven a perdre 's coratge; i encare que los costás un greu de l'ánima, no porien deixar de regonèixer que, si aquella dama desconeguda tornava, i no fogia de sa manera que fins llavò havia sabut fogir, elles no hi tendrien res que fer a ca'l Rei, s'hi serien deixades veure i ballat debades.

Na Catalineta, com se torná trobar tota solina, tancada i fermada davall sa pastera, se recordá de sa noueta que sa tercera doneta véia li havia donada davora 's riu.

La xapa; i de dins e-hi va haver un cotxo d'or i plata amb dotze cavalls i dotze cotxers, i un vestit per ella de satí blau amb tots els estels del cel pintats, i uns tapinets sa cosa més preciosa.

Es cotxers la desfermen, se posa 's vestit i es tapinets, s'afica dins es cotxo, i ¡cap a ca'l Rei!

Quant entrá dins es ball, que ja estava ben encès, i la veren tan garrida, tan gentil, tan aixerida,

amb aquell estel d' or an es front, tot-hom va romandre amb un peu alt, sobre-tot el Rei, que se plantà davant ella, i la se mirava tan arreu, que com que la s'hagués de menjar amb sa vista. Ja hu crec que volgué ballar amb ella, i ¿com li havia de lleure mirar-se'n cap altra pus? si no li bastaven es dos uis, i deu més que n'hagués tenguts, per Na Catalineta.

Sa pitxorina, quant hagué ballat una bona estona amb el Rei, parteix cop en sec, més falaguera que una falzia, cap a defora. S'afica dins es cotxo, es cotxers donen llendera i de d'allà.

—¡Criats i criades! digué 'l Rei amb grans crits, ¡correu depressa! ¡correu a veure per on pren aquesta gran senyora!

Es criats i criades ja son partits darrera es cotxo d' or i plata, i vos asegureu que debanaven de casta forta.

Pero si ells feien via, molta més en feia es cotxo, i sempre los reprenia una cosa de no dir.

Na Catalineta, com los va veure que ja no porien pus, se treu un tapinet i los ho tira.

Es dotze cavalls pegaren una fua lo mateix de falcons que se tiren damunt un esbart de coloms, i es cotxo aviat hagué desaparegut.

Es criats i criades aplegaren es tapinet, se presenten an el Rei, le hi entreguen, li contenen lo que ha passat, i li va venir molt de nou.

S'aconseia amb sos nobles de la Cort, i tots li digueren que aquell tapinet no poria esser més que de sa que l'havia tirat; i que, per aclarir qui era ella, lo més avengut seria assetjar es tapinet a totes ses al·lotes de la ciutat; i que aquella an-e qui li vengués bé, seria sa dama que es tres ves-



pres des ball havia guanyat a totes en garridesa i gallardía i que s'era demostrada sa més digna de portar corona i de seure amb ell an es trono.

An el Rei li agradá aquesta idea, i va fer unes dictes que anirien de casa en casa a assetjar a totes ses al·lotes aquell tapinet; i que aquella an-e qui vendria bé, seria, sa qui sa casaria amb ell.

I hu va fer tenir ver. Ja va esser partit amb sos criats de casa en casa. Entraven allá on e-hi havia al·lotes, i los assetjaven es tapinet; pero cap en trobaven que li estigués bé.

Ja estaven cansats de tantes provatures, i ja hu volien deixar anar, quant arribaren davant ca-sa Mestra.

—¿Que entram aquí? damanaren es criats.

—No res, diu el Rei, entrem-hi; que sa pell ja és des llop.

Hi entren.

—¿Quantes d' al·lotes teniu? diu el Rei.

—Una, diu sa Mestra.

I sortí Na Juanota.

—Hala, treu es peu, li digueren.

I sa biduina el tregué, i va esser un peu tan gros, tan disforjo, tan lleig, que ja no provaren si hi cabia dins es tapí.

No hi hauria cabut maldament l'haguessen escapat un pam.

—¿Teniu altra al·lota? damana el Rei.

—No senyor, diu sa Mestra, mastegant fesols.

El Rei va conèixer que aquell *no* era un *si* que no volien que fos *si*.

Estrengué de passos sa Mestra; i la dona no va tenir més remei que fer sortir de davall sa pastera Na Catalineta.

Quant la veren amb s' estel an es front, tota resplendent de bellesa i galanía, el Rei i tots es qui l' acompanyaven s' embadaliren contemplant-la de cap a peus.

Li assetjaren es tapinet, i li va venir tan ben ajustat i avengut, que no era possible que l' haguessen fet per un altre peu.

—¡Ja és ella! ¡ja és ella! s' exclamá tot-hom, i el Rei es primer de tots.

El Rei va dir a Na Catalineta:

—No res, no 't mogues, i jo me 'n vaig a menar tot s' acompanyament que 't correspon com a esposa meua que has d'esser i al punt som aquí. Prepara lo que has de preparar.

¡Bon preparar tengué s' al·lotona!

Tot-d' una que el Rei se 'n va esser anat, sa Mestra la torna fermar a sa pastera.

Enllestí i endiumenjà Na Juanota lo millor que va sebre; pero no va esser possible afeitar-li sa covota d' ase, perque de sa darrera vegada tenia es front ple de crosteres, i ses sèrres eren tan gruixades, que no hi hagué cap estisores a la casa que les volguessen taiar.

Lo que feren va esser encambuixar-li un vel ben espès, que li tabava sa cara i casi tot es còs.

Dins una estona se presenta 'l Rei amb tot s' acompanyament, amb tota la Cort.

Sa Mestra pren per sa má Na Juanota, que pareixia, ni més ni pus, un bolic de pedassos, i diu:

—Senyor Rei, velat-aquí! en voler!

Vengué molt de nou a la Cort i sobre tot an el Rei que sa novia anás tan tapada.

—¿De què fretura aquest vel? damanava tot-hom.



—Ah! deia sa Mestra, fent estabetxos, ¡sabeu que es d'empegueïdora sa meua fieta! ¡No seria capaç de suportar ses mirades de tanta gernació! A l'hora d'ara ja li hauria agafat baticor. ¡Per amor de Deu no parreu de destapar-la!

El Rei, tan enamorat estava de sa que ell se creia tenir davant, que doná fe a sa Mestra.

Feu pujar *sa tapada* damunt sa mula que havien menada aposta, amb un ensellament tot de plata i seda, ell se posá an es seu costat; i, acompanyats de tota la Cort, ja foren partits.

Aquell canet de ca-sa Mestra, que no trobava negú dins aquella casa que 'l se mirás amb bon ui, en no esser Na Catalineta, i s'enfilava per ella, i un amb s'altre se feien xicotines i afalagadures, quant va veure que 'l Rei i la Cort partien, i se creien dur-se 'n Na Catalineta, i se'n duien Na Juanota, se posa a lladrar com un desesperat, correns darrera darrera: i, entre llatr i llatr, no s'aturava de dir:

—¡N'Estel d'or davall pastera! i ¡Na Cóva d'ase cualca en sella! ¡N'Estel d'or davall pastera! i ¡Na Cóva d'ase cualca en sella!

—¡Aquest dimoni de ca! deia sa Mestra. ¡Pegau-li!

—¡Pegau-li! deia *sa tapada* de damunt sa mula.

—¡Pegau-li! repetien el Rei i es demás per seguir la voga.

Bé li pegaven i li deien *¡fora!* pero ell, com més anava, més fort i més clar deia:

—¡N'Estel d'or davall pastera! i ¡Na Cóva d'ase cualca en sella!

Tant arribá a lladrar i a cridar, que la gent posá atenció an aquelles paraules, i van a dir an el Rei lo que passa.

El Rei se malpensa, i diu:

—¡Que s' atur tot-hom!

I tot-hom s' aturá.

—¡Alse 't es vel! digué a sa tapada.

Sa tapada no 's bategava.

—¡Alse 't es vel, dic! cridá 'l Rei, malpensant-se més i més, i treguent espires p' ets uis.

—¡Estic massa empegueïda! va dir ella amb una veu més llastimosa.

—¡Ja el t' alsaré jo! cridá 'l Rei tot cremat.

Li pega tirada, es vel va caure en terra, i va aparèixer damunt sa mula, a la vista de tothom, Na Juanota, lletja i malfenta, amb sa covota d' ase, amb aquell esplet de serres tan reblides, tan goixades, tan llargarudes, tan enravanades, lo mateix de pues de porc singlar.

El Rei, davant aquell pas tan ferest, no 'n va taïar pus. enviá Na Juanota i sa mare a mal viatge, i torna arrera a cercar N' Estel d' or.

Es canet los mostrá a on era.

La desfermaren i tot-hom cridá:

—¡Això ès ella! ¡això ès ella!

La fan pujar damunt sa mula, el Rei se posa an es seu costat, partiren amb tota la Cort; arribaren an es palau real, la cosa ja estava a punt de pastora mia, i se casaren.

¿l que havia de succeïr?

Que se feren unes nesses de pinyol vermei i unes festes mai vistes i un ball vitenc de tot. I el Rei i N' Estel d' or visqueren una mala fi d' anys amb pau i alegríia; i encara son vius si no son morts.

*Mandcor, Juny de 1895.*



## NA MAGRANETA <sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un rei i una reina que no tenien gens de bo amb sa comare, i n'estaven ben fellons! ¿Qui sab lo que haurien donat per un nin o una nina?

La Reina era<sup>2</sup> sa dona més garrida que se fos vista; pero encara se figurava esser-ho més que no hu era.

Sempre la tenien<sup>3</sup> davant es mirai, contemplant-se a sí mateixa; i desiara que deia:

—Mirai, ¿som bella?

—Si, senyora Reina! deia es mirai.

—¿N'hi ha<sup>4</sup> d'altra de més bella? demanava ella.

—No, senyora Reina! deia es mirai.

I la dona quedava més satisfeta que un ca amb un os.

Un dia menjava una magrana a sa finestra, i li cau un gra en-terra.

—¡Criats i criades! digué, correu! que me ès caigut un gra en-terra.

---

<sup>1</sup> La 'm contà la madona Catalina Tomás Pinya de Ca's Cegos de Manacor.

Es criats i criades corregueren, le hi troben, le hi duen, i llavò s' exclama:

— Tant m' agrada aquesta magrana, que, si tenia una fia, li posaria nom *Magraneta*.

Aquella paraula no va caure en terra.

No sé si la degué sentir sa comare.

Lo cert es que la Reina des cap de nou mesos tengué una ninona, sa cosa més fina i purificada; i li posaren nom Magraneta.

I heu de creu i pensar que va créixer; i se va fer tant i tant, que aviat cuantapassá, pero d' un bon tros totes ses dones d' aquell temps, en vivor i gracia, en galanía i garridesa.

No vos dic res, es fiis de rei, quant se 'n varen témer, si la damanaven a son pare.

La Reina continuava cada dia contemplant-se dins es mirai i fent-li ses mateixes preguntes:

— Mirai, ¿som bella?

— Sí, senypra Reina! deia es mirai.

Pero un día com li demaná:

— ¿N' hi ha d' altra de més bella?

Es mirai va respondre:

— Si, senyora Reina.

— ¿I qui és aquesta poca vergonya? digué ella tota enfabiolada.

— La vostra fia Magraneta, va respondre es mirai.

— ¿Sí? digué ella. Idò la faré matar.

Quant se va esser calmada, des cap d' un parei de dies, així mateix va trobar que havia fet gros; pero s' idea no més de que hi hagués d' haver una altra dona més garrida que ella, maldament fos sa seua fia, la treia des solc; i li feia perdre sa tramuntana de vista, i cridar com una desesperada:

—¡Una dona més garrida que jo! ¿Quin possible és suportar-ho?... ¡Que muira! ¡que muira!

I quant notava que Na Magraneta, com més anava, més garrida era, i tot-hom parlava de Na Magraneta, i no més parlaven de sa mare per dir que, davora sa fia ja no era miradora, sa rabia l'alsava en pes; fins que un dia agafa dos negrets, pages seus, i los diu, posant-los dins ses mans una capsa:

—Mirau, menau-vos-ne ma fia Magraneta dins es cotxo; i, en esser ben enfora, matau-la i duis-me es seu cor dins aquesta capsa. Si no hu feis així, es cap vos botirà de dalt ses espal'les!

Aquells negrets quedaren de pedra, pero no gosaren recapitolar perque la coneixien.

Lo endemà la Reina fa enganxar es cotxo.

—¡Hala! digué a Na Magraneta, anirás a passetjar amb sos negrets.

S' al'lotiona, que era sa més creent del mon, anc que trobás fora de lloc aquell sortir a passetjar tota sola amb sos negrets, se posá dins es cotxo amb ells, i partiren.

I ses mules trota qui trota, i passaven plans i turons i plans i turons.

—¿A on anam? deia desiara Na Magraneta, entre sorpresa i astorada.

—A fer una volta, responien es negrets, amb una cara ben trista.

I es cotxo sempre corre que corre, i ses mules que no desmaiaven gens.

—Pero ¿no 'm diríeu a on anam? tornava a damanar ella. ¡Tornem arrera per amor de Deu!

Es negrets no sabien que li havien de respondre, ni los bastava cor per fer lo que la Reina los havia manat.

Després de moltes de vegades de damanar-los Na Magraneta a on anaven i que tornassen arrera, a la fi, trobant-se dins un bosc que no hi havia qui l' acabás de travessar, feren aturar es cotxo; daval·laren, i romperen en plors.

—Magraneta, digueren, se fa precis haver-t' ho de dir: te duim a matar. Ta mare mos ho ha manat, i ha dit que, si no te matam i no li duim es teu cor, mos farà matar a noltros.

—No 'm mateu per amor de Deu! ¡no 'm mateu! deia Na Magraneta plorant; i es negrets que ploraven més que ella.

Amb això passa una cabra amb una cabrida.

—No res, digueren es negrets, matarem aquesta cabrideta, li treurem es cor, el durem a ta mare, se creurá que és es teu, i tu per aquí ja t' enginyarás a viure.

E-hu feren així, i la Reina los va creure, i va fer un alè ben gros.

¡Quin baf d' infern degué sortir de sa seua boca!

Na Magraneta queda tota solina dins aquell grandiób boscatge.

Plora qui plora, caminava i s' aturava, sense sebre per on prendre ni què fer.

Quant se 'n va tèmer, es sol va esser post, i sa fosca comensá a venir.

—¡Mesquina de mí! digué. ¿A on he de passar la nit? ¡Hauré de jeure damunt sa terra broixa!... Pero ¿i si venen animals ferosos?

Pensa qui pensa i mira qui mira, afina un pi, i s' exclama:

—Ja sé que faré: pujaré dalt aquest pi, i podré dormir descansada.

E-hi puja, escampa la vista, i repará... lo que

encara no havia reparat amb so trastorn **que** duia: un grandió castell que tenia davant su **allà**.

Dins un forat de sa torre més alta d' aquest castell e-hi feia es niu, e-hi havia una mala fi **d'** anys, una colometa, sa cosa més fina i aixerida.

Allò era es *Castell de la Colometa*.

S' al·lotona sent una veu que diu:

—Portes, obríu.

S' obrin ses portes, i surten tretze homos tan grandolassos que pareixien gegants, i se 'n **van** de d' **allà**.

Na Magraneta notá que es darrer que sortí diguè:

—Portes, tancau.

I ses portes se tancaren.

De retgirada que estava, no 's gosá moure i **pas**sá la nit mig dormint, mig vel·lant. Un poc **abans** de s' auba tornaren aquells tretze, s' aficaren dins es castell, i ses portes no 's tornaren a obrir **fins** es vespre que vengué, quant ells altra volta prengueren es bobiot.

Na Magraneta estava encara damunt es pi, morta de fam, que tastanetjava.

Se revestí de coratge, i quant va creure que ja no hi havia negú per **allà**, davalla, se planta davant ses portes des castell, i diu:

—Portes, obríu.

Ses portes s' obrin, Na Magraneta entra per endins, i ¡venguen sales i corredors i sales i corredors!

Troba sa cuina: e-hi havia tretze fogons amb tretze olles, i tretze taules amb un pa i una carbassa de ví damunt cada una. Destapa ses olles, i dins cada una hi hagué un capó.



—Ja sé que faré, diu ella. Pegaré una espipellada de cada capó i de cada pa, i un glopet de cada carabassa. No hi faré senyal, i me podré enredonir.

E-hu va fer d'aquesta manera, i quedà ben redona.

Va reparà tretze portals de filera, los obrí, foren tretze cambres amb un llit dins cada una.

Agrena ses cambres, fa es llits, adesa sa cuina, sales i corredors, i surt depressa, dient:

—Portes, tancau.

Ses portes se tancaren, i ella s'enfila per sa soca des pi, i ¡fins an es cucuió!

A trenc d'auba tornaren es tretze homos, i s'afiquen dins es castell.

Reparen que tot está agrenat i adosat: sales, corredors, cuina, cambres; i que es llits están fets.

—¿Qui mos ha fet això? se damanen uns amb altres. Negú sab res. Miren si hi ha qualcú amagat, i no troben negú. Miren si los falta res, i noten que falta una espipelladeta a cada capó i a cada pa, i un glopet a cada carabassa.

Es vespre, com se'n varen esser anats, Na Magraneta davalla des pi, entra dins es castell, torna agranar i adesar sales i corredors, cuina i cambres; torna fer es llits, pega un altra espipellada an es tretze pans, i un altre glopet a ses tretze carabasses. Surt ben depressa, s'enfila p' es pi, i ¡fins an es cucuió!

A trenc d'auba arriben es tretze homos; reparen que tot los ho han agrenat i adosat de bell nou i los han fets es llits. Miren per tot, no troben negú; se temen que los torna faltar una espipellada a cada capó i a cada pa, i un glopet a cada carabassa. Tiren junta per veure què havien de fer: determi-



naren que es vespre en quedás un d'amagat, per que aclarís qui era que los entrava, i no 'l deixás fogir, fos el qui fos, fins que ets altres tornarien. Tregueren sorts, tocá a un; i quant es demés se 'n anaren, se posá a un lloc que no 'l poguessen veure gens i ell e-hu pogués veure tot.

Dins una estona sent una veu argentina, com a de rossinyol, que deia:

—Portes, obriu.

Veu que ses portes s'obrin de pint en ample, i entra, lleugera just una titina, una fadrineta, garrida com un sol, que amb un aire i un tranc lo més eccisador ja es partida agrena qui agrena, adesa qui adesa sales, corredors, cuina i cambres; fa amb quatre grapades es llits; i hu deixa tot tan afeitat i espinzellat, com si a cada cosa hi hagués passades hores senceres.

Pegava ja ses derrerres espipellades i es darrers glopets, quant cop en sec surt aquell amagat, i se planta davant ella, i román tot esglaiat com la veu tan garrida.

La pobreta queda de pedra.

Li agafá un tremolor per tot el còs; volía fogir, pero ses cames li feren flaca, i se va haver d'asseure a un banc que hi havia allà davora.

Aquell homo va momprendre es gran trastorn, sa viva angunia qui engrunava 's cor d'aquella al·lotona i se posa a dir:

—No tengueu por! no tengueu ansia, senyoreta mia! No hi som per fer-vos res de mal ni enfadar-vos cap mica. Lo que 'm sabría més greu del mon sería fer-vos fellona. Tot es meu desig ès de complaure-vos. Si no hu sabeu, vos trobau dins es *Castell de la Colometa*; i dins aquest castell mai s'hi ès campada malament cap dona.

**Li** va dir tot lo que va sebre per donar-li coratge; **le** hi va dir de sa manera millor que pogué.

Quant la va veure un poc més tranquila i més animada, li contá quínes eren ses ordes que tenia, que fins que venguessen es capitá i demés companys, no la poria deixar fogir; que se tancás dins sa cambra que volgués; i, si tenia sòn, que dormís ben descansada.

Na Magraneta se tancá. Arribá a tirar-se damunt es llit; pero no pogué cloure 'ts uis.

A trenc d'aua vengueren aquells dotze. Na Magraneta los sent, i surt.

Aquells homos quedaren sense polsos quant se veren davant una al·lota tan bufarella.

Los contá tot lo que li havia passat, pero sense destapar sa mare. Tots romperen en plors com la sentiren.

—Mira! li digué es capitá, amb tota veritat ara mos has de dir a on vols que te duguem, o si vols quedar aquí, i jo te tractaré com si fosses germana meua i aquests te respectarán com a senyora seua. Si vols que te duguem en lloc, t'aclocarem, i, en esser-hi aprop, t'amollarem. Ara si vols quedar, mos farás contents de tot, i des d'ara te jur que dins un convent no estaríes més ben guardada i segura.

Na Magraneta, no sabent a on anar que no estigués pitjor, digué!

—Quedaré amb voltros, i será lo que Deu voldrá!

Es capitá a l'acte li entregá ses claus, li omplí es dits d'anells i tumbagues d'or i pedres precioses, li doná collars de perles i moltes altres joies, una bona s'altra millor.

Desde aquell dia tots estaven seny a perdre per ella; no sabien que fer per regositjar-la i donar-li gust, i li tenien un esment fora mida, i li menaven un respecte que no vos ho poreu pensar.

I ella los tractava com a germans; los ho tenia tot ben net i adosat, i sa *Colometa* de sa torre més alta, en veure-la, ja hi anava, i s'hi posava damunt, perque sempre l'afalagava, i li donava menjar.

Mentres tant, la mala reina, segura, seguríssima de que Na Magraneta era morta i re-de-morta, estava més inflada que un calápet, creent-se sa dona més garrida que hi havia baix de la capa de Deu.

De sa vegada que 's mirai li havia dit que Na Magraneta hu era més, de rabia i per por de sa por, no li havia tornat fer cap pregunta.

Un dia, com feia una bona estona que s'hi mirava i estava més alabada que mai amb sa seua galanía; a la fi digué:

—Mirai, ¿som bella?

—Sí, senyora Reina, respòn es mirai.

La dona prengué coratge, i s'amollá més, dient:

—¿N'hi ha d'altra de més bella?

—Sí, senyora Reina, digué es mirai amb una veueta prima, dolça, taiant i aficadissa com sa fuia d'un raor.

—¿I qui és aquesta mala fembra? s'exclama la reina, treguent espines p'ets uis i foc p'es caixals.

—La vostra filla Magraneta, que está dins es *Castell de la Colometa*, torná dir es mirai amb aquella veueta tan maleïda.

—¡Ments i no sabs que 't dius! cridá la Reina. ¡Fa més d'un any que és morta! Es seu cor me dugueren dins una capsa.

—La vostra filla Magraneta, que está dins es *Castell de la Colometa*, repetí es mirai amb sa mateixa veueta, pero més prima, més dolsa, més taiant, més aficadissa.

Tant e-hu va esser, que xapá 's cor de la mala Reina de mig a mig. Se posa feta una lleona; no hi havia qui s'hi acostás: estigué tres dies i tres nits tancada, sense menjar ni beure, flastomant com un carreter, arrabassant-se es cabeis, unglet-jant-se sa cara; fins que envía a damanar una mala véia que era una fada, i li diu:

—Sa meua fia Magraneta es viva, dins es *Castell de la Calometa*. Si no hi vas ara tot-d' una, i no la 'm mates, te faré fermar a ses cóves de quatre cavalls.

—¿A on es aquest castell? damana sa jaia.

—Cerque 'l si no 'l sabs, crida la reina fora de sí.

Sa mala véia agafa una grapada de pols, la tira a l'aire, i per allà on va prendre sa pols, va prendre ella.

Camina caminarás, des cap de set dies destría un castell damunt uns penyals, s'hi acosta; va esser es *Castell de la Colometa*.

Na Magraneta estava a una finestra, escampant la vista.

Sa fada l'afina, l'escomet, li mou conversa, i acaba per dir-li:

—Com éts tota solina, no deus tenir negú que t'espluc i te fassa sa cóva. Davalla, fieta meua dolsa estimada, i jo t'esplugaré i te pentinaré.

—Per amor de Deu sía, germaneta! Jo me sé enllestir tota sola.

—¡Ves si 'm faríes aquest despreci! ¡No hu crec

que 'l me fasses! deia aquella polissona, fent caruces i estabetxos.

Na Magraneta consentí a davallar; sense pensar mal ningún, s'agotzona davant sa mala véia; li posa es cap damunt sa falda. Amb so pentinar-la i esplugar-la se condormí. Sa fada ja li ha posat an es dit petit de sa má esquerra un anell de ferro, i fuig com la bala.

Na Magraneta va romandre estesa en terra, lo mateix de morta.

Així la trobaren es capitá i es dotze companys com s'aixecaren de dormir.

Bé la cridaren, bé l'estamanetjaren. Ni va respondre, ni doná cap senyal de vida.

Tots romperen en plors, i cuidaren a fer-se trosos.

A la fi, la posaren dins una caixa, la se'n dugueren dins una còva d'allá prop, i li varen encendre tretze antorxes que cremassen dia i nit; i, en acabar-se, n'hi duien d'altres, esperant que comensás a fer olor per enterrar-la.

I passaren dies i més dies, i setmanas i mesos; i sempre hi havia ses tretze antorxes enceses, perque Na Magraneta no se tramudava gens: era lo mateix que si estigués adormida.

I heu de creure i pensar que el Rei d'aquells paratges, un dia, cassant cassant, se separá des seus criats, sense fer-ho a posta, i, quant se'n va tèmmer, se troba davora aquella còva. Veu tanta de llumeneria, s'hi arramba, troba ses tretze antorxes enceses entorn d'aquella fadrineta allargada dins sa caixa, sense cap senyal de vida.

Com la va veure tan ben taiada, tan garrida, no se'n poria avenir, i passa un parei d'hores mirant-la-se.

¿I que fa ell? Apaga ses antorxes, tapa sa caixa, l'entravessa damunt es cavall, i ja es partit cap a ca-seua. E-hi arriba, no diu a negú que hi ha dins aquella caixa, la tanca dins sa cambra millor que tenia. Cada dia hi entrava tot-sol, alsava sa cuberta, i estava contemplant una bona estona Na Magraneta, que era lo mateix de morta perquè ni alenava ni feia es més petit moviment en tot es seu còs, i era lo mateix de viva, pero dormint, perquè conservava tota sa seua galanía, exhalant una oloreta lo més bona.

El Rei s'embadalia contemplant-la, i ben alerta que anava a fer-ne part a negú.

Arribá a passar-hi casi tot es día dins aquella cambra.

Es criats i criades notaren allò, i los entraren unes ganes rabioses de sebre que tenia el Rei allà dins.

N'hi va haver una de més atrevida que totes, que un dia que 'l Rei era a cassar, té la bona sort de trobar sa clau d'aquella cambra. Se'n va a sa porta, pega rodada, obri, entra i veu una caixa a 's mig. S'hi acosta, alsa sa cuberta, i veu aquella al·lota allargada de dins, lo mateix de morta.

Be poreu pensar si hi degué quedar freda, si li degué venir de nou.

Se posa a mirar-la-se de cap a peus; i mira qui mira, repara que du es dits plens d'anells; li afina aquell de ferro que sa fada li havia posat. Pareixent-li que era massa ordinari per estar amb sos altres, prova de treure 'l, l'estira una mica, i tot-d'una Na Magraneta exhalá un ¡ai! molt fondo.

Sa criada pren un retgiró de mort, i fuig corrents, sense tapar sa caixa, sense rodar lau.



—¡El Rei me mata! deia ella, i no sabia a on posar-se, no sabia que 's feia,

Arriba el Rei, troba sa cambra uberta i sa caixa destapada.

Se posá com un picat d' aranya.

Crida tota sa servitut, tota la Cort.

—¿Qui és, digué, que m' ha uberta aquesta cambra i m' ha destapada sa caixa que hi tenc? Qui és estat, que hu diga; si no vol que 'n fassa un penjerol d'ell.

Aquella criada s' agenoia davant tot-hom.

—¡Perdó! misericordia! senyor Rei! digué plorant i amb un tremolor tant fort com si li hagués entrada una terciana maleita. ¡Misericordia, senyor meu! ¡Som estada jo! ¡jo som estada!

El Rei feu sortir tota s' altra gent.

—Conte 'm lo que és estat, li digué.

Sa criada le hi conta tot fil per randa.

—Anem-hi! s' exclama ell, i li farás lo mateix.

E-hi van; sa criada s' acosta a Na Magraneta, li estira s' anell de ferro, le hi treu.

Na Magraneta exhala un parei d' jais!, comensa a bategar-se, obri ets uis, i los bada tan grossos com los tenia.

Com ella se veu allargada dins aquella caixa, dins una cambra tant magnífica, davant el Rei, mirá i mirá, i quedá com astorada.

—¿Que somii o estic desperta? digué a la fi, ¿a on me trob? ¿qui sou voltros?

Si esglaiada estava ella, mès esglaiats estaven el Rei i sa criada com sentien aquella veu tan dolça, i contemplaven aquell còs tan ben taiat, aquella cara, mirai de tota gracia i galanía.

Aviat Na Magraneta va veure que estava ben



desperta, i que era dins sa cambra d' un rei, que ja demostrava estar enamoradíssim d' ella.

El Rei era fadri, Na Magraneta a la flor del mon; i ja poreu veure què havia de succeir per forsa: que un va dir:

—¿Que mos casam?

I s' altra va respondre.

—Ja hu hauríem d' esser!

Dins quatre dies tot estigué preparat, se reuní tota la Cort, acudiren tots es reis veinats, se va fer es casament, i hi va haver unes nesses com no n' havien vistes mai.

Quant acabaven de dinar, el Rei diu:

—Cadascú que con un pas gustós.

Se' n contaren molts que feren riure per ses butxaques tothom.

Quant tocá a na Magraneta, no fé més que contar sa seva vida. Tothom va rompre en plors. Som pare i sa mare hi eren, com a reis veinats convidats, i no l' havien coneguda.

Son pare aná correns a abraçarla, sa mare taiava claus, i clamava sa terra que la s' engolís.

Tot-hom s' alsá cuantra ella, manco Na Magraneta, que demaná que la perdonassen.

Lo més que pogué conseguir, salvar-li la vida.

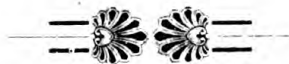
La tancaren dins una torre, i hi estigué fins que va esser morta.

Aquells tretze lladres des *Castell de la Colometa*, que, desde que trobaren Na Magraneta estesa en terra com a morta, no havien tenguda alegría pus, quant saberen que el Rei s' era casat amb ella, s' hi presentaren per que los perdonás, fent-li a sebre que, si los perdonava, se 'n anirien a Roma a confessar-se amb el Papa, per sebre sa peniten-

cia que havien de fer, i que sa passarien la vida plorant es seus pecats.

Se va fer així, tot-hom n'estigué ben content, i el Rey i Na Magraneta visqueren com a Jusep i María amb molta pau i concordia, fins que se moriren; i al cel mos vegem tots plegats.

*Manacor, Agost de 1895.*





## SA JAIA XELOC I SA JAIA BIGALOT <sup>1</sup>

---

**A**IXÒ eran dues fadrines veiardes que havien nom sa Jaia Xeloc i sa Jaia Bigalot.

Casera sempre n' havien tenguda per vendre: lo que mai havien tengut era estat un home que amb cap d'elles hagués volgut posar es coll devall es jou del sant matrimoni.

Eren tan lletges, que a negú li havia bastat cor.

Na Xeloc comandava Na Bigalot, que era tan biduïna que sempre se xuclava dos dits, i ja hu crec que los arribá a tenir ben blancs i fins.

I heu de creure i pensar que el Rei se cansá d'esser fadrí, i fa fer unes *dictes* que havia determinat de casar-se; i per això, que li acusassen totes ses al·lotes más fines que n' haguessen fets tretze i no haguessen doblegats es vint i un; i prendria sa més fina de totes.

N' hi acusaren una mala fi; pero era tan prim cernut, bufava tant an es brou, que totes les trobava comunes.

---

<sup>1</sup> La 'm contá la madona Catalina Tomás Pinya, de Ca's Cegos de Manacor.

bé n' hi presentaven, però cap n' hi havia que li entràs per s' ui dret.

Al cap i a la fi, sa Jaia Xeloc s' hi presenta.

—Senyor Rei, digué, tenc una fadrineta, sa cosa més fina i purificada del mon.

—¡Ai de bo! diu el Rei. ¿I que no la podríem veure?

—Li diré, senyor Rei: ella per res del mon surt de ca-nostra.

—¿I, per venir aquí, no voldria sortir? diu el Rei.

—No senyor, diu Na Xeloc. ¡Si no s' ho pot figurar lo fina i empegueïdora que és!

—No res idò, vendrem a ca-vostra, diu el Rei, i pensà amb ell mateix:—¡Ja hu deu esser bufarella! quant n' están tan gelosos es de ca-seua. ¡Ja hu veurem que será sa pessa!

Sobre tot el Rei se presenta a la casa, i Na Xeloc diu:

—Vostra Real Majestat deu venir a veure sa nostra fadrineta.

—Sols que m' hágeu entès! digué el Rei. ¿A on és ella?

—Senyor Rei, dins sa seua cambra, diu Na Xeloc.

—Idò que surta! diu el Rei.

—Es que no vol sortir! diu Na Xeloc. ¡Sab que hu és d' empegueïdora! I llavò que es tan fina, que sa cosa més mònica basta per ofendre-la.

—Però ¿com he de sebre jo si es tan fina com vos deis? s' exclamá el Rei, més de mig enfadat.

—¿Sabeu que farem? diu Na Xeloc. Per una retxillera de sa porta treurá dos dits, i Vostra Real Majestat los hi podrá veure. I així, si acás no li fa, no se podrá dir que ningú l' haja vista.

El Rei e-hi va consentir. Se 'n van a sa porta de

sa cambra, i Na Bigalot treu per una retxillera es dos dits que sempre se xuclava, única part des seu còs que fos blanca i fina.

El Rei se mirá bé aquells dos dits i s' exclama:

— ¡O que hu són de blancs! ¡que hu són de fins!

— ¡I si vésseu la resta! deia Na Xeloc. ¡Si vésseu la resta! ¡Jo vos ho assegur! Ell aqueis dos dits encara son lo més negre i més raspallós des seu còs.

El Rei s' ho va beure.

— Ella será sa venturosa! digué. Dins vuit dies mos casam.

Se prepará tot p' es casament, i per unes nesses amb tota l' orde.

Arribat es día de fer-se s' esclafit, se presenta a ca 'l Rei Na Xeloc menant Na Bigalot ben tapada amb un vel gruixat que li pegava fins abaix.

S' era escampada sa veu que sa novia era sa cosa més fina, i tot-hom e-hi acudia per treure-se es gat des sac.

— ¡O que hu deu esser de fina! deien com la veien tant tapada.

Arribá s' hora de fer-se es matrimoni, i tot-hom que damanava:

— ¿I que no s' ha de destapar?

El Rei també era d'aquest parer; pero sa jaia Xeloc contestava.

— ¡Per amor de Deu no parleu d' això! ¿Que no veis que s' empegueïria massa davant tanta gerna-ció? ¡Si no ha mostrada cara mai! Sobre-tot, primer no se casará, si s' ha de destapar!

Quant veien que no la volien destapar, més se creia la gent que hu sería fina, i més ganes tenien de veure-la; pero es qui les tenia més fortes era el Rei.

Se va fer es casament, comensá es sarau, i Na Bigalot ¡ben alerta a destapar-se!

Arribá s' hora de anar-se 'n a colgar; i, com el Rei se va veure tot-sol amb ella, diu tot rabent:

—¡Vaja! ¡fóra vel!

—Ja 'l m' alsaré demá, digué ella.

—¿Demá? digué el Rei: anit! anit!

—¡Demá! torná a dir ella, tota llastimosa.

—¡No, ell ha d' esser ara mateix! digué el Rei fet tot un Nero.

I encara no hu va haver dit, com pega tirada an es vel, es vel quedá dins ses seues mans tot esbenat, i aparegué davant es seus uis... sa jaia Bigalot.

Com el Rei va veure aquella por, aquella cara tan negre, tan ruada, sense cap dent, sense cabeis, va romandre fret. Llavò li pujá tal rabiada, que encivella cossa i sempenta an aquella bruixa, i la tirá per sa finestra dalt abaix.

Aquella finestra becava dins es jardí, i Na Bigalot pegá damunt una llimonera.

Tota se va omplir de pues; es seu cos brollava sang viva de cap a peus; i li escapaven uns ais i uns gemecs lo més esglaiosos.

Sa dematinada passaren tres fades; la veuen d' aquella manera, i li damanaren que feia allá.

Los ho digué, i elles s' exclamaren:

—Noltros la podriem fer felíç an aquesta malanada. Vaja idò.

Sa primera diu:

—Per fat i fat que la mia mare m' ha comanat i un punt més, lo que ara diré, que sia ver i veritat: que aquesta jaia torn de denou anys.

I Na Bigalot torná de denou anys.

Sa segona digué:

—Per fat i fat que la mia mare m' ha comanat i un punt més, lo que ara diré, que sia ver i veritat: que aquesta fadrineta torn sa més garrida i sa més fina que hagen vista mai.

I Na Bigalot torná a l' acte sa fadrineta més garrida i més fina que haguessen vista mai.

Sa tercera digué:

—Per fat i fat que la mia mare m' ha comanat i un punt més, lo que ara diré, que sia ver i veritat: que sempre que parl aquesta al'lota, sa música toc i fassa una tonada ben polida.

I així va succeir tot-d' una que Na Bigalot, no quebent-hi d' alegria, digué a ses fades:

—¡Deu vos pac la caritat, fietes meues dolses!

Badar boca i tocar sa música, va esser tot u. Allá haurieu sentida una tonada d' aquelles d' aquelles d' aquelles!

El Rei, sol sortint, pega bot des llit, i diu:

—Veiam que será estat d' aquella mellenga, d' aquella fantasma de nit passada!

Obri sa finestra, escampa la vista p' es jardí, i afina damunt sa llimonera una fadrineta com un sol, que no era possible mirar-la-se, sense quedar-ne ecsisats.

Era Na Bigalot.

El Rei la se mirá una bona estona ben arreu; i com mès anava, manco se 'n poria avenir.

A la fi digué:

—¿I això es aquella que jo vaig tirar anit passada per aquesta finestra? O jo estava gat o no es ella!

I se posa a cridar-la.

—Escolta, garrideta: ¿i tu éts sa dona que jo vaig tirar anit passada per aquesta finestra?



—¡Si que hu som! digué Na Bigalot, i sa música se posa a tocar, amb uns sons lo més dolsos i purificats.

El Rei llavò sí que hi va romandre astorat, i continuá damanant:

—¿I amb tu va esser que 'm vaig casar jo ahir?

—Amb mí! amb mí! contestá aquella.

I sa música toca qui toca; i cada volta que Na Bigalot parlava, sa música cuidava a fer ui de tocar, i treia uns sons que embadalíen.

—¡Criats i criades! digué el Rei, ¡anau-me a pujar a l'acte aquella vida meua!

E-hi anaren; la hi pujaren; pero l'hagueren de colgar, porque sa serena de sa damatinada l'havía presa, i tota tremolava de fret, i no s'agontava de són.

Na Bigalot ja era la Reina.

I tenia un sens fi de dames i cambreres que li anaven darrera i no la deixaven tocar amb sos peus en-terra.

Na Xeloc e-hu sab, i pica de talons cap a ca'l Rei a veure-la.

Digué que era germana de la Reina, negú hi donava fe, ella jurava i perjurava que hu era, i va moure un escándol.

Tant va sucuar ets ais, que per llevar-la-se de davant, la hi deixaren entrar.

S'afica dins s'alcova, se planta davant es Iilit, i acosta ets uis a sa cara de sa seua germana, fins que la ferí amb so nas, que era ben afavorit.

Quant la va veure tan jove i tan bella, s'exclama:

—O es meus uis me fan dos o tu no és sa meua germana!

—No te fan dos no ets uis! digué la Reina. Som sa teua germana!

—Pero ¡si tu eres més véia i més lletja que jo mateixa, i ara no pareis de vint anys, i embelleis de garrida que éts! s'exclama Na Xeloc.

—Es que hi som tornada! va dir Na Bigalot.

—¿I com? damana Na Xeloc.

—M' he feta planetjar! respòn Na Bigalot.

—¿I qui t' ha planetjada? li damana Na Xeloc.

—Un fuster que hi ha aquí davant! contesta Na Bigalot.

—¡Ja hi vui anar jo! exclama Na Xeloc.

—Sí que has pensat bé! diu la Reina. Te llevarán, com a mí, sa crosta ruada; i romandrà sa pell ben llista, atesada, blanca i vermeia.

—No res; me 'n hi vaig a l'acte, diu Na Xeloc.

—Ves-hi! diu la Reina. Digués que jo t'hi envii.

Na Xeloc, lo mateix que si hagués tengut foc dins ses sabates, deixa en porret sa germana dins es llit, i ja li ha estret cap a ca's fuster. I no s'aturá fins que hi va esser.

—Ave María Puríssima! digué tota rabenta. ¿No sabeu per que venc?

—Si no vos explicau, germaneta! diu es fuster.

—Idò venc de part de la Reina per que me planetgeu! diu Na Xeloc.

—¿A vos? diu es fuster.

—A mi! a mi! diu ella. ¿Com que fasseeu es desentès!

—Germaneta, diu es fuster: jo no vos entenc.

—No, i jo parl ben clar, gracies a Deu! diu Na Xeloc.

Com es fuster la va veure tan encarada, i la sentí que deia i tornava dir que venia de part de la Reina, acabá per dir-li:

—No res, ¿voleu que vos planetgem?

—A posta som venguda! diu Na Xeloc.

—Idò, allargau-vos damunt aquest banc! diu es fuster.

Ell Na Xeloc s'hi allargá.

Es fuster agafa sa plana més grossa que tenia, i se posa a passar-le-hi per damunt, i hala qui hala.

I aquí li arregussava un tros de galta i allà se'n duia una oreia, i ara li desxobria qualche costella, i suara li feia botir una llenca des ventre de sa cama.

I Na Xeloc que, entre gemec i gemec, no més deia:

—¡Sufrir per embellir! ¡suportar per jove tornar!

Tantes eren ses ganes que tenia de tornar jove i garrida, que sufri fins que no pogué aguantar pus.

S'havía fet dur un mirai, i s'hi mirava desiera per veure si se'n anaven gens ses rues i si li comensava a comparèixer rastre de bellesa; pero com més anava, més por feia.

Arribá que ja no tenia figura de criatura humana. Era un *mostro* de lo més ferest.

A la fi digué que no planetjassen pus, i va batre es peus.

Deu l'haja perdonada.

Amen.





## EN JUANET DE SA GERRA<sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un homo que li deien Juanet. Ell, sa dona i set infants seus, de pobrets que eren, estaven dins una gerra.

Un dia passà un homo amb una garba de faves, i li cau una bajoca dins aquella gerra. Per agafarla, e-hi hagué tantes sempentes i grapades entre ells al·lots d'En Juanet, que l'esfloraren tota, i perderen un bassó, que va romandre tapat de terra.

Aquell bassó tregué, i sortí una favera, que se va fer tan bona i tant va créixer, que al punt arribà an el cel.

Un dia sa dona va dir an En Juanet.

—Enfile 't per sa favera, puja-te 'n an el cel, i damana an el Bon Jesús que mos don una barraca, i no estariem tan estrets dins aquesta gerra.

—Ben pensat! va dir ell.

I ja estigué enfilat per sa favera, i per amunt per amunt. Arriba a ses portes del cel, i *toc! toc!*

—¿Qui és? va dir Sant Pere.

---

<sup>1</sup> La me contà una al·lotella manacorina, Na Juana Maria Ganxa.

—En Juanet de sa gerra! diu ell.

—¿Què damanau? diu Sant Pere.

—Una barraqueta, diu En Juanet, **perque** sa dona troba que estam massa estrets dins **sa gerra**.

—Esperau un poc! diu St. Pere, veiam el Bon Jesús que hi diu.

Sant Pere al punt torna amb sa resposta:

—Está concedit lo que demanau.

—Per amor de Deu sia! va dir En Juanet.

Quant va esser abaix, troba sa **barraqueta** que havia damanada; i, més content que un **pasco**, s'hi muda amb sa dona i ets infants.

Des cap d'una temporadeta sa dona diu:

—¡Torna-te 'n an el cel, i diguès an el Bon Jesús que mos concedesca una caseta! Que aquesta barraca, per porcellins i tot, és comuna, quant i més per cristians.

En Juan ja estigué enfilat, i per amunt per amunt. Arriba a ses portes del cel, i **toc! toc!**

—¿Qui és? diu Sant Pere.

—En Juanet de sa gerra! diu ell.

—¡Ja vos conec! diu St. Pere i ¿què damanau?

—Una caseta, porque aquella barraca li fa poquet a sa dona! diu En Juanet.

—Esperau una mica! diu St. Pere, veiam el Bon Jesús que hi diu.

Sant Pere al punt torna amb sa resposta:

—Está concedit lo que demanau.

—Per amor de Deu sia, diu En Juanet.

Quant va esser baix, troba sa caseta, feta de bell nou. S'hi muda amb tota sa niarada; i no hi cabien de satisfacció.

Des cap d'una temporadeta sa dona diu:

—¡Torna-te 'n an el cel, que aquesta casa és

massa petita, i no hi ha qui hi habit! Damana una casa gran, amb balcons i persianes, cambres espaioses i mobles bons.

En Juanet ja estigué enfilat; i per amunt per amunt. Arriba a ses portes del cel, i *toc! toc!*

—¿Qui és? diu Sant Pere.

—En Juanet de sa gerra! diu ell.

—¡Altres pic! diu St. Pere: i ¿què demanau?

—Una casa gran, amb balcons i persianes, cambres espaioses i mobles bons! diu En Juanet.

—¡Donau-li fil a s'estel! diu St. Pere. No res, veurem el Bon Jesús que hi diu.

Sant Pere al punt torna amb sa resposta:

—Está concedit lo que damanau.

—Per amor de Deu sia! s'exclama En Juanet.

Quant va esser baix, troba se casa que sa dona volia. S'hi mudaren, botant i ballant de s'alegría que tenien.

Des cap d'una temporadeta sa dona torna dir:

—Torna-te'n an el cel, i demana que 't fassen a tu metge, a mi metgessa i an ets al·lots metjons. Perque es ver que tenim una bona casa; pero ¡sabs que 'm feim de poc de paper! Tant com En Palou a Sa-Pobla.

En Juanet s'enfila per sa favera; i per amunt per amunt. Arriba a ses portes del cel, i *toc! toc!*

—¿Qui és? diu Sant Pere.

—En Juanet de sa gerra! diu ell.

—No poria esser altre! diu Sant Pere. I ¿que demanau?

—Sa dona troba que feim poc paper; i demana que 'm fassau a mi metge, a ella metgessa i ets al·lots metjons, diu En Juanet.

—¿Nou metges en casa? ¡Será ferest! diu Sant Pere. No res, aniré a veure el Bon Jesús que hi diu.

Sant Pere al punt torna amb sa resposta, i diu:

—Está concedit lo que damanau.

—Per amor de Deu sia, s' exclama En Juanet.

Quant fonc abaix, ja va esser metge, i sa dona metgessa i ets al·lots metjons.

S'escampá sa noticia per tot, i aviat aquella casa va esser com un jubileu. Tots es malalts los demanaven, i tots ets escotifats s' hi volien mostrar; i no hi havia qui hi parás.

Sa dona aviat n'estigué fins an ets uis de tant de malaveig, i digué ben resolta an En Juanet:

—Ves-te 'n an el cel, i que mos donin un altre ofici; que aquest, maldement trega qualque cosa, és massa sobrat. Diguès que 't fassen a tu bal·le, a mi bal·lessa i an ets al·lots bal·lons.

En Juanet no tengué altre remei que enfilar-se per sa favera, i per amunt s'ès dit. Arriba a ses portes del cel i *toc! toc!*

—¿Qui és? diu Sant Pere.

—En Juanet de sa gerra! diu ell.

—¿Que ja tornau a demanar? diu St. Pere.

—Es sa dona que troba que s'ofici de metge es massa sobrat, diu En Juanet.

—Ella sí que hu es! diu St. Pere. I ¿quin vol?

—Diu que 'm fasseu a mi bal·le, a ella bal·lessa i ets al·lots bal·lons! diu En Juanet.

—¡Ai de bo! diu St. Pere. Sobre tot, si 'l Bon Jesús no fos es qui és, ja vos hauria enviats allà on no hi plou. No res, aniré a veure que hi diu.

Sant Pere al punt torna amb sa resposta:

—Está concedit lo que damanau. ¡Ara hu tenc de veure si encara tornareu a gremoletjar!

Quant En Juanet va esser abaix, ja fonc bal·le, sa dona bal·lessa i ets al·lots bal·lons; i ¡venguen



retgidors i municipals i caminers! i ¡hala a sa *Casa de la Vila!* i ¡questions d'un vent, i asuntos de s'altre, i feines per llarc! Allá hauríeu vist navegar es bal·le, esqueinar sa bal·lessa i capbuitetjar es bal·lons.

Sa dona un dia, acabada de veure tanta trifulga, va dir:

—¡Això no és viure! Per haver de tenir tantes de feines, ja valdria més que fosses tu rei, jo reina i ets al·lots reietons. ¡Cap al cel tens ses feines a dir an el Bon Jesús que mos hi fassa!

En Juanet, per por de sa por, s'enfila per sa favera, i per amunt s'ès dit. Arriba a ses portes del cel, i *toc! toc!*

—¡Gos messions que torna esser En Juanet de sa gerra! se va exclamar Sant Pere.

—Per ell me tenc! va respondre s'aubarcoc.

—¡El diantre sou per pujar! diu St. Pere. Veiam que demanareu aquest pic.

—Sa dona... diu En Juanet.

—¿I vos? diu St. Pere. ¿Que ja está cansada des bal·leratge...?

—¡Sols que hu hágeu endevinat! diu En Juanet. Vol que 'm fassen a mi rei, a ella reina i ets al·lots reietons.

—No té mal gust, sa toixarruda! diu Sant Pere. Veiam si'l Bon Jesús será tan bo, que encara no vos pos a ca-vostra.

Sant Pere al punt torna amb sa resposta:

—¡Vos ha concedit lo que damanau! pero m'engana que es ser tan golafres no vos surta tort.

¿Que me 'n direu? Ell quant En Juanet va esser ábaix, se va trobar vestit de Rei, sa dona de Reina i ets al·lots de reietons. Romp sa marxa real, i

¡venguen salves d'artillería, i tropa i més tropa, i un diluvi de gent voltant seu i cridant ¡viva! i ¡cap a *palacio*, i festa i altra festa, i sarau i altre sarau. Pero, com no hi ha cap-avall que no tenga el seu cap-amunt, comensaren a venir ses feines i mal-de-caps propis des nou estat, que pujaven, sense comparansa, molt més quo ses feines i mal-de-caps que un metge i un bal'le poren tenir. I heu de creurè i pensar que *la Reina* promte no pogué aguantar pus, i s' exclama:

—¡Quin engán de mitges! ¡Esser reis! ¡Es qui no hu ha provat, no sab que ès! ¡Si una *pressona* no es senyora de sí mateixa! Ca! ca! ¿Tanta de feina per tants pocs doblers? Juanet, torna-te 'n an el cel, i que 't fassen a tu Bon Jesús, a mi la Puríssima i ets al'lots Bon-Jesusons; i en sortirem d'una vegada!

En Juanet va esser tan ruc, per dir-ho així com ès, que vestit de rei i tot, s'enfilá per sa favera, i per amunt s'ès dit. Arriba a ses portes del cel, i *toc! toc!*

—¡Ja ès En Juanet de sa gerra! s' exclama Sant Pere.

—Si que hu som! respòn s' aubarcoc.

—¡Si sabésseu dur es calsons tant bé com enfi-lar-vos per sa favera...! diu St. Pere.

—Idò ès sa dona, diu En Juanet, que troba que en s' ofici de reis e-hi ha massa feina per tants pocs doblers.

—¡Ail! diu Sant Pere. ¿Que no se recorda de quant estáveu dins sa gerra.

—¡Foi! diu En Juanet: i ¿que vos tenc de dir? Es que vol que 'm fassen...

—¡Veiam! diu St. Pere: ¡ara hu tenc de veure que vol que vos fassen sa toixarruda!

En Juanet, tot enfrascat, no sabia com envestir.

—¡Vaja! ¡amollau-li! tornà dir Sant Pere.

En Juanet va fer un esforç suprem, i arribà a dir:

—Idò sa dona diu que, per sortir-ne d'una vegada, que 'm fassen a mi Bon Jesús, a ella Puríssima, i ets al·lots Bon-Jesusons.

Quant el Bon Jesús va sentir aquell aubarcoc, d'allà on era digué tot-d'una.

—Pere, ¿i què és aquest desenfreïment? ¡Ell com més los donen, més demanen! Que se'n tornin dins sa gerra, més que depressà, i ses raons siguen acabades!

—¡Vaja! digué Sant Pere; ¿e-hu heu vist? Vet-aquí lo que heu guanyat! ¡l no és que jo no vos avisàs!

En Juanet baixà es cap, i fets ets seus uis dues fonts, amb ses ales des cor que s'acopaven, prengué per avall per avall per sa favera.

La *reina* i es *reietons* l'esperaven abaix, i se creien que los seria sortit bé com ses altres vegades. ¡Figurau-vos si hi degueren romandre ben escaldats i sense polsos quant En Juanet los donà *sa noticia*!

Ell, com se'n temeren, es vestit tan polit que duien los va descomparèixer, se trobaren vestits amb quatre pellerings, lo mateix de quant sortiren de dins sa gerra; i dins sa gerra se'n hagueren de tornar com dos i dos fan quatre; i... encara hi son si no los han trets ni son sortits.

Tots aquells que, quant més tenen més volen, i no estàn associats mai, que prenguen llum d'*En Juanet de sa gerra*, si volen acabar la festa en pau.

*Manacor, Janer de 1890.*



## ES TRES GERMANS I ES NOU GEGANTS<sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un pare i una mare que teníen tres  
fiis, En Pere, En Bernat i En Juanet.  
Sempre acabaven primer es pa que sa  
talent, de pobres que eren.

Un dia En Pere, cansat de patir fam, alsa es cap  
i diu.

—Me 'n vaig a descobrir mon.

Pren un tros de pa i formatge i li estreny.

Camina caminaràs, troba una doneta amb un al-  
lotó, i ja l' ha escomesa i li diu:

—¿No 'm diríau, germaneta, a on trobaria lo  
que cerc?

—I ¿que cerques? li demana sa doneta.

—Ventura, respòn En Pere.

—Idò mira, li diu aquella doneta, vès-te 'n per  
avall. Trobaràs una garriga molt rasa i llavò un  
comallar molt fondo. Ves sempre cap envant. A  
un coster veuràs una covota paredada, amb un  
portal i unes portes tancades i un pi davant. Allò

---

<sup>1</sup> La 'm contaren la noble senyora D.<sup>a</sup> Elisabet Rossinyol i Dezcallar  
de Dameto, mon pare i En Toni Garrit de Sant Llorens des Cardessar.

ès s' amagatai de nou gegants, i hi tenen uns caramulls de dobles de vint de carassa que fan por. Tot-d' una que arribis, t' enfiles per aquell pi, i fins a'n es cap d' amunt. Quant fassa fosca negra, sentiràs una veu que dirà: *Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!* I ses portes s' obriràn. Serà que es nou gegants, que no més van de nit, prendràn campanya. Es derrer que surta, dirà: *Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!* I ses portes se tancaràn. Llavò abraonarà es pi, i li pegarà un parei d' engronsades per veure si hi ha negú de dalt que los puga traïr. Tu aferre 't fort, que si no t' hi aferres, botiràs; i abans d' arribar en terra, ja t' hauràn menjat. Si tu no caus, se 'n aniràn de d' allà. Tu llavò davalles, dius davant ses portes ses paraules que per obrir-les i per tancar-les hauràn dites es gegants, ses portes s' obriràn i se tancaràn, i podràs carregar de dobles de vint, tant com vulgues.

—¿Això es tot lo que he de fer? digué En Pere, veent que sa doneta s' era aturada.

—Això ès tot, digué ella.

En Pere sensa dir-li *per amor de Deu sí!* ni a *reveure!* parteix amb unes bones passes.

—Espera un poc, bon jove, diu sa dona. Mira aquest al·lotó que men. Fa un dia que no ha menjadet res. Dona-li, per amor de Deu, una espipeçada d' aquest pa i formatge que dus.

—No lleu, digué En Pere. L' he mester per mi.

I, deixant-la amb sa paraula a sa boca, se 'n va. Camina caminaràs, arriba a sa garriga rasa, i l' atravessa; troba 's barranc, i de d' allà. Afina sa covota paredada, veu ses portes tancades i es pi davant. S' enfila p' es pi; i fins a 's cap d' amunt. Aviat va esser fosca negra. Comensa a sentir tra-

pig i rall per dins sa còva; i escolta qui escolta, sent una veu que diu:

—*Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!*

I s'obrin ses portes i surten es nou gegants.

—*Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc! digué* es qui anava darrera; i ses portes se tancaren.

Se gira an es pi i diu:

—¿E-hi ha negú aquí dalt?

I ja l'ha abraonat, i espolsada vé i espolsada va.

Si fort s'era aferrat En Pere, més fort espolsà es gegant, i el feu botir cinquanta passes lluny. Tots nou s'hi abocaren, li clavaren ungles i dents; i estirada vé i estirada va, un se'n va dur una cuixa, s'altre una cama, s'altre es cap, s'altre una banda de costellam, s'altre un peu; i n'hi hagué que no més arribaren a una oreia.

D'En Pere no se'n resà pus.

\*\*\*

En Bernat, es germà según, cansat també d'anar panxa pansida, des cap d'uns quants dies alsa's cap, pren un tros de pa i formatge, ji a cercar ventura s'ès dit!

Camina caminaràs, troba aquella mateixa dona amb s'al·lotó, i ja l'ha escomesa dient-li:

—Germaneta, ¿no'm diríeu a on trobaria lo que cerc?

—I ¿que cerques? li demana ella.

—Ventura, respòn En Bernat.

—Idò mira, li diu aquella doneta, ves-te'n per avall. Trobaràs una garriga molt rasa, i llavò un comallar molt fondo. Ves sempre cap envant. A un coster veuràs una covota amb sa boca paredada i un portal amb unes portes tancades, i un pi

davant molt alt. Allò ès s' amagatai de nou gegants, i hi tenen uns caramulls de dobles de vint de carassa que fan por. Tot-d' una que arribis, t' enfiles p' es pi, i fins a 's cap d' amunt s' ès dit. En fer fosca negra, sentiràs una veu que dirà: *Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!*; i ses portes s' obriràn. Serà que es gegants, que no més van de nit, prendràn companya. Es darrer que surta, dirà: *Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!*; i ses portes se tancaràn. Llavò abraonarà sa soca des pi i li ferà pegar un parei d' engronsades fortes per veure si hi ha negú damunt. Tu aferre 't fort, perque si caus amb aquelles engronsades, encara no seràs en-terra, com ja t' hauràn menjat. En esser lluny es gegants, tu devalles; dius davant ses portes ses paraules que per obrir-les i tancar-les hauràn dites es gegants; ses portes s' obriràn i se tancaràn, i podràs carregar de dobles de vint, tant com vulgues.

—¿Així hu he de fer? s' exclama En Bernat.

—Així, respòn sa véia.

I l' homo, sense dir *per amor de Deu sia! ni a reveure!* parteix de d' allà.

—Espera un poc, bon jove, crida àquella doneta.

—¿Què voleu? demana En Bernat.

—Compati 't d' aquest al'lotó que men! diu sa véia: fa un dia que no ha menjadet res nat del mon. Dona-li una espipellada de pa i formatge.

—¿Donar, m' heu dit? s' exclama En Bernat. ¡No vaig de res: l' he mester per mi!

I ja li ha estret, i de d' allà.

Troba sa garriga i la passa. Arriba an es barranc i s' hi afica. Afina sa covota paredada, ses portes tancades i es pi davant. S' enfila p' es pi



com una taranta p' es seu fil, i fins que ès an es cap d' amunt no s' atura. Aviat va esser fosc: comensa a sentir trepig i rall per dins sa còva i una veu que diu:

—*Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!*

I s' obrin ses portes, i surten es nou gegants.

—*Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!* digué es qui anava darrera, i ses portes se tancaren.

Se gira an es pi, i diu:

—¿Que hi ha negú aquí dalt?

I ja 'l té abraonat, i espolsada vé i espolsada va; pero En Bernat s' era aferrat ben fort, i no va caure.

—No hi ha negú no, digueren es gegants, i feren sa seua vía.

Quant foren ben enfora, En Bernat davalla, se planta davant ses portes, i diu:

—*Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!*

I ses portes s' obriren.

Entra i diu:

—*Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!*

I ses portes se tancaren.

Allà dins e-hi havia nou caramulls de dobles de vint, i nou taules amb una bota de ví, un ribell d' arròs i un boc rostit damunt cada taula.

L' homo duia molta rusca, i pega un parei de cuierades a cada ribell, una espipellada a cada boc i un glop a cada bota. Com estigué bé de panxa, s' afica a ses dobles de vint; se 'n umpl ses butxaques, es mocador, es faldar de sa camía. Res d' això l' assaciá. Se treu es calsons, los nua abaix i los umpl; se treu sa camía, i hi posa ses que pot. Se 'n afica una partida dins sa boca.

—Sobre tot, s' exclama. Estic ric i ple. Si en-

cuantr negú, me 'n regal que 'm vegen tot nuu.  
*Jo que vaja* carregat de dobles de vint, *i que riga la gent.*

Se planta davant ses portes, obri sa boca per dir ses paraules que les feien obrir, i ses paraules no li vengueren a sa llengua ni a sa memoria.

Bé va fer, pero no n' hi recordà mitja, ni 'n pogué dir cap.

I sempenta va i sempenta vé a ses portes, i ses portes ¡que s' havien d' obrir!

Passaren hores i hores; i davora s' auba sentí es trepig des gegants que se 'n venien.

Sense sebre que 's feia, tira es calsons i sa camia i tot quant duia, i se posa a cercar qualque enfony per amagar-se.

Veu una garbera d' ossos. Els ossos eren d' ets homos qui eren entrats per la mateix que ell, i es gegants los hi havien trobats, i n' havien feta una vega.

S' aficà davall aquells ossos tot lo endins que pogué.

Aviat l' aixordà una veu que digué lo que ell no era estat capaç de dir.

—*Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!*

I ses portes s' obriren, i es gegants entraren, ensuma qui ensuma,

—Sent olor de carn humaua! deien tots.

Se giren a ses taules, i se posen a cridar:

—A mi 'm falta *vino!*

—I a mi *arrosso!*

—I a mi *boco!*

—¿Qui hi ha per aquí? ¿qui hi ha per aquí?

Cerca qui cerca per tot, no trobaven negú, fins que un diu:

—¡Sabeu que hauria d'esser davall sa garbera d'ossos!

La giraren tota, i ja hu crec que le hi trobaren an En Bernat.

—¡Ja tenim es lladre! ¡Ja 'l tenim! cridaren tots.

I el ponxiren a un burjó, el farciren i el rostiren, i no hi hagué bocinada per-hom.

I no se 'n resà pus des marxando.

\*\*\*

Des tres germans ja no més quedava En Juanet, que també se cansà de sentir córrer ses rates per dins sa panxa.

Un dia alsa 's cap, pren un tros de pa i formatge, i li estreny.

Camina caminaràs, troba aquella mateixa dona amb s' al'lotó, i ja l' ha escomesa dient-li:

—No 'm diríeu, germaneta, a on trobaria lo que cerc.

—I ¿què cerques? li demana ella.

—Ventura! respòn En Juanet.

—Idò mira, diu aquella doneta, ves-te 'n per avall. Trobaràs una garriga molt rasa i llavò un comallar molt fondo. Fe 't sempre cap envant. Veuràs una covota amb sa boca paredada, un portal amb unes portes tancades i un pi davant. Allò es s' amagatai de nou gegants, i hi tenen uns caramulls de dobles de vint de carassa que fan por. Tot-d' una que arribis, t' enfiles p' es pi, i fins an es cap d' amunt s' ès dit. En fer fosca negra, sentiràs una veu que dirà: *Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!* i ses portes s' obriràn. Serà que es nou gegants, que no més van de nit, prendràn campanya. Es darrer que surta, dirà: *Mar-i-mon, tanca! tan-*

*ca, bitzoc!* i ses portes se tancaràn. Llavò abraonarà es pi, i li pegarà unes quantes espolsades fortes, per veure si hi ha negú damunt. Tu aferre 't fort; que si no t' aferres, botiràs; i abans d' esser en-terra, ja t' hauràn menjat. Si no caus, se 'n aniràn de d' allà. Tu llavò davalles; dius davant ses portes ses paraules que per obrir-les i tancar-les hauràn dites es gegants, i ses portes s' obriràn i se tancaràn; i podràs carregar de dobles de vint, tant com vulgues.

—Això ès lo que he de fer? diu En Juanet, veent que aquella dona s' era returada.

—Això ès tot, digué ella.

—Germaneta, diu En Juanet. Deu vos pac es favor que m' heu fet, i ell vos guard com a mi mateix, i manau-me feines que vos puga fer.

—Lo que 't demàn, digué ella, que donis una espipellada de pa i formatge an aquest infantó, que fa un día que no ha tastadet res.

—Velt-aquí tot, digué En Juanet, i li donà tot es pa i formatge que duia, i pica de talons ben aviat.

Arriba a sa garriga, i la passa. Troba 's barranc, i de d' allà. Afina sa covota paredada, amb so portal i ses portes tancades i es pi davant.

S' enfila p' es pi com un verderol que se 'n puja an es niu. Se posa lo millor que sab per poder-se aferrar fort. Quant ès fosca negra, comensa a sentir trepig i rall per dins sa còva, i una veu que diu:

—*Mar-i-mon obri! obri, bitzoc!*

S' obrin ses portes i surten es nou gegants.

—*Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!* diu es darrer. Ses portes se tanquen, i un d' ells se 'n va cap an es pi, remugant, remugant.

—¿Que hi ha negú aquí dalt?

I ja 'l té abraonat, i bones espolsades.

Sa rama des pi casi besava sa terra amb ses anades i vengudes; pero En Juanet, més aferrat que una pegellida, no caigué mai.

—No hi ha negú no, s'exclamaren es gegants; i li varen estrenyer.

Quant foren lluny, En Juanet davalla; se planta davant ses portes, i diu:

—*Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!*

Ses portes s'obrin, ell entra i diu:

—*Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!*

I ses portes se tanquen.

L' homo veu ses nou taules amb un boc rostit, un ribell d' arròs i una bota de vi damunt cada una, i es nou caramulls de dobles de vint.

Deixà anà ses taules; carregà de dobles de vint fins que trobà que li bastaven; i diu davant ses portes.

—*Mar-i-mon, obri! obri, bitzoc!*

I ses portes s'obrin amb tòta sa seua majestat. En Juanet surt ben depressa, i diu:

—*Mar-i-mon, tanca! tanca, bitzoc!*

I ses portes se tanquen, i En Juanet amb aquell viatge de dobles de vint ¡cap a ca-seua ben atacat!

Figurau-vos son pare i sa mare, com veren tantes dobles de vint, si hi degueren estar contents.

Des cap d' una temporadeta En Juanet tornà a fer un parei de viatges a sa còva des gegants, i sempre li digué de lo millor.

Al punt ca-seua fons sa casa més adinerada de tot aquell contorn.

I la gent no se'n poria avenir, i mermulaven per llarc.

Pero encara anaven més morrotosos es gegants;

que se varen tèmer des petgells que los pegaven, pero mai porien afinar qui era s'atreuit que los entrava d'aquella manera.

Enrabiats de tot, surten un dia per veure si aclaririen res.

Troben un pastoret, i com los se va veure davant i que l'enrevoltaren, se posa a tremolar com una fuia de poll, i a plorar com un nin petit.

—No ploris, li digueren; no tengues ansia de res, no hi som per tu. Es que mos entren dins sa còva i se'n duen ses dobles de vint tai seguit, i no sabem qui ès. Sia es qui sia, per pobre que fos abans, a l'hora d'ara, amb lo que mos ha pres, per forsa ha de manetjar es doblers a palades. Lo que noltros volem de tu, que mos digues si saps que per aquí devora hi haja negú que dins poc temps se sia fet ric.

Es pastoret, per por de sa pell i per llevar-se aquells nou llocifers de davant, los anomenà Ca'n Juanet, i los mostrà a on era.

—Aquest Juanet, digueren es gegants, no pot esser cap gallina banyada ni cap escaravat botetxo. Per forsa ha d'esser de s'ui des vent. Es precis jugar d'astucia amb ell, si'l volem haver.

Sobre tot, tiraren junta i vet-aquí lo que resolveren: varen prendre nou bous d'una guarda que trobaren; en feren nou odres; llogaren nou pareiers de cós amb sos carros i es pareis, i los varen dir:

—Noltros mos posam dins ets odres, voltros mos duis a Ca'n Juanet, figurant que sou oliers i ets odres plens d'oli que anau a vendre, i que el voleu vendre a qualsevol preu. En Juanet ès segur que el vos voldrà comprar, i sortirà. Tot-d'una que'l

vegeu, mos heu de pegar ponyida amb un clau que vos donarem per-hom, i heu de dir: *ja és hora*. Si hu feis així, no vos queixareu de noltros: vos omplirem a tots sa taleca de dobles de vint.

Ja hu crec que aquells pareiers en foren.

Es gegants los donaren es claus, los mostraren es camí per anar a Ca'n Juanet; se posaren dins ets odres. Amb sos odres damunt es carros, partiren es pareiers; i tengueren tan poca són, que arribaren a Ca'n Juanet tres hores antes de s' auba, i trobaren tancat.

Digueren ou, desxingueraren: i espera qui espera, los agarrota un xubec tan maleit, que los doblegá tots, vulgues no vulgues, i se dormiren com a troncs.

En Juanet era un homo que tenia poca vessa ferm, i sempre solia esser més dematiner que s' auba.

Antes que aquesta comensàs a riure, ell guaita per sa finestra, i veu aquells nou carròs davant.

—¿Que serà tant de carratum? digué; i surt a veure-hu d' aprop.

Mira dins es nou carros, i veu aquells odrots i es pareiers adormits.

—M' engana, s' exclama, que sien cosa bona aquests odres.

Com es pareiers estaven adormits cada un dins sa sarrieta des seu carro i duien sa taleca p' es coll, i sortia de dins ella es clau que havia de servir de ponyidor, En Juanet té s' acudit d' agafar un clau d' aquells i ponyir un odre. I tot-d' una sortí de dins s' odre una veu que digué:

—¿Que ja és hora?

En Juanet, com sent allò, queda de pedra. Pensa una mica que hi havia que fer, i a la fi diu:



—No ès hora.

—Idò ¿per que te 'n vens a ponyir? digueren de dins s'ordre.

—No hu havia fet a posta, respòn ell.

L'homo aquí se malpensá, i digué:

—Ja son es nou gegants que se 'n venen a fer-me 'n una. M'engana que no se 'n vagen ben tosos.

Se 'n va a Ca'l Rei, troba tancat i tot-hom davall es llensol, i cuida a esbucar ses portes toca qui toca; los fa aixecar, conta lo que passa. El Rei li dona tota sa tropa que tenia en peu, i amb ella ja ès partit cap a Ca-seua.

Es nou pareiers, un poc antes de sortir es sol, s'eren despertats; havien vist Ca'n Juanet ubert. havien demanat l'amo de la casa, per veure si los voldria comprar s'oli que duien; i es dos veis los havien dit, quant veren que En Juanet no hi era.

—Noltros no mos cuidam de res; es un fii nostro qui se 'n cuida, i ara justament no hi es. Esperau-lo, que no 's pot estorbar gaire.

—¡Ja estam ben arreglats! digueren es pareiers. ¿I ara que feim?

Varen resoldre d'esperar.

Espera qui espera, se feu gran dia, i gran dia i En Juanet que no venia.

Pero ja arribà a venir, i un poc massa.

Com es pareiers se 'n temeren, ses tropes los eren damunt.

Se presenta En Juanet, amb una espasa ben afilada, i, amb un tanca i obri d'uis, ses tropes los tengueren enrevoltats.

¿I què fa En Juanet amb aquella espasa tan ben afilada? Se 'n va de carro en carro, i ¡bones ponyides a cada ordre!

—¡Ai! deia ès de dins. ¿Que ja ès hora?

—Passa d' hora, deia En Juanet.

I es gegants pegaven bot, sortint d' ets odres. Quant se veren enrevoltats de tanta tropa, cuidaren a fer es tro de rabia, i s' hi abordaren com a lleons, amb uns brúfols i uns bramuls que feien arrissar es cabeis; i en arribar a un homo, ja era bocins. Pero es soldats eren de pel arreveixinat; i, si en queia un, ja n' hi havia un altre an es seu lloc; i feien ploure damunt es gegants un ruixat de fletxes i una calabruixada de pedres, i amb ses llanses i ses espases los devertien de casta forta, i los feien ses pessigoies ben endins.

Bé varen fer es gegants; pero un després s' altre acabaren per caure, massells de ferides, i aixamplaren es potons.

Quant los se 'n duien a enterrar, a qualcún li trobaren un homo sencer dins es canyó de ses sopes.

En Juanet contà an el Rei tot lo que havia passat.

El Rei i tota la Cort anaren a sa còva des gegants, i veren aquella partida de caramulls de dobles de vint. Tiraren junta sobre lo que s' havia de fer, i se va resoldre que En Juanet se quedàs amb lo que se 'n havia duit, en recompensa d' haver destapats aquells lladres i esser estat causa de que los matassen, i que ses altres dobles de vint, com se judicava que eren robades i no se poria sebre an-e quí, que el Rei se quedàs amb elles, i fins i tant que les hagués gastades totes, no fes pagar a negú taia ni contribució de cap classe.

Quant la gent e-hu va sebre, tots botaven d' alegría, i feren unes festes que duraren un parei

de setmanes. I En Juanet amb son pare i sa mare, rics i plens, i el Rei amb sos seus vasalls, francs de taies i contribucions, visqueren xalests i divertits.

I encara són vius si no són morts.





## EN PERE DE SA BUTZA<sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un pollastrellot que havia nom Pere.  
Un dia sa mare li diu:  
—Ves-me a comprar carn sensa ossos.  
Vet-aquí un sou. No 'n vulgues donar més.

En Pere se 'n va a Ca 's Carnisser i diu:

—Ma mare ha dit que 'm doneu carn sensa ossos.

—¡Carn sensa ossos! diu es carnisser. Una butza no 'n té cap.

—¿I que val? diu En Pere.

—Quatre doblers, diu es carnisser.

—¡Quatre doblers! diu En Pere. Ja vos bastarà un sou. Ma mare no vol que vos ne don més.

—¿Pero no 't diuen que no més val quatre doblers?

—Pero, si ma mare no més vol que 'n don un sou, ¿que hi puc fer jo? díu En Pere.

—¿Que hi pots fer? No esser tan carabassenc! diu es carnisser.

---

<sup>1</sup> La 'm contaren ma mare, mon germà Martí i mon amic don Pere Orlandis i Despuig.

A la fi es carnisser pren es sou, i li dona una butza plena, com se suposa.

En Pere l' agafa, i la du a sa mare.

— ¡Una butza! diu sa mare, com el veu. ¡Ah tros de banc! ¿Què és lo que dus?

— Carn sensa ossos, diu ell. Ni cap que no 'n té. Paupau-la veureu.

Sa mare, com prou va haver esqueinat, diu:

— No res, tu l' has duita; tu l' hauràs de fer neta. Ves-te'n a mar a fer-le-hi.

En Pere se'n hi va. Ariba, i frega qui frega, pero per defora no més.

Mentres tant, una barca saupà àncores, issà velles, i se'n anava ben atacada per endins.

En Pere, cansat de fregar, se posa a cridar amb tota sa forsa.

— ¡Mariners de la barca, tornau a terra! ¡Mariners de la barca, tornau a terra!

Tant va cridar, que es mariners, creent-sê que aquell homo tenia un denou, giren sa proa cap a terra. Quant foren a sa vorera, En Pere, mostrant-los sa butza, digué:

— ¿Que és neta, vos pareix?

Los va caure tan tort aquesta sortida, que un parei salten a terra, i li donaren una ablanida, que se pensaven haver fet llarc.

— Idò ¿què havia de dir? damanà En Pere.

— Deu vos do bon vent, li contestaren.

Se posa sa butza dins sa faldriguera, i ja és partit cap a la vila. Comensa a moure-se vent. Troba dos picapedrers que enteulaven una casa nova, i es vent los prenía ses teules. En Pere los afina, i com passava per baix d' ells, los enfloca:

— ¡Deu vos do bon vent!

—¡Bon vent, i si'n feia un poc més, pegariem abaix! s'exclamen ells; i ja davallen i n'hi donaren de galletes més que no'n volgué.

—Idò ¿què havia de dir? damanà En Pere.

—Deu vos aferr, li contesten es picapedrers.

L'homo seguí cap envant, i en troba dos que se baraiaven.

—¡Deu vos aferr! los diu per tota escomesa.

—¡Ja estan aferrats demés! i, en lloc de departir-mos, te'n vens amb aquestes? digueren.

I ja se varen ésser desferrats, s'aborden a ell, i xisclet vé xisclet va, fins que s'hagueren espasada tota sa rabia que duien.

—Idò ¿què havia de dir? los damanà s'aubarcoc.

—Deu vos departesca! digueren aquells dos.

L'homo seguí cap envant, i en troba dos que venfen de casar-se.

—¡Deu vos departesca! los diu tot remolest.

—¡Ara mateix venim de casar-nos, i ja damanes que mos departem! digueren ells.

S'hi afuaren novii i novia, i n'hi donaren de bescuit tot lo que va ésser bo.

—Idò ¿què havia de dir? damana En Pere tot atzufat.

—Que pogueu estar molts d'anys plegats, digueren es noviis.

L'homo seguí cap envant, i en troba dos que eren romasos sembrats dins un encallador, i un acabava de sortir i aidava a s'altre, pero no'l poria treure en via ninguna.

—¡Que pogueu estar molts d'anys plegats! diu En Pere, com los ès devora.

—¿En lloc d'aidar-mos a sortir diu es qui era fora, te'n vendràs amb aquestes?

Deixa s'encallat, i pega fua an En Pere; i matalofada vé i matalofada va, amb un poc més l'esbalteix.

—Idò ¿què havia de dir? demanà s'atupat.

—Que així com ès sortit un, que surta s'altre, diu aquell.

En Pere seguí cap envant. Troba un tort, i ja li diu:

—¡Així com ès sortit un, que surta s'altre!

—¡Un que 'n tenc, encara 'l me planys! s'exclama aquell; i ja li ha entaferrada mansiula i altra, i n'hi deixa un bon esplet damunt ses costelles.

—Idò ¿què havia de dir? damana En Pere.

—Deu el vos conserv! diu es tort.

L'homo seguí cap envant, i com entrava dins la vila, en troba un amb un bony com es dos punys su 's mig des front.

—¡Deu el vos conserv! li digué ben rabent.

Li va caure tan avall an es bonyarrut, que l'agafa p'es coll, i, si no le hi prenen, l'aufegava.

En Pere com se va veure llibert, ja no volgué damanar pus: ¿Idò què havia de dir? Se trobava aprop de l'esglesia, i anant de la banda de la banda, així com pogué, s'hi aficà, per que no *li arribassen* pus.

Va caure que feien es sermó de la *santa bul'la*; i es predicador, *bul'la* d'un vent, *bul'la* de s'altre; sempre tenia *la bul'la* dins sa boca.

En Pere, que, amb tantes de planissades com se 'n havia duites, ni hi sentia ni hi veia de cap bolla, sempre que es predicador deia *bul'la*, se creia que deia *butza*.

—Ja la me deu haver afinada! deia ell; i s'agotonava tant com poria, i no decantava ses mans d'allà on tenia sa butza.



I es predicador, que, com més anava, més anomenava la *bul·la*, i En Pere que més se creia que la hi havia afinada. A la fi, no pogué suportar-ho pus, i cridà ben fort:

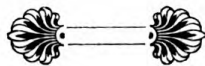
—¡Malangra sa butza i qui prega per sa butza! ¡Velataquí, si la voleu!

La tira en mig de sa gent, pegà damunt es cap d'una dona, s'esclata tota, n'aixumorà una partida, i foren com a picades d'aranya. S'aubarcoc fuig, li pitgen totes darrera, l'assoliren una passa allà'dessà 's portal, i amb sa primera fitorada el fan anar de copes; s'hi tiren totes damunt, i el se cuidaren a menjar a picades.

El deixaren per mort. I un parei de bones persones el se carregaren i el se'n dugueren a sa mare, que l'esperava que vengués amb *sa carn sensa ossos* neta, per fer una vega d'aquelles d'aquelles.

Sa mare, com va veure allò, no tengué més re-meï que colgar-lo; i de rabia el feu jeure amb sos talons darrera. I encara hi jeu, si no s'ès aixecat.

*Sa Punta, Agost de 1895.*





## ES SET CEROS<sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un rei que tenia set fiis, i anava tot morrotós perque volia una fia i no en tenia cap.

Se va tèmer de que sa comare duia intencions d'acostar-se per ca-seua amb un present des que ses comares solen fer, i diu:

—Si no es una nina, fas matar es set fiis que tenc.

La Reina hu sentí, i, com prou hagué plorat, los diu an aquells malanats:

—Lo millor será que vos n' aneu tots, d'amagat de ton pare, per ses muntanyes d'aquí prop; i cada díamirareu a sa torre més alta d'aquest palau. En néixer s' infant, si es una nina, hi faré posar una filoeta ben enserregada; si ès un nin, una espasa ben lluenta. Si veis sa filoeta, veniu tot-d' una; si veis s' espasa, anau-vos-ne tan lluny com sabreu.

---

<sup>1</sup> La me contaren la noble senyora D.<sup>a</sup> Magdalena Despuig i Troncosso, Na Rafela Servera Calona, de So'n Servera, i En Toni Garrit, de Sant Llorens des Cardessar.

Aquells set al·lotets se'n anaren a trenc d' auba, plorant plorant, i d' amagat de tot-hom, cap a ses muntanyes que sa maré los havia dit.

Deu va compondre que la Reina tengués una nina, i li posaren nom Aineta.

El Rei ja estava tot content.

La Reina diu a una criada:

—Puja a sa torre més alta: dins un enfony que fa sa paret, trobaràs una filoeta enserregada i una espasa ben lluenta. Pren sa filoeta, i afica-la allà damunt, ben dreta, que la puguen veure bé d' enfora.

Aquella criada que havia nom Juanota, era una cap-buit, que es cap li volava. Se'n puja corrents a sa torre, i, esburbada com era, en lloc de prendre sa filoeta, tropell tropell, agafa s' espasa, i, *zas* l' afica damunt sa punta més alta, i ja és partida per avall, botant ets escalons de quatre en quatre.

Es set fiis del Rei, que d' aquelles muntanyes no feien sino mirar devers ca-seua, per veure si afinarien senya de res, colombraren sa lluentor de s' espasa damunt aquella torre. Tots set esclataren en plors, i ploraren fins que tengueren alè. Llavò fogiren tan lluny com varen sebre, per que son pare no los pogués trobar ni fer tenir vera sa paraula que havia gastada.

Com foren ben enfora, trobaren un bosc que los agradà ferm per cassar-hi, i s' hi aturaren. De ses pedres que per allà hi havia, feren unes casetes; i allà va esser ca-seua. Vivien de sa cassa que agafaven i de sa mica de fruita que se feia en tot aquel badiu.

Passaren dies i dies, i la Reina esperava d' en hora en hora es seus fions que tornassen.

Veent que no venien, crida Na Juanota i li diu:

— Escolta, ¿i tu feres lo que te vaig comanar?  
¿Aficares sa filoeta enserregada damunt sa torre  
que 't vaig dir?

— Sí, senyora! contesta Na Juanota.

— ¿A veure si hi aficares s' espasa? diu la Reina.

— No, senyora! contesta s' esburbada.

La Reina, mal a pler de tot, crida una altra criada, i l' envia a sa torre, a veure si damunt de tot e-hi ha aficada una filoeta.

Aquella criada hi va i al punt torna.

— ¡Una filoeta! diu ella. ¡No hi ha cap filoeta no!  
¡Una espasa ben lluenta hi ha ell!

— ¡Oh gran polissona! diu la Reina a Na Juanota. ¿I així creus tu, com te manen una feina? ¡Sorti' m a l' acte d' aquí dins, i no 't torns presentar davant sa meua cara en tots es dies de sa teua vida!

Na Juanota se 'n anà fent flamada i flastomant; i no s' aturava de dir:

— ¡E-hu ha de sebre porque m' ha engegada!  
¡Com som Juanota, que m' he de venjar!

N' Aineta, sa fia del Rei, creixia més amb una setmana que ses altres amb un any. Era com una santeta, i sa cosa més garrida i aguda que uis nats haguessen vista.

Sa mare li contava plorant que tenia set germans, i que s' eren fets mal-bé per mal cap d' una criada esburbadota.

— ¿Voleu que vaja a cercar-los? deia s' al' lotona.

— No, fieta meua, li deia sa mare. Si jo sabés a on són, ja hi seria anada mil vegades; pero ¿qui és capaç de sebre-hu?

N' Aineta un dia se pentinava amb una pinta d'

or demunt sa torre més alta del palau. Passa un corp, li pren sa pinta i ja es partit, vola qui vola, i de d'allà. N' Aineta li pitja darrera, corre qui corre, sense perdre 'l mai de vista. Es corp, es bo de veure, feia molta més via; però com era a s' entrellúu, se returava per que N' Aineta li reprengués. Com la se veia davora, tornava pegar fua, i N' Aineta darrera darrera, i es corp vola qui vola.

Passaren terres i més terres, i dins un bosc topen unes casetes; es corp, com és a s' endret d' elles, amolla sa pinta, i se fa amunt i amunt, fins que 'l perderen de vista. Sa pinta caigué dalt sa teulada. No hi havia escala ni estaques per on pujar-hi, i N' Aineta quedà plantada allà davant. Entra dins la casa, crida, ningú li va respondre; i repara set fogonets amb set olletes damunt, i una tauleta amb set platets i set cuieretes i set bocins de pa, i un gerrer amb set gerretes d' aigo. Destapa ses olletes, i dins una hi havia una perdiueta, dins s' altra un coniet, i dins totes o pel o ploma.

La pobreta casi no s' aguantava des cansament i de fam. I ¿què fa ella? D' una olla va prendre una aleta, de s' altra una cuixeta, de s' altra un capet; taia una mica de cada tros de pa, s' ho menja amb una gana major, pega un glopet a cada gerreta, i diu:

—Així no será coneixedor que haja tocat res; i, si se 'n temen, no los sabrá gaire greu.

Mentres estava pensant això, se presenten set joves, alts, sans, garrits i ben taiats, encara que colrats des sol.

N' Aineta se posa a tremolar quant los veu, i ells quedaren també molt sorpresos. Li damanaren qui era, ella los diu lo que feia al cas; i se va acla-

rir que ella era sa seua germana, i ells es set germans seus, i s'engán que los havien fet de posar-los dalt sa torra més alta una espasa en lloc d' una filoa. Tot-d' una anaren a davallar-li sa pinta d' or de damunt sa teulada.

—Mira, li digueren, noltros vivim de sa cassa que agafam. Queda amb noltros, per amor de Deu, i mos aguiaràs de menjar, i mos faràs sa roba neta i la mos sarziràs.

—¿Si vui quedar, me deis? Ja es de raó que sí, fins a la mort.

Bé la necessitaven es malanats. Poreu fer comptes com devía estar sa seua robeta. No tenien més que sa que duien posada, sa que duien com fogiren de ca-seua, i tot eren taques i pellerings i forats.

Desde aquell día sa casa lluí de ben adesada; i es set germans, encara que duguessen sa roba veia, la duien neta i ben encitronada, i es mig-dies i es vespres sempre menjaven calent.

N' Aineta estava lo més satisfeta amb tan bona companyia.

Na Juanota, per pore-se 'n anar des seu cap, en lloc de llogar-se, pren un senaió, i hala a captar. Topa un dia a ses casetes des bosc, i damana *un poc d' almoína per amor de Deu*. N' Aineta li dona un tros de pa i se 'n va a dur una gerra d' aigo. Na Juanota, que s'era asseguda an es portal per reposar una mica, entra, s'acosta an es set fogonets, i amb una cossa a cada olleta, les trenca totes, i fuig com un llamp.

N' Aineta torna, veu aquella trencadissa, romp en plors; i es seus germans, com vengueren es vespre, encara la trobaren que plorava. La hi feren contar tot, i li digueren:

—No ploris pus; per olles no estarem. Lo que has de fer, si torna aquesta polissona, no donar-li res.

¿Que me 'n direu? Ell des cap de tres dies torna. Troba N' Aineta que sortia amb sa gerra per anar a dur aigo, i se posa a dir-li:

—¡Qualque coseta per amor de Deu!

—¡Deu vos fassa bé, qui pot! diu s'al·lotona. Es meus germanets e-hu suen, i me tenen privada de donar res.

—¡Qualque coseta! diu Na Juanota. ¡Per poc que sia! ¡No 't fasses dolenta! ¡No se 'n temeràn! ¡Fa tres dies que no he tastadet res!

S'al·lotona, tota compatida, li dona un tros de pa. La deixa asseguda damunt es portal, i se'n va a dur s'aigo. Sa polissona entra, s'acosta a cada olla, i allà ¡cosses i cosses! fins que hagué rompudes totes ses olles, i fuig com un llamp.

Torna N' Aineta, veu aquella trencadissa, i romp en plors. Com vengueren es vespre 's seus germanets, encara plorava. La hi feren contar tot, i li digueren:

—No ploris pus! Per olles no estarem! ¡Deixa-la fer an aquesta polissona! ¡Si torna s'hi posarà sa mà!

Ja hu crec que va tornar des cap d'altres tres dies. Troba N' Aineta que sortia amb sa gerra per anar a dur aigo, i se posaa dir:

—¡Qualque coseta per amor de Deu! ¡qualque coseta, per poc que sia!

—Anau-vos-ne! diu N' Aineta; que, si es meus germanets vos troben, vos mataràn. No hu volen que vos don res.

—¡Tira, done 'm! ¡No hu coneixeràn! ¡Malde-ment no més sia una espipellada!



Aviat N' Aineta, tota compatida, li dona un tros de pa. La deixa asseguda damunt es portal, i se 'n va a dur s' aigo. Sa polissona entra, s'acosta an es fogons. Com acabava de pegar cossa a s' olla primera, entra un des set germans, que s' era amagat per un si acàs. Li bestreu un bon esplet de cireres, ella li pogué fogir, pero ell li pitja darrera, i l' acompanyà a cosses un bon tros, fins que la va retre de tot. Com la tengué estesa, l' enterrà dins un claper.

Pero, com sa polissona tenia set vides, just es moixos, reviscolà, i a forsa de forses pogué sortir, i li va estrènyer,

Des cap de set dies se presenta an es portal de ses casetes des bosc.

—Aineta, digué tot-d' una que la veu sortir, per sa bona amor que m' ets demostrada, jès aquestes set nous. Qui les se menjarà, pus roba es seu còs no espellarà.

Li deixa ses set nous, i fuig.

—¡Que cauràn de bé, diu N' Aineta, p' es meus set germanets!

Tot-d' una que arribaren, los ho dona i los diu:

—Menjau-les-vos; que qui les se menjarà, pus roba es seu còs no espellarà.

Aquells malanats les se mengen, i heu de creure i pensar que tornaren set ceros.

¡O quin esglai, quin anuig va prendre N' Aineta, com va veure allò! Se 'n cuidà morir, i va perdre tota quanta carn tenia. Llavò va veure com seria ver que no espellarien pus roba es qui se menjassen aquelles nous. ¿Com n' havien d' espellar, tornant lo que tornaren?

I es set ceros, que l' enrevoltaven, i li feien afa-lagadures i xicota, i no sabien allunyar-se d' ella.

La pobreta se va haver d'adondar an allò, i los menava a pasturar, i no los deixava mai. S'enténien amb sa vista. Ella los parlava, i ells la se miraven, i veien lo que deia; pero no li porien dir res, porque sa llengo que tenien no era bona ni per embarbollar.

Des cap de temps, el Rei d'aquells paratges, cassant cassant, troba un dia sa guarda des setceros i N' Aineta que los guardava.

El Rei, com la va veure tan galanxona i etxerevida, va badar uns uis com uns salers, i romangué abil·lat i embadalit davant ella.

—¡O donzella gentil! li digué, ¿què fas amb aquests animals per aquí?

—Los quart, contesta ella.

El Rei se posa a damanar-li de noves. Ella acalà es cap, tota empegueïda, i no va sebre que havia de respondre.

Aviat el Rei li va haver dit que li havia robat es cor, que era fadri, i no se casaria amb ningú més que amb ella.

A N' Aineta no li varen esser males comendacions aquelles; pero digué que no deixaria es ceros per res nat del mon.

—Això es bo d'arretglar, diu el Rei. Que venguen amb noltros; i t'assegur que no se campen tan bé per aquí, com se camparán per dins es meus jardins.

—Idò porem partir en voler, diu N' Aineta.

Se posa a ses anques des cavall, parteixen, i esceros darrera darrera; i cap a la Cort s'ès dit.

E-hi arriben, se fa es casament i ses noces, i venguen festes i alimares i sarau per llarc.

Na Juanota ho arriba a sebre, i ¿què fa ella? Se

lloga per criada a ca 'l Rei, i se posa a fer de bona al'lota i de fenera i a demostrar un gran interès i afecte a la casa. Va sebre fer sa comedia tan an el viu, que prompte va esser sa criada preferida i de més confiansa.

Des cap d'un any a ca 'l Rei hi hagué gent novella. Tot-hom se'n va an es bateig de s' infant, manco Na Juanota, que anava darrera a N' Aineta. Encara no se va veure tota sola, com diu:

—Ara es s' hora de llevar aquesta gè'l'era des mig, i de jo posar-me an es seu lloc! jella acabarà ets alens i jo seré la Reina!

Dit i fet, embolica N' Aineta dins es llensols a on jeia, la se posa an es coll, i se'n va, i la tira dins es pou que hi havia a 's mig des jardí de ca 'l Rei, i se colga an es llit de N' Aineta.

El Rei i es demés tornen de batiar s' infant, i se'n entren, tropell tropell, dins sa cambra real per donar s' enhorabona a la Reina.

Na Juanota, com los sent, se posa a dir, escarnint sa veu de N' Aineta:

— Anau! anau!  
que m' enfadau.  
Sortiu! sortiu!  
que m' atordiu.  
No estic per rallar!  
No estic per escoltar!  
No 'm vengueu amb aquestes!  
Tancau balcones i finestres!

El Rei com sent això, fa sortir tot-hom i tancar totes ses finestres i balcones.

S' acosta an es llit, paupa qui paupa.

—¿Que es això, Aineta? deia ell. ¿Que hi ha hagut cap denou?

I aquella respòn tot-d' una:

— Anau! anau!  
 que m' enfadau.  
 Sortiu! so, tiu!  
 que m' atordiu.  
 No estic per rallar!  
 No estic per escoltar!

— ¡Si som jo! deia el Rei. ¿Que no m' has conegut, Aineta meua estimada? ¡Diguès que vols! ¡Digue-hu tot-d' una, i se farà!

Aquí ella se posa a dir:

— No menjaré ni beuré  
 fins que 's fetge des set ceros veuré!  
 No menjaré ni beuré  
 fins que 's fetge des set ceros veuré!

— Pero ¡i tu los estimaves tant an es ceros! li deia el Rei, prenint-la per N' Aineta. ¿Los estimaves tant, i ara les vols fer matar?

I sa gembra que no 's treia més paraules, que aquestes:

— No menjaré ni beuré  
 fins que 's fetge des set ceros veuré!  
 No menjaré ni beuré  
 fins que 's fetge des set ceros veuré!

El Rei estava apurat de tot. No sabia per on prendre. I la *Reina* que, com més anava, més fort cridava que

ni menjaría ni beuría  
 fins que 's fetge des set ceros veuría.

L' homo a la fi envía a damanar set carnisers, per que fassen sa pell an es ceros, i los treguen es fetge.

N' Aineta, com pegá dins es pou, se 'n anà a fons, pero llavò surà; i volgué la bona sort que hi

hagués una llinda d'uiastre davés tres pams més amunt que s'aigo, i s'hi pogué aferrar. A les hores es brassos ja no la volien aguantar pus: com que s'haguessen d'esqueixar. Veent-se perduda de tot, se posa a dir tan fort com poria:

—Mos germans set ceros!  
veniu-me a ajudar!  
que estic a dins l'aigo,  
perill d'aufegar!

Mos germans set ceros!  
veniu-me a ajudar!  
que estic a dins l'aigo,  
perill d'aufegar!

An aquell entremig eren arribats es set carnisers. Los havien mostrats es ceros, que pasturaven dins es jardí; i comensaren a esmolar ses guinavetes per fer-los sa pell, mentres un parei de criats los anaven a menar.

Aquells animalets sentiren que deien que los havien de treure es fetge, i sentiren també mateix sa veu de N' Aineta. Tots set enrevoltaren es coll des pou, i s'hi abocaren, cridant:

—¡O germana Aineta!  
no 's porem ajudar!  
guinavets esmolen  
per noltros matar!

I N' Aineta que reprenia:

—¡Mos germans set ceros!  
veniu-me a ajudar!  
que estic a dins l'aigo,  
perill d'aufegar!

I es ceros, abocats tots set an es pou, que responien:

—¡O germana Aineta!  
no 's pore'm aidar!  
¡guinavets e molen  
per noltros matar!

Es carnisssers senten aquelles veus tan dolces, tan adolorides, que xapaven es cor; i se 'n van a contar-ho an el Rei.

—Que venga! li digueren; que surt una veu de dins es pou, i es ceros parlen amb ella.

*La Reina*, com los sent, llavò sí que cridava fort:

—No menjaré ni beuré  
fins que 's fetge des set ceros veuré.

¡Ai que som morta, si no 'l me duen a l' acte!  
¡Espòs meu, tu 'm mates, si no 'l me fas dur! ¡Es  
pols me fuig de tot! ¡Ja no 'n tenc! ¿I encara no  
ès aquí es fetge des set ceros? ¡Feis via, que no  
hi sereu a temps!

El Rei no sabia per on prendre.

—Ara mateix vaig a dur-lo! diu a la fi.

Se 'n va correns an es jardí, sent sa veu que sortia de dins es pou, sent es set ceros que li responien, s'hi acostava, aguaita. Veu aquella al·lota dins s'aigo amb sos brassos per sa llinda, la fa treure tot-d'una, i veu que és N' Aineta, sa seua esposa estimadíssima. Quedà sensa polsos, se creia que ets uis li feien dos, estava com un beneit.

N' Aineta conta lo que havia succeït. Se 'n van dins sa cambra real, i ja hu crec que hu va esser Na Juanota sa que jeia dins es llit i demanava es fetge des set ceros.

El Rei no 'n va tairar més, i va dir:

—¡Es carnisssers que havien d'escorxar es set ceros, que l'escorxin a ella! ¿Ella volia es fetge

des set ceros? ¡Que li treguen, idò, es seu; que en fassen brou, i que el se beguen es set ceros!

Escorxaren Na Juanota, li tregueren es fetge, en feren brou, el donaren an es set ceros. I heu de creure i pensar que tot d'una que el tengueren dins el còs, aquells set ceros no foren pus ceros: tornaren lo que eren primer, es set germans de N' Aineta, uns fadrins acabats, lo més desxondits i amatents. El Rei los va casar amb ses set al'lotes més garrides i més nobles des seu reinat, i tots plegats visqueren una mala fi d'anys, contents i devertits; i encara són vius, si no són morts.







## ES SEGADOR I SA BEATA <sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era una beata que tenia un tros de blat segador. Va llogar un homo per que le hi segàs; li dona es dinar i es càrritx, i li digué:

—No sé si 'm lleurà venir.

—Veniu, mentres pogueu, va dir ell, de boca, perque de cor s'estimava més que no hi anàs.

Quant es segador va arribar an es tros de blat, ja va esser es sol alt, i diu;

—Casi 'm convendria berenar, i ja segaria llavò.

Berena, i, berenat, encén sa pipa, i li entra un xubec d'allò d'allò, i diu:

—Casi 'm convendria dormir una estona, i ja segaria llavò.

S'ajeu, se dorm, i bons rancos.

Devers mig dia se despert, se mira es sol, s'asseu, i diu:

—Casi 'm convendria dinar, i ja segaria llavò.

---

<sup>1</sup> La 'm conta mon pare.

Dina, s'atepeix fort, i ja hu crec que sa vessa l'agarrotà de casta granada, i se pensà aquesta:

—Casi'm convendria posar ets ossos de pla un poc, i ja segaria llavò.

Torna fer la tómbola, i dorm qui dorm.

Devés mitjàn capvespre se despert, pega foc a sa pipa, i xuclada vé i xuclada va, pero no venien ses ganes d'agafar sa faus.

Se passetja una mica per estirar-se ses cames, i darrera una mata va trobar una *gran cosa*, un munt d'escaravats com una cofa de capell, que feien lo que voltros mateixos poreu pensar.

¿Que fa es segador? Se'n va a dur sa gerra, e-hi posa tota s'escaravatada dedins, i s'exclama:

—Diré a sa beata que es un aixam.

Després va dir:

—Casi'm convendria berenar, i ja segaria llavò.

Va berenar, torna encendre sa pipa, i està qui està.

Se fa hora-baixenc, es segadors d'aquell contorn ja havien acabat i se'n tornaven a la vila cansats i morts; i l'homo comensa a dir:

—¡Es cobrombos! tot-sol per aquí m'agafarà por. ¡Que es fassa prendre sa beata i es blat, que me'n vaig i foris!

Aplega es trastets, agafa sa gerreta, i de d'allà cap a la vila.

I arriba a ca-sa beata.

—Bon vespre, diu es segador.

—Bo será, si Deu ho vol, contesta sa beata.

—¿I per que no sou venguda? damana ell.

—No m'ha llegut, diu ella. ¿Que no és anat bé?

—Pero de tot! Dos jornals he guanyats! s'exclama es jornalier.

—¿Que me deis? diu sa beata tota retgirada.

—Lo que sentiu! diu es segador. He guanyat es jornal de sa segada, i llavò he trobat un aixam.

—¿Dins sa mea terra? damana sa beata.

—Si fa, contesta ell.

—Idò s' aixam es meu, s' exclama ella.

—¿Vostro? diu es segador. Meu será ell. No 'm mancaría més, jo que l' he trobat...

—Pero jo vos tenia llogat, diu ella. Sobre-tot, això se veurà.

—Se pot veure en voler, diu ell. Anem a ca 's Bal'le.

—Anem-hi! pero abans vos vui pagar lo que heu guanyat.

I sa beata pagà es jornal an es segador; i tots dos s' espitxen a ca 's Bal'le.

El me trobaren que prenía la fresca en cosset de camia i despitellat. Quant l' homo se va veure davant aquells dos subjectes, endevinant que duien *cosa*, més serio que el P. Bestart, diu:

—¿Que demanau?

—Jo, va dir es segador, he trobat un aixam, i trob que ha d' esser meu, i aquesta dona el vol per ella.

—¿I vos que hi deis? pregunta es Bal'le a sa beata.

—¿Que hi he de dir! contesta ella. Que s' aixam ha d' esser meu. Jo tenia aquest homo llogat, havia de fer feina per mí, ha trobat s' aixam i llavò dins terra mea; idò s' aixam es meu.

—Trob que aquesta dona té raó, s' exclama es Bal'le. Dona-li s' aixam, diu an es segador.

—¿Ben parlat! va dir sa beata.

Es segador, fent com que tenir molta de malicia, s' exclama:

— ¡Mal s' aixam tornàs d' escaravats!

— Callau, mala boca! diu sa beata.

— ¿Callau? ¡Mal no hi hagués un bri segat a sa vostra terra! va dir es sagador; i se 'n va anàr amb so jornal dins sa butxaca ben content.

També se 'n hi anà sa beata; pero quant va esser a ca-seua, mirà dins sa jerra, i ja hu crec que hu varen esser escaravats lo que hi va haver dedins. Des trastorn no dormí de tota sa nit, i lo en demà, antes de s' auba, ja li ha estret cap an es seu bossí de terra, i... no hi hagué un bri segat.

Llavò sí que hi va romandre com una beneita, creguda de que s' aixam era des segador, i que per axò el bon Jesús l' havia castigada.

Pero aviat va haver aclarit que es segador, en lloc de segar, havia jegut tot lo día. ¿Que me 'n direu? Ell l' any qui vengué devant i tots els anys que li quedaren de vida, es día que li havien de segar lo seu, se 'n anava a missa ben de matí, i era primer a sa segada que es segador mateix.

Axí no la pogueren enganar pus. ¿Ai idò?

Qui té barquera, que li vaja darrera.





## EN SALOM I ES BAL·LE<sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un homo que li deien En Salom, més pobre que un ropit i més afavorit d' infants que un ase magre de mosques; pero era més viu que una centella, i taiava un cabei a l'aire.

Un dia que dins ca-seua no hi havia cap roagó de pa ni d'on fer-ne, se'n va a Ca's Bal·le.

—Senyor Bal·le, li digué, ¡qualque coseta per amor de Deu! Tres dies fa que a ca-meua tots tenim ses barres girades an es vent, i no hi entres, en no esser qualque mosquit descuidat.

—¿I un homo com tu, amb una brassa d'espalles, diu es Bal·le, tindrà cara d'anar a demanar res?

—¿Idò que he de fer? diu En Salom.

—Ves a robar, que ja tens s'edat, diu es Bal·le.

En Salom se perpensà una mica, i diu:

---

<sup>1</sup> La 'm contà el famós glosador manacori l'amo Antoni Vicens Santandreu de So'n Garbeta.

—Ja hi aniré idò.

Es Bal'le havia enviat un pareier de bous a llaurar una terra seua.

Davora aquella terra hi havia un pinar molt gran i molt espès.

En Salom, se'n hi va, i s'hi amaga.

Era un gran sonador de fabiol, i se posa sona qui sona, *ti-tu-ti ti-tu-ti*; i, com més anava, més reprenia, i més vius i xalests eren es sons.

Es pareier, com sent aquelles sonades tan garrides, s'atura per sentir-les i ensaborir-les millor.

—¿Qui dimoni deu esser aquest fabioler? s'esclamà fora de sí. Ara hi tenc d'anar a veure-hu.

Deixa es bous en banda. Se'n entra dins es pinar. En Salom se'n tem, i llavò sí que hu feia de tot, sona qui sona. I comença a fer-se en fora i en fora, i es pareier darrera ell; i ell revolts d'aquí i d'allà; i assetsuaixí sonava a rompre, i assetsuaixí ben petit ben petit, i llavò callava, i d'es cap d'una estona tornava reprendre. Al punt tengué es pareier cansat i mort i embuiat per dins aquells pins i pinotells.

—¡Que's fassa trons es fabiol i es qui'l sona! digué a la fi aquell beneit.

Se tirà en terra, brollant de suor i amb un pantaix que 'l sentien de trecentes passes lluny, flastomant s'idea que havia tenguda d'encalsar aquell des fabiol.

Mentres tant En Salom se'n va com un coet cap an es parei, el desjuny; i amb ses corretjades mateixes des pareier, bones cimades an es bous, i cap a la vila falta gent.

Es pareier, com va haver des'suat un poc, diu:

—¡Es cobrombos! ¡que he deixats es bous en

banda, i si es Bal·le vé i no m' hi troba, me farà xeroi!

S' aixeca, se 'n torna a sa llaurada, i no més e-hi troba s' arada i es jou.

—¡Aquesta sí que m' ès bruta! Pero ¿i es bous? ¿i es bous? deia cridant i més blanc que sa paret.

Parteix correns a veure si los trobaria. Demanava a tot-hom que veia; ningú los havia vists blancs ni negres. A la fi troba un homonet vei que li diu:

—En Salom he vist que se 'n manava dos.

Se 'n va a Ca 'n Salom, i 'l troba que n' escorxava un.

—¡Ah gran polissó! li diu tot-d' una. ¡Lladre, més que lladre!

—Així mateix podries tenir un poc més de criansa amb so rallar, diu En Salom.

—¡Lladre més que lladre! diu es pareier. M' has robats es bous, i son des Bal·le.

—¡Com no son del Rei! diu En Salom.

—¡Ja 't costará des pebre! ¡Ja sabrás que cosa és robar an es Bal·le! exclama es pareier.

—Jo tenia orde d' ell! diu tan fresquet En Salom.

—¿De robar? demana tot sorprès es pareier.

—De robar! contesta En Salom. E-hi som anat, i li he demanat qualche coseta per amor de Deu, que feia tres dies que no hi havia un roagó dins sa casa, i m' ha dit: ves a robar, que ja tens s' edat d' anar-hi. E-hi som anat, i allà on he pegat primer, és estat an es seus bous. Ja le hi diràs.

Es pareier va quedar sensa paraula.

—Sobre tot, diu En Salom. ¡Sabs que 'm pens que hu será de bo aquest bou! ¡vaja quines popes! En tendrem per més d' una setmana. I si no frisses



**molt**, no te 'n vages, i el podràs tastar, que sa dona i ets al·lots ja 'n frigen una pellada que fa por.

Es pareier se 'n va a contar-ho an es Bal'le.

—¡Ai quin homo tan grosser! digué aquest com va sentir sa passada, i amollà un enfilai de flastomies que socorraven.

Se 'n va a ca'n Salom, i el troba en taula, que s' atepia de bou amb tota sa seua llocada.

—¡Bon dia tenga, senyor Bal'le! li va dir En Salom. ¿Vostè per aquí? Si 'n vol, que s' arramb. ¡Sab que hu ès de saborós!

—Pero no 'm diries com éts tan ase? diu es Bal'le, més cremat que un *cabo* de realistes.

—¡Sab que n' hi ha d' ases! diu En Salom. ¡I lo pitjor que 's més grossos i es qui duen més genoieres, van sensa dogal ni cabreste!

—Pero ¿a on tens sa vergoya? li diu es Bal'le.

—Prou que hu sé on la tenc! respòn En Salom. Altres n' hi ha que no hu saben ni demostren sabre-hu. ¿Què té que dir de mí?

—Homo! s'exclama es Bal'le. ¿Això me demanes i t' enfloques un bou meu, i tens s' altre no sé on?

—¿I que té que veure això? demana En Salom.

—¿Vol dir no té que veure haver-me robats dos bous? torna exclamar es Bal'le tot fora corda.

—Per un altre, sí; per vostè, no! diu En Salom, ¿Que no se recorda que m' ha dit, com som anat a damanar-li llimosna? M' ha dit que anàs a robar; i hi som anat. No he fet més que lo que vostè m' ha dit.

—¡Ell no poren fer una berba amb tu, segons veig! diu es Bal'le.

—¡Ara ès hora de berbes! exclama En Salom!

—Sobre-tot, diu es Bal'le, després de molt d'

escobletjar-se: venga s'altre bou abans de més raons.

—Ara li fan es mànec! diu En Salom. No 'l veurà pus, no! L'he enviat a una part que jo sé, i ja no tornarà en no esser escorxat i trossos fets, quant haurem desnossat bé aquest que hem comensat avui.

—¡No la 'm fasses an aquesta! diu es Bal·le, aspergiant.

—¡Vaja si la hi faré! contesta En Salom.

—¡Jo 't posaré a sa presó! li diu es Bal·le.

—¡Ell no hu provará! s'exclama En Salom. An es qui creu es Bal·le, no 'l posen dins sa presó. I vostè bé hu sab, jo no he fet més que creure 'l.

Es Bal·le a la fi diu:

—No res, la m'has feta; però t'assegur que t'has de recordar de mí.

—¡Vaja si me 'n recordaré! diu En Salom. ¡Sab quina llissó tan bona que m'ha donada! Jo li he de treure tota sa sustancia, pero de damunt sa seua esquena.

—¿Que dius que faràs? diu es Bal·le.

—Que així com li he presos es bous, li prendré es serró des doblers. I le hi dic davant davant.

Com es Bal·le sent aquestes comendacions, se posà fet un Nero.

—¡Un quern de dobles de vint te regal, va dir, si 'l me prens an es serró!

—Feta està sa barrina! diu En Salom. Idò d'avui a vuit dies estiga preparat que li pegaré es salt.

Es Bal·le se 'n va a ca-seua, i no se poria treure En Salom des cap.

—¡Aquest homo m'ha de dur a les ètigues! deia. ¡Ja será el dimoni, si 'l me pren an es serró.

Compra dos cans de bou ben grossos, esporga una partida de garrots d'uiastre ben llargs i reven-guts, i trassà es pla de batalla d'aquesta manera.

—Jo li assegur an En Salom, deia ell, que si té la mala sort de venir, no se'n ha de tornar viu. Com es cans l'hauràn embotonat, li he de rompre tots aquests garrots damunt ses costelles. N'hi donaràn de fer de porcell curt i de venir-me a re-treure tant si li vaig dir que anàs a robar... I per porer-me assaciar d'ell, m'he d'asseure a 's mig de la casa, amb un ca de bou a cada part, i es serró a 's mig de ses cames, i ses portes ben esba-dellades. Podrà entrar peu pla, i sa seua confiansa i desenfreïment l'ha de dur a perdre. Com se creurà tenir es serró dins ses mans, tindrà es cans de bou abordats i tots es garrots, que li plouràn un ruixat de garrotades. ¡Serà fereſt!

Sobre-tot, arriba es dia que feia vuit. Es vespre es Bal'le va dispondre la cosa així com havia dit.

En Salom sofregeix ben sofregides ses banyes des bou en saim; i feien una oloreta lo més bona. Les agafa, i, quant es rellotge de la vila donava les dotze, ja es partit cap a Ca's Bal'le. Veu la casa esbadellada i es Bal'le assegut a 's mig. Rondetja una estona, s'hi acosta de puntes de puntes. Ell repara que beca a la vela. Com el veu ben adormit, entra, tira ses dues banyes an es cans, afina es serró a 's mig de ses cames des Bal'le, li pega grapada, i fuig com cent mil llamps.

Es cans de bou estaven ben afamagats, porque es Bal'le no los havia donat res de tot lo dia, a fi de que, tot-d'una que vessen En Salom, s'hi abordassen. Ja hu crec que, com veren caure ses banyes i que feien tan bona olor, ja hi estàn aficats, i roega qui roega.

Un se cansa de roegar i de no trobar gens de popa, i, cregut de que s'altre en devia trobar més, s'hi afúa per prendre-le-hi; i tots dos ja estàn embolicats, i *nyip nyop*.

Es Bal·le, amb aquells lladrs, tot amb u se des-pert. Se creu que ès En Salom que ès entrat, i que es cans ja 'l tenen en-terra; i se posa a cridar:

—¡¡¡Ua, mosso!!! ¡¡¡ua, moro!!! ¡¡¡ua, mosso!!!  
¡¡¡ua, petit!!! ¡¡¡adu 'l!!! ¡¡¡dasse 'l!!!

I ja ha agafat un parei de garrots; i garrotades a's mig des cans, cridant:

—¡Ah gran polissó! ¡ja no 'n faràs pus! ¡Ara t'hi tenc!

Es cans, com el senten, se creuen que ès que han de pitjar darrera qualcú qui fuig; i ja han pegat llongo cap a defora, corrents tant com porien, lladrant just si tenguessen un dimoni dins el còs.

Es Bal·le bé mirà, pero ni va veure cap homo estès ni que fogís.

—¿I es serró? diu ell, mirant ben arreu allà on seia.

Mira qui mira i cerca qui cerca, pero tot va es-ser debades.

¿Com l'havía de veure, si En Salom ja 'l tenia tancat dins sa seua caixa i sa clau dins es jaquet?

Es Bal·le se posa a cridar com un boig, alsà tot es carrer, se tira en terra, i venga sabonera per sa boca i bons croixits de dents.

—¿Què ès estat? ¿què ès estat? deien uns.

—¿Que ha d'esser estat? responien ets altres.

¡En Salom que ha pres es serró an es Bal·le!

—¡El dimoni ès ell! exclamava es qui hu sentia.

Lo en demà En Salom fa de trobar-lo, i li diu:

—¿¿Què tal? que le hi he pres o què?

—Salom, no siguem al·lots, diu es Bal·le: que això acabarà malament.

—Per vostè es ben segur, diu En Salom; ara per mí seràn altres cinc centes. ¡Sab que li costarà de molt es consei que'm donà! ¿O se figura que no hi ha més que donar conseis? Vostè s'ho ha cercat. No m'hagués dit: ves a robar.

—Salom, no'm vengues amb perendengues, diu es Bal·le. Torne'm es serró, i es mal será mort.

—¡Tornar-lo! ¡Ell me'n gordaré com de caure! No i encara me falta robar-li una cosa que li sabrà més greu.

—¿Què ès això? diu es Bal·le.

—Que li robaré sa dona, li contesta En Salom.

—¡Sa dona! ¿Que seràs el dimoni per robar? exclama es Bal·le.

—No m'hi hagués enviat, diu En Salom.

—¡Fe't trons tu i s'enviar! diu tot cremat es Bal·le. Sobre-tot: tu no la'm robaràs a sa dona.

—D'aquí a vuit dies no més, i le hi dic davant davant! diu En Salom.

—No res, idò. A ca-meua t'esper, i ¡com som Bal·le! que, si vens, no te'n tornaràs viu!

—Això se veurà, diu En Salom. Per fer-li aquest robo, basta que me deix uberta aquella finestra que mira damunt sa cisterna, per on ses criades treuen s'aigo.

—Uberta estarà, diu es Bal·le, i anirà bé, perquè, si per allà has d'entrar, ja no entraràs. Jo mateix t'agafaré p'es carcabòs, i, anc que'l dimoni'n pas, t'he d'enviar a grufar dins es llot des cul de sa cisterna.

—No res, allà en parlarem, diu En Salom.

Se 'n va, i umpl uns calsons i una camia de paia, fa un homo de bulto. I es vespre qui feia vuit, quant es rellotge de la vila donava les dotze, ja ès partit cap a ca 's Bal'le.

Veu sa finestra uberta. Es Bal'le estava dedins, i tenia dos missatges amb una destrat per-hom, un darrera cada rebranca de sa finestra. Tot-d'una que En Salom guaitaria, li havien d'entaferrar destratada.

En Salom s'hi acosta de puntes de puntes; agafa s' homo de bulto per ses cames, i a poc a poc li enfonya es cap dins sa finestra.

—¡Veltaquí! diu es Bal'le.

I els homos *zas!* una bona destratada.

No més el fregaren una mica, porque En Salom va esser ben aviat de retirar-lo.

—¡Fosca, Salom! digueren ells, ¡amb un poc més t' exceiam!

—¡Callau! diu es Bal'le: per ventura tornarà.

Des cap d'una estoneta En Salom torna enfonyar s' homo; i aquells dos *zas!* una bona destrelada. Pero si promptes eren ells de pegar, més prompte era En Salom de retirar s' homo de bulto.

Los va fer aquest pas sis o set vegades; i sa darrera, tot-d'una que los ho va haver retirat, el tira dins sa cisterna, i fuig a amagar-se un tros enfora.

S' homo de bulto, com pegá damunt s' aigo, va fer un renou ferest. Tot va resplandir. Es Bal'le i es missatges surten corrents, cridant com a bòtxos S' aboquen tots an es coll de sa cisterna.

—¡Aquest pic el tenim! deien fent estabetxos. ¡Sí que hi beurà fresc! ¿que ès bona, Salom? ¡Beu, homo, ara que hi éts! ¡Beu, no temes! ¿No havies

de robar sa Bal'lessa? ¡Hala, du-la-te'n! ¡Espedeix!  
¡No fasses més pussés!

Es Bal'le i es missatges varen prendre aquest cap de fil, i en digueren de bajanades fins que se varen haver desengavatxats. Llavò anaren a dur cordes i uns llévets, per treure lo que ells se figuraven que era En Salom. I allà pesca qui pesca. A forsa de malavetjar, així mateix el trobaven. Qualque pic arribaven a enganxar-lo, i pegaven tirada; pero amb so pes de sa paia remui, i sa roba, que no era gens nova, se feia un esqueix, i *pataplum* ja havia pegat capficó.

—¡Fosca, Salom! deien ells. ¡Ja t'amereràs bé aquesta vegada! ¡i t'hi faràs ben net! ¡No importarà que vages a mar a rentar-te, s'estiu qui vé!

Sobre-tot, aquells homos pesca qui pesca En Salom, arribaren a no veure-hi de cap bolla. Tots tres aficats i abocats an es coll de sa cisterna, los haurien pogut pendre i dur-se'n an escoll ses cases, i no se'n serien temuts.

En Salom, com los va veure d'aquella manera i que tenien es portal de davant ben esbadellat, se'n hi entra, s'afica dins sa cambra des Bal'le, sa Bal'lessa dormia ben arreu, l'embolica amb so tapament, la se posa amb una grapada an es coll, i toca soletes.

I ¡que s'havien de tèmer de res es Bal'le i es dos missatges. A lo que tenien compte era a veure si treurien En Salom.

A la fi l'arriben a pescar bé, tiren, el treuen.... i varen veure que no era En Salom, sino un homo de bulto.

Tots tres quedaren de pedra. Se miraven ells amb ells, i no se sabien treure paraula de sa boca.



—I que será el dimoni aquest Salom? diu es Bal·le a la fi. ¿Com pot esser això? ¿Que deu tenir fullet?

—¿I que no hu veu que'n té es dimoni? digueren a la una es dos missatges, fora de sí.

—Perque bé! diu es Bal·le. ¿No l'hem sentit caure tots tres aquí dins? ¿No feia es bategot per dins s'aigo? ¿I ara mos resulta que es un homo de bulto?

—Pero que no hu veu, senyor Bal·le, que té fullet es dimoni? tornaven dir es missatges, tot esglaiats.

Estant amb aquestes, an es Bal·le li passa una idea feresta per dins es cap.

—¡Sabeu, va dir, que 's polissó, per art del dimoni, mentres noltros pescávem, m'havía d'haver presa sa dona!

Se'n va correns dins sa cambra, i ja hu crec que hu va esser buit es llit, i ben buit!

Bé miraren es Bal·le i es missatges per tot; pero sa Bal·lessa no la varen veure en vert ni en sec.

An es Bal·le li hauríen pogut encendre un llucet a sa cara.

Se'n va de quatres a Ca'n Salom, i el troba damunt es portal, més xelest i rioler que unes càstanyetes.

—Salom, li digué, així mateix has fet llarc aquest pic! Això no és pas de fer! diu es Bal·le.

—Manco son de dir ses paraules que me digué vostè, quant m'envià a robar.

—¡Fet trons tu i ses paraules!

—Així una altra vegada s'hi mirará més en so rallar.

—Sobre tot, ses raons sien acabades! sa dona vui!

—¡Sa dona! ¡Mal será de fer que la hi torn!

—¿I per que? diu es Bal'le.

—Per que ja no la tenc, diu En Salom.

—¿I que n' has fet? diu es Bal'le.

—L' he venuda, diu En Salom.

—¡L' has venuda! diu Es Bal'le.

—Idò ¿que l' havia de fer? diu En Salom.

—¿I an-e qui l' has venuda? diu es Bal'le.

—Quant la me'n duia, diu En Salom, he trobat el dimoni, i m' ha dit:—¿Que dus?—Sa dona d' es Bal'le, he dit jo.—La 't compr, ha dit ell.—La 't venc, he dit jo. I hem feta barrina.

Es Bal'le cuidá a fer es tro. Com prou va haver cridat i aspergiat, diu:

—Salom, ten compassió de mí. Fe-hu per Deu, si no hu vols fer per mí. Ves an el dimoni, a veure si vol tornar sa barrina arrera!

—¡Tornar arrera 'l dimoni! diu En Salom.

—Es provar-ho no costa res! diu Es Bal'le.

¿Que te 'n ha donat?

—Trecentes lliures, diu En Salom.

—Ventaquí sicentes! diu Es Bal'le. Ves-hí a l' acte, i du-le 'm per amor de Deu, Salomet.

—Perque es vostè, e-hi aniré.

En Salom ja es partit cap a s'avenc per on solía sortir el dimoni. Arriba i se posa a cridar:

—¡Barrufet! ¡O Barrufet! ¡Barrufet, dic!

—¿Que dimoni tens, tant de cridar? diu En Barrufet de ben-endins.

—¡Puja de pressa! diu En Salom.

—¡Deixe 'm pegar un parei de tionades abans!

—Vaja, idò, espedeix! diu En Salom.

Al punt ja guaitaren per s'avenc ses banyes i llavò es cap i llavò tot es còs d' En Barrufet, que digué:

—¡Salom! ¿tu éts? ¿Quin sanyal?

—Hem, de tornar sa barrina arrera, diu En Salom.

—¿De sa Bal'lessa? diu En Barrufet

—Si fa! diu En Salom. Li sab massa greu an es Bal'le.

—Millor si n' hi sab, diu En Barrufet. Pero ¿i per això éts vengut? ¡Quines passes més perdudes! ¡Jo tornar barrines arrera! ¿Què no m' has mirat bé? Jo no compr per tornar vendre, no. Qui cau dins ses meues ungles, ja no 'n surt.

—Te donaré el doble des preu! diu En Salom.

—¡Ni que el me doblasses set vegades! diu En Barrufet. ¡A mí no 'm tapen la vista no es doblers! En Salom, veent que no hi havia res que fer, se 'n va an es Bal'le, i li conta lo que passa.

Es Bal'le se pegava amb so cap per ses parets.

—No res, digué a la fí. Vetaquí trecentes lliures més. Torna-hi; i, si no basten, promet-lí tot quant tenc. Si la'm dus, per tu hi haurá un bon regalet.

En Salom e-hi pensa un poc, i diu:

—No res, e-hi vaig; i, si jo no la duc, que no hi vaja un altre.

Agafa una aixada, un cávec i una senaia. Se 'n va a s'avenc del dimoni; i se posa pica qui pica devora sa boca; i bones cavegades, i venguen cançons i més cançons.

El dimoni sent aquell estabrig de dins l' infern, i surt a veure que és allò. Com se veu En Salom davant, diu:

—¿I ara?

—Me 'n som anat a confessar... diu En Salom.

—¡A tros de banc, quant e-hu éts! ¿Ja no has tengudes altres feines? diu En Barrufet.

—¿Te pica? ¿no és ver? diu En Salom. ¡Idò grate 't, que bones ungles tens!

—¡Confessar-se! ¡Ja 'n posaràs un tros a s' olla!

—A on no 'm posaràs tu cap tros serà dins l' infern, si sa confessió és bona! ¡Ja 't conec erbeta! P'eriol te dius!

—Mira! deixe 'm anar això... diu En Barrufet.

—I ¿qui ho ha comensat? diu En Salom. I sobre-tot, ¿qui t' ha enviat a demanar?

—Es que he sentit tan de picar i cavegar, i he dit: veam que será això! diu En Barrufet.

—Idò és que m' ha donat la real gana de venir a fer aquí sa penitencia que 's confés m' ha imposada, diu En Salom.

—¿Que vol dir, sa penitencia? diu En Barrufet.

—Vol dir que la fas, diu En Salom. ¿O te pensès que jo vaja de perllongues? Prou clar e-hu diu sa Doctrina que s' ha de fer tan prompte com se puga.

—¿I quina penitencia es això? diu En Barrufet.

—Que he de posar unes *estacions* per fer els *Passos*<sup>1</sup>, diu En Salom: i aquí serà sa 1.<sup>a</sup> *estació*.

—¿Què és lo que dius? s' exclama En Barrufet. ¿I aquí has de plantar la creu?

—¡Ja hu crec que sí! diu En Salom. ¡I ben grossa que ha d' esser! L' han de veure d' una hora lluny.

—¿I ja no hi ha altre lloc per posar-la més que aquest?

—Aquí he comensat a picar, diu En Salom, i aquí la posaré; i esperonetja tant com vulgues. No 'm faltaria més que hagués fet ara tot aquest clot en va!

1 El poble diu *els passos* a la devoció del Viacrucis.

—Pero, homo, ¿que no veus que me taies ses cames? diu En Barrufet.

—Ja les te confegiràs, diu En Salom.

—Pero, ¿com he de poder sortir, si tu 'm plantes aquí la creu? diu En Barrufet.

—¡Bella basca si no surts pus! diu En Salom. Espera que t'enviem a demanar.

El dimoni, com veu es joc tan mal parat, 'e-hi pensa una estona, i acaba per dir:

—No res, demane'm qualsevol cosa, i t'ho faré, si puc, ¡sols que no 'm posis aquí cap *estació*!

—¿Que vui? diu en Salom. Sa dona des Bal·lè.

—¿Això no més? diu En Barrufet. Espere 't un poc.

Pega capficó dins l'infern, i des cap d'una estoneta torna en sa Bal·lessa. La dona an En Salom, i En Salom amb ella ¡cap a ca's Bal·le falta gent!

Com es Bal·le los va veure, sortí correns a donar-los una aferrada p'es coll per-hom.

L'homo no hi cabia d'alegria i satisfacció. Tirà es capell a l'aire, saltava i ballava. No sabia que 's feia.

I digué an En Salom.

—Mira, es doblers que t'havia donats, es que me prengueres, es parei de bous,..... tot t'ho don, tot t'ho perdón, per que bé t'ho has guanyat. Tu m'has fet tocar amb ses mas lo mal que és donar mals conseis i parlar malament. Jo t'assegur qu'estaré més alerta d'avui en devant.

En Salom se'n tornà a ca-seua, ric i plè i més content que un Pasco. I amb sa dona i els infants va viure amb molta pau i concordia una mala fi d'anys fins que va esser mort; i al cel mós vegem tots plegats. Amèn.





## N' AGRACIAT <sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un al·lotet que havia nom Agraciat. Quant corria tretze anys, va caure en mans de bandetjats, que el se'n dugueren a sa seua cova, i li feien comensar foc, agrenar i escurar.

Un dia el Rei sortí a fer una cassada. Un parei de cassadors pegaren an aquella cova, es lladres eren a córrer la gandaina, i N' Agraciat s' assoleiava.

Es cassadors s' hi acostaren i li digueren:

—Al·lotet, ¿què fas per aquí?

—Som es criadet d' una partida de lladres que estàn an aquesta cova. Me varen prendre, i m' he de cuidar d' enllestir-los ses coses.

Aquells homos se compatiren d' ell, i li varen dir:

—¿Vols venir amb noltros, que som cassadors del Rei.

---

<sup>1</sup> La 'm contá el famós glosador manacorí l' amo Antoni Vicens Santandreu de So 'n Garbeta.

- ¿Si vui venir? Més que de pressal diu ell.  
Se 'n hi anà, i el presentaren an el Rei.  
Quant el Rei el va veure tan galanxonet, li va dir:
- ¿Vols esser paje meu?  
—Sí, senyor, contesta N' Agraciat.  
—Idò hu seràs, diu el Rei.
- Des cap d'un parei d'anys, el Rei se volgué casar. Reuneix es nobles de la Cort, i diu:
- A veure qui és que me vol anar a menar la *Princesa des cabeis d'or*, que me tenc de casar amb ella.
- I ¿a on és? li damanaren.  
—Cercau-la, i la trobareu, diu el Rei. Vetaquí ses senyes que vos puc dar: es sa dona més garrida que hàgeu vista mai.
- Jo no 'm don amb cor, digué un.  
—I jo tampoc, digué un altre.
- I no n'hi va haver cap que no fes sa meteixa resposta.
- Quant N' Agraciat veu tal endemesa, s' exclama:
- Senyor Rei, sempre 'm teniu a mí.  
—¿Que vol dir? diu el Rei. ¿I tu hi aniries a menar-le 'm?  
—En voler, puc esser partit, contesta N' Agraciat.  
—Are mateix! diu el Rei.  
—Idò endavant! digué es paje.
- Damana un cavall, una espasa, una ballesta i fletxes. Les hi donen, i ja és partit.
- Camina caminaràs, des cap de set dies troba un riu, i veu dins un bassiot de sa vorera un peixet que verduquetjava fort ferm, perquè s' aigo li comensava a faltar.



N' Agraciat, tot compatit, davalla des cavall, agafa es peixet per sa coua, i el tira dins es riu. Es peix, ja hu crec, va romandre a pler tot-d' una que tocá aigo bona. Tregué es capet, i diu:

—¡Ah Agraciat, Agraciat! Lo que ara has fet ¡que te serà de ben pagat!

N' Agraciat seguí, camina caminaràs.

Des cap de set dies troba un mussol que tenia es niu dins sa soca un d' uiastre, i una serpetota que s' hi enfilava, per engolir-se es mussolets.

N' Agraciat, compatit d'aquells animalons, apunta amb sa ballesta an es cap de sa serp, despara, i sa fletxa le hi passa de part a part: sa serp pega revinglada, cau lo mateix d'un rest de corda, i, quant va esser enterra, ja va haver badaiat.

Es mussol llavò digué:

—¡Ah, Agraciat, Agraciat! Lo que ara has fet ¡que te serà de ben pagat!

N' Agraciat torna a fer sa seua via, camina caminaràs.

Des cap de set dies, veu un falcó aficat a un corp, que ja feia ses derrerres.

Tot compatit des corp, apunta amb sa ballesta an es falcó; despara, i es falcó va caure sec.

Poreu fer comptes aquell corp si se 'n hi va anar ben content i agraït.

I li va dir:

—¡Ah Agraciat, Agraciat! Lo que ara has fet ¡que te serà de ben pagat!

N' Agraciat seguí cap envant.

Des cap de set dies troba un pastor i li diu:

—Germà, ¿no 'm dirieu per on ès la *Princesa des cabeis d' or*?

—Ja sé jo on ès, contesta es pastor; pero...

—Digau-m' ho per amor de Deu! digué N' Agraciat, quo la me 'n tenc de menar, perque mon Rei i Senyor se vol casar amb ella.

—Pero ¿i veniu tot-sol? li damana es pastor.

—Amb l' àngel de la Guarda, respòn N' Agraciat.

—Ja hi beureu fresc! diu es pastoret. Contaue hi son anats exèrcits i tot, per menar-la-se 'n, i no los han vists pus. Si no voleu acabar els alens, no hi aneu.

—Es que hi vui anar, surta des llevant, surta des ponent, diu N' Agraciat.

—No res, diu es pastoret, si tan encapirronat e-hi estau, seguiu es camí que duis. Trobareu un barranc molt fondo. Anau barranc barranc. Endins de tot veureu dos ciprers ben alts, dues garberes d' ossos i una cova. Dins aquella cova es la *Princesa des cabeis d' or*. Dos gegantots guarden sa boca; i, en acostar-s' hi ningú, el s' engoleixen com si fos un mosquit. En anar molt farts, tiren ets ossos; i des que han tirats, se son formades aquelles dues garberes.

—Bon pastoret, diu N' Agraciat, per amor de Deu sia de lo que m' heu dit. Deu vos ho pac. Me 'n hi vaig, venga lo que venga. Me comanaré an el Bon Jesús, i serà lo que ell voldrà. Dec la vida an el Rei, i bellament per Ell la puc perdre.

N' Agraciat s' espitxá, i hala envant. Troba 's barranc, i el pren. Endins de tot, destría es dos ciprers i ses dues garberes d' ossos, que esglaiaven. Ell també s' esglaiá, pero no tornà cap peu arrera. Tant bon punt li compareix un corp, i li diu:

—Som aquell que alliberares des falcó. Ara venc a pagarte es favor que llavò 'm feres. Tu t' acostes

an es ciprers; es gigants, en veure 't, se riuràn de tu. T' hi arrambes; i, quant sentes *op-op*, envestilos amb s' espasa; i no haies por!

N' Agraciat s' acosta an es ciprers; es gigants, així que el veren, ja 'l se menjaven amb sa vista. I com tenien talent, i no hi havia bossinada per cap des dos, cadascú el volia per ell. Tants sols no los passà p' es cap que haguessen de fer més esforços que es necessari per engolir-lo-se.

N' Agraciat s' hi arrambava, s' hi arrambava. Al punt sent *op-op*; alca es cap, i, veu es corp que cau afuat demunt es dos gigants, i amb dues espipellades a cada un, los treu els uis. N' Agraciat s' hi aborda, i a espassades los taia es cap.

*La Princesa d' es cabeis d' or* se tem des tala-bastaix; surt, veu es dos gigants fora cap i coll, veu N' Agraciat tan prasant, gentil i agradós..... No sab que li passa, i cau agenoïada, plorant d'alegría i de agraïment.

N' Agraciat quedà tot sorprès, abil'lat, fora de sí, quant la se va veure devant i an es seus peus.

¡O que la hi trobava de garrida, de gentil i de bufarella!

Tenia raó 'l Rei. E-hu era sa dona més bella que uis de persones nades haguessen vista mai.

—¡Jovenet, no 'm deixis! deia ella. ¡No 'm deixis per amor de Deu!

—¿Com vos he de deixar? deia N' Agraciat, tot embadalit davant tanta gracia i galanía. ¿Com vos he de deixar, si venc a cercar-vos de part del Rei? si venc per menar-vos-ne, perque vos heu de casar amb ell? Primer me faràn trossos, que no consentiré que ningú vos toc ni un filet de roba, quant i més la resta, fins i tant que sieu a ca'l Rei.

—¡Ah jovenet! Jo per anar-hi, com aquests gigants no me deixaven sortir mai, i no tenia aigo bona per fer-me neta, necessit rentar-me de cap a peus.

—Idò rentau-vos! diu N' Agraciat.

—Es que per fer-me neta, diu ella, no basta s' aigo que hi ha aquí, si no n' hi mescl una altra..

—¿Quina ha d' esser aquesta altra? diu ell.

—Aigo de sa *Font de la bona salut*, diu ella.

—¿Que n' heu de mester molta? diu ell.

—Una ampolleta 'm bastaria, diu ella: sols que en pogués tirar un raig dins es ribell a on m' he de rentar.

—Venga una ampolleta, diu ell: veureu com aviat la vos duré plena.

—¿I que sabs a on és aquesta font? diu ella

—Així com vos he trobada a vos, diu ell, la trobaré a ella.

La Princesa li dona una ampolleta; la pren, i ja és partit.

Demana qui demana sa *Font de la bona salut* a tot-hom que trobava, ningú n' hi sabia donar noves. A la fi troba un pastor, i ja li diu:

—¿No sabrieu, pastoret, a on és sa *Font de la bona salut*?

—Sí, ja hu sé jo! diu es pastoret ¿l què volíeu?

—Anar-hi més que de pressa! diu N' Agraciat.

—No hi aneu, per amor de Deu! diu es Pastor. E-hi ha unes serpetotes a l' entorn, que s' engoleixen un homo a cavall. Tots es qui s' hi son acostats, han acabats ets alens.

—No m' empatx de raons! diu N' Agraciat. Digau-me a on és, si voleu.

—Si tant encarat hi estau, diu es pastoret, preniu per avall i no estareu gaire a trobar-ho.

Pren per avall per avall; i al punt ja va destriar es cap i es coll de ses serpètotes, que tenien una fam qui les alsava.

No vos cregueu que no sentís feredat davant aquella serpenteria. S'aturà per por de sa por. Assetsuaixí li compareix un mussol, i li diu:

—Som aquell mussol de s'uiastre, i venc a pagar-te es favor que llavò'm feres. Dassa s'ampolleta.

La hi dona, es mussol l'agafa amb ses arpes. Aquella font feia una gran embassada; s'animal, volant volant, arriba a s'endret des mig; davalla a poc poc, afica s'ampolleta, l'umpl ben plena; i ja ha pres per amunt, i l'entrega a N' Agraciat.

N' Agraciat ja l'ha presa, s'espitxa cap a sa cova, e-hi arriba amb quatre llongos, i dona s'ampolleta a la Princesa. La dòna la se mira una bona estona, i a la fi diu:

—¡Sí que hu és de sa *Font de la bona salut*!

Tira dins un ribell un parei de gerres d'aigo, e-hi aboca s'ampolleta, i se posa a rentar-se.

Com s'hagué rentada ben rentada, com s'hagué enllestida ben enllestida, que embellia i ecsisava de garrida que era i gallarda, va dir:

—¡Ah jovenet! Ara me falta s'anell, i no puc sortir sensa de dins aquesta cova.

—¿I a on és aquest anell? diu N' Agraciat.

—Quant me robaren, que me duien aquí dins, passàrem un riu, i m'hi va caure.

—Me'n vaig a dur-lo, diu ell.

—Pero ¿i que sabs quin riu és aquest? Jo mateixa no hu sé.

—Així com vos he trobada a vos i sa *Font de la bona salut* trobaré s'anell, si Deu ho vol i María.

N' Agraciat ja va haver tocadés soletes, sensa sebre camí ni carrera.

Camina caminarás, topa an aquell riu que ell havia passat, i se'n va vorera vorera, i mira qui mira.

I ¡què havia de veure s'anell, Bon Jesús!

Des cap d'una estona veu un peixet, tot llambriner, que pegava fues i fues; i amb cada revinglada sortia sortia fora de s'aigo.

El se mira de prim conte, i repara que duia ¡qui s'ho havia d'esperar! un anell amb sa boqueta.

Es peixet s'acosta i diu:

—Agraciat, vetaquí s'anell que tu cerques. Som aquell peix que dins un bassiot ja feia ses derres, quant tu vares passar, i me tirares dins es riu. Ara t'he pagat es favor que llavò me feres.

N' Agraciat pren s'anell. Amb quatre bots va esser a sa cova.

—Veltaquí, diu a la Princesa.

Ella el se mira, el se prova i diu:

—¡Sí que hu es ell! Ja porem partir en voler.

—Ara mateix, diu N' Agraciat.

Partiren, i de d'allà.

Camina caminaràs, arribaren a la Cort.

Tot-d'una se presenten an el Rei, i N' Agraciat diu:

—Senyor Rei, vetaquí la *Princesa des cabeis d'or*. A veure que més té qu' manar-me.

El Rei no sabia que li passava. Estigué una bona estona embadalit davant la Princesa, contemplant-la de cap a peus, com la veia tan agraciada, tan garrida, tan ecsisadora.

Cridà tots es nobles des seu reinat, per que li fessen la Cort; se casà amb ella, i se feren unes nesses de primera i un sarau lo més alt de punt.

—Agraciat, digué 'l Rei, acabades ses nesses. En premi de lo que per mi has fet, damane 'm qualsevol cosa, maldement sia la mitat des meu reïne, i te serà accedit.

N' Agraciat digué que no volía més paga que servir-lo tots ets anys que li quedaven de vida.

El Rei el va fer sa segona persona, i el casà amb sa dama més bona, més garrida, més discreta, més noble i més rica de tot es seu reinat.

I ell amb ella i el Rei amb la *Princesa des cubeis d' or*, visqueren en molta pau i concordia. I encara son vius, si no son morts.







## ES CASTELL D'IRAS I NO TORNARAS <sup>1</sup>

---

**A**ixò era un Comte, molt gran senyor, que anava perdut perdut darrera es joc.  
No més tenia un fii, En Bernadet.

Un dia que jugant, era quedat sensa una creu, li compareix un personatge d'un aspecte molt fereix, i li diu:

—Si 'm promets durme 's teu fii, com farà des-set anys, an es *Castell d' iràs i no tornaràs*, tendràs tots es doblers que vuies, i no perdràs mai.

—Feta està sa barrina, diu es Comte, de perdut que se veia.

Desde aquell dia sempre va guanyar, i manetjava ses dobles de vint a palades; pero sempre que arribava an es seu castell i En Bernadet li plegava mans, sentia una ponyida dins es cor, com si un punyal le hi atravessàs de part a part.

---

<sup>1</sup> La 'm contaren ses madones manacorines Antonina Vallespir de So 'n Boga i Catalina Tomás Pinya, el sen Miquel Neula de So 'n Carríó, un pareier de So'n Galiana, N' Antoni Garrit de Sant Llorens i un al·lot del Bon Jesús.

En Bernadet fa desset anys, i son pare un dia l' agafa i li diu, rompent en plors.

—Fii meu, se fa precis dir-t' ho. Un dia que havia perdut tot quant tenia, me sortí un homo i me digué que, si li prometia dur-te, en fer desset anys, an *es Castell d' iràs i no tornaràs*, jo tendria més doblers que no voldria, i per molt que jugàs, no perdria mai. Le hi vaig prometre. Ell va cumplir sa seua paraula, i ara me toca a mi cumplir sa meua.

—¿Per això tant de plors? diu En Bernadet, tot rabent. Demà meteix me pos en camí.

Pren un cavall i un serró de dobles de vint, i ja és partit. Camina caminaràs, a tot-hom que veia damanava on era *es Castell d' iràs i no tornaràs*. Ningú n' hi sabia donar noves.

Des cap de set dies. a entradeta de fosca, destría un llumeneret blau.

—¡Oh! digué. ¡Un llumenaret blau! E-hi arribarem, si a Deu plau!

E-hi arriba, i va esser una ermita.

S' acosta a ses portes, i *toc toc*.

—¿Qui és? diu una veu.

—Amics, diu En Bernadet. Obriu per amor de Deu.

S' obrí sa porta, i sortí un ermitanet, amb una barba que li pegava per sa cinta.

—¡Benvingut sies, o jovenet! digué. I ¿quin senyal per aquí?

—Cerc *es Castell d' iràs i no tornaràs*. ¿No 'm diríeu a on cau?

—¿*Es Castell d' iràs i no tornaràs*? Mai l' havia sentit anomenar, diu s' ermitanet. I no és que no s'ia vei jo i que no fassa molts d' anys que som an

aquesta ermita. Ja n' hi ha mil. La primeria passava gent, pero ja feia trecents anys que no era passat ningú.

—¡Sant Cristo gloriós! ¿Que me deis? diu En Bernadet.

—Lo que sents! diu s' ermità. Tu deus estar cansat.

—Ja deis ver! diu En Bernadet.

—Idò romàn, farem sa vel·la plegats. Jo som el Rei dets animals de la terra. Demà, sol sortint, los cridarem tots; i per ventura n' hi haurà qualcún que mos sabrà donar noves d'aquest castell que cerques.

En Bernadet va romandre; passaren la corona, soparen, feren la pretxa fins que sa són los guanyà de tot, i se 'n anaren a jeure.

Lo endemà a trenc d'auba s' ermità crida En Bernadet, passaren un enfilai ben llarc de *pare-nostros*, i barenaren. Sol sortint, s' ermità surt defora, i se posa a tocar un fabiolet, *ti-tu-tí ti-tu-tí ti-tu-tí*.

Comensen a comparèixer animals i més animals. Al punt e-hi foren tots. Paraven més de cent corterades; i, per molt que la vista s'estengués, no veien més que caps, capots, caparrots, capets, caparrins, caparrineus, caparrinois i caparrinoiets, i tots ben vius i uis espolsats.

S' ermità amb tota quanta veu pogué treure, va dir:

—¿N' hi ha cap de voltros que sapia a òn cau es *Castell d' iràs i no tornaràs?*

Cap n' hi hagué que hu sabés.

En Bernadet hagué de tornar prendre els atapins, i de d' allà.

Camina caminaràs, des cap d' altres set dies, a entradeta de fosca, veu un llumenaret blau.

E-hi arriba, i va esser una ermita damunt uns penyals devora mar.

S'acosta a ses portes, i *toc! toc!*

—¿Qui és? diu una veu.

—Amics, diu En Bernadet. Obriu per amor de Deu!

S'obri sa porta, i sortí un ermitanet amb una barba que li pegava p'es genois.

—¡Benvingut sies, o jovenet! digué. I ¿quin senyal per aquí?

—Cerc *es Castell d'iràs i no tornaràs*. ¿No 'm diríeu a on cau? diu En Bernadet.

—*¡Es Castell d'iràs i no tornaràs!* diu s'ermità. ¡Mai havia sentit anomenar tal castell! I no és que no sia vei i que no fassa molt de temps que som an aquesta ermita. Conta que ja hi ha mil anys. La primeria passava gent així mateix; pero ara en feia sicents que no era passat ningú.

—¡Mare meua! ¿què me deis? diu En Bernat.

—Lo que sents. Res, tu vens cansat! diu s'ermità.

—Sí que deis ver! diu En Bernadet.

—Idò romàn! diu s'ermità: farem sa vel·la plegats. Jo som *el Rei dels peixos de la mar*; i demà, sol sortint, los cridarem tots, i per ventura n'hi haurà qualcún que mos sabrà donar noves d'aquest castell que cerques.

—¡Ben pensat! diu En Bernadet, i va romandre.

Passaren la *Corona*, soparen, feren la pretxa fins que sa són los va guanyar de tot, i se'n anaren a jeure.

Lo endemà a trenc d'auba, s'ermità crida En Bernadet, passaren un enfilai ben llarc de *Pare-nostros*, berenaren; i, sol sortint, se'n van devora s'aigo. S'ermità pega siulo, i hala siula qui siula!

Comensen a comparèixer peixos i més peixos; aviat e-hi foren tots... I paraven es redol de més de docentes corterades; i, per molt que un estengués la vista, no veia més que caps, capots, caparrots, capets, caparrins, caparrineus, caparrinois i caparrinoiets que guaitaven a flor d'aigo, tots ben vius i uis espolsats.

S'ermità, amb tota quanta veu pogué treure, diu:

—¿N' hi ha cap de voltros que sapia a on cau *es Castell d' iràs i no tornaràs?*

Cap n' hi hagué que hu sabés.

En Bernadet no tengué altre remei que prendre de bell nou ets atapins, i de d' allà.

Camina caminaràs, des cap de set dies, a entrada de fosca, destría un llumenaret blau.

—¡Un llumenaret blau! digué tot content. E-hi arribarem, si a Deu plau.

E-hi arriba, i va esser una ermita damunt un puig molt agüionat.

S' acosta a ses portes, i *toc! toc!*

—¿Qui és? diu una veu.

—Amics, diu En Bernat. Obriu per amor de Deu!

S' obrin ses portes, i sortí un ermitanet, amb sa barba tan llarga que li fregava 's peus i es turmells; i, si s' acalava una mica, la se trepitjava.

—¡Benvingut sies, o jovenet! digué. I ¿quin senyal per aquí?

—Cerc *es Castell d' irás i no tornarás*. ¿No 'm diríeu a on cau?

—*¡Es Castell d' irás i no tornarás!* diu s'ermità. Mai havia sentit anomenar tal castell. I no és que no sia vei jo i que no 'n fassa molts d'anys que som an aquesta ermita. Conta que ja 'n fa mil. La primería passava gent; pero ja feia nou cents anys que no era passat ningú.

—¡Mare meu! diu En Bernadet ¿què me deis?

—Lo que sents. Res, tu vens cansat! diu s' ermità.

—Sí que deis ver! diu En Bernadet.

—Idò romà, i farem sa vel'la plegats. Jo som el *Rei d' ets aucells del cel*, i demà, sol sortint, los cridarem tots. Per ventura n' hi haurà qualcún que el sapia an aquest castell que cerques.

—Bon favor me feis, diu En Bernadet, i va romandre.

Passaren la *Corona*, soparen, feren la pretxa fins que sa sòn los guanyá de tot, i se 'n anaren a jeure.

Lo endemà a trenc d' auba s' ermità crida En Bernadet, passaren un enfilai ben llarc de *Parenostros*, i berenaren. S' ermità surt defora, pega siulo i altre siulo; i siulava tan fort, que tot allò resplandía.

Comensen a comparèixer aucells i més aucells, grossos, petits, mitjansers i de totes quantes classes vos pogueu imaginar. Al punt e-hi foren tots, paraven més de trecentes corterades; i tot lo que que sa vista poría destriar, tot eran caps, capots, caparrots, capets, caparrins, caparrineus, caparri-nois i caparrinoiets, i tots ben vius i uis espolsats.

S' ermità, amb tota quanta veu pogué treure, diu:

—¿N' hi ha cap de voltros que sapia a on cau *es Castell d' iràs i no tornarás?*

Tots deien que no hu sabien, fins que una áliga, sa més grossa i més véia, què ja tenia es cap i es coll tot pelat, obrí boca i diu:

—Jo hu sé.

En Bernadet tot d' una s' hi acostà, i ja li diu:

—¿Com e-hu he de fer per anar-hi?

—Jo t' hi duré, si me vols creure, diu s' àliga.

—Estic a ton manar! diu En Bernadet.

—¿Veus aquell bou? diu s'áliga, mostrant-n' hi un que pasturava per allà devora. Ves-hi, escorxe 'l, fes-ne quatre corters, los dus, los me poses damunt i tu també, i partirem.

En Bernadet se 'n va an es bou, el mata, l' escorxa, en fa quatre corters, los se carrega, torna a s'áliga, i s' hi aixanca damunt. S' aucellot aixampla ses ales, pega briuada, s' alsa lo mateix d' un còdol que un barrobí, quant esclata, fa botir a l' aire; i àliga i Bernadet per amunt s' ès dit, i per amunt, i per amunt. Ses muntanyes s' aplanaven, ses valls i comallars s' omplíen, la mar ja no més era una taca blavenca; ja no 's destriava res que es batégas, ni fes gens de renou ni mica de remor ni mudansa; i ells sempre per amunt, i de d' allà, vola qui vola per s' endret de sa taca blavenca.

Passen tres dies i s' àliga diu:

—Bernadet, da 'm un corter, que ses ales s' acopen.

Le hi dona, recobra ses forces, i torna volar tan aviat com primer, i de d' allà.

Passen tres dies més, i diu altra vegada:

—Bernadet, da 'm un corter, que ses ales s' acopen.

Le hi dona, recobra ses forces, i torna volar tan aviat com primer, i de d' allà.

Passen tres dies més, i diu altra vegada:

—Bernadet, da 'm un corter, que ses ales s' acopen.

Le hi dona, recobra ses forces i torna volar tan aviat com primer, i de d' allà.

Passen tres dies més, i diu altra vegada:

—Bernadet, da 'm un corter, que ses ales s' acopen.

Le hi dona, recobra ses forces, i torna volar tan aviat com primer, i de d' allà.

Passen tres dies més, i diu altra vegada:

—Bernadet da 'm un corter! que ses ales s' acopen.



—Quatre n' hi havia, diu En Bernadet, quatre te 'n he dats, diu s' al·lot, tot rabent. No res, jas un bras! i le hi allarga.

—No'l vui, l' has de mester per tu. Ja som aprop i me pareix que així meteix podré arribar.

Ses penyes no eren gaire lluny. Amb tota quanta forsa li quedava, pega fua cap avall i fent escunsa; i li va venir tan just tan just no caure dins s' aigo.

De damunt penyes veien a s' entrellúu unes casetes blanques.

—¿Veus aquelles casetes? diu s' àliga. Idò allà has d'anar. E-hi trobaràs una jaia de cinc cents anys. Per amor de Deu fé lo que 't dirà, i trobaràs es castell que cerques. Tots es que hi son venguts, i no l' han creguda, no los han vists pus.

En Bernadet se'n hi va, i troba sa jaia an es portal.

—¡Ola, jovenet! diu ella. ¿Quin vent t' ha duit? Cent anys feia que no era vengut ningú.

—Cerc es Castell d' iràs i no tornaràs, diu En Bernadet.

—Idò vina, diu sa jaia, i te diré que has de fer.

El mena devora un riu ben ample i d' una aigo com un crestai.

—Aquí, diu sa jaia, vendrà a rentar un covonet de roba perhom ses tres fies del Rei des *Castell d' iràs i no tornaràs*: Na Margalida, Na Rosa i Na Fadeta; si una garrida, s' altra més; pero encara sa darrera se'n du sa ventatge. ¡Mira si hu deu esser garrida i galanxona! Idò encara és molt més llesta i sabuda. Tu meteix e-hu veuràs per lo que ara 't diré. De llest que és son pare, el dimoni fa a mitges amb ell; i sa dona, la Reina, sab encara set vegades més que el Rei. Idò bé, Na Fadeta sab set vegades més que sa mare.

—¡O quina al·lota més bufarella que deu esser! s'exclama En Bernadet, fent uns uis com uns salers.

—¡Jo t'ho assegur! digué sa jaia. Pos messions que ja n'estàs més de mig enamorat!

—¡Sí que teniu raó! diu En Bernadet.

—¿Ara? En veure-la! en veure-la! exclama sa jaia; i sobre tot quant n'hi veges fer de ses seues. No res, ara tu t'amagues dins aquestes mates. Vendrà Na Margalida amb so covonet a damunt es cap i se post davall xella. Es covonet serà d'esquerdes i verducs de plata; sa post serà tota d'or. Se llevarà ses faldetes de damunt i s'anell; se posarà a rentar sa roba fins que la tenga més blanca que la neu; pero tu, ¡ben alerta a badar boca ni a bategar-te! Vendrà llavò Na Rosa, també amb so covonet d'esquerdes i verducs de plata damunt es cap i sa post d'or davall xella. Se llevarà ses faldetes de damunt i se posarà renta qui renta sa roba fins que la tindrà més blanca que la neu. Vendrà llavò Na Fadeta, també amb so covonet d'esquerdes i verducs de plata damunt es cap i sa post d'or davall xella. Se llevarà ses faldetes de damunt, se treurà s'anell, i el deixarà dalt una roca. Se posarà a rentar, renta qui renta i canta qui canta. Tu a-les-hores surts de puntes de puntes i que ella no se'n tema, li prens s'anell, te tornes amagar. Quant ella tindrà sa roba més blanca que la neu, i l'haurà composta dins es covonet, se'n anirà a posar-se ses faldetes i llavò s'anell. No'l trobarà, i dirà tota impacientada:—¿I per on deu haver pres? Tu llavò surts, i dius:—Veltaquí! Le hi dones, li contes lo que te passa; i ella ja't dirà lo que has de fer. I ¡creu-la per amor de Deu!

que tots es qui son venguts i no l'han creguda, no los han vists pus.

En Bernadet s'amaga dins aquelles mates. Dins una estoneta veu Na Margalida que se'n vé, amb so covonet de plata dalt es cap i sa post d'or davall xella. Se lleva ses faldetes de damunt i s'anell; i ¡hala renta qui renta i canta qui canta! fins que té sa roba més blanca que la neu.

¡Si l'haguésseu vist an En Bernadet quins uis que feia, veent Na Margalida tan garrida i tan ben taiada! pero anà molt alerta a motar ni a bategar-se.

Se'n vé llavò Na Rosa, també amb so covonet de plata dalt es cap i sa post d'or davall xella. Se lleva ses faldetes de damunt i s'anell; i ¡hala renta qui renta i canta qui canta! fins que té sa roba més blanca que la neu.

¡Si l'haguésseu vist an En Bernadet quins uis que feia, veent Na Rosa tan garrida i tan ben taiada! pero anà ben alerta a motar ni a bategar-se.

Se'n vé llavò Na Fadeta, també amb so covonet de plata dalt es cap i sa post d'or davall xella. Se lleva ses faldetes de damunt, se treu s'anell, el deixa dalt una roca, i ¡hala renta qui renta i canta qui canta!

¡An aquesta sí que la hi trobava garrida i ben taiada En Bernadet! Na Margalida i Na Rosa no eren res devora ella!

L'homo no se poría assaciar de mirar-la-se.

Com la creu més descuidada, surt de ses mates, de puntes de puntes, pega grapada a s'anell, i ja torna esser dins s'amagatai.

Na Fadeta no se temé de res.

Com va tenir sa roba més blanca que la neu, la

compòn ben composta dins es covonet; se posa ses faldetes, repara que s'anell no es dalt aquella roca. Mira si ha llenegat o si es vent l'ha fet redolar. Mira ben arreu per tot aquell endret. No 'l veu lluir en lloc.

—¿Pero a on serà aquest bo d'anell? Diu tota enfadada.

En Bernadet pega llongo, se planta tot *xaravel-lo* davant ella, i diu:

—Veltaquí!

—¡O que 'm fas de contenta, jovenet! diu ella, prenent s'anell. Ja 'm pensava no veure 'l pus. ¡¿què cerques per aquí, si no es massa preguntar?

—*Es Castell d' iràs i no tornaràs.*

—Jo'n som, diu Na Fadeta. Mon pare es el Rei. Mira, si 'l vols trobar, prens aquest camí, per on ses meues germanes i jo som vengudès. No 'l deixis, i aviat e-hi seràs. Mon pare se passetjarà per sa carrera. L'escomets, te farà entrar, te posaràn taula, te diràn que menges. Tu, abans de tastar res, has de dir, petit, que no 't sentin:—¿Fadeta, que'n puc menjar? Perque si no hu deies i en menjaves, podria esser que t'hi haguessen posades metzines, i batriés es peus. Llavò te menaràn dins una cambra, a on e-hi haurà un llit de set matalassos. Abans de jeure 't-hi, demanaràs, petit, que no 't sentin:—¿Fadeta, que hi puc jeure? Perque si no hu damanaves i t'hi jeguesses, podria esser que 's matalassos fossen de foc, maldement paresquessen de plomes, i quedaries com un caliu d'ablamat. ¿Tendràs present això que 't dic?

—¡Massa que le hi tendré! respòn En Bernadet.

—No res, reprèn Na Fadeta. A Deu síau! que hauré de fer vía, per que mon pare no se temi que me som entretenguda.

—¡Val Deu i àliga! digué, i torna una àliga; pega volada, i de d'allà.

En Bernadet parteix, camí camí. Al punt a s'entrellúu destrià ses torres des castell : aviat e-hi va esser davant.

El Rei se passetjava per devora sa portassa, cap baix i amb una cara ben sarracena.

—Alabat sia Deu, diu En Bernadet.

El Rei no tornà resposta, ni alsà es cap.

—Bones tardes tenga, senyor Rei, diu s' al'lot.

—Ses mateixes, jovenet, va respondre. Ja hu sabia que havies de venir! ¡Ai de tu, si no fosses vengut! No res; tu deus estar cansat, i tendràs talent.

L'entrà dins un gran menjador, a on e-hi havia una taula parada de tota classe de menjar.

—Menja, menja, li digueren.

Ell, petit, que no 'l sentissen, damana.

—Fadeta ¿que 'n puc menjar?

I va sentir sa veu de Na Fadeta, fina i fonda, que deia:

—Menge' n.

En Bernadet se posà bé de panxa.

El menaren dins una cambra, a on e-hi havia un llit amb set matalassos.

—Vet-aquí es teu llit, li digueren.

Ell, petit, que no 'l sentissen, damana:

—Fadeta ¿que hi puc jeure?

I sentí sa veu, fina i fonda, de Na Fadeta que deia:

—Jeu-hi.

En Bernat se colgà, i al punt dormí com un peix dins l'aigo.

Lo endamà matí a les set el criden:

—Aixeque 't, que es hora de berenar i d' anar a sa feina.

S'aixeca, berena, i el Rei el se'n mena a un camp de cinquanta corterades, més llis que es call de sa mà, sense un macolí, quant i més una pedra.

—¿Veus aqueix camp? diu el Rei. Idò a 's vespre el m'has d'haver voltat de paret, sembrat de vinya, vermat, trepitjats es reims i fet vi per beure jo i tots es meus amics que he de tenir a sopar. Si 's vespre no hu tens llest, de tu en faràn quatre corters.

El Rei se'n va. En Bernadet queda de pedra. Com pogué tornar alè, romp en plors.

Li compareix Na Fadeta.

—¿Què tens? li damana.

—¿Què he de tenir! diu ell. ¡Ton pare que m' ha dit que, si es vespre no he voltat aquest camp de paret, sembrat de vinya, vermat, trapitjats es reims i fet vi per beure ell i es seus amics que ha de tenir a sopar, de mi en faràn quatre corters!

—¿D'això estàs embarassat? diu ella.

—¡Massa que hi estic! exclama ell.

—Idò, mira, diu ella. Del bon fat i del mal fat, que la mia mare m' ha comanat i un punt més; que lo que ara diré, que sia ver i veritat: que se volt aquest camp de paret.

I tot-d'una se sentí una remor com d' una caldera de tafona que bull. Sa cara de sa terra, lo mateix que s'aigo bullenta, tot eren bambolles que alsava, i de cada bambolla sortia una pedra. Se mou un vent fort que se resol en trebolins, i se posa a arremolinar aquelles pedres voltant es camp. Ses pedres comensen a botar; i, cop vé cop va, se posen unes damunt ses altres, fent filades i filades...



¿Que me 'n direu? A 's temps de dir set *Pare-nostros* sa paret estigué feta voltant tot es camp.

Na Fadeta pega siulo, i compareixen set estols d' homonets i donetes de colzada, i los diu:

—Homonets i donetes, hala tots a treballar: heu de fer aqueix camp vinya, i avui mateix e-hi heu de cuir es reims i heu de fer es vi.

Aquella trcalada d' homonets i donetes ja son partits: uns senya qui senya ses tires; altres amb xadetes cava qui cava, i hala gavetes fetes! i ses dones a dur sarments. Al punt en tornen carregades; les sembren, les tapen de terra; i venguen gerretes d'aigo, i rega qui rega. Quant ses gavetes s' acabaven i sa vinya casi estava sembrada, venia un estol d' un pinar amb una partida de feixos de politxons. E-hu esbanquen i e-hu politxonen tot. Arriba un altre estol d' un olivar, fent redolar una partida de soques d'olivera. Amb serres, aixes i destraletes les serren, les entaulen, fan congrenys, dogues i fons. Mentres uns ja comensen a vestir botes congrenyades, altres ja tenen es clot des cup llest, i altres ses pedres vives picades per forrar-lo, es manobres sa mescla feta i es ciment pastat; i es picapedrers amb quatre grapades fan sa volta, i posen i clouen ses pedres. Quant posen sa darrera palada, es fusters peguen es darrer cop a sa postissada des cup, i la tiren damunt sa boca. Mentres tant, ets altres estols no s' aturen de regar sa vinya i de bufar-hi per fer-hi fresca. Ell ses sarments comensen a inflar, se vesten de pámpol, se carreguen de borrons. Amb caliuets de foc ses donetes los encalenteixen, i tornem reims, amb una rapa d' un forc i mig, amb uns grans com a mel·les. Un estol d' esparteretes ha fetes senaies per tot-



hom. Cadascú pren sa seua, i ja son partits a vermar; i en tenir sa senaia plena, ¡hala an es cup! I es trapitjadors, ben arromangats, trapitja qui trapitja, i bones cantades! Tot-d'una que es cup es ple, amollen a sa xeta, i se posen a omplir botes. Fan una partida de cupades, trascolen, umplen tot es botam.

¿Que me 'n direu? Com comensava a fer fosqueta i sortia s'estel des porquers, es vi ja havia bollit i s'era estil·lat.

Na Fadeta obrí un parei de xetes, i sortí brunent un suc escumós, negre, llampant, i d'un bevent lo més exquisit.

Ets homonets i donetes begueren fins que es seu còs en volgué; i amb un realet de plata que Na Fadeta los posà a tots dins sa mà, fogiren fent bots i esqueravits, i desaparegueren com s'ànima de Robert.

Na Fadeta també se'n anà, comanant an En Bernadet que no digués a ningú que se fossen vists ni que li hagués aidat!

—¡No hages por! ¡no hu diré no! s'exclama ell.

Al punt el Rei se presenta. Veu sa paret feta sa vinya plantada i vermada, i tot aquell botam, nou flamant i ple de vi. Quedà tot astorat, sense paraula.

—¡Ja ès Na Fadeta que t'ha aidat! digué a la fi.

En Bernadet negà, i era ver: no li havia aidat; le hi havia fet tot.

Lo endamá de matí tornen cridar En Bernadet a les set.

—Aixeque't, que es hora de berenar i d'anar a sa feina.

S'aixeca, berena, i el Rei el se'n mena dins un

bosc ben espès d' auzines, uiastrès, llampúdols, mates, argelagues i romaguers.

—¿Veus aquest bosc? li diu. Idò es vespre l' has d'haver tret, llaurat i sembrat de xeixa, entrecavat, xercolat, segat, batut, mòlt es gra, i has de tenir pa fet, per menjar jo i es meus amics que he de tenir a sopar. Si es vespre no hu tens tot llest, de tu en faràn quatre corters.

El Rei se 'n va. En Bernadet quedà de pedra. Com pogué tornar en sí, rompé en plors.

Li compareix Na Fadeta.

—¿Què tens? li diu.

—¿Què he de tenir! diu ell. ¡Ton pare que m' ha dit que de mí 'n faràn quatre corters, si es vespre no he tret aquest bosc, llaurat i sembrat de xeixa, entrecavat, xercolat, segat, batut, mòlt es gra, i si no tenc pa fet, per menjar ell i es seus amics que ha de tenir a sopar!

—D' això estàs embarassat? diu ella.

I heu de creure i pensar que se posa sa ma a sa butxaca, se treu un canonet d' or, el destapa, i en sortí un esbart de dimonis boiets tan gros; que ningú era capaç de contar-los. I no teníen repòs: i bots, i xecalines, i corregudes, i sempentes.

—A poc a poc! diu Na Fadeta. Ja botareu i folgareu en lleure! Vos he trets per fer sa tasca d' En Bernadet, i ja poreu esser partits.

—¡A veure què hem de fer! digueren tots a la una.

—¿Què heu de fer? diu Na Fadeta. Avui mateix heu de treure aquest bosc, heu de llaurar i sembrar xeixa, heu d' entrecavar, xercolar, segar, batre, moldre es gra, i es vespre hi ha d'haver una fornada de pa fet.

Com es dimonis boiets varen haver sentida Na Fadeta, formen una partida d'estols. Uns ja estàn aferrats a ses auzines, uiastrès i llampúdols; i tirada vé i tirada va, *ta-trac!* ses soques rompudes; i en tocar mata, ja la veuen amb so rabassó per amunt. I altres s'aborden a ses branques, en fan trossos i munts, i les feixen; mentres una partida amb parpals i picasses ja peguen a ses roques i sobams; i esclafits, i còdols i llenques a l'aire. Ja n'hi ha que fiquen ses banyes dins sa terra; empenyen, i llaura qui llaura, i bons terrossos, que una partida posen damunt es feixos de llenya, compartits en filera per tot; i al punt ja estàn fets es formiguers. Los peguen foc; i fum i més fum. Ja son cremats, ja los escampen; ja fan goret, ja giren, ja sembren. Una partida prenen el vol, i menen nigulets que se posen a ploure. Sa llevor neix; tot ja verdetja, i creix una cosa mai vista. Mentres es dimonis boiets amb ses ungles entrecaven i xercolen, sa xeixa pren un blau lo més garrit, posa canya, treu espiga, tomba es coll de lo bé que grana; i es dimonions amb ses dents ben esmolades, clavada i altra an es brins, com los veuen ben granats. Ja han feta una era, ja garbetgen ja estenen, ja baten, ja venten, ja traspelen, ja han arerat. Un estol acaba un molí de vent, i mol es gra; un altre acaba un forn, i li peguen foc. Una partida, brassos arromangats, esperen sa farina. Los ho duen, pasten, fenyen, ja ès tou, ja enfornen...

¿Que me'n direu? Quant comensava a fer fosqueta, que sortia s'estel des porquers, e-hi havia una fornada de pa lo més avengut, estufat, colradet, que feia mengera, amb una oloreta que deixava anar lo més bona.

Na Fadeta se va veure en feines per tancar dins es canonet d'or es dimonis boiets, que anaven desbaratats de tot. Quant los hi tengué, tocá soletes, dient:

—¡Per amor de Deu, Bernadet, no digues a ningú que sia jo que t'he aidat!

—¡No hages por! ¡no hu diré no! s'exclama ell.

Se presentà el Rei. Veu es bosc tret, veu que han llaurat, sembrat, entrecavat, xercolat, segat, batut, i mòlt es gra; veu es pa fet i cuit dins es forn. L'homo romàn amb sos cabeis drets, sensa paraula.

—¡Ja és Na Fadeta qui t'ha aidat! s'exclama a la fi.

—No m'ha aidat no, digué En Bernadet.

I tenia raó: no li havia aidat, le hi havia fet tot.

Lo endemà mati tornen cridar En Bernadet a les set.

—Hala! aixequa 't! que ès hora de berenar i d'anar a sa feina.

S'aixeca, berena, i el Rei el se'n mena a sa vorera de mar, i li diu:

—Fa cent anys que allà endins vaig tenir un combat amb un altre rei, i hi vaig perdre una tumbaga que duia a un dit. Cerca-le 'm. Si es vespre no la m'has trobada, de tu en faràn quatre corters.

El Rei se'n va; i En Bernadet, tot apurat, plora qui plora.

Li compareix Na Fadeta.

—¿Que tens tant de plorar? li diu.

—¡Que he de tenir! respòn ell. Que ton pare m'ha dit que cerc una tumbaga que va perdre, fa cent anys, dins aquesta mar; i que, si es vespre no la hi he trobada, de mi en faràn quatre corters.

—¿D' això estàs embarassat? diu ella. Espere 't un poc.

Se 'n va, i al punt torna amb un ribell i una guinaveta, i diu:

—Si 'm promets de fer lo que 't diré, es vespre podràs entregar sa tumbaga a mon pare.

—Si que t' ho promet! diu En Bernadet.

—Idò mira! diu ella: m' acores aquesta guinaveta, me fas tota trossos, me capoles ben capolada, fins que 's tros més gros sia com una llentia; e-hu poses tot dins es ribell, e-hu tires a la mar; i ¡alerta que no te 'n caiga gens damunt ses penyes ni dins cap encletxa! Jo m' escamparé per dins s' aigo fins arribar an es fons, i hu rastretjaré tot fins que haja trobada sa tumbaga.

Quant En Bernadet sent això, sentí ses ales des cor que s' acopaven. Llavò se revest de coratge i diu:

—Primer que tocar, ni permetre que 't toquin, un fil de sa teua roba, quant i més aficar-te aquesta guineveta i capolar-te, més tost m' escorteraran i me capolaran a mi.

—Pero ¡sí, en trobar sa tumbaga, diu ella, tot-d' una quedaré confegida, i sortiré més garrida i més galanxona que mai!

I Na Fadeta prega qui prega En Bernadet que li acoràs sa guinaveta i la capolàs, i En Bernadet que deia que no li bastava cor per fer-ho. A la fi, davant tantes pregaries com ella li feia, i confiat de que succeïria tot així com li havia dit, agafa sa guinaveta, la hi achora, la capola ben capolada, fins que es tros més gros va esser com una llentia; i tira sa gran ribellada dins mar, tot lo endins que pogué, perque no n' hi caigués gens damunt ses pe-

nyes, ni dins cap encletxa. Justament n' hi va can-  
re un trosset; i bé va fer, però no'l va poder afinar.

Quant sa ribellada pegà dins mar, s' alsa una  
bollidissa sa cosa més feresta. ¡O quines ones se  
mogueren tan grosses i tan furioses! Com que s'  
haguessen d' engolir tota la terra.

Des cap d' un quart, la mar cop en sec se posa  
com una bassa d' oli... Na Fadeta treu es cap, i  
alsa un bras mostrant sa tumbaga an En Bernadet.  
Com era una gran nadadora, al punt es a penyes:  
i surt sense una costureta, més gentil i garrida  
que mai. Repara que 's dit petit de sa man dreta  
estava una mica escapollat.

Se 'n va an En Bernadet i li diu, presentant-li sa  
tumbaga.

—¿E-hu veus com la t' he treta i me som torna-  
da confegir lo meteix que abans? ¿Es gens conei-  
xedor que m' hagen capolada?

—No, deia En Bernadet, mirant-la-se, tot esglai-  
at, sense sebre que li passava, com la se veia da-  
vant, tan ben confegida, sensa cap senya en tot es  
seu còs de que mai l' haguessen capolada, i tan  
gentil, tan galanxona.

—Bé es anat, diu ella, encara que aquest dit  
petit estiga escapollat.

I el mostrà an En Bernadet.

—¿I això què es?

—¡Que ha d'esser! diu ella. Aquella micoia que  
t' es caiguda dins una encletxa, com me tiraves a la  
mar.

—¿I que mos pot esser mal això? diu En Bernat.

—No, si tu me vols creure, diu Na Fadeta.

—Massa que te creuré! diu ell. Digués coses!

—Idò ara te 'n vas a mon pare i li entregues sa



tumbaga. No li dius que jo l' haja treta, i ell te dirà:—¡O valent jove, no hi ha homo per tu! ¡te vui per gendre! ¡t' has de casar amb una fia meua! Digués quina vols.—Alerta tu a dir que 'n vols a mi. Si hu deies, així coneixeria que som jo que t' he aidat, i mos faria matar a tots dos.

—No tengues ansia! diu En Bernadet. Massa que 't creuré.

Se 'n va an el Rei.

—Senyor Rei, diu, vetaquí sa tumbaga.

—¡O valent jove! s' exclama 'l Rei. ¡Vol dir la dus! Ja m' hi fas content. Veig que no hi ha homo per tu; te vui per gendre. Tres fies tenc; ara les te mostraré, i prendràs sa que vuies.

Se 'n va, i al punt torna amb ses tres fies, totes tres tan garrides, que era imposible mirar-les i no embadalir-s' hi. Fins que les s' havien mirades una bona estona i de prim compte, no se veia sa ventatge que se 'n duia Na Fadeta damunt Na Margalida i Na Rosa.

En Bernadet se cuidava a treure ets uis de mirar, pero amb sa boca ben closa.

—¿Que no 'n sortirem? digué el Rei des cap d' una estona. ¡Vaja! digués quina vols! i lo que s' ha d' empenyorar, que se veng!

—Totes tres m' agraden, diu En Bernat.

—¡Ja hu crec que t' agraden! diu el Rei. ¡Ell no n' hi ha cap de tiradora, en que m' estiga lleig dir-ho!

—¡E-hu son ben prenidores totes tres! deia En Bernadet, fent es beneit.

—¡Veiam idò quina prens! diu el Rei, més de mig cremat.

—Prendré sa que Vostra Reial Majestat me dirà.



—Pero ¡si has de ser tu que has de triar! diu el Rei.

—Idò trii... sa que Vostra Reial Majestat s'estima més que prenga.

Bé va fer el Rei, pero no 'l pogué treure d'aquí. Quant va veure que era impossible dur-lo a dir quina volía, desesperat de no poder-li fer sa garangola, s'exclama.

—No res: les tancarem dins una cambra; farem tres foradins a sa porta; elles treuràn un ditet per hom. Tu n'agafaràs un, es que vulgues. Mirarem de quina és i aquella será sa venturosa.

E-hu feren així. Les hi tancaren, tregueren es ditet per hom p'es foradins de sa porta, i Na Fadeta va treure aquell dit petit escapollat.

En Bernadet el coneix, i l'agafa. Obrin sa porta, veren que era de Na Fadeta, i ella va ser sa venturosa.

Posaren fil a la güia. Quant tot estigué enrangat, se feren ses nesses; i n'hi va haver de sarau tot lo que va esser bo.

El Rei, tot cremat de veure que En Bernadet l'havía treta llarga, i ben convençut de que era Na Fadeta qui li havia aidat, va dir:

—No res, les me pagaràn totes plegades! No hi ha vèl! Anit, com estaràn ben adormits, me'n hi vaig de puntes de puntes, i los acor s'espasa a tots dos, i en sortirem d'una vegada!

Sobre tot, des cap d'una bona estona d'estar colgats En Bernadet i Na Fadeta, el Rei, per veure si ja dormíen, se posa a cridar de dins sa seua cambra:

—¡Fadeta!

—¡Que mana, mon pare! respòn ella tot-d'una.

—Encara no dormiu? diu el Rei.

—No encara! diu ella.

—Vaja idò, que ja ès hora, deia 'l Rei.

Des cap d'una altra estona, torna cridar:

—¡Fadeta!

—¡Que mana, mon pare! respòn ella tota rabenta.

I sempre que la cridava, li responia.

—¡Ja no se dormiràn mai! deia 'l Rei, tot impacient.

Ell la tenien ben lluny a sa sòn.

Na Fadeta, com va sentir son pare que la cridava tant, se malpensà.

—Bernadet, digué, aquest cridar de mon pare no m'agrada gota. Es segur que mos ne vol fer qualcuna. ¡Sabs que el conec de bé! Me sab greu haver-ho de dir, perque es mon pare; pero se fa precis. Bé que tu massa hu has experimentat. Es s'homo més dolent que negú haja vist. Figure't que 'l dimoni fa a mitges amb ell. Ara, com veu que no t'ha pogut safalcar, està fet un Nero. Deu haver col·legit que som jo que t'he aidat, i la du tant de mi com de tu. Posaria missions que ja 'n té una de pensada per llevar-mos des mig.

—Veies idò què hem de fer! diu En Bernadet.

—¿Què hem de fer? Ves a sa botiga. Veuràs dos odres; entra dins es celler, ompli-los de vin blanc d'una boteta que afinaràs a un recó, demunt un carretell.

En Bernadet se 'n va a sa botiga, troba ets odres; se 'n va dins es celler, afina sa boteta. Umpl, i se 'n torna amb sos odres plens a Na Fadeta. Los posen dins es llit, un an es costat de s'altre, los tapen ben tapats. Pareixien d'un tros enfora just homo i dona colgats.

—No res, diu Na Fadeta, jas aquesta gonella, veste 'n depressa a s' estable. E-hi ha tres cavalls, un gras, un de mitges carns, i un que no més té sa pell i ets ossos. Per lloc fort es primer fa tanta de via com es vent, es según tanta com sa vista i es tercer tanta com es pensament. Posa sa brilla i sa sella an aquest, embolica-li per ses potes sa gone-lla, per que mon pare no senta es trepig, i jo men- tres tant faré sa trosselleta.

I el Rei que cada mitja hora cridava:

—¡Fadeta!

—Que mana, mon pare, responía ella tota ra- benta.

En Bernadet se 'n va a s' estable; troba 's tres cavalls, i los se mira de dalt a baix, i diu:

—Aquest més gras no mos convé, i aquest més magre ¿quin possible és que mos puga dur i arri- bar a ca-nostre? Prendré aquest de mitges carns.

Li posa sa brilla i sa sella, li embolida per ses potes sa gonella, i se 'n va, i diu a Na Fadeta:

—En voler.

—Idò en davant, diu ella.

—Fadeta! crida el Rei altra volta.

—Que mana, mon pare, respòn ella.

—Pero ¿a on treu cap tant de cridar? deia la Rei- na, tota enfadada. ¡Com han de poder dormir, po- bres criatures!

—Jo ja sé que fas, deia ell.

Na Fadeta a-les-hores deixa tres salivadetes en terra, per que responguen per ella quant són pare la crit. I davalla amb En Bernadet cap an es cavall. Quant veu que és aquell de mitges carns i no es més magre, diu:

—¿Què has fet, Bernadet? ¿No t' havia dit jo que ensellasses es més magre?

—Es ver! diu En Bernadet: pero no més té sa pell i ets ossos, i no es capaç de dur-mos tots dos i arribar a ca-nostre.

—¡Bona la m' has feta amb aquest no creure! diu ella.

—¡Jesús! ¡No t'enfadis! diu ell. ¡Costarà poc baratar-lo!

—No! diu ella: que ja hem fet massa temps. No sia cosa que mon pare se'n temi, i mos hi trob. Endavant, i ja hu veurem! Serà lo que Deu voldrà!

S' hi posen damunt, allarguen la vista tant com poren, per paga feia una lluneta ben clara; peguen cimada, es cavall ja és partit de quatres, i llongo i altre llongo. I com feia tanta de via com sa vista, amb cada llongo se tirava a s' entrelluu.

Figurau-vos si 'n devien fer de camí.

Des cap de mitja hora el Rei crida.

—¡Fadeta!

—¡Què mana, mon pare! va dir sa primera salivadeta, i se va esbaltir, i va fer una veu just sa de Na Fadeta.

—¡Ja no s' adormiràn mai aqueis dimonis! deia el Rei.

Des cap de mitja hora més, torna cridar:

—¡Fadeta!

—¡Què mana, mon pare! digué sa segona salivadeta, pero ja més petit perque ja estava mig assecada. Així meteix va fer una veu just sa de Na Fadeta.

—Aquest pic ja no ha cridat tan fort, diu el Rei. ¡A 's cap darrer, com sa són los comensa a agarrotar!

Des cap de mitja hora torna cridar:

—¡Fadeta!

— ¡Què mana, mon pare! digué sa tercera salivadeta, pero petit, ben petit, que casi no la sentien, porque ja s'era assecada casi de tot. Així meteix và fer una veu just sa de Na Fadeta.

— ¡Sí que s'adormen aquesta vegada! diu el Rei. ¡Ja no los ne queden gaire d'alens que fer! Totes les me pagaràn amb una vegada! No res, esperem mitja hora més, i ja dormiràn com a troncs.

Des cap de mitja hora torna cridar.

— ¡Fadeta!

Escolta qui escolta, no sent ningú que responga.

— ¡Ara és s' hora! diu ell.

Pega bot des llit, pren s' espasa, se'n va a sa cambra de Na Fadeta. Empeny sa porta a poc a poc. S'atura; escolta una estoneta. No's sent una mosca. Entra de puntes de puntes, topa an es llit, paupa es dos embalums d'ets odres, i alsa es tapament per que s'estocada fos més segura.

— ¡Beute aquesta tu, i tu aquesta altra! diu, i, *zas! zas!* acora s' espasa a tots dos tai de manec.

I ja hu crec que d'ets odres, amb sa premuda que se'n dugueren, sortiren brunents, dos raigs de vi que pegaren per sa cara del Rei i el deixaren xop.

N'hi entrà per dins sa boca, i sentí una dolzor fora mida.

— ¡Que dimoni és aquesta sang tan dolça! s'exclama tot esglaiat.

Se'n va corrents a dur un llum... I en lloc d'En Bernadet i Na Fadeta, me troba es dos odres foradats i tot es llit i es trispol que anava vi.

L'homo quedà de pedra. Llavò se posà a cridar com un desesperat.

— ¡Aquests polissons! ¡Ja son fuits! ¡No la m'

han feta que no la m' haja pensada! ¡Aquesta Fadeta del dimoni! ¡Mal no fos estada naixent!

Com estigué escanyat de cridar i de flastomar, diu a la Reina.

—Veiam tu que sabs set vegades més que jo, quin camí me dones? ¿per on tenc de prendre? Perque no m' he d' aturar que no los haja agafats i fets trossos amb ses meues mans.

—Vés, diu ella, a veure dins s' estable quin cavall falta.

E-hi va a mirar-ho i torna, i diu:

—Es de mitges carns.

—No res, diu ella, encara los agafaràs. Pren es més magre, que fa tanta de vía com es pensament.

El Rei el pren i ja es partit, de d' allà.

En Bernadet i Na Fadeta ja eren milenars de milenars de llegos lluny; pero, com es cavall de son pare feia tanta vía com es pensament, al punt los va tenir.

Na Fadeta anava a ses anques, i mirava darrera d' en tant en tant, per temer-se tot-d' una que hi hagués fressa de res. Tot-d' una que 'l va veure, diu:

—¡Ah Bernadet! vet-aquí mon pare que se 'n vé com un llamp. Estam perduts.

—A veure idò com te 'n desfàs d' aquests trunfos.

—No res, diu ella. Per fat i fat, que la mia mare m' ha comanat i un punt més, que lo que ara diré, que sia ver i veritat: que jo torn un carboner, En Bernadet una sitja de carbó i es cavall un auzinar.

I al acte ella tornà un carboner, ben ravascós, tot mascarar, amb un mocador de daus p' es cap i una bona pipa an es morros; i En Bernadet una

sitja de carbó com un rol·lo d'era, que treia fum per tots es vents, i deixava anar un tuf de cremat, que casi aturava s' alè; i es cavall tornà un auzinar ben gran, amb unes auzines que feien por de grosses que eren. N' hi havia que paraven mig cortó.

El Rei, que ja se creia tenir-los dins ses mans, se tem que li han desaparegut. Mira i mira per tot ben arreu, i no afina res més que aquell auzinar i aquella sitja de carbó i aquell carboneret.

—¡Aquesta sí que m' ès bona! diu ell. ¿l per on m' han pres?

Com prou va haver mirat, s' acosta an es carboneret.

—Carboneret, diu, ¿no hauríeu vist passar un jovenet i una joveneta damunt un cavall?

—Veniu, diu es carboner, dins sis dies, i vos ne poreu dur tot es que voldreu. No fa mitja hora que se 'n han duita sa darrera sarria que 'm quedava.

—¡Vos dic si heu vist passar un jovenet i una joveneta damunt un cavall! diu el Rei tot impacient.

—¡No vos dic que l' he acabat, no fa mitja hora! diu es carboner. ¿O voleu que descarabut sa sitja per vos? ¿l que vos figurau que n' hi trobaríeu de carbó dadins? ¿Com sou tan carabassenc?

Sobre-tot, bé va damanar el Rei i tornà damanar; pero an es carboneret no 'l va porer treure de sa sitja, i des carbó, i de que se 'n acabaven de dur sa darrera sarria.

Apurat de tot, el deixa, i se 'n torna an es Castell.

—¿Que no los menes? diu la Reina.

—¡Que he de menar? Ja los tenfa, i assetsuaixí m' han desaparegut. He vista una sitja de carbó



dins un auzinar, som anat a damanar an es carboneret si los havia vists, i m' es sortit a una altra part i no n' he pogut treure agüier.

—¡Ah beneit! diu la Reina. ¡Com t' han enganat! Aquell carboner era ella, sa sitja En Bernadet, s' auzinar es cavall.

—¿Què me dius? exclama el Rei.

—Lo que sents, diu la Reina. ¡Ja pots tornar esser partit de pressal!

El Rei gira 's cavall, li pega esperonada, i es cavall llongo i altre llongo.

Per més que En Bernadet i Na Fadeta s' eren fets enfora, al punt los tornà tenir.

Na Fadeta, que cada instant se girava darrera per temer-se tot-d' una que hi hagués fressa de res, el destría i diu:

—Bernadet, ja tornam tenir mon pare damunt. Just un llamp se 'n vé.

—A veure idò com te 'n desfàs d'aquests trunfos, diu ell.

—No res, diu ella. Per fat i fat, que la mia mare m' ha comenat i un punt més, lo que ara diré que sia ver i veritat: que jo torn un pastor, En Bernat es ca, i es cavall una guarda de set centes euveies.

Encara no hu va haver dit, com ella tornà un pastor amb una pellissa i una taleca de pell de cabra, i sona qui sona un fabiol; En Bernadet, un ca de bestiar ben alt i gras, assegut davant es pastor, mirant-lo-se fit a fit; i es cavall una guarda de set centes euveies que pasturaven a la vela.

El Rei, que ja se creia tenir-los dins ses ungles, se tem que li han desaparegut. Mira i mira per tot ben arreu, i no afina res més que aquell pastor qui toca 's fabiol, i sa guarda qui pastura i es ca qui

seu, pero que aviat pega bot cap a ell, i lladra qui lladra. Es pastor li crida *¡fora!*, i s' animal gruny qui gruny.

El Rei s' acosta, i diu:

—Pastoret, ¿no hauríeu vist passar un jovenet i una joveneta damunt un cavall?

—Bona la faríem, si jo venia ses euveies! diu es pastor. Anau a l' Amo, si 'n voleu cap!

—¡Vos dic si hauríeu vist passar un jovenet i una joveneta damunt un cavall! diu el Rei.

—¡O quin homo tan bobià! diu es pastor. ¿Pero com les vos tenc de vendre, si no son meues? ¿I vos sou mercader ni 'n feis olor? ¿O veniu de ses Arasses?

Sobre tot, bé va fer el Rei, pero no poguè treure es pastor de que ses euveies no eren seues, i que, si les volia comprar, que se 'n anàs a l' Amo.

A la fi, apurat de tot, el deixa, i se 'n torna tot rabiós an es Castell.

—¿I encara no los menes? diu la Reina, com el veu.

—Què he de menar! diu ell. Ja los tornava tenir, i cop en sec m' han desaparegut. He vista una guarda d' euveies, es pastor i es ca; m' hi acost, i demàn si los havien vists passar, i es pastor m' ha sortit a una altra part, i no n' he pogut treure agüier.

—¡Ah beneit! diu la Reina. ¡Com t' han tornat enganar! Es pastor era ella, es ca ell, sa guarda d' euveies es cavall.

—¡Què me dius! exclama ell.

—Lo que sents! diu la Reina. ¡Torne-hi, depressa!

El Rei gira es cavall, li pega esperonada, i s' animal llongo i altre llongo.

Molt enfora s'eren fets Na Fadeta i En Bernadet; però al punt los torna tenir.

Na Fadeta que cada instant se girava darrera per temer-se tot-d'una que hi hauria fressa de res, el colombrà i diu:

—Bernadet, ja tornam tenir mon pare damunt. Just un llamp se'n vé.

—A veure, idò, diu ell, com te'n desfàs d'aquests trunfos.

—Ja no més me queda una cosa! diu ella.

—¿I encara no l'has feta? diu ell.

—Es que li costarà la vida! diu Na Fadeta.

—¿I que no la mos costarà a noltros, si no li costa a ell? diu En Bernadet.

—Es ver! diu ella.

—Idò jendavant! diu ell.

—No res, diu Na Fadeta: tu i es cavall fareu lo que jo faré. Per fat i fat, que la mia mare m'ha comanat i un punt més, que lo que ara diré, que sia ver i veritat: que jo torn una lleona, En Bernadet un tigre i es cavall un onso!

Al'acte Na Fadeta va esser una lleona, En Bernadet un tigre i es cavall un onso. Feien por de grossos i de ferests, tiraven foc p'ets uis, treien unes arpes com a ganxos de romana, i es renou que feien amb ses dents, hauria arrissats es cabeis a qualsevol.

Arriba 'l Rei: sa lleona, es tigre i s'onso s'hi afuen; se sent un crit aufegat i un croixit d'ossos aborronador...

El Rei i es cavall ja eren trossos, i trossos quedaren dins una bassa de sanc, negra i que alsava fumet.

Ja havia trobada sabata de son peu el Rei des *Castell d'iràs i no tornaràs.*

Ja era hora de que anàs a fer companyia an En Barrufet dins sa foganya de l' infern.

E-hi va caure tan emplomat, que no s' aturà fins a lo més endins de tot.

No vos dic res si 's dimonis en feren una de ses festes més grosses que hagen fetes mai.

Ja estaven salvats En Bernadet i Na Fadeta. Caminaren uns quants dies més, i destriaren blavencs, damunt un puig, es castell i la ciutat des Comte, son pare.

Com ja no n' eren mitja hora lluny, troben un pou, i s' aturen a beure.

—Mira, Fadeta, diu ell; per cap vent del mon te vui arribar damunt ses anques des cavall. Estaría lleig per un senyor com som jo i per una senyora com éts tu. Sobre tot, mon pare i ma mare hu prendrien molt tort. Espere'm aquí, jo arribaré totsol, i vendrem amb so 'cotxo i tota la nostra gent per fer-te sa rebuda que 't mereis.

—¡Bernadet, no 'm deixes! deia Na Fadeta. ¡No 'm deixes! Que, si me deixes, com som Fadeta, que no pensaràs pus amb mi.

—¡Ja hi vas errada! deia ell.

—¡Te dic que no pensaràs pus amb mi! diu ella.

—Això no es possible, Fadeta! deia ell.

—T' assegur que no hi pensaràs pus, i mira quina hora t' ho dic! deia Na Fadeta.

—Nò sies beneita! contestava En Bernadet.

Sobre tot, com Na Fadeta el veu tan encarat, li arriba a dir:

—No res, si tan encapirronat e-hi estàs, ves-te'n; pero no vulgues que ningú et toc. Si 't toquen, no pensaràs pus amb mi. Serà lo meteix que si no m' haguesses vista mai.

—Si es així, no hages por! diu En Bernadet; no hi haurà cap de-nou. No 'm tocarà ningú.

I va partir. Amb una exhalació va esser a ca-seua. Son pare i sa mare, com el veren, ja hi estan abordats per abraçar-lo; i ell que se feia enre-ra cridant:

—¡No 'm toqueu per amor de Deu! ¡per amor de Deu no 'm toqueu! ¡Ja vos explicaré es misteri! ¡Que enganxin ses mules an es cotxo més que de-pressa!

Son pare i sa mare no porien estar que no s'hi aferrassen, pero ell los fogia, i no s'aturava de dir que fessen enganxar ses mules.

Mentres feia lo que poria per defensar-se des brassos de son pare i sa mare, i es criats engan-xaven, surt una cusseta que havia jugat més vegades amb ell que pels no tenia damunt el cos, i *zas!* ja està enfilada per ell, cuidant a estellar-se de xi-cota que li feia.

A l'acte En Bernadet va romandre com un be-neit, com un que surt d'un desmai o 's despert d'un sò molt llarc.

Son pare i sa mare l'abraçaren i el besaren tot lo que volgueren...

Ja no 's recordava ni 's recordà pus de Na Fa-deta, com si no l'hagués vista ni sentida anomenar mai.

Tot-d'una que es criats tengueren enganxat, van a dir-le-hi, i no va sebre de que li parlaven.

Bé li digueren que era ell que los havia fet enganxar. No li varen poder treure de sa boca més paraules que aquestes:

—No sé de que 'm parlau. Deixau-me fer. No m'enfadeu.

I seguí tot embebeiat, com un beneit.

Bé li damanaven son pare i sa mare a on era estat, què li havia succeït, què havia vist, per on era vengut, com s'era campat; pero no foren capaces de treure-li més paraules que aquelles:

—No sé de que 'm parlau. Deixau-me anar. No m' enfadeu.

I passaren dies i més dies, i setmanes i més setmanes, i mesos i anys; i En Bernadet seguia en so seu embadaliment, i menjava i bevia es més descansat del mon, sensa cap mal-de-cap.

Na Fadeta, veent que En Bernadet no tornava amb cotxo ni sensa cotxo, se cansà d'esperar. Entra dins la ciutat, se'n puja fins an es Castell des Comte, s'hi planta davant. Veu trafegar criats i criades, entrar i sortir gent, guaitar per finestres i terrades es Comte i sa Comtessa i En Bernadet i tot; pero no provà de dir qui era ni va fer cap passa per donar-se a conèixer, porque bé veia que, no recordant-se de res En Bernadet, seria de bades tot quant faria per que la creguessen i l'admetessen tal quina era.

—¡A veure de quin cap feim estelles! digué, veent-se dins aquell marruell.

Pensa qui pensa que faria, que no faria, a la fi davalla a la ciutat; i com tenia unes mans beneïdes per qualsevol feina de dona i no hi havia res que l'embarassàs, se posa a fer de cosidora i brodadora.

Cosia i brodava bé, i guanyava de tan bon tros a ses altres, que al punt va esser sa qui tenia més anomenada; i li donaven tota sa feina ses cases millors i fins i tot Ca's Comte, que era sa principal.



En Bernadet continuava tan embadalit com an es moment mateix que sa cusseta s'era enfilada per ell. Si no li damanaven de noves, no deia res mai; no movia conversa a ningú, ni se mirava cap al'lota, i feia tant de cas de ses moltes que li treien i li presentaven, com des moix.

I el passetjaven per viles i ciutats, i el menaven a festes i bauxes, i feien per ell balls i saraus a rompre; pero tot era rentar es cap a s'ase, perdre es temps i es lleixiu.

Son pare i sa mare arribaren a dir:

—Això no pot passar pus. Li deuen haver donats encanteris an aquest al'lot nostro. Lo millor es casar-lo. Si així no li espassa aquest abil'lament, si això no 'l desxondeix, al manco no se porá dir que no hu hàgem provat tot.

—T'hem de casar, li digueren.

—Bé, digué ell, i va fer tan poca menció com si hu haguessen dit a sa paret.

Li cercaren una al'lota, una fía d'un Comte veinat, que, encara que no se perdés per garrida, era xalesta i divertida.

—Te casaràs amb aquesta, li digueren.

—Bé, digué ell, i no 'n resà pus.

Posaren fil a la güia per enranger tot es carro portal que establía, tractant-se de dos senyors tan rics i tan nobles.

Na Fadeta va cosir ses novianses, figurau-vos amb-e quin coret.

Arribà es dia senyalat per fer-se es casament, i se va fer.

E-hi va haver unes nesses lo més alt de punt.

Tota la ciutat e-hi va prendre part.

¡Vaja quina partida de taules que varen haver



de fer! Sa gentada que hi posà es peus davall, feia por.

Varen haver d'encendre 's llum per acabar de dinar.

Quant varen haver acabat, digueren que cadascú havia de contar un pas que fes riure.

Se'n contaren molts, i la gent cuidà a esclatar-se de riaies.

Na Fadeta hi era còme convidada; i li tocà contar.

I ¿què fa sa pitxorina? Se treu una capsa. E-hi va haver una tórtora i un tórt. Posa sa tórtora a un cap de taula i es tórt a s'altre cap.

Sa tórtora se posa a dir:

—¿No 't recordes, tórt, de quant cercaves un castell, i no 'l pories trobar en manera ninguna, i davora un riu hi va haver qui te digué a on era, i què havies de fer en esser-hi?

—A mí no me recorda, digué es tórt, cap baix.

—¿I no 't recordes tampoc, tornà dir sa tórtora, d'aquella vegada que, per que no 't matassen, e-hi hagué qui amb un sol dia va voltar un camp de paret, e-hi plantà una vinya, e-hi va cuïr es reims i va fer es vi?

—A mi no me recorda, deia es tórt, més cap baix encara.

—¿I no 't recordes tampoc, torna dir sa tórtora, d'una altra vegada que, per que no 't matassen, e-hi hagué qui amb un sol dia va treure un bosc, el sembrà de xeixa, la hi va cuïr i en va fer pa?

—A mi no me recorda, deia es tórt, encara més cap baix.

—¿I no 't recordes tampoc, torna dir sa tórtora, d'una altra vegada que, per que no 't matassen,

e-hi hagué qui va treure des fons de la mar gran una tumbaga que feia cent anys e-hi havien perduda?

—A mí no me recorda, deia es tórt; i, com més anava, més capficat estava.

—¿I no 't recordes tampoc, torna dir sa tórtora, de quant per tres foradins d'una porta te varen treure tres ditets, i n'hi va haver un d'escapollat, i tu l'agafares, i te casares amb sa qui 'l t'havía tret, i fogíreu es mateix vespre, i vos encalsaren, i no vos pogueren agafar?

Aquí es tórt quedà boca closa, i se posa a mirar sa tórtora fit a fit.

En Bernadet, que mentres sa tórtora feia aquell enfilai de preguntes an es tort, també estava ben cap baix, l'alsà an es meteix temps que es tórt, i se posa a mirar Na Fadeta, mira qui te mira. Li pegava unes uiades que l'atravessava. Com que la s'hagués de menjar amb sa vista... Ella estava dreta, toto airosa, amb ses mans damunt sa taula, pegant una uiada an En Bernadet, una a sa tórtora, una altra an es tórt, llavò una a tota la gent, i tornava an En Bernadet. Estava la dona a la flor del mon, an es ple de sa seua garridesa i galanía. S'era enllestida i endiumenjada tant com havia pogut. Mai havia feta tanta de planta. Al punt tot-hom li va tenir ets uis damunt, veent que En Bernat la se mirava tan arreu, i que sa tórtora i es tórt que havia trets de dins sa capsà, feien aquelles coses.

Perque sa tórtora, com reparà que es tórt havia alsat es cap i la se mirava d'aquella manera, se posà a mirar-lo a ell. Mira qui mira, va reprendre s'enfilai de preguntes, dient:

—¿I no 't recordes tampoc de qui deixares davora un pou i lo que li prometeres que no succeïria i t' ha succeït; i t' ha succeït fins an es punt de que ja no 't recordes de qui 't mostrà es castell, te va plantar sa vinya i te va fer es vi, te va treure es bosc i te va coure sa fornada de pa, te va trobar sa tumbaga, te va treure es dit escapollat, i se va casar amb tu, i t' ha salvada set voltes sa vida? ¿Això no 't recorda? Mire 'm bé; veuràs qui som. ¿No sabs tu que, mentres jo sia viva, no 't pots casar amb una altra? ¿No sabs tu que, mentres jo sia viva, ningú més que que jo pot esser sa teua esposa de bon-de-veres? ¿Això no sabs? ¿Això no 't recorda? ¿Això no veus?

Aquí es tórt va mudar de vert en blau, i pega crit.

—¡Sí que me recorda, tórtoreta meua! ¡Sí que és ver tot quant has dit! ¡Sí que hu éts sa meua esposa!

I ja ha aixamplades ses ales, i ja és partit tot xaravel'lo cap a sa tórtora.

An aquell moment meteix, En Bernadet sortí tot amb u d'aquell embadaliment que li havia fet perdre es *Kirieleyson* i el tenia fet un beneit; i com si li hagués caiguda una bena de davant ets uis, e-hu va veure tot; li tornà a sa memoria tot lo que li havia passat, va conèixer Na Fadeta.

I no pogué estar pus. S'aixeca, deixa en porret sa novia, que seia an es seu costat, i se 'n va correns a donar un abràs a Na Fadeta, tot clamant:

—¡Tu éts sa meua amor! ¡Tu éts sa meua esposa! Mentres tu sies viva, ningú e-hu pot esser més que tu!

Tot-hom quedà amb sos cabeis drets davant aquell pas. Ningú se 'n podia avenir.

En Bernadet i Na Fadeta contaren fil per randa tot lo que los havia succeït. No hi hagué ningú que no los cregués; sa novia i es parents se'n anaren tot atxul'lats, veent que feien nosa; es Comte i sa Comtessa abrassaren Na Fadeta, i la regonegueren còme vertadera muller d'En Bernadet; i continuà es sarau comensat. Tot-hom cridava i botava d'alegría, donant mil enhoresbones an En Bernadet i Na Fadeta, a son pare i sa mare. I heu de creure i pensar que a tots es qui hi havia allà a plegats, es fadrins porque eren fadrins i es casats porque encara no havien perduts es jocs, a tots los entrà una ballera, que no tenien repòs a ses cames, i se va encendre un ball vitenc de tot, que durà fins devers mitja nit.

Com estigueren cansats i morts de riure i de folgar, se'n anà cadascú a ca-seua, fent-se creus tot-hom des pas d'En Bernadet i Na Fadeta, que visqueren contents i alegres una mala fi d'anys. I,.. si no son morts, son vius; i, si no son vius, son morts. I al cel mos vegem tots plegats. Amen.





## ES QUATRE GERMANS<sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un pare que tenia quatre fiis, que havien nom Bernat, Antoni, Miquel i Juan.

Quant se morí no més los deixà un corp, un gall, un moix i una faus. Es major s'aferrà amb so corp, es segun amb so gall, es tercer amb so moix i es darrer amb sa faus.

En Bernadet un dia alsa es cap, i diu:

—Me 'n vaig a cercar el mon.

Pren es corp, i de d'allà.

Camina caminaràs, des cap de set dies, devers mitjan cap vespre, arriba a unes cases de possessió. E-hi havia un lledoner davant, que parava mig cortó, i sa soca era buida i plena de retxilleres.

—Dins aquesta soca estaré bé per reposar una estona, va dir.

S'hi afica, i des cap d'un poc mirant-se aquelles retxilleres que claretjaven, diu:

---

<sup>1</sup> La 'm contaren En Tomás Adrover i el sen Pere Gotze de Manacor i Mn. Juan Ferriol, de Sineu

—¡Mal estar e-hi deu fer aquí dins, amb tants de forats, un dia d'ivern! Per lo que ha d'esser bo, es per vel'lar. Ell deuen poder veure per tot.

¿I que fa ell? Se posa mira qui mira per ses retxilleres. Es portal de ses cases era just allà davant, i l' homo veia casi tant bé dins la casa, com si hi fos estat. I reparà que sa senyora i sa criada duien un trafec lo més alt de punt. Asetsuaixí sa criada surt de sa cuina amb un plat de bunyols de vent, i los tanca dins un rebost; i surt sa senyora amb un plat d'oreianes, i les tanca dins un altre rebost. Les veu que arreconen ets ormetjos, que agrenen, i adesen, i prenen altra feina, com si res fos estat.

Se fa vespre, arriba es senyor, i entra.

Com ja feia fosca negre, En Bernat surt de s' amagatai. Se 'n va a ses portes, i *toc! toc!*

—¿Qui és? diuen de dadins.

—Un pobret que damana posada per aquesta santa nit, diu En Bernat.

Li obrin, li diuen que sí. Com reparen es corp, li damanen:

—¿I això que duis, què és?

—Un endevinador, contesta En Bernadet.

—¿Un endevinador? I endevina tam meteix? digué aquella gent, que com que no 'l cregués.

—No 'm mancaría altra que no endevinàs! deia En Bernadet.

No l' acabaven de creure. Es senyor se 'n entre-sent, se presenta, i diu:

—¿I això endevina?

—Sí, senyor! contesta En Bernat.

—Veiam, feis-li endevinar qualche cosa? diu es senyor.

—Ell costarà poc, diu En Bernat.

—Vaja idò, diu es senyor, no sabent com aquell aucellot negre pogués fer res de bo.

Sa senyora i sa criada sí que s'ho creien poc que endevinàs.

—¿I què voleu que endevin? diu En Bernat.

—Qualsevol cosa, diu es senyor.

—¿Voleu que endevin que hi ha dins aquest rebost? diu En Bernat apuntant a un des dos que havia vists de dins sa soca des lledoner.

—Si fa, diu es senyor.

En Bernat tot-d'una diu an es corp:

—Ascolta, revel'ler, ¿que hi ha dins aquest rebost?

I li pega amb so puny estret damunt es cap, i es corp fa *///op!!!*.

—¿Què ha dit? diu es senyor.

—Que hi ha bunyols de vent, diu En Bernat.

Sa senyora i sa criada tornaren més blanques que sa paret.

—¡Bunyols de vent! diu es senyor. ¡Sí que l'ha bollada! ¡Bon endevinador mos dus! ¡Bunyols de vent! ¡Ell jo no tenc recort de quant no se'n han fets an aquesta casa!

—Bunyols de vent ha dit! diu En Bernat, i bunyols de vent e-hi ha. Que hi vaja a mirar-ho.

—Per un desengàn teu hi aniré, diu es senyor.

Se'n hi va, i ja hu crec que le hi trobà an es plat de bunyols de vent que sa senyora i sa criada havien fets d'amagat d'ell.

Es senyor quedà amb sos cabeis drets.

—¡El dimoni es aquest animal! digué l'homo a la fi.

—¡No! i encara endevinaria una altra cosa! diu En Bernat.



—¿Quina? diu es senyor.

—Me pareix que endevinaria lo que hi ha dins aquest altre rebost! diu En Bernat, i apuntà a s'altre que també havia vist obrir, de dins sa soca.

—¡O quina pudor que fa aquest brut! diu sa senyora, com sent En Bernat. ¡Treis-lo defora, que m'acub!

—¡Una pudor que amarina! diu sa criada. ¡Ai que m'atura s'alè.

—¡Treis-lo defora, depressa dic! tornà cridar sa senyora, amb una cara més vermeia, que hi haurien pogut encendre un llucet.

—A poc a poc! diu es senyor. Ell no hi ha tant per tant. ¡E-hi ha coses que poden més! ¡Que endevin primer, i llavò ja'n parlarem!

Mentres sa senyora i sa criada feien estabetxos, En Bernat diu an es corp:

—Escolta, revel'ler, ¿que hi ha dins aquell altre rebost?

I li pega també amb so puny estret damunt es cap; i ja hu crec que s'animal va tornar fer *¡¡¡op!!!*

—¿Què ha dit? diu es senyor.

—¡Que hi ha oreianes! diu En Bernat.

—¡Oreianes! digué es senyor tot astorat.

I ja no pogué estar que no se'n anàs a pegar rodada a sa clau. Obrí sa porta; i ja hu crec que hi va esser es plat d'oreianes que sa senyora hi havia tancat.

Sa senyora i sa criada, com veren allò, quedaren sensa paraula, tremolant com una fuia de poll. No sabien a on s'havien de posar.

Es senyor los donà un arrambatge, que les se cuidà a menjar; i no sé amb quin sant tengueren bo, que no los arrambà un venable d'uiastre que tenia a un recó per un cas de casos.

Ni elles ni ell tengueren talent de sopar; ara En Bernat pegà una panxada feresta.

Es senyor, lo endemà matí l' agafa i li diu:

—Mira, cost lo que cost, s' endevinador m' has de vendre.

—No pot esser, senyoret! deia En Bernat. No pot esser. No tenc altre tros de pa.

—Te dic que el m' has de vendre! deia es senyor. ¡Sabs que 'l necessit de molt! Jo som un home ric i ple; pero ses coses me falten, i no sé per on me prenen. Amb aquest endevinador poria esser que alsàs xella.

En Bernat deia que no poria esser, pero a la fi es senyor diu:

—No res, el te pesaré d' or, i no 'm parlem pus.

En Bernat e-hi consentí. Dugueren unes balapes; dins una hi posaren es corp i dins s' altra dures d' or, i dobletes de sis lliures i de dotze, i dobles de vint, fins que es corp pegà per amunt.

En Bernat aplega aquella doblerada, i toca el dos cap a ca-seua.

Es senyor lo endemà agafa es corp, i diu:

—Ja sé a on el posaré; fermat damunt sa culassa de sa campana de sa capella. Li comanaré que en veure fressa de res, la fassa remenar; jo sentiré ses bataiades d' allà on sia, i vendré amb quatre bots.

E-hu va fer així; i se 'n anà a veure es tais de feina que tenia.

No era cent passet lluny, i sa senyora i sa criada ja tenien aquestes:

—¡Ah endevinador del dimoni! ¡El dimoni te 'n ha de dur! ¡No n' has de fer altre!

—¡Vaja, si prens sa guinaveta, i si t' hi enfiles, abans de més remor! deia se senyora.

—¿Que no sería millor un trinxet? deia sa criada.

—No, una altra cosa, diu sa senyora. L'agafes amb una mà p'es còs i amb s'altra p'es cap, i li pegues torsuda de coll i altra, fins que el tengues escapollat.

—¡Sí, que ha pensat bé! diu sa criada.

Tota rebenta, ja es damunt se teulada, s'enfila p'es campanaret, agafa es corp p'es còs amb una mà; pero quant amb s'altra anava a pegar-li grapa an es cap, es corp *zas!* li entaferra espipellada an es nas, li clava es bec ben endins i tanca.

¡O quin bel tan fort i quins crits tan esglaiadors li escaparen a sa criada tot-d'una que se va veure d'aquella manera!

Es senyor ja era enforet, pero la va sentir de lo millor, i sentí també mateix ses bataiades que es corp i sa criada feien fer, estirant cada u p'es seu vent.

—¡Ja hi ha cosa! s'exclama ell, i gira en cova.

Com més s'acostava a ses cases, més fortes eren ses bataiades i més esglaiosos es remeulos de sa criada.

L'homo quedà amb sos cabeis drets, quant l'afinà encastellada damunt es campanaret de sa capella, i com d'aprop va veure que es corp la tenia amb so bec p'es nas.

I sa senyora, que de baix feia espants, i crits, i sabonereta per sa boca.

—¡Senyor! deia aquella. ¡Que venga per amor de Deu! ¡que venga, senyoret! que s'endevinador m'ha agafada p'es nas, i no me vol amollar! ¡Pobre nas meu! ¡Ja no serà pus lo que era! ¡Senyor, fassa vía, que 'm matarà aquest dimoni!

—¿Però com és que t'ha agafada? deia ell.

— Que jo som pujada a demanar-li si volia berenar? i *zas*, ja m'ha tenguda! ¡Ai! ¡ai, dic! ¡Que fassa via, senyoret!

Es senyor hi puja, i a forsa de forses arriba a obrir es bec an es corp.

Es nas de sa criada, tot capolat, ratjava sanc a la vela. No tenia figura de nas. Feia por.

Sobre tot, ell no tornaren tenir ganes senyora ni criada de demanar pus de noves a s' *endevinador*. Bèn cregudes que endevinava i deu més, sa posaren a fer bonda, i le hi servaren ben dret an es llum.

Es senyor aviat va conèixer que ses coses ja no li faltaven, i beneia s' hora que havia comprat s' *endevinador*.

En Bernat arribà a ca-seua ric i ple.

Poreu fer comptes quins uis devien badar es seus germans.

¿Què me'n direu? Ell En Toni un dia agafa es gall, i diu:

—Ja hi vui jo anar a cercar el mon, a veure si me dirà tant bé com an En Bernat!

I ja ès partit. Camina caminarà, des cap de set dies arriba a una terra, que com que no fos just ses altres.

Ja feia fosqueta i afina un llumet. S' hi acosta, i foren unes cases de possessió.

A sa carrera hi havia un parei d' homos que envelaven un carro, dos tocadors de guitarra i guiterro que trampaven i dos cantadors que provaven tonades.

—¡Alabat sia Deu! digué.

—¡Per a sempre sia alabat!

—¿No 'm donaríau posada per aquesta santa nit? digué En Toni.

—Si-fa! li contestaren aquells homos.

An aquella terra no s'hi feien galls; i, com veren es que ell duia, los va venir molt de nou.

—¿I que cercau amb aquest animaló? li demanaren.

—Ventura! diu ell.

—¡Ventura! s'exclamaren tots. Ja vos ne poreu tornar en voler! que no 'n trobareu. No n'hi ha poca ni gens en tot es badiu de per aquí!

—Sempre n'hi haurá qualque mica, diu En Toni. I si no es massa preguntar, ¿què heu de fer amb aquest carro i aquests sons?

—¿Que vol dir que hem de fer? Hem d'anar a sortir a camí a s'auba! digueren aquells homos.

—¡A s'auba! s'exclama En Toni.

—¿Idò? ¿Ell com que sieu nat d'avui i batiat d'ahir? li respongueren. ¿I com vendria, si no li sortíssem a camí, i si no hi anássem amb tot aquest carroportal?

En Toni, quant los sent, se'n pensa una de bona i los ho enfloca.

—¿Vol dir tot això que duis mogut, es per sortir a camí a s'auba?

—¡De manera que sí! li contestaren.

—Idò jo duc aquest animaló, que la crida, i ve ben aviada! diu ell.

—¡Ca! deien aquells. Anireu de berbes! ¡S'auba venir perque aquesta mica d'animal la crit! Fa massa riaies! Creis-ho!

—Vultros sí que 'n feis, diu En Toni. Sobre-tot. anit mos poreu treure es gat des sac.

—I ¿què voleu perdre, si no vè? li demanaren.

—Qualsevol cosa! Me fareu córrer ses vergades! los contesta En Toni.

—Feta està sa barrina! digueren tots.

I deixaren es carro en banda, i ni tremparen pus sa guitterra ni es guiterró, ni provaren pus tonades.

Passaren la corona, soparen i se'n anaren a jeure.

Passada mitja nit, es gallet fa *quec-quere-quec!*

Tot-hom se despert, surten a defora, a veure si era ver que s' auba se 'n vengués perque és gallet la cridàs.

No destriaren senya de res, i ja volien partir amb so carro, es sonadors i es cantadors.

—No sieu tan guixes! diu En Toni. No tengueu ansia. S' auba vendrà. Vos ho assegur.

Des cap d'un parei d'hores es gall torna fer *quec-quere-quec! quec-quere-quec!*

Surt tot-hom a defora, i ja veren an es llevant una micoia de clarura.

—¿Que tal? deia En Toni. ¿No vos ho 'deia jo que aquest animaló la cridava? Ell ja l' ha sentit, s' és enllestida, i se 'n vé ben resolta.

Aquells encara com que no hu acabassen de creure; pero com es gall comensà a cantar de bon de veres, i se va fer auba clara clara, i sortí es sol, e-hu varen haver de creure per forsa. E-hu tocaren amb ses mans.

—Aquest animaló, digueren an En Toni, el mos heu de vendre, valga lo que valga. Demanau! Sa vostra boca serà mesura.

—Això sí que no hu faré, diu En Toni. Primer consentiría anar a captar de porta en porta.

—No res, li digueren, el vos pesarem d' or no 'm parlem pus.

En Toni feu com que pensar-hi un poc, i a la fi s'exclama:

—No res, perquè sou voltros, e-hi consent.

Dugueren unes balanses, dins una hi posen es gall i dins s'altre durets d'or, dobletes de sis i de dotze lliures, i dobles de vint, fins que es gall se'n anà per amunt.

En Toni los deixa es gall, i amb aquella doblrada se'n anà ben xalest a ca-seua; i no importà que fes feina pus.

Com es seu germà Miquel va sebre es pas, pren es moix, i ja es partit a cercar ventura.

Camina caminaràs, arriba un dia a una terra ben enfora. Afina unes casetes blanques; era hora baixet, i, quant e-hi va esser, ja feia fosca negre.

S'acosta a ses portes, i *toc! toc!*

—¿Qui és? digué una veu.

—Un criat vostro! contesta En Miquel. ¿No'm donaríeu posada per aquesta santa nit?

Li obriren, i entrà.

—¿De que anau, germanet? li demanaren.

—Cerc ventura! contesta ell.

—¡Ventura! li digueren. ¡Que'n trobareu de poca per aquí! ¡Ell no n'hi ha gens!

En Miquel reparà una filera de carabassots penjats a sa paret.

—¿Que son tants de carabassots? demanà.

—¡Ah germanet! contestaren. Es que hi ha per aquí uns animalons que se diuen rates, i tot e-hu roeguen. Porque no mos roeguen ses oreies en sa nit, mos posam es cap dins aqueis carabassots, quant mos n'anam a jeure.

—¡Que de prompte no n'hi haurà cap d'aqueis roegadors, s'exclama En Miquel.



—¿I que fareu, germanet? li deien. ¡Sabeu que hi anau de calsat per aigo, si vos creis haver-los a cames! ¡Ell no més envesten quant vos dormiu!

—¡Jo! contestava En Miquel. Ell no fas comptes de tocar-ne cap! Es qui los farà s'ebré, serà aquest animaló que duc.

I los mostrà es moix.

—¿I sou tan criatura. li digueren, que vos creis que això los ha de fer res?

—Ja hu veureu idò! Com a taiades de llom torrat, les se menjarà! deia En Miquel.

—¡A ell el se menjaràn elles! li contestaven.

—No res, anit se veurà! acabà per dir En Miquel.

Passaren la Corona, soparen, se'n anaren a jeure, i tots se posaren es cap dins un carabassot. Fort i no't mogues, volgueren que En Miquel le hi s'hi posàs també.

Apagaren es llum, al punt tot-hom roncà. Es moixet estava ben uis espolsats. Se posen a comparèixer rates i rates; i ell fua an aquesta, fua an aquella altra. N' agafava tantes com en volfa, i no li tocaven voreres. Se'n posà un ventre com unes xeremies. Per paga duia fam d'enrera.

Quant no n'hi volgueren passar pus p'es canyó, no més les matava.

N'enllestí tantes, que lo en demà matí, n'hi va haver una solada que feia feredat.

Com es de la casa hu veren, se'n feien creus.

—Mirau, digueren an En Miquel, aquest animaló mos heu de vendre, cost lo que cost. Amb tantes de rates aquí no se pot viure. Digau que voleu de s' animal.

—S' animal no es venal a cap preu, deia En Miquel. Primer consentiría haver d'anar a captar de porta en porta que vendre 'l.

—Demanau preu! sa vostra boca serà mesura! li deia aquella gent.

—¡No pot esser! exclamva En Miquel.

—No res! digueren a la fi: el vos pesarem d' or, i es mal serà mort.

En Miquel feu com que pensar-hi un poc, fins que arribà a dir:

—No res, perquè sou voltros e-hi consent.

Varen dur unes balances; a una part posaren es moix i a s' altra durets d' or, dobles de sis i de dotze lliures i dobles de vint, fins que es moix prengué per amunt.

En Miquel deixà es moix, i amb aquella doble-rada ja li va haver estret cap a ca-seua, i no importà que fes feina pus.

Quant es seu germà Juan va sebre es pas, pren sa faus, i ja es partit a cercar ventura.

Camina caminaràs, arriba a una terra ben enfora. Era mitjàn juny, i trobà un tai d' escaraders dins un sementer de blat alt, granat i espès; i el tomaven, tirant fletxes an es brins.

Figurau-vos si 'n devien fer de breixa.

En Juan digué a l' amo.

—¿Que voleu que 'n tom jo de brins amb aquesta arma?

I li mostrà sa faus.

—¿I que se diu això? demana l' amo.

—Una segadora, contesta ell.

—¿I toma brins? torna demanar l' amo.

—Esperau, i hu voreu, diu En Juan.

L' homo s' arromanga, se posa es cuixals, es manegots i es didals de canya; pren sa faus, i ja està acalat, i safalcada vé! safalcada va! amb un:

exhalació va haver feta una estesa de brins més grossa que sa que havien feta tots aquells homes amb tots es dies que hi havia que s'hi pegaven.

Tot-hom va romandre de pedra.

L'amo digué:

—Germanet, m'heu de vendre sa segadora.

—Això sí que no hu faré, digué En Juan.

—Digau què en voleu, deia l'amo.

—No teniu que cansar-vos! deia En Juan.

—Anc que el diantre en pas, la m'heu de vendre! s'exclamava l'amo. Mirau, la vos pesarem d'or.

En Juan feu com que pensar-hi un poc i, a la fi, diu:

—No res, perque sou vos e-hi consent.

Duen unes balances. Dins una posen sa faus; dins s'altra comensen a posar-hi durets d'or, dobles de sis i de dotze lliures i dobles de vint.

N'hi posaren fins que sa faus va prendre per amunt.

En Juan la deixa; i amb aquella doblerada s'espitxa cap a ca-seua. Casi no tocava en-terra de xalest que se'n anava.

Tant content com ell estava l'amo.

Després de contemplar sa faus una bona estona diu an ets escaraders.

—¡Vaja! ¡A veure qui la pren!

Es més agosarat l'agafa; se posa a segar. Encara que no fos molt pràctic, de brins en tomà una cosa major.

Quant estigué cansat, se posa sa faus demunt s'espall-la.

Se perpena, i diu.

—Millor es que estiga en terra.

Per posar-le-hi, estira en lloc d'alsar; i sa faus, ja hu crec, s'afica dins s'espal·la.

Aquell homo pega un crit escarrufador.

—¡Ai! ¡ai dic! ¡Sa segadora...! ¡Sa segadora s'ès afuada a mí! ¡ajuda que s'ès mester! deia aquell beneit, cridant i plorant com un desesperat, de pena que passava.

E-hi van, corrents, dos homos; i en lloc d'alsar sa faus, li peguen tirada amb tota sa forsa; i s'espal·la d'aquell malanat davallà per avall.

Com veren s'espal·la taiada, tots quedaren aborronats.

Sa faus los caigué de ses mans; en fogiren com el dimoni de la creu; i no s'hi volgueren acostar pus.

—Anau a donar part a sa Justicia, diu l'amo.

E-hi anaren; i vengué es Bal·le amb dos homos armats de passetges.

Los mostraren sa segadora d'un tros enfora. Aquells homos posen mac dins sa passetja; li donen volta i altra, i *plam*.

Feren sa segadora just a sa punta i li fan pegar tal bot, que s'alsa més de trenta pams.

—¡Ja se torna afuar! digué tot-hom amb nou esglai, fent amples tant com pogueren. Es qui varen tenir camp per córrer, e-hu donaren a ses cames, i se pegaven amb sos talons per ses anques.

Sa segadora, ja hu crec, tornà caure en terra.

Després de tirar junta una bona estona sobre lo que convenia fer, es bal·le amb una corda fermada an es cap d'una canya ben llarga, feu passar un nuu corredor per sa faus malfactora.

Quant la tengueren ben fermada, la penjaren a una figuera.

Are farem venir es botxí i l' aufegarà, diu es Bal·le.

Es botxí se presenta; se mira la cosa de prim compte; pensa qui pensa, a la fi se pega un toc a 's mig des front i una gratada an es clotell, i diu:

—Ja sé que faré. M' enfil per sa figuera, m' amoll per s' acorda, m' aixanc damunt sa *malfactora*, i l' aufec a 's temps de dir Jesús. No hi ha vèl.

Es betzol des botxí s' enfila per sa figuera, s' amolla per sa corda, i amb tòt es seu pes cau demunt sa faus; i, ja hu crec, sa faus li entrà p' es mig de ses cames, i l' obrí de dalt a baix. D' un botxí en va fer dos.

Allà romangué penjada sa segadora, i ningú pus s' acostà an aquella figuera.

I encara hi ès, si no la se 'n han duita.

¡Bons doblers varen valer an aqueis quatre germans es corp, es gall, es moix i sa faus que son pare los deixà, com se morí!

I sa rondaia ja està acabada.

Si vos agrada,  
menjau-la-vos frita,  
menjau-la-vos torrada.  
Si no vos ha agradat,  
anau damunt es Puig-pelat;  
i agafau un gatovell,  
i ¡bones fregades per sa pell!

*Torra Nova, desembre de 1895.*



## S' HOMO I ES LLEÓ

**A**IXÒ era i no era... Bon viatge fassa la cardenera. Un aumut per voltros i per mi una parcella.

An aquell temps que ets animals parlaven... com ses roques ara, e-hi va haver un homo que un dia de poques feines se'n anà a estírar-se ses cames. Camina caminaràs, troba un lleó embarassat dins un romagueral<sup>1</sup> disforjo.

Es lleó va dir.

—¡Germanet, treís-me per amor de Deu d'aquí dins!

—No, que me menjaràs! digué aquell homo.

—No vos menjaré! va dir es lleó.

S' homo 'el se va creure, i li aidà a sortir d'aquell envitricollat, i tots dos se'n anaren conversa qui conversa.

Es lleó era estat molt de temps dins es romagueral, i quant es retgiró li va haver espassat, li comparegué sa talent. Al punt ja li varen venir ganes de pegar una clavada a s' homo.

1 La 'm contà En Toni Garrit, de Sant Llorens des Cardessar.

—Mirau! li va dir, jo vos hauré de menjar. Sa talent que duc, no es sufridora.

—¿I a on és sa teua paraula? diu s' homo. ¿No m' has promès que no me menjaries?

—Jo lo que sé, diu es lleó, que tenc una talent que m' alsa.

Aquell homo, poren fer comptes, si degué comensar a estar-hi mal a pler. Vos assegur que n' hi feia fer de feina an es seu cap. A la fi diu an es lleó.

—¡Vaja! perque no sia sa teua ni sa meua, anem a cercar un qualsevol, li contarem lo que ha passat; i, si troba que m' has de menjar, me menjaràs; i, si troba que no m' has de menjar, no me menjaràs.

—Ja hù has dit, s' exclama es lleó.

Al punt toparen un homo, i li contaren es pas.

Aquell homo escoltà bé, i diu girant-se an es lleó.

—Sa meua sentència és: que, si tu no te poríes desembarassar tot sol, no 'l te pots menjar; ara si tu 't poríes desembarassar tot sol, el te pots menjar.

—Però ¿i com e-hu hem de sebre si podíia o no podíia? demanà es lleó.

—¿Com? diu aquell. Anant allà on estaves embarassat. Te posaràs així com estaves, i llavò podrem veure si tot sol en seríes sortit o no.

—Anem-hi en voler, diu es lleó.

E-hi van. Es beneit s' afica dins es romagueral, fent tot lo que va sebre per posar-se així com estava s' altre pic; es dos homos que li ajudaven, feren tot lo possible per embarassar-lo més fort, i llavò li digueren.

—Veam, si 'n surts tot sol!

Es lleó bé va malavetjar, però no va esser capaç.



—¡No puc! va dir des cap d'una bona estona, brollant de suor, cansat i mort.

—¿No pots? Idò ¡esperonetja, tot lo que vulgues! digueren es dos homos, i se 'n anaren.

—¡Això no va! deia es lleó. ¿Què vol dir, deixar-me d'aquesta manera? Això no és pas de fer.

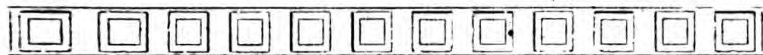
—¿I és pas de fer voler-te menjar es qui t'havía tret s'altra vegada? li digueren es dos homos; i se 'n anaren ben atacats.

Es lleó romangué dins es romagueral, esperonetjant i bramulant una cosa feresta, fins que va perdre ses forces de tot, i de fam aixamplà es potons.

Més se 'n mereixia s' animal.

*Manacor, abril de 1890.*





## N' ESPARDENYETA <sup>1</sup>

---

**A**IXÒ eren tres germanes fadrines, sense pare ni mare. Sa major havia nom Margalida, sa segona Antonina, sa darrera Espardenyeta, que anava encara a costura.

Per anar-hi, havia de passar per davant ca 'l Rei; i sempre el trobava guaitant p' es balcó.

—Bon dia tenga, senyor Rei, deia ella.

—Bon dia, Espardenyeta, deia ell. I a on vas?

—A costureta! li contestava.

Com s' al·lotona era una pintura, blanca i ver-meia, amb uns cabeis rossos rossos, que li pegaven casi p' es talons, i era més viva que una centella, ja hu crec que el Rei la se mirava ben arreu, com a fadrí que era i ben casador que anava.

Se va entre-sentir quina era sa seua costura, i fa de veure sa Mestra.

—Senyora Mestra, li diu, vui fer por an Espardanyeta, porque sempre que passa per davant sa

---

<sup>1</sup> La 'm contaren la nina D.<sup>a</sup> Marieta dels Desamparats Rovira i Orlandis i N' Antonina Canyelles, de Bunyola.

casa i me veu, com que se 'n riga de mi. Me pareix més pòlissa que una geneta.

—E-hu es molt, digué sa Mestra.

—No res, diu el Rei. Jo m' amagaré un dia damunt es vostro sòtil. La hi enviareu amb una excusa o s' altra; i veureu quin retgiró se 'n durà, i si los hi davallarà an els escalons de quatre en quatre.

—¿Justament li ha de fer aquesta? diu sa Mestra.

—Justament! Paraula de Rei no pot mentir! contestà ell.

Sa Mestra, perque era el Rei, no li gosà contradir.

Ell un dia s'hi presenta ben dematinet. Se 'n puja dalt es sòtil, se vest de negre, s' emmascara bé sa cara, se posa a un recó; i espera qui espera.

Arriba N' Espardenyeta a costura.

—Ves allà dalt, diu sa Mestra, a davallar ses tisores. Son damunt sa caixa.

Ella hi puja, botant botant. Tot just quant agafa ses tisores, el Rei li pega fua; però sa polisseta gira en redó, pren escala, i amb quatre bots ja és abaix.

—¿Senyora mestra, aquí dalt e-hi ha negres! digué alençant ben espès i tota retgirada.

Sa Mestra va fer en desintès.

Lo en demà dematí, quant anava a costura, e Rei estava an es balcó.

—Bon dia tenga, senyor Rei, digué ella.

—Bon dia Espardenyeta, diu ell.

I, com la va veure que ja era un tros enfora, se posa a cridar: ¡Senyora Mestra, aquí dalt e-hi ha negres! ¡Senyora Mestra, aquí dalt e-hi ha negres!

—Ja era ell es negre que me sortí damunt es sòtil. ¡La m' ha de pagar! digué N' Espardenyeta.

I heu de creure i pensar que es vespre va tenir

manyes per amagar-se dins ca'l Rei. A la mala hora de la nit se'n entra dins sa cambra, a on ell dormia.

Anava desfressada de *la mort*; amb una mà duia un llumet i amb s'altra un plat amb set cagaions de ca, per dir-ho així com ès. S'acosta an es llit, i se posa a dir amb una veu de l'altre mon:

—¡Jo som la mort que 't venc a matar, si no te menges aqueis set cagaions de ca! ¡Jo som la mort que 't venc a matar, si no te menges aqueis set cagaions de ca!

El Rei se despert, se veu davant aquella fantasma, sent aquella veu, i li agafa un tremolor ben alt de punt per tot el còs, i... qualche cosa més que no dic. I amb unes llàgrimes com a ciurons, se posa a cridar:

—¡Ves a mon pare, ves a ma mare; deixe'm a mí, que som Rei fadrí! ¡Ves a mon pare, ves a ma mare; deixe'm a mí, que som Rei fadrí!

Bé va suplicar i pregar; pero sa fantasma, com més anava, més s'acostava, i més fort deia:

—¡Jo som la mort que 't venc a matar, si no te menges aqueis set cagaions de ca!

El Rei no tengué més remei que menjar-los-se, per escapar de ses ungles d'aquella por.

N'Espardenyeta fogí com la vista cap a ca-seua. Se lleva es desfrès, se colga.

Lo endemà dematí, a s'hora d'ets altres dies, se'n anà a costura.

El Rei no estigué an es balcó.

A on estava ell era dins es llit, vomitant i fent es tro.

Un dia, quant se va esser adobat, passava N'Espardenyeta, i el veu.

Li dona es bon dia, i, després d'haver caminades una cinquantena de passes, se posa a dir:

—¡Ves a mon pare, ves a ma mare; deixe 'm a mí, que som Rei fadrí! ¡Ves a mon pare, ves a ma mare; deixe 'm a mí, que som Rei fadrí!

—¡Ah polissona! diu el Rei. ¡Ja eres tu que 'm feres es pas! ¡La m' has de pagar! ¡T' ho assegur!

Se 'n va a sa costura, i diu a sa Mestra.

—Ja enviareu N' Espardenyeta an es meu jardí, a dur una panera de pomes.

—Bé, senyor Rei, diu sa Mestra. Ja hi anirà.

E-hi anà; però es jardiner, com la va veure damunt una pomera, que cuía pomes, va fer lo que el Rei li havia comanat que fes, en veure una fadrineta així i així: la fermà dalt sa pomera.

Des cap d'un poc, una veia que passava, l'afina, i li diu:

—¿Què fas aquí dalt, xeraff?

—¡Oh! ¿què fas? contesta sa gran traidora. ¿E-hu voldríeu sebre: no ès ver?

—De manera que sí! diu sa jaia.

—Idò heu de creure i pensar que jo era més veia i més lletja que vos; i tot-d'una que m'han haguda fermada aquí dalt, som tornada, ja me veis, de quinze anys i que fas goig de mirar.

—¿Que me dius, fieta meua dolça estimada? diu sa jaia. ¿I no m'enganes?

—¡Bones tretes tendria d'enganar-vos! diu N' Espardenyeta.

—¿I com e-hu hauriem de fer per fermar-m'hi a mi? diu sa jaia.

—Sa cosa més bona de fer del mon! contesta N' Espardenyeta. Pujau, desfermau-me a mi, i veureu que d'aviat estareu fermada vos.

Aquella veia, ja hu crec, s'aborda a l'acte a sa pomera, i a forsa d'estrevades i premudes arriba a pujar. Desferma N'Espardenyeta, N'Espardenyeta la ferma a ella, davalla, i amb sa panera de pomes an es bras, cametes me valguen, cap a ca-sa Mestra.

Pero se'n guardà com de caure de dir lo que li havia succeït.

Al punt s'entrega el Rei an es jardí, ben peus alts.

—¿Que ès venguda? digué d'un tros enfora.

—Sí, senyor, diu es jardiner. I ben fermada que la tenc.

—¿De bo? diu el Rei.

—Venga, i la veurà! contesta es criat.

Se'n van a sa pomera, i m'hi troben aquella veiarda damunt, que ja flastomava a la vela, perquè, per bé que se mirava, no se temia que tornàs gens jove ni gens garrida.

Com la veren i la sentiren, i tots tres se varen esser explicats, tocaren amb ses mans es pòrro que los havia pegat N'Espardenyeta.

El Rei se va posar fet un Nèro, i hauria esclafat un re amb ses dents.

N'Espardenyeta des cap d'un parei de dies s'exclama:

—Ja ès hora de tornar es jornal an el Rei.

Se vest de jardinera, i ben enllestida, i endiu-menjada, i amb una canastra de flors i una lliure de sabò fluix, passa per davant ca'l Rei, cridant:

—¡Qui 'm compra flors! ¡Hala qui les me compra!

El Rei la sent, guaita p'es balcó, la veu, la fa pujar, i li compra totes ses flors.

S'estornella, com davallava s'escala de ca'l Rei, unta de sabó ets escalons.

Des cap d'una estona torna passar amb una altra canastra de flors, cridant amb tota sa forsa:

—¡Qui 'm compra flors! ¡Hala qui les me compra!

El Rei la torna sentir, treu es cap an es balcó, la veu, i li crida que puig.

—¡Que davall Vossa Reial Majestat, respòn ella, si les vol a ses flors! ¡No estic jo per pujar tantes d'escalas!

An el Reili va fer tanta de gracia aquesta sortida, que ja és partit, pegant fua cap avall per s'escala.

—I va fer més via que no volgué.

Amb so sabó que N'Espardenyeta li havia posat, llenegà, i redolant redolant, com un tronc, no s'aturà fins abaix.

Va tenir un breverol a sa closca, un bras tret des floc, un peu torsut, un genoi plomat i un parell de peladures i cops blaus.

Li escapaven uns crits i uns bels que resplandien dins es cervell, i los devien sentir d'un quart lluny.

Quant va sebre que era que li havien untada s'escala de sabó, digué:

—¡No pot esser ningú més que sa gran polissona de N'Espardenyeta! Deixau-la-me fer! ¡les m'ha de pagar totes plegades!

Quant estigué bo, un vespre se desfressà de pelegrí, i se'n va a ca N'Espardenyeta, i *toc! toc!*

—¿Qui és? digueren de dedins.

—Un pobre pelegrí qui demana posada per aquesta santa nit, digué el Rei.

—¡A una altra porta en donen dos! va respondre N'Espardenyeta.

—¡Jesús! diu Na Margalida, ¡quin mal cor que



tens! ¿T' agradaria que t' ho diguessen a tu, si anaves pelegrinant p' el mon?

—Però ¡si no més tenim tres llits! digué N' Espardenyeta.

—Ja sortiré jo des meu, digué Na Margalida.

—I a on has de jeure tu? li demana N' Espardenyeta.

—Damunt s'estorí, davora sa porta des corral! contesta Na Margalida.

—No res, no res; des teu pa faràs sopes, digué N' Espardenyeta.

Na Margalida se'n va, i obri an es pelegrí. Li dona sopar, i el fa colgar dins es seu llit.

Ella va jeure damunt s'estorí, davora sa porta des corral.

N' Espardenyeta, sospitant que aquell pelegrí no era cosa bona, tancà sa seua cambra en fort de part dedins.

Ell el Rei se'n hagué de tornar així com e-hi era anat. No se pogué venjar.

Tot atxul·lat, li va estrènyer abans de s'auba, perquè no el coneguessen.

A's vespre que vengué devant, se'n hi torna, desfressat de pelegrí també; i *toc! toc!*

—¿Qui és? cridaren elles.

Un pobre pelegrí que demana posada per aquesta santa nit! diu el Rei.

—Ai de bo! diu N' Espardenyeta, que va conèixer aquella veu. ¿Vol dir es un altre pelegrí? ¡Anit passada ja'n vengué un! ¡Deu esser cap hostal aquí!

—¡Jesús! s'exclama N' Antonina, ¡quin mal cor que tens! Si obrírem an es de nit passada, bellament porem obrir an aquest.

—Jo me 'n gordaré com de caure! exclama N' Espardenyeta.

—Ja li obriré jo! diu N' Antonina.

—¿I que també consentiràs a jeure damunt s' estorí, davora sa porta des corral, per que ell puga jeure dins es teu llit? diu N' Espardenyeta.

—Sí que hi consent! diu N' Antonina.

—Idò endavant ses atxes! diu N' Espardenyeta.

N' Antonina se 'n va, obri an es pelegrí, li dona sopar, el fa colgar dins es seu llit, i ella se jeu damunt s' estorí, davora sa porta des corral.

N' Espardenyeta, que ja veia massa clar que allò era el Rei, que n' hi cercava fer una de grossa, se tanca dins sa seua cambreta en fort: i a jeure s' ès dit.

Ell el Rei se 'n hagué de tornar altra volta així com e-hi era anat. No se pogué venjar.

Tot axul·lat, li va estrènyer abans de s' auba, per que no 'l coneguessen.

Es vespre que vengué davant, e-hi torna, resolt a fer estelles.

Desfressat de pelegrí, s' acosta a ses portes; i *toc! toc!*

—¿Qui ès? cridaren elles.

—Un pobre pelegrí que demana posada per aquesta santa nit! digué el Rei.

N' Espardenyeta tot-d'una el va conèixer, i no pogué aguantar pus.

—¡Qui fa tres, ase ès! digué ben rebenta, però que ses altres no la sentissen. ¡L' he d' escalivar a s' alicorn anit, com som dòna!

¿I que fa ella? Se guardà prou de fer ets estuforns dels altres vespres, i diu a Na Margalida i a N' Antonina:

—Ja me 'n encarrec jo anit d' obrir-li, donar-li sopar i colgar-lo.

Se 'n va i li obri. El fa seure a sa taula, li treu un sopar de primera i un vi d'aquell que diu: aquí som jo.

Ell n'era molt devot, i venga tìmbola i altra tìmbola, i al punt estigué més gat que una sopa. No s'aguantà pus a sa cadira, i quedà estès en terra, tan llarc com era.

¿Que fa N' Espardenyeta? Se 'n va a dur s' estorí que tenia baix des llit, e-hi posa el Rei damunt; i, estira qui estira, l' arrossega fins davora una finestra que mirava dins es jardí real.

Amb tota quanta forsa pogué treure, l' alsa p' es dos caps de s' estorí; el posa, així com pot, damunt sa finestra uberta de pint en ample; pega tirada a un cap per amunt, i amolla s' altre cap a defora; i el pobre Rei, ja hu crec, va prendre es cap-avall més que depressa.

Su abaix e-hi havia uns rosers tan alts i tan grossos, que ses soques eren com sa cama d' un homo, i hi va caure com un tronc.

Sa seua roba se va fer benes, i es seu cosset, podeu pensar, quedà fet un llatze, tot cops blaus, peladures i escarrinxades, i amb moltes de pues dins sa carn viva.

Amb sa tomversa i amb sa sanc que li ratjaven ses ubertes, prompte hagué escorxat es moix.

Veent-se d'aquella manera, que no hi havia part del seu còs que no li fés mal, se posa a cridar com un desesperat; i li escapaven uns gemecs i uns re-meulos lo més esglaiosos.

Es criats senten allò; e-hi acudeixen corren el me troben dins es roser, d'aquella manera.

L' agafen; el duen dins es llit. Es metges l' embenen de cap a peus; i va haver mester un bon grapat de dies per curar-se.

Ajgut dins es llit, jurava i perjurava que s' havia de venjar de N' Espardenyeta; jurava i perjurava que havia de beure de sa seua sanc.

Ella ja hu crec que hu va sebre. S' entres-sentí de quant es metges el donaren per bo; i la dòna se preparà.

Fa una nina de pedàs, la colga dins es llit, li ferma an es coll un budell ple d' arrop i an es cap una cordellina que per davall es tapament anava davall es llit.

Aquell mateix dia guaitava per sa finestra, i veu el Rei venir tot xarpat.

—Mirau, diu a ses germanes, no estic gaire fina. Si vé ningú a cercar-me, digau que me 'n som anada un poc a colgar.

Se 'n entra dins sa cambreta; i, en lloc de colgar-se, s' afica davall es llit.

Al punt *tac!* vataquí el Rei.

—¿Que hi ha res de nou, senyor Rei? digueren Na Margalida i N' Antonina.

—¿A on és N' Espardenyeta? demanà ell, amb uns uis que li espiratjaven.

—¿Creurà que no estava gaire fina, i se 'n és anada un poc a colgar? li contestaren.

El Rei, sense mesclar cerimonies, se 'n entra tot remolest dins sa cambra, resolt a fer-ne una d' ase i seca.

Afina sa nina de pedàs colgada, i se creu que és N' Espardenyeta.

L homo no hi veia de rabia.

—¡Ah polissona! s' exclama. ¡Ja no me 'n faràs

pus! ¡Ara t' hi tenc! ¿Que no te recordes d' aquell pic que te 'n vengueres a la mala hora de la nit, desfressada de la mort, i me feres menjar allò... aquells set...

Aquí N' Espardenyeta pega tirada a sa cordellina, i sa nina de pedàs ¡capadeta que sí!

El Rei, com e-hu veu, se cremà més encara.

—¡Ja hu crec, va dir, que te 'n recordes! ¡Jo sí que me 'n recort! ¿I també te 'n deus recordar de quant m' untares s' escala de sabó, i hi vaig redotar, i me vaig xapar es cap, me vaig treure un bras des lloc, me vaig tòrser un peu, me vaig plo-mar un genoi, i vaig quedar ple de cops blaus?

N' Espardenyeta torna pegar tirada a sa cordellina, i sa nina de pedàs ¡capadeta que sí!

A les hores sí que se cremà fort el Rei.

—¡Ja hu crec, va dir, que te 'n recordes! ¡Jo sí que me 'n recort! ¿I també t' deus recordar de quant m' engatares, i me vares tirar per sa finestra, damunt aquells rosers, i vaig romandre casi aspidat?

N' Espardenyeta pega altra tirada a sa cordellina, i sa nina de pedàs ¡capadeta que sí!

El Rei aquí cuidà a fer es tro.

—¡Ja hu crec, va dir, que te 'n recordes! ¡Jo sí que me 'n recort! ¡I tens desvergonya per dir que sí, sa més fresca del mon! ¡Ara les me pagaràs totes!

Mentres deia això, venta s' espasa, encivella ventai a sa nina de pedàs, li taia es cap i es coll, es budell se romp, i s' arrop se posa a ratjar.

Al punt tot es llit anà arrop.

El Rei, cregut de que allò era sanc, i per cumplir es jurament que havia fet de beure de sa de

N'Espardenyeta, e-hi muia es dit, el se du a sa boca; i, quant veu que aquella *sanc* era tan dolça i tan dolça, torna muia i a xuclar.

Muia qui muia i xucla qui xucla, li espasà tota sa rabiada que duia; i se comensà a recordar de sa gran garridesa, galania i agudesia de N'Espardenyeta, i mudà de vert en blau.

—¿Quina l'he feta? ¿Quina l'he feta? se posà a pensar. Però ¿quina l'he feta?

¿Que me 'n direu?

Ell li investí tal pena i tal esclator de cor, que rom en plors, com un nín petit.

—¡Mesquinet de mi! deia s'aubercoc. ¡Som un ase! ¡som un porc! ¡meresc fermar! Però ¿què he fet? ¿què he fet? ¡He morta N'Espardenyeta, s'al'lota més garrida i més viva i més aguda que se fos vista mai! ¡l'robava es cor de tots es qui la veien! ¡l no n'hi havia cap que m'agradàs tant! ¡O quina al'lota que era aquella! ¡Fins i tot sa sanc tenia més dolça que la mel! Es ver que jo havia jurat beure de sa seua sanc; però, per cumplir es jurament, m'hauria bastat fer-li un taiet a un dit, sols que 'n fos sortida una gotineua i que la hi hagués llepada amb sa llengo! ¡Som una bístia! ¡Meresc fermar! ¡A on e-hi ha un dogal? i jo me teix me fermaré, si no hi ha ningú que me ferm! ¡Haver morta N'Espardenyeta, s'al'lota que més m'agradava per casar-m'hi! ¿Què he de fer de viure, si ella és morta? ¿Què he de fer de viure? ¡Cap feina hi tenc p'el mon! ¡cap! ¡cap! Aquesta espasa que li ha taiat es coll a ella, ¡que s'acor dins es meu pit, i que fassa ui tot!

Dient això, el Rei se posa sa punta de s'espasa demunt sa post des pits, i anava ja a acorar-la-se;

però tot amb u. N' Espardenyeta surt de davall es  
llit, i s' hi planta davant, tota xaravella.

—Que tir s' espasa, senyor Rei, diu ella. ¿Es a  
mí que 'm vol? Vemetaquí.

El Rei, com la se veu davant viva i sana i més  
xalesta i galanxona que mai, tot-d' una quedà de  
pedra, però aviat li pujà una alegria i una gauban-  
sa que se pensava tornar boig.

—¡Mos hem de casar! digué ell,

—¡Ja hu hauriem d' esser! digué ella.

El Rei se 'n anà a ca-seua a fer enrengar tot es  
*tu autem* per ses nesses; i donà tanta pressa i tot-  
hom va fer tant s' aviona, que dins tres dies tot  
estigué a punt de pastora mfa. No hi ha que dir  
que no estigueren per N' Espardenyeta, perquè es  
mateix dia ja va haver enllestit tot lo que havia d'  
enllestir.

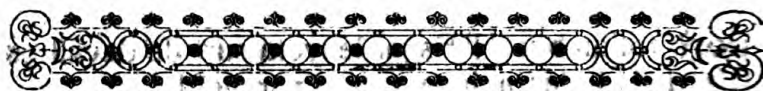
I arribà es dia de fer-se s' esclafit, i se va fer, se  
casaren, i n' hi va haver d' ast i olla i sarau i fes-  
tes i balls i alimares, tot lo que va esser bo.

I el Rei i N' Espardenyeta, governant es seus  
vasalls, visqueren i gaudiren amb molta de pau i  
concordia anys i més anys; i encara son vius, si  
no son morts.

*La Punta, agost de 1892.*







## ES DOS BESSONS <sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un homo que tenia una pollina, una cusseta i un jardinet.

Era molt afectat de pescar; però sempre duia es frare, vui dir, no tocava escata mai.

Un dia agafà un peixet lo més airós i garrit; i, quant li treia s'am, sentí que deia.

—¡No 'm menges, si vols estar bé! ¡No 'm menges, si vols estar bé!

—¡Ves si 't tiraré, tant com m'has costat! digué aquell homo.

—No m'has de tirar; diu es peix. M'has de rentar amb aigo dolsa, ben rentat. La mitat d'aquesta aigo l'has de tirar a ses rebranques des portal de ca-teua; s'altre mitat l'has de posar dins dues ampolletes, i guarda-les ben guardades. De mí n'has de fer tres bocins: es cap done 'l a sa dòna, es còs a sa pollina, i sa cova a sa cussa.

---

<sup>1</sup> La 'm contaren En Toni Garrit, de Sant Llorens, i dues criades, Na Rosa Pons, de Sineu, i Na Catalina Pellicer, de Manacor. També he tenguda present la rondaia que publicà el distingit poeta i escriptor mallorquí D. Mateu Obrador i Bennàsser amb lo títol *Los tres fills del Rey* dalt la *Revista Balear* de 1872, pp. 141-143 156-159 172-175 i 189-191.

Aquell homo hu va fer així; i heu de creure i pensar que de cada rebranca des portal va sortir una espasa de tan bon trempe, que taiava un cabei a l'aire, i s'hi porien mirar de tan lluenta que era; i des cap d'una temporadeta sa dòna tengué dos bessonets, tant consemblants, que qui 'n veia un, veia s'altre; i sa pollina dos cavallets rotjos, tant consemblants també, que qui 'n veia un, veia s'altre, tant s'assemblaven; i sa cussa dos quissos, i també qui en veia un, veia s'altre, de tan que s'assemblaven.

Es dos bessons se feren grans, i eren lo més ben plantats i més vius que una centella. Un havia nom Juan, s'altre Bernat.

Es dos cavallets i es dos quissos se feren grossos de tot. Valien uis per mirar; i tant per córrer, com a forsa com a brega, no hi havia qui los fés arreconar.

En Juan i En Bernat en tenien un per-hom.

Son pare estava tot alabat amb tan bona nescia. Un dia treu ses dues ampolletes d'aquella aigo, i diu an En Juan i an En Bernat:

—Jau això. A ningú pot pertocar millor que a voltros. Mentres estiguen estil·lades, com ara, serà senya de que vos diu bé; tot-d'una que s'embuiaràn, serà que vos diu malament.

En Juan un dia alsa es cap, i diu an En Bernat.

—Me'n vaig a cercar el mon. Te deix sa meua ampolleta. Quant la veges que s'embui, ja sabràs que significa. A reveure!

Pren sa seua espasa, se posa damunt es seu cavall, crida 's seu ca, i toca soletes.

Camina caminaràs, des cap d'una partida de dies se'n entra dins un barranc molt fondo i estret,

i assetsuàixi s'ent un plant tendre i viu, que xapava es cor. Camina un poc més, i troba fermada a un uiastre, una fadrineta d'una quinzena d'anys, gallardíssima, amb una cara com un sol, amb uns cabells rossos, que li pegaven més avall des genois.

L'home va romandre sense polsos, boca closa, però amb sos uis ben badats.

—Lo que no li venia a sa llengo, li sortia p'ets uis.

A la fi romp dient:

—¿Però què fas aquí, bella jove? ¿qui t'ha fermada? ¿què és tant de plorar? Parla per amor de Deu, que aquí me tens, prompte a donar sa meua vida i tot, si és necessari, per salvar-te!

—¡Ah, bon jove! respòn ella. Som sa més desgraciada de baix de la capa de Deu. Aquí estic esperant la mort, esperant que venga un drac de set caps a engolir-me. Es seu amagatai es una cova d'aquest barranc; surt cada setmana i se menjaría tota sa gent d'aquesta nació, si no li duguessen una fadrina de quinze a vint anys. Cada setmana treuen sorts entre ses que som d'aquesta edat; i sa que li toca, la duen aquí, i la deixen fermada. Avui m'ha tocat a mí, i no m'ha valgut esser fia del Rei. Ja hu sabs ara perque estic així i perque plor.

Aquí la pobreta va refermar es seu plant, i es singlot i ets espaumes com que l'haguessen d'acabar de tot.

—¡Ves-te'n, ves-te'n de pressa! pogué dir a la fi an En Juan. Ves-te'n per amor de Deu! que's drac no's pot estorbar!.. Tu que pots fogir, fuig! que no fassa dues morts en lloc d'una.

—¡Jo fogir! digué En Juan. ¡Jamai... mentres no pugues fogir tu davant! O tu te salvaràs o tots e-hi romandrem.

—¡Ah bon jove! deia ella. ¡Com se coneix que tens tan bon cor com poca noticia d'aquest drac que m'ha d'engolir! No t'ho cregues poder combatre amb ell. Ademés des set caps, en lloc de pell, té una closca tan gruixada i tan closa, que no hi ha armes que li puguén fer res; mentres no li afinin una junteta que té davall es pits. Si allà li poguessen clavar sa punta d'una espasa, al acte cauria sec. Però ¡ai! que es cavallers més valents i esforçats que son sortits a combatre amb ell, no los han vists pus; tots los ha fets benes.

Encara sa fia del Rei estava amb sa paraula a sa boca, quant se comensa a sentir un trepig i retornar uns bramuls, que, com més anava, més aprop i més vius eren. Feien arrissar es cabeis i tremolar tot aquell barranc. Era es drac de set caps, que se'n venia com la bala, amb totes ses boques ubertes, tirant foc p'ets uis, pegant tals verduques amb sa coa, que, si feria cap soca, maldament fos d'auzina o d'uiastre, la capdellava.

En Juan, lluny de fogir, comanant-se a Deu de tot cor, posant-se bé damunt sa sella, aficant fort es peus dins els estreps, cridant *¡coratge! ¡coratge!* an es cavall roig i an es ca, amb s'espasa amb una mà i s'escut amb s'altra, envest es drac, pegant-li una mala fua. Tant forta va esser, que el feu recular; però s'animal amb un bot ferest s'hi aborda i ja estigueren embolicats. I es drac, clavades i més clavades amb totes ses seues barramentes; i En Juan, espasades a dreta i a esquerra; i es cavall roig, que se tornava amb ses dents i amb ses potes; i es ca, que hu feia de tot amb sos claus i amb ses ungles. Cap n'hi havia que no fes tot quant sabia i podia, cap que flaquetjàs un punt; però no se coneixia gens qui sortiria triumfant.

Podeu fer comptes sa fia del Rei si devia clamar de bon-de-veres a Deu i a tots es sants, per que hi sortís es seu defensor.

En Juan, a la fi, jugant es tot p' es tot, pega esperonada an es cavall, s' afica per entre es set caps des drac, mirant ben arreu si li afinaria sa junta que tenia baix des pits; arriba a afinar-le-hi; i amb tota quanta forsa li quedava, acora allà s' espasa, i hi afica tota sa fuia.

Es drac se sent ferit de mort; exhala un bramul aborronador, pega una revinglada espantosa, i cau sec dins una bassa d'e sanc negra, que li brollava de sa ferida siulant. Tenia es cor xapat de mig a mig.

En Juan tot-d' una li taia ses llengos des set caps, les s' amaga, i se'n va i desferma sa fia del Rei.

—Ja te'n pots anar en voler, li digué quant l' hagué desfermada.

La pobreta, podeu pensar, no sabia que fer-se d' agraïda i contenta. Li donà milions i milions de gracies; volia fort i no 't mogues, que l' acompanyàs a ca-son pare; però no 'l pogué treure d' aquestes:

—Ja no m' has de mester. T' he salvada amb s' ajuda de Deu. Tu tens ses feines a ca-teua, i jo a fer mon cap envant.

Bé va pregar i tornà a pregar. No'l pogué tòrser. Despedint-se d' ella, se'n anà barranc endins.

Sa fia del Rei, corrents i botant, bòtxa d'alegría, arriba a la ciutat.

Arribar-hi i temer-se'n tot-hom, va esser tot u. I tots l' enrevoltaven, fent crits i bots, i no la deixaren fins que la tengueren dins es brassos del Rei

i de la Reina, que cuidaren a fer ui de contents que estigueren.

El Rei tot d'una fa fer unes dictes: que es present es qui ha mort es drac, i se casarà amb sa seua fia.

Passaren dies i més dies, i ningú se presentava; fins que n'hi hagué un d'arriscat, que se'n anà dins es barranc, troba es drac mort i estès devora aquell arbre a on fermaven ses fadrinetes de quinze a vint anys, i diu:

—Ja sé que faré: li tai es set caps, los present an el Rey, i diré que som jo qui l'he mort.

Dit i fet, taia es set caps, i se presenta amb ells a la cort, cridant:

—¡Jo som qui he mort es drac! ¡jo som qui l'he mort!

Al punt un avalot de gent el tengué enrevolt: t, i tots li cridaven ¡viva!, i l'abrassaven, i el besaven. L'acompanyaren en triump a ca'l Rei.

El Rei, així que veu es set caps, diu:

—Paraula de Rei no pot mentir: tu seràs el meu gendre.

La Princesa, quant li presentaren aquell arriscat, el se mirà bé, i no'l va conèixer.

—Això no és es cavaller que matà es drac! deia.

—Però ¡sí ha duit es set caps! li deien.

—Maldament; no és ell, vos dic! responia ella.

—Paraula de Rei no pot mentir, se va esclamar son pare. Ell ha presentats es set caps, es ell qui l'ha mort.

Se prepararen ses nesses i sarau per llarc.

I sa fia del Rei, que no feia sino plorar, porque deia que aquell no era es qui havia mort es drac.

Arriba es dia de fer-se es casament; i quant ja



estava tot hom endiumenjat i anaven a comensar, se presenta un cavaller amb un cavall roig i un ca. Era En Juan, que havia tenguda noticia de ses dictes del Rei, i se'n venia per que li donassen lo que s'havia guanyat.

La princesa el veu, i pega un crit esglaiador.

—¡¡Es ell!!! diu, i cau desmaiada.

No varen entendre los circumstants aquelles paraules, i deixaren conversar aquell cavaller, que va dir.

—Senyor Rei, ¿se conté veritat que ha fetes fer unes dictes: que es qui ha mort es drac, se casarà amb sa fia de Vossa Reial Majestat?

—Sí, que és ver! diu el Rei.

—Idò, jo som qui l'he mort! diu En Juan.

—Proves! proves! exclama el Rei.

—En tenc que ningú es capaç de desfer-les-me! diu En Juan.

—¡Mal és de creure! diu El Rei ¡si n'hi ha un que ha presentats es meteixos caps des drac!

Es cavaller feu un poc de returada. Tot hom se creia que havia romàs confús.

—Senyor Rei, digué, tots ets animals ¿que no solen tenir llengo dins sa boca?

—De manera que sí! diu el Rei.

—Idò anau a mirar aquells set caps veiam si n'hi tenen! diu En Juan.

E-hi anaren a mirar-ho, i no n'hi trobaren: los ho havien taiada.

Aquí aquell cavaller contà lo que havia passat; se treu ses set llengos, anaren a provar-les an es set caps; i ja hu crec que hu varen esser ses llengos des drac.

A-les-hores sa fia del Rei tornà en sí; i se troba



en mig de ses mansbelletes i crits de triomf que tot-hom feia an' el cavaller des cavall roig i des cà.

—Aquest 'ès qui'l matà! se posa a dir ella, jaquest, i ningú més que aquest!

Tot-hom, i el Rei més que ningú, va creure que era així; i manà a l' acte que aquell qui havia volgut fer la trempe des ses caps, el fermassen a ses coes de quatre cavalls i el fessen trossos, i així una altra vegada aniria més alerta a enganar la gent.

I es cavaller de ses set llengos se casà amb sa fia del Rei.

I no vos dic si hu varen esser mai vistes ses nesses i ses festes que s' armaren.

I heu de creure i pensar que es dos noviis se'n pujaven sovint damunt una torre molt alta, per estendre la vista, i ell li feia explicar a ella tot lo que destriaven.

Un dia que el cel estava ben clar, ell afina un casal que blanquetjava lluny, ben lluny.

—¿Què es allò tan enfora i que blanquetja tant? diu ell.

—Allò 'ès, diu ella, es *Castell de Liorna que qui hi va, no torna*.

—Ja hu voldria jo veure que jo hi anàs i no tornàs! diu ell.

—Per amor de Deu, diu ella, no 't passes aquesta p' es cap. Pots estar ben segur que no tornaríes. De tots es cavallers que hi son anats, que son molts, però ben molts, cap n' 'ès tornat.

En Juan va moure altra conversa, dient entre sí mateix.

—¡E-hu veurem idò si tornaré!

¿Què me'n direu? Ell un dia, amb excuses d'

anar a cassar, pren es cavall, crida es ca, i ¡per  
avall s'ès dit! tot dret. an es *Castell de Liorna*.

Arriba, veu una partida de batiports p'en terra,  
no sab què ès allò; i se planta damunt es portal,  
una jaia més lletja que el pecat.

—¡Ferma aquest cus! diu ella, ¡ferma aquest cus,  
que 'm vol mossegar! ¡Ferme 'l! Si no tens fermai,  
jas aquest cabeil!

Se'n arrabassa un; i En Juan, botant des cavall,  
sense cap mala sospita, el pren; i per no sentir pus  
sa jaia, ferma es ca.

Encara no havia acabat de fermar-lo, com sa te-  
rra s'obri, i s'engoleix ca, cavall i cavaller.

Sa jaia va fer una riaia escandalosa.

An aquell moment mateix En Bernat mirava s'  
ampolleta que En Juan li havia deixada, per veure  
si s'embuiava gens; i notà que s'aigo cop en sec  
torna térbola, lo mateix que sa d'un bassiot que la  
remolquen.

—Es meu germà, diu, està en perill. Me'n vaig  
a ajudar-li.

Ensella es seu cavall roig, pren sa seua espasa,  
crida es seu ca; i ja ès partit.

Camina caminaràs, tengué la bona sort d'arribar  
a la Cort.

Sa fia del Rei, vestida de dol, se passava gran  
part del dia damunt sa torre més alta per veure si  
destriaria p'en lloc es seu marit que tornàs.

Ja hu crec que colombrà En Bernat amb so ca-  
vall i es ca; i se va creure que era En Juan.

Davalla botant ets escalons de tres en tres, amb  
quatre grapades se lleva es vestit negre i se'n  
posa un de festa, i se'n va corrents a rebre aquell  
qui venia.

Tot-d'una que li arriba, s'aferra per ell, tota plorant d'alegría.

—Ja 'm pensava no tornar-te veure pus, espòs meu estimat! li deia. ¿I què ès estat aquesta tardansa! ¡Digue'm-ho tot! ¡conte'm-ho tot!

En Bernat, vos ho podeu figurar, estava com un beneit. Ni entenía sa fia del Rei, ni comprenía com era que feia allò, ni sabía per on prendre.

—Senyora Princesa, li digué a la fi, estic segur que m'ha errat.

—No t'he errat no, deia ella.

—Li dic, Senyora Altesa, que m'ha errat! deia ell. Me dona es nom d'espòs i jo desgraciadament no tenc sa ditxa d'esser-ho de Vossa Altesa.

—Ja hu éts! deia ella. ¡Jo no sé per què fas això!

D'una paraula vengueren a una altra, i arribaren a aclarir qui era un i qui era s'altre.

En Bernat contà es pas de s'ampolleta, i sa fia del Rei ses ganes que En Juan havia demostrades d'anar an es *Castell de Liorna que qui hi va, no torna*.

—Ja hi digué anar ell, digué En Bernat. Idó ara hi aniré jo. O tornarem tots dos o hi quedarem tots-dos.

Be 'l pregaren que no hi anàs, que era debades.

No 'l pogueren aturar.

Parteix; arriba an es *Castell de Liorna*, veu aquella partida de batiports p'en-terra; no sab que puga esser allò. Se planta damunt es portal aquella meteixa jaia, més lletja que el pecat.

—¡Ferma aquest cus! diu ella, ¡ferma aquest cus, que 'm vol mossegar! ¡Ferme 'l! Si no tens fermai, vataquí aquest cabeí.

Se 'n arrabassa un des cap, i le hi dona.

—No l'he mester, diu En Bernat. Es ca nq mos-sega.

—¡O si, que ja arreveixina es pel! ¡ja s'afúa! cridava sa mala veia.

—¡Com no vos ha feta bossins! diu En Bernat, pegant bot des cavall i agafant-la p' es coll.

—¡Si no 'm treis es meu germà! li diu, ¡si nq 'l me treis a ell, es cavall i es ca, aquí meteix el dimoni vos ne du!

—¡Jo no sé a on son! ¡no sé a on son! diu ella.

—¡Si no los me treis, vos auec! diu En Bernat.

I li pega tal estreta que li feu treure un pam de llengo.

—¡Amollau-me! ¡amollau-me idò! deia sa bruixa.

L' amolla; i, amollada, s' arrabassa un altre cabei, el ferma a un batiport, pega tirada, i sortí En Juan a cavall i amb so ca, que se cuidava estellar de xacota que feia.

Es dos germans se donaren un abràs d' aquells d' aquells.

Llavò se recordaren de lo que los havien dit, que hi eren anats tants i tants de cavallers i no 'n tornava cap mai.

—Tots deuen esser davall aqueis batiports, digueren ells.

En Bernat torna agafar sa jaia p' es coll.

—¡Si no alsau tots aqueis batiports, vos trec es carcabòs!

Com ella va veure que anava de bo, així com pogué, diu que sí; i se 'n va de batiport en batiport. Passava es cabei per una baula, tirava, i de cada un sortien un enfilai de cavallers, lo més plantosos i ben tractats. Tots eren fiis de reis o comtes o marquesos.

Com tots foren defora i se veren i se parlaren i cadascú explicà lo que li havia succeït, varen veure ben clar que aquella mala veia era estada sa causa de sa dissort i enterrament de tots.

—¿Què li hem de fer? clamaren tots.

—Ara hu veureu, diu En Bernat, i acabussa es dos cans a sa jaia.

S'hi afuaren es dos cans; i, darrera aqueis es dos cavalls roigs; i, darrera es dos cavalls roigs, es cavalls de tots èts altres cavallers; i de sa mala bruixa no'n quedà ni la pols. En Barrufet en va fer festa.

An es cavallers los va caure molt de toc aquell pas.

Com se veien sans i bonis i lliberts, després de tant de temps d'estar encantats, no hi cabien de goig i gaubansa.

Volgueren tots acompanyar En Juan a la seua cort, i podeu fer comptes quina rebuda los degueren fer.

¿Què me'n direu? Ell a ca'l Rei enrangaren unes festes mai vistes, perque no hi cabien d'alegría de veure que En Juan era tornat sa i salf.

Acabades ses festes, aquells altres cavallers se'n anaren cadascú a ca-seua, i an En Bernat el casaren amb una neboda del Rei, el feren sa Segona Persona de tot es reinat. I aquells dos germans amb ses seues dones i amb tota s'altra familia visqueren anys i més anys amb salut i alegría. I encara son vius si no son morts, i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

*Torre Nova, joriol de 1895.*





## SA RABOA I S' ERISSÓ <sup>1</sup>

**A**N aquell temps que ets animals parlaven... com ses roques ara, una raboa i un erissó varen prendre plegats una escarada de taïar carts. Varen cloure sa barrina per quinze lliures, sense altra agatge que una gerreta de mel, que los ho havien de donar tot-d' una.

Los ho donaren, i s'erissó digué:

—¿Sabs què havia pensat? Que l' estojàssem p' *es dia de ses acabaies*.

—Vas malement, diu sa raboa. Peguem-li ara que és fresca, no fos cosa que llavò rancietjàs!

—¿Com ha de rancietjar, si s' escarada no més son quatre dies? diu s'erissó. I sobre-tot, si la mos menjam ara, ¿què menjarem *es dia de ses acabaies*?

—No res, diu sa raboa, després de pensar-hi una mica. ¿Vols que l' estogem? Estogem-la, i no 'n rallem pus.

<sup>1</sup> La 'm contaren mon pare, N' Antonina Corderu, de So'n Servera.  
i En Toni Garrit, de Sant Llorens des Cardessar.

L'estojaren dins una soca d'uiastre, i lo endemà a punta d'auba se 'n van an es carts, i se posen en feina.

S'erissó feia s'aviona ferm, però lo que es diu ella s'hi penjava tant com poria. Dues hores es sol alt, li entrà una vessa d'allò més maleit. Asset-suaixí se fa un poc enfora, i se posa a cridar:

—¡Què mana! ¡què mana! ¿què volem? ¿què teniu? ¿què hi ha de nou?

—¿Què ès això? diu s'erissó.

—¡Què ha d'esser! diu sa raboa. Una veinada d'una germana meua, que me crida. M'hi acostaré, veiam que vol.

Camina unes quatrecentes passes, i torna.

—¡Fiet, diu a s'erissó, sa meua germana que ha tengut un infant! i ara m'envia a damanar, per que fassa es fiol! Jo li deia a sa veinada que no hi poria anar per amor de s'escarada, que estava empegueïda de tu; i ella m'ha dit: Mira-t'hi bé! ¡no li fasses aquesta a sa teua germana, que no s'ho mereix! Desda ara 't dic que hu prendrà ben tort!

—¡Toca! diu s'erissó. Ves-hi ben descansada! Jo no mir tan prim tampoc. I sobre-tot, jo 'm poria trobar an es mateix cas, i no crec que 't sabés gens de greu a tu si jo hi anava.

—¡Vols callar! diu sa raboa. Ben contenta que me faries! No res, e-hi aniré idò.

Allà on se 'n anà sa polissona, tot-dret, va esser a sa gerreta de sa mel. La se posa an es morros, i, xucla qui xucla, li pegà un mal entretoç.

Trià una ombra que li agradava, s'hi ajaçsa, i va jeure fins que es sol se ponía de tot.

Llavò s'aixeca, fa uns quants d'estiraments, i cap a s'erissó s'ès dit.



El va trobar que no se donava raó a ses barres, taia qui taia carts, i n'havia feta una estesa fora mida.

—¿Fins ara? li va dir s'erissó, com la va veure.

—¡O fiet, no me 'n parls! diu ella. Venc amb sa fel sofregida! ¡No 'm fii de no tirar malaltia llarga de sa rabiada que he presa! ¡O quina gent més enfadosa! Jo bé los deia que frissava, que feia falta, que no poria estar pus; però ells:—Tira, no sies guixa, un dia a l'any que vens! ¡I jo que me fonía! A la fi, he dit: Feis-vos trons! i som fuita. ¡Com som raboa, que no m'hi tornaràn tragar a fer un fiol!

—¿I quin nom li han posat? diu s'erissó.

—*Na Comenselis*, diu sa raboa. Es una femelleta.

—¡Vaja quin nom més esquerrà! diu s'erissó.

—¡Un nom que li escau de lo miller! contesta sa raboa.

—*¡Na Comenselis!* deia s'erissó entre ell mateix. ¡No li veig es demble!

¡Quin rebumbori hauria mogut si se tem que lo que havia *comensat* era sa gerreta de sa mel a fer-se avall!

Lo endemà se 'n tornen a s'escarada. Se posen en feina; i, si poc fenera estava sa raboa es primer dia, manco hi estigué es segón.

S'erissó cuidava a fer ui de tant poc que se planyia; ara ella los menava por ferm an es carts, i li sabia un greu de l'ànima haver-los de fer gens de mal. Dues hores es sol alt, sa vessa la doblegà de tot; i va dir petit, que s'erissó no la sentís:

—¡Que 'n fassen es beneits de feina, que jo no 'n som pus!

Cop en sec se posa a cridar!

—¿Què mana? ¿O què mana? ¿Què teniu, tant de cridar? ¡Ja vos sent!

—¿I ara? diu s' erissó.

—Una veinada d' una cosina meua, que me crida! diu sa raboa. M' hi acostaré veiam que vol.

Se fa unes quatrecentes passes enfora i torna.

—¿Què es estat? diu s' erissó.

—¡Què ha d' esser estat! diu ella. Un altre enganx: una cosina meua que s' ès casada, i me convida a noces. Jo he dit a sa veinada: Ja li diràs que tot està per rebut; que no hu prenga tòrt si no hi vaig. Es que no pot esser per cap vent del mon! Tenc una escarada, i no puc deixar. Ja he abusat massa des companyó; i ¡bona som jo per fer fer sa somereta a ningú, i per menjar-me ses flors i no voler ses agostenques! Però, fiet meu dols, sa veinada s' ès posada a dir: —¡Mira, no li fasses aquest despreci a sa teua cosina, que no 'l se mereix! I ¡quina ès ella! Prou que hu ha dit: ¡Que venga! Si no vé, que no 'm torn mirar pus a sa cara! Ja la hi diràs!

—No tindràs altre remei que haver-hi d' anar! diu s' erissó.

—Però, diu sa raboa ¿i que ès just que tu hages de palancatjar aquí com un negre amb sos carts, i jo me 'n haja d' anar de ses meues?

—Però es una cosina, i an es parents los han de fer obsequi! diu s' erissó. Sobre-tot, ja hu rescabalaràs un altre dia.

—No res, si no 't sab greu, e-hi aniría idò! diu sa raboa.

—Ves-hi descansada! diu s' erissó.

Allà on se 'n anà sa polissona va esser a sa gerre-

ta de sa mel. La se posa an es morros, i, xucla qui xucla, la va fer més de mitja. Sa torca, s'ajassa a una ombra, i jeu qui jeu, no li bastava cor per aixecar-se. Hora baixa de tot, diu:

—¡Es cotri! que es sol s'enrama de tot, i s'erissó me menjarà.

S'aixeca, fa un parei d'estiraments, i cap a s'erissó s'ès dit.

El va trobar suant tanta gota, taia qui taia carts, cansat i mort.

—¿Fins ara? diu s'erissó com la veu.

—¡O fii meu dols! no me'n parls! diu ella. No havia presa cap rabiada tan grossa mai! No m'escap d'*una encòliga*! Per força m'ha d'esser caigut còme plom lo poc que he menjat. No hi tornaré pus a nosses. ¡Vaja quina mort! ¡l venguen principis i més principis, un bo i s'altre millor! ¡l allà te movien un renou, si no prenies de tots! I tasta això, pren això altre, una espipelladeta no més; veuràs que es de gustós. I hala, no fasses s'empegueït! Tu no hu deus trobar bo! ¡l jo que deia: ¿l això que ha d'esser un mai acabar? ¿Que vos feis comptes que es meu ventre es un avenc? I llavò venguen nous, i mel'les torrades, i oreianes, i bunyols amb mel, i llavò es ball. I no ballis tu! i ja la tendreu armada! I jo que me fonía! Sobre tot, e-hi ha hagut d'haver un estira-muixell ferest, per poder-me'n desllapissar.

—¿l que li diuen an aquesta cosina teua, tan enfadosa? diu s'erissó.

—*Na Mitgelis.*

—¡Vaja quin nom més *desivers*! deia s'erissó entre ell mateix.

¡O quin rebumbori hauria mogut, si se tem que era sa gerreta de sa mel que s'era feta *mitja*!

Lo endemà se 'n tornen an es tai des carts, i se posen en feina.

Qui s' hi posà de bon de veres va esser s' erissó; ara sa raboa li pegava amb tota calma. Havía mester mitja hora en cada cart. I cada instant la veien aturada pèr treure-se ses espines.

Encara es sol no era dues hores alt, com digué entre ella meteixa:

—Això no va pus. ¡Cart torn jo, si torn prendre una escarada de taiar carts! ¡Ja los taiarà s' erissó! O el dimoni, si los hi vol!

I ja se posa a cridar ben fort:

—¿Què mana? ¿Què mana, dic? ¿Què voleu? ¡Ja vos sent! ¡no som sorda!

—Y ara? diu s' erissó.

—Me criden, i me pareix que es una veinada d' una fia d' una cosina germana meua...

—Ja t' assegure, diu s' erissó, que aquestes veinades i cosines mos posen terra a s' escudella fort!

—¡No me 'n parls, que ses dents me 'n prúen! diu sa raboa. No res, m' hi acostaré veiam que vol.

Se fa devers quatrecentes passes lluny i torna,

—¡Vaja quina passada! diu sa raboa. ¡Ell com que se sien pactades!

—¿I què ès estat? demana s' erissó.

—¡Què ha d' esser estat! diu ella. Una tia d' una cosina germana meua que s' ès morta, i una veinada ès venguda a fer-m' ho a sebre i a dir que m' esperen per fer-li s' enterro.

—¡Aquesta sí que mos ès bruta! diu s' erissó. ¿I te 'n hauràs de tornar?

—I no hi vages tu! diu sa raboa, i sa primera que diràn, que me som feta dolenta. I ben clar que m' ho ha dit sa veinada:—Hala! anem! que tot-hom

t'espera, i no la se'n duràn, ni l'enterraràn que tu no hi sies! I jo que li he dit.—Pero si tenc una escarada de carts amb un altre, i ha tres dies que no he fet brot de feina per enganxos que són sortits.—No la fasses an aquesta de no venir! ha dit sa veinada. No la fasses! si no vols que tot-hom te pos sa llengo damunt!

—No hi ha remei, diu s'erissó; e-hi hauràs d'anar!

—A mi'm sab greu anar-hi i no anar-hi! diu sa polissarda.

—Toca! ves-hi descansada! i ja hu rescabalaràs un altre dia! diu s'erissó. Torna tant prest com pugues.

—D'això no tengues ansia! diu sa raboa.

I ja li ha estret cap a sa gerreta de sa mel. Encara no li va haver arribat, com ja la tengué an es morros, i xuclà fins que n'hi hagué gens. No més quedà un poc de solam, quatre remelsos.

Veu una ombra bona, e-hi posa ets ossos de pla, i va jeure fins que es sol s'enramava de tot. Llavò s'aixeca i se'n va a s'erissó. El va trobar que no havia desmaiàt un punt del dematí ensà, i ja tenia tots es carts abaix.

—¿Fins ara? digué ell, més de mig cremat.

—¿Fins ara! digué ella. ¿Que'm tiren d'una passa, si torn pus a cap enterro! Ja'm pensava que no acabarien mai! ¿Si n'haguessen tenguda tanta de cantera com jo es qui cantaven, aviat hauriem estat llests! Pero ell li amollaven gorga plena, i com que no se poguessen aturar. I anada d'assí i d'allà; i ara drets, i ara asseguts, i ara a la gotzó. I jo que no sé quantes vegades ja volia pegar grapada a sa morta, i tirar-la dins es

vas; i així en seriem sortits amb un aixec! ¡O quin greu que 'm sab de no haver-ho fet!

—¡Vols callar! diu s' erissó. ¡Això no es pas de fer!

—¿I es pas de fer, acabar sa paciència d' una *pressona*? diu sa raboa, espiant-li ets uis.

—Fieta! diu s' erissó. A un cas d' aqueis, no hi ha més que sofrir, i punt en boca.

—Pero sabs que hu té de mal de fer una *pressona* tan prima de consciència! s' exclama ella. Tant de fe per sa feina com som jo, que no es p' es meu geni estar aturada ni veure ningú que hi estiga! Sols Deu ho sab sa pena que he passada, sa rabiada que he presa! Sobre tot, estic ben segura que me sortiran ses rabiades que he preses aqueis tres dies, me faràn tirar malaltia!

—¿I què li deien an aquesta tia de sa teuà cosina que heu soterrada? demana s' erissó.

—¿Què li deien? N' *Acabelis*, diu sa raboa.

Es pobre erissó tampoc afinà es demble an aquell diantre de nom.

—¡N' *Acabelis*! deia ell. ¡Vaja quina casta de noms! Mai n' havia sentits de consemblants.

Lo endemà dematí s' erissó se 'n hagué d' anar tot-sol an es carts.

Sa raboa havia passada una nit de perros. No més havia pogut dormir de com se 'n anà a colgar, una horeta post es sol, fins lo endemà a trenc d' auba. No hi havia cap part des cos que bé li digués, tenia febre i tot. Eren ses tres rabiades que havia preses d' haver hagut d' anar a fer es fiol de Na *Comenselis*, a ses nocces de Na *Mitgelis* i a s' enterro de N' *Acabelis*, i no haver pogut taia casi cap cart.

S'erissó s' ho va beure, i li va dir:

—No te mogues, fieta, a veure si sues! i t' espassarà. Treu-t' ho des cap an això de ses rabia-des! I no tengues ansia! ja los acabaré an es carts jo tot-sol. Lo que importa que estigues bona per ses *acabaies*.

I se'n hi va anar an es carts; i encara hi havia mitja hora de sol, i ja los tenia tots amb so rabassell per amunt.

Se'n va tot satisfet a contar-ho a sa raboa; que en va estar tan contenta, aquella noticia li va donar tant de gust, la va compondre tant, que va esser lo meteix d'un llum que s'apaga de tot de tot perque no té oli, i cop en sec li umplen ses encruies.

—Erissonet des meu cor, va dir ella, fii meu dols estimat; crec que demà mateix porem fer ses *acabaies*. Has de creure i pensar que he suadet prou! som una dona nova! ¡No me'n puc avenir, fiet! ¡Avui dematí tau *abacuada*, i anit tan xalesta!

—Idò demà, diu s'erissó, anirem ben dematí a donar a rebre s'escarada.

Lo endemà hi anaren tots dos; l'amo los ho va rebre, i los dona ses quinze lliures; i més xalests que un Pasco se'n van a fer ses *acabaies*, a menjar-se sa gerreta de mel.

Sa raboa la sospesa, i diu:

—¡Ell no pesa serrines! ¿Què deu haver tengut aquesta mel?

S'erissó hi guaita, i va perdre totes ses colors.

—¡Aquesta sí que m'ès bruta! va dir. ¡Ell ès buida!

—¡Buida! diu sa raboa. ¿Vol dir no més era de boca que la volies per ses *acabaies*?



—De boca i de cor! exclama s' erissó.

—Ja se veu! diu sa raboa. ¡Jo, si fos tu, callaria!  
¿Això és passada de fer, empassolar-te tota sa mel?

—Que 'm tirin d' una passa, diu s' erissó, si som jo que la m' he menjada! ¡Tu deu esser ell!

—¡Així m' has d' acabar de jeure! deia sa raboa, fent estabetxos.

Després de molt d' escobletjar-se, sa raboa diu:

—Mira, serà bo de fer aclarir qui es que la s' ha menjada.

—Mostrau com! diu ell.

—Mos ajeurem d' esquena, amb sa panxa an es sol, diu ella. Es qui tenga sa panxa que li llui, aquell serà que la s' haurà menjada.

—Sí que m' agrada s' idea! diu s' erissó. Ara mateix mos hi porem posar.

S' ajegueren d' esquena amb sa panxa an es sol. Es pobre erissó amb so cansament des dies passats queda a l' acte més adormit que un tronc. Sa raboa no 'n tenia tanta de són. Com el veu tan adormit, s' aixeca agafa sa gerreta, la gira amb sa boca per avall demunt sa panxa de s' erissó, en cau sa mica de solam, amb sa ma le hi escampa bé per tot, i ja hu crec que aquella panxa lluí una cosa de no dir.

Torna sa gerreta an es mateix lloc, i se posa a estamenetjar s' erissó.

—¡Hala, marxando! li deia. ¡Mira-le 't an aquesta panxa teua! ¡Obri ets uis i mira-le 't bé, i hu veuràs si 't lluu o si no 't lluu.

S' erissó se despert, la se mira, i com la se veu tan lluenta, va quedar sensa polsos.

—¡Es ver que me lluu sa panxa, va dir; però més ver és encara que jo no he tocada sa mel!

—¡Ell negaríes que no hi ha Deu! deia sa raboa i per afegitó li va tirar ses mil llàstimes.

S'erissó estava fet un Nero; i se 'n pensà una de bona.

—Mira, diu a sa raboa, no som romàs associat amb aquesta prova que hem feta. Tu dius que som jo que m'he menjada sa mel; jo dic que éts tu. Deu del cel ja hu sab qui és, i no 'm parlem pus. Ara per ara, provem-mos a córrer, i es qui guanyarà, aixecarà ses quinze lliures de s'escarada.

—¿Tu corredor? diu sa raboa. Pot esser que hu sies, pero no 'n tens ses trasses.

—¿Sabs que són això? diu s'erissó. Escuses de mal pagador, por de perdre.

—Es teu mentider! exclama ella. Mos porem provar en voler.

—Idò demà dematí contesta ell.

Allà davora hi havia una paret ben dreta, que feia partió a dos sementers, i devia tirar mil passes de llarc.

—Es cós serà aquesta paret, diu s'erissó. Partirem d'aquest cap, un per cada banda. Com serem a s'altre cap, giram; i qui primer tornarà esser aquí, aquell haurà guanyada s'acció.

—Bé! bé! diu sa raboa, ben segura de guanyar.

No se'n poria avenir que s'erissó se volgués provar amb ella a córrer. Aquesta confiansa la va dur a perdre.

S'erissó en sa nit se'n anà a cercar una partida de parents seus, i en feu posar un cada cinquanta passes ran ran paret, amagats dins es romaguers i matul·los que hi havia, ensà i enllà a sa vorera. A sortida de sol s'erissó era an es cap de paret d'on havia de partir. Compareix sa raboa, i diu:

— ¡Hala! Lo que s' ha d' empenyorar, que se vengui! Sortiguem-ne! que fris.

— Vaja idò! diu s' erissó.

S' erissó se posa a sa part que hi tenia ets seus parents amagats, sa raboa se posa a s' altra; i a la la una! a les dues! a les tres! *sus!!!* parteixen; i de d' allà.

Sa raboa se 'n anava ben atacada, i d' en tant en tant cridava:

— Erissó, a on és?

— ¡Aquí som! responia s' erissó que hi havia amagat un poc més envant.

— ¡El dimoni és! deia sa raboa, com el se sentia davant.

I ella ataca qui ataca, i tornava cridar:

— Erissó, a on és?

— ¡Aquí som! responia un altre erissó més envant.

— ¡El dimoni és! deia sa raboa, debanant més espès.

Arribà a fer ui de córrer; pero, com sempre que cridava—Erissó, on és?, li responia es qui estava amagat més envant de s' endret a on ella se trobava, sempre sentí que li responien de davant, i no va conèixer que fossen veus diferents.

Sobre-tot, cent passes abans d' arribar an es cap d' on eren partits, s' erissó, que no s' era mogut d' allà, guaita i se posa a dir-li:

— ¡Hala, cul feixuc! ¡Ell com que vages a la mort!  
¡Ell com mous un peu, s' altre ja ha posada rel!  
¡Meues son ses quinze lliures!

Sa raboa ja no va arribar. Girà en coa, i fogí fent flamada i tirant un enfilai de flastomies, que com que tot allò s' hagués d' encendre.

S' erissó regalà un real mallorquí a cada un des  
parents que li havien aidat, i ell amb sos altres  
doblers va viure ric i ple fins que va esser mort.

I jo me 'n vaig venir  
amb un retalonet de formatge;  
i es moixos p' es camí  
*mèu! mèu!* m' hi arribaren  
i no me 'n deixaren bossí.





## SA RONDAIA D' EN VIT <sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era una mare que tenia un fii i una fia:  
En Vit i Na Catalineta.  
En Vit era ben dormidor i poc afectat d'  
anar a escola, i es dematins no hi havia qui l' ai-  
xecàs.

Un dilluns, abans de s' auba, se 'n va sa mare a  
espigolar, i deixa dit a Na Catalineta:

—En tocar *Ave Maria*, ja cridaràs En Vit, i que  
se 'n vaja a escola. Cride 'l ben fort fins que se  
sia aixecat. Damunt sa cadira des capsal des llit té  
sa robeta que s' ha de posar.

Com tocaren ses *Ave Maríes*, Na Catalineta les  
va dir, i se 'n va a sa cambra d' En Vit, i sa posa  
a cridar ben fort.

—Vit, aixequa 't, que ma mare hu ha dit.

—Jo no m' aixec! diu ell.

—Mira, jo aniré a fer venir la vergueta, i t' atu-  
parà.

---

<sup>1</sup> La 'm contaren ma mare i mon bon amic Mn. Bartomeu Cortès,  
prevere, de Clutat.

—Ves-hi! diu En Vit.

Se 'n hi va, i diu:

—Vergueta, ves a atupar En Vit! perquè no vol fer lo que ma mare ha dit.

—Jo no hi vaig, diu sa vergueta. Ell me rompria, tan prima com som; i es mancabs serien meus.

—Jo aniré a fer venir el foc, i te cremarà! diu Na Catalineta.

—Ves-hi! diu sa vergueta.

Na Catalineta se 'n hi va, i diu:

—Foc, ves a cremar la vergueta, perquè la vergueta no vol atupar En Vit, i En Vit no vol fer lo que ma mare ha dit.

—Jo no hi vaig, diu es foc. ¿I ara no veus que per una mica de verga, que no hu paga es parlar-ne, no deixaré aquesta partida de tions que tenc dins es fogó?

—Jo aniré a fer venir l' aigo, i t' apagarà! diu Na Catalineta.

—Ves-hi! diu es foc.

Na Catalineta se 'n hi va i diu:

—Aigo, ves a apagar el foc, perquè el foc no vol cremar la vergueta, la vergueta no vol atupar En Vit, i En Vit no vol fer lo que ma mare ha dit.

—Jo no hi vaig, diu l' aigo. Ell amb sa foria que du es foc, tota me beuria, i no 'n cantarien pus galls ni gallines de mí.

—Jo aniré a fer venir el bou, i te beurà! diu Na Catalineta.

—Ves-hi! diu l' aigo.

Na Catalineta se 'n hi va i diu:

—Bou, ves a beure l' aigo, perquè l' aigo no vol apagar el foc, el foc no vol cremar la vergueta, la

vergueta no vol atupar En Vit, i En Vit no vol fer lo que ma mare ha dit.

—Jo no hi vaig! diu el bou. Sobre-tot, ¡no sé com no veus que tan dematí sa set per força l' he de tenir an es clotell! Si tu me diguesses: ves a tal sementer segat de fresc, que ses espigoleres encara no 'n son passades; així ja t' escoltaría més!

—Jo aniré a fer venir la trava, i te travarà! diu Na Catalineta.

—Ves-hi! diu el bou.

—Na Catalineta se 'n hi va, i diu:

—Trava, ves a travar el bou, perquè el bou no vol beure l' aigo, l' aigo no vol apagar el foc, el foc no vol cremar la vergueta, la vergueta no vol atupar En Vit, i En Vit no vol fer lo que ma mare ha dit.

—Jo no hi vaig, diu la trava. ¡Sabs que té de força el bou! ¡i poc devot que és de mí! Ell amb una estrevada me faría benes!

—Jo aniré a fer venir la rata, i te tairà! diu Na Catalineta.

—Ves-hi! diu la trava.

Na Catalineta se 'n hi va. i diu:

—Rata, ves a tair la trava, perquè la trava no vol travar el bou, el bou no vol beure l' aigo, l' aigo no vol apagar el foc, el foc no vol cremar la vergueta, i la vergueta no vol atupar En Vit, i En Vit no vol fer lo que ma mare ha dit.

—Jo no hi vaig, diu la rata. Si tu me diguesses: a tal part e-hi ha un niu de gorrions o mel'leretes o altres herbes, me faríes escoltar. Pero ¡una trava! ¡Ell sabs que 'n té de poca de llecor!

—Jo aniré a fer venir el moix, i te menjarà! diu Na Catalineta.



—Ves-hi! diu la rata.

Na Catalineta se 'n hi va, i diu:

—Moix, ves a menjar la rata, porque la **rata** no vol taïar la trava, la trava no vol travar el **bou**, el bou no vol beure l' aigo, l' aigo no vol **apagar** el foc no vol cremar la vergueta, la vergueta no vol atupar En Vit, i En Vit no vol fer lo que ma mare ha dit.

Com es moix sent Na Catalineta, ja ha **pegat** llongo cap a la rata, i la rata cap a la trava, i la trava cap an el bou, i el bou cap a l' aigo, i l' aigo cap an el foc, i el foc cap a la vergueta, i la **vergueta** cap an En Vit, i En Vit pega bot des llit, se vest amb una grapada, i cap a escola, falta gent; i Na Catalineta que se va haver de tirar p' en terra de riaies que tenia.

I jo me 'n vaig venir  
amb un capellet de vidre,  
i ets al·lots p' es cami,  
¡maquets i maquets!  
tot el me romperen  
i no 'n vaig arribar bossí.





## UN PAS QUE LI SUCCEÍ A SANT PERE AMB EL BON-JESÚS I ETS ALTRES APÓSTOLS <sup>1</sup>

---

**Q**UANT el Bon-Jesús anava p' el mon amb St. Pere i ets altres Apòstols, s'estrengué una vegada que feia tres dies que no 'ls era passat res p' es canyó més que sa mica de saliva, i, com poreu pensar, sa talent los comensava a petxucar de casta forta.

El Bon Jesús assetsuaixí pren muntanya i jper amunt s'ès dit! i diu an ets Apòstols:

—Agafau una pedra perhom, carregau-la-vos i veniu-me darrera.

Així hu feren ets Apòstols; pero es qui trià sa pedra més menuda fonc St. Pere, amb s'idea de tenir-la més bona de dur.

Quant foren a sa cucuia d'aquella muntanya, el Bon Jesús ¿què fa? Dona la bendició an aquelles pedres, i totes tornaren pa; i ets Apòstols jja hu crec! jnyama! jnyama! an aquell pa amb sa talent rabiosa que me duien.

An es que li digué tort, fonc St. Pere, porque

---

<sup>1</sup> M' ho contà ma mare, al cel sia ella i tots los morts.

com era tan petita sa pedra que s'havia carregada per no cansar-se, es bossí de pa també va esser es més menut.

L' homo, com se va veure tan nafrat, s'exclama:

—Ja 'm valdrà per vegada!

—¿Què me 'n direu? Ell dins un parei de dies el Bon Jesús amb sos Apòstols i St. Pere pren muntanya de bell fresc, i diu an ets Apòstols:

—¡Hala si agafau una altra pedra, i pitjau-me a darrera!

Ets altres Apòstols agafen una pedra perhom per l'estil de s'altra vegada: ara St. Pere, per no tornar romandre atxul'lat i amb so pa més petit que ets altres, s'aferra a una pedra tres o quatre tants més grossa que ses d'ets altres.

Pero ses raons foren a arribar aquella pedrassa an es cuaió d'aquella muntanya. Com e-hi arribaren, St. Pere suava tanta de gota, i casi no poria tornar alè.

I ¿què vos figurau que digué an ets Apòstols el Bon Jesús a-les-hores? Les digué:

—Posau aqueixes pedres en-terra! i asseis-vos-hi damunt!

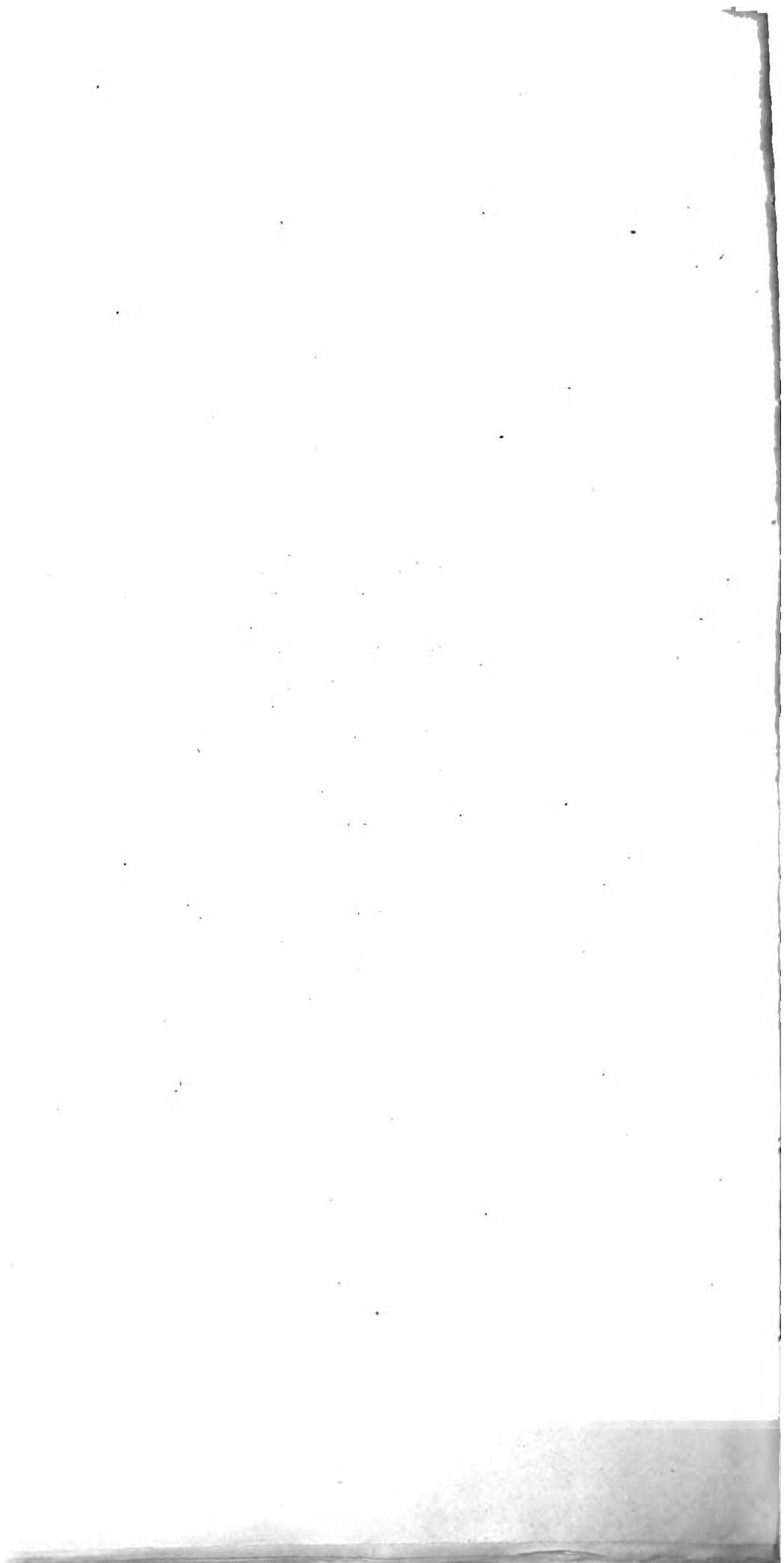
Ets altres Apòstols, sense recapitoletjar gens, s'asseuen damunt aquelles pedres i ben bon seure que hi feia, tan cansats com anaven des pujar sa muntanya carregadots amb sa pedra.

Es cap-turat va esser St. Pere, que confiava de que el Bon Jesús tornaria pa aquella grandiosa pedra que li havia costat tant de pujar; pero l' homo ¡ben alerta a badar boca! porque el Bon Jesús no n' hi tiràs qualcuna d'aquelles que deixaven ets homos sense polsos.



Aquest tom I de l'APLEC DE  
RONDAIES MALLORQUINES  
s'acabà d'estampar a la  
Ciutat de Mallorca  
a Ca'n Sebastià  
Pizà dia 30  
de janer de  
l'any del  
Senyor  
1915





## RONDAIES MALLORQUINES





APLEC  
DE  
**RONDAIES MALLORQUINES**

D' EN  
JORDI DES RECÓ  
(ANTONI M.<sup>a</sup> ALCOVER PRE.)

---

SEGONA EDICIÓ

---

**TOM II**

---

AMB LLECENCA DE L' ORDINARI

---

EDITORIAL IBERICA

---

Passeig de Gracia, 62

BARCELONA

MCMXIII

Es propietat de l'autor, qui se  
reserva tots els drets que la  
lleí li concedeix.



## TAULA

|                                     | <u>Pàgines</u> |
|-------------------------------------|----------------|
| GUARDAUVOS DE PEDRA REDONA, DE CA   |                |
| QUI NO LLADRA I, D' HOMO ROIG . . . | 1              |
| EN PERE DE SA COCA . . . . .        | 49             |
| ES PORT DE SA CIBOLLA BLANCA . . .  | 39             |
| EN PERE POCA POR. . . . .           | 77             |
| ES SOLDADET DE SA MOTXILLA. . . .   | 97             |
| LA POMARRINA . . . . .              | 109            |
| EN PERE TORT . . . . .              | 117            |
| SA FIA DEL SOL I DE LA LLUNA . . .  | 140            |
| L' AMO DE SO-NA-MOIXA . . . . .     | 166            |
| LA PRINCESA BELLA . . . . .         | 174            |
| ES FII DES PESCADOR . . . . .       | 198            |
| LA FLOR ROMANIAL. . . . .           | 229            |
| EN GOSTÍ LLADRE . . . . .           | 241            |
| TRES GERMANS DESXONDITS. . . . .    | 263            |
| SA COMTESSA SENSE BRAÇOS . . . . .  | 270            |
| ES POAL FLORIT. . . . .             | 284            |
| ES REIM DEL REI-MORO AMB SET PAMS   |                |
| DE MORRO . . . . .                  | 288            |



# FE D'ERRADES

## I

### Aplicació indeguda de sistema

Com aquest tom se va haver d'estampar, trobant-se l'autor fora de Mallorca i d'Espanya, i voliem que sortís amb l'ortografia de les recents *Normes Ortogràfiques* de l'Institut d'Estudis Catalans en quant son aplicables a les formes dialectals del català de Mallorca, el bon amic que 'ns feu el favor, que li agraïm coralment, de corregir les proves, se va veure devegades embuiat en l'envitricollament que du sempre tota ortografia nova, i li passaren per alt, entre altres coses, les següents:

I. E-HI, E-HU. El tom du casi sempre aqueixes grafies en lloc de *hi, hu*, essent així que *e-hi e-hu* sols s'han de posar a començament de frase o de període o quant tals partícules dins una frase van darrera una paraula acabada en consonant. Sempre que tals partícules vagin darrera una paraula acabada en vocal, just s'ha de posar *hi hu*.

II. AL-ACTE, AL-AIRE i demés formes semblants. Pertocava posar: A L' ACTE, A L' AIRE, etc. perquè, si ho reparau bé, la *l*, en tals casos, pega fort demunt la vocal següent.

III. G.M. Aquest sò (*prepalatal-fricatiu-sonor*), tan freqüent en català, pertocava posar-lo, no amb *j* com hi està dins casi tot el tom, sino amb *g*, com determinen les Normes de l'Institut.

IV. A una partida de bandes l'adverbi de modo *assetsuaixi* se posa amb una partida de guionets: *a-set-su-aixi*. No veim que hi haja cap motiu prou fort per haver de posar tals guionets.

V. DESTRIY, FIY, TRAYDOR, etc., A moltes de bandes hi ha grafies així. Es una aplicació equivocada de la dièresis, que segons *Les Normes* sols s'ha de posar quant la *i* no forma diftong amb l'altra vocal. Si hi forma diftong, ja no hi ha d'haver dièresis.

VI. QUE. Hi ha molts de *que* conjuncions que estan amb accent, quant no mestocava posar-n'hi quant el *que* es pronom relatiu i tònic.

VII. ENQUANTRE. A diferents bandes està posat així en lloc de *encuantra*.

VIII. CIULAR, CIULO amb tots els derivats. La *c* de la 1.<sup>a</sup> edició s'havia de substituir per *s*, puix tals mots venen de *siblu*.

IX. PERQUE. A moltes bandes hi ha la confusió que hi havia a la primera edició entre el *PER QUE* interrogatiu o expresiu del fi i el *PERQUE* explicatiu i motival. La major part dels escriptors no fan aqueixa distinció, pero pertoca fer-la.

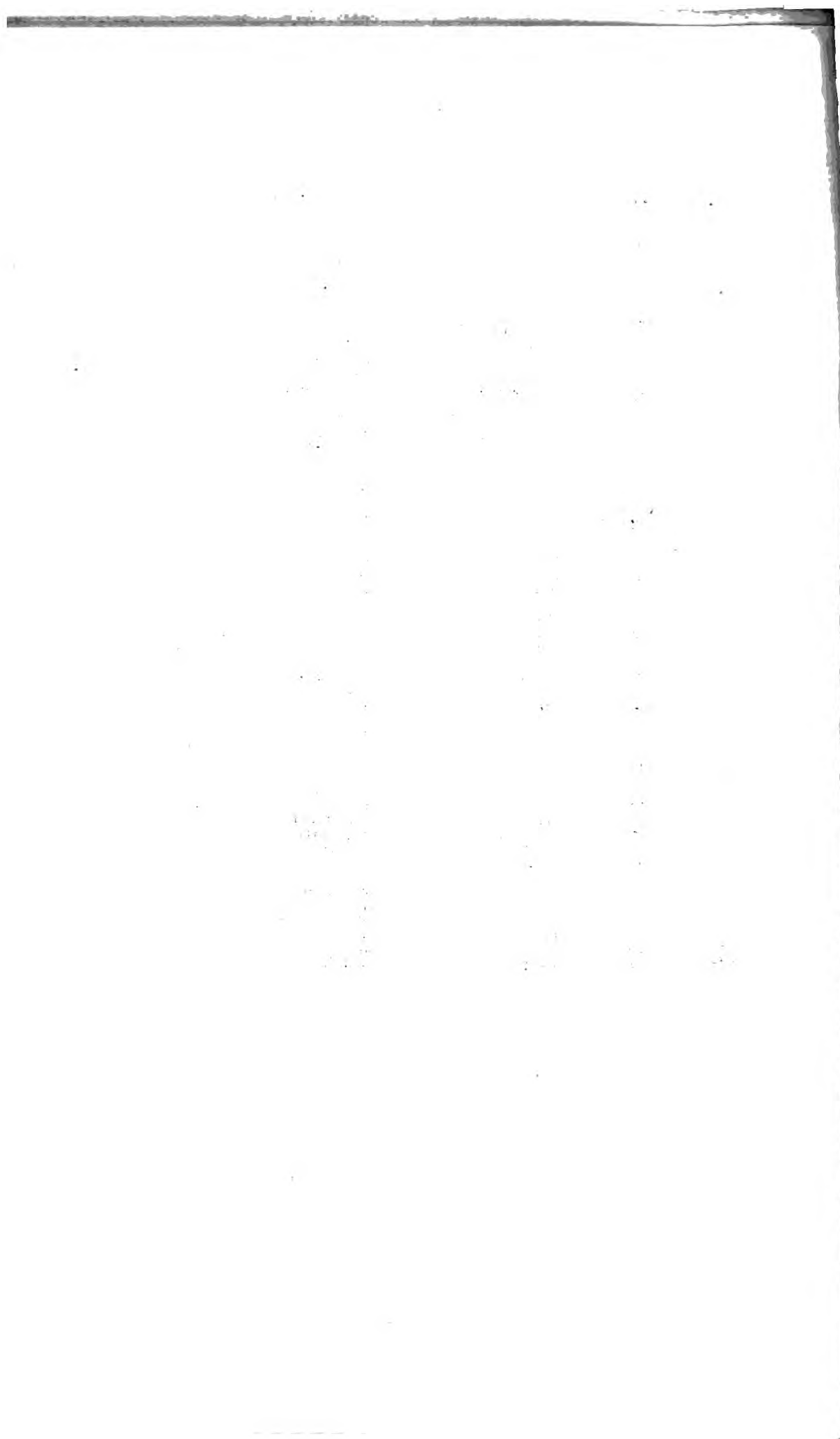
X. El so de *l* prolongada (*l:l*) devegades està així com a la 1.<sup>a</sup> edició, amb *ll*, allà ont pertoca estar sempre amb *l:l*.

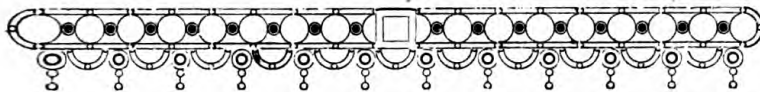
## II

### Errades ocasionals

| Plana | Retxa | Diu                 | Ha de dir           |
|-------|-------|---------------------|---------------------|
| 16    | 20    | dute 'n             | du-te 'n            |
| "     | 21    | aon                 | aón                 |
| "     | 22    | hon                 | on                  |
| 17    | 28    | estesso             | estesos             |
| 18    | 15    | miraréu... trobaréu | mirareu... trobaren |
| "     | 26    | estrenyer           | estrényer           |
| 23    | 32    | per a               | per                 |
| 24    | 10    | colços              | colzos              |
| 26    | 29    | havía               | era                 |
| 34    | 22    | poréu               | poreu               |

| Plana | Retxa | Din             | Ha de dir      |
|-------|-------|-----------------|----------------|
| 36    | 4     | sabrèu          | sabreu         |
| »     | 15    | arrib           | arrib.         |
| 38    | 14    | heu             | sou            |
| 41    | 4     | de              | he             |
| »     | 5     | polissó         | polissó        |
| »     | 6     | riura           | riure          |
| »     | 26    | agos            | egos           |
| 45    | 35    | creurem         | creure 'm      |
| 46    | 5     | selvem          | salvem         |
| 47    | 32    | aver-se         | esser-se       |
| 50    | 3     | cad             | cap            |
| »     | 14    | dur-los-men     | dur-los-me 'n  |
| 53    | 17    | deslletigar     | desllatigar    |
| 55    | 8     | Acostem-mo-s'hi | Acostem-mos-hi |
| 56    | 23    | Pert sont       | per on         |
| 57    | 16    | el homos        | ets homos      |
| 60    | 8     | aturarem        | aturàrem       |
| »     | 31    | sai             | sa             |
| »     | 33    | e h             | hi             |
| 69    | 18    | havia           | era            |
| 71    | 28    | guia            | güla           |
| 72    | 20    | captan          | captant        |
| 73    | 1     | moeun           | monen          |
| 74    | 14    | hem             | em             |
| 78    | 22    | temer           | tèmer          |
| 79    | 19    | havien          | eren           |
| »     | 31    | ierres          | terres         |
| 80    | 24    | parents         | parets         |
| »     | 26    | fes             | fer            |
| 81    | 1     | haver-hi        | esser-hi       |
| »     | 22    | pereça          | peresa         |
| 89    | 21    | preparet        | prepare 't     |
| 93    | 15    | hagen           | hàgen          |
| 94    | 20    | tors            | tots           |
| 110   | 34    | ha              | es             |
| 111   | 24    | aqui            | aquí!          |
| 120   | 34    | perdrer-los     | perdre-los     |
| 122   | 19    | aplegà          | aplegà         |
| 124   | 6     | mí              | mi             |
| »     | 9     | demanem         | demanen        |
| 125   | 25    | fixava          | fixava         |
| 127   | 6     | arrabasseu      | arrabassau     |
| 128   | 8     | demanavem       | demanàvem      |
| 144   | 6     | casetas         | casetes        |
| »     | 15    | cem             | com            |
| 209   | 3     | hem             | em             |
| 215   | 24    | spirituó        | esperite-tuó   |
| 218   | 29    | agrad           | agrat          |
| 230   | 3     | ce              | de             |
| »     | »     | fen             | fe 'n          |
| 233   | 30    | jalta           | falta          |
| 236   | 3     | feten           | fé-te 'n       |





## GUARDAU-VOS DE PEDRA REDONA, DE CA QUI NO LLADRA I D'HOMO ROIG <sup>1</sup>

---

**A**ixò era i no era... Bon viatge faça la cader-  
nera. Un aumut per voltros, i per mi una  
barcella...

Heu de creure i pensar que una vegada hi hagué  
un pare que tenia dos fiis, i era tan pobret que,  
com estava per a morir, los crida, i los diu:

—Fiis meus, voltros e-hu veis, no vos puc dei-  
xar doblers ni terres, perque no 'n tenc; però així  
meteix vui fer testament, i vet-aquí lo que vos deix:  
vos deix aquest consei: guardau-vos sempre de  
pedra redona, de ca qui no lladra i d'homo roig.

Aquell homonet se va morir (al cel sia ell i tots  
los morts); i En Juan, es fii major, cansat de patir  
fam, un día arriba a dir:

—Me'n vaig a córrer mon, a veure si trobaré  
gens de ventura; que es massa sobrat haver d'  
anar sempre gavatx buit.

---

<sup>1</sup> La 'm contaren En Toni Garrit de Sant Llorenç, Na Maria Alber-  
ti de Fornalutx, Mn. Juan Ferriol Pre. de Sineu, i Na Rafela Servera  
Calona de So 'N Servera.



Se posa ses cames an es coll, i ja es partit.

Camina caminarás, arriba a un torrent que venia ben gros. Afina una filera de passadores, i pren per demunt elles. N' hi va haver una que, en lloc de quadradencia com ses altres, va esser redona; e-hi posa es peu demunt, sensa recordar-se gens des consei de son pare; es peu li llenega, sa pedra redola, i ja me tengueren En Juan de copes dins es torrent, graponetjant per dins s' aigo, bevent a la vela. Gracies que va sebre nadar; si no 'n sab, es torrent el se 'n hauria duit.

—¡Mal viatge sa pedra redona! digué com va esser sortit. I no es que mon pare no m' ho deixás ben estirat an es testament que 'm guardás d' aquesta casta de pedres.

Estava tot xop, se treu sa roba, l' estén an es sol, i aixuta la se torna posar, i e-hu dona a ses cames de bell nou i de d' allà.

Camina caminarás, des cap d' un parei de dies passa per devant ses cases d' una possessió.

E-hi havia a's mig de sa carrera un canot, boca closa i d' un aspecte ben dolent. Es ca comença a acostar-se, cap baix cap' baix. Es beneit d' En Juan li pègá una uiada i seguí es més descansat del mon; i deia entre sí meteix:

—¡Vaja quin animalot! ¡Ell e-hi ha ca i mig! Però té ses ombres mortes ferm. Per mi no més deu esser bo per esbutzar pans i buidar niarons.

Com acabava de dir això, sent tot-amb-u un renou d' ungles i una tenaiada feresta an es ventre de sa cama.

Era es canot, que li havia pitjat derrera; i com va veure sa seua bona, li pegá fua i clavada, i girá en redó cap a ses cases, com si res fos estat.

—¡Ai! cridá tot-d' una s' aubarcoc d' En Juan, girant-se derrera, i passant la vista des ca qui fogía a sa ferida qui ratjava; i de sa ferida qui ratjava, an es ca qui fogía. ¡Ai dic! I e-hu es estat aqueix dimoni que m' ha mossegat! ¡Mai li hagués pegat un llamp! ¡Ai dic! ¡Ai, que 'm fa de mal! ¡Ai que la m' ha capolada! ¡Ja no caminaré pus! ¡Ai, Bon Jesuset meu i tots es Sants del cel! ¡Ai!

Ell se va haver de seure. Tenía es calçons esquixats i plens de sang; sa sang li regalimava raig seguit, i sa varca tota n' estava remui.

I li veien es forats des claus, i se sentía unes ponyides que li feien veure estels, i això que ja era prop de mig-día.

Afina un pou un troç lluny, i se 'n hi aná, així com pogué, a rentar-se sa ferida. Dins un forat des coll des pou veu un niu d' aranya, se posa terenyina demunt ses clavades, s' ho ferma amb un troç de faldar de sa camía que se va esqueixar; i coixeu, coixeu torná prendre es bobiot.

—¡Ja es estada una bona passada aquesta! deia, fent sa llagrimeta. ¡I es dimoni feia es *santo baixo*! ¡Això que jo 'l m' havia mirat, i hu 'vía reparat que no lladrava! Però ¿aont m' havia de creure que a les sordes me pegás tal estreta? I no es que mon pare no m' ho deixás ben estirat an es testament que me guardás de ca qui no lladra! No hi ha remei! ¡planetes que hem de córrer!

Camina caminarás, passava terres i més terres sensa veure ningú. Feia sa nit allà aont li agafava sa fosca, i manjava lo que trobava p' es camp. A la fi un día, hora baixet, colombrá unes cases de pos-sessió.

—Aquí m' aturaré, diu ell, veiam si me donarán cobri per anit.

Com e-hi arribava, surt demunt es portal l' amo d' allà, que era un roig mal-pel, que, es veure 'l no més, ja afartava.

—¡Alabat sia Deu! diu En Juan.

—¡Per a sempre! diu l' amo. ¿I aont tirau, germá?

—Me 'n vaig a descobrir mon.

—I ¿que heu d' emperiolar?

—¡Fosca! Ja-hu veis. Som un pobre que no tenc aont caure mort, i he dit: me 'n vaig a veure si trobaré cap ventura.

L' amo el se mirá bé, i tot-d' una ja va veure de quants de punts se calçava; i li diu:

—¿Que vos voleu llogar amb mi?

—Ja que hu heu dit, peguem-mos de barrina.

—Mos hi porem pegar; però abans te vui fer de present una cosa.

—Digau.

—¿Se conté veritat que es tractes son així com los fan?

—Sí que es ver.

—Idò si clovem sa barrina, ha d' anar amb aquests pactes; que has de fer tot quant te manaré, i just així com t' ho manaré; que es qui primer se penedirá de sa barrina, li han de treure un aixinguer <sup>1</sup> de s'esquena; i que, en cantar es mussol, sa lloga ha d' haver acabat.

—Bé, bé, va dir En Juan sense pensar-hi gens.

Ell se pegaren de barrina, la feren i va quedar. Bé li costá des pebre. Aquell amo era es més polissó que es sol escaufava, i sa madona per lo

---

<sup>1</sup> Corda amb que fermen el nas del carro o l' espígó de l' arada an el jou.

meteix. Llogaven missatges amb aquests pactes, los mataven de feina, ells se 'n volien anar; sols que no los haguessen de treure s' aixinguer de s'esquena s' afluixaven de sa saldada; en haver-n' hi qualcún de pel arreveixinat i que no se deixava qualcar, sa madona se 'n pujava demunt es lledoner de devant ses cases, sabia escarnir es mussol de lo millor, l' escarnia, i l' amo tot-d' una deia:

—¡Ei, estornell! ¿Sents es mussol? Sa lloga ha acabat. Entregue 'm es llençol, i si no te 'n vas més que de-pressa, te prenc penyora.

I es missatge no tenia més remei que prendre ets atapins.

¡En bon amo era caigut En Juan!

Eren ses messes des sembrar. Lo endemà ben dematí l' amo el crida, li entrega es parei i dos sacs, de cortera cada un, i li diu:

—¡Hala' veste 'n an es sementer, i ja hi hauries d'esser. I mira bé lo que 't dic. Has de tirar tota aquesta llevar sensa desfermar es sacs. I bé sabs quins son es nostros pactes: que has de fer tot quant te diga.

—Bé, bé, diu En Juan. ¿I que no hem de pegar una roegada així mateix?

—Pren un tasco de pa i una grapada de figues seques, diu l' amo, i no vengues a mig-día. Sa criada ja 't durá es dinar.

En Juan se posa demunt es parei; i menja qui menja, se 'n aná cap allá ont li digueren que era es sementer.

E-hi arriba, descarrega es sacs, i diu:

—Però bé, ¿quin possible es fer lo que l' amo m' ha comanat? ¿Com he de sembrar? ¿Com he d'

escampar sa llevor, si no puc desfermar es sacs?  
¿Que se deu fer comptes l'amo que jo sia cap  
bruixot? Sobre tot, que sembr el dimoni, si no va  
a desfermar es sacs.

—¿Sabs que faré jo? digué, des cap d'una bona  
estona de sucra ets ais, per veure com se'n desfe-  
ria d'aquells trunfos. Encendré sa pipa, i fumarem;  
i qui ha fet avui, farà demà.

Així hu va fer, i ben passat mitg-dia s'entrega  
sa criada.

—¿I que dinau tart ferm an aquesta terra? li  
digué com la va veure.

—¿Tan tart trobes que es? respòn ella, i encara  
no veig que hages tirada gens de llevor ni hages  
fet cap solc? ¿O no més penses en s'enfornar?

—¿I com he de tirar llevor, diu En Juan, si l'amo  
m'ha comanat que no desfermàs es sacs? Veiam tu  
que ets tan llesta, tire'n sensa desfermar-los! Sa  
lloga't juc si la faç an aquesta proesa.

—Això no es feina meua. I sobre tot, te fosses  
mirat amb-e qui te llogaves i quins pactes te posa-  
ven a sa lloga. ¿Tirar sa llevor sensa desfermar es  
sacs, trobes gros? Escolta, idò, ses comendacions  
que l'amo t'envia; i m'ha dit que, si no el creus,  
sabràs qui es ell.

—¿Quines son aquestes comendacions?

—Ara les sentiràs. Vet-aquí s'olla des cuinat, sa  
carabaça des vi i es pa. Idò l'amo ha dit que t'has  
de menjar es cuinat sensa destapar s'olla, i es pa  
sensa ensatar-lo per ses voreres, i t'has de beure  
es vi sensa treure es tap a sa carabaceta.

Com En Juan la sentí, badá uns uis com uns  
salers.

—¿Però quin possible es fer això? digué tot  
cremat.

—¡Arretgle 't! digué sa criada, i pren cap a ses cases.

—¡Te 'n ho pots tornar, així com e-heu has duit! diu En Juan. ¡Te dic que te 'n ho pots tornar!

Ell sa criada se 'n torná, i En Juan que ja començasa a tirar asperges de bon de veres.

—¡Bona lloga hauré feta! deia tirant llamps i pestes. ¡Mal no hi hagués pensat a fer-la!

Es sol se va pondre, començá a venir sa fosca, i no tengué més remei que tornar posar es sacs demunt ses mules, i' se 'n aná tot mostii a ses cases.<sup>1</sup>

Com l'amo el va veure, li diu:

—¿I que me tornes tota sa llevor? ¿No t' havia comanat que la tirasses?

—¿Però quin possible era tirar-la sensa desfermar es sacs? diu En Juan ¡Vaja quines coses que teniu! ¡Ell, segons veig, no hi ha qui habit amb vos! I ¿aont treu cap manar aquesta casta de feines? I ¿qui ha vist mai també, voler que me menjás ses faves sensa destapar s' olla, i es pa sensa ensatar-lo per ses voreres, i beure es vi sensa llevar es tap a sa carabaceta?

—Escolta, estimat, ¿i que no sabs quins son es nostros pactes? ¿No sabs tu que has de fer tot quant te diga?

—¡Idò manau coses fedores! ¡coses possibles!

—No res, no res, diu l' amo, com prou se varen esser escobletjats. Això vol dir que te 'n penets d' haver-te llogat amb mi.

---

<sup>1</sup> Ses Cases a ses possessions de Mallorca son la casa que habiten els qui hi conren la terra, amb totes les altres edificacions que hi sol haver pel bestiar en-torn de la casa.

—¡De manera que me 'n penet! I ¿qui no se 'n penediria? diu En Juan.

—¡Ja 't tenim idò! ¡Ja 't pots llevar sa camía i ajeure 't de panxa, que t'hem de treure s' aixinquer de s' esquena!

—¡Això hu veurem! diu En Juan.

—¡Ara meteix! diu l' amo. Fa una senya an ets altres missatges, i ja hu crec que l' agarrotaren an En Juan, vulgues no vulgues, l' ajegueren de panxa dalt una banqueta, i zas! zas! amb una guinaveta de desxuiar porcs ben esmolada, se posen a treure-li trinxes de pell de demunt s' esquena.

—¡Ai! deia ell. ¡Ai dic! ¡Som mort! Ja no 'n faré pus! ¡Més ne meresc per bestia que som! ¿Aont havia d' anar jo a llogar-me amb un homo roig? ¡Prou m' havia encarregat mon pare an es testament que me 'n guardás!

—¡Calla! deia l' amo. ¡Si no calles, te desxuiam de tot!

—¡Fet a comptes, deien es missatges; ja que hi som, no hu deixem a mitges astes!

I En Juan que feia un escándol de crits, ais i remeulos; i un cop demanava misericordia, i un cop tirava raigs de flastomíes an aquells llocífers que l' escorxaven, i un altre cop les se tirava a sí meteix.

—¡Som mort! deia s' aubarcoc. ¡Ben guanyat m' ho tenc! ¡M' hagués guardat d' homo roig! ¡Som un ase! ¡som un porc!

—¡Per això t' escorxam! deien uns.

—I si no te desxuiam de tot, deien altres, será que tendrás bo amb qualche sant.

¿Que me 'n direu? Ell n' hi tregueren de trinxes



de pell fins que 'n tengué gens demunt s' esquena.

Li posaren sal i vinagre per que s' assecás, i l' amollaren.

Pareixia que no s' havia de poder moure; però hu va fer de tot de tot, i se 'n aná abans de pus raons, bufant com es moixos, i ben peus alts, per por de que no 'l tornassen aplegar i li fessen seu-vatge sa pell que encara li quedava.

En Bernat se cansá també de fer dijunis per força. Un día alça es cap, i ja es partit, hala qui hala.

Camina caminarás, troba aquell meteix torrent, que també venia ben gros. Pren per demunt ses passadores; però, com afina aquella redona, diu:

—A poc a poc! Per qualche cosa m' he de servir des testament de mon pare. Me deixá dit que me guardás de pedra redona. Ven-taquí una. ¡Alerta idò!

Torna arrera, se posa a tirar pedres i pedres a s' en-dret de sa passadora redonenca, i aviat e-hi va tenir un claper que sortia a flor d' aigo.

Llavò passá casi peu aixut, i que havia de llenegar ell!

Camina camirás sempre cap envant, arriba an aquelles meteixes cases de possessió, i e-hi havia també defora es canot, que se mirava la feta, boca closa.

—¿Qué farem? diu En Bernat. Com no lladra aquest revel·ler, no pot esser cosa bona.

Veu un uiastre su allá, pega tirada a una tanyada ben revenguda, l' esporga ben esporgada, i ja es partit cap an es ca.

S' animal va veure es joc mal parat, i se 'n entra ben depressa dins ses cases.

—¿I ara que és? diu es pastor, sortint demunt es portal.

—¡Que será, que será! diu En Bernat. Aquest ca, que pareix que s'agrada tant de garrotades com jo meteix.

—¿I que havia fet s'animal, per haver-li de pegar?

—¿I qui li ha pegat?

—¿Idò per que duis aquest venable?

—Per fer xicotines an es qui me'n vulga fer a mi. ¿Que no sabeu vos que val més sa qui guarda que sa qui cura?

Es pastor, com sentí aquell rossinyol, s'enfornyà dins ses cases, i En Bernat va fer es seu cap envant, ben xelest i uis espolsats.

Camina caminarás, volgué la bona sort que topàs a ses altres cases de possessió que havia topades En Juan, i que també sortís l'amo demunt es portal a veure qui era.

Com En Bernat el colombrà, diu:

—¡Re cent nius! ¡Un homo roig! ¡I ben roig que es! Però jell s'haurà d'enravanar fort, que'm safalc a mi! ¡Es testament de mon pare és que m'interessa tenir bé dins es cap!

Mentres tant, s'acostava, s'acostava a l'amo.

—¡Alabat sia Deu! digué d'un troç en-fora.

—¡Per a sempre! diu l'amo. ¿I de qué anau, germanet, si no es massa preguntar?

—¿De que vaig? diu En Bernat. De veure si trobaré cap ventura. ¿No hauríeu mester cap misatge?

—Sí-fa. S'altre diaça se'n anà un, i encara no n'he trobat cap que m'agradás. ¿Que te voldries llogar tu?

—Si mos aveniem des preu.

—Idò peguem-mos de barrina.

S' hi pegaren, i la varen fer.

L' amo llavò va dir:

—Una cosa m' es passada per alt.

—Digau quina es.

—Idò que sa barrina ha d' anar amb uns pactes: que has de fer tot quant te manaré, i just així com t' ho manaré; i an es primer qui s' en penedirà, li han de treure un aixinguer de s' esquena, i llavò que sa lloga ha d' haver acabat en cantar es mussol.

En Bernat e-hi pensà una estoneta, i a la fi diu:

—Per sa meua part vaja per fet.

—Idò ja pots romandre, i començaràs ara me-teix.

—Idò sí, diu En Bernat.

Entrà dins ses cases, mirá bé tots es passos, portals i finestres, se posá a fer preguntes de mil coses a l' amo, a sa madona, a tothom qui veia.

Al punt los hagué sospesats a tots, i ja va sebre quants de graus feia s' aigordent de cada un.

Lo endemà dematí, l' amo el crida, i li sortí tot d' una vestit de dins es sostre, i més xelest que un reietó.

—Mira, li diu l' amo. Vetaquí es parei i dos sacs de cortera de llevar. Veste 'n an es sementer, i l' has de tirar tota, amb so ben intès que no pots desfermar es sacs,

—Bé, bé, diu En Bernat. Escoltau, l' amo, ¿l que vos sab greu si faç un poc espès?

—A mí lo que m' interessa es que me tirs tota sa llevar, però sensa desfer es sacs.

—No tengueu ansia idò. Sereu servit. ¿l que he de venir a dinar o el me durán?

—El te durán.

—Idò fins es vespre, diu s'estornell, i ja es partit.

Arriba an es sementer, posa es parei a sa arada; en lloc de llevar es sacs de dalt s'esquena de ses mules, los hi ferma ben fort, que no poguessen tombar, obr es trinxet que duia dins sa colga des calçons amb un correig, pega trinxotada a cada sac i cimada a cada mula, pren es mantí amb una má i ses corretjades amb s'altra, i ja es partit, canta qui canta, derrera es parei, que se'n anava de d'allá casi trot trot.

Havía fet un trau a cada sac, que hi poría passar sa má, i ja hu crec que de cada un queia un roi seguit de blat.

Com va haver fets set o vuit solcs, es sacs varen esser buits, però ben buits.

A força de solcs arribá a tapar un poc aquella blatada, i encara no eren les onze com ja va desjonyir, i se posa fuma qui fuma, es més descansat del mon.

Devers mig-dia s'entrega sa criada. Veu es sacs buits, i de dalt a baix des solcs clapes de blat ençá i enllá.

—¿I que has fet? diu ella, mirant-se es *tu-autem*.

—¿Que he fet? diu En Bernat. Lo que l'amo m'ha dit. He tirada tota sa llevor.

¿I no has desfermats es sacs?

—E-hi som anat ben alerta. Mira-los-te; tu meiteixa te'n convencerás.

Sa criada los se mira, i hu va veure que estaven sensa desfermar. No se'n poría avenir.

Per sortir des pas, se destira d'aquesta;

—No hu sé que dirá l'amo, en veure aquests solcs i aquesta sembrada.

—Bella basca'm dona lo que dirá o deixarà de dir. Jo no he fet més que cumplir lo que m' ha comanat. Si no li acomoda, que s' hi mir més una altra vegada amb so manar feines. Però bé ¿i es dinar? ¿Encara no el m' has tret? ¡Vaja si el me treus, que ja sent córrer per dins sa panxa una partida de rates i ratolins.

— Veltaquí, diu sa criada.

I li treu una olla de faves, un pa i una carabaça de vi.

—Mira, diu ella: Lo que l' amo m' ha comanat que 't digués, que t' has de menjar ses faves sensa destapar s' olla, i es pa sensa ensatarlo per ses voreres, i t' has de beure es vi sensa llevar es tap a sa carabaça.

—¿T' ha comanat res pus? diu ell.

—No, diu ella.

—Idò, espera un poc i tu meteixa li porás dir si l' he cregut o no.

¿I que fa ell? Agafa es pa, amb sa punta des trin-xet li lleva un poc de crosta de devall; amb un brancó se posa a ponyir-hi; i puny qui puny, començaren a caure miques i miques; i les feia pegar dins s' escudella, que era com un ribellet. Ell tant va arribar a ponyir amb so brancó i tantes miques va fer caure, que buidá tot es pa, deixant sa crosta rònega.

—Jas, al·lota, digué a sa criada, tirant-li es pa buit, du 'l a l' amo; que es segur que té bones dents, i fa vega de ses crostes, com no més vol que peguem a sa molla.

—Ara que tenim ses sopes fetes, diu ell, abocarem es cuinat.

Agafa s' olla per una ansa, la posa a s' endret

de s' escudella, i amb una pedra, tac! an es cul, li fa un bon forat; i ja hu crec que tot quant de cuinat hi hagué de-dins, glec-glec, pegá demunt ses miqes dins s' escudella.

—Jas, al·lota, li diu, allargant-li s' olla. Estoja-la p' es derrers dies <sup>1</sup> i porás fer un present a qualcú.

Sa criada no la volgué.

La posa en terra, passa un *Pare-nostro*, se senya, i, dassa bones cuierades; i vos assegur que no'n feia cap de llobada <sup>2</sup>. E-hu duia tot ben arreu.

Aviat dins aquella escudellaça no hi va haver més que unes quantes llepaines.

—Al·lota digué tot xaravel·lo, m' ho has fet un poc salat an això. No res, amb una tìmbola de vi me pareix que així meteix se porá compondre.

Agafa sa carabaça, li clava sa punta des trin-xet a un costat, li fa un foradí, i ja hu crec que començá a ratjar vi, i ratja qui ratja, i En Bernat qui parava amb sa boca. I va parar tan bé, que no n' hi escapá ni una gotineua que va esser una gotineua.

Sa criada, com veia allò, estava com astorada, i ets uis com que li haguessen de botir, de badats que los tenia.

—¡Ell faç uiots ferm! diu En Bernat, mirant-la-se de coa d' ui. Tu meteixa hu has vist que no me som desmandat un punt de lo que l' amo m' ha co-

<sup>1</sup> Es *Carnaval* s' anomena *es derrers dies*, i la gent jove acostuma anar a tirar gerres i olles velles a les portes de les cases, de vel·lada.

<sup>2</sup> El troç de terra que queda sensa llaurar al costat d'un claper o abre aont la rella no pot arribar sensa desbaratar la direcció i orde dels solcs.

manat. M' he menjat es pa sensa ensatar-lo per ses voreres.

—Però l' has buidat.

—Però té ses voreres ben senceres. M' he menjat es cuinat sensa destapar s' olla.

—Però l' has esculada.

—Però no li he llevada sa cubertora. I llavò m' he begut es vi sensa treure es tap a sa caraça.

—Però l' has foradada.

—Però no li he tret es tap. Al·lota, creu-me, torna-te 'n a ses cases, i diga-le-hi a l' amo que l' he cregut, i que el comán molt, i que li pos unes messionetes que no n' ha tenguts gaire de missatges més ben creents que jo.

Sa criada, tota enmorronxada, no li torná resposta; aplegá es trastets, i tocá el corn cap a ses cases.

—L' amo, digué com hi va esser. Me pens que haureu mal comprat amb aquest missatge nou.

I li contá fil per randa tot es bugat.

L' homo, com la sentí, va perdre ses riaies. Ja se penedía d' haver-lo llogat; però aná ben alerta a fer res coneixedor devant En Bernat, que, post es sol, s' entregá demunt es parei, cantant copeos i meteixes amb tota quanta veu poría treure i fent uns bons esclafits amb ses mans.

Quant arribá, alçá tot allò a crits. Movía tot-hom que veia.

Entra es parei dins sa boal, li dona recapte, se 'n va dins ses cases, i me troba l' amo dins sa cuina, devora es foc, cap-baix, mostii.

—Bon vespre, l' amo! digué. ¿Com campau? Jo vos esperava allà baix. Me creia que vendríau a veure sa sembrada.



—He tengudes altres feines, digué l' amo.

—¡Sabeu que es anat de bé! Un poc espès será, i llavò que no me fii de no havervos fet un poc d' escandalari <sup>1</sup> ; però lo que és sa llavor l' he tirada tota, i sense desfermar es sacs. Velostaquí. Vos meteix mirau-los-vos per un desengán vostro.

I los hi presenta.

L' amo los se mira un poc, i hu va veure ben clar que es fermai no estava tocat.

No va badar boca de tota sa vetlada, i no dormí de tota sa nit, pensa qui pensa sa feina que havia de donar lo endemà an En Bernat, que l' apuràs de bon de veres. S' aixeca ben dematí, se 'n va an es sostres, i com cridá:—¡Bernat!—En Bernat ja li compareix vestit i amb uns uis ben espolsats, fent-li una escomesa lo més xalesta.

—Mira, li digué, te 'n anirás a dur una carretada de llenya dreta.

—I ¿que ja está taiada?

—No; dute 'n una destrál, i ja la taiarás tu.

—¿Y aon he de taiar?

—Allá hon será taiador.

—Corrent, diu En Bernat. ¿Vol dir ha d' esser llenya dreta?

—Sí fa, diu l' amo. I si la dus torta no la rebré.

—¿E-hi ha res pus que advertir?

—No, diu l' amo; i se 'n torna dins ses cases.

En Bernat entre darrera ell; pren berenar i dinar, una destrál, una aixada i cordes; posa sa basti-

---

<sup>1</sup> Roba de llana i fil, de fondo blanc, amb retxes verdes, vermeies o blanques, que serveix per calçons, estufadors, copinyats i devantals. Quant un sembra malament, quant no escampa bé sa llavor, i en néixer es sembrat fa retxes, unes espesses i altres clares, se diu: *aquest sembrador ha fet escandalari*.

menta an es carro, juny, amb un bot se tira demunt es capcional de devant, pega cimada a ses mules, i aqueixes pertexen trot trot per avall, per unes ginyes que teníen molt atiranyades.

En Bernat badava bé ets uis per veure si afinaría en lloc llenya dreta, sa que l' amo volía.

Seguint ses ginyes, passa es camp de sa pastura, i no 'n veu; atravessa un mitjá de matul'los, esparagueres de gat i estepes, i bé mirá, però no en va veure gens de llenya dreta; passa s' uiastrar i tot s' olivar, i en va veure manco. A la fi arriba a un comallar molt llarc, tot plè d' ametlers mudats de dos anys, tots amb so palo corresponent, que havíen aferrat de lo millor, i que donaven goig de mirar.

—¡Ou! diu En Bernat a ses mules. Aquí haurem topat. Ja' m pensava no trobar-la an aquesta dimonia de llenya dreta. ¡l ben dreta que es! ¡com un fus! ¡Aquesta será bona! Ja n'hi mostrarán an En Roig de manar feines virollenques. Es una llástima haver-los de tair an aquests ametlerets; però se 'n mereix més. Si ell se figura capturar-me ¡e-hí beurá fresc!

¿Que me 'n direu?

Ell En Bernat pega bot des carro; i amb sa destral, destralada vé i destralada va, i amb cada destralada un ametler abaix. Com en va tenir un parei de centenars d' estessos, diu:

—Aquesta ja es fumadora.

S' asseu, posa tabac i esca a sa pipa, treu foc amb sa pedra foguera, i, hala bones xuclades i fum i més fum p' els oronells, que pareixíen dos fume-rals.

Com prou va haver fumat i xuclat, s'aixeca, i ja

es partit a replegar els ametlers i es palos taiats, i hala dins es carro.

En va tenir una carretada ben grossa. La va fermar amb ses cordes ben fermada, s'encamella demunt es nas, pega cimada, i ses mules partiren daixo daixo, porque 's viatge los era soberc, i n'hi havia de croixits de camella per llarc.

—¡Ou! diu En Bernat, com foren devant ses cases.

L'amo sent es renou des carro, i surt demunt es portal.

—¡Alabat sia Deu! diu En Bernat. ¿Que tal, l'amo? ¿que no estau trempadet? Molt m'ha costat, però n'he trobada de llenya drete; i ¡ben drete que es! Veníu, la vos miraréu, veam si la trobaréu rebredora.

Com l'amo va reparar que sa carretada tota era d'ametlers joves i de palos, quedá de pedra. Si l'haguessen sainat, no n'hi hauríen treta gota. Aquelles fisconades d'En Bernat eran pitjors que galtades per ell.

Sa rabiada que li pujá faresta i que li feia tremolar es morros i espirerjar ets uis, anava a esclatar en paraules; però l'homo pensá en s'aixinguer que havíen de treure de s'esquena de's primer que se penediría de sa lloga, i va estrenyer ses barres, i se va beure es cop just-sa figuera.

—¿Que vos ne penediu, l'amo, d'haver-me llogat? digué En Bernat, com el va veure que 'l dimoni el se'n duia de rabia.

—¡No me'n penet! digué En Roig, i se'n entrá dins ses cases, i no li veren pus alçar els uis ni badar boca de tota sa vel'lada.

—¿Aont voléu que pos sa llenya? aná a demanar-li En Bernat.

—¡Posa-la a ca 'l dimoni! digué; i li girá s' es-  
quena.

En Bernat descarrega, du es carro devall sa por-  
xada, entra es parei, li dona recapte, i se 'n va dins  
ses cases a moure la gent i a fer lulea.

L' amo no torná dormir de tota sa nit, pensa qui  
pensa quina feina hi hauria que poguès apurar  
aquell dimoni d' homo.

Lo en-demá abans de s' auba se 'n va dins es  
sostre, i crida:

—¡Bernat!

—¡Que mana, l' amo! diu s' estornell, i li bota  
devant, vestit i amb uns uis ben espolsats.

—¿Quina tasca m' heu de donar avui, l' amo?

—Anirás a dur una carretada de llenya torta, diu  
ell amb una cara ben sarracena.

—Que ha d' esser ben torta, ben torta? demana  
En Bernat.

—Si no-hu es, no la dugues, perque no la 't  
rebré.

—¿E-hi ha res més que dir?

—Ja está dit tot, diu l' amo, i gira en coa.

En Bernat pren pa a taleca, una destral i una  
aixada, posa es coixins i ses cadenes a ses mules,  
juny, aixinguera <sup>1</sup>, se tira amb un bot demunt sa  
sola des carro, pega cimada i ses mules de d' allá.

Si es dia abans havien prè per l' en-dreta,  
aquest dia prengueren per l' esquerra, cap avall  
per unes ginyes.

L' homo mirava ben arreu per veure si afinaria  
en-lloc sa llenya torta que l' amo li havia coma-  
nada.

---

<sup>1</sup> Aixinguerar es fermar el nas des carro an el jou amb l' aixinguer.

Passa per s' ermás, i no 'n veu gens; atravessa es figueral, i va trobar que ses soques ni es brancatjes tampoc no eren d' allò més tort més tort. A la fi troba una vinya d' una quinzena de cortera-des, que no l' havien politxonada mai, i estava a la flor del mon!

—¡Re cent mil carretades de sanaies de sanaions de nius! diu En Bernat. Ara l' haurem trobada a sa llenya torta que l' amo vol! ¡Sí que hu son ben tortes aquestes soquetes! ¡més tortes que sa josticia! ¡Ell d' enrevoltillades que están, son com a cabeis reülls! ¡Es coll juc que dins tot es lloc, per bé que tresquen, no trobarán llenya més torta que aquesta!... ¡Vaja idò, si feim carretada!

Dit i fet, agafa s' aixada, se posa a un cap de tira, i venga una bona xadada a cada soca, i ja veuen es ceps amb ses rels per amunt. Com es a s' altre cap de tira, se posa a un' altra i no s' aturá fins que 'n tengué una partida passades an el dimoni.

—¡Fumem! digué des cap d' una bona estona, i pega foc a sa pipa.

Com prou hagué xuclat, treu de dins sa taleca es recapte que duia; el s' empessola, i ja 'l tornaren tenir amb sa pipa an es morros.

Sobre-tot, a mitján cap-vespre, ja es partit a replegar es ceps arrabassats, fa sa carretada; i vos assegur que hu era grossa.

La ferma ben fermada, s' encamella demunt es nas, pega cimada a ses mules, i cap a ses cases falta gent.

Com e-hi arribá, l' amo, que havia sentit s' esta-beig, era sortit demunt es portal per veure quina era sa llenya torta que duria.

—¡Alabat sia Deu! crida En Bernat tot-d'una que 'l veu. ¡Bon vespre, l' amo! ¿Que no estau ben trempat? Homo sant de Deu, molt m' ha costat; però l' he arribada a trobar a sa llenya que volíeu. Mirau-la-vos, veureu que hu es de torta. ¡Que 'm taien es collarèt si no es més torta que una tafarra, i més que ses banyes d' En Barrufet, si m' apurau un poc. Sobre-tot, Deu no m' ho tenga en retret ni en vana-gloria, i lleig m' está es dir-ho; però vos gòs unes massionetes que no n' heu tenguts gaire de missatjes que vos creguessen com jo.

A l' amo el dianxa el se 'n duia com sentía aquelles fisconades d' En Bernat, i veia aquella carretada de ceps a la flor del mon taiats, i que ja no li faríen pus reims. Tenía una embaçada de flastomíes, llamps i pestes i paraulotes lletjes que ja li sortien p' els uís, i, fort i no 't mogues, volíen esbrincar per sa boca; però va esser a temps a estrenger ses barres. Amb s' estreta se mossegá sa lengo. ¿Com no se 'n havia de regalar de sa mossegada, si se veia devant s' aixínguer, aquell aixínguer aborronador, que havíen de treure de s' esquena des primer que se penediría de sa lloga?

I lo que 's diu En Roig s' estimá més quedar-se amb totes aquelles flastomíes, llamps i pestes i paraulotes lletjes dins el còs, que haver de quedar sense cuiro desde es clotell fins a s' os mestre, i desxuiat d'en viu en viu.

En Bernat ho va conèixer, i li digué:

—¿Qué vos ne penediu, l' amo, de sa lloga?

—¡No me'n penet! digué, i girá en-coa cap a dins ses cases.

—¿Aont l' he de posar a sa llenya torta? li va dir En Bernat.

—¡Posa-la a ca 'l dimoni! respòn ell.

I ja no 'l veren pus de tota sa vel'lada. Se tancá dins sa seua cambra, que ningú 'l ves, i no dormí tampoc de tota sa nit, pensa qui pensa com trobaria una feina que apurás En Bernat. Com prou va haver sucats els ais, se pega un toc a 's mig des front, i bota des llit, clamant:

—¡Ara n'he trobada una, que será 'l dimoni si la 'm fa!

Se 'n va a cridar-lo, i ja 'l trobá vestit i an es portal des sostre, que sortía.

—¡Bon dia, l' amo! diu En Bernat. ¿Quina l' hem de fer avui? ¿que hem d'anar de llenya també?

—No, diu l' amo. Haurás de guardar ses euveies, perque he mester es pastor per altra feina.

—¡Bé, bé! ¡tendré més bona vida! diu ell. ¡Ja m' hi feis ben content!

—Però e-hi ha una til'la que afegir, diu l' amo.

—¡Afegiu til'les, no temeu! diu En Bernat.

Idò a sa partió des cap-de-vall de s'ametlerar, hi ha unes coranta passes sensa paret, i no vui que estiga pus així. Per això te'n hi menes ara tot-d'una ses euveies; dona-los una vorera, que no les perdes de vista, i mentres tant farás es troç de paret que hi falta. I per a mig-dia ha d'estar llesta.

—¿Que ja hi ha ses pedres acostades?

—¿Ai ses pedres acostades voldries? Ja les acostarás tu. I mira, no han d'esser unes pedres qualsevols.

—Veam quines han d'esser, idò.

—Unes negres i ses altres blanques. I si hi ha cap pessa d'altra color, no te rebré sa paret.

—Hi ha més til'les que posar? diu En Bernat.

—Ja 't bastarán aquestes, diu l' amo.



—¡Ca, homo! ni altres tantes, diu En Bernat.

I se'n va, pren pa a taleca, un martell i una senaia; treu ses euveies, les se passa devant; i cap a s' ametlerar falta gent.

No s'aturá fins que va esser a sa partió aont faltaven ses coranta passes de paret. Se mira un poc la cosa, i cop-en-sec diu:

—¡Fosca, Roig! ¡t' hi posarás sa má! Vols que tap això de paret aquest dematí, i no m' has donat ningú que m' acost ses pedres, i no n' hi vols cap que no sia negra o blanca? ¡Que d' aviat me'n hauré desfet d' aquests trumfos! A mi tota herba me fa feix. Ses euveies unes son negres, ses altres blanques. Ja tenc, idò, ses pessets per sa paret. I-hu será així com En Roig la vol!

Obri es trinxet, se'n va a una euveia, i ¡zas! una trinxetada a sa gargamella, i aquella euveia enterra, derramant tota sa sang. Se'n va a una altra, i a una altra, fins que n' hi hagué de vives, i a totes los taia es carcabòs. Les se'n du a sa partió, i ja es partit a posar-les una an es costat de s' altra, fent filada. Com la té que arribava de cap a cap des portell que havia de tancar de paret, comença una filada de bell-nou demunt; i va fer filades fins que tengué euveies, i en va tenir per fer una paret de sa meteixa mida de s' altra que feia partió.

No devien esser les deu com va haver feta tota aquesta faixina.

—¡Com es vel·la-llissa, diu ell, que m' ha sortida una paret guapa de tot! En Roig es segur que s' hi embadalirá. No n' hi ha cap de pessa que no hu sia negra o blanca. ¡Val uis per a mirar!

Pega foc a sa pipa, des·sua una estona, s' espitxa a ses cases, i p' es camí troba l' amo, i li diu d' un troç en-fòra:

—¡Ola, que ja vos entregaveu?

—Sí fá. ¿Que la tens llesta?

—¡De manera que sí, homo! ¡Vaja, idò, anem, la rebreu.

—A l'amo li varen caure molt avall aquelles paraules d'En Bernat.

—Veam quina l'haurá feta, deia entre sí meteix.

Estava de lo més mal-a-pler. En Bernat rallava p'es colços, però no li poría treure una paraula de sa boca.

Com la varen destriar bé a sa paret, se posa a dir-li:

—¿Que no la veis, l'amo? ¡Vaja quina paret més garrida! No me 'n puc avenir que sia tan bon paredador. ¡I no havia paredat mai! Mirau-la-vos bé, veam si n'hi veureu cap de pessa que no sia blanca o negra. ¡Si vésseu lo que m'ha costat triar-les!

A l'amo sa cara li torná de mil colors: treia espirres p'els uis, ses dents li croixíen com veia totes ses seues euveies mortes i acaramullades i sentía ses fisconades d'En Bernat.

¡O, si no fos estat per sa por de s'aixinguer, que n'hi hauría tirades de flastomíes, que n'hi hauría dites de paraulotes lletjes; però torná estrènyer ses dents, se mossegá sa llengo, no digué res!

I En Bernat, que veia massa bé sa força que se feia i sa rabia que l'alsava en pes, li demaná:

—¿Que vos ne penedíu, l'amo, de sa lloga?

No li torná resposta, el deixá en-porret, i tocá el dos cap a ses cases.

No va dinar ni sopar.

Tancat dins sa seua cambra, obrí sa boca, i sortiren a reina-solta, a bolics, a forfollons totes ses

flastomies, tots es llamps i pestes i paraulotes que sa por de s'aixinguer havia aturades de sortir davant En Bernat. Va esser farest.

—Sobre-tot, va dir a sa madona. Això no pot durar pus. Aquest polissó es el reverent dimoni. El dimoni no més li guanya de banyes. Ha d'esser sa meua mort i sa meua destrucció si no 'l me lleu de davant. No-hi tenim res que fer noltros amb ell; hem mester menar per sa má, mos dona set voltes. Lo millor será posar-lo en mans d'aquell gigant amic nostre i comanar-li que 'n fassa un acop, i en sortirem d'una vegada.

—¡Ben pensat! ¡ben pensat! va dir sa madona; i així quedaren.

Lo en-demá abans de s'aua l'amo se'n va an es sostre, i crida:

—¡Bernat!

—¡Ola, l'amo! ¡bon dia i bon any que Deu mos dó! diu En Bernat, sortint ja vestit i amb uns uis ber espolsats. ¿Que no heu passada bona nit? ¿I aont l'hem de pegar avui? ¿Que hem d'anar de llenya dreta o de llenya torta o de parets? Manau feines aquí; no temeu.

A l'amo li hauria caigut millor un quern de bots demunt sa butza, que aquella escomesa d'En Bernat.

—Mira, li va dir, signant una muntanya que se colombrava a s'entrellum ¿veus aquella muntanya?

—Sí fá, l'amo.

—Idò allò es d'un gigant amic meu. Es una muntanya molt alegrívola p'es bestiar, i ell no-més té porcs; i he pensat que te'n hi vajes amb sos porcs i amb ses egos. Un altre t'aidará a menar-

los-hi, i tu tot-sol ja te'n avendrás per allà, perque com tot es muntanya i está voltat de paret, basta i sobra un guardià per un parei de guardes.

—¿I aont he de fer cap? diu En Bernat.

—A ca's gigant. Tu li dius que éts missatge meu i perque t'hi envii, i t'admetrà al-acte. Dins un parei de dies ja vendré.

—¿Teniu res més que comanar-me? diu En Berdat.

—No; pren berenar, i veiés quin company vols per menar-te'n ses guardes.

—Tots me son bons, diu En Bernat.

Un s'oferí, berenaren, treuen ses egos i es porcs, i ja son partits hala qui hala cap a sa muntanya des gigant.

Com varen haver caminat un bon troç, *zas!* de devant ells s'alça un esbart de perdius.

En Bernat ja les ha pitjat de-rrera. Tenia unes comes ben falagueres i un alè ben llarc, i a córrer en volia amb qual-se-vol. Tant los ls'estirá an es galindons, que n'agafa una de perdiu. La se posa dins sa taleca, i se'n torna a ses guardes.

—¿Que n'has aplegada cap? li demana s'altre.

—¿Com les han d'aplegar, si volen més que el dimoni? diu En Bernat, i seguien cap envant.

Dins un parei d'hores caigueren a passar per de-vora un forn de calç.

En Bernat afina una pedra tot calç viva, que es segur que havia caiguda de desgracia a qualche traginer; i ¿que fa ell? La se posa també dins sa taleca.

—¿I ara? diu s'altre. ¿Que has de reprémer sa pedra?

—No convé deixar perdre res, diu En Bernat.

Més envant troba un barrobí de fusta, i ja l'ha cuït, i dins sa taleca.

—¿Que serás el dimoni per trobar-ho i aplegar-ho tot? diu s'altre.

—No bades ets uis tu i no aprofites ses caigudes, i fé es roïssos grossos, veurás que 't succeirà.

A la fi, hora-baixa de tot arribaren a sa muntanya.

Veuen ses cases, s'hi acosten, i trobaren es gigant demunt es portal.

Li varen dir qui los enviava i perque hi anaven, i es gigant no-hi va fer dos mots, los va admetre a ells i ses guardes.

S'altre missatge se'n aná lo en-demá ben dematí, i hora-baixenc arribá l'amo.

En Bernat repará bé s'escomesa que se feren, i que conversaren de petites per llarc, i va dir:

—M'engana que tots dos no dugueu mala ombra: però, si'm voleu haver a cames, vos haureu d'enravanar fort. Poca es sa por que vos men, per dematí que vos aixeeu.

L'amo digué an és gigant que En Bernat era un polissó, que no feia tracto bo, i que le-hi havia enviat amb s'escusa des porcs i ses egos perque li fes acabar els alens com més prest millor.

—Ell això será bo de fer, diu es gigant.

En Bernat li vel·lava es batuts una cosa de no dir, i des cap d'uns quants dies, com venien de pegar un aguait an es bestiar, li digué, mirant-lo-se fit a fit.

—¡Re-cent nius! ¡que hu sou de gran i gros, i que en feis d'ambelum! Però m'engana que no sieu gran esglesia i pocs perdons. Jo, en que sia petit i roí, hi voldria un arrap amb vos.

—¿I ara no veus, diu es gigant, que si jo 't posava una má demunt, no 't veurien pus?

—Llengo teniu vos, diu En Bernat amb una cara de poca vergonya.

—¿Que mos sortirás llenguerut ferm? diu es gigant.

—Vos dic, respòn En Bernat, que tenc més fets que paraules. No 'm don per vos: en voler mos podem provar.

—¿An-a que?

—A qual-se-vol passada.

Es gigant aquí acabá sa paciència, i digué:

—¡Vaja idò! provem-mos; i t'assegur que te'n has de penedir d'esser anat a ponyir es vesperer.

—¡Sabeu que hi anau de calçat per algo!

—¡Vaja! ¿an-a que mos hem de provar?

—¿An-a que? diu En Bernat. Tirarem una pedra en-terra, veam qui la farà més miques.

—¡Sí que 'n som! diu es gigant. Hala idò, qui tira primer.

—Tant m'es tirar primer com derrer.

A la fi resolgueren que es gigant tirás devant.

Agafa una roca com una barcella, i amb tota quanta força tengué, *pataplum* la tira en-terra. Sa roca va fer un clot, quedá xapada en creu i se'n anaren una partida de llenques de ses voreres.

—Ara 'm toca a mi, diu En Bernat; i ja es partit a fer com que cercar una pedra p' en-terra, acalat acalat.

De cop descuit se treu aquella de calç que duia dins sa taleca, i fa com que aixicar-la.

Ara n' he trobada una de bona, diu ell.



Pega un parei d' engronsades per donar-li més força, i, *pataplum*, la tira.

Sa pedra pega en-terra, i se va fer mil benes. ¿Com no s' hi havia de fer, si era calç viva?

Es gigant quant va veure que es bocí més gros no feia es comú d' una avellana, quedá amb sos cabeis alts.

—¿Que-tal? va dir En Bernat. ¿Qué vos guanyo no vos guany? ¿No-us ho deia jo que ereu grangeslesia i pocs-perdons?

Es gigant de rabia que tenia i de confús que estava d' aquella feta, que no sabia com explicar-la-se deixá En Bernat amb sa paraula a sa boca, i se 'n aná coa baixa, pensant entre sí meteix:

—¡Fosca d' auba! ¡quin revetler que es aquest! ¡no hu sé si será tan bó d' enllestir com mos pensavem! Convé pensar-hi bé abans.

En Bernat havia estat ben alerta que es gigant no li vés aquell barrobí que va trobar.

Des cap d' un parei de dies, d' amagat d' ell, l' agafa, i se 'n va a s' auzinar. Tria una soca ben gruixada i ben closa; hi afica sa punta des barrobí, i, rodada va i rodade ve, pronte va tenir un forat fet que se 'n entrava més de mig pam. El tapa amb una mica d' escorxa, que no fos gens coneixedor que le-hi haguessen fet.

Lo en-demá venien de deixar es bestiar dins sa muntanya, i passaven, conversa tirada, per dins s' auzinar. Aquella auzina que tenia es forat de barrobí a sa soca, los venia de passada, i En Bernat romp en sec sa conversa que duien, i diu:

—¡Com es vernedíssim! que m'han envestit suara unes ganes de provar-me, que me roeguen. Amb qui 's present me voldria provar; i que me tiren d' una passa, si no guany.



—Ell éts com-a loco, diu es gigant. ¡Mira que te peguen unes idees!

—Unes idees que vos guany. I sinó, provem-mos, i se veurá.

—¡Fet trons tu i es provar-se!

—¿Sabeu que son això? Escuses de mal pagador.

—¿No veus que no 't sent? diu es gigant, més de mig empipat.

—¡Maldement no 'm sentísseu tant! diu En Bernat. Sobre-tot, vos dic que sou una cuca molla, que sou manco que allò que put, si no vos voleu provar amb mi.

Es gigant ja tenia totes ses formigues an es cap des tió. Estava blau de rabia.

—Vaja, idò, provem-mos, i ¡com som gigant! que t' he d' escalivar. ¡Vaja, per que vejes sa poca por que 't men, tu meteix diguès al-acte an-a que mos hem de provar. Digue-hu; quasi no hu dius; el dimoni te 'n du.

—¡No vos enfadeu! respòn En Bernat més fresc que una cama rotja; que tendreu ses feines d' haver-vos de desenfadar. Ja hu diré ja, i aviat. Mos hem de provar a veure qui farà un forat més endins a una soca d' auzina pegant-li fitorada amb un dit.

—¡Vaja, idò! diu es gigant. ¿Qui pega primer?

—Ja pegaré jo, diu En Bernat.

A-les-hores se trobaven devora aquella auzina que tenia es forat de barrobí.

—¿Veis aquesta soca tan gruixada, tan closa, tan llisa? diu En Bernat. ¿Estau conforme que li pec?

—Pega-hi, ¡hala! ¡depressa! cridá 's gigant.

En Bernat s' hi acosta, se mira bé allà aont hi ha-

vía es forat tapat, i pega fitorada amb so dit just demunt aquella mica d'escorxa; s' escorxa passa per en-dins, i es dit s' enfonyá tot; i, si més dit hi hagués hagut, més dit se sería enfonyat.

Figurau-vos Eu Bernat si hu devía esser de sentir.

— ¡Vaja! deia ell, ¡acostau-vos, grandolás de l' engán! ¡acostau-vos, i e-hu veureu si hu es en-dins es forat que he fet!

Es gigant s' acosta, veu tot es dit enfonyat dirís sa soca, i queda sensa paraula.

— ¡Vaja! li diu En Bernat, llevant es dit des forat, mirau-vos-ho; i, si no vos ne servíu dels u's, posau-los-vos allá aont no dic!

Es gigant se mirá es forat una bona estona, i arriba a dir:

— No hi ha remei, es fet de l' hora.

— No res, ara vos toca a vos, diu En Bernat.

Es gigant no tenía gens de ganes de pegar sa fitorada; però no 'n pogué defogir.

Aluia una soca, se fa enrera una partida de passes per etzibar-l' hi més fort, pren sa fúa, i li enterra tal ponyida, que soca, brancatje i rama, tot va fer sentiment; però no més tomá una mica d' escorxa, i va fer un poc de resquillada an es viu.

Qui se 'n dugué ses tornes va esser es pobre dit, que se va rompre, s' un gla se xapá i quedá girada, i tot esclatá en sang.

— ¡Ai! digué es gigant, amb uns crits i uns remeulos lo més esglaiosos. ¡Ai dic! ¡Pobre dit, afollat per-a sempre! ¡O mal no e-hi hagués pensat mai a fer tals provatures! ¡Ai dic!

— ¿Per un dit tants d' espants? diu En Bernat.

Ell no hu paga es parlar-ne. Però no 'm diríau de

que vos serveix sa grandaria? ¿que 'n teniu de ser gigant? Segons veig, no més serviu per fer embalum, per fer por d' en-fora.

Es gigant s' acovardá de tot, i va trobar que estava bé sa llengo dins sa boca, i s' estimá més gemegar, que tornar ses pilotes an es joc.

—¡Re-cent dimonis! deia ell tot-sol. ¡Dos ja 'n duim de perbocs! ¡Bò estic jo per fer-li acabar ets alens an aquest! A mi les me farà acabar, si 'm descuit un poc. ¡Mal fos vengut girat com els odres En Roig, quant vengué a fer-me s' encárrec! ¡Amèn que hi fos vengut!

En Bernat deixa passar un quants dies sense demanar de noves an es gigant. Un dia que acaba ven de dinar, i estaven tots dos pipa encesa demunt es portal, conversa a té qui té, as-set-su-així En Bernat diu:

—¡O quin mal-de-ventre que m' ha pegat su-ara! ¡quin mal-de-ventre tan fort!

—Homo, diu es gigant, ¡si tu t' atepeis massa! ¡Ell te menjaríes un am per sa punta!

—Però si menj, al manco me 'n aprofit. No som com vos que no sóu bò a res a res; ara, per llevar concert des vent, en voleu amb qui alena.

—¿l ara aont treu cap tot això? ¿No deies que teníes mal-de-ventre?

—De manera que 'n tenc, i fort; i no 'l m' ha fet es dinar, sinó ses ganes que tenc de provar-me amb vos.

—Torna-m' hi, Tonina. Ja t' assegura.....

—Vos he d' escopir a sa cara, si no e-hi voleu tornar.

—¡Re cent dimonis, Bernat! que això acabarà malement. Tu, segons veig, t' has passat per s'

escudeller d'acabar-me sa paciència i fer-me fer un desbarat.

—Lo que jo m'he passat per s'escudeller es demostrar-vos que, com més grans, més besties, i que vos guany a tota passada.

—¿Que no veus que m'ho tenc a manco es provar-me amb tu?

—¡Bon tenir a manco! i de dues vegades que mos hem provats, dues vegades vos ha tocat es perdre. Sobre-tot, vos dic que vos guany a tirar en-fora. I si no vos voleu provar, ja vos ho he dit, vos he d'escupir a sa cara.

Es gigant, cremat de tot, diu:

—¡Au!

—¡Idò au! diu En Bernat. I vos toca esser es primer aquesta vegada.

Es gigant pega grapada a una pedra com sa cofa d'un capell i amb tota quanta força tengué la tira.

Tan fort la tirá i tan brunent, que degué caure dos mil passes lluny.

E-hi van, i allà aont la troben, e-hi fan un clape-ret per sebre aont era.

Es gigant estava ben segur de guanyar s'acció.

—¡Hala, tira tu! diu tot impacient an En Bernat.

—¡Massa que tiraré! diu aquest.

I ja es partit, acalat acalat, fent com que cercar una pedra bona. De cop-descuit posa sa má dins sa taleca i treu sa perdiu, aquella perdiu que havia agafada p'es camí i que havia anat ben alerta a mostrar an es gigant!

—¡Ara va! diu ell, i se posa a voltar es braç amb sa perdiu dins sa má ben estreta, volta qui volta lo meteix que una entena de molí, per donar-li més

força i arribar més en-fora, fins que, ¡zas!, obri sa mà, fent com que tirar *sa pedra*; sa perdiu, com se veu lliberta, ja ha aixamplades ses ales, pega fúa, i de d'allà, com la bala. Bronía de via que feia.

Es gigant, males quimeres poques que allò no fos una pedra, ben segur de que hu era, la seguía amb sa vista, li tenía ets uis clavats, i esperava de moment en moment veure-la caure. Mai va poder conèixer que prengués gens cap-avall, i la va perdre de vista, i encara se 'n anava tan dreta que com sortí de ses mans d'En Bernat...

Es gigant, devant aquella passada, quedá sensa polsos: es cap li rodá, ses cames se cegaren, li agafaren cal-frets i un tremolor per tot el cos. Se va haver de seure.

Mentres-tant En Bernat se destirava d'aquestes:

—¿Que tal, Pascual? ¿E-hu veis com amb vos no n'hi ha per començar? ¿E-hu veis que no vos hi podeu posar amb mí? ¿E-hu veis com aquesta còrpora vostra disforja no vos serveix més que per fer embalum? Ja poréu veure si la baratau a sa primera fira que vengà! I desd'ara vos dic que si no topau un beneit, en no esser amb ferro vei, no la vos baratarán, si no feis moltes tornes... ¡Vaja! ja el m'he espassat an es mal-de-ventre que tenía; i gos de messions que sou vos que el teniu ara, però redoblat.

Es gigant, fent sa fel i taiant claus, se 'n entra dins ses cases, sensa badar boca, per por d'esser-hi de-més.

En Bernat s'espitxa an es bestiar, i no torná fins que va fer fosca negra.

Es gigant, com prou va haver maleída s' hora

que l'havia admès i es qui le-hi havia enviat; resolgué aquell vespre meteix sortir-ne d'una vegada.

—En no esser jugant amb traïdoria, digué, no hi tenc res que fer amb aquest dimoni. No res; es vespre, com dormirà, agaf un espigó d'arada<sup>1</sup> i li enteferr espigonada, i en fas una coca i llavò ja s'afisconará tot lo que vulga.

Tots dos jeien dins es sostre. Se'n van a colgar, i apaguen es llum.

Es gigant tenia s'espigó amagat devall sa paia; però En Bernat ja desde es primer dia que se provaren i li va guanyar, per por de sa por, amagá una caera<sup>2</sup> devall sa paia; i cada vespre, com havien apagat es llum i sentia es gigant roncar, a poc a poc destapava sa caera, la posava dins es seu jaç, i se'n anava de-puntes de-puntes a s'altre cap de sostre, i s'hi ajeia.

Aquest vespre també ho va fer així, i això el salvá; porque es gigant, que no se'n va tèmer de res, tan segur i tan tapat anava, com va creure que En Bernat dormia com un sauló, s'hi acosta sensa fer gens de renou, paupa; troba s'emalum de sa caera, i cregut de que era En Bernat, alça s'espigonot i enteferra espigonada amb tota sa força.

Sa caera va quedar feta benes, i En Bernat pega crit de s'altre cap de sostre.

—¡Uep! va dir. ¡Això es manera de pegar, troç

1 Es una biga d'una quinzena de pams de llargaria i d'una gruixa com es ventre de sa cama d'un homo.

2 Caera o casera es allo que serveix per tenir abelles o per guardar els abres petits porque el bestiar no los espeny o no los se menj. Sol esser d'esquerdes de canya i té la forma de canó, d'un pam o pam i mig de boca (diámetro) i de vuit o nou d'alçada.

d' animal? Si pegau un poc més fort, me croxiu sa post des pits. Ell vos, segons veig, fort-i-no't-mogues, voleu tastar es meus caps de dits. Aviat sabréu quin gust tenen.

Es gigant, que se creia haver-ne fet una coca, com el sentí tan remolest, se doná per perdut de tot, i s'estimá més tocar soletes que esperar-lo gens. Tira s'espigó, pren portal i camp; i cametes me valguen, i de d'allá.

D' atacat que se 'n anava, se fería amb sos talons per ses anques.

En Bernat li pitja derrera, i li doná un encalç de los cent mil dimonis.

I li deia cridant:

—¡Ai, comes-llargues, si t'ariíb!..... ¡n' he de fer unes xeremies des teu cuiro!

Com prou el va haver encalçat, el deixa fer, i se 'n torná a jeure.

Es gigant no s'aturá fins a ca-l' amo Roig. Ja era dia clar com hi va esser.

—¿Que hi ha de nou? li diu aquest, com el veu que se 'n venía trot trot, amb un pam de llengo de-fora, brollant de suor, amb un pantaix farest.

—Maldement no-hi hagués tant, diu es gigant. Aquest missatge que m'enviares es el dimoni. El m'enviares perque li fés acabar els alens, i poc hi ha faltat per ell fer-los-me acabar a mi.

—¿Que me dius? s'esclama l'amo, tot esglaiat.

—Lo que sents, diu es gigant. Te dic que es el dimoni. Ell me *defiá* a qui faría més bocins d'una pedra tirant-la en-terra; mos provárem, i me guanyá. Llavò me *defiá* a qui faría un forat més endins a una soca d'auzina, pegant-li fitorada amb



un dit, i es dimoni me torná guanyar. Llavò me *defiá* a tirar en-fora; mos provárem, i ja-hu crec que me torná guanyar, com dos i dos fan quatre. Per sortir-ne d'una vegada, anit passada, com estiguérem colgats, que ell ja dormía, tenia jo un espigó d'arada, m'has d'escoltar bé: no era una caramutxa ni un jonc: un espigó d'arada. Idò bé, li enteferr espigonada, sent es croixit que es seus ossos feren; jo el me figurava engrunat, fet benes. Idò bé, llavò es dimoni me surt dient:—Si 'm pegau més fort, me croixiu sa post des pits. I amb sa meteixa seguida me fa amanasses de puny. Jo m'he vista la mort derrera s'oreia, i he dit: —Si no-hu dón a ses cames, está fet de mí, me desxuia. Espitxar-me jo, i ell pitjar-me derrera, es estat tot-u; i m'ha vengut tan rinxo-rinxo esser escápol de ses seues ungles. No sé amb quin sant he tengut bò.

L'amo, com sentia allò, es cabeis no li tocaven demunt es cap. A-set-su-així estava boca badada, tremolant-li es morros, sensa poder dir res; a-set-su-així rompia en llamps i pestes i gotes corals i de més enciam. El dimoni hi ballava de capoll.

Es gigant a la fi diu:

—Tu fes es contes que vulgues, però aquest homo no 'l vui pus dins terra meua. Dins un parei de díes, que ja li haurá espassada un poc sa malicia, hi aniré a veure si a-les-bones el puc dur a que se 'n vaja. I qualsevol cosa me demán per anar-se 'n, le-hi donaré més que de-pressa. Sobre-tot, sa vida es bona i no estic per haver-la de colar s' hora menos pensada.

—¿I ses guardes? deia l'amo tot congoixat.

—Que 's fassen trons totes, deia es gigant, que jo m'estim més es meu collaret.

Se passaren tres dies pensa qui pensa com se 'n desfarien d'aquells trumfos, fins que resolgueren que lo millor era oferir an En Bernat sa soldada de tot l'any, i a-les-bones abreviar-lo cap a ca-seua a fi d'esser escápols d'ell.

L'homo estava es més tranquil i xalest devers sa muntanya, sensa ningú que li digués: fet ensá ní fet enllá, i deia.

—¡Sabs que no hauria de tornar aquest beneit de gigant! No res, per ara estic bé. Ja-hu veurem aont se jeurá En Gelat.

Dins un parei de dies es gigant se presenta.

—¡Ola! diu En Bernat. ¿Vos sou? ¿Com vos heu campat aquests dies?

Es gigant no estava per solfes, i allisant-li es pel tan bé com va sebre, li arribá a dir:

—Vaig veure l'amo teu, i parlárem de ses guardes, i hem pensat que jo tot-sol bellament puc guardar ses meues i ses seues, i que es ben escusador d'haver de tenir guardiá. Però com ja et té a tu i t'está molt agraït p'es bon servici que li fas, m'ha encarregat que te digués si vols cobrar avui meteix tota sa soldada, i te'n pories anar al-acte a ca-teua o allá aont bé vulgues.

—¡Ca, homo! diu En Bernat, com el sent: Jo no som cap al'lot de mamella. A mí ni vos ni l'amo m'heu de rentar sa cara amb un pedás aixut, ni m'heu de dar cresta per ballesta. Si vos no 'm voleu aquí, res que dir e-hi tenc, perque cadascú a ca-seua fa lo que vol, i cap tracto tenc amb vos. Ara amb l'amo ja son altres cinc-centes. Es amb ell que tenc es tracto, i jo i ell mos hem de veure ses caretes.

Es gigant com sentí es rossinyol, va perdre es coní, i no sabía que havia de respondre.

—Homo sant de Deu, digué En Bernat, per això ni per altre tant no mos hem d'apurar. ¿Sabeu que farem? Triarem ses guardes, i jo me 'n tornaré ses que vaig menar, i no tengueu mal-de-caps d'elles.

Es gigant e-hi pensá una estona, va dir que hi convenia, i lo en-demá sol sortint se 'n van a s'auzinar a triar es porcs.

—Lo primer de tot, diu En Bernat, hem de sebre quin senyal tenen es vostros porcs. ¿Es una fè, una oroneta, una escapsada, una guinxà, una osca, un forat, dos forats? <sup>1</sup>

—Una fè no-més, diu es gigant. ¿I es teus quin tenen?

—¿Es meus? diu En Bernat. Ses oreies pándoles. <sup>2</sup>

—¿Ses oreies pándoles? diu es gigant. ¡Vaja quin senyal!

—Un senyal de primera, diu En Bernat.

Se posen a replegar es porcs, i aquí foren ses bones.

Trobaven un porc amb una oreia xapada.

—Aquest es meu, deia es gigant.

—¿Vostro? deia En Bernat. Meu es ell. Té ses oreies pándoles.

—Però e-hi té una fè.

---

<sup>1</sup> Aquests i alguns altres, formant multitud de combinacions, son els senyals amb que es distingeix el bestiar petit d'una possessió amb lo d'una altra. Una *fe* es un tall o'xap an el cap de l'orella; una *oroneta* es una entrada angular també al cap de l'orella, que dona an aquesta la forma de coa d'oronella; una *escapsada* es just el cap de l'orella escapsat amb un tall recte; una *guinxà* es una entrada que se fa al costat de l'orella, en forma d'àngul molt agut amb l'uberta cap-avall; una *osca* es una entrada mig redonenca també a un costat de l'orella: un *forat* o dos *forats* es l'orella foradada a una o a dues parts.]

<sup>2</sup> Tombades per davant.

—¿Una fè? un xap fet de desgracia es ell.

—O no-hu es. Me recorda es dia i tot que la-hi vaig fer: es dia de Cap-d' any.

—¿No veis que somiau? deia En Bernat. Sobre-tot, té ses oreies pándoles, té es meu senyal, i n' hájam parlat prou.

Es gigant, per por de sa por, perque tenia En Bernat més mal-a-pler que una busca dins un ui, i per sortir-ne com més prest millor, encara que s' hagués de deixar tair un troç de capa, maldement fos grosset, baixava bandera, i allargava es coll a perdre aquell porc.

Llavò succeia que 'n trobaven un altre, també amb s' oreia xapada; i En Bernat tornava aficar bolenga que allò no era senyal, que era fet de desgracia, i que, com tenia ses oreies pándoles no se poria negar que es porc era seu. I com més anava més crits feia i més baledretjava; i es gigant tot acoquinat, que finis finis allargava es coll a tot, sols que En Bernat se 'n anás.

I d' un porc vengué s' altre, i d' en un en un vengueren tots, i no hi valgueren xaps ni fens, no hi valgué res. Com tant es porcs d' En Bernat com es des gigant tenien ses oreis pándoles, com les hi tenen i les hi han tengudes sempre tots es porcs, En Bernat feu passar per seus tots es que hi va haver dins aquella muntanya.

Amb ses dues guardes de porcs i amb sa de ses egos devant devant, i amb un «a re-veure, amb Deu siau», i «en coses que siem bons manau i disponeu», se despedí des gigant, i ja es partit de d' allá, camina caminarás.

Podeu pensar com va romandre es gigant.

Feia es fetje per sa boca, taiava claus, torná més

**blau** que la paumella, se tirá en-terra, i se bolcava **per** dins sa pols, i tirava cosses, i feia sabonereta, **cridant** i flastomant, fins que arribá a dir:

—I tan ase de d' esser, que he de consentir que **un** pollissó, que una bréndola que no val ses paies d' **allá** aont jeu, se 'n haja de riura d' un homo de **bé** com som jo, i m' haja de deixar despuiat com **un** Sant-Cristo? Ja hi he d' anar jo a veure si l'aplec i jugarem es tot p' es tot. Qui tendrá ungles, les treurá.

Dit i fet, ja es partit correns per **allá** aont se 'n era anat es revetler.

En Bernat ja era en-foret, i desiara es girava **de**rrera, qer veure si es gigant l' encalçava; perque no se 'n poría avenir que fos estat tan beneit que s' hagués deixat despuiar d' aquella manera, i deia:

—Si se refá, i se revest de coratje, estic perdut. **Vendrá**, i me menja frit.

Teníu una vista llarga ferm, i ja-hu crec que prest el va haver destriat que se 'n venía com un cavall an es cos.

—¿I que fa En Bernat? Se treu es trinxet, pega trinxetada a una trutja, li treu sa butza, i la se posa dins sa faldriguera; i ja es partit ben depressa de d' **allá**, cuidant a fer ui, arruixant es porcs i ses agos.

Topa un pastor.

—Germanet, li diu, ¿no 'm faríau un favor per amor de Deu?

—Si puc, sí.

—¡No heu de poder! Jau aquest trinxet, i pegau-me trinxetada a sa butza: que la tenc massa grossa, i m' embarassa per córrer.

Es pastor tot-d' una quedá astorat; llavò va dir:

—Això si que no-hu faré. Jo vos mataria.

—Deixau fer s' ansia per mí. Un gigant m'en-calça; si m' agafa, me matará; i si no deix aquesta butzota, es ben segur que pronte m' haurá agafat. ¡Vaja! depressa! Jau es trinxet: pegau-me trinxetada.

—No 'm basta cor.

—Mirau, si no la 'm voleu treure a mí a sa butza, ja vos treuré jo sa vostra.

I mentres deia això envest es pastor amb so trinxet ubert.

—¡Esperau! ¡esperau! diu es pastor. Ja la vos treuré, si tan encarat e-hi estau.

Pren es trinxet, li pega trinxetada, li xapa sa camia, sa butza de sa trutja cau; i En Bernat se 'n aná com la bala per avall.

Es pastor va romandre tot astorat devant aquella passada, se 'n feia creus, no se 'n poria avenir.

Des cap d' una estona passa es gigant ben acanalat, que amb cada passa feia un destre.

—Germanet, diu an es pastor, ¿no hauriau vist passar un homo amb una guarda de porcs i una guarda d' egos?

—Sí que es passat, i me 'n ha feta una que n, estic com un beneit.

—¿I que vos ha fet?

—Que m' ha dit que fogia de vos, porque no 'l matásseu; i fort-i-no 't-mogues, ha volgut que amb una trinxetada li tregués sa butza, porque ha dit que l' embarassava per córrer. La-hi he treta; i en lloc de caure ell i sa butza en terra, no més es caiguda sa butza, i ell se'n es anat com cent mil llamps de d' allá.

—¿I aquesta es vera? diu es gigant.



—Passa de vera. Ve-la-t-aquí a sa butza; mirau-la-vos.

I li mostrava sa que havia quedada allà en-terra, que encara era ben calenta.

Es gigant s' ho va beure que allò era d' En Bernat, i pensá entre sí meteix:

—No e-hi ha remei: si no me fas treure sameua, no l' aplegaré an es dimoni. Ell se'n deu anar com es vent, sensa butza.

I diu an es pastor:

—No res, trais-la 'm a mí també; perque, en que el dimoni en pas, l' he d' agafar.

—¿I e-hu deis de bò? demana es pastor.

—Tant de bò, que si no la me treis vos menj.

Ell es pastor no tengué més remei que creure. Pega trinxetada a sa butza des gigant. La-hi xapa, i la-hi obri tota; es gigant pegá un crit esglaiador, cau en terra tan llarc com era; i allà colá la vida s' aubercoc.

Bò estava ell per assolir En Bernat.

En Bernat, a força d'atropellar, se va fer ben lluny, i *tac*, troba dos mercaders.

—¿Que sou mercaders de bestiar gros voltros? los digué.

—I de bestiar petit, digueren ells.

—Vos vènc ses dues guardes.

—Les vos compram. Demanau preu, i demanau bé.

—Es meu demanar no será gens lleig. Però devant devant vos fas de present que des porcs me vui aturar ses coes i llavò una trutja, i de ses egos sa més veia i llavò ses esquelles.

—Conformes, diuen es mercaders. Tretes aquestes minves, pegau ara una dita.



Demaná, li prometeren, s' escobletjaren una es-  
tona, i clouen sa barrina.

En Bernat taia ses coes an es porcs i s' atura sa  
trutja i s' ego més veia, i lleva ses esquelles a ses  
altres; i es mercaders, *dany dany*, monyiren fins  
a doblar i maia.

Ells se 'n anaren amb sos porcs i ses egos; i ell  
amb ses coes i ses esquelles, i es dos animals, cap  
a ca 'n Roig falta gent.

Mig quartet lluny de ses càses e-hi havia una  
bassa amb molt de llot. E-hi soterra sa trutja, i e-hi  
afica ses coes des porcs, que no-més los vessen  
sa punta. Mata s' ego, la buida, i s' hi amaga de-  
dins.

Comensen a comparèixer corps i voltors. Se  
posaven demunt s' ego i bones espiellades. Com  
se 'n temien, En Bernat los havia agafats per ses  
comes i los fermava. Com en tengué una partida,  
los penja ses esquelles, los desferma, i los amolla.

Es corps i voltors, ja-hu crec, se 'n anaren al-  
aire, volant com a dimonis, i ses esquelles *dony-a-  
dony, dony-a-dony*.

En Bernat parteix correns cap a ses cases cri-  
dant com un desesperat:

—¡L' amo! ¡L' amo! ¡Sortiu! ¡veniu per amor de  
Deu! ¡L' amo, dic!

Tant s'acostá a ses cases i tan fort cridava, que  
l' amo l' arribá a sentir, i surt de-fora a veure que  
será allò.

—¡L' amo! deia En Bernat. ¡Veniu, depressa,  
que el dimoni se 'n du es porcs al infern, i ses egos  
han pres el vol! ¡Veniu, que no-hi seréu a temps.

L' amo alça es cap, i sentí es renou de ses es-  
quelles al-aire.

— ¡Però bé! deia ell tet confús, tot esglaiat. ¿I qui ha vist mai ses egos volar?

— Mai s' havia vist, però se veu ara. ¿Que no sentiu ses esquelles? ¿o són sort?

— ¡Però no veig ses egos!

— ¡Si son tan amunt, que casi ja no les destríen! ¡Ja no més pareixen com a corps. Reparau-ho bé.

— ¡Re-cent mil dimonis! deia l' amo cap-alt. ¡Sí que tens raó! ¡O mal s' hi pegás...!

— ¡No flastomeu, l' amo, per amor de Deu!...

— ¿No flastomeu, i he quedat sensa cap ego?

— ¡Idò anau-les a córrer darrera amb un pa calent!... No res, anem an es porcs, a veure si en salvam cap. ¡Anem an es porcs!

L' amo no sabia quin cap li anava devant, no sabia per ont pendre.

— ¡Anem an es porcs dic! cridava En Bernat, ¡Anem-hi vos dic, que no-hi serem a temps!

— ¿I aont son?

— An aquesta bassa de su-quí.

S' hi esquixen, i En Bernat anava devant de-  
vant, i arriba cinquanta passes primer.

— ¡Feis via, l' amo! deia es traïdor. ¡Feis via, que ja no-més los veuen ses coes! Feis via, per ventura encara en podrem aturar qualcún... ¡Alerta a estirar massa fort, que no los ho arrabasseu!

En Bernat agafa ses coes, i casi no estirava gens.

L' amo arriba, i ja está aferrat a una; pega estirada, i caigué d' esquena. Va romandre just amb sa coa dins ses mans. S' afúa a una altra, i li succeieix lo meteix.

— ¿No vos ho deia jo, cridava En Bernat, que no estirásseu tan fort? Vet-a-quí lo que heu guanyat de no creurem.

Mentres deia això, se 'n va a sa trutja soterrada, li pega estirada a sa coa, i ja-hu crec que va treure coa i trutja.

—¡Una n' hem salvada, l' amo! No crec que en selvem altra, va dir apuella pòlissa.

Bé estiraren, però no-més arribaren a ses coes.

¿Com havien de treure es porcs, si es *dimonis* des mercaders Deu sab aont los tenien ja?

Poreu fer comptes l' amo com se 'n degué tornar a ses cases. No treia figura d' homo.

—¿Que vos ne penediu de sa lloga? li demana En Bernat.

No li torná resposta, i se tancá amb sa dona dins sa cambra.

—Aquest polissó, digué com prou va haver flastomat, mos ha de fer fer ui de tot: no mos n' escapam; son faves comptades. Mos va tudar sa llavor, mos va passar an el dimoni els amel'lers joves, i sa vinya, i ses euveies; ara mos hi ha passades ses egos i es porcs. Ara no-més falta que mos hi pas a noltros. Si no l' abreviam, mos hi passarà. Però, ¡veam qui es capás de fer-lo fogir..!

—Però bé, diu sa madona. ¿Es pactes no son que en cantar es mussol, sa lloga ha d' haver acabat?

—Sí.

—Idò, jo d' amagat d' ell d' aquí una estona me 'n puig demunt es lledoner, fas es mussol, i es mal será mort.

Començava a fer fosqueta, i sa madona, com qui no n' és, surt a de-fora, s' enfila an es lledoner. Se posa a fer es mussol, i canta qui canta. El feia de lo més bé.

—Bernat, diu l' amo, ¿sents es mussol? Pactes

son pactes. Sa lloga ha acabat. Vina, te pagaré, i te 'n anirás, que no 't vui pus dins terra meua.

—Esperau un poc, l' amo, diu En Bernat, veam si es mussola o mussol això que canta.

Encara no-hu va haver dit, com ja va esser a de-fora; agafa una pedra com es puny, la tira cap allà hont sentia sa veu; i va tenir tan bon dret, que endevinà *su mussola* su 's mig des front. Li xapà sa closca, li botí es cervell, i va caure seca.

En Bernat quedá fret. No volia fer tan llarc.

Llavò va pensar, i va dir:

—¡Més se 'n mereixia per polissona qu' era!

—¡Veni! li deia, ¡veniu per amor de Deu! ¿No déieu que era mussol qui cantava? ¡Mussola es estada ell!

L' amo surt correns, i veu sa madona estesa i morta....

Figurau-vos lo que degué dir i degué fer.

—¡Oh! deia ell, ¡mal no haguesses trobat es camí, com vengueres! ¡mal no e-hi hagués pensat mai a llogar-te!....

I se posa a tirar-li llamps i pestes i gotes corals i totes ses coses més dolentes que puguen venir a criatures; i no les hi tirava d' en una en una, sinó a cents, a mils, a milions de senaiades i de carre-tades, i tan espesses i atapides com poria.

En Bernat el deixá esbravar una bona estona fins que a la fi digué:

—¿Vol dir vos ne penediu d' haver-me llogat?

—¿I encara tendrás sa poca alatxa de demanar-ho si me 'n penet? va dir l' amo volat de tot ¿l qui sería sa bestia que no se 'n penediria d' aver-se posat amb un animal, amb un polissó, amb un no-ningú com éts tu?

—¡Ola! Ara vos tenc, va dir En Bernat. Pactes son pactes. Es pactes son que an es primer que es penedirá de sa lloga li han de treure un aixinguer de s'esquena. Jo no me'n penet gens; vos sóu que vos ne penediú. Vos meteix ho heu confessat..... Al'lots, va dir, girant-se an els altres missatjes, ara es sa nostra.

Tots la duien de l' amo una cosa de no dir, tots s'hi abordaren; l' ajegueren demunt una banqueta, li esquixaren sa camí, i amb una guinaveta de desxuiar porcs En Bernat meteix ja va esser partit a treure-li s'aixinguer; i li va treure trinxes i correigs fins que n'hi tengué gens de pell demunt s'esquena.

El deixaren fer demunt sa banqueta cridant com un desesperat. De tant que s'estamanetjava, va caure en-terra; i des mal que li havien fet desxuiant-lo, i de sa rabiada que va prendre va batre es peus, i el dimoni el se'n va dur en cos i ànima.

En Bernat quedá l' amo d'aquella possessió; tots es missatjes volgueren seguir amb ell, i no se' penediren gens. Va sortir un dels amos més avenguts, alegres i comportívols. S'arribá a casar; i ric i plè, amb salut i alegría, amb sa dona, els infants i es missatjes va viure..... fins que se va morir; i al cel mos vejem tots plegats. Amèn.





## EN PERE DE SA COCA <sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un homo que havia nom Pere, i un any va dir:

—Si tenc bon any a sa rota, he de fer una coca amb taiades com una roda de carro.

Va tenir una anyada orbe, i va fer sa coca amb taiades de sa mida que havia dit.

Com estava dos per tres per donar-li clau, passen el Bon Jesús i Sant Pere, que en aquell temps anaven p' el mon.

—Alabat sia Deu! digueren.

—Alabem-lo per a sempre! diu En Pere. Si voleu seure, vet-aquí cadires.

—¡Quina coca tan grossa! ¿Tota la t' acabarás?

—I més n' hi hagués.

—Dona-mos-ne un poc, diu el Bon Jesús.

—No, diu En Pere, porque feis parts i quarts: a uns los voleu an el cel, i als altres no.

—¡I si an el cel només hi poden entrar es bons!

---

<sup>1</sup> La me contaren mon germá Andreu i el Sen Pere Gotze de Manacor.

—No m'empatx de raons. No vos ne vui donar de coca, i no suqueu pus els ais.

El Bon Jesús i Sant Pere se 'n van, i des cad d' una estona passa el Dimoni.

—¿Que no n'hi haurá per tots? va dir, veent En Pere que no se donava raó a ses barres, menja qui menja coca.

—Pero no n'hi haurá per tu, diu s' estornell.

—¿I per quines cinc-centes? diu el Dimoni.

—Fas parts i quarts: a uns los te 'n dus, i als altres no.

—¡Ah cap de porc! ¿Que es pert per mí, si no los me 'n duc tots? ¿Que 't fas contes que per durlos-men no hi haja més que pegar grapada, i per avall? ¿I no sabs tu de sa manera que me taiá ses cames es meu contrari més gros? Ell per dur-me 'n cap, primer l' he de ginyar a venir; i per ginyar-lo, m'he de valer de mil enginys i embuis, i ha d' esser a força de dur-lo enganat i de donar-li figues per llenternes, i gat per llebre, i fer-li veure es blanc negre, i donar-li entenent que la Mare de Deu havia nom Juana. I com prou m' he rompudes ses banyes, i-hu he fet de tot, llavò encara molta volta el me saupen.

—¿Sabs que son això? diu En Pere. Raons forades: per dematí que t' aixeques, fas parts i quarts. ¡I no te 'n donaré de coca! ¡e-hu sapies!

El Dimoni se va haver de pegar un toc a sa barra. Nò e-hi hagué perill que li fés gens de mal-de-ventre sa coca d' En Pere.

Des cap d' una estona passa la Mort.

Veu En Pere aferrat a sa coca, i que ja l' havia feta més de mitja, i diu:

—¡Re-quemiscle, Pere! ¡quin troç de cocal! ¿I com era antes d' ensatar-la?



—Com una roda de carro.

—E-hi pensares, idò a fer-ne. ¿I que no la 'm deixaràs tastar?

—A tu sí, perque no fas parts i quarts: a tots los te 'n dus; no 'n deixes cap per llevar. Jas, fieta.

I n' hi dona més de la mitat de sa que li quedava.

La Mort, tan afamagada com sempre, amb quatre xuclades la se va passar.

—Mira, li va dir com se torcava, te vui pagar es favor que m' has fet: en veure un malalt, repara si li brun una mosca devora es cap o devora es peus. Si li brun devora es cap, dins tres dies estarà bò. Si li brun devora es peus, dins tres dies será mort.

Com En Pere sent això, esclama:

—¡Que 'm tiren d' una passa, si torn agafar cap eina en tots es dies de sa meua vida!

Va vendre es blat que havia tengut a sa rota, se compra un vestit de metje, se 'n va a Ciutat; i hala passetja qui passetja carrers, més estirat que un parpal i més inflat que un lleu en ceba.

La gent ja e-hu crec que 'l repará, i tot-hom:

—¡Un metje nou! ¡un metje nou!

—¿Aont es? aont? deien es que tenfen malalt a ca-seua.

—Vamet-aquí, deia En Pere. ¿Que voleu?

—Senyor doctor, li deien, per amor de Deu i per amor de sa Mare, veníu veureu un malaltet, veam si li trobareu remei.

En Pere entrava dins sa cambra, s'acostava an es llit, més serio que una patata. Escometia es malalt, feia com que polsar-lo, deia que no volia sentir gens d'estabeig; i tot-hom boca closa, que casi no alenaven. En Pere, escolta qui escolta i mira

qui mira, reparava aont li bronía cap mosca an es malalt.

Si li bronía an es peus, deia:

—No hi ha res que fer; dins tres dies **será** mort.

Ara si li bronía an es cap, deia:

—Això no es res; dins tres dies **estará** bò.

I se treia un bocí de paper, e-hi feia quatre burots amb un carbó, i deia a la casa:

—Jau això. Anau a ca es potecari. Vos farà unes cuierades, i que les prenga.

—Senyor doctor, ¿que importa súu?

—Per part meua, pot suar fins que tenga suera.

—¿I que pot menjar gens?

—¡Que menj, si té talent!

—¿Qualsevol cosa pot menjar?

—Un llamp forcat i tot, si se 'n agrada.

Sensa més compliments, En Pere se 'n anava; i per ofertes de doblers que li fessen, no prenía res.

—Ja tornaré d'aquí a tres dies, deia ell; i si es malalt no ha feta sa via que he dita, estarem cabals; i si l' ha feta, me donareu lo que voldreu.

Si sa mosca havia bronit, a su es peus, dins tres dies es malalt era mort; i com es *metje nou* se presentava, en no esser que fos una gent ferrassa de tot, sempre li donaven qui més qui manco, una pesseta. Ara si sa mosca havia bronit su es cap, dins tres dies es malalt estava sá i bò; i com se presentava es *metje nou*, tot-hom s'aferrava per ell, i no los se poría desllepissar; i qui més poría, més li donava. Si era una casa un poc polent, li omplien ses butxaques de doblers.

—Una cosa e-hi ha, senyor doctor, li solien dir com la cosa ja s'era apassivada.

—Digau quina es, deia ell.

—Que es malalt no ha preses ses cuierades. No hi va haver cap potecari que entengués aquella recepta. A tots anarem.

¿Com l' havien d' entendre, si En Pere sabia tant d' escriure com s' ase d' ensafranar?

—¿I que son agafats amb cans aquests potecaris de per aquí? deia s' estornell. ¡Veam si a-poc a-poc jo m' hauré de fer potecari també!

La gent, com veien que *es metje nou* endevinava tots es malalts i no n' hi fallava cap, estaven ben segurs que se perdía p' es potecaris, que no sabien deslletigar ses receptes, de fondes que eren.

—¡Vaja, quin metje! deia tot-hom. Basta que los veja an es malalts per curar-los, si tenen cura. ¡Veies que sería si es nostros potecaris no fossen tan bancs, i li sabessen deslletigar ses receptes!

Al punt dins Ciutat no hi va haver cap metje més que En Pere que tengués cap visita.

L' homo no se poría seure de tot lo dia, i havia d' anar a buidar es doblers a s' hostal un parei de vegades es matí i un parei es cap-vespre: tants eren es que li posaven dins ses butxaques.

Des cap de mig any va trobar que ja 'n tenia que li bastaven per tota la vida, tant gastás.

Se lleva es vestit de metje, i se 'n torna a la vila. Va haver de llogar un carro per dur-se 'n sa gran doblerada que havia feta. Com arribá, tot-hom li feia la bona, tot-hom volia esser amic seu; i ell que cuidava esclatar d' inflat i d' entonat que *¡anava*, i se feia respectar una cosa de no dir. Va comprar un parei de possessions, i vivia com un sí senyor.

Tenia un jardí sa cosa més de veure i més alegrívola del mon, i e-hi solia anar tots els hora-baixes a prendre-hi la fresca.

Passaren anys i més anys, i En Pere no duia altre nat més que atepir-se bé, i donar tots es gusts an es seu còs, i lo de-més anava com anava.

Un día seia a la fresca dins es jardí i s'hi presenta la Mort.

—¡Alabàt sia Deu! diu ella. ¿Que li pegam a seure?

—Sí-fa, diu En Pere. I si n' éts, arrambe 't. I tu no 'l devies haver vist an aquest jardí meu? Mal m' está dir-ho, pero es un jardí de primera: no-hi falta un amèn.

—E-hu es hermosot; pero jo 'n tenc un que li guanya.

—¡Un poc ne llevarem! ¿I tu et vols posar amb mí? ¿Que no t' éts mirada bé? ¡Sabs que en dus de poca de popa!

—No res, diu la Mort, mos porem treure es gat des sac. El te puc mostrar.

—Ara meteix, diu En Pere; i ja estigué aixicat.

—No síes tan cuitor, diu ella. Aquest jardí meu quant fa més bon veure es en sa nit.

—¡Vaja quina vista que deu esser!

—Tu meteix me 'n tornarás sa resposta.

Feren la pretxa fins que va esser fosca negre.

—¿Encara no? arribá a dir En Pere tot impacient.

—No-hu haguesses dit, respòn la Mort, anem.

Parteixen, i el se 'n mená devers una hora enfora. Troben un tancat de paret: e-hi havia un portell, obri ses barreres, i li diu:

—Hala, ja hi som: entra.

—Pero ¿i això es tot es jardí? diu ell com un beneit.

—Això, diu la Mort. Entra depressa.

En Pere passa es portell, i, mira qui mira, no afiná més que una llumenaria devers es mig des tancat.

—Pero, dona de Deu, diu ell ¿no 'm diríes aont son ses plantes i els abres d'aquest jardí?

—Ell només n'hi ha un d'abre. Pero ¿sabs quin abre que es! No n'has vist cap mai de consemblant. Acostem-mo-s'hi, el veurás d'aprop.

S'acostaren a sa llumenaria, i va esser un abre disforjo, sensa cap fuia, ben reblit de brancam, i a cada cap de brancó e-hi tenia una candela encesa. Ses candeles unes eren primes, altres mitjanceres, altres ben gruixades; unes llargues llargues, que com que tot just les haguessen enceses, altres que ja eren més de mitjes, altres que ja prenien es blau, i altres que ja l'acabaven de tot, i només hi havia una micoia de cremaió.

An En Pere aquell abre i aquelles candeles li feren mals averanys, i casi ja se penedia d'esser-hi anat.

Per engegar sa funestedat que li començava a entrar, diu a la Mort:

—I ¿que dimoni son tantes candeles?

—Jo t'ho diré, respòn ella. Això son ses vides d'els homos. Ses primes son des qui han de viure poc temps; ses gruixades, des qui han de viure molt. Ses qui comensen, son des qui naixen; ses qui acaben, des qui se moren.

En Pere sentí un cal-fret per tot es seu còs.

—¿I sa meua també e-hi es? demaná tot acongoixat.

—Ja e-hi es ja, diu la Mort. ¿Veus aquella tan curta?

I agafá un macolí, el tira, i en fer una que ja cremava es verd.

—¿La veus an aquesta? li torna dir la Mort.

—Sí, diu En Pere.

—Idò, es sa teua.

En Pere sentí que es cap li rodava i que ses cames li feien figa. Se va haver d'asseure.

Estava més blanc que la paret, obría uns uis com un salers; badava sa boca, i no li sortía cap paraula. Li agafá un tremolor per tot el còs, ses barres li prengueren es trot, i rompé en súor i amb altres coses que voltros meteixos poreu pensar.

—¡Barata-la 'm a sa candela per amor de Deu! pogué dir a la fi, plorant com un'nin petit. ¡Barata-la 'm amb una de ses més llargues!

—No pot esser, digué la Mort.

—¿Per que no la m'has de baratar? ¡Tan amics com som!

—¿No 'm convidares tu a menjar coca, perque no feia parts i quarts? Hala, hala, ves-te'n a ca-teua a fer sa trocelleta; i espedeix, que com te 'n temerás ja hi seré.

En Pere cop en sec se va trobar tot-sol dins es seu jardí.

¿Pert aont havia pres la Mort, s'obre de ses candeles i es tancat de paret?

No e-hu va sebre, i va esser tan aubercoc, que com e-hi va haver pensat una estona, va dir:

—Això devía esser un sòmit: posem-ho an es conte vei. ¿Sa meua vida esser tan curta, i estic més sá que un gra d' ai? Ell per dur-me 'n *Na Margre*, e-hi haurá d'haver més de dos doblers de raons.

Arriba a ca-seua, ja li teníen es sopar demunt sa taula, i per acabar de fer-se fogir aquelles idees tristes, va pegar una panxada feresta.

—¡Si esclatam, ja va! deia s'animal, mentres s'atepía.

Més redó que un porc que ha escapat dins un favar, se'n va a jeure. Encara no tocá llit com sent bronir un dimoni de mosca an es peus.

—¡Aquesta sí que m'es bruta! diu ell.

Crida es criat, i li diu:

—Vés a fer venir quatre homos al-acte.

Es criat los hi mena, i En Pere los diu:

—Girau-me de cap a peus.

E-hu feia per enganar sa mosca.

El giraren; pero tot-d'una que va tenir es cap allá aont primer tenía es peus, sa mosca ja no hi broní pus, sino que se'n aná tot dret an es peus, i allá brun qui brun.

—¡Tornau-me girar! diu En Pere an el homos.

El giren, i encara no'l varen haver girat, com tornaren tenir es diantre de mosca bronint an es peus.

Bé feren i malevetjaren; pero mai la pogueren fer bronir an es cap, sempre volgué fer es saluet an es potons d'aquell aubercoc. ¿Que me'n direu? Ell En Pere va fondre tot es temps que li quedava, malevetja qui malevetja per enganar sa mosca, i s'enganat va esser ell. Com se'n va tèmer, la Mort li fonc demunt, i ja li va haver enci-vellat ventai amb sa faus, i el deixá sec: no tirá cap cossa.

De sa faus de la Mort pegá dins ses arpes d'En Barrufet, que vel'lava per allá i digué com el va haver assolit:

—¡Ja sabrás ara porque no'm volgues donar coca!

Ell li va fer pegar un capficó ferest dins sa fo-



ganya del infern, i, com le-hi tengué, se posa a donar-li tionades i tionades, i encara n' hi dona si no s' es aturat.

Deu no permete un tal de ningú de noltros, i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.





## ES PORT DE SA CIBOLLA BLANCA <sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un patró molt ric que tenia un fii que havia nom Robert.

Son pare un dia li va dir:

—Ja som tornat vei, els anys me pesen massa: vat-aquí sa barca, i navega tu que éts jove. Lo que te comán, que no toques may an *es port de sa cibolla blanca*, perque s' hi campen malament.

—No tengueu ansia, mon pare, diu En Robert.

Sa mare li digué:

—Fii meu, tén aquesta de mí: sempre i aont se-  
vuia *sies fes bé i no mires an a qui*; qui bé fa, bé trobará.

En Robert un dia, abans de s' auba, amb sa barca al tip de concert, saupá áncores, i, vent an popa, de d' allá:

Troba un port topadís, ven sa barcada, i n' hi donaren més doblers que no volia.

---

<sup>1</sup> Me 'n contaren troços el Sen Pere Juan Pistola de Sant Llorenç i Na Bet Llodrana Calona i En Gaspar Busquets de So 'N Servera.

L'home tornava ric i ple, i un dia demana an es mariners:

—Escoltau: ¿i es port de sa cibolla blanca aont es?

—No 'n som molt enfora.

—Idò anem-hi, veam si s'hi campen tan malament com diu mon pare.

—Amb ell no mos hi aturarem mai.

—¡Vaja, no sieu coquins! ¡allà s'ha dit!

Es mariners varen haver de creure, per greu que los sabés.

Al punt e-hi foren devant: entraren, i veren que hi havia una gran ciutat.

Donen fondo, i En Robert, com si hagués tengut foc dins ses sabates, ja salta a terra, i a trescar s'ha dit.

Com se 'n tem, se troba as mig d'una plassa ben gran, aont e-hi havia una *cibolla blanca*, tan grossa, que tenia ses fuies com entenes de molí, i s' u' com un abre de barca des més gruixats. Abaix de sa *cibolla* e-hi havia un remolí de gent. S'hi arramba, i veu que tenien un mort enrevoltat, i una partida li escopien.

Com s'ho va haver mirat una estona, no pogué pus, i romp:

—¿Pero que diantre es això que feis?

—¿Que feim? responen aquells. ¿I això demanau? ¿Que sou nat d'avui i batiat d'ahir, o veniu de ses Erasses.

—Som un homo que no era estat mai an aquesta terra, i veig ara una cosa que no havia vista en sa meua vida.

—Idò heu de sebre, li digueren, que aquí e-ha sa costum de que, si un se mor amb deutes, el

posen devall aquesta *cibolla*, i no 'l poren enterrar que no estiga cabal, i tots aquells an a qui devia tenen dret d'escopir-li fins que estiguen pagats i satisfets. Aquest mort va fer s'endemesa de morir-se amb més deutes que cobrances: per això està així com està, i li fan lo que li fan. ¡Fort! ¡més se'n mereix! hagués pagat allà aont devia! Perque ¿quina llei es aquesta de manllevar i endeutar-se i fondre sa suor dels altres, i que llavò es qui han fet es favor de deixar, es qui han feta sa somereta, s'hajen de pegar un cop a sa barra? Per això, ¿no vols que 't duguen devall sa *cibolla* en esser mort? Paga, com un dimoni, allà ont deus.

Com En Robert sent tot aquell manifest, recordant-se de ses paraules de sa mare: *fes bé i no mires an a qui*, s'esclama:

—¿I si n'hi hagués un qui pagás per ell, no 'l porien enterrar an aquest mort?

—¡Ja hu crec que sí! ¡i ben aviat! pero, ¿qui será es beneit que vaja d'aquestes merques?

—Jo, diu En Robert.

Haver gastada aquesta paraula ell, i deixar-se d'escopir es qui escopien, va esser tot-u.

—¿Que deis? ¿que deis, germá? cridaven tots enrevoltant-lo. Pagau, pagau fins a dobler i maia, i veureu que de prest hi estará tapat de terra aquest polissó.

—¡Uei! no insulteu es morts, que Deu ja los ha judicats.

—No res, pagau, i si 'l mos tornam passar per sa garrova ¡que mos tiren d'una passa!

En Robert se va treure un serronot de dobles de vint, que feia por, i *dany dany* va *monyir* fins que va haver pagats tots es deutes d'aquell mort; i

foren tants, que 'l deixaren més aixut que una pellissa. An es pobre serró el va poder girar lo meteix d'una calça, i no hi hagué perill que 'n caigués cap de duret d'or, dobleta, ni doble de vint: totes havien volat..... per enterrar aquell diantre de mort.

Així meteix l'homo va perdre ses riaies, i se'n torná a sa barca, tot mostii i consirós, pensa qui pensa:

—¡No es estada mala berba aquesta! ¡Tan meteix tenia raó mon pare de fer-me de present que no m'aturás an *es port de sa cibolla blanca*! Pero també e-hi ha que ma mare me va comanar que sempre *fes bé i no mirás an a qui*. No res, ja hu veurem que será en esser cuit. ¿E-hu he fet? ¡Vaja per ben fet! i ¡fora engronyaments ni funestedats per això ni per altre tant!

Arriba a sa barca tot xaravel·lo, i es mariners no conegueren res.

—¿Que es anat bé, patró? li demanaren.

—Bé de tot, respòn ell.

I partiren, i no s'aturaren fins a ca-seua.

Com En Robert saltá a terra, son pare i sa mare ja l'esperaven, i poreu fer contes s'abraç i ses besades que li degueren donar i s'alegría que tengueren, veent-lo més sá que un gra d'ái i més xalest que una novia.

Pero com los contá sa passada des *port de sa cibolla blanca*, perderen ses riaies i quedaren de pedra. Son pare li doná un dalt-a-baix, que el se cuidá menjar, porque deia que ja le-hi havia advertit devant que no 'n passás, i que per sa seua caparrudeça se'n havia duit tan gros perboc: ara sa mare, considerant que en so pagar es deutes

d'aquell mort no havia fet més que observar lo que ella li havia comanat, torcía es coll, i deia:

—Un poc salat mos es sortit es fer bé aquesta vegada, fii meu; pero no e-hi ha remei: qui bé fa; bé trobará; i desgracies més grosses mos porien haver succeïdes. ¡Deu mos n'alliber, si convé!

Des cap d'una mesada En Robert un dia agafa son pare, i li diu:

—Mon pare, ¿i que no hem de fer un altre viatge?

—Sí, pero no sia cosa que tornes passar p'*es port de sa cibolla blanca*. ¡Ara e-hu tenc de veure si t'haurás escalivat de no creure! ¡Si'n passes, no et tornes presentar dins aquesta casa; que't treuré defora!

—¡Jesús, Robert! deia sa mare; ¡no'n passes per amor de Deu! ¡creu ton pare! ¡pero creu també ta mare: *fes bé i no mires an a qui*, fii meu!

—¡No tengueu ansia! deia ell; tot anirà bé si Deu e-hu vol i María.

Se posa dins sa barca, ben carregada de pertret, seuparen áncores, i vent en popa i vela plena, de d'allá. Cerca que cerca un port topadís, volgué Deu que en trobás un; despatxá tot es carragament, i n'hi donaren més doblers que no volía: li ompliren un serronot que feia por, tot de durets, dobles de sis lliures, de dotze i de vint.

Ja se'n tornava a ca-seua ric i plè, i heu de creure i pensar que li investiren unes ganes tan fortes de passar p'*es port de sa cibolla blanca*, i varen créixer tant i tant, que no pogué pus, i diu an ès mariners:

—¡Cap an *es port de sa cibolla blanca* tenim ses feines!

—Pero, ¿i que dirá vostro 'n pare? ¡Ell que era tan entès, tan avengut, no 'n volia passar mai!

—¡Cap an *es port de sa cibolla blanca* dic!  
¡Allá aont e-hi ha patró, no manden mariners!

Ells acalaren es cap, i varen creure.

Dins set o vuit hores, ja foren dins aquell port dítxós, donen fondo, i En Robert ja salta a terra, i a trescar la ciutat s' ha dit.

Com se 'n tem, se troha dins sa meteixa plassa de s' altre pic, devant aquella cibolla disforja, i ara sí que era gros es remolí de gent que e-hi havia.

—¿Que farem? diu En Robert. ¿Que será un altre mort carregat de deutes?

S' hi arramba, i va veure que no era un mort que tenia enrevoltat, sinó una fadrineta que cuidava a fer ui de plorar, i que, encara que no tragués fesomia i dugués pintada demunt s' angunia aclucadora que roegava es seu cor, se veia que era sa cosa més garrida i gentil que s' hagués vista mai. Estava atracada a sa soca de sa *cibolla* per aguantar-se; devora ella e-hi havia un senyorot boca closa i que feia uis ferm. Un esgotzí, que s' arrabassava una cara de Caifás lo més al viu, anava i venia per dins es rol'lo que la gent deixava buit, i deia amb una veu que esquerrinxava ses oreies i resplandía dins es cervell:

—¡Mil lliures a la una! ¡Hala, qui e-hi diu més!  
¡Hala, qui e-hi diu més! que sa pessa e-hu paga.  
¡Mil lliures, a la una!...

—Pero, ¿que dimonxe es això? diu En Robert, com va haver vista la feta.

—¡Que ha d'esser! li respòn un devora. ¿Que no badau els uis? Encanten aquesta fadrineta, i si e-hi voleu dir, afanyau-vos; que per-ventura no hi



sereu a temps. Es corsaris han arribada avui una barcada de catius i catives, i han tenguda tanta pressa que ja només queda aquesta al·lota. L'han estojada; per lo derrer perquè e-hi hagués més temps de veure-la i fossen més es qui la volguesen comprar.

Encara aquell no havia acabat es seu cap de fil, com se sent una veu que crida:

—¡Mil lliures més!

I s'esgotzi llavò sí que va cobrar coratje, i cuidava a fer ui cridant:

—¡Dos milia lliures a la una! ¡Hala, qui e-hi diu més! ¡Depressa! que, com voldreu, no hi sereu a temps. ¿Que no·hu veis que aquesta al·lota val tots els doblers del mon? ¡N'hi ha per tornar-hi locos! ¡Dos milia lliures a la una! ¡Hala qui e-hi diu més!

—Patró, digué aquell an En Robert; ja el senti an es rossinyol. Si e-hi heu de dir, espediu, que això va a má de fer-se amunt. En treurán més doblers que no voldrán. ¡Ell, si va a dir ver, no n'havía vista cap mai d'al·lota més prendora!

En aquest entre-mig tornen sentir una veu que diu:

—¡Mil lliures més!

I s'esgotzi, ja hu crec, just un rabiós, cuidant a esgargamellar-se, anant i venint com una llançadora, no s'aturava de cridar:

—¡Tres milia lliures a la una! ¡Hala qui e-hi diu més! ¡fora són! ¡fora vessa! ¡qui té doblers, que los trega! que ara es s'hora. ¿Que no la veis tan gentil, tan bella dona, maldement ara tenga pena? ¿Que no hu veis que no es pagada a qualsevol preu? ¡Tres milia lliures a la una! ¡Hala, qui e-hi diu més!

—No hi ha remei, torna dir aquell an En Robert: aquests cossaris avui se fan sa barba d'or. ¡Vaja quina pressa! ¡Hala, patró! Si 'n teniu ganes, no fasseeu pus s'orbet, que poría esser que la cosa se fes amunt ferm, i vos costaria des pebre.

En Robert no va respondre: estava cap-ficat, tot pensatívol. Li havia agafada tal compassió d'aquella fadrineta, e-hu trobava tan lleig que s'hagués de veure dins una esclavitut per tota la vida, i que son pare i sa mare l'haguessen de plorar perduda per a-sempre; li ferien tant es cor ses llágrimes i es plant que ella feia; que s'aficá dins es cap que no tendria perdó de Deu si amb sos doblers que duia i que havia tenguts tan bons de guanyar no la treia d'aquell enderivell tan ferest.

I li acabaven de donar sa sempenta ses paraules de sa mare: *fes bé i no mires an a qui*; pero llavò li venien a sa memoria ses amenasses de son pare i ses ateses que li faria si se tornava presentar bossa buida. Estava el pobre entre s'espasa i sa paret: si prenía per un vent, mal; si prenía per s'altre, mal també.

A-les-hores se sentí una altra veu cridar:

—¡Mil lliures més!

S'esgotzì aquí se desbaratá de tot, aixordant tot-hom amb sos seus crits i estufornos:

—¡Quatre milia lliures a la una! ¡Hala, qui e-hi diu més! ¡Hala, depressa! que qui voldrá, no hi será a-temps si bada un poc. ¡Hala, que ja está a la crema! ¡S'al'lota més garrida que es passeig, que banya s'oreia de saliva a totes! ¡Quatre milia lliures a la una! ¡Hala, qui e-hi diu més!

Aquí En Robert no pogué pus.

—¡La fas, i venga lo que venga! digué ben fort.

S' afica p' es mig de sa gent, i a força de colzades a dreta i esquerra, se planta devant s' esgotzì, se treu es serronot, que duia es forjo d' una poltrú de ses més grosses, i amb sos uis que li espietjaven i tot el còs que li tremolava, diu:

—¡Aquest serró, tot ple d' or, tenc per aquesta al·lota!

S' esgotzì va romandre ferit-l' a; es cossari, boca badada; es qui estaven en revoltats, amb sos cabeis drets; es qui e-hi havien dit sensa polsos; i començaren a fer-se enrera, i si no amb sa llengo, amb sos uis i sa cara deien:

—¡Mos han arronçats amb aquesta!

—Lliura! diu es cossari a s' esgotzì.

—¡Aquest serró ple d' or, a la una! digué s' esgotzì, signant es d' En Robert. ¡Hala, qui e-hi diu més? a la una! ¡a les dues! ¡Hala, qui e-hi diu! ¡a les tres!... Vostra es, diu des cap d' un poc, girant-se an En Robert.

Es cossari s' aixeca, En Robert li buida es serró dins un mocadorot estès, i e-hi va haver un caramull d' or que feia feredat.

En Robert se gira a sa fadrineta i li diu:

—No plores pus: sapies que no éts cativa ni esclava. Es ver que t'he comprada, que he donat tot quant duia per comprar-te; però no hu he fet perquè fosses meua, sino per tornar-te a ton pare i a ta mare. Diguès-me aont son i ara meteix porem partir.

Aquella al·lota se creia somiar: havia sentides ses paraules d' En Robert, el veia a ell que no feia cara d' anar de berbes; però no s' ho poria aficar dins es cap que allò fos ver.

Prou li costà an En Robert fer-le-hi creure: li va haver de parlar ben fort.

La dona no-hi cabia de goig; plorava d'alegria; una gaubança que no era de dir l'envestia per tots es vents; estava com una beneita.

—¿Éts fadrí o casat? va dir cop en sec.

—Fadrí, diu ell.

—Sapies, idò, que jo som fia de rei, que es cossaris me varen pendre i m'han duita aquí. Som fadrina, i, si me vols, mos porem casar, i, com més prest, millor: som teua, i cadascú que tenga lo que es seu.

No vos dic res si li agradá aquet sò an En Robert, i si hu va trobar que hi estava ben pensat.

—Fieta meua. digué ell, tu ja hu veus: per treure 't de ses ungles des cossaris he donats tots es doblers que duia, tot es meu cabal. Men una barca, pero es de mon pare, i com veurá que torn sensa una creu, no sé que 'm farà. Això es lo que hi ha: si te'n aconhortes, t'assegur que no estarás per mí.

—¡Tu m'has rescatada, diu ella, t'és esposat a tot per tornar-me sa llibertat! Bellament me puc esposar jo: vui córrer sa teua sòrt, sia bona, sia mala. Casem-mos, i no anem a aclarir pus raons.

Se casaren, s'embarquen, i els mariners feren uiots ferm com veren aquella al·lota que s'entregava amb so patró i que era tan garrida i ben carada.

—Es sa meua dona, los va dir En Robert: respectau-la per tal.

—¿Vol dir vos sou casat?

—Sí-fa, ¿que no trobau que he tengut bon gust?

—¡Bò de tot! ¡pero de tot! deien ells sensa poder-se'n avenir.

—Fieta, diu En Robert a sa dona, ara tu mos

has de dir es reinat de ton pare aont devers mos cau.

—No me 'n parles, respòn ella: com es cossaris me prengueren vaig perdre l'aluiar, i amb tant com he plorat i sa pena que he passada, que sols Deu del cel e-hu pot dir, ni sé per aont venguerem, ni aont me trob, i manco per aont hem de pendre.

—Lo millor será, diu ell, que mos n'anem a ca-nostre, i d'allà ja farem comes per afinar-ho.

Ella va trobar que havia pensat bé, i partiren cap a ca'n Robert.

E-hi arriben, i, com son pare los veu tots dos i sab es manifest, com veu que es seu fii se'n vé sensa una treseta i amb aquella dona per afegitó, li va caure tan avall i-hu va pendre tan tort, que no se volgué entendre de si ella era fia de rei ni reietó, ni si havia caiguda en mans de cossaris, ni si e-hi havia deixat de caure: los va treure defora a tots dos amb caixes destrempades, i los digué que no s'hi tornassen presentar en tots es dies de la seua vida.

En Robert hagué de sortir de ca-seua amb ses mans demunt es cap, poreu fer contes amb quin coret:

—No mos queda altre camí, digué ell, que anar-mos-ne p'el mon pelegrinant, i no aturar-mos fins que hájam trobat ca-ton pare.

Camina caminarás, passaven terres i més terres, demanant a tot-hom noves de lo que cercaven.

Molts no havien sentit anomenar mai tal rei ni tal reinat. Es qui 'n tenien indicis, tots los deien que era tan enfora i tan enfora, i que abans d'arribar-hi, serien morts de caminar.

Els per res del mon perdien es coratje i sempre de d' allà cap aont los deien qu' era.

El pobre rei que havia perduda sa fia, que no 'n tenia altra, com prou va haver plorat, que es pensaven que se moriria de pena, envià nobles de la seua Cort a cercar-la per tots els vents fins que l' haguessen trobada, i los va fer aquest pla devant devant:

—No heu de dir a les-clares que es sa meua fia que cercau, perque això vos poria dur molts d' emperons i embrutar-vos sa pesquera, pero de tot. Vat-aquí lo que he pensat per fogir d' aquest mal: sa meua fieta, com bé sabeu, es sa millor brodadora que s' haja vista mai: allà aont ella posa ses mans, que no e-hi vaja un' altre a posar-les-hi, perque farà els ous en terra. Jo vos donaré una bandera brodada seua; voltros la vos ne duis, i vos n' anau de vila en vila i de ciutat en ciutat, i només heu de fer això: heu de mostrar sa bandera a tot-hom, i heu de dir: A s' al'lota que'n brod una com aquesta es nostro rei li donará sa corona. Sa qui mos ne present una d' igual, no té més que venir amb noltros, i tot-d' una que arrib, ja tindrà sa corona demunt es cap, ja será la reina. Com ningú, en no esser sa meua fia, es capaç de brodar-ne una d' igual, no vos poreu errar. Si e-hu trescau tot i ella es viva, quant passeu per allà aont ella es, la trobareu tot-d' una. ¡Vaja, idò; ja poreu esser partits, i no torneu sensa ella!

Los dona sa bandera, que era una maravella, sa cosa més preciosa que vos pogueu imaginar, i partiren al-acte.

Camina caminarás, se 'n anaven tresca qui tresca terres i més terres, reinats i més reinats: mos-



traven a tot-hom sa bandera i deien lo qué feia al cas; ses al'lotes de per tot no feien més que brodat banderes, i vos assegur que hi posaven bé es cinc sentits, i que treien tot s'estam; pero totes se quedaven amb ses ganes, totes feien quetxa: ses banderes que brodaven eren morques devora sa que es nobles duien.

Ja feia set anys que ells corrien p'el mon cercant qui los ne presentás una que fos just igual, i no los ne presentaven cap que li retirás gens: sempre feien calada buida; no la porien trobar a sa mata llentisclera.

Ja havien perdut es coratje de tot, quant Deu va compondre que passasen per sa meteixa ciutat aont En Robert i sa seua dona se trobaven a-leshores seguint sa seua pelegrinació.

Varen caure a veure aquells nobles, i ella los va conèixer; pero no digué res, sino que va pendre sa seua.

—¿Vols que hu prou de fer-ne una de bandera com aquesta? diu an En Robert.

—¿I que 't dones amb coratje tu? respòn ell.

—¡Vaja si m'hi don!

—Idò endevant.

Trobaren una bona ánima que los deixás sa roba i es fil que se necessitava, ella se 'n va a mirar-se bé sa bandera, demana quinze dies de temps, los hi donen, posa fil a sa guia, i dins es quinze dies la tengué llesta. La du an aquells nobles, es nobles la posen as costat de sa que el rei los havia donada, i va esser just just aquesta, ni més ni pus. Des cap d'una estona que les se varen haver passades totes dues per ses mans mirant-les-se, ja no saberen distinguir quina era una i quina era s'altra.



Es nobles feren explicar aquella dona i es seu homo, i llavò sí que veren ben clar que havien trobat lo que cercaven: sa fia del rei.

Poreu pensar quina alegría més grossa no havien de tenir uns i altres.

Es nobles digueren:

—Es camí més curt es posar-mos dins una barca, que ja hi hauríem d'esser a ca'l rei.

Se posaren dins sa barca, i, vent en popa, de d'allà.

Com feia un parei de dies que navegaven, el dimoni de s'enveja, que no deixa res per verd, i que, allà aont no s'afica ningú, s'afica ell, començà a pegar enforinyades an aqueis nobles; i, com se'n temeren, ja los va haver entrat, i no s'aturava de dir-los:

—¿I ara consentireu que aquest papalomeo d'En Robert, pobre i retut, que fins ara per tenir p'es bec, havia de córrer la gandaina de porta en porta captan *qualque coseta per amor de Deu*, consentireu que un així haja de esser es vostro rei? ¿I que no e-hu veis que e-hu será? Tot-d'una que arribeu, el rei los donará sa corona: no vos n'escapau. ¿I sereu tan poca cosa que allargareu es coll a passar per tal afronta?

An aquells nobles los entraren tant aquestes impugnies que tots s'ensumaren, i varen dir:

—Lo millor será entretenir-lo un parei conversant a un lloc perillós, i que dos o tres, de cop-des-cuit, amb una senpenta el tirem a la mar, i així, matant sa vaca, desmamarem es vadell. Direm que hi es caigut de desgracia; un de noltros se casará amb ella, i tot mos dirá en candela.

¿Que me'n direu? Ell les feren tenir veres an

aquelles paraules. Aquell dia meteix moeun conversa an En Robert; ralla qui ralla, el duen a un costat de sa barca, i, tot-d'una que 'l veuen una mica descuidat, li enverguen sempènta, i el pobret va caure emplomat dins mar, i no 'l veren pus.

—¡En Robert que mos es caigut a la mar! se posaren a dir aquells polissons, fent crits i renou. ¡O quina desgracia! ¡quina desgracia!

Sa fia del rei los sent; surt corrents, mira per tot, se mira aquells, escampa la vista tant com pot, afica ets uis per tots ets endrets... en lloc veu En Robert: li ve baticor, tors es coll, i cau estesa lo meteix de morta.

Bé li banyaren es polsos d'aigordent, bé la ventaren: no la pogueren retornar.

Llavò sí que s'hi trobaven enfangats i endidats es nobles.

Arriben a la Cort, el rei los surt a camí, veu sa seua fieta d'aquella manera, i no sabia que li passava. Per una part tenia una alegría grossa de veure-la, quant ja la creia perduda per a-sempre; per altra part sa pena el croixia i l'estrangolava, veent-la allargada, sensa sentits, sensa polsos, que casi no es coneixia que alenás.

—Senyor rei, deien es nobles, es estada s'alegría de veure que ja arribava, que li ha fet venir aquest desmai. No tenga ansia, ja li espassará si Deu ho vol.

Pero no li espassava gens, i el rei i tota la Cort estaven amb un coret com una llantia, no sabien per ont pendre, i tot era plors i descapdell.

A la pobreta la posaren demunt un llit, tots es metjes que tenien un poc de fama e-hi acudiren, i no s'aturaven de tirar consulta i de provar coses per retornar-la; pero tot era debades.

En Robert; tot-d' una que pegá dins s' aigo, sentí uns brassos que el varen pendre i que el se'n duien per endins, fent més via que un delfí.

Des cap de tres dies surt a una plaja.

Tot-d' una que toca s' arena, se tem que es brassos que 'l duien s'aferren a un còs, i se troba dins es brassos d' un homo. Aquell homo li diu:

—¿Que no 'm coneis?

—Ni tenc record d'haver-vos vist mai, respòn En Robert.

—Idò jo som aquell homo que tu trobares mort dins *es port de sa cibolla blanca*, i que li pagares es deutes, perque el poguessen enterrar. Aquí som per tornar-te es favor que llavò hem feres. Com pegares dins s' aigo, es meus brassos foren que te reberen, i que t' han portat aquests tres dies. Te tiraren a la mar per enveja, perque no fosses el rei; sa teua dona caigué esmortida i encara e-hi está. Ja es a ca-son pare, i tots es metjes plegats no sabem com retornar-la.

Aquell homo se posa sa má dins es pits i se treu una guitarra.

—Jas aquesta guitarra, i, sona qui sona, ves-te'n per devant ca'l rei.

Se'n hi va, i vos assegura que cuidava a fer ui sonant. ¡O que hi sonava de bé, i quins sons que treia més fins i purificats!

La reina sent aquells sons, guaita, veu En Robert amb sa guitarra, i diu:

—Feis-lo pujar: ja que ningú troba remei per sa meua fieta, per ventura es sò d'aquesta guitarra li seríà bò.

Fan pujar En Robert, el menen dins sa cambra aont estava ajeguda sa fia del rei, i ja se posa a tocar, i-hu feia de tot.

Romp a cantar, i se destira d' aquesta:

—La tonada del patró,  
que cativa vos trobá;  
la tonada del patró,  
que amb bons doblers vos comprá.

Aquí sa fia del rei comença a cobrar colors i colors.

—¡No t' atures de tocar! ¡toca més! digueren el rei i la reina cobrant coratje.

I En Robert, ja hu crec, toca qui toca.

—Canta, canta, li digueren.

Ell torna a cantar:

—La tonada del patró,  
que amb ell vos vareu casar;  
la tonada del patró,  
¡set anys de pelegrinar!

Aquí sa fia del rei ja obrí ets uis i mirava i mirava, sobre-tot devers En Robert, i son pare i sa mare.

El rei i la reina anaven a tirar-s'hi demunt per abraçar-la i tapar-la de besades.

—¡Que no la toc negú per amor de Deu! diu En Robert, ¡deixau-me acabar!

El rei i la reina se varen detenir, i li digueren:

—¡Hala, idò, fes la teua via! ¡Depressa!

En Robert, sona qui sona, continuá es seu cap de fil, retilant se veu tant com poria:

—La tonada del patró,  
que a fons el varen tirar;  
la tonada del patró,  
Deu del cel li da sa má.

Aquí sa fia del rei obrí sa boca, i va dir sospirant:

—¡Ai, estimadet de la meua ánima!

—¡Per amor de Deu que no diga res ningú! clama en Robert. ¡Que no 's moga ningú!

Ningú motá ni 's bategá, i ell, com un desesperat, se destira d'aquesta, endolcint sa veu tot lo que va sebre:

—La tonada del patró  
que vé per fer-vos cobrar;  
vet-aquí los vostros pares,  
vet-aquí el qui vos salvá.

Encara no va haver acabat es derrer mot, sa fia del rei amb una rebel'lada s'aixeca asseguda, pega bot des llit, sana i bona i atxereyida, i se tira dins es brassos d'En Robert; el rei i la reina los abrassaren a tots dos, plorant d'alegría com a nins petits; i no sabíen que 's feien ni quin cap los anava devant.

Se seua fia i En Robert comptaren tot lo que els havia passat. To-thom quedá amb sos cabeis drets; no se 'n poríen avenir.

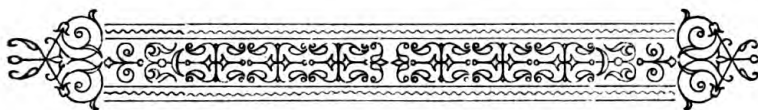
An aquells nobles que havíen comès es crim, perque el confessaren i el ploraven amb llàgrimes de sang, los perdonaren sa vida, pero los tancaren dins s'olla d'un castell, i no veren pus sol ni lluna.

El rei maná que se fessen tres dies de festa grossa, i un dinar cada dia per tots els seus vasalls, pero un dinar d'aquells que tiren d'esquena ets homos. I vos assegur que tots se 'n aprofitaren bé, i que n'hi va haver de trui i de sarau tot lo que va esser bò.

El rei doná sa corona a sa seua fia i an En Robert, que foren uns reis de primera, i varen viure anys i més anys a-pler ells amb ells i amb tot-hom, i encara son vius si no son morts. I al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

*Torra Nova, agost 1896.*





## EN PERE POCA POR<sup>1</sup>

---

**A**ixò era una viuda que només tenia un fii, que havia nom Pere: un al·lotell galanxó, desxondit, sá com un gra d' ai, agoserat, que no l' espantava vent ni aigo.

Un dia agafa sa mare, i li diu;

—Ma mare, fa molt de temps que vaig endarrer de sebre que es por: en voldria veure de prop, veam quina cara treu. Jo bé demán que me 'n mostren, que me diguen per ont caplleva; pero aquesta es s' hora que sia estat senyor de trobar-ne en lloc una mica que es una mica. I son tan fortes ses ganes que en tenc, que he resolt anar-me 'n a trescar mon, i no m' he d' aturar fins que n' hauré trobada poca o molta.

—Pero, fii meu; deia sa mare. ¿Que has tornat loco? ¿Qui ha vist mai anar a cercar por? ¿Que no sabs tu que es una cosa que vé sensa que la cerquen?

---

<sup>1</sup> La 'm comptaren l' amo En Salvador Galn és de So 'N Mas i el Sen Pere Gotze, de Manacor.

—Ma mare, responía ell, no teniu que predicar-me: me som passat això p' es cap, i e-hu he d' arribar a s'enfront, surta des llevant, surta des ponent. ¡O es coll e-hi anirà o jo aclariré que es por!

—No hi ha remei: caparrut com ton pare, deia la pobre, llagrimetjant.

—Qui sembla a los seus, no fa tort a ningú.

Sa mareta, com prou va haver pregat i plorat, li digué:

—Fii meu, ja que no 'm vols creure, una cosa te comán: que, allà ont se ponga es sol, t' has d' aturar i allà meteix has de fer sa nit.

—No tengueu ansia, diu ell, lo que es en vers d' això vos creuré.

Pren un cavall i doblers, i ja es partit.

Camina cam'narás, passá terres i terres, i mirava ben a dreta i a esquerra per veure si afinaría a a part o banda sa por ditzosa; i a tot-hom qui veia demanava si en sabien gens en lloc. Sa gent com el sentía, no se 'n poría avenir, i uns el donaven per loco, i ets altres per beneit.

Com se 'n va temer, es sol se va pondre.

—Es sol s' es post, diu ell; vui fer lo que ma mare m' ha comanat: fora caminar pus.

Veu su-llá un abre de molta rama, i diu:

—E-hi farem sa nit devall.

S' hi acosta, i repara que hi ha tres homos penjats amb un pam de llengo defora.

—¡Fosca d' auba! diu ell. ¡jo que tenia ansia de jeure rostit anit! ja tenc per fer es jaç, i el faré tot d' una, que estic cansat, i així podré acabar sa son.

Taia sa corda an aquells, i caigueren com a troncs. En posa dos un as costat de s' altre i es tercer entre vessat demunt es cap d' aquells dos, i



zas s'hi ajeu, i al punt estigué més adormit que un sauló.

¿Que m'en direu? Aquells tres encara no s'eren afeigats de tot com En Pere los desfermà; i, amb sa calentor d'ell i amb so jeure en-terra, des cap d'un parei d'hores comensen a cobrar, i a bategar-se un poc i a exhalar qualche gemec. Sobre tot, tant arribaren a fer, que desperten En Pere.

—¿I ara? diu ell, badant els uis i mirant-los-se fit a fit, es més descansat del mon, fins que los arriba a dir:

—¡Aquesta sí que m'es blaua! ¡i voltros sou vius! ¡Cap com aquesta! Lo que no sé com no vos he acabats d'afeigar amb so pes de sa meua còrpora.

Aquells homos cobraren de tot, i podeu pensar, quedaren tan agraïts, que li haurien donada sang des seu cor.

Eren tres senyors ben rics que havien caiguts en mans d'un contrari seu molt gros, i n'havia fets tres penjerois an aquell abre. Se'n menaren En Pere a ca-seua, le hi tengueren una partida de dies, el volien carregar de dobles de vint; pero ell no'n volgué cap, sino que li diguessen aont devers trobaria por.

—I com mos veres penjats, li digueren, no'n trobares gens?

—Ni cap mica, va dir ell.

—Idò no sabem aont en pugues trobar.

L'homo torná pendre els atapins, i de d'allà.

Camina caminarás, passa ierres i terres, demana qui demana a tot-hom qui veia: per aont trobaria por.

—¿Por cerques tu? li deien. ¿I qui ha vist mai cer-

car-ne, i tot-hom en fuig tant com pot? ¡Deu te 'n alliber, fiet!

Sobre-tot, arribá es vespre, i no'tenia res an es fus. Com es sol se ponía, se trobava devora unes cases de possessió.

Es sol s' es post, diu ell: fora caminar pus. Vui observar sa paraula de ma mare.

No molt lluny e-hi havia dos pareiers qui ja desjonyien. S' hi acosta i los escomet.

—Que sou d'aquestes cases.

—Sí-fa.

—¿Que no poré romandre anit?

—Ell aquí no hi román ningú porque e-hi surt por es vespres.

—¡Que me deis! esclama En Pere. ¿I aquesta es vera? ¿Aquí e-hi surt por?

—Vaja si n' hi surt. Figurau-vos que l' amo ha hagut de llogar un' altra possessió no gaire lluny, porque ni ell ni gent seua ni cap missatge per res del mon e-hi volen romandre. Ell heu de pensar que, tot-d' una que vé sa fosca, se posen a retro-nar cuecs, bels, remeulos, brams, bramuls, que pareixen trons del cel, ses bigues cruixen, ses parents tremolen, i com que tot se 'n haja d' entrar.

Així es que aquí no-més e-hi venim i e-hi estam de dia per fes ses feines, e-hi barenam i dinam; pero, en pondre-se es sol, aplegam es trastets, i cap a s' altra possessió falta gent. Lo que es a l' hora d' ara, en treure noltros, ja no e-hi ha una ánima dins es lloc. Tots en som anyívols de sa por, i en fogim com el dimoni de la creu.

—¿I que vos pareix! diu En Pere, que li sabrá greu a l' amo si jo fas sa nit aquí, dins ses cases?

—¡Que ha de sebre greu a l' amo! diuen es pa-

reiers. ¡A vos pot esser que vos ne sapia haver-hi romás!

—No-res, deixau estar s' ansia per mí. Ara meteix me 'n hi vaig.

—No e-hi aneu si no teniu sa vida avorrida; que de més acorats que vos n' hi son anats, i han perduts es cabeis des cap, i no son estats homos pus.

—¡Bones gè'l'eres devíen esser ells! diu En Pere. Sobre-tot, vaig deixar ma mare per trescar el mon fins que trobás por, i ara que 'n som tan aprop, ¿no voleu que m'hi esquitx? ¡Ni un retgiment de soldats m'aturaria!

—¡O sou loco o beneit! deien es pareiers. ¡No e-hi aneu per amor de Deu!

En Pere ja havia girat es cavall, i no los sentí. Arriba a ses cases, e-hi havia sa clau an es pany: obri, entra, mira per tot per veure si sa por estava amagada dins cap auberjó o enfony; no veu gens de fressa en-lloc.

—No res, diu ell, vendrà amb sa fosca. Esperem-la, que no es pot torbar gaire. Ja m'atabacaria fort si anit justament tenia pereça de venir. Perque anau a fer es comptes a locos: i que ella deu esser loquencia no hi pos dupte. Tot-hom me diu que vé sensa que l'envien a demanar; i no es venguda a mí que fa tant de temps que la cerc. Pero no passem s'arada devant es bous, i no diguem bé ni mal del dia fins que passat sia.

—L'homo entrá es cavall dins una boaleta, li dona recapte, amb tot espai fa foc, treu de dins es rebost xuia i sobressada i un parei d'ous, fa una bona truita; i, encara no la tengué demunt sa taula, com ja li pega clavada i altra, i fins que n'hi hagué gens.

—Sobre-tot, digué torcant-se, ell sa fosca ja es aquí, pero no e-hi ha sa por. No m' ha enganat de res. Deu esser loca fermadora. Anit que e-hi ha qui l' espera amb tan bona devoció, anit no es ven-guda. No; i sa son me doblega de tot. No-res, anem a jeure; i si acás sa polissona vé més tart, si es tan renovera com diuen, ja mos desxondirá.

Dit i fet, se 'n va dins una cambra, troba un llit fet, s' hi tira demunt i apaga es llum.

I heu de pensar i creure que al-acte esclatá dins aquelles cases, un telabastaix aborranador; tot eren cadenes que rossegaven, bigues que croixien com si se rompessen a set bandes, parets que tremolaven i feien bots com si volguessen ballar un copeo, giscos ferests, cuecs esglaiadors, remeulos que resplandien dins es cervell, brams que aixordaven, i bramuls tan escardats que pareixien trons del cel d'aquells que fan més feredat.

—¿Que dimoni es tant de renou? digué En Pere asseguint-se demunt es llit. ¿Qui es, dic? ¡Acos-tau-vos, i mos veurem ses caretes! ¿O sou cans nanells, que no-més lladrau d'enfora? ¿Qui sou, dic?

—¡Dimonis, respòn una veu.

—¡Dimonis! ¿I ja no teniu altra lloc aont pegar, la? ¿Justament, ara que jo havia de dormir, heu hagut de moure aquest rebumbori aquí dins?

—Es que tenim un deute demunt aquesta casa-digué sa veu, i no el mos paguen.

—¿I que en som jo de sa mort d' En Berga? ¿Que l' he fet jo an aquest deute?

—Pero el tenim demunt aquesta casa, i aquí ve-nim a cobrar.

—Pero ¿i que heu de reprémer aquí, si es qui

vos deu no e-hi es? Anau allà aont caplleva; i, si no paga, feis-li renou fins que esclat ell o esclateu voltros.

—Pero ¡si es qui va fer es deute ja el tenim que cou dins una caldera d'aigo de foc!

—¿El teniu a ell, i veniu a moure alguer per aquí? ¡Sí que hu sou el dimoni!

—¡Volem cobrar es deute de sa casa!

—Idò esperau que ella vos pag.

—¡E-hi farem renou mentres no mos paguen fins a doblar i maia!

—No hi ha remei: vos donau a coneixer per lo que sou, i e-hu demostrau que en duis un de banyam farest demunt es carabassot; i en aficar-lo a part o banda ¡hala, petits, fins que feis ui!... Pero bé ¿quin es aquest deute, si es pot sebre?

—Que, quant feien aquesta casa, havien de posar una pedra, i de feixuga que era, no porien, i varen dir:—«¡Que la pos el dimoni!» Noltros venguérem, i la posárem; i es s' hora que encara no ha llegut es pagar-mos.

—¿I amb aquestes estau? respòn En Pere. ¡Mai m' ho hauria cregut que fosseu tan aturats! ¡ell, segons veig, vos negau dins un bassiot! ¿No vos paguen sa pedra que posáreu? Tornau-la-vos-ne allà aont la vareu trobar, i si sa casa arriba a caure, ja l' aixicarà son amo. ¡Hala! ¡Depressa a dur-la-vos-ne! ¡Com es vel'la llissa, si no feis via! ¡Una mosca pus no vui sentir, que ja es la mala hora, i no hi veig de son, i bona marxa m' espera demá! ¡Com jo hu veig: ¡Tresc el mon per veure si trobaré por en-lloc; m' havien promès per cosa certa que aquí dins en sortia cada vespre, i ara resulta que sou voltros que sortiu i no ella! ¡Quin engán de mitjes!

Com es dimonis sentiren aquelles comandacions, pensaren entre sí meteixos:

—¿Cerca por, i diu que no n' ha trobada? ¿Quin deu esser ell si noltros no n' hi hem feta? ¡Donem-ho a ses cames abans de més raons!

Tots a la una pegaren grapada an aquella pedra, la treuen de sa paret, la se 'n duen, la tiren allà meteix aont l' havien aplegada; i, amb sa coa devall ses cames, tocaren el corn més que depresa cap a l' infern.

Tots de rabia s' abordaren an aquell que tenien dins sa caldera d'aigo de foc, que havia fet es deute, i n' hi pegaren de fitorades i banyades fins que tengueren alè.

En Pere lo-en-demà s' aixeca ben de-matí, i diu:

—Sobre-tot: ell sa por no es venguda. No m' ha enganat de res. No 'm queda altre remei que fer sa meteixa via dels altres dies; que barca aturada no guanya nòlits, i qui espera se desespera.

Com se posava demunt es cavall, que es sol acabava de sortir, arriben aquells dos pareiers que se 'n eren anats es vespre antes. Com el veren tan fresc i xalest, no se 'n porien avenir.

—¿I éts viu? li digueren. ¿I no has perduts es cabeis des cap?

—¡Com es vernedíssim! digué En Pere. ¿Veam si encara vos afisconareu? ¿No déieu que aquí hi sortia por, i que venia amb sa fosca?

—¿I que no en sortí?

—Tanta com en surt ara.

—Pero ¿i no sortí tot-d' una que s' acabá sa claror del dia?

—Pot esser que sortís, pero jo no la vaig porer guipar. I vaig estar fins a la mala-hora, espera qui espera. Encarara puc esperar...



—¡Veam si mos farás tornar beneits a-poc a-poc!  
¿I tu no sentires giscos, i cuecs, i bramuls, i ros-  
segar cadenes, i tremolar ses parets i croixir ses  
bigues?

—¡Vaja si 'n vaig sentir i bé! Però ¿que en farem  
si no va sortir sa por? Sobre-tot, una altra vegada  
mirau-vos' hi més en so xarrar i en so dir: aquí hi  
surt això aquí hi surt allò; que amb bona concien-  
cia no hu poreu fer d'enganyar un homo, i per  
pitjor sa primera vegada que parlau amb ell.

Es pareiers se miraven un amb s'altre, sensa  
sebre per ont pendre devant aquelles sortides de  
En Pere, que pegá cimada an es cavall, i ja va  
esser partit de d'allà.

Camina caminarás tot lo sant dia, i demana qui  
demana de sa por a tot-hom qui topava, no va  
aclarir res. Es sol començá a fer-se avall i avall,  
fins que se va enramar de-tot.

En Pere se trobava devora un castell.

—Ja n'hi ha prou per avui, digué: es sol s'es  
post; vui fer bona sa paraula de ma mare.

S'acosta an es castell, veu sa portassa uberta:  
entra, crida, ningú li respòn. Tresca sales i corre-  
dors, topa a sa cuina, afina tres olles grans de-  
munt es foc amb un moltó dins cada una, i tres  
ribells d'arròs engrogat i tres pans disforjos de-  
munt sa taula, i tres gerres somerals devora, ple-  
nes d'aigo.

¿I que fa ell? Pren un parei de cuiarades a cada  
ribell, esvorella una mica cada pa, pega una espi-  
pellada a cada moltó i un glop a cada gerra, amb  
quatre grapades passa el Rosari, i se'n va a veure  
si troba cap llit. En troba tres de fets dins una  
cambra molt gran, i, panxa plena, s'ajeu dins un,  
i al punt va fer uns roncós que tot allò retronava.



Aquest castell era de tres gigants que batallaven p' el Rei cristià contra el Rei moro, i se'n anaven el matí i no tornaven fins el vespre.

Si hu deixaven tot esbadellat, era perque tenien mals arrambatjes ferm, tot-hom los menava una por que no es de dir, i no hi havia perill de que ningú sensa orde seua s' atrevís a acostar-s' hi d' un quart lluny, quant-i-més passar es portal.

Figurau-vos lo denou que los havia de venir an es tres gigants com arribaren, fosca negra, i s' acostaren a sa taula i an es fogons, i notaren que los havien espipellats es moltons, i esvorellats es pans, i que faltaven un parei de cuierades a cada ribell i que s' aigo de ses gerres s' era feta avall. No se'n porien avenir.

—Pero ¿qui pot esser s' atrevit que mos haja feta aquesta? deien ells. ¡Tant meteix se necessita tenir coratje i sa vida ben avorrida!

Ja son partits cerca qui cerca, per veure si afinarien es lladre, i no el porien afinar en-lloc.

A la fi digueren:

—Si no es dins un llit nostro, mos n' haurem de estrènyer es cap.

Se'n van dins sa cambra, i ja hu crec que le hi trobaren an En Pere, colgat i dormint com un peix.

—¡Ja el tenim! ¡Ja el tenim! digueren cridant i fent lulea.

En Pere tot-amb-ú obri els'uis, i, com los se veu enrevoltats, diu, més fresc que una cama-rotja:

—¿Ara que cercam?

—¿Que cercam, demanes? Ara e-hu sabrás, diuen ells.

I ja hi están abordats com a llocifers.

—¡Uei! diu En Pere sensa bategar-se: ¡Deixau-

me fer, que no estic per moixonies! ¡Tenc son per vendre, i necessit dormir! Si voleu res, ja en parlarem demá.

Es gigants, com el sentiren, com notaren que li venia tan poc de-nou veure-los-se devant, com si fossen estats tres ropits, i que no era gens conegedor que li haguessen feta gota de por, se varen acovardar, perque pensaren: ¡Com no l'hem retgirat, es que té més força que noltros! ¡Alerta, mosques!

Ell recularen abans de més raons, i sortiren de sa cambra amb sos cabeis drets, de veure que un homo tot-sol, dins es seu castell, per més burla i afronta, los havia feta aquella passada. No hi porien pendre peu.

A la fi soparen i se'n anaren a jeure.

No tengueren altre remei que acostar es dos llits que los quedaven, i s'hi varen haver de compondre per por de ventim, tan acoquinats estaven.

Lo en-demá dematí com s'aixicaren, varen trobar En Pere vestit i amb uns uis ben espolsats.

Los va fer una escomesa lo més xalesta, com si fossen estats amics veis corals; i ells, cada vegada més sorpresos, li demanaren qui era, d'ont venia i que cercava.

—Jo vos ho diré, respòn ell. Jo som un al·lotot que vaig endarrer de sebre que es por. Per veure si'n trobaré gens en-lloc, me passeig d'assí i d'allà; pero fins al present me som passetjat debades: no tenc res an es fus. I lo pitjor, que tot-hom me diu que sa por es una cosa que vé sense que l'envien a demanar, i que surt sense que la cerquen. De manera que ja comens a estar més de mig empiapat perque tresp i tresp, i tant tenc avui com de-

má. ¿I voltros no me 'n donaríau noves d'aquesta bona de por? ¿No 'm diríau per aont caplleva?

—¡Vaja quina casta d'homo que es aquest! deien es gigants, com el sentíen. ¿I d'aont mos deu sortir?

Llevò li feren aquest pla:

—Mira, si estás tan endarrer de sebre que es por, vina amb noltros, i t'asseguram que hu porás tocar amb ses mans.

—¿Aquesta es vera? respòn En Pere. ¿I no anau de berbes que la 'm mostrareu a sa por.

—¡Ara es hora de berbes! diuen es gigants. Figure 't que noltros e-hi ha una mala fi d'anys que batallam p'el Rei cristiá contra el Rei moro, i guardam aquets paratjes perque es contraris no fassen de ses seues per aquí. I hu hem de fer de-tot per capturar-los....! que de moretons n'hi ha més que mosques, i com més en mates, més en surten. Perque això es lo més gros: avui en deixes una estesa, que dins es redol de trenta o coranta corte-rades no pots posar peu que no'n trepitjes un de mort o mal-ferit; i lo en-demá dematí ja no en trobes cap d'estès i te tornen envestir tan rabents i acorats com sempre. Sobre-tot: o tenen set vides com es moixos o críen més que ses coníes.

En Pere los s'escoltava tot xalest, i encara no varen haver acabat, con ja los diu:

—¡Vaja, idò! ¡Anem depressa que no fassem curt!

—No temes, homo, li digueren. Ja hi serás a temps ja. ¿I que no dus cap arma?

—Cap n'he mester. En haver vista sa por, ja puc girar en voler.

—¡Ai de bò! ¡Ell per-ventura no 't deixarán fo-

gir! ¿Que et penses que no hi haja més que dir fogirem? I sobre-tot ¿a la guerra te'n vols anar tu amb ses mans buides?

L'arribaren a ginyar a pendre una espasa, una llança i un escut; es tres gigats s'armaren de cap a peus, i partiren, berenant p'es camí, perquè En Pere tenia foc dins ses sabates, i los dava més pressa que el dianxa.

Camina caminarás, quant foren demunt un coll, que pogueren estendre la vista allá deçá, colombraren una taca negrenca que parava una partida de planiols, comallars i turons; i s'hi alçava una polsaguera que tapava es sol, i s'hi sentia un rebumbori de giscos, remeulos i eguins que aixordaven, pero de-tot. Era s'exèrcit del Rei moro que se'n venia manades fetes i ben peus-alts. Devia dur una hora d'orde.

—¿Això son es moros? demaná En Pere tot xalest. ¿Ells menen sa por?

—Això son, ells la menen, responen es gigants. No, i ja et pots posar demunt sa sella i prepalet per sa primera sobatuda, que es sa més perillosa.

—Deixau estar s'ansia per mí, diu ell.

I se posa a cridar com un loco:

—¡Viva! ¡viva! ¡ara va de-bò! ¡ara va de-bò!

Es moros ja los eren demunt, i se posen a tirar pedres i fletxes, i començá es foc. Tot allò resplandia de crits i estabeg, s'armá un alguer de los cent mil dianxes, sa cosa més faresta i aborronadora.

Es gigants i En Pere no recularen una passa, enrevoltats de moros per tots els vents, vos assegurant que 'n feien de destrossa: tomaven caps com un que toma aubons ventant un garrot dins un aubonar ben espès devers es Març.

Tot-d' una es moros los estrenyíen i les feien ses pessigoies ben endins; pero, com veren que finis, finis queien a sostres i feien una solada demunt s' altra, començaren a recular devant es cristians i a fer-los amples. Pero, com eren tants, com estaven més espessos que es cabeis des cap, uns amb altres s' embarassaven i s' ambuiaven. I es gigants i En Pere que mai s' aturaven de fer-se envant i sempre envant, i com més avansaven, més caps feien botir: i estaven ja tots remuis de sang, no més dels esquits que botíen des que nafraven o mataven.

I En Pere que cridava com un desesperat:

—¡O gran polissona de por! ¡aont éts! ¿aont t' éts amagada? que no et veig en-lloc blanca ni negra. ¡Surt, gran traïdora, i mos veurem ses caretes!

—¿Aont es, dic? cridava girat an es moros. ¿Que estau per besties, que no responeu?

I ja los havia encivellat ventai i altre ventai, i ja veien botir al-aire set o vuit caps de moro.

Sobre-tot, es sol se feu tan avall, que se va pondre: aquella moretada tan faresta del dematí tota havia fet ui: o eren morts o estaven mal ferits o e-hu havíen donat a ses cames.

I En Pere tot cansat i rabiós perque sa por no havia comparegut, ni l' havia poguda afinar en-lloc; i deia an es gigants que una altra pic anassen a enganar negres, i no l' enganassen a ell.

Es gigants, tot astorats, no sabíen quina resposta donar-li.

—No res, digueren, anem a romandre an es castell.

—Això si que no hu faré, respòn En Pere. Ma mare me comaná que sempre passás sa nit allà

aont veuria pondre es sol: així e-hu he fet sempre, i així e-hu faré anit, si Deu ho vol i Maria.

—¡Vaja, anem! digueren ells.

—Deixau-me fer, que es per demés es sucар ets ais, va respondre En Pere.

Se'n anaren i ell quedá tot-sol es mig de tants de milenars de morts i ferits que badaïaven; i va dir:

—A veure aont mos ajassam anit, que no m' aguant de son.

¿I que fa ell? Ja es partit a posar morts i morts, un demunt s'altre, pujant tres parets redonenques, que se teníen, en forma de barraca, i n' entravessa uns quants demunt, per fer sa teginada.

—Ja tenc redòs per anit, diu tot xalest: ni el rei dins sa seua cambra dormirá tan a la regalada com jo. Així no hi haurá perill que sa serena hem prenga.

Passá el Rosari amb quatre grapades, pegá un parei de roecs des concert que duia, i en nom del Pare, del Fill i del Esperit Sant se senya i *tu-tup!* ja está allargat demunt es sol rònc de sa barraqueta, i quedá adormit en sec, i bons roncós.

Com va haver fet es primer sò, devers mitjanit, se despert, s'aixeca i surt a mirar els estels per sebre quina hora era poc sa poc lla: i heu de creure que afina un llumet no gaire lluny que asset-suaixí caminava i asetsuaixí estava aturat.

—¿Que diantre pot esser aquest llumet? diu ell. ¡Sabs que havia d' esser sa por, que d' amagat anás de ses seues per aquí! ¡Fiau-vos de gent loca! Sobre-tot, me'n hi vaig a tocar-ho amb ses mans.

Amb quatre bots va esser devora es llumet, i va veure que era una jaia que se'n anava de mort en



mort, i de ferit en ferit. S'hi acostava, los tocava una mica, i tot-d'una els amb una rebel·lada ja estaven drets, i fogien com la bala.

—¡Uei, vos! ¿que vos diuen? cridà En Pere plantant-s'hi davant amb un llongo. ¿l ara quina la feim?

Sa jaia, com el sent i el veu, queda astorada.

Tot-d'una no podia parlar; pero arriba a rompre i diu:

—¡O germanet, no me digueu res, per amor de Deu! ¡Som una pobre jaia, que no fas mal a ningú! Pos un poc de bálsam d'aquesta ampolleta an aquests germanets meus, i es qui están ferits queden bons i es morts reviscolen.

—Mostrau com, diu En Pere.

Sa jaia tira unes quantes gotes demunt dos o tres moros estesos amb so cap fet una coca, i encara ses gotes no los tocaren, com peguen bot tots sencers, i cametes me valguen per avall.

—¡Re-cent mil raccions de dimonis boiets! diu En Pere davant aquell pas. ¿Vol dir noltros los matam, i tu los fas reviscolar? ¡O gran dimoniera!

Mentres deia això, ja li ha pegada grapada a s'ampolleta, i ventai amb s'espasa a cau d'oreia, i li feu botir es cap set passes enfora.

—¡Cap com aquesta! deia l'homo sensa poder-se'n avenir. ¡Veiés com es gigants los havien d'esveïr an es moros, si com eren a dormir en es castell aquesta mala bruixa los feia reviscolar! ¡Com no se'n havien de regalar es moracos si los feien acabar els alens, quant tenjen qui los ho tornava es temps de dir Jesús! ¡Com no s'havien d'aficar just beies! Així s'ase i-tot e-hi va a fer valentíes... Pero ¿qui havia d'anar a creure que era aquesta



jaia qui posava terra tan fort a s' escudella des gigants? Sobre-tot: ¡beneïda s' hora que m' he escoltada sa paraula de ma mare!

L' homo s' en torna amb s' ampolleta a sa barraça, s' ajeu, pogué agafar es sò altra volta, i no se despertá fins que es sol li pegá per sa cara.

Arriben es gigants, i veuen casi sa meteixa estesa de morts que havien deixada es dia antes.

—¿Que será estat això? se deien tots atordits. ¡En no esser que els uis mos fassen dos!

—¡Bona casta de fer dos! va respondre En Pere, sortint de sa barraqueta. ¡Acostau-vos' hi, i e-hu veureu com son ben morts! ¡No es mourán, pus, no tengueu ansia! Pero ¡vaja quins papalomeos que sou! ¡Ell com que hajeu menjat faió ¡Rompre-vos ses banyes aquí matant moros de sol a sol, dies, setmanes, mesos i anys, sensa avançar una passa sempre aferrats amb sos meteixos! ¡Com es vel'la-llissa! ¿l que no vos ne serviu gens gens des carabassot? ¿l no filáveu que per força hi havia d' haver cosa aquí, quant per moros que deixásseu morts s' hora-baixa, lo en-demiá se 'n presentaven altres tants de vius? ¡l voltros es més descansats del mon tot-d' una que veieu en vermei que s' enfonyava, hala anem an es castell a posar els ossos de pla i dormir a la regalada, i es moros per aquí que fassen trucs i baldufes!

—¡Pero bé! que es estat això? ¿que ha succeït? deien es gigants, tot confusos, sensa sebre que pensar-se.

—Matem primer es qui queden, respòn En Pere, i llavò ja vos ho contaré fil per randa.

Així meteix n' hi havia un bon raig de vius encara, i paraven una partida de corterades, pero

anaven més ala baixa, i no movien tant d'estabeig: s'estesa de germans seus que hi havia per en-terra los feia feredat. Estaven armats i en orde de batalla, pero no envestien com solien fer sempre.

—Si voltros no esvestiu, digueren es gigants i En Pere, ja vos envestirem noltros.

Dit i fet, s'hi tiren demunt com a cans de bou.

Es moros tot-d'una així meteix pararen clot, i feren de la guerra pota per aguantar sa sobatuda, i l'aguantaren una estona; pero com veren que no feien més que anar de copes i grufar per llarc, es qui pogueren e-hu donaren a ses cames, i qui en tengué les va treure.

Es gigants i En Pere los encalçaren fins que tengueren alè, i si no los porien aspidar amb sa llança, los adormien amb un còdol.

Vos assegur que 'n romangueren pocs que hu poguessen contar.

Es gigants s'arribaren a aturar, brollant de suor i tors remuis de sang. Com pogueren tornar alè, que se miraven aquella estesa esglaiadora de morts, i veien esveïda tota sa morería, varen dir:

—Hala, Pere, conta-mos fil per randa que es estat això d'anit.

I los comptá de com s'era aixecat a la mala-hora, i havia afinat es llumet qui corria, i que e-hi aná, i va esser sa jaia que amb so bálsam de s'ampolleta curava es ferits i reviscolava es morts, i va acabar amb aquestes:

—¡Veiès com los havia d'esveïr, si aquella bruixa vos feia aquella endemesa! I mentres-tant voltros ¡bons roncós dins es castell! ¡I ben alerta a vel'lar mai si ningú en sa-nit vos traía!

Es gigants estaven amb sos cabeis drets, feien

uns uis com uns salers, i no sabien que los passava.

Esperaren lo en-demà per veure si e-hi hauria sa meteixa estesa de morts, i si en vendrien altres de vius; i ja hu crec que lo en-demà des morts no n'hi va haver cap que se fos mogut, e-hi va haver just es meteixos. A s' entrellum, demunt es turons, destriaren una partida de moros que guaitaven. Bé los varen esperar, i bons estaven ells per acostar-se. Com veren que tots es que havien deixats estesos, estesos estaven, no volgueren sebre qui l'havia encalçada, i fogiren com la pols.

Es gigants estaven com a beneits, e-hu veien i no hu creien.

—¡Vaja quina passada que es aquesta! s' esclamen. ¡N' hi ha per perdre es corbam! Pero ¿quin possible es que es bálсам de s' ampolleta tenga tal virtut?

—¡Vaja si la té! respòn En Pere. I sobre-tot, ara meteix porem fer ses proves. ¡A veure quin es que vol que li taiem es coll, veureu que d' aviat el tornarà tenir confegit!

—¡Jo no hu vui! respòn un, i els altres dos feren es meteix cantet.

—¡Amb aquestes estam! diu En Pere. ¡Fassem-la amb mí a sa prova?

—¿I e-hu dius de-bò?

—I ben de-bò. Hala, depressa.

¿Que me 'n direu? Ell un gigant ja li venta s' espasa i li fa botir es cap, un altre le hi agafa, i s' altre le hi unta de bálсам amb quatre grapades, i *zas* le hi planten demunt es coll, i al-acte quedá tan ben confegit, com si en la vida e-hi hagués hagut tai; pero llavò se temeren que havien posada sa cara derrera i es clotell devant...

Quedaren sensa polsos, blancs com la paret, aborronats: qui e-hi quedá més que ells va esser En Pere com se va veure d'aquella manera, com notá que tenia sa cara girada. Se posa a tremolar com una fuia de poll, va perdre totes ses colors, no treia fesomia d'homo, ses cames li feren figa, no sabia aont s'havia de posar: era lo meteix que si hagués vist el mal-esperit.

A la fi va poder rompre, i digué amb una veu lo més esglaiada i planyent:

—¡Per amor de Deu tornau-me taiar es coll, i posau-me bé aquesta cara, si no voleu que sa por me mat! ¡Ara l'he trobada a sa por que cercava! ¡Ara veig que es por! ¡Ara veig que es lo que fa por: un homo amb sa cara girada!

Es gigants li tornaren taiar es cap, le hi untaren de bálsam, le hi planten demunt ses espal'les amb sa cara devant i es clotell darrera, queda tot ben confegit; i aquí En Pere se despedí des gigants i se 'n torná a ca-seua dient:

—Prou m'ha costat, pero e-hu he aclarit que es por, que es lo que 'n fa més de tot: un homo amb sa cara girada.

Deu n'alliber a tota criatura. Amèn.





## ES SOLDADET DE SA MOTXILLA <sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un al·lotellot, fill d'una pobre viuda, que li pegà per fer-se soldat.  
Bé plorà sa mare, pero ell, fort i no 't mogues, cap a servir el Rei.

Acabat es servici, l'enviaren a ca-seua amb un pa i tres doblers per passar es camí; i amb aquest cabal l'homo tocà el dos.

En aquell temps el Bon Jesús, i els Apòstols anaven p'el mon.

Estaven asseguts dins un pinar, que reposaven, i es soldadet, sensa temer-se d'ells, los passà per devora.

El Bon Jesús, com el va veure ò-centes o set-centes passes enfora, diu al apòstol Sant Juan:

—Juan, ves a demanar almoïna an aquest soldadet.

Sant Juan s'en hi va, cridant amb tota sa força:

—¡Qualque coseta, soldadet, per amor de Deu!  
¡Per amor de Deu qualche coseta!

---

<sup>1</sup> La 'm contà el Sen Pere Gotze de Manacor.

—¿Que dius? cridá es soldat, com el sentí.

—¡Un poc de caritat per amor de Deu!

—Jo només tenc un pa i tres doblers, i encara poria anar a combregar, diu es soldat; pero no res, acoste't, i mos ho partirem com a bons germans.

Ell xapa es pa i n' hi dona mitx.

—Jas aquest dobler, li va dir llavò, i n' hi dona un. Te 'n toca mitx més: com no 'l porem xapar, el boleierem. ¡Vaja! digués: ¿cart o creu?

—Deixau-ho anar, diu Sant Juan; ja 'm basta lo que m' heu donat. Per amor de Deu sia, i que Deu vos guard.

—¡Amèn! això es que hem mester, diu es soldat, i seguí cap envant i Sant Juan cap enrera:

—¡Que tal! digué el Bon Jesús. ¿Ho veis com té bon cor aquest soldadet? Mira tu, Jaume, ves-hi també, i demana-li qualche cosa més per amor de Deu.

Sant Jaume ja es partit. Com es soldadet s' en anava ben acanalat, hagué de trompitxar ferm per agafar-lo.

D' un troç enfora se posa a cridar:

—¡Qualque coseta soldadet, per amor de Deu!  
¡Per amor de Deu qualche coseta!

—¿Que ja torna 'esser un altre? digué es soldat.

¡Ell venen espessos ferm! ¡I per paga jo puc fer moltes llargueses! No-res, faré vía i per ventura no m' agafará.

I allargá més es pas. Sant Jaume s' en tem, i arranca de córrer, crida qui crida:

—¡Per amor de Deu qualche coseta!

—¡Ja t' he sentit i re-de-sentit! deia es soldadet.  
¡Ja he donat a un altre la mitat de tot quant duia!  
¡I he de passar un camí ben llarg, i encara no he tastat res!

Com veu que aquell no s'atura de cridar i que ja li es ben aprop, l' homo, ja més de mig creïmat, pega tirada a un rebroll d'un uiaistre que hi havia su es camí, i diu brandant es venerable:

—¡Acoste 't, veurás si t' en donaré qualcuna de coseta amb aquest!

Sant Jaume no s'aturá fins que li va esser just devant; i heu de creure i pensar que es soldadet en va tenir tal compasió, que sa verga li cau de ses mans, fa dos trossos des mig pa i n'hi dona un.

—Jas, li diu llavò, en tendrem un per-hom.

I li doná un dobler.

—¡Deu vos pag la caritat! digué Sant Jaume, i se 'n torná correns a comptar la feta.

—¡Que tal! digué el Bon Jesús. ¿E-hu veis si té cor aquest soldadet? No-res, ves-hi tu ara, Bartomeu a demanar-li també qualche coseta.

Sant Bartomeu pren es bobiót, i de d'allá corre qui corre. Destriá es soldadet, i se posa a cridar amb tota sa força:

—¡Soldadet! ¡jo soldadet! ¡qualque coseta per amor de Deu! ¡per amor de Deu qualche coseta!

—¡Altre bony m' ha eixit! digué ell quant el sentí, i el va veure que s'en venía tan atacat. ¿Qué se deuen esser pactats? ¡No; i estic bò jo per donar, i encara no ha passat res avui p' es meu canyó! No res, arrancaré de córrer, i per ventura no m' agafará.

I ja li va haver estret, i de d'allá, tant com en poria treure.

Sant Bartomeu s'en tem, i si es soldadet corria molt, ell corria més, i hala qui hala tot dos, aquesta es teua aquesta es meua; i com més anava, més viva i més forta resplendía sa veu de Sant Barto-



meu cridant: ¡Qualque coseta per amor de Deu!  
¡per amor de Deu qualque coseta!

Es soldadet, veent-se perdut de tot, pega tirada a un altre rebroll d'uiastre que afina su es camí, s'atura per esporgar-lo, i fent uns alens ben grossos, se posa a dir:

—¡Aquí t'esper, gran traïdor! Arrambe't, per un gust... i veurás si te'n donaré de cosetes més que no'n voldrás. ¡Grans balitres! ¿Un roagó de pa que me queda, el me voleu espampolar? ¿Que sereu el dimoni per esser molts i per demanar? ¡Vos dec haver de mantenir tots jo, quant necessit que'm mantenguen a mí!

Pero ¿que me'n direu? Ell com se va veure Sant Bartomeu devant, que ja el poria tocar amb sa má, torna sentir dins es cor una compassió tan viva, tan fonda, que sa verga li cau de ses mans; i diu:

—¡Vaja! vau-t-aquí tot, tot quant duc, i Deu ja proveïrà, i en sortirem d'una vegada!

I li dona es troç de pa i es doblar que li quedaven.

—¡Deu vos pag la caritat! diu Sant Bartomeu, i se'n torna correns cap an el Bon Jesús a contar-li la feta.

—¡Qué tal! digué el Bon Jesús: ¿E-hu veis si té bon cor aquest soldadet? Sobre-tot, s'ha guanyat bé un premi, i le-hi hem de donar. Jas tu, Felip, aquesta motxilla. Dula-hi, i fes-li a sebre que en dir a qualsevol cosa:—¡hala tu dins sa motxilla!—no tindrà més remei que haver-hi d'entrar.

Sant Felip pren sa motxilla, i ja es partit.

A força de córrer molt, arriba a colombrar es soldadet, i se posa a cridar ben fort:

—¡Soldadet! ¡jo soldadet! ¡Escoltau un poc! ¡atu-

rau-vos una mica! ¡Esperau-me, per amor de Deu!  
¡Aturau-vos!

—¿Que ja hi tornam esser? digué es soldat, com el sentí. Sobre-tot ¡ell será mal de fer que jo don res!

I Sant Felip que no s'aturava de cridar com un desesperat:

—¡Uei! ¡aturau-vos! ¡aturau-vos! per amor de Deu!

—¿Que dimoni voleu, tant de cridar? arribá a dir es soldadet. Ja hu he donat tot; ja estic com un jonc de fuyes.

—¡Aturau-vos dic, si voleu estar bé! diu Sant Felip.

—¿Que deis que fareu? digué tot cremat es soldadet, i s'aturá.

—¿Que faré? Vet-aquí aquesta motxilla.

—¡Buida?

—Sí-fa.

—¡Vaja quin present! ¿i que l'he de reprémer?

—Mirau, en dir a qualsevol cosa;—¡hala tu dins sa motxilla! aquella cosa no tendrá més remei que haver-hi d'entrar.

—Dassau idò, i per amor de Deu sia, diu es soldadet.

—Tot sia per amor de Deu, diu Sant Felip:

I cadascú pren per sont vent.

Es soldadet, camina caminarás, arriba a una ciutat, i no vos dic res si en duia de rusca i de rues an es gavaig.

Passa per devant un forn, veu una postada de pa, tret de l'hora, que feia menjera:

—¡Hala un pa d'aquets dins sa motxilla! digué tot remolest.

I un pa d' aquells *zas* s' en aná dins sa motxilla.

—Bé me va, diu es soldadet.

Afiná més envant una botiga de porquim, farcida de sobressades, cuixots, corters de xuia i botifarrons. Ja hu crec que digué:

—¡Hala un fil de sobrassades i un fil de botifarrons dins sa motxilla!

I un fil de sobrassades i un fil de botifarrons *zas* s' en anaren dins sa motxilla.

—No-res, digué ell, ja tenim per dinar i sopar.

S' asseu as mig d' una plaça, devora una font, xapa es pa i una sobrassada i un botifarró, i venga una bocinada de cada cosa, i ben espesses que les pegava, i amb una gana mai vista.

Se posa una panxa com unes xeremies, i ja es partit a passetjar la ciutat.

Tresca qui tresca carrers, topa un flotó de gent. S' hi acosta, i va veure que enrevoltaven una senyora que demostrava estar tota afligida i acongoixada.

—¿Que hi ha res de nou? digué l' homo, tot rabent.

—¡Maldement no hi hagués tant! digué sa senyora. ¿Que sou estern vos?

—Si, senyora, per servir-vos.

—Idò mirau si e-hi ha de nou... o de vei; que jo som senyora d' aquesta gran casa que teníu devant, i fa una partida de setmanes que m' en he haguda d' anar perque e-hi surt por, i fins i tot els homos més valents i acorats no hi volen jeure, quant i més estar-hi.

—¿No e-hi volen jeure? Ell los basta poc; segons veig.

—I vos ¿que hi jauríau?

—Anit meteix, i un bon favor que 'm fareu si m'hi deixau jeure, que no hauré d'anar a cap hostal.

—Vos sou qui em feis es favor, diu sa senyora. Jau sa clau.

Es soldadet la pren, l'afica dins es pany, obri, entra, tresca tota la casa, no veu fressa de res. Vengué sa fosca, encén es llum, fa foc, se senya per passar el Rosari, i, resa qui resa, frig una pella de taiades de xuia, sobrassada i botifarrons.

—Quant llevava sa pella des foc i trabucava, sent una veu per sa xemenea, que deia:

—¡Jo caic! ¡jo caic!

—¡Cau! diu es soldadet. ¡Com no éts en-terra ja!

I *tutup*, caigué un dimoni. ¡Jesús Sant Antoni! i ja es partit a enrevoltar sa taula.

Es soldadet, com si res fos estat, se posa es plat devant, diu es Pare-nostro, se senya i venguen taia-des; i vos assegur que totes ses dents, claus i caixals feien feina per llarg.

Al punt torna sentir una altra veu que devallava per sa xemenea, i deia:

—¡Jo caic! ¡jo caic!

—¡Cau! diu es soldadet. ¡Ja hauríes d'esser en-terra!

I *tutup*, cau un altre dimoni ¡Jesús Sant Antoni! i ja es partit darrera es primer, enrevolta qui enrevolta sa taula.

I es soldadet, dassa qui dassa, bones bocinades, lo més xalest, sensa fer gens de cas d'aquells enrevoltadors banyarruts.

¿Que m'en direu? Ell en caigueren fins a nou de dimonis per sa xemenea i tots enrevolta qui enrevolta sa taula.

Un que era més alt que tots, i tenia més bon banyam i sa cova més enrevoltada, diu an els altres:

—¡Vaja, preníu-li una taiada an aquest revel·ler, que menja tant descansat!

—¡A-poc a-poc! diu es soldadet; ¡fins aquí serem amics!

—¡Preníu-n'hi una, vos dic! torna cridar aquell.

—¡Veam idò, qui será s'estirat que s'hi atañç, s'esclama es soldadet. Les he frites per mí, i no per voltros.

Es dimonis petits no gosaven cumplir ses ordes des gros, que com més anava, més fort cridava:

—¡Preníu-n'hi dic! ¡depressa!

Es soldadet al punt digué:

—¡Ja m'heu fet mal-de-cap amb tant d'estabeig! ¿Veam si no 'm deixareu sopar a-pler, fòtils morts?

Llavò se perpensa, i diu:

—¿I amb aquestes he d'estar?

Pega grapada a sa motxilla, l'obri, i crida amb tota sa força:

—¡Hala, tots dins sa motxilla!

Ell aquells dimonis e-hi hagueren d'entrar com dos i dos fan quatre.

Tot-d'una que los hi tengué, ferma sa boca ben estreta, i a ca's ferrer falta gent.

E-hi arriba, i diu:

—¡Mestre, una calda depressa an aquesta motxilla!

Es mestre crida es fadrins, posen sa motxilla demunt s'encruia: agafen es martell i es mais, i hala petits *tum-tatam, tum-tatam, tutatatam*, fins que tot es seu cos brollá de suor.

—Ja li valdrá, diu es soldadet.

Obrí sa motxilla; i vos hauria fetes moltes riaies veure aquells dimonis, un amb ses banyes rompu-des, s'altre sensa, aquest amb sa cova capolada, aquell amb so cap esflorat, tots caminant a la bior-xa, traguent foc p' es queixals i espires p' els uis, amb sa coa a' s mitg de ses cames, i fogint així com porien.

Es soldadet anà a contar es pas a sa senyora de la casa, i estigué amb ella una quinzena de dies, ben menjat i ben begut.

An aquella casa no hi torná sortir por.

Sa senyora, tota agraïda, volia carregar de do-bles de vint es soldadet, pero només n' hi pogué fer pendre un quern.

I partí més xalest que un passarell.

Camina caminarás, arriba a una altra ciutat, i la troba tota alçada, que no hi havia qui s' hi oís.

—¿Que es això? demana ell.

—¿Qué ha d' esser, soldadet! li contestaren. Que es nostro Rei tenia una guerra amb un altre, no guanyava mai; i, perdut de tot, va invocar el dimoni. El dimoni li surt, i li diu: Te faré guanyar, pero dins un any i un dia hem de passar contes, i m' has de donar lo que 't demanaré. I ell va dir: Feta está sa barrina. Va guanyar sa guerra. Demá fa un any i un dia, i el Rei veu segur que 'l dimo-ni lo que li demanará, será s' ánima. Per escapar-se'n, ha enrevoltat ca-seua de centinel·les: en té una bona partida a cada portal, i ell diuen que está dins sa cambra de més endins, voltat de tot es se-nyoriu i de tots es majors, i es lo meteix d' un sen-tenciat a mort.

—¿I això es tot? diu es soldadet.

—¿Que trobau que no basta?

—¡Ell no hu paga es parlar-ne!

I lo en-demá matí se presenta a ca 'l Rei.

Ses centinel·les des primer portal no el volien deixar passar; pero ell parlá tan granat i va moure tal alguer, que a la fi el deixaren passar.

Encara li costá més passar es según portal, i sobre tot es tercer. No tengué aturai fins que posá es peus dins sa meteixa cambra del Rei.

Tots el se miraren de cap a peus; ningú e-hi va haver que el conegués.

—¿Será cas que sia el dimoni aquest? pensàren tots, i ja estigueren drets amb s'espasa desenveïnada.

El Rei no sabia aont posar-se. Duia sa corona i es soldadet el va conèixer.

—¡Senyor Rei, li diu, no haja por de res! ¡Mentres me tenga a mí, estiga descansat! Bé en poren venir de dimonis, pero ¡desgraciat des qui s'atans a tocar-li ni un fil de sa roba!

Com el Rei i es demás el sentiren i el veren tan resolt i determinat, cobraren una mica de coratge.

Des cap d'un poc, *tac*, compareix un escabotell de dimonis, dient:

—Senyor Rei, tractes son tractes. Li férem guanyar sa guerra; avui fa un any i un dia: venim a passar comptes. Es comptes son que ha de venir amb noltros.

—¡Vos sereu atropellats un poc massa amb so xarrar! ¿Ai anem amb noltros? ¿l que no e-hi ha més?

—Tractes son tractes, deien es dimonis. ¡Que mos donen lo que es nostro! ¡Lo que mos importa es s'ánima del Rei!

—S'ánima del Rei, diu es soldadet, bé está allá



aont es; i no es amb ell que les heu d'haver, es amb mí: i m'engana que en sortigueu amb bon nom.

Es dimonis el se miraren bé, quant el sentiren parlar tan estirat, i tots a la una cridaren:

—¡Ja es es soldadet de sa motxilla! ¡qui es pot salvar, que es salv!

I hu donaren a ses cames, i no s'aturaren fins an es recó més endins del infern.

Era que dins s'escabotell hi havia aquells nou de sa calda.

El Rei i los seus feren un alè ben gros; i anaren a donar una aferrada p' es coll an es soldadet.

Pero estant amb aquestes, *tac*, se presenta un altre escabotell de dimonis, i ben envidats i xarpats que anaven, xarrant p' es colzos, i dient:

—Senyor Rei, pactes son pactes, li ferem guanyar sa guerra. Avui fa un any i un dia. Venim'a aclarir comptes. Es comptes son que ha de venir amb noltros.

—¡Altre pic, Toni Colau! s' esclama, tot cremat, es soldadet. ¡Mirau que 'n teníu poca! de criança! ¡Quin marinatge, senyor! No res; ¡acostau-vos, paparrers, no-ninguns, taianassos! ¡Veam qui es s'atrevit de voltros que 'l toca an el Rei!

Es dimonis veníen tan comptes fets, i tan poc se fixaren en so soldadet, que s'aborden a sa presa, i ja anaven a clavar-li ses ungles.

Pero es soldadet obri sa motxilla, i los pega crit:

—¡Hala, tots dins sa motxilla!

Bé esperonetjaren, bé en feren de potadetes; pero tots, un derrera s'altre, s'hagueren de aficar dins sa motxilla.

Es soldadet, com los hi tengué, ferma [sa boca ben estreta, i diu:

—¡Senyor. Rei, a ca un ferrer tenim ses feines!  
Se 'n hi van i diuen:

—Mestre, una calda an aquesta motxilla.

La posen demunt s' encruia; es mestre i es fadrinsja han agafats es martell i es mais, i hala qui hala amb tota sa força *tum-tatam, tum-tatam, tum-tatam*, fins que pogueren tornar alè.

Es soldadet obrí sa motxilla, i aquells dimonis tot esconrats, arrenyonats, ablanits i afollats, així com pogueren, cametes me valguen cap al infern abans de més raons, i no varen voler sebre res pus del Rei ni de qui pregava per ell.

El Rei carregá de dobles de vint es soldadet de sa motxilla, que se 'n aná a ca-seua, i trobá encara sa mareta viva, i fadrina s' al'lota que festetjava abans d' anar-se 'n an es servici. Se casaren i va viure amb elles ben a-pler una mala fi d' anys; i sempre que volgué tirar un quern de dobles de vint, el tengué dins sa butxaca. Així e-hu vejem de tots noltros si convé; i Deu no mos deix morir que no mos haja perdonats. Amèn.

*Torre Nova, Janer 1896.*



---

## LA POMERRINA <sup>1</sup>

**A**IXÒ era una gallineta que un dia se 'n anà a passetjar.

Pren per avall per avall per dins un pomerar, passa per baix d'una pomera que s'esbrancava de pomes que duia, i *zas*, n'hi cau una demunt es cap, i amb un poc més le-hi esflora.

—¡Ai! digué tot-d'una sa gallineta, rompent amb un plors desfet; ¡ai, ma mareta meua! ¡ai, aquest capet meu! ¡ai quin mal!

—Sobre-tot, digué com prou va haver plorat i esqueinat; girem abans de més raons: no vui jo anar pus per avall per avall, que, a lo que veig, el mon s'es girat demunt devall.

Gira i pren per amunt, i de d'allà.

Troba un gall.

—¿Aont vas, compare en gall?

—Per avall per avall.

---

<sup>1</sup> La 'm comptaren les distingides senyores D.<sup>na</sup> Magdalena Despuig i Troncoso i D.<sup>na</sup> Maria Antonia Guasp de Feliu, de la Ciutat de Mallorca.

—¡No vajes per avall per avall, que el mon s' es girat demunt devall!

—¿Qui t' ho ha dit, comare gallina?

—¡La pomerrina, que m' ha caiguda demunt la caparrina!

Es gall gira, i per amunt, i de d' allá, devant devant, i sa gallina derrera ell, perque qui tenia cames les treia, per por de no esser-hi demés.

Troben un xot.

—¿Aont vas, compare en xot?

—Per avall per avall.

—¡No vajes per avall per avall, que 'l mon s' es girat demunt devall!

—¿Qui t' ho ha dit compare en gall?

—Comare gallina.

—¿I a tu ¿qui t' ho ha dit, comare gallina?

—¡La pomerrina, que m' ha caiguda demunt la caparrina!

I es xot pren per amunt, i de d' allá, devant devant, i es gall un tros derrera es xot, i sa gallina un tros derrera es gall, perque qui tenia cames les treia, per por de no esser-hi demés.

Troben un bou.

—¿Aont vas, compare en bou?

—Per avall per avall.

—¡No vajes per avall per avall, que el mon se 's girat demunt devall!

—¿I qui t' ho ha dit, compare en xot?

—Compare en gall.

—¿I a tu qui t' ho ha dit, compare en gall?

—Comare gallina.

—¿I a tu qui t' ho ha dit, comare gallina?

—¡La pomerrina, que m' ha caiguda demunt la caparrina!

I es bou ja ha girat en coa, i per amunt i de d' allà, devant devant, i un tros darrera es bou, es xot, i un tros darrera es xot es gall, i darrera de tot sa gallina, perque qui tenia cames les treia, per por de no esser-hi demés.

Troben una llebre.

—¿Aont vas, comare llebre?

—Per avall per avall.

—¡No vajes per avall, per avall, que el mon se es girat demunt devall!

—¿Qui t' ho ha dit compare en bou?

—Compare en xot.

—¿I a tu qui t' ho ha dit, compare en xot?

—Compare en gall.

—¿I a tu qui t' ho ha dit, compare en gall?

—Comare gallina.

—¿I a tu qui t' ho ha dit, comare gallina?

—¡La pomerrina, que m' ha caiguda demunt la caparrina!

I sa llebre ja ha girat, i, cametes me valguen per amunt, i es bou, es xot, es gall i sa gallina darrera ell, i de d' allà.

\*\*\*

Arriben a una pleta, i s' hi tiren dedins.

—¡O que estaré de bé aquí diu sa gallina: tendré cuquets, llentiscla, llagosts, tarantes, de tot.

I ja es partida a cercar-ne.

—¡Jo sí que hi estaré bé! diu es gall: ¡vaja quina pastura que tendrem jo i sa gallina! ¡Ja mos hi posarem bons! ¡Ja 'm poré donar bon mai de cantar demunt tantes mates i uiestrells! ¡Ja l' allargaré an es coll, i la refilaré a sa veu, i m' hi sentirán d' enfora! ¡será ferest!

I ja va esser partit a fer-ne de ses seues.

—¡Jo sí que hi estaré bé! digué es xot: tendré a betzeŕ olivó, pel de ca, floreta blanca; no m'acanyissarán, me'n podré anar per ont tenga es cap girat. Només me faltará ronya per gratar.

I ja va esser partit, pastura qui pastura, i tresca qui tresca.

—¡Oh! va dir es bou: ¡ja m'hi anirá en popa dins aquesta pleta!..... ¡fenás a voler! ¡lleva-mans, que no los m'acabaré! ¡fletx, tant roeg! ¡cartes, que no hi faré senyal, per bé que m'hi enredonesca!... ¡sol en s'estiu, tot es qui vulga! ¡l en venir sa mosca dins es Maig, m'ajec per dins aquestes mates, revells i llampúdols! ¡Ja n'hi faré de carrera per aquí! ¡Aviat no quebré en pell! ¡Vaja, estic dins *lonja*!

I ja es partit a pasturar, hala qui hala.

—¿l que en direm de mí? diu sa llebre: ¡jo sí que hi faré hora per llego aquí dins! Aquí rel de porrasa a forfollons, aquí pelaina a rompre, aquí elletsons una cosa mai vista; i, sobre-tot, tants de llocs bons per fer es jaç, i tant d'enfonys i amagatais per un cas de casos en venir cassadors.

I ja va esser partida a pasturar i a córrer.

\*\*\*

Passá temps i temps, i aquells cinc animals no eren tot berbes lo bé que se campaven dins sa pleta, i ses gambades que hi feien i si en tenien pocs de mal-de-caps.

\*\*\*

Pero ¿que me'n direu?

Ell sa gallina arribá a dir:

—¿l jo tan grasseta, amb aquestes plometes tan fines, tan lluentes, tan atepides, tan agraciada com som, haver d'estar tota-sola, sensa cap amiga ni

veinada per esmolar-me sa llengo, i amb qui poder-me desengavatxar? ¡Ca! ¡ca! ¡a cercar companyones me 'n vaig abans de més raons! que així no puc estar. A la vila es segur que en trobaré.

Dit i fet, surt de sa pleta, i per avall s' ha dit cap a la vila.

Com e-hi arribava, surt sa criada des Rector, i diu com la veu:

—¡O la gallineta, que ve de grasseta! ¡Jo que no sabia de que havia de fer dinar an es senyor!... ¡ja m' hi caurá bé!... la farcirem!

Li pitja darrera, l' assoleix, li tors es coll, la ploma, la farceix; i, bona nit cent sous, ja no se 'n resá pus de la comare gallina.

\*\*\*

Des cap d' un parei de dies es gall diu:

—¿I jo amb aquesta cresta tan vermeia i enrevenida, amb aquests esperons tan afilats, amb aquesta pitera que trec tant pintada, tant lluenta, amb aquesta coa tan dreta, tan estufat com vaig, amb aquesta piula que trec tan alta i refilada, que no 'm don ni p' es gall de ca 'l rei, jo m' he d' estar dins aquesta pleta perdut, fent tant de paper com En Palou a Sa-Pobla, sensa que ningú sapia si som an el mon; allá aont n' hi ha tants i tants que no arriben a mitjos galls, que no son per besar-me es peus, i la gent los té per una cosa grossa? ¡Ca! ¡ca! ¡No vui jo estar pus amb aquestes! ¡Que hi estiguen es beneits per aquí! Que lo que es diu jo a la vila me 'n vaig ara meteix a fer-me parlar des meus cabeis; i je-hu veurem si n' hi haurá cap que me arrecón!

Dit i fet, amb una volada surt de sa pleta, i hala per avall cap a la vila.



Just com e-hi arribava, surt sa criada des Bal·le, i diu com el veu:

—¡O el gallet, que ve de grasset! ¡Jo que no sabia de que havia de fer dinar an es senyor! ¡ja m' hi caurá bé!... ¡el posarem amb tomátiga!

Li pitja derrera, l'aplega, li tors es coll, el plo-ma, el posa amb tomátiga; i bona nit cent sous, ja no se 'n resá pus del compare en gall.

\*\*\*

Des cap d' un parei de dies, es xot diu:

—¿I jo tan ben llavorat, tan plantós, amb aquesta llana tant llarga i tan estufada, amb aquestes popes que passeig, tan llambriner com som, jo haver d' estar per aquí tot-sol, sensa ningú que 'm mir ni que 'm delit, allá aont n' hi ha tants i tants que fan vasa, i no son per posar-se amb mí; i tot-hom los va barret en má peu enrera, i tot per-que sempre los veuen p'es mitx i s'afiquen aont se-vaia, i sa vergonya los basta per tot? Això també es massa mal de sofrir: ja 'm basta de viure arre-conat: vui sortir a rol·lo; vui que sapien qui som jo, i qui té braons, que los trega. ¡A la vila me 'n vaig ara meteix!

Dit i fet, bota sa paret, i, trot trot, per avall cap a la vila s' ha dit.

Com e-hi arribava, surt es carnisser, era un dis-sapte hora-baixa, i diu:

—¡O el xotet, que ve de grasset! ¡Jo que encara no sabia de que havia de tair!... ¡ja m' hi vendrá bé! ¡No i se coneix que se 'n hi ha composta molta de popa devall aquesta llana! ¡será com una fira en temer-se 'n ses criades.

Ja hu crec que li pega fúa, l' embarriola, ja li ha aficat es guinavet, l' infla, l' escorxa; i es vespre

meteix ja era tot trossos demunt sa taula de plaça, i e-hi acudí tanta gent, que no n' hi hagué per qui en volia. Ja no se 'n resá pus del compare en xot.

\*\*\*

Des cap de temps es bou, diu:

—¿I jo tan sepadet, amb aquestes trossades tan garrides, amb aquestes banyetes tan agudones, amb aquest pel tan lluent, amb aquest recoll més gruixat que una aufabia, tan fantasiós i etxerevit com som, m' he d' estar com un mussol per dins aquesta pleta, sensa que ningú me veja, sensa que ningú sapia si som viu, ni si som mort, ni si som nat ni si he deixat de néixer? ¡A veure de que servesc jo aquí dins! ¡també, haver d' esser no-res, es massa sobrat! ¡el dimoni qui hu aguant! Sobre tot, això no es viure: i no hi vui estar pus dins aquesta pleta, i a la vila me 'n vaig abans de més raons: i allà ja veurem de quin cap feim estelles.

Dit i fet, bota sa paret de sa pleta, i trot trot, per avall cap a la vila.

Com e-hi arribava, surt es carnisser, era es dis-sapte des Patró des poble, veu es bou, i diu:

—¡O el bovet, que ve de grasset! ¡Jo que me trobava sensa carn abastament per demá!... ¡ja m' hi vendrá com l' anell al dit! ¡Ja hu será bò! ¡Sí que se 'n lleparán es dits es golafres! ¡se pendrán es trossos de dins ses mans!

Cerca un parei d' homos, enrevolten es pobre bou, li passen una corda per ses banyes, li afiquen un clau an es clotell l' escorxen, el trossetjen: i encara es trossos no tocaven sa taula, com ja pegaven dins sa partida de paneres de ses criades, que esperaven amb una devociò que no es de dir; i prompte tot va haver volat. Ja no se 'n resá pus del compare en bou.

Dins sa pleta ja només quedava sa llebre, que digué:

—¡Ell pareix que tots aquells se 'n son anats, i m'han deixada tota-sola! ¡Bella basca 'm dona! ¡Millor!... estaré més ample, i no hi haurá perill que 'm fassen es comptes. Jo estic bé, i qui está bé que no es moga; que aquell ja hu diu:

qui barata,  
es cap se grata.  
Per mon mester tenc herbata,  
i no surt per res de sa pleta.

Així hu va dir, i així e-hu va fer tenir ver.  
I per aquestes cinc-centes

qui llebre vol menjar,  
a sa pleta l'ha d'anar a cercar.  
I sa rondaya ja está dita.  
¿Vos agrada? Menjau-la-vos frita.  
Si no us agrada,  
Tirau-la dalt sa teulada.

*Octubre de 1896.*





## EN PERE TORT <sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un rei que només tenia una fia, s'al·lota més llesta i sabuda que escaufava el sol. Sabia del llim de les olles, tenia llengo per setze, i per coses envitricollades que li diguessen, mai la porien confondre ni capturar.

Son pare va fer unes dictes: que es fadrí que li diria una endevinaia que no sabés desllatigar, se casaria amb ella. Ara si la desllatigava, an aquell que li hi hauria dita l'havien de fer xeroi de ses dues oreies.

Ja hu crec que començaren a presetar-s'hi fadrins i més fadrins, i e-hi anaven es més desperts i que pretenien més de cames primes; i bé n'hi deien d'endevinaies enrevisclades i fondes: pero ella, encara no les e-hi acabaven de dir, com ja los ho entimava p'es morros desllatigades.

I allà hi havia dos criats amb unes tisoires de

---

<sup>1</sup> La 'm comptaren ma mare, el Sen Pere Gotze de Manacor, Na Antonieta Socies i Morell de Llucmajor, D. Juan Feliu, micer de la Clutat de Mallorca, i el Sen Toni Nebot, *Leu*, de So 'N Servera.

tondre per-hom amb una má, i amb s'altra ja me teníen es pobre fadrí p'es cabeis.

—No esperonetjes, li deien, si no vols que et devallem un tros de galta.

Pegaven estreta, ses tisoires feien *xiiic*, i ses dues oreies botíen en-terra, ratjant sang; i es pobre xeroi e-hu donava a ses comes, abans de més raons, i corria fins que tenia alè.

I per molts que n'hi anassen, i per desxondits que fossen, a tots sa fia del rei los deixava an es siti, i ses tisoires des criats n'havien de fer de feina per llarg. Per ont-se-vuia un s'en anás, no veia més que fadrins xerois.

—¿Així va això? arribá a dir un bergantellot d'un llogaret, Pere de nom, fill d'una pobre viuda, més traïdor que un gat negre, més embuyós que una colla d'escrivans, tort d'un ui, pero que amb so que tenia condret e-hi veia més que els altres de quatre en quatre, per dematí que s'aixicassen. I lo bò era que, si no 'l sospesaven bé. pereixia una gallina orba, un beninoni, un beneit; pero no més e-hu era per no pagar s'hostalatje.

—¿Així va això? diu ell. ¿A tots los fan xerois? ara veurem si m'hi farán a mí.

Un dia agafa sa mare, que era una mica puranda, i li diu:

Ma mare, he pensat d'anar-me'n a dir una endevinaia a sa fia del rei, a veure si la me fas meua.

—¡O fill meu! diu ella, rompent en plors. ¿Que t'has begut es seny? ¡Deixa anar això, fill meu! ¿Veus que tants com hi son anats, tots son tornats xerois, i ara hi anirías tu a fer caramull? ¿Tan mal a-pler les tens a ses oreies?

—Ma mare, diu ell, no us cal plorar ni fer-me es

cuc de s' oreia malalt: allà me'n vaig i foris. Si voleu res de ca 'l rei, digau-ho; que demà dematí, abans de s' auba, ensellaré En Baulos i de d' allà.

En Baulos era un ase retut que teníen.

Sa mare, com el sentí, va fer un escàndol, s'esqueixá es rebocillo, se rapá sa cara, s'estirava es cabeis, va alçá es carrer: no hi poria allargar es coll a que es seu fií se 'n hagués d'anar per esser xeroi tota la vida.

—¡An-a-quí! deia a ses veinades. ¡Jo m'estimaria més veure 'l allargat dins es baül, que sensa oreiam! Ell que ja es tort, i llavò xeroi, jo quina faristea que farà! ¡Més m'estimaria veure 'l amb sa mortaia!

Una veinada, que se hauria rigut d'un enterro, li arribá a dir:

—Lo millor que pots fer, fieta meua dolça des meu cor, es una coca amb matzines: la hi poses dins ses baiasses, ell li donará clau, batrá es peus, i no t'haurás de veure a s'afronta de tenir-lo xeroi tota la vida.

—Trop que has pensat bé, diu sa beula.

Va fer sa coca amb matzines; i com En Pere lo en-demà, abans de s' auba, li diu:—Hala, ma mare, si voleu res des marxando; ja malevetjareu a estar boneta, i amb Deu siau;—ella li feu de resposta:

—Ja veurás una coca dins ses baiasses que t'hi hi he posada per passar es camí: fes bonda, i Deu te guard de perill.

—Amèn, diu ell.

Pega bot demunt En Baulos, i ja es partit daixo daixo cap a ca 'l Rei.

Camina caminarás, devers les onze s' animal ja no 'n volia pus, i, sensa dir-li ou, s'atura devall

un uiastre que feia una ombra ben espessa. En Pere el desensella, el ferma. Perque hu trobava massa prest per dinar, prova de dormir una estona, i quedá més adormit que una rabassa.

En Baulos no 'n tenia tanta de son: sa fam l' alçava en pes, i no veia paia ni herba en-lloc aont abordar-se. Sentí s' oloreta de sa coca, afica es cap dins ses baiasses, la troba, i ja hu crec que no li tocá voreres.

Tan maleites eren ses matzines d' aquella coca, que, tot-d' una que les tengué dins el cos, el feren tornar blau, caigué en-terra, i cosses i cosses, i aviat hagué aixamplats es potons.

Amb aquell estabeig se despert En Pere, i el me veu. El se mira una bona estona tot astorat, se 'n va a ses baiasses, i sa coca no hi va esser.

—Ah polissó de Baulos, diu ell: ja éts tu que la t' has menjada.

Se 'n va a obrir-li sa boca, i encara n' hi afiná bocinets encletxats entre caixal i caixal.

—No hi ha remei, diu ell: la t' has menjada a ella, pero ella t' ha mort a tu. ¡Ja hi bouetjarás una altra vegada!

Com prou va haver pensat de quin cap faria estelles, deixa En Baulos estès i seguí cap envant.

Afina dos corps que se 'n veníen vola qui vola, passen p' es seu endret, los segueix amb sa vista, i veu que se posen demunt En Baulos, i espipellada ve, espipellada va, se 'n atepiren fins que no pogueren dir pruna.

—Ell pareix que el troben bò, deia En Pere, que s' era assegut i los vel'lava.

S' alçaren i de d' allá, i ell derrera derrera, sensa perdre-los de vista, i notá que anaven sorrers ferm. Aquells animals teníen cosa.



Vaja si en tenien: sa carn enmatzinada d' En Baulos dins es gavaig, que al-punt los feu tornar tota sa sang més negra que ses seues plomes, i, acabats de-tot, caigueren secs docentes passes devant En Pere. Ell se 'n hi va corrents, pero ja hi troba dos barbatxos, que justament passaven.

—Mirau, germá, li digueren, quines gallines negres mortes. No, i mortes de l' hora: encara son calentes.

I les tenien, i los paupaven sa còrpora i les ensumaven.

—¡Si son dos corps! deia En Pere.

—¿Corps? ¡dues gallines son ell!

—¡Vos dic que son corps! ¡Si jo los he vists caure!

Bé va fer En Pere, pero aquells no el volgueren creure.

Fort i no 't mogues que eren gallines, les plomaren, feren foc, i les varen torrar sensa esmocar-les, i *zas zas* les se calaren com a murtons de floquet.

Més redons que porcellins, s'ajegueren; i al punt començaren a estar mal-a-pler: tornaren blaus, ja no tenien posa en-lloc, se bolcaven p' en terra, feien sabonera, i des cap d' una hora ja varen haver donat a rebre.

—¡Besties, més que besties! deia En Pere. ¡Més se 'n mereixen! ¡M' haguessen cregut! I no es que jo no los ho digués que eren corps, que los ferien mal; pero ells caparruts, set n' han entrades i set n' han d' aixir, los s' han volgut clavar dins l' ànima, i... ja los hi tenen.

Com prou se va esser descapdellat contra es dos barbatxos, digué:

—Pero jase de mí! Me plang dels altres, i som jo que necessit plányer. Es s' hora-baixa i encara no m' ha passat res p' es canyó, i he perdut tot quant tenia. No, i si no fas es cap viu, un pur desaire me 'n durá a veure Sant Pere, abans d' arribar a ca 'l Rei.

L' homo partí sensa sebre cap aont, cerca qui cerca qualque cosa que menjar. Sa fam li feia veure bellumes, tenia tombs de cap, no sabia aont posava es peus.

I heu de creure i pensar que sopega a una pedra redoladissa, i ja 'l tenguérem de copes.

—¡Re-cent mil dimonis! diu ell. ¡Malapendi sa pedra!

S' aixeca, l' agafa, i tot rabiós la tira amb tota sa força a una penya que hi havia trenta passes envant, i pegá dins una esparreguera que sortia d' una encletxa. Justament e-hi tengué es jaç una llebra, i l' apleglá tant bé, que en feu una coca.

En Pere se 'n aná a mirar si sa pedra polissona s' era feta llenques, i me troba sa llebra morta i esclatada.

Aquella llebra estava per a fer set llebretones.

—¡Vaja quina pedrada més avenguda! diu En Pere. ¡Això se diu tenir bon dret! Sobre-tot, ja tenc per dinar i sopar. Bons siguem noltros, que Deu no falta.

Fa foc, i com tengué una bona caliuera, e-hi tira sa llebra escorxada i ses set llebretones. Com foren ben torrades, *zas zas*, les s' enfloca amb quatre roegs.

—No-res, digué torcant-se, jaguem una mica, i sa panxada toará.

S' ajeu, i des cap [d' una estona cop en sec ja

está aixecat, i se pega un esclafit as mig des front.

—¡Re-cent mil carretades de carretons de dimonis boiets! digué cridant com un loco i fent uns bots fora mida. ¡Re-cent mil querns de guimes! ¡Jo qme no me 'n era temut, i en lo que m'ha succeït avui tenc s' endevinaia composta per dir a sa fia del rei!... ¡Coca mata Baulos, Baulos mata dos, los dos maten altres dos: me 'n aní per un camí, vaig tirar al qui veia, vaig matar el qui no veia, i m' en vaig menjar set que no eren nats!... Messions gos a qualsevol que no n' hi han dita cap a sa fia del rei d' endevinaia com aquesta. Me pareix que no la se treurá tossint, i que, per bé que s' espols, no la s' arruixará an aquesta mosca. Sobre tot ¡m' engana que sia jo es xeroi: me sembla que será ella! ¿Quin possible es que en trega agüier d' aquest cap de fil tan envitricollat: coca mata Baulos, Baulos mata dos, los dos maten altres dos; me 'n aní per un camí, vaig tirar al qui veia, vaig matar el qui no veia, i me 'n vaig menjar set que no eren nats?... No-res; ja té, va dir En Trompa... i tenía sa cama de s' ase; pero jo confiï d' arribar a tenir un altra cosa més prendora: sa má de sa fia del rei.

En Pere, més xalest que una fadrina que li parlen de casar, s' ajaça baig d' aquella penya, hi va fer la nit, i, lo en-demá ben dematí se posa ses cames an es coll, i de d' allá cap a ca 'l rei.

Camina caminarás, e-hi arriba demunt les onze, i troba un parei de criats a sa carrera, i los esco-met sensa més revolteries:

—¡Venc per dir una endevinaia a la Princesa!

—Germá, digueren es criats com el veren tot polsós, tort i mig afortunat, ¿i qué no sabeu an a que vos esposau?

—A esser gendre del Rei, respòn ell sortint com un pinyol de cirera.

—I també a romandre xeroi de ses dues oreies.

—¡Ell no en deuen xeroiar cap que no hi siga.

—Es ben segur.

—Idò deixau estar s'ansia per mi. Voltros avissau sa fia del rei, que a-posta vos tenen aquí per fer ses feines que es presenten; i no us afiqueu allà aont no vos demanem, si no hi voleu esser demés.

Es criats baixaren bandera, i van a dir an el rei lo que passa.

—Digau-li que entr, va dir el rei.

En Pere entra, i li fa sa cortesía.

—¿Se conté veritat que vols dir una endevinaia a sa meua fla?

—Sí, senyor, i de tant que en fris, m'escapa.

El rei el se mira de dalt a baix, i li va fer mals averanys.

—Tort i mitx afortunat, va dir entre si meteix, ¡fiau-vos-ne que no se 'n trega qualcuna que el dimoni que l'endevin! ¡No mos ne mancaría altra! Pero no hi ha remei, paraula de rei no pot mentir.

Crida sa fia, li diu tot lo que passa; i, si poc havien agradat ses ombres d' En Pere an el rei, manco agradaren a la Princesa.

Feren venir es criats amb ses tisoires, i s' entregaren ben peus alts, porque en tenien unes ganes rabioses de ses oreies d' En Pere, veent-lo tant desenfreït i faleguer de llengo.

—¡Hala, amolla-l' hi, tant que en frisses! s' esclamá el rei malembros.

—Ja li amollaré ja, respòn En Pere, i aviat. Vela-t-aquí sa meua tendevinaia: Coca mata Baulos, Baulos mata dos, los dos maten altres dos; me 'n

aní per un camí, vaig tirar al qui veia, vaig matar el qui no veia i me 'n vaig calar set que no eren nats.

Sa fia del rei vos assegura que la s' escoltà bé a s' endevinaia, i que hi posà tots es cinc sentits, i més que n' hagués tenguts, per afinar-li sa llivanya i aglapir-la, perquè s' estampa d' En Pere li agradava tan poc com a un gat sa ceba crua. Però ell no hi va haver dona; no va esser capaç de fer-li res.

Veent-se més embuiada que un escaravat entre borres, i per veure si mentres-tant trobaria portell o forat, digué des cap d' una bona estona:

—Veam, torna-la dir, que me som distreta un poc com la m' has dita, i me son fuites un parei de paraules.

—No-res, respòn En Pere, ja la tornaré dir: no me costará gaire; pero que escolt bé per amor de Deu, i que estiga amb mi i no amb sa paret. Sa meua endevinaia es aquesta: Coca mata Baulos, Baulos mata dos, los dos maten altres dos: me 'n aní per un camí, vaig tirar al qui veia, vaig matar el qui no veia, i me 'n vaig calar set que no eren nats.

I ja tornarem tenir sa fia del rei capficada i pensa qui pensa: un cop fitzava els uis en-terra, un cop a ses bigues. Allà li hauríau vist fer-li fer feina an aquell cap seu; i lo meteix d' un ca afamegat que li tiren un os, i s' hi aborda amb ses barres; i li clava ses dents, i les se fa croixir amb ses estretes que li pega si veu que no li pot entrar ni esbrellar-lo, i el tira, i el torna pendre, i el torna tirar, i arriba a estar rabiós de-tot, que se tornaria a un puat; lo meteix li succeí a sa fia del rei amb s' endevinaia d' En Pere: bé n' hi doná de voltes,

bé la se mirá a sen-endret i a sen-revés, per demunt i per devall, per devant, per darrera i p'es costats: en lloc li afiná llivanya ni li pogué veure gens es demble. Bé s' hi va rompre ses banyes: no la pogué desllatigar, ni va sebre per ont e-hi anaven.

La dona suava a les totes, son pare i sa mare tenien cal-frets, tots es de la Cort estaven astorats. En Pere es més xalest del mon, rient-se de la feta i dient amb sos uis si no amb sa boca:

—¡Ai idò! ¡dau-li terra an aquest cep! ¡Ara e-hu veurem qui será es xeroil!

Des cap d'una bona estona digué amb to de fisconada:

—Sobre-tot, ell la puc tornar dir, si no l' ha entesa bé; i si amb ses dues enfuites que li ha pegades no la s' ha poguda fer seua, per ventura amb sa tercera la s' hi farà.

La Princesa no obrí boca. El rei, per alló que no se pogués dir que no hu havien provat tot, va respondre per ella:

—No-res, torna-la dir, si no te ha de sebre greu.

—¿A mí greu? respòn En Pere. N'estic ben lluny. Vaja, idò, que escolt bé, que espedesca, i no tenga pus sa *poifessó* entretenguda.

Torná dir s' endevinaia. Sa fia del rei ja no cernia de son cedás, es cap li bronía, no hi veia de cap bolla, va acabar es menuts de tot, torná més blanca que la paret, torcé es coll, caigué de baticor...

La se 'n varen haver de dur, just morta, dins un llit, i se creien que passava.

A força d'untar-li es polsos d'aigor-dent i de ventar-la, l'arribaren a retornar.

El rei, com prou va haver sucats els ais amb sos de la Cort, per desfer-se d'aquells trumfos, agafa dos criats, i los diu:

—Menauvos-ne En Pere a passetjar, mostrau-li totes ses coses més de veure, veam si, xarrant xarrant, li arrabasseu encara que només sia mitja paraula, d'aont puga pendre punts sa meua fieta per deslletigar aquest dimoni d'endevinaia, que mos té a ses tres pedretes.

Es criats se 'n hi van, i li diuen:

—¡Homo Pere, anem a passetjar una mica, i mos estirarem ses cames, que sempre es bò!

—Jo-les tenc estirades demés, respòn s'estornell. Tant e-hi tengués es gavaig, que tot son rues de buit que 'l duc. Voltros abordau-me un plat d'arròs, maldament no sia engrogat i un tassó d'un forc de ví, deixau-me fer amb ells una estoneta, i llavò ja mos passetjarem tot quant voldreu.

Es criats li aborden un plat gran d'arròs i un tassó de vi d'un forc: amb quatre gragades ja les hagué esbessonats, i, torcant-se, diu:

—¡Ara passetjem-mos tot quant volgueu.

I ja foren partits, volta qui volta carrers: i el menaren per devant ses botigues millors, per allà aont hi havia més bons casals, per ses iglesies més grans i més adornades, per tots quants de passeigs i jardins saber-en: le hi mostraren tot. I, com se creien veure'l més descuidat, bé provaren per tots es vents i caires de fer-li sa garangola i sa traveta amb mil preguntes lo més afuades i traïdores; pero En Pere no se deixá acostar d'un quart lluny, i sempre sortia a un altra tancat, com li demanaven de s'endevinaia. No li pogueren fer sang; tot va ésser rentar es cap a s'ase, perdre es temps i es



lleixiu. I es que ja hu diu s' adagi; si sa bistia no va de beure, no hi ha que ciular.

Veent que es ciular era per demés, cansats i morts, i amb so cap que los feia rum rum, se 'n hagueren de tornar a ca'l rei.

—Senyor rei, digueren, ell no li hem poguda treure mitja paraulèta que es mitja parauleta. Com li demanavem d' Andraitx, mos sortia a Capdepera. ¡No hauria d' esser tort!

—¡Ja será una bona passada aquesta! deia el rei, remanant es cap, i amb més ganes de pegar que d'altra cosa. ¡No hi ha remei! ¡La mos farà aquest diantre d' homo! ¡Pobre fieta meua!

Com va haver cridat i aspergiat una bona estona, agafa es meteixos criats, i los diu:

—No-res, anit manau-lo-vos-ne a jeure amb voltros a veure si en estar mig condormit o adormit de tot, a força de ponyir-lo, n'hi arrabassau cap de mitja parauleta que puga donar gens de llum o fum a sa meua fia per sortir des mig des fang.

—Bé, no tenga ansia, digueren ells; farem tot quant sabrem.

Agafen En Pere i li diuen:

—¡Hala, si sopam!

—¡Sopem! respòn ell.

Se posen en taula, i hala enfora qui enfora; i allà li abocaven vi per llarg.

—¡Beu, Pere! li deien, ¡ara que hi éts!

Lo que cercaven era engatar-lo; pero ell, sempre responia:

—¡Compás i viurás! S' ase i tot e-hu coneix com li basta, ¿i noltros no hu coneixerem?

Ell no foren capasses d'aficar-le-hi an es gat dins s'esquena, i no es que no fessen tots es possibles.

Se'n van a jeure, el se posen a 's mig, i un cop un, un cop s'altre, no s'aturaven de ponyir-lo i de dir-li:

—¡Pero, Pere! ¿Per qué no la m'has d'explicar a s'endevinaia, ara que som tot-sols! ¡Explica-le'm, petit a s'oreia! ¡Vaja ara que ningú mos sent! ¡Ara que s'altre s'es adormit!

—La nit es per dormir, el dia per treballar, deia En Pere, i se girava d'un altre costat, i ¡bons roncós!

Des cap d'una estona aquell ja feia com que dormir ben arreu, i s'altre ja tornava:

—¡Hala, Pere, si la m'expliques a mí! ¡No hu diré a ningú! ¡t'ho promet! Ja s'es vist ben clar que no s'hi pot posar amb tu sa fia del Rei. ¡Si no hi ha homo per tu! ¡ben bé que s'es yist! ¡Vaja explica-le'm, tan amics com som! ¡Vaja!

—La nit es per dormir, el dia per treballar, tornava dir En Pere, i ja el teníem girat de s'altre costat, i ¡bons roncós!

Bé el ponyiren, bé li borinetjaren a s'oreia, bé varen gremoletjar; pero no li pogueren treure sino que la nit era per dormir i el dia per treballar.

—Senyor Rey, digueren es criats lo endemá dematí: ell no tenim res an es fus. ¡Es el reverent dimoni! ¡no l'haurán a cames! ¡E-hi perdrá amb ell tot quant e-hi posará!

El Rei no sabia per ont pendre ni que fer-se, i En Pere que s'hi presenta, i li diu:

—Senyor Rei, pactes son pactes: sa seua fia vui; la m'he guanyada, i cadascú que tenga lo que es seu. ¿No li he dita una endevinaia que no l'ha sabuda desllatigar?

—Sí, pero ¡també es una casta d'endevinaia, que no sé d'ont la t'has treta!...

—La m' haja treta d' ont la m' haja treta, ha bastat per capturar sa seua fia. ¿Es així o no es així?

—Es ver...

—Idò que se cumplesquen ses dictes que Vostra Reial Majestat ha fetes.

El Rei se doná per perdut, crida sa seua fia i tota la Cort i diu:

—Paraula de rei no pot mentir: vaig prometre sa fia an es qui li diria una endevinaia que no sabés desllatigar. En Pere la hi ha dita; amb En Pere s' ha de casar; i n' hágem rallat prou.

Ningú gosá contradir, pero s' alçá un *gros rum rum*.

—¡Pobre fieta meua! deia la Reina fent sa llagrimeta;—¡Pobre princesa! deia tot-hom. ¡Qui la hi hagués hagut de dir que havia de parar an això! ¡Aont s' es vist mai una fia de rei haver-se de casar amb un tort!

—¡A poc a poc! va respondre aquí En Pere. ¡Si som tort, e-hu som per desgracia, per un cop que vaig errar!

—¿Qué vol dir per un cop que vares errar? demaná el Rei.

—¿Qué vol dir per un cop? demanava tot-hom.

—Jo vos ho contaré amb quatre paraules, respòn s' estornell, i voltros meteixos ja direu llavò si amb raó me poren dir una paraula porque me falta un ui. Idò heu de creure i pensar i pensar i creure que an es meu poble, qui més, qui manco, tot-hom es afectat de dolç; i, per no fer tant de llait, en lloc de pegar an es sucre, que per allà no se 'n hi fa, i l' han de comprar si 'n volen, peguen a sa mel, que en poren tenir a voler, si armen un banc de beies. Qui no pot armar un banc, arma lo manco una caera; si es tota-sola, la solen tenir dins es corral.

Mon pare que Deu tenga, n'hi tenia, pero se va morir com jo no feia s'alçada de tres ous, i ses beies s'aboliren. Tot-d'una que vaig esser al·lotell, ma mare m'agafa, i me diu:—A veure si trobes cap aixam i armarem beies, que també es massa sobrat no haver de tenir mel per sa despesa de la casa.—No tengueu ansia, vaig dir jo: deixau que s'acost es 'bril.—¡Es 'bril! diu ma mare. ¡Ca, homo, no has de tenir tanta patxorra! Sempre sentia dir a ton pare, en gloria sia ell i tots los morts, que a mitján març ja començava es triquet d'aixamenar.—No res, vaig dir jo, que s'entreg es març, i deixau estar s'ansia per mí, que, devota poreu esser vos de sa mel, pero jo no 'm don per ningú. Arribá mitján març, i ja som partit cada dia de bon sol, ja grandiet, cerca qui cerca aixams; perque lo que es diu aquests revel·lers no van d'alçar-se si no veuen bon solei. Jo en trobava a belquena, pero hi havia banc o caera devora: mirava si era vuitanta passes lluny, i ses vuitanta mai arribaven, i m'havia de pegar un cop a la barra; perque ja es sab: sa llei és que s'aixam posat a manco de vuitanta passes de banc o caera, és de l'amo des banc o de sa caera; ara si passen ses vuitanta passes, és des qui primer el troba i l'aixeca o hi deixa una senya. A la fi en trop un com sa cofa d'un capell, que no tenia banc ni caera cent passes al redó. Deix senya, me'n vaig de quatres a dur una caera, l'aixec, i cap a ca-nostra, i ma mare ben contenta. El pos dins es corral, i ja es partit a trescar. Es veinats, envejosa que es sa gent i no poren sufrir que un alç xella, començaren a dir:—¡Jès! ¡sa viuda que ha posades beies! ¡no n'hi mancava altre per malcriar es seu fii! ¡E-hi

perdrá s' ase i ses magranes!—Sobre tot, los va caure tan tort, que se 'n venen un dia plegats, i mos diuen:—Heu posades beies, i ara se mesclarán amb ses nostres, les mos desbaratarán, i el dimoni meteix no será capaç de triar-les; i es mancabs serán nostros. Si no les llevau abans de més raons, anam a donar part cuantra voltros.—¿Això es tot? vaig dir jo.—¿Que trobes que no basta? respongueren ells, amb uns uis que los espiretjaven.—Ell no hu paga es parlar-ne. ¿Teniu por de que se mesclin, i de llavò no porer-les triar? No res, jo senyaré ses meues, i es mal será mort. Dit i fet, me 'n vaig a comprar un dobler d' aumángara, la pos dins un test amb aigo, faç un solpasseret d' unes quantes serres, i lo endemà dematí, abans de sortir es sol, me plant devant sa caera amb so solpasser muiat amb una má i es test amb s' altra. Començen a sortir beies, i tantes com en sortien, los feia una creu de Sant Antoni demunt s' esque-na. Justament en sortiren dues d' embolicades, i només vaig porer senyar sa de demunt. Pitx derrera s' altra, amb so solpasseret muiat, per veure si li arrib i li fas sa creu. I ella de d' allá, i jo derrera ella, i hala qui hala per envant, i sa dimoniera que no desmaiava gota, i jo que hu havia de fer de tot.

A la fi dins un barranc la vaig arribar a retre: va tenir la mala sort de ferir a un penyal, amb sa fua que duia tota s' esclatá, i se posa a ratjar mel i mel. No ponder gens, pero en devallava un saragai, com es còs d' un homo: jo m' hi aboc, i pec una panxada que me durá set díes.—¿I tanta mel s' ha de perdre? vaig jo dir. Perque heu de pensar i creure que, com més anava, més bon roi en venia: a-les-hores ja n' hi havia una embassada que feia

feredat. I ¿qué faç jo? Me pas sa má dins s' esque-  
na, me trop dues puçes, en faç dos odres, i los  
umpl de mel. Sent picor an es clotell, grat, trob  
un poi, l' esclaf, i hi va haver dedins un ase amb  
uns escorbeis, En Baulos, un ase lo més abrinat  
i falaguer. Li pos un odre a cada banda, i —  
¡Arri, Baulos!—li enfloc simada, i cap a ca-nostra.  
M' era fet tan enfora, que per arribar-hi vaig haver  
de passar per un poble, aont la gent era més llé-  
pola que ses serps. Jo hu vaig conèixer tot-d' una  
que hi vaig esser, perque vaig reparar que tots  
tenien uns morros prims prims; i es senya que no  
ment: morros prims, llépol segur. Jo vaig dir: aquí  
hi ha un sou que guanyar. I ja som partit crida  
qui crida!—¡Hala, qui me barata ous amb mel! ¡ha-  
la, dones, una mel de primera! Bona la vaig haver  
dita! Al punt vaig estar enrevoltat de dones, que  
s' en venien amb sos ous dins es devantals o dins  
un paner, i totes volien esser ses de devant per  
por de no esser-hi a temps. Tota sa mel amb una  
exhàlació va haver volat, i més n' hagués duita.  
Ets ous casi no caberen dins dos covos; los ferm  
demunt ets escorbeis, i cap a ca-nostra s' es dit.  
Com ma mare va veure es viatge, no s' en poria  
ayenir.—¿I ara qué hem de fer tants d' ous?—¡Bon  
fony! dic jo: posau lloques i farem una llocada orbe.  
Posárem set lloques, i, hala cova qui cova; i les  
aixicávem dues vegadas cada día, los donávem  
bon blat, i aigo ben clara; i encara no pegaven sa  
derrera espipellada, ja les teniem colgades altra  
volta per que ets ous no refredassen. Dins ses tres  
setmanes de coats los tocava es néixer; pero ell  
passaren ses tres setmanes, passá un més, i un al-  
tre mes, passaren set mesos, i encara no hi havia



cap poll que hagués picat, ni se veia senya de res. —¿Qué no veus, deia ma mare, que aquests ous son de guix? ¡Ja te pegaren bon porro ja! ¡Més te en mereis! ¿qui t' havia fet cocouer a tu? Tu haguesses duita sa mel...—Ma mare, vaig jo dir, ni per això ni per altre tant no mos hem d' apurar. ¿Es polls no neixen perque no piquen? Ja hi haurá qui picará per ells. No endevinarieu quina la vaig fer? Pos ets escorbeis an En Baulos i ets ous dins dos covos, i cap a una era s' es dit. En trob una que m' agrada. Los hi estenc, prenc es cap des sedeny, me pos a 's mig, encivell simada i altre an En Baulos, i s' animal ja es partit a batre, i bat qui bat ets ous. I heu de creure i pensar que de cada ou que En Baulos fería, *zas!* sortia un pollet més sá que un gra d' ai i tot etxerevit, i tot-d' una ja se 'n anava corrents a pasturar. ¿Qué me 'n direu? Dins mitja hora vaig tenir tants de polls com ous havia duits a s' era. Me n' ho men tot a ca-nostre, i dins un parei de setmanes no hi havia qui s' hi oís de polles i de gallets que hi capllevaven. Un día jo abeurava En Baulos a un ribell, i un dianxa de poll no tengué altra part aont picar més que sa coa de s' animal. S' animal li tira cossa, i li engruna sa cresta. Sa ferida pren malament, comença a emmaleïr-se de bon-de-veres.—Aquesta cresta mos durá un mal resultat, diu ma mare.—Lo millor que poreu fer, diu una veinada, posar-hi reina. M' en vaig a un pinar a dur-ne, en duc, n' hi pos, sa cresta s' adoba; pero com m' en tem, m' hi va esser nat un pi.—¡*Jès!* deia la gent que el veía, ¡aquest gallet que li es sortit un pi a sa cresta! I es pi que creixía més que una carabaçera: al punt va esser com sa teulada, llavò com es campanar, al punt



pegá an es niguls, i ja no li destriaven s'ui. Feia un parei de rames i vaig reparar que a una un corp e-hi tenia es niu. Me pos a tirar-li pedres i terroços per descarabutar-le-hi; vaig notar que feia un gran empapussat, i dic:—¿Amb aquestes he d'estar? Ja m'enfil per sa soca, i per amunt i per amunt. Arrib a sa primera rama, i m'hi trob un hort, sa cosa més de veure: allà uns pebrers que pegaven p'es pits, allà tomatigueres com un llençol, allà carabaçeres amb unes carabaçes i carabaçots com a botes de mena, allà sindries i melons que feien més d'un quintar. N'alui una de sindria disforja i que feia cara de bona ferm.—La petgellarem an aquesta, vaig jo dir.—Me trec es guinavet, le hi afic, m'hi cau dedins. E-hi enfony es braç. Faç es forat més gran fins que hi vaig poder passar, i me 'n hi entr. Sí, fiets, dins sa sindria vaig haver d'entrar per treure aquell traidor de guinavet. Cerca qui cerca, p'en-lloc el veien lluir. Des cap d'una estona passa un homo, i diu:—Germá ¿i qué cercau, si no es massa preguntar?—Un guinavet que m'es caigut dins aquesta sindria.—¿Un guinavet! diu ell. Ja hu poreu deixar anar, que jo fa set anys que cerc una guarda d'egos, esquellades de nou, que m'hi escaparen, i no me som aturat de cercar, i ni les he trobades ní sabudes noves.—Germanet, dic jo, per amor de Deu sia de s'avís que m'heu donat. Surt de sa sindria a l'acte; alç es cap, veig que es pi tenia una altra rama més amunt; m'enfil per sa soca, i fins an aquella rama; i me trob que encara en té una altra part-demunt; e-hi puig, i vaig pujar fins a set rames. S'ui de més amunt casi arribava an el cel. Llavò me vaig recordar que ma mare sem-

pre 'm feia passar pare-nostros per Na Xinoi<sup>1</sup>, una germaneta meua que s'era morta, ja dona feta, com jo mamava: i dic:—Tan aprop que som del cel, me convendríia cridar Na Xinoi, veiam que conta. I ja me pos a cridar: ¡Xinoi! jo Xinoi! ¡Xinoi, dic! En Pere som, es teu germanet. ¡Vaja si treus es cap una mica! Tant vaig cridar, que assetsuaixí s'obrí una finestra, i guaita una fadri-neta com un sol. Jo no he vista una cara més guapa i més agradosa mai, ni crec que n'hi haja.— ¡Pere! ¿tu per aquí? diu ella.—¿I tu éts sa meua germana? dic jo, tot esglaiat, ¡sabs que éts de garrida!—Ell aquí-dalt no hi ha res lleig ni res dolent, diu ella: pero, ¿quin senyal per aquí?—Fieta meua, dic jo, has de creure i pensar que me som enfilat per aquest pi, he volgut arribar an es cucuió, i aquí me tens. Pero ¡i tu pareis una reina! sabs que vas d'enllestida! ¡sabs que hu éts de guapa!... ¡jo fieta meua!... ¡embelleis! ¡Ja t'hi deus campar bé per aquí dalt!—¡Bé de tot! diu ella,—I ¿com no m'hi deixes pegar un aguait? dic jo. Ella me feu de resposta:—Da 'm sa má. La hi don, m' pega tirada, m'alça en pès, i ja me té dins el cel. ¡O fiets! Com jo me veig allá dins i estenc un poc la vista, romanc tot-d'una enlluernat de tanta claror, garridesa i galanía. De tant que vaig veure, no sé lo que vaig veure; de tant que m'agradá, de tant que m'omplí es cor, no sé lo que em met-jenc com en parl! No en vui parlar per por de soiar-ho. ¡Que havía de sebre jo lo que me passava! i ¡qué havía de pensar a devallar, Deu meu de la gloria! P'es meu gust e-hi sería quedat per a sem-

1 Diminutiu de Francina.

Pre; pero sa germana me digué:—Fiet, te 'n haurás de tornar a córrer, fins a la fi, sa carrera que Deu te té destinada.—¿I no pot esser per cap vent del mon es quedar jo aquí dalt?—No, fiet, diu ella: anem a sa finestra, i t'amollaré demunt sa cucuia des pi. Guaitárem per sa finestra, i es pi ja no era an aquell endret, sino més de mitja hora lluny; perque an es diantre de gall, com jo estava embadalit dins el cel, li pegá per anar-se 'n a encalçar llagosts, i com es pi estava demunt sa seua cresta. ja hu crec que es pi s' en aná amb ell, i me deixá plantat.—¡Aquesta sí que m' es bruta! vaig dir jo: ¿i ara com e-hu farem? Na Xinoi e-hi pensa una mica, i diu:—No res, jo tenc una mala-fi de capdells de fil, perque an el mon era molt filadora i aquí dalt poques vegades me veuen sensa sa filoa i es fus. Idò nuarem tots es capdells un amb altre, te fermaré p' es dit gros des peu, t'amollaré a poc a poc, i amb tant de fil com e-hi ha, es segur que bastará per arribar-te en-terra; i, si no basta, lo que falt será un tres i no res. Dit i fet s' en va a dur es capdells, i no n' havia vists tants mai: feien es comú d'una muntanya. Com los tengué tots nuats, me ferma un cap an es dit gros des peu endret, i me diu:—No res, senye't que no tengués cap de-nou; i ja me comanarás molt ma mare, i feis bonda, que se 's mester. Me seny, trec es cap a sa finestra; i per avall; i ja es partida a amollar-me; i amolla qui amolla fil, i jo per avall, i per avall.—¡Ah gallet del dimoni! deia jo ¿aont dimoni t' en havies d' anar a caminar? ¡Les has de pagar cares an aquestes passes, jo t' ho assegur! ¡No te 'n escapes! ¡t' he de menjar frit!—I Na Xinoi amolla qui amolla fil, i jo per avall i per avall, i ca-

si no era coneixedor que m'hi acostás a sa terra. —¡El dimoni será per esser endins! deia jo ¡ja no hi arribaré mai! A la fi sent Na Xinoi, que deia:— ¡Ja no hi ha pus fil!—¿No hi ha pus fil? ¡Bona l'hem feta! Faltaven set-centes braces per arribar en-terra. Me pos pensa qui pensa de quin cap faria estelles, i acap per dir, cridant amb tota sa força:—¡Encara hi falten unes quantes braces per arribar abaix; pero amolla així mateix, i será lo que Deu voldrá! M' amolla, i ¡allò hu va esser una fua que vaig pegar cap avall! Vos assegur que hi devallava depressa, i sensa engaltar-me gens, fin que, *clac*, pec abaix amb so cap devant, i, amb sa meteixa grufada i sa força que duia es meu còs, es cap va quedar sembrat set pams dins sa terra.—¡Bona l'hem feta, dic jo, com veig es pas; ja tornam tenir es ram dins es revell. Ell ara, per treure es cap no me queda altre remei que anar a cercar un cávec de ca-nostre per decantar sa terra des costats.—Me 'n hi vaig, duc es cávec, me pos a pegar cavegades, i ben alerta que hi anava i prou esment que hi tenia a no ferir ni de resquillada es pobre cap meu; però pec cavegada per arrabajar un mac que estava fort ferm, i, sensa voler, en lloc de ferir es mac, me fer aquest uí, i el me vaig fer benes. Per això es que som tort... ¿E-hu veis com e-hu va esser un cop que vaig errar? Ara voltros meteixos digau si amb raó ningú me pot dir una paraula porque me falt un uí.

En Pere aquí acabá es seu cap de fil.

El Rei, la Reina, sa seua fia, tots els de la Cort, boca badada sempre, no li havien perduda mitja parauleta, i se feien creus de tot allò que havien sentit.. Com los va haver espassat una mica s'esglai, tots varen caure a dir:

—Pero bé, ¿i des cap què en feres?

—¡Què n'havia de fer! respòn ell, més fresc que una cama-rotja. El me vaig posar demunt ses espal·les, se confegí de tot, me 'n vaig a ca-nostre, i sa primera que vaig fer fonc menjar-me frit es gallet que m'havia feta tan bona endemesa.

Aquí tot-hom acabá de veure que tota aquella contarella tan llargaruda i desbaratada, En Pere la s'havia treta des cap per riure-se des sant i ses xeremies. Li feren explicar s'endevinaia, i tot-hom quedá convençut de que, tort poria esser i mig afortunat, pero que era més viu que una centella, que donava set voltes a tots es més desperts, que bolcava tot-hom, i ningú el bolcava a ell; que per estret que se vés, sempre trobava portell o forat per ont sortir, i que per això era s'homo més trempat i més avengut, que era fet a-posta, per sa fia del Rei, i per un dia dur sa corona.

Tot-hom, i el Rei es primer, trobava que era així, també hu trobá la Princesa, que el se començá a mirar amb bon ui i a posar-li voluntat, i arribá a dir:

—Per part meua mos porem casar en voler.

—¡ldò endevant ses atxes! digué En Pere, fent un alè ben gros i pegant un bot ben alt.

Enrengaren la cosa, i se va fer s'esclafit, se casaren. El Rei los doná sa corona, i ells dos varen viure anys i més anys amb molta pau i concordia ells amb ells i amb tot-hom; i... encara son vius, si no son morts; i al cel mos vegem tots plegats Amèn.

*Torra Nova, agost 1896.*





## SA FIA DEL SOL I DE LA LLUNA <sup>1</sup>

---

**L'**ANY tirurany el sol i la lluna tengueren una fia, garrida, gentil, resplendent com ells, viva com una centella, plena d'etcís i d'encant: robava es cor de tots es qui la veien.

Quant va esser grandeta, un dia agafa sa mare, i li diu:

—Ma mare, jo vui venir amb vos; tenc unes ganes que 'm roeguen de trescar i veure coses.

—Per amor de Deu, diu sa lluna, lleve 't això des cap, fieta meua estimada. ¡Lleve 't-ho per amor de Jesucrist! ¡Sabs quin camí tan llarg que he de fer cada día, i que hi he d'anar depressa!... A ses quatre passes ja 't tendriem retuda.

—¿I tan flonja em mirau? diu sa pitxorina. No em don per cap al·lota a caminar. No hauria d'esser fia vostra i de mon pare.

—Es ver, diu sa lluna, que hu éts caminant; pero, per poder-me seguir ¡sabs que n'haurás de roegar de trossos de pa encara!

---

<sup>1</sup> La me contaren Na Rafela Calona de So 'N Servera, i los nobles senyors el M. I. D. Lloaxim Dameto i Dezcallar, Pre. Canonge de la Seu de Mallorca, i el seu germà D. Nicolau.



—¿Que no hu veuré jo, reprenia sa fia, que, si mos provávem, només vos veuria partir? Vos lo que heu de fer, donar-me sa má, i je-hu veürem si vos seguiré o no vos seguiré!

Sa lluna a la fi, per no sentir-la pus, i més de mig enfadadada, l' agafa per un braç, i diu:

—¡Encaradiça que éts! ¡Hala, idò, anem!.... ¡Depressa!... ¡O quina al'lota, Deu meu! ¡No, i ja pots trompitxar de casta forta i posar-los a bon lloc an aquests galindons teus!

Partiren, i hala qui hala per amunt i de d' allà, just la bala.

¡Ja s' en hi anaven ben afuades, i vos assegur que en feien de camí!

A la lleigo se coneixia que sa mare no s' havia de esforçar gens, i que es seu pas era natural com s' aigo qui brolla d' una eufana, pero que sa fia hu havia de fer de tot, pero de tot, i encara li venia tan just tan just es seguir.

Des cap d' un parei d' hores sa mare ja la s' en havia de dur mig rossegant. A la fi acabá es menuts de tot, ses cames se cegaren, i exhala crit:

—¡Ma mareta, no puc pus!

—¿E-hu veus? diu sa lluna: no m' has enganada de res.

—¡Ma mareta, vos dic que no puc pus! ¡Ai aqueix braç que me teniu, que se romp! ¡Ai aquestes cametes meues, aquests peüets meus! ¿Que no los veis que em ratgen sang?

—Més te 'n mereis, diu sa lluna. No, i jo no 'm puc aturar ni manco tornar arrera... ¡Ja m' has posada dins un bon marruell!... No res, ara mos trobam a s' endret d' una plaja: te plantaré unes cassetes a sa vorera de s' aigo, t' hi deixaré; i, si tu faç



bonda, no te faltará res de lo necessari, porque ton pare de día, i en sa nit jo o es nostros cosins ets estels, no te perdrem de vista mai.

—Pero ¿i si s'ennigula?

—Per niguls que passin, no s'aturarán dalt ses casetes: los arruixarem.

Era ver que se trobaven a s'endret d'una playa, de bones taies, uberta, lluny de tot alberg d'homes, arrecerada de muntanyes vestides de pinars i de garrigues. A 's mig feia una tenaça, que ses ones, boetjant amb s'embatol, besaven lleugeres i amoroses: allà dalt plantá ses casetes sa lluna, unes casetes blanques i garrides per defora, pero més blanques i garrides per dedins. E-hi havia de tot; no hi faltava un amèn.

Allà hi deixá sa seua fieta, més regositjada que una reina.

La mar no va treure alga pus per que tengué ben clara s'aigo per nadar, i ben neta s'arena per passetjar-s'hi, i jeure-hi si hi volia jeure.

Ets embatols no duien més idea que atabuixar-li es vestit, fregar-li ses galtes i jugar amb sa seua cabeiera, que era ben llarga, i la duia amollada. Es niguls no li taparen pus sa cara de son pare i de sa mare: per molts que n'hi hagués devegades, i per gruixats que fossen, sempre li deixaven forat o retxillera per ont rebia sa seua mirada viterca i resplendent. Ses muntanyoles, puigs i comellars li tremetien p'es vent mil flaires i remors, i li oferien fruits seuvatges, lo més sanitosos i mangívols. No s'hi acostaren pus barrumbades, ni mai hi resplandien trons, ni hi coetjaven vergues de llamp, ni s'hi avalotava gens la mar. Els aucells casi no dormien per tenir més temps de fer-li cantades,

ses més garrides que sabien: es més empegueïdors la se miraven d'enfora tot embadalits i elevats; es més atrevits no tenien aturats voletetjant entorn seu, i se posaven demunt es seu cap, dalt ses seues espalles i dins sa seua meteixa má. Es peixos, lluent i llambriners, treien es capet a flor d'aigo per contemplar-la més a-pler, i vos assegurant que la s'hi miraven arreu; pegaven mil fues i enfuites; eren com a llampons anant i venint per entretenir-la i fer-la riure; se deixaven agafar d'ella, i xalaven de bo com se veien dins ses seues mans.

I allà tota-soleta, an aquella plaja riolera amb aquells puigs i muntanyoles que l'arredossaven, amb ses onès que li besaven es peus, amb tants d'abres i flors i peixos i aucells i la mar i el cel blau, que l'embadalien, i sobre-tot amb son pare i sa mare que no li llevaven ets uis de demunt i cuidaven a perdre es seny amb ella, se passava la dona sa vida més xelesta i entretenguda que haja passada ningú mai.

I heu de creure i pensar que des cap de temps el rei d'aquells paratges, un día de primavera, cassant, sensa voler, se feu enfora dets altres cassadors, i devers mitján cap-vespre se troba demunt un puig d'ont se destriava de lo millor tot es badiu d'aquella plaja. Ja hi havia una partida d'anys que no hi era estat, i fonc lo meteix que si no l'hagués vista mai.

¡O que li agradaren tants de pujols, muntanyoles i comellars, que com que li rendissen homenatge, agenoïats an es seus peus, tots vestits de verdor, plens de vida, d'aromes i d'aucells.

¡Que li va venir de nou la mar, com la veia tan

blava, tan riolera, tan bellugadiça, tan amatent, amb aquella entrada tan atrevida i airosa que feia dins sa terra, lo meteix que si se fos acostada per poder-li dir de més aprop: Deu lo guard, Senyor Rei.

Mira qui mira, afina aquelles casetas blanques que llúien a's mig de sa plaja, i que d'allà dalt pareixia que estaven dins mar.

— ¿Qué dintre son aquelles casetes? digué. Mai les hi havia reparades. Ja les vui jo veure d'aprop.

Dit i fet, s'hi espitxa amb unes bones passes, i no se donava raó an ets uis mirant un cop ets abres, un cop s'herbei i ses flors, un cop la mar; pero encara lo que li robava més ses mirades eren ses casetes blanques, que, cem més s'hi acostava, més veia que hu eren grans i de veure, i que per força hi havia d'estar qualcú de qui hi ha dalt.

E-hi arriba, i veu que están demunt una tenaça, amb una carrera, voltant voltant, de sis o set passes d'ample, aont arribaven ets esquits, per poc que ses ones s'alçurassen.

Encara no hi va esser, com a sa banda que hi feia ombra, surt an es portal *sa Fia del sol i de la lluna*, amb una filoa d'or an es costat i un fus d'or amb ses mans, fila qui fila.

Com el Rei la se va veure devant, tan bella dona, tan gentil, tota resplendent d'encant i galanía, quedá sensa polsos, abil·lat. Vos assegur que no pipelletjava, com que la s'hagués de menjar amb sa vista. No li llevia fer res pus que mirar-la, i tornar-la mirar; i li pareixia que ets seus uis no n'havien d'estar associats mai.

Com ella el va veure tot empantanat i ferit-l'ha, l'escomet tot-d'una:

— ¡Bones tardes tenga, senyor Rei! ¿Vossa Reial Majestat per aquí? ¡I quin vent l' ha duit? ¡Que s' acost, i seurá a la fresca an aquesta ombra! ¡Que venga i des suará!... que bé es veu que du una bona soleiada demunt.

Li treu una cadira, el Rei s' hi acostá i se va asseure, tot enlluernat, embarbollant paraules, espressant-se no-més a redols... No s' en poría avenir de sa garridesa i de sa galanía d' aquella al·lotia. No n' havia vista cap mai, ni creia possible que se 'n trobás una altra que li arribás de cent llogos.

Ella, per sortir d' aquells emblavins, se va treure aquesta:

—Vossa Reial Majestat ara m' ha de dir que vol pendre, que es lo que li ha de donar més gust.

—Un poc d' aigo fresca respòn el Rei, no 'm vendria malament.

—Aviat en tendrá.

Allá devant e-hi havia una cisterna, amb un coll de pedra mabre tot d' una peça, amb un poal de plata demuut.

Ella digué sensa moure-se ni deixar sa filoa:

—Poalet, treu aigo p' el senyor Rei.

Encara no hu va haver dit, com es poal pega capficó dins sa cisterna, i surt ben al raset, i s' en va dins ses mans del Rei.

El Rei begué fins que va tenir set, i es poal s' en torná tot més, demunt es coll de sa cisterna.

Llavò sí que hi estava el Rei astorat i fora de sí. Se passava sa má p' es front, i se paupava per assegurar-se de que allò no era un sòmit, tan gros e-hu trobava.

—Ara que ha begut, diu ella, m' ha de dir de que vol berenar, perque ja n' es ben hora, i es se-

gur que, potoiant per aquestes muntanyes, ha aplegada talent.

—Per amor de Deu sía, respòn ell: no som capaç de menjar res.

—Just una bocinada: sols que tast **qualque** cosa. No vui que se puga dir que el senyor Rei es ven-gut an aquesta casa, i no-més li han donada algo fresca.

—Tot está per rebut.

—Jo no m'entenc en compliments; i que'm perdón. Menjará per sa talent que **tendrá**: diga que vol.

El Rei ses derrerres que tenia amb so menjar; pero, com va veure que ella s'hi posava tan forta, no la volgué fer fellona.

—No res va dir, sols per dar-te gust, pegaré una bocinada. Treu lo que vulgues: sia lo que sía, per força hu he de trobar savorós de tot; basta i prou venga de sa teua má.

—¿Li agradaría un poc de peix frit?

—Venga peix frit, diu el rei fent un alè **ben llarg**.

—Aquí ella, sensa moure-se de demunt es portal i sensa deixar sa filóa, comença aquest cap de fil.

—Carbonet; pose 't dins es fogonet.

I es carbó pega enfuita de dins sa carbonera, i *tric!* ja está dins es fogó, i diu:

—Senyoreta, ja hi som.

—Armolletes i paleta, diu ella, descolgau es foquet, i dui ses brasetes demunt es carbonet.

I ses armolletes i pala peguen enforinyada an es foc colgat, tiren ses brases demunt es carbó, i diuen:

—Senyoreta, ja les hi té.

—Ventadoret, diu ella, venta ben depressa an es carbonet fins que estiga ben encès.

I es ventadoret, *treca-trec! treca-trec!* venta qui venta, que cuidava a fer ui. Aviat tengué es carbó ablamat, que feia flamaradeta, i diu:

—Senyoreta, ja está encès,

—Pelleta, diu ella, pose 't demunt es fogonet; i tu, setrieta, aboca oliet dins sa pelleta.

I sa pelleta, que estava penjada a un clau, *gic!* se despenja, i se planta demunt es caliu ablamat, i diu:

—Senyoreta, ja hi som.

Encara no havia uberta boca, com sa setrieta surt de dins es rebost volant fins a s'endret de sa pella, i, *glec glec!* e-hi ratja oli i més oli, la deixa prop de mitja, i s'en torna dient:

—Senyoreta, ja n'hi he abocat.

Al punt s'oli comença a fer *xiu xiu*, i fum per llarg, i aviat el sentiren, que deia:

—Senyoreta, ja bull.

Aquí ella tira sa filoa, i el Rei la veu que s'en va tot-dret an es fogons: planta una má dins sa pella. i surten cinc pagells frits, que cada un valia un sou: llavò hi planta s'altra má, i surten cinc molls, frits també, que valien, no un sou, set sous cada un.

¡Vaja quins cinc pagells, quins cinc molls! No ponder gens: haurien fet rompre un dejuni a un sant, si es sants no fossen tan forts an es dejunar.

—Pelleta, diu ella, lleve 't de dalt es foc; i tu, canyemet, vina aixugar-me ses manetes.

I les va treure degotant, de dins s'oli bullent, pero sensa cap cremaionada ni bofegueta, tan fresques, tan homils, tan polides, tan netes, com si les tregués de dins aigo de roses.

Sa pelleta se lleva de dalt es foc, es canyemet li aixuga ses mans, i ella diu prenint altra volta sa filoa:



—Tauleta, ves-te'n devant el senyor Rei; tovaïetes, esteneu-vos demunt sa tauleta; platets, taçonet, forqueta, saleret, torca-boquets, guinaveteta, panet, olivetes, posau-vos demunt ses tovaïetes an es lloc que vos pertoca.

I sa tauleta, *zas!* se planta devant el Rei, s'hi estenen demunt ses tovaïetes, i s'en venen, volant com estels, empenyent-se, perque tots volien arribar primer, dos platets d'obra fina, un dins s'altre, un taçonet de crestai, una forqueta de plata, un saleret d'or, un torca-boques de fil, net com les flors, plegat amb tres caïres, una guinaveta que s'hi porien mirar de lluenta que era, un panet de xeixa blanc blanc i ben estufadet, i un platet d'olives, verdes, molsudes, lluentes, com amel·lons de grosses. Cada cosa se posava an es lloc que li establía, i encara no s'hi eren posades, com deïen:

—Senyoreta, ja hi som.

Llavò ella diu:

—Pelleta, aboca es peixet, i alerta a fer cap gota.

Sa pelleta pren el vol, i com es ben a s'endret des dos platets, *zas!* se gira en sec demunt devall, i es cinc pagells, es cinc molls i tot quant d'oli hi havia pegaren dins es plat de demunt, i no va caure defora ni una gotineua que va esser una gotineua.

—Senyoreta, ja está abocat, diu sa pella, i s'en torna an es seu clavet, i s'hi penja.

—Senyor Rei, diu ella, quant tenga gust.

El Rei estava amb sos cabeis drets de veure tot allò, tenia pell de gallina, no sabia que li passava,

Diu un pare-nostro, se senya, xapa es pa, pren sa forqueta, afitora un pagell, el tasta i no se re-



cordá d'haver menjada cosa més saborosa mai!  
 ¡Ja hu crec que el s' acabá! i aviat! Ell en va pendre un altre i un altre, i... fins que n' hi hagué cap. Llavò quedaven es molls; ¡es molls sí que en feien de menagera! L' homo estava incorregut d'haver-los d'envestir, havent gastada aquella paraula: *no tenc talent*. Baubetja una mica, tot pensatívol. Ella s' en tem, i ja li diu:

—¡Hala, senyor Rei, que los tast! ¡sols que los tast! pero més contenta me fa si los s' acaba.

L' homo cobra coratge, n' afitora un, li dona clau; i, si saborosos eren estats es pagells, molt més e-hu foren es molls.

¡O quina menja més esquisida!

I ¿que m' en direu? Ell com s' en va haver calat un, s' en calá un altre i un altre, i los se calá tots cinc.

—¡O senyor Rei! diu ella. ¡Sab que m' hi ha feta de contenta! Això es lo que m' agrada a mí, que s' ho acabín: ¡que no me venguen amb fitol'los!

Ja era hora-baixa, i el Rei va veure que no hi poria fer gaire puces per allà, porque si sa fosca l' aplegava devers aquella plaja, n' hi hauria de raons per tornar-se 'n.

¡Que li seria vengut de bé que es sol, abans de pondre-se, fos quedat en-lá com sa jaia Miquela, maldement fos estat set o vuit hores, porque es temps li passava i no s' en temia, contemplant aquella al'lota i rallant amb ella.

Lo que le-hi esborrossonava tot, era esser casat, i no s' aturava de dir, entre sí meteix.

—Si la Reina se moria ¡Deu li do molts d' anys de vida! no hi ha vel, me casava amb aquesta.

L' homo no poria comprendre com dimontre hi

Ma mare es blanca, mon pare es ros!  
No hu aclariría de qui som fía,  
sía el qui sía,  
fos el qui fos.

—Hala, carbó, pose 't demunt es fogó; ventador, venta; pella, pose 't demunt es foc; setríia, aboca oli dins sa pella... ¡Hala, espediu, fora són! ¡hala dic!

Bé va cridar, però ni es carbó se va moure de dins sa carbonera, ni es ventador se va bategar gens, ni sa pella se despenjá des clau aont estava penjada, ni sa setría sortí des rebost, ni un fòtil mort.

—¿E-hu veus? deia el Rei: ¿e-hu veus?

La Reina, lluny de donar-se per perduda, sortí amb aquesta:

—Es que ès sa primera vegada, i no les tenc criades a ses coses. Tot vol cremar-hi oli: deixe'm-hi pegar amb temps, i veurás tu.

Crida ses criades i les diu:

—Posau-me foc an es fogó i sa pella demunt amb s'oli corresponent per fregir cinc pagells i cinc molls; i, en començar a bollir, digau-m' ho.

El Rei bé l'estirava que hu deixás anar; però ella e-hu *volgué arribar a s'enfront*,

Com ses criades anaren a dir-li que s'oli ja bullia, se planta devant es fogons, s'arromanga fins an es colzos, i *plaf!* entima ses mans dins s'oli bullent; i vos assegur que les hi va treure ben aviat, pero ja no s'escapá d'una bona cremaionada.

Bé n'hi posaren de vermei d'ou i de coques de crespinella: la cosa va pendre tan malament, i li va caure tan avall es no haver sabut fer lo que havia fet sa fadrineta de ses casetes blanques, que foren dos mals que se donaren ses mans contra ella, i dins quatre dies la s'en varen haver duita a l'altre mon, i tot-hom ¡plors i descapdell!

\*\*\*

Des cap d'un any, es nobles se presentaren an el Rei, i li digueren:.

—Senyor Rei, se fa precis que se torn casar,

Vossa Reial Magestat ja hu veu: la Reina, al cel sia ella i tots los morts, no li deixá cap fii, que puga dur sa corona es dia que Vossa Reial Majestat falt, Deu li do molts d'anys de vida. Perque ja es sab: o prest o tart, la mort a tots mos aplega, no en deixa cap per llevar. Ara bé, per jove que sia Vossa Reial Majestat, i per anys que visca, que mai serán tots es que noltros voldriem, vendrá un día que tan meteix s'haurá de morir. ¿I que sería de noltros si aquest día l'aplegava sensa cap fii an-e qui deixar sa corona? ¿Que sería de noltros i demés vasalls sensa un rei que mos comandás, que fes justicia a tot-hom, que anás ajuda an es petits, que capturás es dolents, i que mos fes fer un còs cuantra tots es nostros inemics? Vossa Reial Majestat ja hu veu: així no porem estar, se fa precis que se torn casar. Veja quina ès s'al'lota que més li agrada, i que hi faça vía: lo que s'ha d'empenyorar, que se veng.

El Rei trobá que teníen raó, i tot-d' una li vengué a la memoria aquella fadrineta de ses casetes blanques vora mar.

—Allò es una al'lota, deia ell, que en val de milies: val tot quant pesa i set vegades més. Cap n'hi ha que m'agrat tant ni d'un bon troç. Pero es mal ès que no sé d'on ès sortida, ni a on ès nada: no-més sé que ès s'al'lota més guapa, aguda i galanxona que haja vista mai. Ja no es possible que n'hi haja una altra que m'agrat més, ni tant... ¡Si al manco sabésem de qui es fia! però no hu sabem, ni ella hu vol dir per cap vent del mon. Bé le hi vaig demanar, però no vaig poder treure en nèt més que *sa mare es blanca i son pare era ros*, i fé't si't vols fer. Sobre tot, no hi ha que

fer comptes d'ella, mentres no s'explic més clar; perque ¿què dirien ets altres reis, que dirien es meus vasalls, si me casava amb una al'lota que no saben d'on surt, ni qui es son pare i sa mare? ¡Me mourien un renou ferest! ¡Seria una afronta per mí i per ells. Vaja ¡no hi ha res que fer amb ella; no hi ha que pensar-hi pus!

Veent el Rei que en cap manera poria casar-se amb sa que volia, comaná an es nobles de la Cort que n'hi cercassen una: ells li varen treure sa fia d'un comte veinat, malt gran senyor. El Rei va dir que sí, i los enviá a demanar-la: es comte hi vengué a bé, tornaren amb s'al'lota, i se va fer es casament, i no en faltaren d'alimares i de sarau.

Des cap d'un parei d'anys un día el Rei, caçant caçant, com s'en va tèmmer, se torna trobar demunt aquell puig d'ont destriaven tan bé tot es badiu d'aquella plaja encantadora i aquelles traidores casetes blanques.

Estendre-hi la vista el Rei, i reverdir-li totes ses nafres de s'altre pic, fou tot-u. Se va presentar cop-en-sec dins sa seua memoria aquella fadrineta així com la va veure sa primera vegada, filant amb una filoa d'or an es portal de ses sasetes blanques, amb ses ones an es seus peus que li feien festa; i aquí tots es seus bons propòsits s'en anaren en orri, es seu seny quedá térbol, i una força contra la qual va creure que no hi valia posar peu fiter, el se'n va dur per avall p'es tombant d'aquells pujols i muntanyoles tot-dret a ses casetes blanques; i no s'aturá fins que hi va esser devant, i va haver vista *sa Fia del sol i de la lluna*, que filava amb sa filoa d'or a sa carrera, just devora s'aigo.

Si garrida i gentil l'havía trobada s'altre pic, molt més la hi trobá ara. Tal fonc es seu astorament com la se va veure devant, que romangué ferit-l'ha, sensa poder donar passa, tot embabaiat.

... Sa pitxorina s'en tem, i ja l'ha escomès.

—¡Senyor Rei! ¿Vossa Reial Majestat. per aquí altra volta? ¿l quin vent l'ha duit? Com se campa? ¡Vaja, que s'acost!..... que s'acost, i seurá, maldement no més sia una estoneta. Això no vol dir que, si hi seu molt, no em faça més pler.

Li treu una cadira, ell s'asseu, i ella ja torna pendre es filar, rallant p'es colzos, i dreta com un fasser, just an es cantell de sa tenaça, fila qui fila, i venguen agüiers i més agüiers, tan bons i llargs, que cada pic es fus, cuidant estellar-se fent sa ballaruga, amb so tenrum fería ses ones.

Assetsuaixí, sensa voler o amb dret seny, li dona sa vogada tan forta, que li cau dins mar.

—¡Aquest beneit de fus! diu ella a on s'en ha hagut d'anar a pegar un capficó?

—¿l ara com e-hu farás? diu el Rei.

—¡Jesús, que d'aviat será fora! respòn ella, i pega crit:

—Guinaveteta, vina me tajarás sa maneta, perque m'ha d'anar a treure es fuset que m'es caigudet a la mar.

Encara no hu va haver dit, com s'en vé volant sa guinaveta, i *zas!* li taia sa má; sa má pega capficó dins s'aigo i al punt surt amb so fus, pren sa fua cap an es braç, tocá, i romangué confegida com si mai l'haguessen taiada, i la dona seguí filant i rallant lo meteix d'un cadellet de molí.

El Rei se mirava tot allò amb uns uis que li cuidaven a botir, com un encensat, sensa un fil de roba que li tocás sa pell.



Ella li va fer ofertes de beure i de berenar, però ell les tenia a ses soles des peus an aquestes ganes: lo que ell volia era que li digués lo que havia nom, de quines gents venia, qui era son pare i sa mare. Bé n'hi va fer de preguntes i re-de-preguntes; però no li pogué treure més paraula que aquesta:

Ma mare es blanca, mon pare es ro!  
 No hu aclariria de qui som fia,  
     sia el qui sia,  
     fos el qui fos.

I amb aquest sò l'enterraren, vui dir, amb aquestes claricies s'en hagué de tornar el Rei hora-baixa de tot, com acabá de veure que es demanar i gremoletjar era ben per demés.

Quant arribá an es caçadors ja feia fosca negra, i los trobá que el cercaven com a rabiosos. S'espitxa amb ells a ca-seua amb un cap com una ferrada.

Tot-d'una que veu la Reina, li conta sa passada que li havia succeïda.

—¿Per això tanta cosa? diu la Reina, com el sent. Jo també hi vaig a fer-ho.

—¿Tu? diu el Rei. ¡E-hu es verd es juveverd!

—¡No, ell será ben madur! respòn sa bajana.

Sa seua cambra tenia una finestra que mirava a mar: pega grapada a sa primera filoa que veu, la enserrega tropell tropell, pren es fus, se posa devora aquella finestra, i ja es partida a filar, fila que fila. No li sortia cap agüier condret, es fil tot eren primarells, regruixos i berrugues, es fus no se volia ballugar dins es seus dits. Com trobá que era hora, *pataplum!* el tira amb tota sa força dins mar, i pega crit:

—Guinaveta, vina a taiarme sa má, que m'ha de treure es fus, que s'en es anat a fons.



Sa guinaveta no se va moure.

—¡Guinaveta dic! torna cridar la Reina, ¡vina depressa!

Sa guinaveta no la s'escoltá.

—No hi ha remei, diu la dona: tot vol cremar-hi oli. Es es primer pic que li man feines, i encara no la tenc criada.

I ¿que fa ella?

Se'n va, pren sa guinaveta, i se taia una má; pero ja no la tirá dins s'aigo, perque va perdre el mon de vista, caigué estesa com un tronc, i sang i més sang. N'hi sortia un broll esglaiador i al punt feu una bassa que abrigava un parei de passes.

Allá dins la trobaren més de mig morta a sa mesquina. Si no la s'en duen ben depressa dins es llit i no li estanquen ses venes, colava la vida allá meteix.

Sa ferida li prengué tan malament, i s'aficá tant dins es cap es no haver sabut fer lo que havia fet sa fadrineta de ses casetes blanques, que se posá a no tastar res, se va fondre se va fondre, i un desmai la s'en dugué, i tot-hom ¡plors i descapdell!

\*\*\*

Des cap d'un any es nobles de la Cort se tornen presentar an el Rei, i li digueren:

—Senyor Rei, Vossa Reial Majestat ja hu veu, ja tornam estar enrocats. La segona senyora Reina, al cel sia ella i tots los morts, mos ha feta sa meiteixa passada de sa primera; s'es morta sensa deixar-li cap fii que puga dur sa corona com a Vossa Reial Majestat, Deu li do molts d'anys de vida, li sia arribada s' hora; i que qualche dia li arribará, no hi ha que posar-hi duptes, perque ja 's sab:

per llarg o per curt, mos ne toca una per-hom, i no tenim que brancatjar. Per això, que mos ho perdón si tornam a enfadar-lo: Vossa Reial Majestat ha de veure per que hu feim. Sa qüestió és que se torna fer precis que se cas. Així no hi porem estar; porque la mort i la vida Deu la té, i com sempre hem de fer es comptes demunt es mal, si Vossa Reial Majestat, Deu no hu permetia; faltava, i no deixás cap infant ¿què seria de noltros, què seria de tot es reinat, sensa un rei que mos comandás, que fes justicia a tot-hom, que anás ajuda an es petits, que capturás es dolents, i mos fes fer un còs a tots cuantra es nostros inimics? Senyor Rei, e-hu faça per amor de Deu i per amor de sa Mare, que trii s'al·lota que més li agrat, i que se cas abans de més raons, que Deu ja diu: aide't i t'ai-daré.

El Rei així meteix trobava que havien pensat bé, pero com ja estava renegat a no casar-se si no era amb aquella fadrineta de ses casetes blanques, i sa pitxorina no li volia dir qui era son pare ni sa mare, l'home se veia estret de tot. Estava lo que se diu empenyalat: ni poria passar envant ni enrera ni per cap vent, ni poria estar aturat; si movia un peu, pegava dins un fondal esglaiador, sensa fons; si no 'n movia cap, el s'en havia de dur per força un pur desaire. Es nobles l'estiraven per que se casás, i no tenia més remei que casar-se. Ell, sensa fer un desbarat que li costás perdre es viatge per a sempre, no se poria casar en no esser amb aquella fadrineta; pero sa gran traidora no li volia dir de qui era fia, i ell, que no hu hagués aclarit, per cap vent del mont s'hi poria casar, porque tot-hom s'alçaria contra ell, i tendria males hores ferm.

Després de pensar-hi molt, va resoldre anar-se'n a ses casetes blanques i no tornar que no hagués aclarit allò que es no sebre-hu el capturava tan fort.

Dit i fet, pren un cavall, i ja es partit cap allà, pensa qui pensa com s'en desfaria d'aquells trumfos. Quant devallava ses muntanyoles de sa plaja, va dir:

—Ja hi som demunt, i encara no sé finis finis de quin enginy m'he de valer. Tornar-le-hi demanar tot-dret, es per demés: prou m'ha fet tocar amb ses mans que no hu vol dir. Si no me valc d'altres medis, m'en hauré d'estrènyer es cap... No res, ja sé que faré: com tots ets abres i herbei de per aquí duen tanta toria, tanta esponera, m'amararé un troç lluny de ses casetes, que jo la veja a ella i ella no 'm veja a mí. En veure-la que surt i se fa gens enfora, jo m'en hi entr, m'amac dins un auberjó qualsevall i allà ja traçarem es pla de batalla. De totes maneres ¿tan desgraciat seré. que no puga arribar a cap claricieta, sobre sa nissaga d'aquesta gran traidora?

Al punt va esser devora ses casetes; havia deixat es cavall enrera, mirava ben arreu si la veia guaitar per cap finestra o portal... No la veu lluir en lloc... s'amaga dins un remolí ben espès de pins, sibines i ciprells; i ell veia tot lo que se feia a ses casetes, i de ses casetes no el porien veure a ell.

Allà s'estigué hores i més hores, sensa afinar fressa de res. No hi havia cap porta tancada, tot estava ben esbadellat; pero no guaitava en lloc aquell diantre de fadrineta que li torbava tan fort l'enteniment.

—¡Sabs que havia d'esser morta! pensava entre

sí meteix. ¡Sabs que s'en hauria d'esser anada! Pero no, tot está ubert de pint-en-ample, just com ses altres vegades. Si hi hagués altres habitants, sempre haurien feta mica de mudança a part o banda. No, es cor me diu que no és morta, que és viva, i que és aquí...

Debanant fil d'aquesta manera, se fa mig-dia, se fa mitján cap-vespre, se fa hora-baixa... L'home ja perdía es coratge de tot de poder entrar d'amagat dins ses casetes, quant assetsuaixí la veu que surt demunt es portal, polida i xelestà com s'auba, i que pren arenal, més lleugera que una titina, un cop ran ran de s'aigo, que ses ones, com venien, li remuiaven es peus; un cop fent-se'n enfora per demunt aquella arena tan neta, tan blanca, tan fina, aont no se veien més petjades que ses seues i ses tavelles que es vent e-hi feia, just ones conglaçades. Per allà la dona cercava copinyes, cornets, sipies i pedretes llises d'aquelles tan garrides que se fan per ses plajes.

Com el Rei la veu tan entretinguda amb això, surt falaguer de dins s'amagatai i ¡de puntes cap a ses casetes! S'en hi entra, i s'enfonya dins es rebost, derrera un parei d'aufabies d'oli, més arrufat que un eriçó,

Ella no es va tèmer de res. Com començava a fer fosqueta s'en torna a s'alberg: pren sa filoa i es fus, i hala fila qui fila, sensa perdre cala mai. Passá tota rabenta la Corona i un enfilai de pare-nostros a un sens-fí de sants; i el Rei que la sentía, i deia derrera, pero ben petit ben petit, que es collaret de sa camísa no el sentís, quant-i-més sa fadrineta; i no es bategava, pensa qui pensa com s'ho faria per sortir-ne en bon nom de tal marruell.

Ella com se va esser senyada, diu.

—¡Verge santíssima des meu cor! ja será hora de fer es sopar. Hala si en sortim:—Carbonet, pose 't dins es fogonet.

I es carbonet pega enfuita de dins sa carbonera, i tot-dret dins es fogó, i diu:

—Senyoreta, ja hi som.

—Armolletes i palateta, diu ella, descolgau es foquet i duis ses brasetes demunt es carbonet.

I ses armolles i sa pala ja están abordades an es foc colgat, i *tric!* tiren ses brases demunt es carbó, i diuen:

—Senyoreta, ja les hi té.

—Ventadoret, diu ella, venta depressa an es fogonet, fins que estiga ben encès.

I es ventador ja es partit *treca-trec! treca-trec!* que cuidava a fer ui, venta qui venta. Al punt va tenir es carbó que feia flamaradeta, i diu:

—Senyoreta ja está.

—Greixonereta, diu ella, pose 't demunt es foquet; i tu, setrieta, aboca dins sa greixonereta oli fins que estiga bé; i tu, guinaveta, taia es grelllet, es juvevertet, un parei de tomatiguetes, un pebret, estorfeia una cabeceta d' ais, i pose-hu tot dins sa greixonereta; i tu, cuiereta, remene-hu fins que haja sofregidet bé; i tu, saleret, deixe-hi caure sal abastament. ¡Alerta que no n' hi caiga massa!.., que fa tornar ximplés, i no convé esser-ho.

I heu de creure i pensar que encara no hu va haver dit, com sa greixonera ja se posa demunt es foc; i s' en vé tota mesa sa setría, i hi tira un bon raig d' oli; i se presenta tot xarpat es saler, tomba un poc, i hi deixa caure sal que benetjás. Mentres-tant sa guinaveta taia es grell, es juve-

verd, tres tomátigues, un pebre vermei ben cruixent, pega cop amb so mànec demunt sa cabeça d'ais, l'estorfeia ben estorfeuada; i, hala viatges demunt sa fuia cap a sa greixonera! i, fins que le hi tengué tot, que sofregí; i sa cuiereta ja hi acudeix, i bones remenades an es sofrit per que no se cremás!

—Senyoreta, ja está! diuen tots com e-hu han fet.

—Idò tu guinaveteta, diu la dona, torque 't, i llesca ses sopes dins un plat; i ¡alerta! primes les vui. Bé hu sabs que no som afectada de tascons.

Sa guinaveta s'aixugá bé a un cányom que hi havia ben net, penjat per un cornaló a un clau, i ja es partida a llescar sopes, i les feia que claretjaven, just neules.

—Senyoreta, diu sa cuiera, es sofrit ja está bé.

—Idò tu, gerreta, diu la dona, aboca dins sa greixonera s'aigo que s'es mester.

I a l'acte se presenta sa gerra, tota resolta, i, *rrreee!* aboca s'aigo que li havien comanat, i s'en torna dient:

—Senyoreta, ja está abocada.

Aquí sa guinaveta crida:

—Senyoreta, es plat ja es ple de llesques.

—Idò tu, platet, respòn ella, aboca ses sopetes dins sa greixonereta, i ¡alerta a vessar-ne cap!

I es plat, tot generós pren el vol cap a sa greixonera, i com es ben a s'en-dret *zas!* se gira demunt devall, i totes ses llesques, *plaf!* peguen dins sa greixonera; i no va fer cap esquitx ni va vessar res.

I sa cuiera que feia s'aviona de tot pitjant i ationant ses llesques a fi de que se compartissen i se componguessen bé, i feia pujar es sofrit.



Mentres tant sa Senyoreta diu:

—Hala, tauleta, pose 't a's mig; tovaïetes, este-neu-vos-hi demunt; platet, cuiereta, forqueta, guinaveteta, olivetes, taçonet, capsaneta, torca-boquets, posau-vos allà on vos pertoca.

I tot-d' una sa tauleta se posa a 's mig, i ja s'hi estenen ses tovaïes, i compareixen, volant com estels, es plat, sa cuiera, sa forqueta, sa guinaveta, es platet de ses olives, es taçó, sa capsana i es torca-boques; i tots se posen allà on los pertocava.

Senyoreta, ja hi som, diuen ells, mentres sa cuiereta crida:

—Senyoreta, ses sopes ja están bé.

—¡Hala idò! diu ella, greixonereta, pose 't demunt sa capsaneta, i farem vía, que bona talent duc.

I sa greixonera, *glec glec!* s' alça des foc, i no s' atura fins que s' asseu demunt sa capsana, i diu:

—Senyoreta, quant tenga gust.

Aquí la dona deixa sa filoa i es fus, diu es pare-nostro a Sant Francesc, que *mos don el pa de cada dia*, i ses tres Ave-Maríes: se senya, se fa plat; i hala qui hala, bones bossinades.

—Poalet, diu ella des cap d' una estona, du 'm aigo fresca.

I es poalet pega capficó dins sa cisterna, surt ben al raset, i se planta demunt sa taula.

Ella beu, acaba de sopar; i ja torna pendre sa filoa i es fus, i hala fila qui fila, drete a 's mig de la casa; i venguen uns agüiers d' una braça i es fus que cuidava estellar-se fent sa ballaruga.

I el Rei que estava arrufat darrera ses aufabies, sensa sebre que s' havia de fer, tirant plans i més plans, pero tots esguerrats, que es millor no valia un gafet ni una güia escossada.



I sa senyoreta fila que fila, sa més descansada del mon, esperant que li vengués sa sòn, i no n'hi venia.

Sa llantieta al punt comença a fer mala cara, i exhala aquesta veu:

—Senyoreta, m'apac!

—Setrieta, diu la dona, posa oli a sa llantieta.

Aquí el Rei s'aixeca, sa setría estava demunt aquelles aufabies, i l'agafa amb ses dues mans.

—Ara hu veurem si n'hi posará! diu ell, i la tenia ben estreta. ¡Ja será el dimoni si n'hi posa!

Ja hu crec que sa setría no se va moure.

Sa llantia al punt torna dir:

—¡Senyoreta, m'apac!

—¡Setrieta! respòn la dona, ¿no t'he dit que posasses oli a sa llantieta?

—Senyoreta, me tenen! va respondre sa setría.

—¿Te tenen? ¡Vaja, deixa ses berbes per una altra hora! ¡Fé via!

—Senyoreta, m'apac de tot de tot! clamá sa llantia, amb una veu que casi no la sentien.

Com sa senyoreta veu allò, ella que tenia un genió com a foc, se crema de tot, i pega crit:

—¡Setrieta! ¿no t'he dit i re-dit que posasses oli a sa llantieta? ¡¡¡Com som FIA DEL SOL I DE LA LLUNA, que, si venc, en faré una!!!

Com el Rei sent allò, ja ha amollada sa setría, surt corrents de dins es rebost, se planta devant ella tot xaravel·lo, i diu:

—¡Aquesta paraula em basta!... ¡aquesta paraula esperava de sa teua boca!... ¡Ja sé de qui éts fia! ¡Ara em puc casar amb tu! ¡Si me vols, digue-hu: i, com més prest, millor!

Ella va dir que sí, i el Rei cuidá a perdre es seny de gojós i content.

—No res, diu ell; tu espera'm aquí, i ara meteix m'en vaig a ca-meua a enrengar la cosa, i demà vendré amb tot s'acompanyament per menar-te'n, i se farà s'esclafit.

¡Que l'havia de capturar sa fosca an el Rei! S'en anava tan peus alts, que amb cada passa feia un destre: arriba an es cavall, hi pega bot, i de d'allà cap a ses cases. Va fer aixecar tot-hom, va cridar tots es nobles de la Cort, los diu que ja té s'al·lota que li agrada; que es... *sa Fia del sol i de la lluna*, sa cosa més garrida, aguda i gentil que enteniments d'homos se puguen imaginar; i que se facen tots es preparatius per anar-la a cercar i fer ses noccs lo endemà meteix.

Així hu feren. Lo endemà el Rei i tota la Cort s'en anaren a ses casetes blanques d'aquella plaja. Trobaren *sa Fia del sol i de la lluna* demunt es portal, i, com la veren tots quedaren amb un peu alt. Tots dèien que no n'havien vista cap mai de tan garrida, ni era possible que n'hi hagués una altra que li arribás de cent llogos.

Menaven un cavall blanc per ella, amb tot s'ensellament de plata, or i seda. Amb un bot s'hi posá demunt; i, costat per costat del Rei, partiren amb tota s'acompanyada, que cuidaven a treure-se ets uis, mirant-la-se i fent exclamacions. Per allà ont passaven, com ja havia corregut per tot sa noticia de sa galanía i gentilesa mai vista de la Reina novella, se despoblaven ses viles i ciutats; i tot-hom s'abocava, i s'empenyien, i feien ones per poder-la veure bé i contemplar-li d'aprop totes ses perfeccions. I la se cuidaven a menjar amb sa vista, i li tancaven es pas, i no hi havia que dir-los res ni comanar-los que fessen amples; i tot-hom clamava:

—¡O que hu es de garrida! ¡O que hu es de bella dona! ¡Gros mos ho havien fet, pero encara no havien dit la mitat de lo que es ella! ¡Quin possible es no embabaiar-s' hi devant aquesta cara seua! ¡Bon gust té es nostro Rei!

Tanta era sa gent que s' abocá, i tan poca via pogué fer s' acompanyada, que, com arribaren a ca-el Rei, ja feia fosca negra; i hu trobaren tot encès, que es llums se tocaven per tot, i aquell grandió cas com que hagués de fer flamada.

Idò bé: tot-d' una que hi entrá *sa Fia del sol i de la lluna*, costat per costat del Rei, tanta claredat deixava anar sa seua cara, que tots els llums que hi havia s' aturaren cop-en-sec de fer claror, lo meteix que si los haguessen trets defora al fi del mig-día.

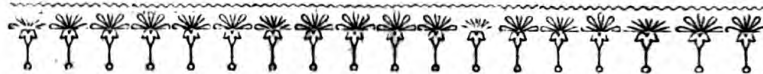
No vos dic res el Rei com devía estar, i es crits de ¡visca!, i es bots i ses mans-belletes que tot-hom feia: cuidaren a tornar boigs.

Tot ja estava a punt de pastora mia, i lo en demá dematí se va fer es casament, i llavò ses noces. El Rei convidá tot-hom, i menjaren i begueren fins que se pogueren aguantar. A-les-hores s' armá un ball d' allò més vitenc, i sa ballera fou un mal que se prengué, ballaren fins a la mala-hora.

El Rei y la Reina arribaren a tenir una partida de fiis, lo més avenguts i galanxons, visqueren anys i més anys lo més a-pler i amb santa pau amb tot-hom; i, si no se moriren, encara son vius. I al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

*Torra Nova, Agost de 1896.*





## L' AMO DE SO-NA-MOIXA <sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un Amo de So-Na-Moixa, de s' any de sa neu, criat dins *ses erasses*, i que menjava faió per llarc. Qualsevol li poria donar entenent que ets ases volaven, i que la Mare de Deu havia nom Juana.

Sa madona havia de dur es calçons, i s' havia de cuidar de tot.

Un diumenge dematí que ella s' en anava a la vila per feines (ell no hi poria anar perquè ets al·lots li corrien derrera i li cridaven *alei*), li digué:

—Mira! has de pensar aixecar sa lloca que tenim posada dins sa botiga. No sia cosa que t' en descuidis, i que s' animalet haja de fer un dejuni mascle, sensa tenir-ne cap obligació.

—Bé, bé, no tenses ansia, respongué es betzol.

Sa madona s'espitxa, i ell quedá assegut a's mig de la casa, tot embabaiat, pensant en l' amor de les tres taronges.

Devers mig-dia comença a sentir córrer rates per dins sa panxa, i això el va treure de s' abil·lament.

---

<sup>1</sup> La me contá ma mare, al cel sia ella i tots los morts.

—¡Es cotri! diu ell, que em pens que me convendria fregir un poc de xuia!

Fa foc, e-hi posa sa pella amb un parei de taia-des de xuia, i hala frig qui frig.

—¡Es cotri! diu ell, cop-en-sec. Sa madona em mata: no he pensat a aixecar sa lloca. Ara que hi pens, me n' hi vaig.

Deixa sa pella demunt es foc, s' en va dins sa botiga; aixeca sa lloca, li posa grianses devora, dins un cul de gerra, i sa lloca no va fer menció de res.

—¿Que esperes que jo t' ho don a sa boca? diu ell. Ja menjarás com voldrás.

S' en va a sa cuina i troba es moixos que s' en anaven com a coets amb una taiada per-hom.

—¡O grans dimonis! diu ell, pitjant-los derrera: ¿i sa xuia frita em preniu? ¡Venga-la, dic!... ¡venga-la, que l' he frita per mí, i no per voltros!... ¡Per robada la tendreu!... ¡No la vos perdón!... ¡no la vos perdón, si no la deixau!

Figurau-vos es moixos si el se devien escoltar molt, en no esser per anar-se 'n més atacats.

Un va pendre per un vent, s' altre per s' altre: l' homo se detengué per veure quin havia d' encalçar. Com e-hu tengué resolt, es moixos ja eren a ca-Liorna, i ja tenien mig païda sa xuia.

S' en torna a ses cases, tot mostii, i troba sa lloca que no era coneixedor que hagués pegada cap espipellada.

—Això será que té set, diu ell: i molta que en deu tenir... Ja sé que faré: la m' en duc an es pou, i la hi tir de dins; així porá beure fins que esclat.

La se 'n hi du, la hi tira, i li diu:

—Ja pegarás un crit en trobar que te basta i vendré a treure 't.

S' en va a ses cases es més descansat del mon,  
i li vengué aquesta idea:

—Ara si an aquesta blea li pega per estar molt  
dins es pou, ets ous se refredarán, i bona nit lloca-  
da, i jo encara seré qui s' en durá ses tornes. No  
res, fins que ella crit, ja covaré jo.

S' en va dins sa botiga, i *plaf!* se seu demunt  
ets ous; i está qui está, esperant que sa lloca cri-  
dás: vina a treure 'm, que no tenc pus set.

Bona estava sa lloca per cridar, si ja era morta i  
re-de-morta.

I s' aubarcoc assegut demunt ets ous cóva qui  
cóva, i espera qui espera.

Es vespre arriba sa madona, troba la casa a les  
fosques, no veu ningú, i crida:

—¡Alabat sia Deu!

—¡Per a sempre sia alabat! respòn l' amo de dins  
sa botiga.

—¿I a on és? ¿Què vol dir tenir la casa d' aques-  
ta manera? ¡Hala, si surts depressa!

—No puc: cóu.

—¿Què dius?... ¿però a on és?

—Te dic que cóu, per que ets ous no refredin...  
¡Tota s' aigo des pou s' haurá beguda aquest dian-  
tre de lloca! ¡De mig-dia ençá beu!

Com sa madona va sebre es pas, agafa unes  
corretges, l' envest, i ell e-hu doná a ses comes  
amb so pagat d' ets ous esclafats a ses anques; i  
encara que fés s' espès, fonc a temps a una partida  
de simades bones.

\*\*\*

Des cap d' un parei de dies, sa madona li diu:

—T' en haurás d' anar amb s' ase an es molí, a

veure si tenen sa farina feta, que es pa s' acaba, i se fa precis pastar.

S' en hi va, i sa farina ja l' esperava dins es sac feia dos dies.

Prova de carregar-lo-se i casi no li pogué fer deixar sa terra.

—No res, diu ell, lo millor será treure un parei de grapades de farina.

Les treu, i es vent, que bufava ben fort cap a So-Na-Moixa, ja hu crec que les hi pren, i de d' allà.

—¿Així va això? diu ell. ¡De vent nostro! ¡Que estás tu de fener!... No, i cap a So-Na-Moixa que la t' en has duita... No res, espera un poc, i la te en durás tota. Ja la deixarás a sa madona... ¡Pense-hi per amor de Deu!

S' en puja demunt sa terrada, buida es sac, es vent bufava a-les-totes, i a l' acte veren un trebolí de farina espantós que prengué per amunt, i de d' allà. Aviat tot se va esser aspergit.

I l' amo daixo daixo, cap a So-Na-Moixa.

—¿I sa farina? diu sa madona com lo veu amb so sac buit an es coll.

—¿I que no l' ha deixada es vent? respòn ell.

—¿Què vol dir es vent?... ¿Que estás *biel*?

—¡Ara es hora de *biels*!... Jo l' he entregada an es vent, que tan meteix s' en venía de buit cap aquí, i devant es meus uis l' ha presa, i la s' en ha duita més que depressa.

—Pero ¡bestia, més que bestia! ¿No t' en havíes menat s' ase per dur-la?... ¿Per que no has posat es sac demunt s' ase i fermat amb so lliga-beiasses?

—¡Ja hu sabré per un altre pic! diu ell.

—Pero ja veure ara d' on pastam! diu sa madona, fent sa fel.



Enfadada de tot, s'aborda a ell amb ses corretges, i l'amo ja ha girat en coa, i vos assegura que en tenia poca de peresa de remenar es galindons. Així meteix fonc a temps a un parei de simades que l'endoblaren, i li feren fer mitja volta.

Des cap d'un parei de setmanes, sa madona li diu:

—Mira, treu s'ase, i ves-te'n a dur es porc des figueral, veiam si és matador o què.

L'amo va creure, i s'en hi va.

Treu es porc de dins sa soll, i diu:

—Lo millor que puc fer és creure sa madona. M'atupá porque no havia fermat es sac demunt s'ase: ja hi formaré es porc.

Justament passava un homo, el crida per que li aidí, i tot-dos posen es porc entre vessat demunt s'ase, i ben agarrotat amb so lliga-beiasses.

—¡Ja será el dimoni si cau! deia l'amo; i ja li ha envelat cap a So-Na-Moixa.

Es porc cuidava a fer ui de gronyits i d'esperonetjar. Abans de mitján camí quedá esclatat i augegat.

Com arribá, i sa madona veu allò, retxava ses espases. Manco mal si hagués tengut es pebre, i ses guinavetes, i la gent convidada; pero no tenia res enderc, porque no comptava fes ses matances fins des cap d'una mesada.

—¡Bestia, més que bestia! deia ella. ¿Qui ha vist mai dur un porc gras fermat demunt un ase! ¿Com no hu veies que no l'arribaries viu?

—Idò ¿com e-hu havia de fer?

—L'havies de menar darrera darrera.

—¡Ja hu sabré per un altre pic!

—¡Tant com sa coa des moix e-hu sabrás!.....

**Si** éts una bestial!... No-més te falten ses dues potes de devant!... ¡Jo m' he d' assaciar de tu!

I ja tengué ses corretges, pero ell no l'esperá, sino que hu doná a ses cames.

Ella li pitja derrera, i encara li assétjá un vestit nou que el feu espolsar de casta forta.

Sa madona no tengué altre remei que anar a la vila a dur pebre; manlevá ses guinavetes, convidá es veinats i parents; i amb sos que hi pogueren anar, feu ses matances.

I l'amo tòt content com veia que podria tastar porc fresc.

—¡Mira, li diu sa madona, treu s'ase, enselle 'l i ves-te'n a So'n Fortesa a dur sa caldera per coure es camaiots: que la mos manllevaren, i no la mos han tornada.

S' en hi va, la hi donen, i diu s'aliardo:

—Sa madona m' atupá perque no havia menat es porc derrera derrera. No res, si no hi vaig menar es porc, ja hi menaré sa caldera, veiam si encara esqueinará.

¿Què m' en direu? Ell la ferma a sa coa de s'ase, i sa caldera, *rany-arrany!* rossega qui rossega per demunt es sobams i reclaus des camí, com va esser a So-Na-Moixa ja no tengué cul.

Quant sa madona veu allò, se volá de tot: pega grapada a ses corretges, i l'amo ¡cametes me valguen, de d'allà! i sa madona ¡derrera ell! i, en arribar-li, ¡bones simades!

—¡Jo t' he de matar! deia ella; ¿qui ha vist mai dur una caldera rossegant de tan enfora?

—Idò ¿com e-hu havia de fer? responia s'alcatrás, sensa deixar es córrer.

—¡L' havies de compondre amb paia dins ses

beïasses, troç de corda! deïa sa madona, etzibant-lit tot-d'una que li arribava.

— ¡Ja hu sabré per un altre pic! ¡No peguis pus!

A la fi el deixá anar, s'en torna a ses cases, i per coure es camaiots, varen haver d'anar a So'n Jusep a manllevar sa caldera.

L'amo no torná fins que feu fosca negra, i lo endemá dematí sa madona li diu:

— Mira, treu s'ase, i ja pots esser partit cap a Taïet, a veure si mos deixen ses güies pèr còsir ses sobrassades.

L' homo s'en hi va, li deixen ses güies, duia ses beïasses plenes de paia, i diu:

— Sa madona me tupá ahir perque no vaig compondre sa caldera amb paia dins ses beïasses: no res, ja hi compondré ses güies.

¿Qué m' en direu? Ell afica ses güies per dins sa paia, i cap a So-Na-Moixa falta gent!

— ¿I ses güies? diu sa madona, com el veu.

— Dins ses beïasses les duc, compostes amb sa paia, i ben compostes, ¡jo t' ho assegur! compartides en-çá i en-llá per que no se copetjassen ni s'esculassen com sa caldera.

— ¡A troç d'animal! diu sa madona, feta una lleona. ¡Tu segons veig me vols fer morir verda! ¡Això no va pus! ¡No hi haurá més remei que fer-mar-te amb una cadena a sa menjadora!... que no et me-reis altra cosa!

Mentres deïa això, pega grapada a ses llenderes, i l'amo s'esquitxá més que depressa, i ella derrera ell, i l'encalçá un bon troç, i li doná més llenya que a un ase de llenyater.

Sa madona ja no l'enviá en lloc pus; pero un diumenge que s'en hagué d'anar ¡a la vila, i ell quedava tot-sol, li digué menant-lo dins es rebost:

—Aquí hi ha fetge, aquí hi ha llom. En porás fregir per dinar.

—¿I es ví? ¿Que no he de xarumbar gens?

—No, perque no pensaríes a tapar sa bota.

Sa madona s'en va, i ell, com començava a estar bé de panxa amb sa fritada que s'havia engolida, diu:

—I ¿un dia a l'any que me veig a menjar fetge i llom, no he de beure ví?

S'en va a destapar sa bota, que estava dins la casa, umpl una escudella, la se cala, i no pensa a tapar.

Com s'en temé, tota la casa aná vi.

—¡Aquesta sí que m'es bona! diu es marxando. ¡Ell ara sa madona, en venir, no podrà passar que no s'embrut ses sabates. No, i ella que es tan esquitarella. Es millor remei será posar-li passadores.

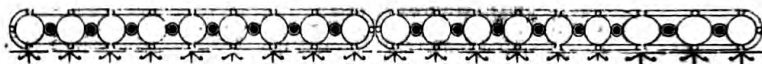
Com prou hi va haver pensat, tirá peçes de formatge vei, fent filera des portal de devant fins a sa cambra i a sa cuina; i, tot es formatge que hi hagué, escampá.

Com sa madona a's vespre arriba, i veu s'endemeta, no en taiá pus: gira en-coa cap a la vila, i s'en va a donar part an es bal·le contra l'amo, que no era sofridor, ni servía p'es pla ni per sa muntanya.

—Fieta, diu es bal·le, no sé com heu tenguda tanta paciència! No res, vos enviau-lo 'm demá meteix, que jo tenc un ofici bo per ell.

Sa madona le hi enviá, i el va fer *bal·le de barri*.





## LA PRINCESA BELLA <sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un rei que no-més tenia una *fia*,  
tendre, ben taiada, blanca com la neu i  
i garrida com el sol.

Un dia ses dames la pentinaven dalt es terrat  
amb una pinteta d'or que son pare havia feta fer  
aposta per ella; i la feien esclatar de riure, perquè  
li ballaven l'aigo devant i eren ses al·lotes més  
xaravel·les i devertides que se fossen vistes mai.

Assetsuaixí passa un esbart d'aucells verds, i un  
que pareixia es caporal pega fua, i *zas!* los pren sa  
pinteta de dins ses mans; i per amunt i per amunt,  
i tots ets altres derrera ell, i,.. ¡bona nit si't col-  
gues! no en veren pus la pols.

La Princesa aquí va perdre ses riaies, i se pasà  
trista i trista.

Lo endemà ses dames la tornaven pentinar de-  
munt es terrat, pero amb una pinta de plata; i  
treien tot s'estam, i embuiaven fil a betzef, per  
veure si li farien espasar aquell engronyament i  
tristor que la tenien tan mostía.

---

<sup>1</sup> La me contaren la Excma. Sra. Marquesa de Montoliu, nadiua  
de la ciutat de Mallorca, Na Rafela Calona, de So'n Servera, i el con-  
egut escriptor mallorquí D. Joan Lluís Estelrich, nadiu d'Artá.

A força de forces li feien fer desiara sa mitja així-meteix, perquè eren penjadores per una berba, i ja no en naixerán de més facetes i etxerevides.

Com la varen haver pentinada, i eren partides a fer-li es tronc de sa trunyella, estrenyent-li es cabeis amb una veta que tenia un fil de seda, un fil de plata i un fil d'or, i feia un mostretjat lo més garrit, s'en vé, volant volant, aquell meteix esbart d'aucells verds: es qui pareixia es caporal pega fua a sa veta! té sort de clavar-li es bec; ses dames, de de-nou que los vengué allò, sensa voler, aixamplaren ses mans, sa veta se despassa; i s'aucellet amb ella per amunt i per amunt, i tot s'esbart derrerera ell, i... ¡bona nit si 't colgues! no en verén pus la pols.

Si es primer día la Princesa havia perdudes ses riaies i s'era posada trista i trista, més les va perdre es segón, i més trista se posá; i s'hi verén prou amb feines ses dames per aconhortar-la qualche poc; i hu varen haver de fer de tot per que li apuntás una micoia sa mitja riaia a sa boca.

Lo endemá ses dames la tornaven pentinar dalt es terrat amb sa pinteta de plata. Com estaven a mitges astes, s'entrega de bell-nou aquell diantre d'esbart d'aucellets verds, volant volant, es caporal se tira afuat com una fletxa demunt es flocs de cabeis de la Princesa, tot rossos i acaragolats, i que se ballugaven dins ses mans de ses dames; amb so bec agafa es cabeiet més llarg, l'arribaça de rel, i ja el s'en du per amunt i per amunt, i tot s'esbart derrerera ell; i ¡bona nit si 't colgues! no 'n verén pus la pols.

I si trista s'era posada la Princesa ets altres dos dies, més s'hi posá aquest. Sa pena des cabeiet



li reverdí ses nafres de sa pinteta i de sa veta, es seu coret s' aclucá de tot, al punt li veren redolar per ses galtes unes llágrimes com a ciurons, esclafí en plors i laments, la varen haver de colgar, i no hi havia qui l' aconortás.

Ses seues dames varen haver de deixar es seus enginys de riure, porque, com més feien per delitar-la, era pitjor. La pobreta va perdre sa talent de tot: lo que menjava amb un día, hauria cabut dins mitja closca d' ou.

Es metges bé giraven fuies, i se cremaven ses ceies, estudiá qui estudiá, i se buidaven es cap, prova qui prova, a veure si trobaríen un remei per ella: pero el trobaven tant com sa coa des moix. I sa mesquina com més anava, més se fonía, i se veia ben clar que sa seua fi havia d' esser romandre amb sa pell i ets ossos i llavò fer cuiro.

Es metges lo que deien, que sa causa de tot aquell caberboni era sa tristor que la se menjava, i que si la poríen fer riure, tiraría es mal a sa paret i aviat treuria faves d' olla.

El Rei apurat de tot, fa aquestes dictes:— Sia el que sia que faça riure sa meua fia, si es homo i fadrí, se casará amb ella; si es dona o casat, tendrá pa per tota la vida.

¡Bona la va haver dita el Rei! Com la gent sentí aquell sò, tot-hom volgué ballar, porque trobaven que hu pagava provar-ho. Lo que ells deien: no porem perdre res, i mos exposam a guanyar molt. Allá hi acudiren fiis d' altres reis, comtes, marquesos, cavallers, senyors grossos i de mitja má i de dobler un, amos, menestrals, mercaders, conraders, veis, joves, fadrins, casats, viudos: tot-hom e-hi volía un arrap.



N'hi anaven a bolics, a l'uf, a voltes formant flotons de vint, de trenta, de coranta. E-hi hagué dia que n'hi anaren tants, que omplien ca'l Rei, i encara en romanien defora una mala-fí que esperaven, i eren capaces de parar dues o tres corte-rades.

Es criats los feien entrar d'en un en un dins sa cambra a on jeia la Princesa, i devant ella feien o deien ses coses que duien pensades per fer-la riure.

Allá se presentaren ets homos més facetos que escaufava es sol, es més el diantre per tirar potxes i comptar coverbos i passos gustosos, que eren capaces de fer esclatar de riaies qualsevol: i feren tot quant varen sebre; pero la Princesa... ¡ben alerta a riure gens! Allá li dugueren corones, tumbagues, anells, botonades i brasserols d'or, diamants i demés pedres precioses, vestits nous de seda, lama i tissú, garlandes i ramells de flors; panades que en xapar-les sortien de dins elles una partida d'aucells volant; falcons ensenyats i cadernerres criades que feien ses mil proeses i ses coses més rares; pero la Princesa ¡ben alerta a riure gens! Allá hi anaven homos que li feien devant s'uiastre esbrancat, que sabien escarnir de lo millor ses veus de tots quants d'animals se coneixen; e-hi anaven dones amb bigots, homos barbuts amb rebosillos posats i un forc d'ais per coa, fent carusses i visatges; altres que menaven asets amb calçons, someres amb monyos, cans amb gavardines, endiots mocador a coll, moixos amb volant, galls de llevar amb faldetes, mostels untats d'oli que los pegaven foc i fogien corrents fent flamada; pero la Princesa ¡ben alerta a riure gens!... més

tost se posava pitjor. I se fonia una cosa espantosa, i es metges no sabien per on pendre; i el Rei i la Reina, amb un coret com una llantia i perdudes casi totes ses esperances, que es lo derrer que se perd, a voltes s'arrabacaven es cabeis a grapades, a voltes so pegaven amb so cap per ses parets.

No hi havia ciutat, vila ni llogaret a on se parlàs d'altra cosa més que d'això de la Princesa, i ningú hi sabia donar volta com poria haver afeerrat un enuig tan gros i que li hagués fetes ses riaies tan endins.

Lo que es diu a Capdepera n'hi havia molts que en tenien mal-de-caps, sobre-tot ses dones. Allà les hauríeu vistes fent llatra an es portal de caseua, rallant de la Princesa, just cadelllets de molí, aturant i tot la gent que passava.

Un dia ses d'un carrer escometeren una jaieta que estava a un llocarró, i pujava clares vegades a la vila. Ja anava amb sos morros per sa terra, no tenia cap dent, pero si una llengo ben fresca, i una vista que travessava, i una cama de foc.

—Germaneta, li digueren aquelles dones ¿i vos que hi deis an això?

—An-e què? respòn ella, posant forqueta.

—¿I que no hu sabeu?

—No sé de que em resau: explicau-vos un poc més, fietes meues dolces des meu cor.

Aquelles dones li contaren pedres-menudes tot s'enderivell de la Princesa, ses dictes que el Rei havia fetes, que per molts que n'hi anassen, cap era capaç de fer-la riure, i que el Rei i tot-hom ja havia perdut es coratge de tot.

Com sa jaieta sent allò, s'esclama:

—¿I aquesta es vera?

—Passá de vera, digueren aquelles: demanau-ho a qualsevol, i si no vos diuen que es així, que mostaïn sa coa: mos n' aconhortam.

—No, fietes meues dolces i estimades de sa meua ànima: me basta lo que voltros me deis. Tampoc no vos mir tan embuioses ni tan mènes que volgueu emblanquinar una dona de bé com som jo, Deu no m' ho tenga en retret ni en vana-gloria. Sobre-tot, fietes meues dolces de sa meua ànima, no vos ho poreu figurar lo contenta que m' heu feta amb aquesta nova que m' heu donada. ¿Vol dir el Rei ha fetes unes dictes que es qui faça riure sa seua fia, se casará amb ella, si es fadri; i si no, tindrà pa per la vida?

—Això meteix, germaneta, respongueren aquelles a la una.

—Idò m' en hi vaig ara meteix a veure si faré tec; que Deu sab ets anys que encara redolaré per aquí, i també es massa soberc haver-me de besquetjar a sa meua edat es pa de cada día.

—¡O quin caduf! digueren aquelles, fent un escàndol de riaies i crits com la sentiren. Pero, germaneta, deien elles enrevoltant-la, ¿que vos ha trabucat es seny? ¿I allà on molts de fiis de rei, comtes, marquesos, cavallers, amos, menestrals tots ets homos més devertits, facetos i trempats per tirar potxes i treure coverbos gustosos, han fetes ets ous en-terra, vos figurau vos no fer-los-hi? ¿Vos fer riure la Princesa?... ¡Mare de Deu Santíssima! ¿que no vos sou temuda que feis plorera, per no dir una altra cosa? ¿Que no veis que vos treurán defora, en veure-vos?

—¡Jesús, fietes meus! va respondre aquí sa jaia; ¡veam si em menjareu a picades!... ¡Tampoc no

crec haver dita cap heregia, ni haver fet tant de mal! Cadascú sab quin pa l'assacfa, i si m'en hi vaig, no crec que voltros e-hi hágeu de posar cap bestreta, ni m'haja d'emprar de ses vostres camès. E-hi aniré, i ara meteix que hi aniré, i solquetjau tot quant volgueu!... ¡Bon re-cap-de-cotri ¡veiam si una dona de bé no porá fer lo que voldrá!

Les deixa en-porret, tenia dos doblers, s'en va a comprar un panet per passar es camí; el xapa, i hi ruia un dobler d'oli i un polset de sal, el posa dins es senaió; i lo en-demá; una hora abans de s'auba, amb sa roba més presentadora que tenia, es senaionet an es braç i es gaietet, pren es camí de Ciutat i de d'allá amb unes bones passes.

Camina caminarás i pensa qui pensa que havia de dir a la Princesa per fer-la riure, no li venia res que valgués un dobler de mac. Ja era a sa costa de So'n Comelles<sup>1</sup>, i encara no tenia res an es fús. i ja començava a fer comptes i a estar mal a-pler.

—¡Fosca d'auba! deia sa xarruc ¿que será cosa que facem quetxa com ets altres? ¡No sería mala berba!

Assetsuaixí repara una fenoiaça molt grossa, trenta passes lluny des camí.

—¡O quina fenoiaça! diu ella: ara la tenc d'arabaçar, i la m'en duré a la Princesa, i per-ventura la faré riure amb això... ¡Anau a fer es comptes a senyors!

S'en va a sa fenoiaça, l'agafa bé amb ses dues mans, i li pega tiradà amb tota sa força: l'arrabaça de rel, i ja veren sa jaia d'esquena. ¡O quina culada que pegá!

<sup>1</sup> Es un poc abans d'arribar a Montuiri, venint de Manacor a Ciutat.

—¡Ai! se posá a dir cridant, ¡ai! ¡som mortal  
¡Jesús, bon Jesuset meu! ¡Verge Santíssima del  
sant Roser!... ¡ai aquestes anques!... ¡ai aquesta  
esquena!... ¡Ja m' he romput s' os mestre!... ¡Ja  
m' he feta benes s' espinada!... ¡Ja no seré dona  
pus!... ¡ai, dic! ¡ai!

Com prou va haver cridat i se va esser llamen-  
tada, s' exclamá:

—Sobre-tot, ell no veig ningú p' en-lloc, i si jo  
meteixa no m' aixec, vaig a má d' estar estesa fins  
a la fi del mon.

Així com pogué s' aixecá, se va asseure, s' es-  
polsa; i a-poc a-poc veu que no tenia, gracies a  
Deu, cap os romput, i que no-més era estat es cop.  
Llavò va reparar que allá on havia arrabçada sa  
fenoiaça hi havia un forat. Ja hu crec que tot-d'  
una li pica sa mosca d' aficar-hi ets uis, i veu que  
tira endins ferm. E-hi puny un pòc, i se fa gran i  
gran: ella s' hi afica, i per endins, i per endins.

¿Que m' en direu? Ell e-hi degué estar tres o  
quatre hores.

Al-cap-derrer torna sortir fent unes riaies ses  
més fresques del mon.

—¡Ai! deia ella ¡Jesús quin panxó de riure que  
m' he fet! ¡No havia rigut tant mai! ¡Tenc por de  
esclatar de tantes riaies! Tenc por de tornar fada  
amb aquest tant de riure!... ¡Sobre-tot, ell mos  
veurem ses caretes amb la Princesa! ¡Que 'm tiren  
d' una passa, si en contar-li lo que jo he vist, no la  
faç riure! ¡No s' en escapa de ses meues ungles!...  
No-res, no-res: lo que m' interessa es trompitxar;  
que ja hauria d' esser a Ciutat, no fos cosa que  
un altre me tregués sa carn de s' olla.

I ¿què fa ella? Tapa aquell forat amb pedres i

terra, e-hi deixa sembrada sa fenoiaça de manera que no fos coneixedor que l' haguessen tocada; li quedava mig panet, i el se menja amb una gana major; veu un pou su-allà, pega una bona tìmbola aigo, se renta una mica; i més fresca que una cama-rotja, *tris tras-tris tras*, cap a Ciutat.

—¿Que m'en direu? Ell e-hi va esser dins un parei d' hores. Es sol ja era post, román a un hostal de *Ses Enramades*, i lo endemà se presenta a ca 'l Rei, manades fetes i tota mesa.

La casa era plena, i hi devía haver, devant, dues corterades de gent: uns qui entraven, ets altres qui sortien, i ets altres qui badocaven.

—¿I encara no ha rigut? deien, afanyant-se, es qui entraven.

—¡Ni riurá mai! deien tot esmussos, es qui sortien.

—¡Tot es fer retxes dins s' aigo!—sentien per un vent.—¡Tot es lladrar estels dins un bassiot!—sentien per un altre vent.

I n' hi havia qualcún que s' havia aficat dins es carabaçot que la faria riure, i es tir li era sortit per sa culaça, que deia tot escoat.

—¡Mal no rigués mai!

I sempre n' hi havia un quern al manco de mal-aixamussos que responien:

—¡¡¡Amèn!!!

Sa jaieta, com sent allò, deia:

—¡Coratge! ¡encara hi seré a-temps! ¡Animetes santes del purgatori, que no faça curt!

Comença a aficar-se de bon-de-veres dins es botí de sa gent, i, colzades d' un vent i de s' altre, no s' aturava de dir:

—¡Llecencia! ¡Deixau-me passar! ¡Deixau-me passar dic! ¡Veam si una criatura no porá passar!



! Poreu fer comptes quei devía dir la gent, com verén aquella veiarda tan profidiosa i aficadiça.

— ¡Deixau-la passar an aquesta xarruc! deien, fent-li amples perquè n'eren estugosos.

— ¡Xarruc o no xarruc, som així com Deu m'ha feta! responia sa jaia.

— Pero ¿que heu d'emperiolar pèr aquí?

— ¡Es cotri! ¿que vós heu de donar sa patent jo? ses dictes del Rei ¿no criden tot-hom, sia vei, sia jove, sia home, sia dona, sia el qui sia?

— ¡Jès! ¡jès! cridava tot-hom ¿i aquesta milana retuda, tot rues i gep, més lletja que el pecat, vol fer riure la Princesa?

— ¿Que no veis, li deia tot-hom, que lo que feis es oi? ¿que feis plorera? ¿que feis por? ¿que no hu veis que no sou presentadora? ¡Ell en veure-vos agafen ganes de dir: si éts bona cosa, veiès que vols!

Bé n'hi digueren per a salar; pero ella no se aturava mai d'enforinyar i de fer-se envant, i tant s'hi va fer, que arribá a sa porta de sa cambra de la Princesa, i aviat e-hi va esser de-dins, i devant la Princesa en persona.

— ¡Ja poreu esser partida a descapdellar! li digueren el Rei i la Reina.

Ella s'arramba an es capsal des llit, i tota xaravella, romp es foc d'aquesta manera:

— ¡Bon dia tenga, senyoreta mia, estel des meus uis i alegría des meu cor!

— ¡Bon dia, comareta! respòn la Princesa amb una veu ben fosca.

— ¡O Deu! clamaren el Rei i la Reina i ses dames: ¡i li ha contestat!

— ¡Que no me taïn es vent, senyor Rei, per



amor del Bon Jesuset i de Maria Santíssimeta!—  
diu sa jaia; i girada a la Princesa, reprèn es seu  
cap de fil.

—Idò ha de pensar i creure senyoreta mia, que  
jo som una jaieta de Capdepera, que n' estava ben  
dejuna de tot lo que li ha passat i li passa a Vossa  
Altesa; i tot-d' una que m' ho han dit, som vengu-  
da a peu d' aquell altre cap de mon... ja peu, senyo-  
reta mia!

—¡Contau, comareta, contau! diu la Princesa  
amb una veu una mica més clara.

—I ha de pensar i creure, senyoreta mia, que jo  
m' en venia, peu-rossec peu-rossec, amb sos mo-  
rros per sa terra, amb so senaionet an es braç,  
pensa qui pensa que li havia de dir a Vossa Altesa  
que le fes riure, i no me venia res res an es cap. I  
a sa costa de So 'n Comelles veig una fenoiaça  
ben grossa; i dic: Ara l' he d' arrabacar i l' he de  
dur a la senyora Princesa, per ventura això la farà  
riure. Li enteferr tirada amb tota sa força, l' arra-  
baç de rel, pero jo vaig pegar de cul... ¡Quina cu-  
lada tan feresta, senyoreta mia! Creia cert haver-  
me remput s' os mestre i s' espinada; i hu hauria  
donat per ben romput, sols per veure riure la se-  
nyoreta mia.

—¡Contau, comare, contau, que m' agradau!  
torna dir la Princesa, ja amb una veu un poc més  
viva; i el Rei i la Reina i ses dames, que comença-  
ven a cobrar coratge.

—I ha de creure i pensar, senyoreta mia, reprèn  
sa jaia, que com me vaig esser aixecada i espolsa-  
da, no hi va haver cap os romput, gracies a Deu;  
no més va esser es cop. Repar que allà on havia ar-  
rabaçada sa fenoiaça s' era fet un forat; e hi puny

un poc, i comença a tornar gran i gran, i vaig veure que tirava endins ferm. Com jo veig allò, no vaig poder estar que no m'hi aficàs, senyoreta mia; i ha de creure i pensar que hi trob ana escaleta que s'en anava per endins, amb un escalonet d'or i un de plata; i jo per avall per aquella escaleta, i per avall, i per avall. Assetsuaixí, senyoreta mia, trob un forn, que ses pales totes-soles e-hi enfornaven ensaimades, i en treien de cuites, tot estufades i colradetes, que feien mengera. I jo que duia una fam, que no sé com no queia de cara, vaig dir: ¡O que hu deuen esser de gustos-ses!... ¡en pendré una! I ha de creure i pensar, senyoreta mia, que tot-d'una que allarg má, sent una veu que diu, tota remolesta:—¿Qui es que toca això? Jo responc:—La comare vella.—¡Bons tocs p'es morros a la comare, que això no es per ella! diu sa veu. I una pala ja s'aborda a mí, i tocs i més tocs per aquests morros meus; i si no tenc sort de pendre s'escaleta, m'hauria morta aquell diantre de pala, senyoreta mia!

—¡Contau, comare, contau, que m'agrada! torna dir la Princesa, amb una veu que ja no pareixia sa meteixa, amb uns uis que li començaven a ballar; i aquí va fer una micoia sa mitja. A-les-hores sí que en cobraren de coratge el Rei, la Reina i ses dames. Si no romperen en bots, crits i mansbelletes, fonc per por de no entrecuitar-se, i no espenyar-ho tot, com e-hu tenien tot a bon port; fonc per no tair es vent a sa jaleta, que segufa sa seua contarella sensa desmaiar gens:

—I ha de creure, senyoreta mia, que torn esser partida per avall i per avall, per aquella escaleta, i per avall. Assetsuaixí trob una cuina ben gran, ben

gran, reblits ets ollers i parets d' olles, perols, pelles, caçaroles i mol·los d' aram i d' estany; i demunt es fogons una partida d' olles que bollien a la vela, sensa ningú que los anàs derrera. M' hi acost, i dins totes e-hi havia o pel o ploma. Jo, amb aquella fam que me feia veure estels, dic:— ¡O quin brou tan bò! ¡bé em vendrà, anc que no-més sia una escudelleta! En veig una de buida, destap una olla, e-hi afic sa cuiera, i tot-d' una sent una veu que diu, tota remolesta:—¿Qui es qui toca això? Jo responc:—La comare vella.—Bons tocs p'es morros a la comare, que això no es per ella! diu sa veu. I sa cuiera meteixa que jo tenia ja s' aborda a mí, i tocs i més tocs per aquests morros meus; i si no tenc sort de pendre s' escaleta, me matava aquella polissona de cuiera! no tenfa remei, senyoreta mia!

—Contau, comareta, contau que m' agradau! diu aquí la Princesa, amb una veu ja ben estil·lada, amb unes colors per sa cara i es braços, que no semblava sa meteixa al·lota. Aquí ja va fer sa mitja a la descoberta, i digué:

—¡Me vui asseure! ¡me vui asseure!

El Rei i la Reina i ses dames l'assegueren demunt es llit, i li posaren un parei de coixins de plomes derrera per que estigués millor, i no pogueren pus: se posaren a fer bots de s'alegría que tenien; pero... ben alerta a obrir boca, i a taïar es vent a sa jaieta!... que ja tornava descapdellar a la vela d' aquesta manera:

—I ha de creure i pensar, senyoreta mia, que jo per avall altra volta per aquella escaleta, i per avall, i per avall. Assetsuaixí trob un menjador com una esgleia, amb una taula de dalt a baix,

parada de tot, a on no hi faltava un amèn: allà arròs engrogat, allà greixera, allà estufat amb fuies de llorer, allà pollastres farcits, allà porcelles rostides, allà ensaimades amb taiades, bunyols de vent, tortades, oreïanes, neules de ponci, pans d'En Pou, coques-rosades i menjar-blanc: allà moscatell i melvasia i tots es sucs més exquisits,—¡O que em caurà de bé a mí, deia jo, maldement no-més sia una cuixeta de pollastre, amb aquest gavaig tan pansit que duc! ¡O que m'hi caurà de bé! M'acostan es pollastres, allarg má a un, i tot-d'una torna resplendir un diantre de veu, ben remolista:—¿Qui és que toca això? Jo responc:—¡La comare vella!—¡Bons tocs p' es morros a la comare, que això no es per ella! diu sa veu. I un parei de forquetes de plata ja s'afuen a mí, i tocs i més tocs per aquests morros meus; i si no tenc sort de pendre s'escaleta, me mataven aquells dimonis de forquetes, senyoreta mía!

—¡Contau, comareta, contau, que m'agrada! clamá aquí la Princesa amb una veu argentina, amb una riaïeta ben fresca a sa boca, i per sa cara i p' es coll li veïen sa pell que s'estirava, que s'en anaven ses rües, i tot s'enredonía, i com que li vessen passar entre carn i cuiro glopades de llet i grana. I va dir amb sa meteixa seguida a son pare i sa mare:

—¡Que em duguen sa roba, que em vui vestir!  
El Rei i la Reina i ses dames, tropell tropell, li dugueren sa roba, i sa posen a vestir-la; i s'hi havien de mirár ben molt, perquè de s'alegría que los ballava dins es còs no sabien quin cap los anava devant. ¡O que s'en varen haver de fer de força per no rompre en crits!... però hi anaren ben

alerta a taiar es vent a sa jaieta que ja tornava descapdellar de bona manera:

—I ha de creure i pensar, senyoreta mía, que jo de bell nou hala per avall per aquella escaleta, i per avall, i per avall. Assetsuaixí veig un portal, el pas, i va esser una cambra, molt més gran i molt més polida que no aquesta; no hu dic per desjectar-le-hi, perque no té res que desjectar. Dins aquella cambra hi havia un llit fet, amb set matelassos.—¡Bé em caurá aquest llit, dic jo: tan cansada com venc, jeuré una estoneta. Encara no m'hi som enfilada, com ja torna resplandir un diantre de veu, tota remolesta:—¿Qui es que toca això? Jo responc:—La comare vella.—¡Bons tocs p'es morros a la comare, que això no es per ella! diu sa veu. I ses quatre massetes des pilars des llit, *gic!* se desfiquen, i ja están abordades a mí; i tocs i més tocs totes quatre per aquests morros meus; i si no tenc sort de pendre escala me maten aquells dimontres de massetes, senyoreta mia!

—¡Contau, comareta, contau, que m'agradaui! clama aquí le Princesa amb unes riaies ben fresques, amb una cara com si no hagués estada malalta mai, amb uns uis que n'hi havia per perdre-hi es seny; i amb sa meteixa seguida diu:

—¡Me vui aixecar! me vui asseure an es capsal des llit una estoneta!

El Rei i la Reina en sos seus braços l'aixecaren, i l'assegueren a una cadira de repòs, a on no havia segut ningú mai.

Llavò sí que hu va esser com un miracle que ells dos i ses dames se poguessen detenir amb s'alegría i sa gaubança de que esclafia es seu cor. E-hu varen haver de fer de tot, pero de tot, per no

taiar es vent a sa jaïeta, que seguía es seu cap de fil com tot una dona.

—I ha de creure i pensar, senyoreta mia, que jo de bell nou, hala per avall per aquella escaleta, i per avall i per avall. Tant m'hi vaig fer, que arrib a baix de tot, i me trob dins un jardí, sa cosa més bella i més delitosa que enteniments nats puguen pensar: tot eren rosers reblits de roses i clavallers que es clavells se tocaven, amb unes aufabagueres i vauma-roseres que pegaven per sa cinta: tot eren tarongers carregats de taronges com es dos punys, pereres i peramenyers amb unes peres i uns peramenys més espessos que es cabeis des cap, i una mala-fit de pomeres que s'esbrancaven de pomes que duien, sanes, molsudes, lluentes. Per que no em succeís es meteix pas de ses altres vegades, ¡ben alerta que hi vaig anar a tocar cap fruita ni cap flor! M'assec baix d'una pomera, a's mig d'un clavaller i d'una aufabaguera que tota me tapaven, i feien una olorèta sa cosa més fina i suau que haja sentida mai en la meua vida. No gaire enfora hi havia un brollador tot escabeiàt, com si li bufassen des mig. Devia tirar s' algo trenta pams amunt. Assetsuaixí sent una cantoria a l'aire, i veig un esbart d'aucellets verds que s'en venia volant. Se posen a voletetjar en-torn des brollador, i tots es qui los feria un esquitx d' algo tornaven uns joves d'una vintena d'anys, galants i plantosos, pero amb una cara ben trista. N'afin un que pareixia es caporal: ets altres li feien la cort; era més alt i garrit que tots, galanxó, llambriner, amb una cabeiera d'or, amb una cara, jo quina cara més ben feta! Pero el pobret se coneixia que no tenia conhort. Si ets altres estaven trists,



ell e-hi estava cent voltes més; ¡O quin enuig que duia! Plorava com un nin petit. Ets altres no li llevaven sa vista de demunt, no veien res fora d' ell: el pobret no-més veia una capseta que tenia uberta dins ses mans; tenia ets uis aficats dins aquella capseta, i plora qui plora. A la-fí treu allò que hi tenia de-dins, i se posa a besar-ho, i no s' ho poria llevar de sa boca. Eren tres coses que besava: uno pinteta d' or, que pareixia feta aposta per pentinar Vossa Altesa; una veteta tota mostretjada, que no vaig poder afinar bé de que era. Lo que puc dir que no n' he vista cap mai de tan preciosa, i que també pareixia feta aposta p' es tronc de sa trunyella de Vossa Altesa. Sa tercera cosa era un cabeiet ros, llarg, ben llarg. ¡Ah senyoreta mia! no voldria fer mal, i que m' ho perdón per amor de Deu i Marja Santissimeta; pero ara que li repar aquests cabeis tan rossos i tan llargs, just or filat, diria mentides, i me faria mal si no li deia que aquell cabeiet era just just arrabaçat de sa cabeiera de Vossa Altesa. I ha de creure i pensar, senyoreta mia, que mentres besava un cop sa pinteta, un cop sa veteta, un cop es cabeiet, deia amb una veu que hauria xapades pedres, de llastimosa i adolorida:

— ¡O pinteta mia!  
 jo veteta mia!  
 jo cabeiet mi,  
 de la senyora mia!  
 ¿Què deu esser d' ella?  
 ¿que deu esser morta?  
 ¿que deu esser viva?  
 ¡O trist de mí!  
 jo llas de mí!  
 que jo per ella  
 voldria morir.



I aquell jovenet plors i descapdell, i tornava a dir ses meteixes paraules, i les va dir no sé quants de pics, sempre amb so meteix plant. Assetsuaixí s' aigo des brollador amb una bufada de vent pega demunt aquells joves, i tocar-los i tornar tots au-cellets verds, va esser tot-u... ¡O quina casta de dona som jo, senyoreta mia! ¿Què se creu que vaig fer devant aquell pas? Idò esclafir de riure com unababaluet, amb unes riaies que no sé d' on me degueren sentir. I dic tot-d' una: m' en vaig a contar tot això a la senyoreta mia; i que em tiren d' una passa si, en sentir-me, no riu! Prenc s' escaleta, i per amunt; m' en venc a Ciutat, i ve-me 't-aquí que ja le hi he contat tot, sense llevar ni afegir res, tal com me succeí: i amb aquesta veritat m' en voldria anar a l' altre mon, senyoreta mia, mirai des meus uis, estel de la meua vida i alegría des meu cor!

Encara sa jaieta no havia acabat, com la Princesa, sana i bona, i més falaguera i xalesta que mai, s' aixeca dreta, i diu tota rabenta:

—¡Ja estic bona de tot, gracies a Deu! ¡Ara meteix, comareta, hem d' anar a veure tot això que heu contat! ¡Ara meteix, mon pare i ma mare! ¡Ara meteix, dames meues! ¡Ara meteix!

Ningú hi va fer dos mots; tot-hom clamava:

—¡Endevant! ¡Ja hi hauriem d' esser!

Enganxaren es cotxo: la Princesa, sa jaieta, el Rei i la Reina s' hi afiquen de dins, i de d' allá cap a sa costa de So 'n Comelles; t totes ses dames i nobles de la Cort a cavall darrera darrera.

Amb quatre bots e-hi foren. Sa jaieta los mostra sa fenoiaça, la lleva des forat, decanta ses pedres i sa terra que hi havia posada, i al-punt es forat va esser com s' altre pic.

La Princesa i ella hi devallen; ja troben s' escaleta amb un escalonet d' or i un de plata, i per endins i per endins. Al punt troben es forn, i ses pales totes-soles treu qui treu ensaimades.

—¡Que en prenga una, senyoreta mia! diu sa jaia.

La Princesa la pren, i tot-d' una resplandeix una veu tota remolesta:

—¿Qui es que toca això?

—La Princesa bella, diu sa jaia.

—¡Tot vaja per la Princesa, que tot es per ella!

La Princesa treu s' ui a s' ensaimada, el se menja, i dona la resta a sa jaia, dient:

—Hala, comareta, facem-mos més endins.

Prenen de bell nou s' escaleta, i per avall. Al punt troben sa cuina, amb sa partida d' olles an es fogons bull que bull, i un cuierot de plata devora.

—¡Que tast aquest brou, senyoreta mia! diu sa jaia.

La Princesa afica es cuierot dins una olla, i tot-d' una resplandeix una veu tota remolesta:

—¿Qui es que toca això?

—La Princesa bella, diu sa jaia.

—¡Tot vaja per la Princesa, que tot es per ella!

La Princesa treu es cuierot, tasta es brou, i el fa tastar a sa jaia, dient-li:

—Hala, comareta, facem-mos més endins.

Prenen de bell nou s' escaleta, i per avall, i per avall. Al punt son an es portal des menjador, e-hi entren, troben aquella taula tota parada, i tampoc no hi faltava un amèn.

—¡Que prenga qualque cosa, sols que hu tast, senyoreta mia! diu sa jaia.

La Princesa s' ho mira tot per veure que triaria.

Lo que més li agradá fonc una neula de poncí. E-hi allarga sa má i tot-d'una resplandeix una veu ben remolesta:

—¿Qui és que toca això?

—La Princesa bella, diu sa jaia.

—¡Tot vaja per la Princesa, que tot es per ella!

La Princesa xapa sa neula de poncí, s'en menja un troç, i dona s'altre a sa jaiaeta, dient:

—Hala, comareta, facem-mos més endins.

Prenen de bell-nou s'escaleta, i per avall i per avall. Al punt foren an es portal de sa cambra; e-hi entren, i troben es llit amb sos set matalassos.

—Que repòs una estona an aquest llit, que ja deu estar casada, diu sa jaiaeta.

—Ni gens, respòn ella.

—No-res, sols que se puga dir que hi ha reposat, que s'assega an es capsal, i que hi tomb es capet una micoia.

La Princesa s'asseu, i a l'acte que tomba es cap, resplandeix una veu, tota remolesta:

—¿Qui es que toca això?

—La Princesa bella, diu sa jaia.

—¡Tot vaja per la Princesa, que tot es per ella!

No feia mig minut que la Princesa tenia es cap tombat an es llit, com ja s'es aixecada, i tota rabenta diu:

—Hala, comareta, facem-mos més endins.

Prenen de bell-nou s'escala, i per avall i per avall. Com s'en temeren, foren dins aquell meteix jardí, i devant aquell brollador.

—Senyoreta mfa, diu sa jaia, per amor de Deu i de María Santíssimeta, amaguem-mos, abans de més raons, devall aquesta pomera, que va esser allà on m3 vaig amagar s'altra vegada. Aquest

clavaller tan alt i esponerós i aquesta aufabaguera, que du tanta toria, pararán que no mos vegen es qui no mos han de veure.

Allà s' amagaren totes-dues ben amagades, ben arrufades, sensa bategar-se gens, sensa alenar, com aquell qui diu.

No era gens coneixedor que hi fossen. Hauria pogut passar qualsevol ran ran, i no se seria temut d'elles.

¿Que m' en direu? Ell al punt sentiren sa cantoria a l' aire i un renou d' ales que s' en venia, i *tac!* ja tengueren voletetjant per aquell endret es meix esbart d' aucellets verds, i aquell cosset seu no tenia repòs, i fues i enfuities d' assí i d' allà.

—¡O comareta! li va dir la Princesa ben petit ben petit a cau d' oreia, ¡ès just just s' esbart que em va pendre ses tres joies que em falten! ¡justifet! ¡justifet!

—¡Que call, senyoreta mia, per amor de Deu i de Maria Santíssimeta! diu sa jaia, tan baix com pogué.

I heu de creure i pensar que ets aucellets començen a acostar-se an es raigs des brollador. *Tec!* los feria un esquitx, i tornaven uns joves galans i plantosos, pero amb una cara ben trista ben trista. Aviat destriaren aquell que pareixia es caporal: ets altres li feien la cort. ¡E-hu era més alt i garrit que tots, i més galanxó, i més llambriner! ¡E-hu era just or sa seua cabeiera, i sa seua cara una pintura! Pero era ver que el pobret no tenia conhort; no es pot dir s' enuig que demostrava. Ets seus uis eren com a dues fonts, i no los llevava d' aquella meteixa capseta que duia amb ses mans. Ell no feia sino mirar dins aquella capseta i ets al-

tres no feien més que mirar-lo-se a ell. No tengueren altre lloc per anar a seure, sino just devora aquella aufabaguera i aquell clavelleret a on estaven amagades la Princesa i sa jaia; pero ¡ses derres que varen tenir de reparar-les!

I aquell jovenet, que amb una espal·la fregava s' aufabaguera, no parava de plorar, amb sa vista clavada dins sa capseta; i entre llament i llament i singlot i singlot, no s' aturava de dir:

— ¡O pinteta mia!  
jo veteta mia!  
jo cabeiet mi,  
de la senyora mia!  
¿Què deu esser d' ella?  
¿que deu esser morta?  
¿que deu esser viva?  
¡O trist de mi!  
jo llas de mi!  
que jo per ella  
voldria morir.

Acabá aquestes paraules, pero no acabá es plors i descapdell; aumentaren es llaments i es singlots. A la fi treu aquella pinteta d' or per besar-la; pero, quant la se duia a sa boca, surt una maneta blanca d' aquella aufabaguera que tenia just devora, sa maneta de la Princesa, i li pren sa pinteta, i se torna enfonyar.

Ell i es seus company, quedaren com uns encensats.

Des cap d' una estona treu aquella veteta, també per besar-la, i quant la se duia a sa boca, *zas!* surt de bell-nou aquella maneta blanca de s' aufabaguera, i li pren sa veteta i se torna enfonyar.

Llavò sí que hi quedaren abil·lats ell i es seus companys.

Des cap d'una estona treu es cabeiet, també per besar-lo: tot just quant el se duià a sa boca, *zas!* ja torna sortir sa maneta blanca de s' aufabaguera; agafa es cabeï, i li pega estirada. Pero es jovenet va tenir fort, i estirà més rostit, i s' en vā dur sa maneta i es braç, i tot es còs de la Princesa, que sortí de-dins s' aufabaguera, més galanxona, més gentil, més xalesta que mai, dient an aquell jove:

—Tu éts que em prengueres sa pinteta, sa veta i es cabeiet.

—¡I tu éts que m' has desencantat a mí i tots es meus companys! diu ell. I, si hū vols sebre, jo som rei i aquests son els nobles de la meua cort. Una mala fada mos havia fadats, i sols mos poria desfadar una donzella fia de rei com tu. Ara mana-mos feines, que tots estam a ton manar.

Tant ell, com ella, com sa jaieta, com aquella partida de nobles, no hi cabien de goig i alegrí, no sabien que los passava.

—¿Vols que mos casem? diu ell.

—Si nó em cas amb tu, no em casaré amb ningu, diu ella. Aquí dalt e-hi ha mon pare i ma mare: anem a demanar-los es consentiment.

Tots prengueren s' escaleta, i per amunt i per amunt, fins que foren an es cap de dalt de tot.

Com el Rei i la Reina, ses dames i es nobles, que esperaven a sa costa de So'n Comelles, verén la Princesa i sa jaia amb aquell altre rei i sa partida de nobles que los anaven darrera, quedaren amb sos cabeis drets.

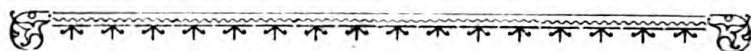
La Princesa i el rei desfadat e-hu contaren tot, demanaren per casar-se, los donaren en sí, se casaren, i se feren unes noces i unes festes mai

vistes. Tengueren amb ells sa jaieta fins que se morí, varen viure sempre com Jusep i Maria anys i més anys, estimats des seus vasalls i respectats de tots ets altres reis; i, si no son morts, son vius; i, si no son vius, son morts; i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

*Torra Nova, Setembre de 1896.*







## ES FII DES PESCADOR <sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un pescador d' Andratx que no tenia altre Deu més que es pescar, i de deu dies nou tornava així com s' en era anat, perque es peix, tot-d' una que el veia que tirava puu a sa pesquera, e-hi acudia a menjar-le-hi, fins-i-tot li saupava s' esca; i, com prou li havia fetes ses ontes i ses ganes, s' espitxava, i «bona nit si et colgues.»

A ca-seua no hi havia recordança de que haguessen acabada mai sa talent primer que es pa. Si no fos estat que no-més tenien un al·lot, En Juanet, i que sa dona era de s' ui des vent per tot, i aguantava la mestra a força de palanquetjar i de tenir poca veça, se serien morts de fam.

Sa dona retxava ses espases com veia que ella tota-sola havia de dur la casa, i que s' homo no més li aidava a sa taula a llevar concert des vent, perque tenia una barra de foc, i s' hauria acabat

---

<sup>1</sup> La me contaren la Excm.a Sra. Marquesa de Montoliu, nadiua de la ciutat de Mallorca, N' Antonieta Socies i Morell, En Toni Garrit de Sant Llorenç, el Sen Toni Nebot, *Leu*, i En Xerafi Bua de So 'n Ser-  
vera.

un llinatge. Ella bé li deia que per amor de Deu tiràs canyetes, ams i ginyes an el dimoni, i fés qualque brot de feina; pero ell, més cabeçut que un forc d'ais, com més anava més vela.

Sa dona que tenia prous mal-de-caps amb so dur busques an es niu i s'al·lot amb so jugar, succeia que, en no esser una cusseta que tenien, més magre que un garrot, ningú mai li sortia a camí, com s'entregava de pescar.

Un dia de mar grossa, que ses ones, com se rebatien a ses penyes, a voltes alçaven una torre d'aigo i sabonera de coranta i de cinquanta pams, i amb aquells cops tota sa ribera tremolava, i movien una remor feresta, esglaiadora, que entrava dins es cervell, idò aquell dia i-tot es pescador de Andratx volgué tirar sa ginya. Se plantà a una pesquera a on ses ones no-més arribaven de rebot, i hala bones grapades de puu, i canyeta a l'aire, i amb s'am ben escat per dins aquells sabonerals.

Està qui està, esperant que li picassen, passaven hores i hores sensa veure cap llambre ni sentir fressa de res, fins que cop-en-sec, li peguen tirada. Encara que tengués fort, sa canya li salta de ses mans, li boteix més de vint passes mar endins, i guaita tot just un peixot com un bou, amb s'am enganxat a s'esquena, amb unes verducades i uns brúfols que feien més feredat que ses ones meixes.

—¿Qui es estat aquest desenfreït que s'atança a tirar-me un am a mí que som el rei de tota aquesta mar? diu s'animalot, mirant ben arreu per aquelles penyes.

Ja hu crec que m'afina s'andritxol amb sos cabes que s'alçaven des cap, blanc com la paret, més retgirat que un poll devant sa milana.

—¡Jo no som jo! deia es mesquí: ¡no hu he fet aposta! ¡que em tiren d'una passa si le-hi he fet! ¡Jo sé ben cert que no hi era per tu! ¡Jo no sabia que fosses per aquí!... ¡No dic cap mentida!... ¡Tan cert com s'ès dita missa avui!

—¡Ah no! diu s'animalot, la m'has feta?... La m'has de pagar: ara meteix te menj, i així una altra vegada estarás més alerta a tirar ams a la bal·lana.

—¡No em mengis per amor de Deu! deia es betzol. ¡Jo et promet que no hi tornaré pus!... ¡t'ho jur! ¡t'ho jur!...

I plorava com un nin petit, amb unes llágrimes com es puny, i pregaries d'un vent i de s'altre.

—No-res, diu es peixot a la fi: no te menjaré si em promets dur-me aquí meteix d'aquí a un any i un dia lo primer que et sortirá a camí quant arribes a ca-teua.

—¡Sí que t'ho promet! diu tot rabent s'andritxol, considerant que mai li sortia ningú més que sa cusseta. ¡Sí que t'ho duré!... ¡no tengues ansia, t'ho duré!... ¡com som homo!... ¡t'ho jur! ¡Jesús, creueta!

I, encrevant es dos dits grossos, besá tres o quatre vegades.

—Mira, diu es peix, no et cregues poder-hi bouetjar amb mí: si no m'ho dus, dins tres dies serás mort.

—No tengues ansia, paraula que jo don, la faç tenir vera: primer e-hi va es coll.

—Ara hu veurem, diu es peixot; i ja s'esquitxa per endins, més falaguer que un delfí.

Es pescador amb una grapada tira a la mar tots quants d'ormeigs duia: i, cap a ses cases manca

gent, ben atacat. I desiarà se girava darrera, de por que es peixot no se fos refet, i no hagués saltat a terra i l'encalçàs; perquè se figurava haver-li vistes quatre cames i unes ales i-tot per volar.

I no s'aturava de dir:

—¡De bona me som escapat! ¡Com és vel·la vera-veu, que no sé com som viu!... ¡No i jo ja me veia dins aquella butza tan inflada que me treia!... ¡tres o quatre homos sencers e-hi deuen quebre!... ¡O quin animalot!... Sobre-tot, ¡mar torn jo, si jo torn a la mar en tots es dies de sa meua vida!... ¡Una i oli!... ¡me valdrà per vegada!

Fent aquestes solfes s'acostava s'acostava a ca-seua. E-hi devia haver mitja hora de sol: justament En Juanet jugava per defora, i s'al·lot tot-d'una que el veu, ja es partit corrents cap a ell, cridant:

—¡Mon pare!... ¡mon pare!... jo què veniu de prest! ¿Que tan meteix on duis cap?

Es pobre pescador quedà mort, li vengueren tombs de cap, s'hagué d'asseure.

Li demanaren que tenia. No hu volgué dir. Lo que digué, que no el veurien pescar pus, i que venia ben resolt a posar-se a sa feina lo endemà meteix, i no la deixaria mentres s'edat le-hi comportás.

I e-hu va fer tenir ver: desde aquell dia fonc un d'ets homos feners que hi havia. I li passava una cosa ben rara: es doblers li entraven, i no sabia per on, i en tenia més que no en volia; i, com més s'acostava es termini que li havia posat es peix, més n'hi venien.

Pero ell, com més doblers tenia, més trist i funest se posava, i arribá que no tastava res res.

—¿Pero què tens? deia sa dona. Ara que tenim tanta baldor, te poses trist? ¡No haviem estats tan bé mai!

Ell no responia sino que s'en anava a un lloc que ningú el vés, i rompia en plors, i es seus uis eren dues fonts.

Aviat se complí s' any i es dia, i no li bastá cor de dir lo que feia al cas, i se va haver de jeure de malalt: ja no s' aguantava.

Bé li demanaven que tenia; no li pogueren treure paraula, fins que es dia que feia tres, veent que anava a morir-se de tot, badá boca, i digué:

—¿Voleu sebre que tenc? Idò veutaquí: aquell dia que vaig venir de pescar, i vaig dir que no em veurien pescar pus, era que me sortí un peixot que em volia menjar; i me digué que me deixaria fer si li prometia de dur-li dins un any i un dia lo que me sortís a camí; i que, si no le hi duia, dins tres dies jo seria mort. Jo le hi vaig prometre, sabent que mai me sortia a camí ningú en no esser sa cusseta, i justament aquell dia m'hi sortí En Juanet. Despuis-ahir-s' altre se complí s' any i es dia, i no vaig fer lo que havia promès: per això em muir.

—Idò aviat estareu bò, diu En Juanet. Ara meix m' en hi vaig: digau-me an-e quina pesquera vos succeí això, i veureu que d' aviat e-hi seré.

—No, Juanet, dela son pare, ja val més que em muira jo, que no he feta petjada drete mai. Jo vaig fer es pecat, jo he de fer sa penitencia.

—Això sí que no hu permetré, respòn s' al·lot: vos digau-me quina pesquera és.

A força d' impugnes, s' al·lot le hi arribá a treure; i deixant la casa alta de plors i descapdell, ja és partit cap an aquella pesquera.

E-hi arriba, i troba es peixot que l'esperava feia tres dies.

—Ja em pensava que no vendries, digué com el va veure. No-res, aixanque 't demunt mí, aferre 't fort, i no hages por de res.

En Juanet s'hi aixanca i s'aferra, i s'animalot pega coetjada i altra i per endins s'ha dit com un llamp.

Aviat varen haver perduda Mallorca de vista, i ells per endins i per endins.

Des cap d'un parei d'hores destriaran uns penyals dins sa calitja de s'entrelluu; i es peixot cap dret a ells. Amb una exhalació hi foren baix: era una muntanyota que feia aquell cap-serrat, i hi havia una taringa de còves, qualquna grossa ferm, a on la mar entrava i ses ones e-hi movien un renou esglaiador.

Es peix s'afica dins una d'aquelles còves, i hala per endins i per endins.

Al punt no hi veren dues passes lluny, ni dos pams, ni dos dits: sa fosca ja era tan espessa, que la porien taiar a espasades. Ja feia una bona estona que s'era abolida de tot sa clarura de sa boca, i es peix encara s'en anava de d'allà ben acanalat.

A la fi s'atura, i diu:

—Paupa a man-dreta.

En Juanet paupá.

—¿Trobés fort?

—Sí que en trob.

—Idò puje-hi, i jalerta a moure 't d'aquí fins altra orde!

En Juanet va creure, i sentí es peix que s'en tornava es més descansat del mon.

Es renou que feia amb ses coetjades i verduca-

des va anar morint morint, fins que se morí de tot; i aquell al·lotó va romandre tot-solet, demunt aquella seca, dins aquella fosca corgeladora, sense sentir res, sense veure res, com si es sol, sa lluna i ets estels se fossen apagats, i el mon hagués fet tot ui, fora ell i sa seca que el sostenia. No gosava moure-se de por de caure dins s'aigo, i veia que es cridar era ben per de més.

Des cap d'una bona estona, com li va haver passat una mica es retgiró, va notar que sentia alens, pero tan petits i tan suaus, que per sentir-los havien d'escoltar de tot.

No pogué distingir si eren de persona o d'animal; i per més ganes que li venien d'acostar-s'hi o de cridar per sebre qui era aquell qui dormia tan descansat, s'en guardá com de caure, per por de sa por.

I passá un dia i un altre dia, i una setmana i una altra setmana, i un mes i un altre mes; i En Juanet sempre demunt aquella seca, no sentint res pus que aquells alens, no veent res pus que aquella fosca, tan negra, tan espessa, tan corgeladora.

I lo bò era que, en tenir talent, allargava má, i un cop trobava un plat d'arròs, un cop un ou estrellat, un cop un botifarró o un troç de sobrassada, i fins-i-tot a voltes trobava qualque talabant de porcella rostida, amb una conna ben gruixada, brèvola i cruixent; i, en tenir set, no feia més que allargar sa má, i *zas!* trobava ara un tassó d'aigo com un gel, i su-ara un tassó de ví, d'aquell que diu: aquí som jo.

—Sobre-tot, deia En Juanet, ja hu veurem En Gelat a on se jeurá. Es ver que estic tot-sol, i que ets uis los poria posar amb aigo sàl, per lo que



m' en servec; pero menj i bec com es primer se-nyor; i lo que no ès a un cap, ès a s' altre; i molt pitjor poria estar; i no voldria haver de mantenir tots es que hi están.

Com va fer mig any que se trobava d'aquella manera, assetsuaixí sent una veu que diu tota remolesta:

—¿Que dus pedra foguera i esca?

—Ni pedra foguera ni esca, respòn ell: jo no som fumador.

Aquella veu no va respondre, i s' al·lot torná romandre com abans, sentint aquells alens, que ni creixien, ni mancaven ni se descompassaven per res mai.

Passaren dies i més dies, setmanes i més setmanes, passaren mesos, passá mig any, i assetsuaixí En Juanet sent aquella meteixa veu, que li diu, tota remolesta:

—¿Que t' agradaria anar a veure ton pare i ta mare?

—Lo que m' agradaria més del mon, respòn ell:

—Idò si promets de tornar dins set dies allà on te deix es qui ara vendrá, t' en hi anirás.

—E-hu promet; i si voleu que hu jur...

—No importa.

Aviat sentí s' algo que se movia, i bones brastjades d' un qui s' entregava nadant ben afuat: al punt el se va tenir just devora, i sentí que li deia:

—Aixanque 't demunt mi com s' altra vegada, aferre 't fort.

Aquí va conèixer que era aquell peix. S' hi aixanca, s' aferra, i es peix ja es partit com un coet.

Aviat apuntá sa clarura de sa boca de sa còva, va créixer va créixer, torná clara de tot, la pas-

saren, prengueren per dins la mar gran, i de d'allà. Era devers mig-dia.

¡O que hi estava de content En Juanet com veia sa claror del sol, tan viva, tan xalesta, tan saborosa; com veia la mar tan plana, tan ajogassada i etxerevida; com veia sa blavor del cel, tan nova, tan fonda, tan neta, tan riolera! ¡Ja hi xalava aquell cosset! ¡ja n'hi passava de gust!

Pero encara s'alegría i sa gaubança li revengueren tot-d'una que colombrá, dins sa boira de s'entrelluu, sa Dragonera, i es puig de Galatzó, i es Major, i ets altres que los acompanyen, i ses costes d'Andratx i sa meteixa vila.

Aviat foren baix d'aquella pesquera a on s'era embarcat s'altre pic.

—¡Hala, espedeix! diu es peix: dins set dies aquí t'esper.

—No tengues ansia, diu En Juanet, dins set dies seré aquí.

Pega bot, toca a penyes, i per amunt cap a casa.

Amb quatre llongos e-hi va esser; i no vos dic res son pare i sa mare, com el veren, lo que varen fer: s'aferraren per ell, plorant d'alegría com a nins petits, i el se cuidaren a menjar de besades, i acudiren es veinats, i tot-hom aferrat p' En Juanet, i crits, i renou; i tot es carrer alt.

S'al·lot va contar tot lo que li havia succeït i que dins set dies s'en havia de tornar.

Ningú s'en poría avenir, i dins Andratx no es parlava d'altra cosa.

Sa mosca que més picava sa mare, era que li haguessen demanat si duia pedra foguera i esca; i deia.

—¿Qui sab? Per ventura era aquell d'ets alens que le hi demanava per fer foc i veure-hi qualche mica. Sobre-tot ¿i quin mal e-hi pot haver de dur pedra foguera i esca? Cap: jo lo que faré será posar-n' hi d'amagat dins una butxaca; i llavò li posaré un bon grapat d'estopa, una candela i un trin-xetó, per lo que puga esser.

Ja hu crec que le-hi posá a tot això dins sa butxaca i ben d'amagat.

En Juanet no es va tèmer de res: des cap des set dies se despedí de son pare i sa mare i de tot-hom. S'en va an aquella pesquera, e-hi hagué es peix que l'esperava, s'hi aixanca demunt, i s'animalot per endins i per endins.

Al punt destriaren es penyals de sa muntanyota, e-hi arribaren, s'enfonyen dins aquell meteix coval, i hala per endins i per endins.

Es peix el torna deixar demunt aquella seca, i gira en coa. Sa remor de ses seues coetjadas aná morint morint fins que se morí de tot, i En Juanet romanguá de bell-nou dins aquella fosca tan espessa, sensa sentir res pus que aquells alens de s'altra vegada, que eren justifet justifet.

I li succeia lo meteix: en tenir talent, allargava sa má, i venga un bon plat d'arròs o un ou estrellat o un botifarró o un troç de sobressada, i qualche pic una bona llenca de porcella rostida, i encá i en-llá qualche taçonet de vi, d'aquell qui fa fer cançons a la vela, per poc que hi bovetgin.

I tornaren passar setmanes i altres setmanes i mesos i altres mesos, sempre a les fosques, sempre sentint aquells alens.

En Juanet ja en començava a tenir mal-de-ventre de bon-de-veres.

—¿Pero qui dintre pot esser que alena tan seguit i tan fi? deia ell. ¡Si la tenia tan avall com jo a sa són, no dormiria tan arreu!

Un día, estirant-se es jaquet, notá que duia una butxaca plena: paupa, i toca blan i rostit. Afica sa má, i troba estopa, i un trinxetó, i un canonet de canya amb un tap, i llavò una llenca de pedra, i una cosa prima i llarga, que va esser una candela.

—¿I qui m' ha posat això aquí dins? diu ell, paupant-ho. ¡Sabs que això havia d' esser un canonet d' esca, i això una pedra foguera!

S' ho treu tot, destapa es canó, i fonc ple d' esca.

—Bon re-caspitel! lo! s' esclama ell. ¿Vol dir tenim per encendre? ¡Sí que me diu bé! ¡Ja he de veure jo que hi ha per aquí dins!

Posa esca demunt s' estopa, pega unes quantes fregades a sa pedra foguera amb s' esquena des trinxetó, brollen espíres, pren s' esca, fa flamada s' estopa, encén sa candela, mira en-torn seu, i... veu quatre passes lluny, una fadrineta com un sol de garrida, ajeguda a un llit de set matalassos, dormint com un peix dins l' aigo.

S' hi acosta per veure-la de prop: era s' al·lota més gentil i més ben taiada de totes ses parts des còs que vos pogueu imaginar. Devia tenir uns devuit anys.

¡Ja la s' hi mirava arreu En Juanet! Estava tot embadalit, tot empantanat; no sabia de quin mon era... Res havia vist mai que li agradás tant, que li donás tant de pler.

S' en hauria aconhortat de no fer altra cosa mai, més que contemplar aquella garridesa.

Com més embabaiat e-hi estava, cop-en-sec compareix un gigant, fent uns crits com a trons del cel. Pareixia que aquella còva s' havia d' abisar.

—¡Ah gran polissó! deia ell: ¡no la m' has feta que no la m' haja pensada!... ¿I no digueres tu que no duies pedra foguera i esca?... ¿Així hem pagues es favor que te vaig fer de deixar-te anar a ca-teua?... ¿Vol dir t' agrada aquesta fadrineta?... ¡Ja hu crec!... No tens mal gust per esser andrit-xol. ¡Deixa fer: que t'en he de mostrar de mirar al·lotes d' aprop!

Sa fadrineta amb tants de crits se despertá exhalant un ai. Mirant-se la feta, tota astorada, clavá la vista demunt En Juanet, i rompé en plors.

En Juanet havia quedat de pedra, es cabeis li saltaven des cap, no pogué obrir boca. No sabia aont s' havia de posar.

Es gigant l' embarriola per una oreia, el se posa an es coll, pren un carrerany que ell sabia, i per amunt i per amunt, fins que sortiren dalt sa muntanyota.

Per molt que escampassen la vista, d' allá dalt no-més veien per un vent la mar i per s' altre muntanyes i més muntanyes.

Es gigant e-hi pren per demunt, i feia unes passes tan grosses, que no posava es peus dins es comellars ni fondals, ni an es costers, sino que com llevava un peu d' una cucuia, posava s' altre demunt una altra cucuia.

Figurau-vos si en devía fer de camí.

Com e-hi hagué una partida d' hores que caminava, arriba a un pinar, tria es pi més alt. i e-hi deixa En Juanet demunt, i s' en torna. Aquell pi, d' alt que era, el veien de set hores lluny, i tenía una rama com un rol·lo d' era.

En Juanet allá dalt, per bé que allargás sa má, no trobava plats d' arròs, ni botifarrons, ni troços

de sobrassada, ni talabants de porcella rostida, ni tassons de vi; i aviat va veure que no li convenia gota aquella rama.

Es pi tenia una soca llisa com un fus, i, per devallar-hi aferrat, s' havia de fer benes sa roba i sa pell des braços, panxa, cuixes i cames. I ¿qué fa ell? Se posa a rompre brancons i brancons de pi, comença a cordar-los tan bé com sabia, i venguen brasses i més brasses de corda. Com en tengué que va creure que li bastava, fermá un cap ben fort a una branca, s'amolla per aquella corda, i per avall fins abaix.

—Ara lo que hem convé, diu ell, es cercar per omplir-me es gavaig, que tenc ansia de dur-lo tan ruat, que ja no se vulga desruar.

Tresca qui tresca, no trobava més que muntanya i garriga i muntanya i garriga, sensa cap abre ni planta amb gens de fruita que fos bona de menjar.

Sent rall dins un remolí d'uiastres, s'hi acosta, i me troba un lleó, un ca-llebrer, un falcó i una formiga, que tenien una euveia morta, i se gatinyaven a les-totes, i ja se deien es nom des porc.

Per por de no esser-hi demés, e-hu doná a ses cames; però aquells l'havien reparat, i se posaren a cridar-lo: ¡germá! ¡germá!

—¡Ara estic perdut! diu ell: m'han afinat, i encara seré jo que pagaré la festa.

S'en hi va més retgirat que un poll, i ells tot d'una li diuen:

—Germá, vos hem cridat perque, pagant i agraïnt, mos fasseu un favor.

—Digau quin, s'esclama ell, cobrant coratje.

—Idò veis: tenim aquesta euveia, i la mos hem de partir, i fa una bona estona que mos hi pegam,



i per cap vent del mon mos poreu avenir, perquè es troç que un vol, s'altre també el vol. I vos hem cridat perquè vos amb tota consciència fassiu ses parts, i digueu quina ha de tenir cada qual; i lo que vos fareu, desd'ara tots e-hu donam per ben fet.

En Juanet e-hi pensà un poc; se mirava s'euveia; los se mirava a ells, i a la-fi diu:

—Vet-aquí com trob que la vos heu de partir: es lleó, que prenga ses popes, que es lo més saborós, ell que es el rei de tots els animals; es ca-llebrer que prenga els ossos, ell que n'es tan afectat; es falcó que prenga sa moca, i la porá roegar bé, ell que no té dents; sa formiga que prenga es cap, i, en haver-lo desnossat, s'hi porá mudar, i tindrà una casa de primera.

—¡Sí que la mos heu partida bé! clamaren tots quatre. ¡Vaja per fet! ¡vaja per fet! Vos meteix feis-mos es quatre bocins.

En Juanet agafa s'euveia; amb so trinxet, així com pogué, li taia es cap, li treu sa moca, des-separa sa popa dels ossos, i aquells varen pendre cadascú lo seu, es més satisfets del mon.

A-les-hores es lleó s'arrabaça una serra de sa pitera, i li diu:

—Jau aquesta serra. En dir: «val Deu i lleó», tornareu un lleó.

Es ca-llebrer se taia una ungla d'un peu, i li diu:

—Jau aquesta ungla. En dir: «val Deu i ca-llebrer», tornareu un ca-llebrer.

Es falcó s'arrabaça sa ploma més llarga de ses ales, i li diu:

—Jau aquesta ploma. En dir: «val Deu i falcó», tornareu un falcó.

Sa formiga s'escapsa una banyeta, i li diu:



—Jau aquest capet de banya. En dir «val Deu i formiga», tornareu una formiga.

—Escoltau, diu En Juanet. ¿l en tornar lo que voltros sou, que hu he d'esser per a-sempre?

—Es temps que voldreu vos, contestaren tots quatre. En no voler esser-ho pus, no heu de fer més que dir: «val Deu i homo», i tornareu homo, com si res fos estat.

—¡Bé me va, idò! s' esclamá En Juanet. Deu vos ho pac; i si m' heu de menester pus, digau-ho.

—No, germanet; poreu fer sa vostra via.

—Idò ¡a re-veure i amb Deu siau!

—Lo meteix vos deim noltros, respongueren tots quatre.

I ells dassa dassa es troç d' euveia que los havia tocat, i En Juanet de d' allà, més content que un Pasco, com se veia amb aquells quatre dons tan bufarells.

—¡Com es vel'la revenjoli! que si no en fas molta de carrera, deia ell, me puc taiar es nas!... ¡Sabs si ara el trobás an es gigant, quin copeo li faría ballar!... Pero hem convé més ara per ara posar unes quantes miques dins es gavaig.

Camina caminarás, mentres deia això, s' alça de devora es seus peus una llebre; ell diu tot-d' una: ¡Val Deu i ca-llebrer! Al-acte torna un ca-llebrer, i *nyip nyep* derrera ella. Al-punt la té, l' escorxa, fa foc, la torra, i per endins; i ben bona que va esser.

Ja no patí fam pus, perque, en veure caça, tornava falcó o ca-llebrer, l' aglapía, i aviat havia fet es val-Deu.

¿Trobava cap animal ferós? ¿cap companyia de lladres? Si no estava per una berbe, deia: ¡val Deu i formiga!, i tornava una formiga, i no el veien

lluïr pus. Ara si duia sa mosca, i volia un arrap, deia: ¡val Deu i lleó! i tornava lleó. I ¡pobre animal ferós! ¡pobre companyia de lladres! Los pegava llongo, los embatonava, i aviat eren tots benes.

Camina caminarás, passava terres i terres, sempre en-popa, sensa que ningú el fes voltar ni tòrcer es gruix d'una ungla.

Un dia destría un castell dalt un turó molt soberc, s'hi acosta per veure 'l d'aprop, i fonc un castell que feia feredat, redonenc, amb unes murades disforjes, amb una mala-fí de torres voltant voltant, ben rabaçudes i ben altes, totes guarnides de barbaces, matabans i setjeties.

En Juanet les se mirava d'en una en una, mig astorat. Com se mirava sa derrera, guaita a una finestra una fadrineta com un sol.

En Juanet casi va caure d'esquena, tan de-nou li vengué aquella hermosura.

Ja hu crec que li clavá la vista, que pareixia que l'havia de travessar.

—¡O Deu! digué: ¡i això es aquella meteixa fadrineta de sa cova!... ¡Vaja si e-hu es!... ¡justifet! ¡justifet!... ¡Això si que es bò, i no embafa!... No res, ja la vui jo veure més d'aprop... ¡Val Deu i falcó! va dir, i al-acte torna un falcó.

I volada d'un vent i volada de s'altre per devant aquella finestra; i, si es falcó se mirava arreu sa fadrineta, sa fadrineta se mirava més arreu es falcó, perque no s'en poria avenir que aquell jove que havia vist baix de sa torre cop-en-sec hagués descomparegut, i cop-en-sec se fos presentat aquell falcó, que com que l'hagués presa a ella per colom, tantes fúes pegava devers sa finestra, no decantant mai la vista de sa seua cara.

Ella tenia un gigantot devora que la guardava, i li diu:

—¡Jesús, quin falcó, gigant! ¿qué no el veis? ¿qué no el veis?... Mirau, mirau... ¿Pero qué deu tenir aquí dins aquest animal? ¿qué deu cercar?... ¡O que m'agradaria! ¡que m'agradaria que el m'agafásseu!... ¡Provau-ho, provau-ho per un gust!... ¿Qué no hu veis que amb sa má i-tot li arribariau com passa?... ¡Agafau-lo 'm per amor de Deu!

—¿Qué no veus, deia es gigant, que si el t'agaf, te fogirá, i llavò plorarás?

—¡Vos dic que no ploraré! ¡Dec esser cap ni-na jo!

Es gigant, per no sentir-la pus, com veu que es falcó torna passar, li pega grapada, l'agafa: ella, ja tengué una gabia, le-hi tança, i tota gojosa el s'en du dins sa seua cambra per contemplar-lo més a-pler.

Des cap d'una estona que el se mirava, cop-en-sec li descompareix de dins sa gabia.

Fonc que En Juanet digué:

—¡Val Deu i formigal

I torná una formiga, i sortí de sa gabia.

Llavò diu:

—¡Val Deu i homo!

I torna homo, així com era, un fadrinet acabat.

Com ella el se veu devant, queda freda, sensa polsos, anava a pegar crit.

—¡No crides per amor de Deu! diu En Juanet: ¡no tengues ansia de res!... ¡no e-hi som per fer-te mal!... ¡primer cauré mort que no et tocaré!

Ella començá aquí a perdre sa temor i a cobrar coratje. Se mira bé En Juanet, i romp dient:

—¡Ah Juanet, Juanet! ¿tu ét's? No hem pensava

jo veure 't pus, i manco aquí dins. ¿I com éts entrat?

—No hu vulgues sebre, diu ell: lo que es cert que som aquí dins.

—¡Mira que la me feres bona amb so encendre aquella candela! Aquell gigant me tenia encantada allà dins, i tu me redoblares s'encantament, i fores causa que hem dugué aquí deçá, dins aquest fort, i m'hi tendrá per-a-sempre. Es meu encantament no s'acabarà mai mai

¡O qué li va caure d'avall allò an En Juanet! ¡O quina pena que li agafá tan grossa!... Es seu coret com que hagués d'esclafir.

—Pero ¿i no e-hi haurá cap remei cap remei, deia ell tot acongoixat, per jo treure 't d'aquí dins? ¿Cap remei e-hi haurá? ¿cap, cap?

—¡Qué ha d'haver! deia ella. ¿Qué no hu veus que no n'hi ha? Ses portes totes son de ferro i de set fuis, i embarrades amb barres de cent quintás; i es gigant que sempre vel'la, i, si s'en temés de res, en faria una coca de tots-dos... ¿Qué mos hem d'amollar cap-avall per sa finestra, i arribariem abaix tots troços?... ¡No e-hu somies, fiet, de treure'm! No e-hi ha *spirituó*, aquí dins m'he de podrir!

—Pero ¿e-hu sabs cert, ben cert, diu En Juanet, que per cap vent del mon es possible que tu surtes d'aquí dins? ¿Per qué no en parlas an es gigant? ¿per qué, com qui no n'és, i sensa que ell s'en tema, anant-li de lluny de lluny, no proves de ferle-hi amollar si n'hi ha o si no n'hi ha de remei per tu sortir d'aquí dins?

A ella li agradá aquesta idea; pero de lo que tenia por, era de deixar-lo a ell dins sa seua cam-

bra, perquè, si per un cas de casos, es gigant e-hi entrava i el veia, en faria una de *pópulo bárbaro*.

—¡No hajes ansia d'això! diu ell. ¡Que d'aviat no hem veuràs, i no tornaré que tu no tornes!

—¡Val Deu i formiga! digué, torna una formiga, i s'amaga dins un foradí de sa paret.

Figurau-vos quins uis devia badar sa fadrineta com veia aquelles coses.

Ja hu crec que se revestí de coratje, i ja es partida a veure si faria sa garangola an es gigant, si li faria amollar es remei que e-hi pogués haver per ella sortir mai d'allà dins.

Li mou conversa, i d'enfora d'enfora le hi va dur a parlar-ne.

Com li demaná a-les-clares si e-hi havia remei per ella sortir d'allà dins, es gigant feu una riasssa, que la degueren sentir d'una hora lluny.

—¿Tu sortir d'aquí dins? deia ell, fent capades i estabetxos. ¡Ara li fan es máneg! ¡Ja e-hu pots posar an es compte vei ja! ¡Primer se besarà el cel amb la terra, que tu no sortiràs! Figure 't quin possible es que tu surtes, que, per tu sortir, primer m'han de haver mort a mí; i per matar-me a mí, abans han de matar un porc-singlar com un bou, que té s'amagatai dins un barranc molt fondo, i que fa bocins tots es qui s'hi acosten, i ningú mai l'ha pogut arronsar. I si arribassen a arronsar-lo qualque día, de dins es seu ventre sortiria una llebre, sa més corredora que se sia vista mai; i si no agafassen aquesta llebre, no serviria de res haver mort es porc-singlar. Quant agafassen aquesta llebre, de dins ella sortiria un colom just un llamp; i, si no agafassen aquell colom, no serviria de res haver mort es porc-singlar, ni haver agafa-

da sa llebre. Ara si agafassen aquell colom, i li obrissen es ventre, li trobarien un ou: sols esclafant-me aquell ou demunt es front, seria possible que hem matassen. De manera que no e-hi ha res an el mon que hem puga matar, en no esser aquest ou. Ara diguès tu meteixa quin possible es que ningú mai afín això? I en cas de que e-hu afinassen, si ningú mai e-hu arribás a sebre ¿qui seria capaç d'atènyer aquest ou? ¿Quin possible es que hi haja ningú que amb una meteixa seguida puga matar es porc-singlar, agafar sa llebre i es colom?

Com sa fadrineta sentí allò, l'ànima li va caure an es peus.

S'en torna tota mostía dins sa seua cambra, amb una tristor que la matava, i es seu cor era lo meteix que si le hi haguessen enclòs dues moles de molf, i le hi esflorassen just un gra de blat.

Com va esser entrada, tanca de part-de-dins, i se va haver d'asseure perque no s'aguantava.

—¡Val Deu i homo! diu En Juanet, com la veu; i torna homo.

—¡Ah Juanet, diu ella, no e-hi ha res que fer! Ja t'ho deia... No m'ha enganada de res.

—¿Ai no e-hi ha res que fer? respòn ell. ¡Primer e-hu de veure! Explique 't veam.

Ella li compta fil-per-randa tot lo que es gigant li havia dit.

Com hagué acabat, En Juanet s'esclama:

—No-res: e-hu veurem si e-hi haurá ningú que e-hi puga arribar an aquest ou. Tu no tengues ansia: d'aquí a unes quantes setmanes, i per-ventura abans, ja en tornarem parlar més d'aprop.

—¡Val Deu i falcó! diu tot-d'una, i torna un falcó.



E-hi havia una mica de finestró ubert, e-hi surt com un coet, i de d'allà.

Vola qui vola per s'endret d'aquelles muntanyes i comellars, mirant fit-a-fit si destriaria cap barranc molt fondo, en trobà un parei; pero no e-hi afinava cap porc-singlar. Veu unes cases de possessió, i diu:

—Allà per-ventura me sabrán donar claricies...  
¡Val Deu i homo!

Encara no e-hu va haver acabat de dir, com ja e-hu va esser.

S'en va an aquelles cases, troba l'amo demunt es portal, i ja l'ha escomès.

—¡Alabat sia Deu!

—Per a-sempre sia alabat.

—Bon dia i bon any que Deu mos do.

—Bò será, si Deu e-hu vol.

—L'amo, si no vos dic perque veng, no e-hu sabreu.

—Sí que endevinas.

—Idò venía a yeure si hauríau mester cap guardià.

—¡Bon caspi, que serás caigut de bé! t'agraden es porcs?

—Tot m'agrada a mí fora garrotades.

—Idò, si vols esser porquer, mos porem pegai de barrina.

M'agradaria més anar a prova set o vuit dies; i llavò si jo vos agrad, i vos m'agradau, ja parlarem de barrina. I si la feim, bé; i, si no la feim, tan amics com abans.

—Homo, tu parlas com un llibre. No-res, pren es porcs, i ja los pots anar a treure de dins sa pleta, que encara no havia llegut treure-los. Jo te



mostraré sa pleta, i llavò ses partions des lloc, i per allà ont los pots menar.

En Juanet pren pa a taleca i unes corretjades, s'en va amb l'amo a sa pleta, treuen es porcs, los deixen dins un mitjà, i l'amo li mostra ses partions. Caminant caminant, s'acosten a dues muntanyes, que pareixia que per-temps era estada una tota-sola i l'havien xapada p'es mig de dalt a baix: feia un freu esglaiador, un barranc que semblava que havia d'arribar dins infern, de fondo que era.

—Mira, diu l'amo an En Juanet, aquestes dues muntanyes son dins es lloc, i es barranc també, pero no e-hi pots anar amb sos porcs, ni sensa es porcs. Aposta e-hi hem feta aquesta gran paret, perque no e-hi pas ningú.

I era ver que n'hi havia una de paret, que devia tenir vint pams d'alt.

—¿I qué es matzinat es menjar d'aquest barranc, que no voleu que es porcs e-hi vagen? ¿Qué e-hi ha llop-volant?

—¡Una cosa cent voltes pitjor! respòn l'amo: e-hi surt un porc-singlar com un bou, que no deixa res per verd; si son porcs, perque son porcs; si son euveies, perque son euveies; i, si pot aplegar cap homo no el morretja gens: aviat l'ha fet benes. Aquest dimoni m'ha cuidat a destruir: ¿qui sab ses euveies i es porcs que m'ha llevats des vent, i es porquers i pastors que m'ha morts? Com per dins es barranc tot es auzinar, i e-hi ha xorrèstic per sa mare i per sa fia, i es bestiar e-hi tenia sa tirada, sensa temer-se'n se feien massa endins, s'entregava aquell dimoni cop-en-sec, no donava temps de fogir, i me feia una destroça horrorosa. A la-fí tiràrem aquesta paret, i es mal va esser mort... No

res ¡que te valga per avís!... ¡enfora sempre d'aquest barranc!... ¡Com més enfora, millor!

—¡Bé! ¡bé! ¡no tengueu ansia, l'amo! deia En Juanet, i cuidava a esclatar de goig, com sentia aquelles comendacions; pero se guardá prou de fer res coneixedor.

Encara no va haver perdut de vista l'amo, com ja s'en va corrents an es porcs, los aplega, i cap an es barranc s'ha dit. Troba un portell amb unes barreres tancades i fermades amb una cadena de ferro, les obri, es porcs s'hi aboquen. Ses auzines se tocaven, i totes tenien una solada d'agllans, que no veien sa terra. Figurau-vos aquells porcs que degueren fer: s'abordaren an els agllans com a rabiosos, i no se donaven raó a ses barres: no los llevia roegar-los. Al-punt estigueren com unes xeremies.

I En Jeanet, sona qui sona es fabiol, esperant es porc-singlar que comparegués.

Assetsuaixí sent trepig i brúfols i croixits de claus, i me veu es porc-singlar, que s'en venia carrera uberta cap an es porcs; i com que ja los se menjás amb sa vista.

En Juanet li surt al enquantre, i li diu:

—¡Ei, estimat de ses col-floris! i ara aont tíram?

—A tastar aquests, respòn s'animalot signant es porcs, que ja l'havien vist, i e-hu donaven a ses cames.

—¡Ai a tastar aquests! diu En Juanet. ¡Sabs que te serás atropellat en so rallar!

—¡Ni gens!

—Idò jo et dic que no en tocarás cap!

—Tots es que voldré i a tu es primer, diu es porc-singlar, i li pega fúa.

Pero En Juanet ja havia dit: ¡Val Deu i lleó! i antes que li arribás, ja va esser un lleó, i ja están embolicats tots-dos; i es lleó clavades i tanaiades an es porc-singlar, i es porc-singlar clavades i tanaiades an es lleó, i esclafits d' un vent i esclafits d' un altre vent, i si un espolsava fort, s' altre e-hi espolsava més, i venga sabonera i sang.

Des cap d' una bona estona de fer-ho de-tot, cansats i morts, no pogueren pus i se desferren.

Es porc-singlar, blau com la paumella, de rabia, digué:

—Si jo tengués aigo i fang,  
de tu beuria la sang.

I es lleó respòn:

—I si jo tengués un pa de l' hora  
una uiada de donzella i vi,  
de tu veuria la fi.

Just an es meteix temps que dins es barranc succeïa això, sa fadrineta des castell va reparar que es gigant tenia sa color tota rompuda, que estava tremudat.

—¿Que teniu? li digué: ¿que no estau llatí?

—No gaire: no sé que m' ha agafat. Tenc cal-frets, i m' en hauré d' anar a jeure.

S' en hi anà. Era una terciana que li entrava i fins lo en-demà dematí no l' hagué escorxada de-tot.

~~~~~  
Es porc-singlar, com prou hagué brufat i alçada pols, deixá anar d' investir de bell-nou es lleó, i s' en hagué de tornar per allà ont era vengut, sensa tastar cap porch; i En Juanet li va estrènyer amb sa guarda, ben redona, cap a ses cases.

—¡Al·lot! diu l'amo, com la veu: ¿i qué has fet amb aquests porcs?... ¿Qué los has inflats?... Jo no los havia vists tan redons mai!

—¡Ell segons veig devíau tenir uns porquers de pan-fonteta! respòn En Juanet.

—Pero ¿per ont los has menats?

—Per allà ont he vist que e-hi havia més menjar.

—¡Es segur que n' hi havia d' haver per força!... Pero ¿aont es que los has menats?... ¿Supòs que no es dins es barranc fondo?

—¡Qué ha d' esser, l' amo! diu s' estornell. ¡No hu cal pensar!... ¡ses derrerres!

L' amo no s' en poria avenir, ni sa madona, ni sa seua fia, una pobila d' una quinzena d' anys.

Tots deien:

—Per força los ha d' haver menats dins es barranc. En-lloc los poria enredonir d' aquesta manera, en no esser allà dins.

No s' ho porien treure des cap, i sa pobila arribá a dir:

—No-res, si hu voleu, mon pare, jo demá el vel·laré.

Així quedaren; i com En Juanet lo en-demá s' en aná amb sos porcs i amb sa comanda de no acostar-se an es barranc, sa pobila li pitja darrera, seguint-lo de lluny, de lluny.

Ja hu crec que l' homo li envelá cap-dret an es barranc, i no tengué aturai fins que va venre es porcs abordats a ses solades d' aglans, engolint-los-se a forfollons, posant-se un ventre esclat no esclat; i ell sona qui sona es fabiol, es més descansat del mon.

Sa fia de l' amo s' enfilá per sa paret, fins que els uis li contrapassaren, i pogué guaitar la feta.

No hauria tengut temps de dir set pare-nostros, com senfí un trepitx sec i vitenc, i uns brúfols ferests, i uns croixits de dents que li feren arriçar es cabeis, i me veu es porc-singlar que s'entrega, més envidat i enfurit que mai.

En Juanet l'afina, i ja li surt al enquantre, i l'escomet.

—¡Ei, estimat de ses col-floris! ¿qué ja e-hi tornam esser a bous?... ¿No t'ho vaig dir ben clar ahir: que no volia que m'en tocasses cap de porc, i que no m'en tocarías?

—Jo no veng p' es porcs, diu s'animalot: jo veng per tu.

I encara no hu va haver dit, com li pega bot; pero an es meteix temps En Juanet diu: ¡Val Deu i lleó! i ja fonc un lleó; i el va rebre amb ses barres i ses ungles. Ja tornaren estar embetonats; i es porc-singlar clavades i tanaiades an es lleó, i es lleó clavades i tanaiades an es porc-singlar, i esclafits d'un vent i esclafits d'un altre vent; i si un espolsava fort, s'altre e-hi espolsava més. Cap des dos s'en arribava a dur sa ventatja; i venga sang i sabonera, i sang i sabonera.

A la-fí, cansats i morts, se desferren; i es porc-singlar, fent sa fel, digué:

—Si jo tengués aigo i fang.
de tu beuria la sang

Es lleó respòn:

—I si jo tengués un pa de l'hora,
una uiada de donzella i vi,
de tu veuria la fi

Sa fia de l'amo, tota esglaiada, pega bot de sa paret, i cap a ses cases a contar-ho a son pare.

~~~~~

Just an es meteix temps, que això succeïa dins es barranc, sa fadrineta des castell repará de bell-nou que es gigant tornava tenir cosa. Havía perdudes ses colors, i estava tot tremudat.

—¿Pero qué es que teníu? li demana. ¡Si vos morisseu, no mudaría de color! ¿Qué vos torna entrar una terciàna?

—¡I ben entrada! diu es gigant, i d'aquelles de pel arreveixinat!... ¡ai quin fret! ¡ai quin fret!

Així com pogué, s'en aná dins es llit. Al-punt desvarietjá a la-vela, i fins lo en-demá dematí no s'aclarí gens, i se va aixecar a la mala-hora, tot esborradot.

Ara anem a sa possessió. Sa pobila e-hi arribá amb sos cabeis alts, i comptá fil per randa tot lo que havia vist: que En Juanet s'en era anat amb sos porcs dins es barranc, que era vengut es porc-singlar, que ell era tornat un lleó, i s'eren embotonats, i no s'havien pogut fer res. Figurau-vos quins uis devien badar l'amo i sa madona.

—Mirau, mon pare, digué sa pobila. Demá es segur que En Juanet ferá sa meteixa endemesa. Idò anít posam llevat, demá ben dematí pastam, i enfornam. Com es pa será treguedor, jo en prenc un i una carabaça de vi: vos haureu entretengut En Juanet fins llavò; i l'enviareu a treure es porcs; jo li pig derrera, s'en anirá an es barranc, jo me amag derrera sa paret, vendrá es porc-singlar, se aferrarán, i quand ell diga: si tengués un pa fet de l'hora, una uiada de donzella i vi, de tu veuría la fi; jo e-hi acudiré al-acte amb so pa i es vi i a mirar-lo 'm; i estic segura, ben segura, que an es porc-singlar el se menja frit.

—¿I tu te dones amb cor d'anar-hi? diu son pare.

—¡Vaja si m'hi don!... ¡i de pressa!

—Idò així quedam.

Entradeta de fosca, s'entrega En Juanet amb sa guarda ben redona; li feren moltes exclamacions, i li varen dir:

—¿No deus esser anat an es barranc?

—¡Qué he d'esser anat! respòn ell.

Lo en demá, abans que trencás auba, ja hagueren pastat, a sortida de sol enforaren, l'amo entretengué En Juanet per ses cases fins que es pa fonc cuit. Llavorà l'envia a treure es porcs, sa pobla pren un pa de dins es forn i una carabaça de vi; i ja li ha envelopat darrera En Juanet, que no se aturá fins que tengué es porcs dins es barranc, i altra volta abordats a ses solades d'agllans, cuidant a fer ui de tan aviat que s'en atepien: i ell sona qui sona es fabiol, es més descansat del mon.

Sa fia de l'amo enfilada per sa paret, guaitava la feta. Al punt ja sent trepig i brúfols i croixits de dents, i me veu es porc-singlar que s'en vé carrera uberta.

En Juanet ja li surt a l'encuantra i l'escomet:

—¡Uei, estimat de ses cols-floris! ¿que ja 't tornam tenir per aquí? ¿Que no en sortirem?

—¡Fins que un des dos e-hi qued! respòn s'animalot, i li pega llongo.

En Juanet ja hagué dit ¡val Deu i lleó! Ja era un lleó, i el reb amb ses ungles i amb ses barres; i ja estigueren embotonats, i clavades i tenaiades d'un vent, i clavades i tenaiades d'un altre vent; i si un espolsava fort, s'altre hi espolsava més; i venga sabonera i sang, i sabonera i sang.



A la fi, cansats i morts, se desferren, i es porc-singlar, blau de rabia, diu:

—Si jo tengués aigo i fang,  
de tu beuria la sang.

I es lleó respòn:

—I si jo tengués un pa de l' hora,  
una uiada de donzella i vi,  
de tu veuria la fi.

Aquí sa fia de l' amo pega bot de sa paret, i s' en va correns an es lleó, mirant-lo-se fit-a-fit, allargant-li es pa i sa carabaça de ví.

Es lleó, amb quatre grapades, se menja es pa i se beu es vi, i s' aborda de bell-nou tot rabent an es porc-singlar. Ja tornen estar embolicats: i clavades, i tenaiades, i esclafits, i sang i sabonera. I es porc-singlar que ja comença a afluir i a desmaiar; i es lleó que cada volta més li reprèn i més fort li pega, fins que a la fi el safalca de tot, el se tira devall, el subjecta amb ses arpes, li aborda ses barres, i aviat el tengué tot bocins.

Encara no li obri es ventre, com surt una llebrota com un anyell, i ja es partida com un llamp de d' allà.

—¡Val Deu i ca llebrer! diu es lleó, i torna un ca llebrer com un vadell; i ja ha pitjat darrera sa llebre, tant com en poria treure, i *nyip-nyep, nyip-nyep*, i hala per envant; i tant un com s' altre que rebotien, i pareixia que volaven.

Se veia que es ca llebrer era superior a sa llebre, pero sa llebre hu feia de tot de tot.

A la fi es ca li pega fitorada, i sa llebre boteix a l' aire, fent quatre o cinc voltes: ja va caure dins ses barres des ca, que tot-d' una aná a obrir-li es ventre.

Encara no le hi va haver ubert, com surt d' allà dins un colom, brunent, just la bala, i per amunt i per amunt, vola qui vola.

—¡Val Deu i falcó! diu es ca llebrer tot-d' una; i ja fonc un falcó, i darrera es colom s' es dit; i es colom de d' allà, i es falcó cap a ell, i fua i altra fua. A la fi l' enteferra, i ja no li escapá: li obri es ventre, i li troba s' ou, aquell ou ditxós, aquell ou tan sospirat.

Mentres això succeia, sa fadrineta des castell notá que es gigant, que ja estava tot escotiflat de dos dies antes, torcé es coll, i va caure estès tan llarg com era. Ses barres li prengueren es trot, i se posa a cridar:

—¡Está fet de mí!..., ¡ja no en faré altra!... ¡aquesta m' en durá!... ¡no m' en escap!... ¡Ai, dic! ¡ai, dic!

—¡No tengueu por! deia sa fadrineta: ¡ja vos espassará!

—¡l aviat que m' espessará, cridava ell; pero dins sa fossa!..., ¡Ai, dic! ¡ai, dic!

A força de forces, ajudant-li ella, se mig-aixecá, i aferrat per ses parets, i rossegant rossegant, pogué arribar an es llit, i s' hi estengué més mort que viu.

Sa fadrineta des castell no sabia que li passava, ni que pogués esser allò, ni que havia de fer-se.

Cop-en-sec veu es falcó que s' en vé tot afuat, se planta demunt sa finestra, i diu: ¡Val Deu i homo! I torna un homo, torna En Juanet, tot xaravell' lo, mostrant-li un ou amb sa má, cridant:

—¿Que tal? ¿que el veus an aquest? ¿Que el duc o no el duc?... He trobat es porc-singlar, i l' he

mort. De dins ell es sortida una llebre, i l'he agafada. De dins sa llebra es sortit un colom, i he assolit es colom, i vetaquí s'ou que hi ha hagut dins es colom... ¿l es gigant? ¿aont es ell? ¿aont es?

—S'ha hagut de tirar demunt es llit: es més de mig-mort.

—Idò anem a matar-lo de tot.

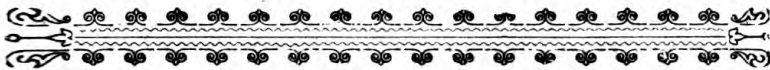
Ella li mostra sa cambra, ell e-hi entra, veu es gigantot estès, tremolant com una fuia de poll, desvarietjant... Li apunta bé an es front, li tira s'ou, s'ou l'encivella entre ceia i ceia, s'esclafa, i el deixa sec: no tirá cap cossa.

A l'acte ses barres de cent quintás que hi havia a ses portes caigueren troços, ses portes de ferro de set fuis s'obriren de pint-en-ample, i sa fadrineta, més xelesta que un Pasco, s'esclama:

—¡Ara s'es acabat es meu encantament, gracies a Deu! ¡En nom de Deu com s'es acabat!... Juanet, jo som sa fia del Rei de totes aquestes terres, aquest gigantot me prengué, i me tenia encantada, per que no arribás a esser reina. Anem a ca-mon pare a l'acte; que no sé si ja deu esser mort. Mos casarem, i mos donarán sa corona.

S'en hi van. El Rei encara fonc viu, i cuidá tordar boig de s'alegría de veure aquella fieta seua, que ja la tenia per morta i re-de-morta. Ella se casá amb En Juanet, i los donaren sa corona. En Juanet vengué a Mallorca a menar-se'n son pare, s'en aná an aquella possessió des barranc a cercar sa fia de l'amo, i la casá amb so senyor més noble de la cort; i visqueren, tots plegats, una mala fi d'anys, contents i alegres; i encara son vius, si no son morts. I... qui no hu creu, que hu vaja a cercar.





## LA FLOR ROMANIAL <sup>1</sup>

**A**IXÒ era un rei que tenia tres fiïls.  
Encara eren petits, i jugaven per dins  
es jardí.

Los havien agafada un àguila grossa de-tot, i  
los ho havien fermada per una cama amb una cor-  
da a sa soca d'un taronjer, perquè e-hi jugassen.

Es dos majors la ponyien amb canyes i garrots,  
i a-vegades eren a-temps a dur-se'n qualca espi-  
pellada bona i qualca arpada que treia sang. Ara  
es derrer, En Bernadet, era ben al-revés: l'afala-  
gava, sempre li anava amb moixonies, li duia coses  
bones, i no poria sufrir es seus germans, com veia  
que l'atabuixaven tant.

—¡Això no va pus digué un dia; i es vespre com  
veu que tot-hom ja dormia, s'en va dins es jardí, i  
diu a s' àguila:

—Venc a desfermar-te, i així es meus germans  
no et farán passar pus martiri.

La desferma, i s' àguila, tota agraïda, li diu:

---

<sup>1</sup> La me comptaren mos bons amics D. Joan i D. Fere Orlandis  
Despuig i N' Antonleta Socies i Morell.

—¡Que Deu t' ho pag lo que has fet per mí! pero jo també t' ho vui pagar. Mira, arrabasse 'm sa poma més llarga ce s' ala endreta: des canó fen un ciulet, i no el perdes. Si mai te veus estret i apurat, sone 'l, i jo vendré a donar-te adjutori.

En Bernadet e-hu va fer així; i s' águila pega tres bots per pendre sa fúa, aixampla ses ales, i, per amunt s' ha dit, no la veren pus.

Lo en-demá els altres dos fiïs del rei ploraren tot lo dia, feien potadetes i se tiraven en-terra, porque s' águila los era fuita i no sabíen com.

Dins poc temps se mou una guerra, el rei s' en hi hagué d' anar; i e-hu va haver de fer de-tot, per guanyar-la.

Com era tan acorat, que no tenia por de res, i sempre volia anar devant, torná amb una partida de ferides.

Es metjes feren tot quant varen sebre per curar-les-hi.

Anava bé de totes fora d' una ben grossa que en tenia a una cama, que, com més coses li posaven, més s' enmaleia.

Es metjes arribaren a dir:

—Si no li posen la flor romanial, no s' adobará mai.

—¿I aont se fa aquesta flor? demana el rei.

—Això es lo que noltros no sabem, dígueren ells. No-més sabem que es una flor que tot e-hu cura, si ses nostres lletres no menten.

El rei crida es seus fiïs, i los diu:

—Fiïs meus, ja hu veis: es metjes diuen que si no hem posen an aquesta ferida la flor romanial, no e-hi ha cura per mí. Aquesta flor pareix que ningú la sab: a voltros vos toca anar-la a cercar

fins que l'hájau trobada. Es qui l'hem duga, aquell tendrá sa corona, en morir-me jo.

Es tres germans prenen un bossot de dobles de vint i un cavall, i ja son partits.

Troben un entreforc de tres camins i diuen:

—Prenguem-ne un per-hom, i dins un any i un dia aquí mos hem d'esperar.

Així quedaren; i cadascú per son vent, camina caminarás, i de d'allà, cerca qui cerca la flor romanial, i demanant-ne noves a tot-hom que veien; pero ningú los ne sabia donar.

I trescaven terres i més terres, i passaven setmanes i mesos, tant tenien avui com demà: en-lloc trobaven ni indicis d'aquella bona de flor.

Ja corria es mes qui feia dotze, i En Bernadet a la-fí se recordá de lo que li havia comanat s'águila: que en veure-se apurat, sonás es ciulet que havia fet des canó de sa ploma de s'ala endreta.

Ell sona, i al-acte li compareix s'águila.

—¿Qué vols de mí, Bernadet?

—¡Qué he de voler! Que mon pare té una ferida a una cama, que no s'adobará mentres no li posen la flor romanial; i mos ha enviats a cercar-la a mí i an els altres dos germans; i es qui la hi duga, aquell ha de tenir sa corona. Fa onze mesos que la cerc per tot, i no l'he pugada trobar en-lloc: a veure tu si la sabs i si me dius aont es.

Eren a sa vorera de mar, i endins, a s'entrellum, veien un grandíós penyal de s'alçada de quatre o cinc campanars, en forma de bec, tot esvorellat, boirós, blavenc. Pareixia s'abre-mestre d'una nau disforja afonada.

—¿Veus aquell penyal? diu s'águila.

—Sí, diu En Bernadet.

—Idò allà dalt se congría una casta de romaní, no s'en congría en-lloc pus; i aquest romaní fa la flor romanial que tu cerques.

En Bernadet va perdre es coratje de-tot, i digué:

—¿Pero quin possible es arribar-hi? Aquí no e-hi ha cap barca; i maldement n'hi hagués, ¿quí es capaç d'enfilar-se per aquell penyal i arribar al cap demunt?

—¡Ca, homo, no t'apures! ¡Qué d'aviat e-hi serem. Tu aixínque't demunt mí i aferre't fort, que si queies, no et veuríen pus; i no hajes por.

En Bernadet s'hi aixanca, i s'aferra ben fort.

—¿Estás? diu ella.

—Estic, respòn ell.

S'águila pega briuada, i per amunt s'ha dit, i per amunt, i de d'allà cap an es penyal.

¿Qué m'en direu? Ell no s'aturá fins que e-hi va esser demunt.

Allà dalt casi no-més e-hi havia lloc per ella i p'En Bernadet, que la tenia ben estreta, tremolant com una fuia de poll, i no la volia amollar de por que es cap no li rodás o no li llenegás un peu, perque hauria redolat cap-avall, rebotint de ressingle en ressingle, fins a pegar tot bocins un capficó en tota l'orde dins la mar, que bramulava allà avall tota alçurada. Ses ones duien tanta malícia, que amb cada sobatuda tot es penyal vimetjava.

—¡María Santíssimeta! ¡Bon Jesuset meu! deia En Bernat, plorant. ¡A bona part m'has duit! ¡ja no en faré altra!..., ¡está fet de mí!

—¡Ca homo! deia s'águila, donant-li coratje: ¡no tengues por de res! ¡no t'acoquines, que no e-hi ha tant per tant!

Just devora es seus peus s'obria una encletxa, i tirava ben endins.



—Mira dins aquesta encletxa, diu s' águila, veam que e-hi afinarás an es fons.

En Bernadet e-hi mira, i des cap d' un poc diu:

—O quina cosa més guapa! ¡quina cosa més de veure que e-hi destriï! ¡Una flor!... ¡sa flor més hermosa que haja vista mai!... ¡O quina oloreta tan bona que deixa anar!... ¡de tan endins m' en-vest!

—Idò vet-aquí la flor romanial, diu s' águila. A veure si t' afiques dins aquesta encletxa, i si li arribes.

En Bernadet s' afica amb so cap devant, fent navegar ses mans de bona manera. Ja no el veien de tant que s' era enfonyat; pero s' encletxa, com més anava, més s' estrenyía, i arribá un punt que s' al·lot no pogué passá pus envant. No-més li faltava un paumet per bastar la flor romanial.

Bé s' estirá i enforinyá; sa bona de flor era un paumet més avall.

—No li puc bastar, digué a la-fí me jalta un paum.

—Idò puja, diu s' águila.

S' al·lot puja, i ella li allarga una cama, i li enfloca aquesta:

—Mira, taiem aquesta cama devora sa cuixa; amb ella te tornes aficar fins allá ont t' éts aficat ara, i amb aquesta cama arribarás a sa flor; s' arpa l' agafará per sa soca. En tenir-la, tu estiras, i la te fas teua.

—¿Jo tair-te aquesta cama? ¡Això sí que no e-hu faré per res del mon! deia En Bernat, ¿jo afollar-te per a-sempre?... ¡ja-mai!

—Creu, Bernat, que es creure es criança. ¿No som jo que t' ho dic? Tu deixa estar s' ansia per

mí, i no tengues por de sa cama. Sa cama, en tenir la flor romanial, aviat tornarà estar confegida com ara.

Tant arribá a dir s' águila, que En Bernat a la-fí se treu un trinxetó que duia, agafa aquella cama, la taia devora sa cuixa, s'afica amb ella dins s' encletxa, i per avall s' ha dit.

Com torna esser allá ont no havia pogut passar pus envant, allarga tant com pot sa má amb que tenia sa cama de s' águila: ja no li faltava un paumet per abastar la flor romanial, ja la tocava. S' arpa tot-d'una l'estreny per sa soca, En Bernat pega tirada, i la s'en va dur per amunt.

Aviat va esser defora amb sa flor dins ses mans.

¡O qué la-hi trobava de guapa i bufarella! ¡amb quin gust la se mirava i l'olorava! Com que la se hagués de menjar amb la vista, i no en sabia decantar es nas! ¡Vaja quina flor! Feia un ramellet de tres floretes color de cel, sa cosa més senyorívol, amb tres sostres de fuies ¡tan ben taiades, tan ben compostes, tan llüentes, tan fresques! totes brufades d' un polsim fí, ben fí, com a de grana.

—Arrabaça una d'aquestes tres floretes, diu s' águila; frega-le 'm p' es tai, i fe-hi tocar sa cama taiada.

En Bernadet e-hu fa així, i, tot-d'una que sa cama toca es tai, queda confegida amb sa cuixa, i ja no fonc coneixedor que l'haguessen taiada mai.

En Bernadet quedá amb sos cabeis drets.

—¿E-hu veus, diu ella, com no e-hi havia que tenir ansia de sa cama? No hajes por: mentres tu me cregues, anirás bé. Ara lo que has de fer, des-separar ses dues floretes que et queden, i amagales-te ben amagades, i mai en mostres ni en dones

més que una; i mira: ¡ves-hi alerta a fer-les servir! que, en haver servit una vegada, ja perden tota sa seua virtut.

—No-més les he mester per curar sa cama de mon pare.

—No hu sabem si les haurás mester per altres coses també. No-res, ara ja et pots tornar aixancar demunt mí, i espedirem, que no fasses falta.

En Bernadet des-separa ses dues floretes, les s' amaga ben amagades, s' aixanca demunt s' au-cellás, que pegá bot, i aixamplá ses alotes, i de d' allá cap a terra, fins que le-hi hagué deixat.

S' águila s' en torná per amunt, i ell pren es cavall, que estava baix d' aquells pins aont l' havia fernet, i cap a s' entreforc de tres camins manca gent.

E-hi arribá una hora antes de s' auba quand feia s' any i es dia que s' hi havien d' esperar es tres germans. No n' hi trobá cap.

Devers mig-dia arribá es major.

—Bernadet, li diu com el veu ¡vol dir ja e-hi éts! Mos has guanyat: no. i jo venc de buit. Bé he trescat i demanat, bé he cuidat a caure mort cerca qui cerca i demana qui demana a tot-hom que he vist: no l' he trobada an aquesta pècora de flor, ni noves. ¿I tu qué has fet, Bernadet?

—Jo, diu s' al' lot, l' he trobada, gracies a Deu, i la duc.

—¿Qué me dius? ¿i tu la dus? Veam-la.

—Ve-la't-aquí, diu En Bernat, i s' en treu una de ses dues.

—¡O qué es de guapa! ¡o dic! deia es major, amb uns uis que li cuidaven a botir.

I al-acte s' enveja ja el tengué agarrotat, i se posá a dir-li couenta i verinosa:

—¡Ja está fet de tu!... ¡ja la te porás mirar bé de lluny a sa corona! ¡La te porás mirar; pero tocar-la?... un llamp te tocará ell! ¡Fetén un núu a sa coa, fïet, d'esser es major! ¡El mon a s'en-revés! ¡es petit comandará, i es major que el s'en duga el dimoni si el vol!

Tant s' ho posá dins es cap an això, que per sortir-ne com més prest millor, pega *grapada* an En Bernadet, li pren sa flor, el mata, i l' enterra dins un arenal que e-hi havia allá devora.

Hora-baixa arriba es germá según.

—¿No la dus, èh? li diu es major d' un troç enfora.

—No, respòn aquell.

—Ja la duc jo, i me tocava a mí dur-la, porque som es major.

—¿I En Bernadet?

—Que es fassa trons. Anem, i ja mos agafará si vol, que tampoc no hem de caure morts aquí esperant-lo... ¡Hagués feta via com noltros!

S' en van cap a ca-seua, e-hi arriben, es major presenta la flor romanial, tot-d' una que la posen demunt sa ferida de son pare, sa ferida s' assecá, se clogué, i no-més va romandre sa costura.

El rei tot content va dir an es major:

—Teua será sa corona, en morir-me jo.

—¿I En Bernadet? los demanaven.

Es según deia que no en sabia noves, que no havia comparegut a s' entreforc des tres camins es dia que pertocava.

Ara es major, mestegant fesols, responía.

—No m' en parleu. No comparegué; s' afluixá de noltros, i bellament mos poreu afluixar d' ell. I sobre-tot, no el me donaren a guardar tampoc.

Aquest polissó estava ben segur de que era mort, i que no sortiria de devall s'arena; pero com En Bernadet tenia uns cabeis ben llargs ben llargs, quand l'enterrava, de desgracia, n'hi deixá un que guaitava una mica a flor d'arena.

I ¿qué m'en direu?

Ell aquell cabeiet començá a fer-se gruixat i gruixat, i torná una canya amb uns canons ben llargs, amb unes fuies ben verdes, ben llustroses, ben afuades; i, com es vent e-hi feria, feien una siuladica sa cosa més dolça i suau. Com que parlás an es cor.

Passa un pastoret, i veu aquella canya.

—¡Jès! s'exclama, i aquí es sortida una canya tota-sola!.. jo que hu es de garrida! ¡No, i uns canons ben llargs que ha trets! ¡Jo que vaig tan endarrer d'un fabiol, m'hi vendrá com l'anell al dit aquesta canya!

La taia, en fa un fabiol, prova si sona, i soná de lo més bé; i hala, petit, bufa qui bufa, i es fabiolet sona qui te sona; i com que s'hagués d'esquerdar de rabiú que sonava.

I heu de creure i pensar que aquell fabiolet, sonant sonant, se posa a dir:

—¡O pastor, lo bon pastor!  
tu 'm toques, i no 'm faç mal:  
m'enterraren dins l'arena  
per la flor romanial.

Es pastoret quedá tot astorat, sensa polsos.

Prova de sonar una altra vegada; e-hu prova deu, vint, cent vegades més; i totes ses vegades que hu prová, es fabiolet torná dir:

—¡O pastor lo bon pastor!  
tu 'm toques i no 'm faç mal:  
m'enterraren dins l'arena  
per la flor romanial.

Aquell pastoret un día passava per devant ca-  
el Rei, sona qui te sona.

El Rei guaitava a sa finestra, i nota que es fa-  
biolet d'aquell pastor, an es meteix temps que  
sonava, deia:

—¡O pastor lo bon pastor!  
tu 'm toques i no 'm faç mal:  
m'enterraren dins l'arena  
per la flor romanial.

Allò li vengué molt de nou. Crida es pastoret,  
i li diu:

—¿Qué es això? ¿Com es que aquest fabiol  
parla?

—Jo no le hi sé dir, respòn s'al'lot. Jo no faç  
més que bufar, i surt aquesta veu.

—Veiam si hi buf jo, si farà lo meteix.

El Rei el se du a sa boca, i comença a sonar.

Sona qui te sona, es fabiolet se posa a dir:

—¡O mon pare, lo meu pare!  
me tocau, i no 'm feis mal:  
m'enterraren dins l'arena  
per la flor romanial.

Aquí el Rei crida la Reina, i li diu:

—Veiam, sona tu aquest fabiol.

—¿I ara?

—¡Sona te dic! ¡depressa!

La Reina el pren, i encara no varen haver bro-  
llat es primers sons, com es fabiolet se posa a dir:

—¡O mare, la mía mare!  
me tocau i no 'm feís mal:  
m'enterraren dins l'arena  
per la flor romanial.

—Pero ¿qué diantre pot esser això? deia el Rei,  
tot astorat. ¿Qui ha vist mai un fabiol parlar?

Li passa p' es cap una idea feresta, i crida es  
seus dos fiis.

—¡Sonau, los diu, aquest fabiol!

Es major no anava d' aglans.

Es según no hi feu dos mots: l' agafa, el se du a  
sa boca, sona; i es fabiolet se posà a dir:

—¡O germá, lo bon germá!  
tu 'm toques i no 'm faç mal:  
m'enterraren dins l'arena  
per la flor romanial

—Ara has de sonar tu, díu el Rei an es major.

—No tenc sonera, respòn aquell amb males re-  
tranques.

—Idò fés de tenir-ne.

—No vos ho passeu p' es cap: no sonaré.

Aquí el Rei, volat de tot, diu:

—No, ell sonarás o el dimoni t' en durá. ¡Sona  
més que depressa!

Es polissó no tengué altre remei qve dur-se es  
fabiol a sa boca.

Tot-d' una que hi bufá, es fabiolet se posa a dir:

—¡ O germá, lo mal germá!  
tu 'm toques, i me fas mal:  
m'enterrares dins l'arena  
per la flor romanial.

El Rei no en va tair pus: s' en va amb tota la  
cort i es pastoret an aquell arenal, allá ont era sor-



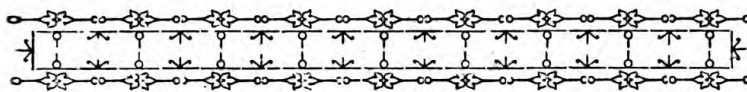
tida aquella canya; cavaren, i me troben En Bernadet devall s' arena sà i bò.

Com no-més havia mostrada una de ses dues floretes, i no-més li havien presa aquella, li era quedada s' altra, i mentres la dugués demunt, no hi havia mal que el pogués matar; i si mil anys hagués estat devall aquella arena, mil anys seria estat viu.

Ell contà tot lo que li era passat, i demanà a son pare que per amor de Deu i per amor de sa Mare no fés matar es germà major: son pare consentí a tancar-lo dins s' olla d' un castell per tots es dies de sa vida, i a l' acte donà sa corona an En Bernadet, que fonc un Rei des millors que hi haja haguts mai.

I sa rondaia ja está acabada; i si no mos tornam veure plegats aquí, que mos hi vegem a la Gloria. Amèn.





## EN GOSTÍ LLADRE <sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un pare i una mare d' Artá, que no més teníen un nin, que havia nom Gostinet.

Abans des set anys son pare se mor, i deixá an es testament que havíen de donar an En Gostí sa carrera que voldria.

Sa mare, com va esser grandet, el posá a ses escoles; pero ell no n' era gens devot: molts de dies feia sa pòlissa o hi anava tard. Com es seu cosset no tenia aturai i era just una espira de foc, ponyia els altres, los desbaratava; i en haver-n' hi cap que li signás, ja li havia encivellat un quern de nesples devers es morros o es nas; i sang i plors per llarg. Es mestre e-hi acudia, li feia alçar es faldaret de derrera, i amb unes corretges de llandera de tambó, ¡hala bones cimades demunt aquelles anques! fins que eren ben vermeies; i llavò com arribava a ca-seua, sa mare, que ja hu

---

<sup>1</sup> La me comptá l' amo Antoni Vicens Santandreu de So 'N Garbeta de Manacor.

sabía dels altres al·lots que le-hi havien anat a dir, li refegia amb un vencís que tenia aposta, perquè amb sa má se feia massa mal.

¡Vaia quin al·lot més dastre! Duia un dimoni a cada cabei; no sabia aont l'havia de pegar. Tant sa mare com es mestre bé la-hi pitjaven a sa carn de ses galtes, anques i costelles; pero ell com més ventim li donaven, més cap esflorat tornava, i manco bonda feia. Sa mare en tenia uns bons malde-caps; no sabia que fer-se, perquè ja hu havia provat tot: si li anava en-bones, s'en emprenia; si li anava a-les-males, se posava més rebel·lo.

Com va haver fets es dotze anys, un dia l'agafa, i li diu:

—Fii meu, ja es hora que cobris coneixement; ja basta de fer cap-buitades i mal-criadeses. Ja pots veure de quin cap feim estelles: si aquest carabaçot teu no s'assanta, ¡t'ho dic devant deuant! si no mudes de sol-a-rel, ¡no et vengas de nou! amb un garrot te rompré una espal·la: t'estim més afollat que polissó. Ton pare deixá an es testament, que t'havia de donar sa carrera que voldríes: ja veure quina vols! ¿Vols esser capellá?

—No, respòn ell: han d'estodiar massa per esser-ho.

—Pero veus, si e-hu fosses, ¡sabs que estaríes de bé! ¡menjaríes xicolate!

—¡No vaig de capellans ni capellanons! ¡Es cap no m'hi tira?

—Idò ¿que vols esser micer?

—¿I que son micers?

—Son uns senyors amb barba que embruten molt de paper, i embuien molt de fil, i guanyen doblers per llarg.

—¿I qué han de fer per esser micers?

—¡Ah fii meu! han d'estodiar a Ciutat i llavò a fora-Mallorca.

—¿I per embuiar fil i embrutar paper, tant de maleveig? Jo, sensa moure 'm d' Artá, no me don per ningú envers d'aquestes dues coses.

—I ¿ara et penses embuiar fil i embrutar paper així com es micers?

—¡Vóleu que vos diga: que de gat a gat no hi deu haver més que arpades! Sobre tot no hu vui esser micer.

—Idò ¿que t' hem de fer metge?

—Manco. ¡Bona gent me treis! Ell no-més son bons per fer pendre oli de ressino, senet, sal de Madrit i una partida de coses més, totes dolentes! que, sols que un les vegi, ja li giren es ventrei.

—Pero hu fan per curar es malalts.

—¡Bona casta de curar! An es cementeri los s'en duen ell!... ¡Ma mare, no 'm vengueu amb metges ni metjons!

—Idò et farem fuster o ferrer o moliner...

—¡No m'agraden gota aquests oficis! E-hi ha massa que fer.

—Ja hu crec: ell lo que es diu sa feina per part teua la porien estancar en voler; no hi hauria perill que et fesses contrabandista. Lo que es tu, sa vida de burgués: menjar i beure, i no fer res... més que capbuitades, bal'ladines i maig. ¡Veiam idò quina será sa carrera des teu gust! ¡veiam que t'haurem de fer!

—¿Qué m'haureu de fer? Lladre.

—¿Qué has dit, gran polissó?

—Que vui esser lladre. ¡Això es una carrera de renyó clos! ¡Ell no-més costa es pendre! ¡Vaja una carrera aviada i retent!

Com sa mare el sentí, no pogué pus: s' hi abor-  
da, i, *pimplam pimplena*, li feu ses galtes vermeies  
i blaves ses anques; pero es dimonió no s' aturava  
de dir, fent potadetes:

—¡Lladre vui esser! ¡lladre seré! ¡lladre, lladre,  
lladre!

Sa mare se cansá de bestreure, i encara el dei-  
xá cridant:

—¡Lladre vui esser! i lladre seré!

Des cap d' una temporadeta, el torna escometre,  
i li diu:

—Pero, Gostí, ¿encara no vols dir que has de  
esser, fora berbes?

—¡Ja vos ho vaig dir tan clar! respòn ell: lladre.

—Pero ¿qué vol dir lladre?

—Vol dir que hu vui esser, i foris.

—Pero ¿qui ha vist mai esser lladre?

—Ningú hi ha que no hu haja vist. Ja es  
més bò de fer veure lladres, que no veure 'n: no  
hi ha altra cosa p' el mon. ¿Aont e-hi ha un al-  
tre ofici que tenga més pressa? ¡Sabeu que es de  
descansat!... ¡ell no-més costa es pendre!

—¡Pero los agafen, i los posen dins sa presó!

—¡No-més agafen es beneits, es qui roben poc!  
Robau molt, veureu com no vos aplegarán.

—Pero ¿i no poríes esser capellanet?

—¡Ara es hora de capellans! ¡Tanta feina per  
tan pocs doblers!

—¿ldò micer?

—No vaig d' esser animal de ploma. Per plomar  
qui se present, no importa que m' en vaja a  
Ciutat i a fora-Mallorca a buidar-me es cap estu-  
diant. ¿Tant beneit me mirau?... Sobre-tot, lladre  
vui esser, i ses raons sien acabades; i vos teniu

Obligació de fer-m'hi: mon pare vos deixá an es testament que m' haviuu de donar sa carrera que jo voldria. Si no l' hem donau, sou fora de s' heretat; i mirau quina hora vos ho dic.

Li va caure tan avall a la pobreta tot això, que sentí ses ales des cor que s' acopaven; i no pogué dir res pus: va rompre en plors, i no hi havia qui l' aconsolàs.

Perduda de tot, s' en va a contar-ho a un cunyat seu, que digué:

—Envie 'l-me un dia d' aquests, veiam si el faré entrar p' es cavat.

Le-hi enviá des cap d' un parei de dies amb excusa de tornar un paner.

Es blonco li feu una bona escomesa, i al punt li entrá d' aquesta manera:

—I tu, Gostí, ¿qué no has pensat gens gens quin ofici has de pendre? Perque no et penses poder fer sempre sa vida del canot, com fins aquí. ¡Vaja, a veure aont te tira aquest cap teu!

—Ja estic cansat de dir-ho a ma mare, respòn s' estornell. Es meu cap me tira a esser lladre.

—Pero bé, ¿que mos has enganat an es flasco de s' algo-ardent?... ¿que estás moix? ¿Aont treu cap voler sa carrera de lladre?

—Pero ¿i que sou agafats amb cans vos i ma mare? Perque ma mare també fa aquests estufornos en sentir anomenar aquesta carrera. ¡Com si no fos sa carrera més atiranyada, sa que costa manco, sa més retent!

Es blonco, com sentía aquest raig de bataionades, ¡tenía unes ganes ferestes de rompre en galletes, batcollades i cosses! Pero, per no fer estes lles tan prest i espenyar-ho tot, se va detenir.

—Pero, Gostí, digué l'home amb tota sa calma que va poder, ¿no veus que vas malament?

—Ben bé vaig jo.

—¿Qué no veus que t'agafarán?

—¿A mí agafar-me? ¡Será massa dejorn! ¡Si no més agafen es beneits, es qui roben poc! Jo lo que dic: uis espolsats, i en posar-s'hi, que hu pac.

—Pero ¿per que dius aquestes heregies?

—Cap heregia dic. Lladre he d'esser, anc que se bes el cel amb la terra. No, i avisau-la vos a ma mare, si li voleu bé! Ella té obligació de donar-me aquesta carrera. Si no l'hem dona, no s'en escapa: e-hu passaré an es jutge, i será fora de s'heretat: no tiraré cap cossa.

Es blanco no pogué agontar-ho pus, se volá de tot, i ja hi está abordat, i cosses, i galtades, i batcollades i mormes.

I aquell dimonió d'al·lot que se defensava així com poria, i no se donava raó a ses barres cridant:

—¡I e-hu seré lladre! ¡i e-hu seré! ¡i e-hu seré!

Passá una temporadeta, s'estornell va complir setze anys, i agafa sa mare, i li diu:

—Ma mare, no vui estar pus amb aquestes. Sa vostra obligació es donar-me sa carrera que jo voldré. Bé sabeu quina es sa que vui. M'han dit que an es Bec de Ferrutx e-hi ha una cova de lladres aont poré fer es meus estudis de lo millor. Menau-m'hi, i estaré assaciat. No, i escoltau-me bé: vuit dies de temps vos don. Si dins aquest termini no m'hi heu menat, don part cuantra vos de que no voleu complir es testament de mon pare.

La pobreta, com prou hagué plorat, s'en torna an aquell cunyat seu a veure quin camí havia de pendre.



—¿Vol dir ha demanat per anar an es Bec de Ferrutx? diu ell. Idò encara poria esser que mos digués bé. Jo el conec an es capitá d'aquesta companyia de lladres, i estic segur que, si no hu fa per mí, no hu farà per ningú. Veus, jo te donaré una carta per ell aont li diré lo que passa: que aquest al·lot es un nebot meu cap-verjo, fii d'una pobra viuda; que veja si amb sa primera l'escaliva, i si li fa avorrir sa vida de lladre. No hi veig altre remei per decantar-li des cap sa curolla que ha presa.

D'aquesta manera e-hu feren. Es cunyat va escriure sa carta que havia dit; i mare i fii, un dia abans de s' auba, partiren cap an es Bec de Ferrutx.

Passaren So 'N Fortesa, i cap avall per Morell. Com es sol sortí eren an es peu de sa muntanya, tota reblida de mates, càrritx i paumeres, que fa de capsal an aquell penyalar grandíós en forma de bec disforjo, que s' alça esglaiedor contrapassant d'un bon troç tots es puigs veinats, i guaita tot es pla i sa muntanya de Mallorca, vermeienc, ple d'encletxes i crivells, sensa casi gens de peu de murada, tombant-se per devant, tot amenaçant sa coma d'En Fraig i ses cases de sa Devesa.

En Gostí anava fora-corda com se veia per aquells paratges, tan desolats, tan ferests, tan enfora de remeis.

—¡Viva! ¡viva! deia s'alcatraç, botant i fent es boig. ¡Sí que hi deu anar bé per aquí amb una partida de lladres! ¡Aquí em poré assaciar! ¡Sí que en farem de gambades per aquests comellars, costers i ressingles! ¡Ja sabrán que cosa es, tots es qui passarán amb sa bossa plena o amb gens de concert que valga una treseta!

Sa mare, poreu fer comptes, plorava a-les-totes, com el sentia descapdellar.

—¡Ah fii meu! deia la pobreta. Tu m' has de matar amb aquest enfilai d' heregies que dius! ¡No n'havia sentides tantes mai! ¡E-hu veig que ets tornat boig de tot! ¡no t' en es romás gens gens de seny! ¡Éts fermador! ¡O si jo te pogués fermar! No en donaries cap pus de passa!

En Gostí casi no hi parava esment a lo que ella deia. Ses dents li pruaven com ja no havia afinada sa cova des lladres, i se cuidava a treure ets uis per veure si en colombrava cap en-lloc.

Tot-amb-ú en veu devallar tres carrera uberta, amb un trabuc a s' esquena, cridant:

—¡Uei! ¡aturau-vos, o sino sou difunts! ¡fora caminar pus!

Aviat los foren demunt, i no s' aturaven de dir:

—¡Es doblers o la vida! ¡es doblers o la vida!

—¡Ola camarades! ¡ola companys! se posa a dir-los En Gostí. ¡Jo venc a voltros! ¡vui esser des vostros! ¡venc per esser lladre!

—¡Es doblers o la vida! deien es lladres, figurant-se que En Gostí los sortia amb aquelles per desfer-se d' ells.

—¡No en duim cap! deia sa mareta plorant. ¡Som una pobra viuda: no-més tenc aquest fii, i el vos men! ¡Tant ver com s' ha dita missa avui! ¡Maldement no hu fos tant!

—¡Ja hu poreu creure ja! deia En Gostí. ¡Es ben ver! ¡venc per esser lladre amb voltros!

Er bandetjats los varen regonèixer ses butxaques, los pauparen, veren que no en duien cap de dobler, i varen resoldre de presentar-los an es capitá, i los hi menaren.

Com los veu i llegeix sa carta, se va convéncer de que deien ver.

—No-res, pot quedar desd' ara, diu a sa viuda; i no tengueu ansia d' ell, ja li tendré esment. Vos ne poreu tornar descansada.

La pobreta, bé hu poreu considerar, plorava a-les-totes, i no s' aturava de dir:

—¡O fii meu, aont t' he hagut de veure! ¡Aont m' has feta venir! ¡O si ton paret fos viu, ell que era tan bon homonet! ¡Qui le hi hagués hagut de dir d'aquell angelet que deixá demunt la terra! ¡Com jo hu veig, haver-te de deixar aquí, fii meu! ¡Jo no arribaré viva!... ¡p'es camí cauré morta!

—¡Ja aribareu ja! deia s' animal d' En Gostí. ¡Sabeu que hi estic de content! ¡Ja som arribat allà ont volí! ¡Vaja, anau-vos-ne a ca-nostre, i tot quant era de mon pare, tot es vostre: no hi vui part ni lletgitima. Sa carrera que tenc me basta i me sobra per viure. ¡O quina carrera més bona i més divertida!

—Gostí, arribá a dir es capitá des lladres, no síes tan goranenc: no vages encara a ponyir-li ses nafres, prou enmaleídes están. I p'es teu maneig t' ho fas de present desd' ara: jo no acostum dir ses coses dues vegades. Es qui jo comand, serán lladres, serán polissons, tot lo que vulgues, pero mal-creents jo t' assegur que no hu son gota: o creuen o el dimoni los s' en du.

En Gostí va veure que anava de-bò, i posá punt en boca abans de més raons. Es capitá passá per orde que donassen berenar a sa mare, i que dos l' acompanyassen fins a Morell.

Així hu feren sensa desmandar-se un punt, i la pobreta s' en torná a la vila, tot plorant.

Es capitá, per complaure aquell amic que li havia escrita sa carta, estigué un parei de dies, pensa qui pensa com e-hu hauria de fer per escalivar fort aquell cap-esflorat, que se creia que essent lladre ja tendria la Seu plena d'ous.

Sa cova era una encletxa que es penyal feia, i per pujar-hi havien de pendre un caminó de cables que donava una mala-fí de voltes, que ningú, en no esser aquells lladres, en poria treure agüier. De sa boca de sa cova porien estendre la vista de bona manera: veien casi tota sa *Roqueta*. Tenien a s'entrelluu a má esquerra es *puig negre* i es de Calicant de Sant Llorenç des Cardessar i es de Randa; a man-dreta la mar, es cap de la Victoria i Formentor; i devant tot es serrat de ses *muntanyes de sa neu* fins an es Teix de Sóller i Galatzó. Destriaven de lo més bé sa torrentera de *Sa Vall*, es pla de Petra, Sineu, Llubí, Santa Margalida, Muro, Sa Pobla, Alcudia, Inca, i més en-llá de Binisalem.

Ja se porien assaciar bé aquells lladres de mirar lluny, i porien veure de lo millor si ningú hi anava a donar-los comendacions de part de la Justicia.

Un dematí devers una hora es sol alt, es capitá estava a sa boca de sa cova, estenent la vista, i colombrava un homo que pujava de devers Bel·lem, camí camí, per baix de ses cases de sa Devesa. Se posa a mirar-lo-se fit-a-fit, i al-punt va veure que era un artaner que li deien En Massot, i duia un anyell an es coll.

Crida En Gostí, i li diu:

—¿Veus aquell que s'en puja p' es camí amb un anyell an es coll?

—Sí que el veig.

—Idò ja pots trompitxar a prendre-le-hi, i jaler-ta a tornar que no el dugues!

En Gostí hi pensà una mica, i llavò diu:

—No-res, una espasa amb beina he menester. S' espasa basta que lluesca un poc.

N' hi treuen una de veia. Li pega quatre fregades, la fa ben lluenta, la posa dins sa beina, i s' es-pitxa per avall, carrera uberta.

—¡Ja tindrà bona espasa i bona beina! deien es lladres com el veien que s' en anava tan acanalat. ¡Bò está En Massot per deixar-se pendre s' anyell! No hi ha homo dins Artá que los tenga més gr-nats an es caps des dits i més feixucs an es jocs. ¡Ja sabrá En Gostí perque hi es anat! No hi ha vel: En Massot l'atzufa.

Mentres-tant En Gostí ja era an es camí de ferradura que puja voretjant sa muntanya per dins sa garriga cap a So 'N Fortesa, per ont En Massot havia de passar. Amolla sa beina a 's mig des camí, i segueix per amunt, i amolla s' espasa més en-vant, i ell s' amaga dins una mata.

Al-punt En Massot amb s' anyell an es coll arriba allà ont e-hi havia sa beina en-terra; la veu, i l' aixeca.

—¡O, i es una beina! diu ell. Deu esser caiguda a qualcú. No hu pagava acalar-me per aquesta enderia. Sobre-tot, cap espasa tenc, ni en vui, si m' ha de costar una salivada; ¿qué he de reprémer, idò, sa beina tota-sola?

La tira, i seguí per amunt amb unes bones passes. Un fii seu lo en-demá se casava, i s' anyell havia d' esser per ses noccs.

Quatre-centes passes més amunt veu lluir una

cosa a 's mig des camí; fa més via per veure que era; i fonc s' espasa d' En Gostí, just nova de trinka, més lluenta que un llambre.

—¡Jès! diu ell, ¡una espasa!... ¡Ja es s' espasa d' aquella beina que he trobada! Ja vui jo anar a aixecar-la, i les tendré totes-dues. Lo que me convé, per fer vía, deixar s' anyell en-terra. Está fer-mat p'es quatre potons; no pot fogir.

Le-hi deixa, i ja es partit cap a sa beina.

En Gostí que el vel'lava, com un gat sa rata, surt de s' amagatai, pega fua a s' anyell, i ja el s' ha carregat, i per amunt cap a sa cova.

Al-punt e-hi va esser, i es capitá i els altres lladres quedaren astorats com el veren.

—¿I que el dus? deien fent espants.

—¡No vos ho deia jo que el duria!

—¿I En Massot no t' ha esbeltit?

—Ni m' ha tocat, ni s' en es temut.

—¡El dimoni éts! deien tots, i no n' hi havia cap que s' en pogués avenir.

En Massot, com va tenir sa beina, gira en-coa, i cap a s' espasa falta gent. E-hi arriba, i no veu s' anyell, blanc ni negre. Quedá fret, sensa polsos.

—¡Aquesta sí que m' es bruta! diu ell: ¡quin per-boc de reia nova es estat aquest! Pero ¿i qué pot esser estat això?

Mirá una bona estona per tot allò, va regonèixer una partida de mates i carritxeres, per veure si s' animal esperonetjant se sería aficat dins qualcu-na; i ancara poria mirar i regonèixer. S' anyell no hi era, i s' acabava.

—¿Qué havia de pensar ell pus en sa beina ni en s' espasa?

A la-fí diu:



—Això no pot esser més que s' animal s' es desfermat, i es fuit a sa guarda. Allà es segur que el trobaré.

Torna arrera, i no s'atura fins que es an es pastor.

—¿I no es vengut s' anyell? li diu tot-d' una que el veu.

—¿Quin anyell?

—¿Es que m' en he duit?

—¿Es que vos n' heu duit? ¿I vos no hu sabeu, que l' heu fermat, i el vos heu posat an es coll?

Aquí En Massot li comptá fil-per-randa lo que li havia succeït.

—Germanet, va dir es pastor, jo no vos diré s' anyell aont es, perque no hu sé: lo que vos puc dir i jurar, que no es vengut, quo jo m' en sia adonat. Per un desengán vostro, e-hu porem mirar.

E-hu miraren, i ¡qué hi havia d'esser s' anyell!... ¡tant com sa coa de s' ase! Aon era ell, dins sa cova des lladres, mort i més de mig escorxat.

En Massot s' en va a l' amo a comptar-li lo que passa.

L' amo diu:

—No res, si tu necessites s' anyell per demà, du-te 'n un altre, i s' anyell ja compareixerá.

—¡Bon favor me feis! respòn En Massot. Quand aquell no comparega, aquí som jo per pagar-lo.

Pren un altre anyell, el ferma per ses quatre cames ben fermat amb set nuus, per que no li fés sa meteixa endemesa que s' altre; el se carrega an es coll, i cap Artá s' ha dit p' es meteix camí.

Justament es capitá des lladres tornava atalaiar



de sa boca de sa cova, i m'afina En Massot amb s'anyell an es coll, i diu:

—¡Ell ja tornam tenir En Massot que s'entrega amb un altre. ¡Gostí, hala depressa a pendre-le-hi!... ¡Ja et voldria veure aquí amb ell!

—¡Esperau un poc, i m'hi veureu! diu En Gostí, i parteix, trot trot, per avall, i fins an es camí no s'atura.

S'amaga dins una mata, i espera qui espera En Massot.

Alpunt sent es seu trepig, i ja se posa a fer: ¡Meee! ¡meee! ¡meee!

—¡Je! diu En Massot. ¡Aquesta sí que m'es fresca! ¡Bé me va! Això es s'altre anyell, aperdüat, que no deu haver poguda trobar sa guarda... A veure si l'agaf. En tornaré un, i no n'hauré de pagar dos. Ja sé que faré: posaré en-terra aquest que duc, i així poré córrer més falaguer.

Mentres el posava en-terra, En Gostí ja va esser dins una altra mata, més enfora, i no s'aturava de fer: ¡Meee! ¡meee! ¡meee!

—¡Es dimoni ara fuig! diu En Massot. ¡Ja puc trompitxar! No-res, jo faré s'euveia:—¡¡¡beo!!! ¡¡¡beo!!!

I li donava amb tot es canyó, i sempre cap allà ont sentia s'altre bel.

Assetsuaixí el sentia prop, assetsuaixí enfora; a estones el sentia que com que s'anyellet cuidás a estellar-se; llavò estava una bona estona que no el sentia. Era que En Gostí s'en anava com un coet d'una mata a s'altra, acalat acalat, porque En Massot no afinás sa manganeta:

—¡Meee! feia es traïdor lo més al-víu.

—¡Beo! responia tot-d'una En Massot, i pegava fua cap allà.

—¡Ja será el dimoni aquest anyell! deia l' homo, com veia que mai el poria assolir. ¡El diantre es per anar sempre per dins ses mates! ¡Bé el sent belar; pero encara es s' hora que li haja vista gens sa llana! No ¡i aquest bel ès es seu net! ¡Que el conec de bé! ¡Tant segur tengués jo el cel!

L' homo no s' adonava de que s' era fet ben enfora. Amb tantes voltes i marrades ja no sabia aont se trobava, cansat i mort i suant tanta gota, que li haurien poguda tòrcer sa roba.

En Gostí a-les-hores s' atura cop-en-sec de belar, i cametes me valguen cap an es camí. Troba s' altre anyellet fermat p' es quatre potons en-terra, amb una grapada ja el s' ha carregat, i s' espitxa més que depressa a sa cova.

Es lladres que se figuraven que aquest pic En Massot n' hauria fet un acop, i que ja no el tornarien veure pus, com el veren amb s' altre anyell an es coll, se feien creus, i no sabien com diantre poria esser allò.

—¡Re-cent dimonis! deia es capitá, entre sí meteix. ¡Quin bergant que es aquest! ¡ell mos es sortit de cap de brot! ¿Qué farem? ¿Qué mos ne donará a tots amb una cuiereta? ¡Amb un dia aquestes dues proeses! ¡Ja li porem donar es títol ja en voler, i amollar-lo tot-sol!

En Massot, com prou va haver fet ¡¡¡beo!!!, que ja no el sentien d' escanyat que estava, com va veure que passava temps i temps, i no sentia cap bel ni veia en-lloc fressa de res, va dir:

—No hi ha remei! ¡s' indigne, com ha cuidat a fer-me caure mort de córrer i de belar, ara m' ha desaparegut! i ¡anau-li darrera amb un pa calent! Sobre-tot, si no troba sa guarda, n' hauré de pagar

dos, i morta. M' en torn an es camí, me carregaré s' altre, i... ¡no pensar-hi pus!

S' en hi va, i ¿com e-hi havia d' esser s' animallet, si En Gostí ja estava cansat de tenir-lo a sa cova?

Aquí l' homo queda sensa polsos: va perdre ses riaies de tot, i començá a fer gloses, *verbo* flastomar.

—Però ¿qué llamp tenen aquests anyells, que son tan fogíssers? Deuen tenir fullet: no hi ha *spiritu-tuó*, n' han de tenir per-força. Sobre-tot, ell ja torn estar com un jonc de fuies. ¿l així m' he de presentar a ca-meua? No me queda altre remei que girar cap a Bel·lem, a veure si han compareguts tots-dos; i en cas de no, m' en duré un altre; que sensa anyell no vui jo nocés a sa casa. Ja treurem es biaixos per un altre caire.

S' en torna tot mostii an es sementer aont pasturava sa guarda de Bel·lem, i es pastor, com el veu que s' entrega de buit per segona vegada, li diu d' un troç enfora.

—¡Re-cent dimonis! ¿l que vos ha tornat fogir?

—No m' en parleu, respòn el pobre: n' estic malalt d' aquesta passada. ¿l no han compareguts un ni s' altre?

—Jo no m' en som temut, ni hu crec que se sien acostats. ¡Jo hi tenia prou esment a veure si es primer tocaria comparició!

En Massot le-hi comptá tot, s' en anaren a comptar-ho a l' amo, i l' amo va dir:

—No-res, ¡du-te'n un altre, i no en parlem pus! E-hu serien massa escrúes unes nocés sensa gens de carn.

—Mirau, diu En Massot, tot agraït: lo que vos

he dit llavò, vos torn dir ara: quant els altres dos anyells no compareguen, aquí som jo per pagarlos, fins a doblar i maia.

—Anau-vos-ne amb la pau de Deu, respòn l'amo.

Eu Massot demana una cordellina de cányom d'un parei de braces, la hi donen, s'en va a triar s'anyell, li ferma es quatre potons plegats ben estrets, i doná voltes, i va fer nuus, fins que tengué corda i desiara deia:

—¡Ja serás el dimoni si te desfermes tu també!

Com el tengué ben agarrotat, el se carrega an es coll, pren es camí, i de d'allà.

Ja no hi devía haver una hora de sol, i es capitá des lladres tornava estar a sa boca de sa cova, atalaia qui atalaia.

Prompte hagué destriat En Massot amb sa somada an es coll.

—¡Altre pic, Toni Colau! s'esclamá esclafint de riure. ¡Ell ja tornam tenir En Massot que puja amb un altre anyell!

—¿I es ver? digueren els altres, sortint a guaitar i deixant es foc i s'olla, aont ja bollía tot troços es primer.

—¡Hala, Gostí! diu es capitá. ¡Sería una llástima que mos hagués de passar per maia aquest altre! ¡Corre més que depressa a saupar-le-hi! ¡Ja hauries de tornar esser aquí!... ¡Brun com la bala!

—¡Venguen dos trossos de suro de devers un paum! diu ell tot rabent.

Los hi donen, i ja ha presa sa fua per avall, i rebotía de vía que feia.

Arriba an es camí, s'amaga dins una mata, espera qui espera En Massot.

Com el sent que s'en venia *tris-tras tris-tras*, agafa un suro amb cada má, i se posa a fer: *tutup tutup, tutup*.

Aquell renou arriba a ses oreies d' En Massot.

—¿Qué diantre es això? diu l' homo, aturant-se.

I En Gostí *tutup i tutup* amb sos dos suros derrera sa mata.

—¡Bon re-cent raccions de guitzes! diu En Massot. ¡Ara veig que es aquest renou tan sec i tan sort que sent: son es dos anyells que me son fuits: se son trobats, i ara se baraien! ¡Sa cosa més clara del mon! Aquest pic los aplec.

I ¿qué fa ell? Posa en terra es que duia, i corrents cap aont sentia es *tutup*.

I En Gostí ja es partit a fogir d' una mata a una altra i a una altra, i venga *tutup tutup*, i de d' allá; i ara hu feia ben fort ben fort, i su-ara ben fluix ben fluix; i revolts, i marrades, i enfuites d' assí i d' allá; i assetsuaixí estava una bona estona sensa bategar-se, i llavò reprenia amb més violència.

I En Massot que li corria derrera, fent flamada, taiant claus, flastomant a rompre, veent que eren tan mals d' assolir aquells dos repropis d' anyells.

Tan enforiolat anava que ni se va tèmer quant es sol se va pondre ni s'adoná de que venia sa fosca, fins que no hi va veure dos dits lluny, embuiat per dins aquelles mates i paumeres, sensa mè ni perdiu, i ben enfora des camí aont havia deixat s' anyell que feia tres.

Ja n' era més aprop En Gostí, que com va veure sa seua bona, tirá es suros, i s'en hi aná capdret. Amb una grapada se posa s' anyell an es coll, i cap a sa cova s' ha dit; mentres En Massot portoiava per dins ses mates i carritxeres un quart

lluny, un cop sopegant, un altre cop caient de fondres, tirant asperges a dreta i a esquerra.

Amb quatre bots En Gostí fou a sa cova, i me troba es capitá i els altres lladres enrevoltats d'un ribell d'arròs, amb unes taiades de carn dedins com es puny: i vos assegur que la feien navegar granat a sa cuiera, i no los capturava gens que fos un poc calent. ¡Vaja quins budoixos! ¡quina manera d'enfornar!

Com veren En Gostí que s'entregava amb s'altre anyell, així meteix se returaren una estona, i en feren d'exclamacions per llarg, i le-hi trobaven gros, i no porien compendre com dintre aquell bigarniu era tan topadiç, i tan el dimoni per espampolar anyells a un homo forçarrut i de dolents arambatges com En Massot.

—¿Vol dir sopau? demana En Gostí. ¡Ja m'hi vendrá bé aquesta arrossada, amb sa talent que jo duc! No hu dic per res, pero sa feixína i sa trescalamena que he haguda de fer, sols Deu del cel e-hu sab! Com vos dic que faré bon cap-de-taula, em poreu creure. No en quedarán llepaines d'aquesta ribellada orba.

I ja va tenir une cuiera, i ja está aficat a sa rollada. Pero just com anava a allargar es braç an es ribell, es capitá diu:

—¡Uei, bergant de So 'N Amel·ler! ¡No t'hi atanses a pegar cuierada, si no vol sebre jo qui som!

Se gira an es qui feia de coc, i li diu:

—¿Aont tens aquelles faves que deixárem ahir?

--¡Aquelles faves! respòn es coc. Encara me pareix que hi han d'esser; pero ¿que no sabeu que foren de tan mala rel, que no volgueren coure,



i que hi va haver tantes de raons per fer-les passar?

—Tu deixa anar això, diu es capitá, i no t'afiquis allà ont no et demanen. Posa ses faves en es foc, i En Gostí en sopará.

Com En Gostí sent allò, romangué fret, sensa paraula: llavò li pujá una calrada feresta, ses dents li croixien de rabia, i tot es seu cos li trèmolava de s'enuig i de ses ganes que l'investiren de fer-ho a tocs.

No pogué aguantar pus.

—I ¿com estam aquí? diu ell, fent flamadeta. ¿I per mí no hi ha d'haver més que quatre faves mal cuinadas?

—Sí, fiet, respòn es capitá. ¡I besa-les encara!

—¿Vol dir jo que tot lo día he palancatjat per aglapir es tres anyells d'En Massot; jo que he duit per l'olla d'un parei de setmanes, tant mengem; jo m'he de contentar amb sos vostros roissos d'ahir?

—Sí, fiet, i no arribarás a res pus, i branquetja tot quant vulgues, diu es capitá.

—I ¿quina llei es aquesta, diu En Gostí, que voltros, que avui no heu fet més que gratar-vos sa panxa i cremar tabac de pota, vos hágeu d'enflocar s'arròs i sa carn fresca i saborosa; i jo haja de badar ses barres an es vent, si no me vui abordar a quatre faves mal cuites; quant jo he cuidat a caure mort per aquesta costa i sa marina d'aquí baix, i he duits tres anyells que el rei no en menja de millors? ¿Per voltros que no heu fet res, sa carn i s'arròs; i per mí que hu he fet tot, quatre faves mal cuites i recaufades? ¿Quina llei es aquesta?

—¿I per aquí cerques lleis? va dir es capitá. ¡Ara es hora de lleis! ¿I que no sabs aont te trobes? ¿De lleis vas tu, i ets vengut per aquí? ¿La



vols sebre quina llei es aquesta? Idò jo la te diré; així com tu has robats els anyells an En Massot, noltros los t'hem robats a tu. Aquí va roba qui roba; i qui més roba manco té. ¿T'agrada es frit? Si no t'agrada, pren prim, i no et farà mal; i si tens malícia, posa es cap dins s'aufabia o ves a l'ofici: lo que t'estimis més. Pren, i no et queixarás de ningú.

—¿Així va això? diu En Gostí. ¿Vol dir va a roba qui roba; i qui més roba, manco té?

—Ni més ni pus.

—Idò mal ofici he pres: ja em basta amb aquesta. Desd'ara quet desenganat de s'ofici de lladre; no en vui fer pus; ja estic assaciat. Per amor de Deu sia de sa lliçó que m'heu donada: m'heu fet tocar amb ses mans lo que ma mare i es blonco em deien i jo no hu volia creure. Sobre-tot, voltros feis es vostro cap envant, i jo hi faré es meu. Servau-vos bons i forts; i si voleu res d'Artá, feis via a dir-ho, que m'en hi vaig abans de pus raons. ¡A re-veure! i amb Deu siau!

Dit i fet, va pendre per avall com la bala, deixant es capitá i es demés amb sa paraula a sa boca. Dins So 'N Fortesa trobá el pobre Massot, que es cap derrer havia pogut aferrar es camí, i s'en anava així com poria, més mort que viu, fent flamada des tres passos tan ferests que li havien succeits. No pogué estar que no los hi comptás fil per randa, sensa sospitar-se gens. En Gostí feu es desintés de lo més bé; va pendre sa seua i malevetjá aconsortar-lo i dar-li coratge, dient que ets anyells per força havien d'esser tornats a Bel'lem, i que no tengués por de res.

El deixa a s'entrada d'Artá, s'en va a tocar a

sa mare; la trobá colgada, la feu aixecar, i li va dir que tornava desenganat de s' ofici de lladre, i que estava resolt a esser un homo de bé tots es díes de la seua vida.

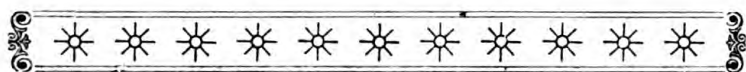
I e-hu va esser a carta cabal.

Se posá a fer feina an es camp a rompre, sabia treure es biaixos de lo més bé, aviat va tenir un reonet; restituí an En Massot es tres anyells, se casá amb una al'lota de primera, mai desampará sa mare, i doná an es seus infants una criança com poques s' en donen. I es més a-pler i satisfet del mon, servant sempre es llum dret, i fent-le-hi servir a tots es qui tenía baix d' ell, va viure... fins que se va morir.

I qui no hu creu, que hu vaja a cercar.

*Torra Nova, Agost de 1896.*





## TRES GERMANS DESXONDITS<sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un pare que tenia tres fiis, En Pere, En Pau i En Bernat. Se morí, i no-més deixá mig-hort de terra amb un morer.

Posá an es testament: faç mon fill hereu.

—Jo som fii, jo som s' hereu, diu es major.

—A-poc a-poc, dia es segón. Si tu ets fii, també hu som jo; i si et toca a tu esser s' hereu, també em toca a mí.

—¿I a mí que no em comptaui per res? diu es derrer. ¡Veiam si em fareu bort a-poc a-poc! ¡Ell e-hi haurá d' haver més de dos doblers de raons per pendrem s' hereuatge!

Aquesta es teua, aquesta es meua, no se porien avenir per cap vent del mon.

Bé los deien que, per no anar de plets, i fondre-hu tot darrera escrivans, micers i procuradors, fessen tres parts iguals de s' heretat, i n' hi hagués una per-hom: pero ells responien:

---

<sup>1</sup> La me comptaren En Toni *Garrit* de Sant Llorenç, l' amo Antoni Vicenç Santandreu, de So 'N Garbeta, el sen Toni Nebot, *Leu*, i Na Rafela *Calona* de So 'N Servera, i D. Juan Ferriol, Pre., de Sineu.

—¿Fer tres parts? ¡Ja mai! Prou poc es, ¿i encara e-hu voldríau xapar? ¡Ell sería com es porc d'En Nas de Bota, que tot se va retre en llemugues!<sup>1</sup> ¡Benhaja un bon hereu! ¡Primer farà flammada s' heretat, que no consentirem a xapar-la! ¡Qui tindrà ungles les treurá!

Com prou se varen haver gatinyats, digueren:

—Lo millor es que anem an el rei, i ell que faça sa sentència.

Un día dematí s' aixecaren abans d'anar en lloc, i ja foren partits un derrera s' altre.

Camina caminarás, En Pere troba un homo que havia perduda una mula, i la cercava.

—Germá, diu s' homo, ¿no hauríeu vista una mula?

—¿Que era torta? diu En Pere.

—Sí que hu era. ¿Vol dir l' heu vista?

—Jo tampoc no he dit tant.

Aquell de sa mula seguí sa seua vía, i al punt encuantra es germá según.

—Germá, li diu; ¿no hauríeu vista una mula?

—¿Que era coixa? diu En Pau.

—Sí que hu es. ¿Vol dir l' heu vista?

—Jo tampoc no he dit tant.

Aquell de sa mula seguí sa seua vía, i al punt encuantra es germá derrer.

—Germá, li diu; no hauríeu vista una mula?

—¿Que era curta? demana En Bernat.

—Sí que hu es. ¿Vol dir l' heu vista?

—Jo tampoc no he dit tant.

Aquell de sa mula seguí sa seua vía, tot consirós i mal-a-pler.

---

<sup>1</sup> *Llemugues* son lo meteix que a Clutat diuen *reissons*.

—¡Com es vel·la llissa! deia ell, que tan meteix  
 • es gros que aquests tres homos m'hagen endevina-  
 tats es tres defectes de sa meua mula, sensa ha-  
 ver-la vista ni coneixer-la. Si no son ells que la  
 m'han presa, ells saben per ont caplleva. Sobre  
 tot, o el dimoni e-hi ballará de capoll o han de  
 sebre perque no m'han volgut donar més claricies  
 de sa mula. An el rei m'en vaig a contar-ho.

Gira en coa, i s'en hi va; i feu tanta via per una  
 dressera, que hi va esser primer que aquells tres,  
 que arribaren com ell acabava de comptar es pas  
 an el rei.

Los conegueren, i criden es major.

—¿Com es, diu el rei, que has demanat si era  
 torta sa mula, sensa haver-la vista?

—Jo le-hi diré, respòn s'estornell: perque p'es  
 camí, com venía, he reparat que no-més estava  
 menjada una vorera, i s'altra no era coneixedor  
 que l'haguessen tocada. I jo he pensat: això no  
 pot esser més que una bístia torta d'un ui. Si ha-  
 gués vista s'herba de ses dues voreres, no se sería  
 contentada amb sa d'una.

—¡Aquesta et val! diu el rei, i crida es segón.

—¿Com es, li diu, que has demanat si sa mula  
 era coixa, si no l'havíes vista?

—Jo le-hí diré, respòn s'estornell: perque p'es  
 camí havia reparades unes petjades de bístia se-  
 guides guides, i que, en-lloc d'haver-hi ses  
 quatre potes senyadès, no-més n'hi havia tres: i  
 jo tot-d'una he pensat: Ja devía esser coixa aques-  
 ta bístia que es passada.

—¡Aquesta et val! diu el rei, i crida es derrer.

—¿Com es, li diu, que has demanat si sa mula  
 era curta, si no l'havíes vista?

—Jo le-hi diré, respòn s'estornell: porque p'es camí havia reparat que es sembrat de cada vorera no tenia sa roada gens espolsada, i que hi havia potades fresques; i he pensat tot-d'una: això no pot ésser més qae una bístia curta que es passada per aquí, i no ha pogut espolsar aquests brins.

—¡Aquesta et val! diu el rei.

I aquell de sa mula s'en hagué de tornar sensa res an es fus.

—¡Quins tres beneits! deia el rei remenant es cap, i pensa qui pensa, amb sa resposta que cada un havia feta.

Com li varen haver demanat que fes sentència sobre es testament de son pare, e-hi volgué anar amb seny de bístia veia.

Los fa romandre, i los donen una cambra i un llit per tots tres.

Lo endemà los diu que esperen un día més, i dos criats, d'orde seua, los posaren un paper de xigarro baix des pilars des llit, i s'amagaren dins una caixota que hi havia devora, conforme el rei los havia manat, comanant-los que escoltassen bé lo que aquells tres dirien en colgar-se.

Com varen haver passada la Corona i sopat, s'en van a jeure; i encara no varen tocar llit, com digueren tots tres a la una:

—O el cel s'es abaixat o la terra s'es alçada o mos han posada cosa devall es pilars des llit.

Peguen bot a l'acte, e-hu miren, i troben es paper de xigarro devall cada pilar.

—No-res, digueren: deixem-los-hi fer, que com los hi han posats, senyal que los hi volien. Sobre tot, tampoc això no mos aturará gaire des dormir.

Com lo-endemà el rei sabé es pas, no hi poria donar volta, i n'estava com un beneit.

—No-res, digué: que los fassen dinar d'una porcella rostida i de bon vi, i dos escrivans, amagats, que no los puguen perdre cap paraula, que escriguen tot quant dirán.

Així se va fer. Com aquells tres veren sa porcella rostida, ja hi están abordats, i venga talabant i altre talabant, i no se donaven raó a ses barres. Aviat pagá la festa es vi. No havien mester tassó; li pegaven amb so brocal.

Ja feia una bona estona que enfornaven i xerumbaven, i no los havia llegut embarbollar mitja parauleta.

A la fi un diu:

—¡Bona es aquesta porcella!

—¡Bona! responen els altres dos; però té gust de cadella.

Des-cap d'una estona un altre diu:

—¡Bò es aquest vi!

—¡Bò! responen els altres dos; pero té gust de fossar.

Des cap d'un poc un altre diu:

—¡Bò es aquest rei, que mos tracta tant bé!

Els altres dos li saltaren demunt, dient:

—¡*Callararum callaroro!* que n'es bort i fii de moro.

Es dos escrivans escrigueren tot això, i e-hu presenten an el rei, que digué tot-d'una:

—¡Fosca d'auba! En parlar de mí, no ric. Jo hu he d'arribar a s'enfront an això; i si no en surten nets, jo los assegur que s'hi han de posar sa má.

Crida es carnicer, i li demana d'ont sortí aquella porcella.

Es carnicer fa cames, i allà ont la comprá, li diuen:



—Es dia meteix que nasqué, sa mare se morí. Teníem una cadella qui alletava, li matam es quissons, i sa porcellina li mamá.

—¡Aquesta los val! diu el rei, com es carnicer li comptá això.

Crida es reboster, li demana d'ont es sortit es vi que s'han begut aquells tres homos. Es reboster, a força de pensar, se recorda de qui le-hi va vendre; va a preguntar-lo, i aquell diu:

—Aquest vi es d'una vinya que es veis diuen que per temps e-hi enterraven: era fossar.

—¡Aquesta los val! diu el rei, com es reboster li comptá això.

Pero encara li falta aclarir lo més gros, lo derrer que havíen dit.

Comença a cercar del llim de les olles per aclarir-ho, i aviat posá forqueta, perquè aclarí massa, i e-hi va tirar terra demunt més que depressa.

No foren tot berbes sa rabiada que va pendre.

Com l'orgue torná estar trempat, crida un pintor i es tres revel·lers, i diu an aquests:

—Per fer sa sentència que em demanau, he mester s'estampa de vostron pare. Donau quatre indicis de sa seua fesomia an aquest pintor, i el mos retratará.

Los hi donaren, i aviat sa figura estigué feta.

El rei la penja a una paret, fa venir es tres germans, i los entrega una ballesta i tres fletxes perhom, i los diu:

—¡Hala! desparau aquestes fletxes an aquesta figura. Es qui n'hi acorará una més endins su es mig des cor, aquell será s'hereu.

Es major pren sa ballesta, despará ses tres fletxes, i totes les clavá ben endins, su es mig des cor de sa figura.

Pren sa ballesta es según, despara, i tengué tan bon dret com es major.

Entrega sa ballesta an es derrer.

Es derrer, en lloc de desparar-la, la torna an el rei, i li diu:

—Senyor rei, p' es mig-hort de terra i es morer, nì per tot quant me pogués haver deixat mon pare, jo no despar a una figura, a una semblansa seua. Si per esser hereu li he de desparar ses fletxes, m' afluix de tot quant me puga tocar.

—¡Tu éts es vertader fill! diu tot-d' una el rei. ¡Tu éts s' hereu! ¡Ja no importa que despars! ¡Ja está feta sa sentència!

En Bernadet s' en aná a ca-seua, i posseí desde aquell dia es mig-hort i es morer.

I ara creu-me, sies el qui sies que lletgeis o escoltes,

Diada de vent  
pose't a un arracer, i estarás calent

*Torra Nova, Desembre de 1896.*





## SA COMTESSA SENSE BRAÇOS<sup>1</sup>

**A**IXÒ era un comte més jugador que ses cartes. No tenia cap fii, i hauria fet s' uiaastre esbrancat demunt sa creueta des campanar per tenir-ne un.

Un dia que havia perdut tot es cabal, i s' en tornava a ca-seua ben ala-baixa, li compareix un senyorot que duia mala ombra de tot, i li diu:

—Tendreu un infant si em promets dur-lo'm, en fer set anys, i no et faltaran doblers pus, tant juguis i tant gastis.

—i T' ho promet! diu es comte, sense sebre que es mentgencava, d' encallat que se veia.

—Idò el m' has de dur dins un bosc que trobaràs, en haver caminat set dies cap an es ponent.

—No tenses ansia, el t' hi duré.

Sa comtessa des cap de temps tengué una neta sa cosa més garrida. Valia uis per mirar.

<sup>1</sup> La me comptà la meua germana Francina Aina. Aquesta i la qui vé, *Es poal florit*, millor que de rondaies, tenen la trassa i el to d' exemples, trets de qualque Llegendari de vides de Sants de l'Edat mitja. Com el poble les s' ha fetes seues, i de la seua boca les recullirem, les donam entrada així-meteix an el present *Aplec*.

Com va haver cumplits es set anys, son pare (greu de mort li sabia, pero no tengué altre remei) la se posa a ses anques des cavall, i ja es partit cap an es ponent.

Camina caminarás, passen per devant una ermita de la Puríssima, i de defora veien sa figura, que era ben polida ben polida.

Com aquella nineta la repara, diu tot-d' una:

—Mon paret, deixau-me devallar, i aniré a dir ses tres Avemaríes i sa Salve a la Purissimeta.

Son pare la devallá, i ella s'en entra dins s' ermita, i diu ses tres Avemaríes i sa Salve.

Com acabava, la Puríssima obri sa boca, i li diu:

—Acoste 't, fieta meua estimada!

Sa nina s' hi acosta tremolant.

—No hages por de res, diu la Puríssima, que jo som la reina del cel, i som ta mare. Mentres sies una bona al'loteta, me tendrás an es teu costat.

—Vos promet que hu seré, diu s' al'lotona.

La Puríssima se treu un rosari ben preciós, i le hi dona, dient:

—No te cansis mai de passar-lo: amb ell arronsarás tots es teus inemics.

Aquella nineta pren es rosari, surt de s' ermita, son pare la torna posar a ses anques des cavall, i de d'allá, camina caminarás. I s'al'lotona passa qui passa el Rosari; i com més resava, més ganes li veníen de resar.

—¡Veiam si no acabarás mai! deia son pare.

Des cap des set dies de caminar cap an es ponent, se trobaren dins un bosc per ont no passava ningú mai.

Al punt los compareix es senyorot, i llavò si que hu trobá es comte que en duia de mala ombra.

No hi poria consentir a haver-li de deixar aquella fieta des seu cor; pero no pogué passar per altre vent, i s' en anà plorant.

Era sang viva lo que li ratjaven els uis, i ses llàgrimes li bofegaven ses galtes.

S' al'lotona també plorava, pero resant amb una bona devoció i tota aconhortada.

Es senyorot la se mira de dalt-abaix, la veu que no para de resar i de fer córrer llàgrimes i gloria-patris des rosari, i llavò sí que en va fer de mala cara. No eren tot berbes.

—¡Que tant de resar! diu des cap d' una estona. ¡Ja m' has fet es cuc de s' oreia malalt!

Ella abaixa més la veu, que casi no la sentíen, i hala petita, venguen Avemaríes i Parenostros i Gloriapatris.

Es senyorot, com veu allò, tot enforiolat, li pega grapada an es rosari, le-hi pren, i le-hi tira set hores lluny.

S' al'lotona, com se veu sensa rosari, en-lloc de aturar-se de resar, va pendre sa fua més forta, i llavò sí que deia arreu; i comptava amb sos dits.

Es senyorot aquí cuidá a fer es tro: se treu s' es-pasa, i li taia es brassos fins an es colzos.

S' angelet no comptá pus amb sos dits porque no en tenia: duia es compte de cap, i li veien es morrets que se remenaven ben depressa.

Es Parenostros i ses Avemaríes li brollaven rabents des cor, i s' en anaven cap al cel com a fletxes bronint.

Es senyorot, veent que no hi tenia res que fer amb aquella al'lotona, que tot quant e-hi posaria perdria, fogí corrents, més que depressa, fent flammada i flastomant.

Ella quedá tota-solina dins aquell bosc; i passen dies i més dies, i setmanes, i mesos, i anys; i allà vivia de ses erbets i de sa mica de fruita que poria abastar amb ses dents.

Com no tenia més roba que sa que duia demunt, arribá anar mig despujada.

Un día es senyor d'aquell bosc, que era un comte, encara fadrí, passa cassant.

Ella sent s'estabó, i d'empeguenda que estava de que la vessen d'aquella manera, s'amaga dins una mata.

Es criats des comte senten mica de trepig i noten que es brancons d'aquella mata se balluguen.

S'en hi van corrents amb sos cans, no sabent quina cassa poria esser aquella.

Com veuen que es una al·lota mig despujada, s'en van corrents a dir-ho an es senyor.

Es senyor s'hi acosta, i li tira sa capa, per que la s'abric, i surta de sa mata.

Com la s'hagué abrigada, surt, i es comte s'en compati i s'en enamora tan fort, que la se posa a ses anques des cavall, i cap a ca-seua.

La entrega en mans de sa mare, comanant-li que la rentassen i la vestissen de ses robes millors que hi havia a la casa.

Com la tengueren rentada i enllestida, tot-hom va quedar astorat de lo hermosa que era i agraciada. Corria es setze anys.

Ningú n'havia vista cap mai de més garrida i gentil.

—¡Quina llástima que no tenga braços! deien tots es qui la veien. Si 'n tenia, el rei i tot seria poc per ella.

Es comte se feu trons de que li mancassen es

braços, i diu a sa mare que s'hi vol casar; i sa mare no hi feu dos mots.

Se casaren i se feren unes noces de pinyol vermei, i un ball maleit, i sarau per sa mare i per sa fia.

Des cap d'una temporadeta se mou una guerra. Es comte s'en hi hagué d'anar, i deixa comanat que, en haver-hi res de nou, le-hi enviassen a dir.

Lo que hi hagué de nou des cap d'una temporadeta, que sa comtessa jove tengué un infant, un minyó com un sol; i li posaren nom Guiemet, com son pare.

Sa seua caretadeixava anar tanta de resplandor, que es vespres servia per fer llum.

Allá ont el tenien, ses criades e-hi veien a cosir.

Sa comtessa véia escriu an es comte:

—Tenim un nin com un sol.

Dona sa carta a un criat, es criat parteix, i camina caminarás, cap allá ont era es senyor.

Es vespre queda a un hostal; i, mentres dormia, e-hi compareix aquell senyorot, que era el dimoni (¡Jesús, Sant Antoni!), i li gira sa carta, i li posa:

—Sa teua dona ha tengut un mostro: no sabem si es animal o criatura. Tot-hom xerra, i diuen que es més clar que s'aigo que una al·lota trobada dins una mata a un bosc no pot esser més que una polissona. Si no la treim defora abans de més raons, mos camparem malament.

Es comte, com lletgeix això, s'en du un enuig ferest.

Agafa sa ploma, i escriu.

—Sía lo que sía lo que ella ha tengut, guardau-ho fins que jo venga, i a ella teniu-la tan regozitjada com si fos jo meteix.

Parteix es criat; i, la mala sort, torna romandre an aquell meteix hostal.



Com dormia, el dimoni hi compareix, i de bell nou li gira sa carta, i li posa:—Que s'en vaja més que depressa aquesta gran polissona amb s' infant o lo que sia. Si en jo venir los trob dins sa casa, a tots vos trec defora.

Es criat entrega sa carta a sa comtessa véia, que va romandre com una beneita.

E-hu veia, i no hu creia que es seu fii hagués escrit allò.

Agafa es criat, i li demana:

—¿I es comte t' ha donada aquesta carta? ¿Ell meteix la t' ha donada?

—Sí, senyora, ell meteix.

Llavò sí que hi romangué confusa la dona.

Lo que fa ella, remet an es seu fii en seguida:

—Me dius en sa carta que trega defora s' infant i sa mare; i que, si en venir los hi trobes, mos treuràs defora a tots. Veig que es sa teua lletra; pero no puc creure que sies tu que hages escrit això. No mouré cap peu, que no tenga altra contestació teua. ¡Una al'lota tan bona al'lota, una santa, i un angelet tan hermós, un angelet del cel, haver-los de treure defora! ¡No hi ha dona per fer-ho.

Entrega sa carta an es meteix criat, que partí a l' acte cap allà ont era es comte.

Camina caminarás, se fa es vespre, i román an meteix hostal.

Com dormia, e-hi compareix es senyorot, i fa sa meteixa endemesa. Gira sa carta i posa:

—Estic empagueïda de sortir an es carrer. Tota sa gent me signa amb so dit porque consent a tenir dins sa casa una polissona com sa teua dona, que Deu ja la castigá llevant-li es braços, i encara

no ha bastat: l'ha haguda de castigar fent-li néixer un mostro tan ferest. Sobre tot, si ella ha d'estar pus aquí dins, no hi estaré jo: ja estic redecansada de que sa gent m'haja de posar sa llengo demunt, essent-ne ben neta, com en som.

Com es comte veu això sí que s'enutjà fort.

—¡Veiam si el dimoni e-hi haurá bufat! deia remenant es cap i amb més ganes de fer-ho a tocs que d'altra cosa.

Agafa sa ploma, i remet a l'acte:

—No comprenc lo que'm deis. Vaig dir que, fos lo que fos s'infant, el me guardásseu a ell i sa mare, tant bé com si fos jo meteix. Això vaig dir, i això dic. No vui sebre que es lo que es nat: lo que vui, que m'ho gardeu; i vos valga per vegada.

Es criat parteix amb sa carta, i de d'allà.

Se fa es vespre, román a s'hostal; i, cansat i mort, s'en va a jeure. Tot-duna que ronca, e-hi compareix el dimoni; i li gira sa carta, i li posa:

—He dit i torn dir que la tregueu defora a ella i s'infant. Mirau quina hora vos ho dic: si en jo venir los hi trob, a tots vos mat. I be'm coneixeu vos: som més capaç de fer-ho que de dir-ho. Som jo que comand: això man que faceu. No vos contestaré que no m'envieu a dir que hu heu fet.

Com sa mare veu aquesta carta, romp en plors, i se va haver de jeure. No hi havia qui la pogués aconhortar.

¿Com li havia de bastar cor de dir a sa nora lo que passava, si l'estimava més que si fos estada una fia propia; si veia que tot-hom estava elevat amb ella, i sobre tot amb aquell ninet seu, tan

garrit, just un xerafinet, i que la gent e-hi acudia a forfol·lons per poder-lo tenir en ses mans, maldement no-més fos una micoia? ¿Com li havia de bastar cor de treure defora aquell angelet, aquell netet seu, i sa mare, aquella santeta en vida, aquella nora seua ben·volguda.

Pero se feia precis complir ses ordes des comte, que no porien esser més clares i més estirades.

No sabent com dir-le-hi a sa nora, a la fi li entregà, tota plorant, aquella carta feresta, per que ella meteixa la lletgís, i s' en enterás.

—¡Jesús, ma mare, diu la pobreta com la va haver lletgida; no ploreu per això ni per altre tant! ¡Si jo mai no m' en poria avenir que un senyor tan gros i tan polent m' hagués volguda! ¡No sé com m' ha poguda sufrir tant de temps!... ¿Sabeu que farem? Posau-me una talequeta devant, i es ninet dedins, i així li poré donar mamar; i m' en tornaré an aquell bosc d' ont me va dur, i aont vaig estar una partida d' anys sa més regalada del mon.

Com la sentí sa comtessa véia, llavò sí que n' hi sabia de greu de que s' en hagués d' anar; pero no li quedà altre remei que allargar-hi es coll.

Li feu una taleca amb una trencafila a's mig: a una part li posa s' infant i a s' altre un serró de doblers, uu boliquet de roba, i un parei de pans i fils de sobressades; i li passa sa taleca p' es coll.

Carregada d' aquella manera, sortí sa mesquina de la ciutat cap an aquell bosc.

Camina caminarás, i es ninet mama qui mama, arribá á estar aixuta de tot i a tastanetjar.

Cansada i morta amb tant de pes que duia, i abrasada de set, troba un pou, amb una aigo ben

clara, pero sensa corda ni poal ni ningú per allà que hi entrás a treure 'n-hi un glopet per remuiar-se una mica sa boca.

—¡O si jo pogués arribar an aquesta aigo! deia ella guaitant dins es pou. ¡O si jo hi arribás! Beuria a voler, i cobraria forces per passar envant.

Tantes ganes li feia aquella aigo, i tant e-hi guaitava, que s'acalá un poc massa, i es ninet li surt de sa taleca, i li cau dins es pou.

—¡Verge Santissimeta! ¡mare mea estimadíssima! diu ella fent un crit esglaiador, i cuidant a perdre es seny. Si heu de fer un miracle per mí, ¡ara es s' hora! ¡Si sou mare mea, si jo som fia vostra, valeu-me, Reina i gran Senyora!

Encara no hu va haver dit, com s' aigo des pou, justifet una olla que pren es bull, ja es partida a pujar i a pujar, i es ninet que surava, surava sonrient.

Aviat s' aigo fou tan amunt, que ja vessava per dalt es coll.

—¡O si jo ara tenia es braços sencers! digué la pobreta, i allargá es dos troços que li eren quedats.

Allargar-los i sortir-li es troços que li faltaven, ses mans, fons tut u.

Ja hu crec que pega grapada an es nin més que depressa, l'estreny demunt es cor ben fort, i el se cuida a menjar de besades.

Feu milions de gracies an el Bon Jesús i a la Purissimeta per aquell miracle tan gros que havien obrat per ella, i los oferí una volta més es seu fiió.

Pensá una estona quin camí havia de pendre. Amb sa malicia que es seu homo demostrava amb

sa carta, cregué que lo millor seria anar-se'n ben enfora per lo que pogués esser.

Camina caminarás, arriba a una ciutat. A s' entrada hi havia un grandíós convent, i, just devant, una caseta, i an es portal una dona qui filava.

Entra a l' iglesia, oeix un enfilai de misses. Com no'n sortiren pus, sortí ella, i encara hi havia an es portal d' aquelles casetes sa meteixa dona qui filava.

An aquesta li vengué de nou aquella jova esterna, tan gentil i senyorívola, amb aquell ninet com el sol.

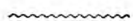
Ja hu crec que no pogué estar que no hi anás a demanar-li de noves per sebre qui era, d' ont venia, i que cercava per allá.

Sa jova le hi contá tot, i ella va dir:

—Fieta meua, si vols estar amb mi, me farás un bon favor. Jo rent sa roba an es frares d' aquest convent, i, com son tants, e-hi ha feina bé per totes dues. T' assegur que estariem ben bé, ple-gadetes com a dues germanes.

E-hi va quedar, i com a dues germanes foren sempre. Mai tengueren mitja parauleta de res.

I es nin al punt va esser grandet, i sempre era amb sos frares, que li mostraren de lletra i de servir missa, i el feren escolanet.



Des cap de set anys es comte torna de la guerra.

Arriba a ca-seua, i no hi troba sa dona ni s' infant.

Prengué una volada feresta.

Sa mare per tota resposta li presenta ses dues cartes que havia rebudes d' ell.

—¿Escrigueres això, diu ella, i ara t' en vens amb aquestes?

Es comte les se mira, i quedá sensa polsos.

—Es ver, digué que això es just sa meua lletra; pero més ver es encara que jo no he escrit tal cosa, sino tot lo contrari. Jo lo que vaig escriure per dues vegades, que la regozitjásseu a ella i s' infant, fos lo que fos. Això i no pus vaig escriure jo, com vos m' enviáreu a dir que no sabíeu s' infant si era animal o criatura, i que tot-hom mal-parlava de sa mare, que deien que no poría esser més que una polissona, i que vos no volíeu estar pus amb ella.

—¿Jo enviava a dir això? clamá sa comtessa véia, tota astorada.

—Sí, això, respòn es comte.

—Jo no vaig escriure tal cosa, diu sa mare. ¿Com e-hu havía d' escriure si era tot lo contrari? ¿si es nin era com un sol, que ningú mai n' havía vist cap de tan garrit! ¿si tot-hom estava elevat amb sa mare, i tots se clamaven ditxosos de tenir-la per senyora! ¿si beneíen s' hora en que t' hi eres casat! ¿Com havía d' enviar a dir jo que no volía estar amb ella, si l' estimava més que si fos estada fia propia?

Si confús estava un, més e-hi estava s' altre, i no hí sabíen dar volta sobre lo que poría esser estat allò.

—¿I cap aont va pendre? diu es comte a la fi.

—Cap an es meteix bosc aont l' havíes trobada, diu sa mare.

—Idò m' en hi vaig ara meteix, i no tornaré que no torn amb ella i amb s' infant.

Pega bot demunt es cavall i parteix més que de-  
pressa cap an aquell bosc.

El tresca tot, i no va veure una ànima ni afinà rastre de res.

—Sobre tot, diu ell, trescaré fins que l'haja trobada. Si no la trob, trescaré fins que caiga mort.

I ja fonc partit tresca qui tresca camps, viles i ciutats, i camps viles i ciutats, demanant indicis a tothom que veia.

Ningú n'hi sabia donar.

No-més trobà un pastoret que li digué que se recordava d'haver-ne vista una de dona, feia molt de temps, que no'n tenia de braços, i que'n duia un de nin que resplandia de garrit que era. Però no li va saber dir pus.

L'homo seguí tresca qui tresca.

Des cap de temps arriba a una ciutat.

Just a s'entrada afina un grandíol convent, amb una caseta davant i dues dones, una més jova que s'altra, que filaven an es portal.

Era el dematí, sent tocar una missa, i diu an aquelles dones.

—Germanetes, ¿no me deixaríeu fermar es cavall aquí, i aniria an aquesta missa que toquen?

—Sí, senyor, digueren elles.

Sa més jova li clava la vista, i el coneix.

—¡Ja estan perduts! diu entre si meteixa. ¡Es ell que mos cerca per matar-mos!... ¡No res, será lo que Deu voldrà!... ¡Purissimeta Verge, mare meua amantíssima, no mos desampareu!

Es comte s'en entra dins l'esglesia, surt sa missa, i la servia un escolanet d'una onzena d'anys, que tenia una cara com un xerafi, i era com un santet. En tot es temps de sa missa ni alsá 'ls uis ni's bategá més que per fer ses cerimonies que pertocaven.



Es comte no havia vista servir una missa tant bé mai. Més esment tengué an es servidor que an es frare qui la deia.

I en sortí una altra, i le serví es meteix escolanet; i, si bé havia servida sa primera, millor servi sa segona.

I totes ses que sortiren, les serví ell meteix, sensa desmaiar un punt.

Es comte hauria jurat que allò era un angelet del cel que Deu havia enviat perquè servis ses misses així com toca servir-les.

Mentres sortiren misses, es comte no's va moure.

Com va veure que ja no'n sortien pus, sortí ell, amb un cap com una ferrada, sensa poder-se avenir d'aquell escolanet.

Tot-d'una que es a defora, i veu ses dues dones que li havien deixat ferar es cavall a sa seua carrera, ja los ne parla.

—¡O germanetes, quin escolanet que hi ha en aquest convent! ¡No n'havia vist cap mai, ni es possible que n'hi haja un de consemblant! ¡Allò no es un al·lot! ¡allò es un àngel en carn humana!

—¡Ja ès es teu! diu sa veia a sa jove.

En aquest entremig se presenta s'al·lotó, lo més xaravel·lo.

—¡Veltaquí! clama es comte; ¡aquest es!... ¡Ditxosa vos si sou sa mare! diu girat a sa jova.

Sa jova a l'acte agafa s'al·lotó per sa má, i li diu:

—Guiemet, besa ses mans a ton pare.

Es comte romangué sensa polsos.

—¡Això no pot esser! diu cridant. ¡Sa meua dona no tenia braços!

Aquí ella los s'arromanga fins ben amunt, i los

**hi** mostra: teníen una costura an es colzos per tot **lo** redó. Se coneixía que havíen estats taiats, i los **h**avíen confegits.

Es comte va veure ben clar que allò era sa seua dona, i aquell al·lotó es seu fii.

S'abraçaren tots tres, i cuidaren a fer ui d'alegría i de gaubansa.

Es nin volgué quedar per frare d'aquell convent, i fonc Sant Guiem.

Son pare i sa mare s'en anaren a ca-seua, i visqueren en pau i alegría anys i més anys, fins que foren morts; i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.





## ES POAL FLORIT <sup>1</sup>

---

**A**IXÒ era un capitá de lladres que, allà ont queia amb sa seua companyia, feia maig.

S' en anava a confessar així meteix una volta en l' any; pero com es confés lo primer que li deia, era que no 'l poria absoldre si no deixava aquella vida, se treia un punyal, i matava es confés.

Això se va estendre, i arribá que no trobava cap capellá que 'l volgués admetre a confessió.

Un any, devers el Ram, se presenta a sa porteria d' un convent, demanant per confessar-se.

Es llec el conegué, i s' en va correns i tot retgírat a fer-ho a sebre an es Prior.

Es Prior tot confús, crida 's frares, i los diu:

—Fiets, ara mos trobam amb aquestes.

—Si voleu que hi vaja jo, respòn un, digau-ho, i veureu que de prest l' hauré enllestit.

—Pero ¿i que no veís que vos matará? diu es Prior.

—No tengueu ansia: ja m' en desfaré.

---

<sup>1</sup> La me contá la meua tia Juana María Alcover, de Manacor, al cel sia ella.

Es Prior arribá a dir que sí, i es frare ja es partit. S'en mena 's lladre an es confessorari, el fa agenoïar, i ell s'asseu i li diu:

—Vaja, tu meteix pots descapdellar.

Fins que hagué acabat, es confés no badá boca.

Llavò li demaná:

—Tens res pus de que acusar-te.

—No, pare, respòn ell; i ja tenia es punyal amb ses mans per fer-lo servir, segur com estava de que li diria: no te puc absoldre.

Es seus comptes foren errats, porque es frare no li digué més paraules que aquestes:

—Ja estás llest; t'en pots anar. Sa penitencia que te don es que *lo que no vols per tu, no hu viues per negú*.

Es frare s'aixeca, i s'en va; i el me deixá tot abil·lat, sensa sebre per ont pendre; tant de nou li vengué aquella penitencia.

A la fi s'estoja 's punyal, i ja es partit cap a sa cova.

Camina caminarás, i pensa qui pensa amb aquelles paraules: *lo que no vols per tu, no hu viues per negú*, no les se poria treure des cap per via ninguna; i no es que no hu provás de bon de veres.

Arriba a sa cova, i es companys ja conegueren que duia cosa.

Li demanaren si hi havia res de nou, si no estava bò; va respondre que 'l deixassen fer; i no li pogueren treure altra paraula.

Aquell día no tastá res ni se mirá negú de cara.

—¿I que no hem de sortir anit? li demanaren es companys, com vengué sa fosca.

—Jo no estic per res, diu ell. Feis lo que volgheu, mentres me deixeu en pau.

Era que l' homo, aont se vuia se girás, veia escrites, resplandents com a vergues de llamp, aquelles paraules: *lo que no vols per tu, no hu vuies per negú*; i allò el tenia acovardat de tot.

—¿Com he d'anar a pendre lo d' els altres, se deia entre sí meteix, si jo no vui que 'm toquen lo meu?

Es companys s'en anaren a pegar un salt a una possessió que feia temps tenien aluiada.

Ell, tot-solet dins sa cova, arriba a estar tan mal-a-pler; tan fort li ponyien i li roegaven sa consciencia sa mala fi de crims i atentats que havia comesos en tants d'anys d'esser capitá de lladres, que no pogué pus; i fogí més que depressa cap an aquell convent aont s'era confessat.

E-hi arriba sa dematinada, toca, li obrin. Demana aquell frare, i com el se veu devant, li diu:

—Vos me donáreu per penitencia que lo que no volgués per mí, no hu volgués per negú. Tot-d'una no vaig veure aont anava a parar això. Vaig començar a pensar-hi, i les m'he aficades tant dins es cap an aquestes paraules, que no les me puc treure, i veig que no les puc observar si no deix s'ofici que tenc, si no deix d'esser lo que som, lladre. Me som posat tan mal-a-pler, que ja seria mort si no fuig de sa cova i no deix aquest dimoni d'ofici. Ja l'he deixat; pero de tot i per a sempre; i venc a fer una confessió vertadera de tota sa meua vida, abans que la Justicia me pos ses mans demunt i me penj, que es lo que me tenc guanyat.

Es frare 'l feu entrar, s'en va an es Prior a contar-le-hi; i varen compondre de tenir-lo amagat un parei de dies, per que tengués temps de repassar bé sa consciencia i de plorar es seus pecats.

E-hu feren així, i l' homo se confessá de tota sa vida sensa deixar res.

Com es confés va veure tants de pecats i tan grossos i ferests, s' esclamá:

—Tan possible es que Deu te perdón, com que es poal des pou floresca.

An es lladre lí entrá tan endins aquella paraula, que ni menjá ni begué de tot lo día.

Lo endemá, gran-diet, notaren que sa cel'leta aont jeia estava tancada.

Tocaren a sa porta; no respongué. Obriren, i el me trobaren mort dins es llit.

Es dolor que tengué d'haver ofes Deu amb tants de pecats, fonc tan viu, tan fort, que 'l va matar.

¿Que m' en direu? Ell un frare llec s' en aná a treure algo des pou, i me troba es poal tot florit, amb unes flors lo més atepides, lo més fresques, lo més fines, amb una oloreta que embalsamava, just una olor del cel.

Aquell frare que havia confessat es lladre, llavò se recordá que li havia dit: tan possible es que Deu te perdón, com que es poal des pou floresca.

Era que Deu l' havia perdonat.





## ES REIM DEL REI-MORO AMB SET PAMS DE MORRO<sup>1</sup>

**A**IXÒ era i no era una fadrineta, de nom Catalineta, etxerevida i bona al·lota ferm. Son pare era víudo, naturalment, perquè sa dona sa morí.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que el Rei que hi havia, era tan esquitarell sobre viudos, que no los poria veure amb uis que tengués. Deia que no donaven passa dreta i que tots mereixien passar a ses mines des sofre.

I s'arribá a enforiolar tant i tant contra's viudos aqueix Rei, que feu fer unes dictes que dins un més s'havien d'embarcar tots quants n'hi havia dins tot es reinat, i que es qui tornaria a Mallorca sensa esser casat, li faria tair es cap i es coll per compostura.

I allà hauríeu vist tot es viudim, viudam i viudum fer s'aviona a veure si trobarien cap bergantella amb-e qui porer-se carregar la creu del sant

<sup>1</sup> La me comptá Na Juana Aina Florit, alies Barratera, de Sineu.



matrimoni, i no haver d' abandonar Mallorca sensa més ni pus.

I es que veien que no 'n trobarien cap d' al·lote·llota que volgués posar amb ells es coll devall es jou del sant matrimoni, ja foren partits a fer sa trocelleta per donar-ho a ses cames abans des día senyalat a ses dictes del senyor Rei.

Es pare de Na Catalineta va esser un d' aqueis que no va tenir tranc de trobar-ne cap de tan blaia que 'l volgués; i per aquest motiu, arribat es dia que ses dictes del Rei marcaven, se va haver d' embarcar amb una tracalada més de viudos que havien tengut tan poc tranc com ell per ginyar cap dona a posar amb ells es coll devall es jou.

L' homo deixá comanada Na Catalineta a una dona véia un poc parenta seua, i an es moment de partir digué a s' al·lotona:

—¡Vaja, Catalineta! ja veure que vols que 't duga de fora-Mallorca, a's día que jo'n puga tornar!

—No importa que 'm dugueu res, diu Na Catalineta; lo que importa que torneu vos ben prest.

—Bono, diu ell, idò te duré un reim, es més gros que trobaré en-lloc.

Amb això ell s' embarca amb sos altres viudos, i Na Catalineta, bé hu poreu pensar, plora qui plora, tota desconsolada, que no hi havia qui la pogués aconhortar.

Aquella tracalada de viudos, com foren a fora-Mallorca, cadascú pren per son vent, uns per la dreta, altres per l' esquerra, uns cap a llevant, altres cap a ponent, uns cap a tremuntana, altres cap a mig-jorn, tots amb un cap ben viu i uis espolsats, vel·lant totes ses caigudes, perque lo que ells pensaven:

—Si noltros no miram per noltros ¿qui hi mirará? Si noltros no feim es nostros comptes, ¿qui els-e farà? Ell ja 's sab que «qui poc t' atany, poc te plany».

Aviat varen veure es desbarat que havien fet de no casar-se a Mallorca, fos amb qui fos, per allò que diu s' adagi: val més lo dolent conegut que lo bò a conèixer.

I ¿que no sabeu quina la feren aquells viudos, amb s' anyorança de Mallorca que els-e petxucava massa fort? Se posaren a cercar dona com uns rabiosos per porer-s' hi casar i copar-li cap a «sa Roqueta».

No porien triar gaire porque ses dones de per allà així meteix e-hi feien nassos a s' haver-se d' embarcar, pero acabaren per allargar-hi es coll, porque ¿que ha de fer una dona, si l' enviden per casar? i més si ja es empesa d' anys i encara negú l' ha escomesa sobre aquesta cosa que du tant sa gent en revolt.

I així que se casaven aquells viudos, s' aficaven amb sa seua «costella» dins sa primera barca que trobaven, i ¡cap a Mallorca falta gent!

Es pare de Na Catalineta va esser un d' aqueis. N' arribá a trobar una de beneita que li feu bon sò; se casaren, i dins pocs dies ja prengueren barca cap aquí.

Pero heu de creure i pensar i pensar i creure que, com varen haver saupades áncores i esteses ses veles, sa barca va dir:—No 'm moc.

I allà patró i mariners tot apurats porque sa barca no se bategava; i allà tot-hom:—¿Que será això? que no será? com es i com no es que ara sa barca ha posat peu fiter?

Es patró, a força de fer-se cloquetjar es cap, arribà a dir:

—¿En no esser que siga que qualcú de noltros haja fet cap descuit? Pensau-hi tots bé a veure si n' heu fet cap!

I allà mariners i passatgers tots pensa qui pensa si havien fet cap descuit, fins que son pare de Na Catalineta, s'enverga un grandíós toc an es front, dient:

—Ja som jo que he fet es descuit! Vaig prometre a sa meua fieta que li duria un reim, es reim més gros que trobaria, i no hi havia tordat pensar pus.

—Hala idò! diu es patró. Ja poreu esser partit més que depressa que barca aturada no guanya nòlits.

—Pero ¿i aont m'en hauria d'anar, per trobar-ne prest de reims grossos? diu aquell.

—Aont? diu es patró. Anau a ca'l «Rei-Moro amb set pams de morro», que es allà ont n'hi ha de més grssos de reims. Es un grandíós verger que fa un cuaió a's mig, i just an es cuaió e-hi ha ses cases del Rei-Moro i devant ses cases es parral que fa aqueis reims. Té ubert per tot, e-hi poren entrar peu pla. Si no feis gens de fressa ni trepig de res, vos ne poreu dur es reims que volgueu, i negú vos dirá com va la vida. Ara si feis gens de trepig o cap mica de fressa de res, sortirà el Rei-Moro, i vos ne farà qualcuna que vos sabrá greu, perque les té massa gelosos an aqueis reims.

I ¿que fa son pare de Na Catalineta? Se posa ses cames an es coll, i ja li ha envelat cap an es verger del «Rei-Moro amb set pams de morro».

Camina caminarás i cap envant te farás, arriba

aquell homonet an aquell ditxós verger. Va conèixer que hu era perque era gran gran, i feia un turó agüionat a 's mig amb unes cases an es cuaió i un grandió parral devant, i tot ubert i esbadellat: portals, portaces, finestres i finestrons, sensa que vessen lluir cap ánima en-lloc.

Aquell homo inspeccioná una mica la cosa per veure ses entrades i ses sortides d'aquell verger a fi de porer-se'n escapar més que depressa tot-d'una que hagués cuït es reim, i que no 'l poguessen haver a cames.

Badant uns uis com uns platets i anant descalç i de puntes de puntes, per no fer gens de fressa ni trepig, s'acostava s'acostava a ses cases per un caminal ben ample i ben llis que hi duia. Bé mirava a fit a fit cap envant, cap enrera, a la dreta i a l'esquerra a veure si guiparía negú nat del mon, i res.

Fent-se sempre cap envant, com s'en va tèmer se trobá baix des parral de devant ses cases des verger.

¡O quina reimada que duia aquell parral! ¡quins reimots tan grossos i tan grossos, amb uns grans com a mel'les, pero no de ses menudes, sino de ses més afavorides!

Pero, quant e-hi allargá es braç per cuir-ne un, notá que tots tenien set campanetes penjades; i uns les tenien de plata i ets altres les tenien d'or.

—Es que les tenen d'or, diu ell, serán es millors. Pero ¿i com poré cuir cap reim d'aqueis sensa remenar aqueixes campanetes? I si en remèn cap, sonará, i ja estará fet de mí! Sortirá el Rei-Moro, me posará ses mans demunt, i ja no 'n cantarán pus galls ni gallines de mí!

Pensa qui pensa com en sortiria de tal enderivell, li vé una idea del dianxa. An aquella carrera hi havia pols, ell e-hi fa un ròi, fa fanquet i pastat, n'umpl ses set campanetes d'un d'aquells reims més disforjos a fi de que 's batai no s'engronsás gens i no tocás. Per això agafá aquelles campanetes d'una en una, i amb una má la subjectava per que no se mogué i no engronsás ses altres, i amb s'altra má l'omplía d'aquell pastat. Així les empastissá totes, i a-les-hores, maldement s'engronassen, ja no tocaven.

Llavò l'homo cui aquell reim disforjo, l'embarriola amb un parei de llenderines que duia aposta; i, com el tengué ben embarriolat que ja anava a donar passa per fogir més que depressa, e-hi va haver un dimoni de mosquit, que s'en anava volant volant, sensa mirar per ont prenia i zas! pega de còp descuit dins un aranell des nas d'aquell homo, i ja hu crec que li fa fer un atxem ben fort.

Fer aquell atxem i sortir tot rabent el Rei-Moro amb set pams de morro, va esser tot-u.

—¡Ah gran re-de-polissó! diu el Rei-Moro. ¿Vol dir, sensa demanar-me d'orde, te'n dus aqueix reim? ¡Ja sabrás jo qui som! ¡com tenc set pams de morro!

El Rei-Moro li embotona un braç i li ferma una cadena allá meteix; i aquell malenat se posa a dir amb un plors desfet:

—¡Amollau-me, senyor Rei! amollau-me per l'amor de Deu i per amor de sa Mare! ¡Jo vos assegure que no hu feia per mal! ¡jo vos ho jur! Es que tenc una fia a Mallorca; i, com me vaig embarcar li vaig prometre que, en tornar-hi, li duria un reim, es més gros que en-lloc trobaria... I com es reims

d'aqueix parral e-hu son es més grossos que mai hagués vists en-lloc, per això es que havia cuït aquest. Però si tan de greu vos sab, senyor Rei, jo el deixaré an aquest reim, sols que 'm deixeu fogir i tornar a Mallorca.

—Ah! diu el Rei-Moro, ¿vol dir tens una fia tu?

—Sí, senyor Rei, que ha nom Catalineta, s'al·lota més garrida, aguda i bona al·lota que trepitja terra! diu ell.

—I ¿que es fadrina? diu el Rei-Moro.

—Sí, senyor Rei! diu aquell. ¡Si encara corre es setze anys!

—Bono idò! diu el Rei-Moro. Ara meteix t'amoll, pero amb uns pactes: que li has de dur aquest reim, ella el s'ha de menjar tot sense tirar cap gra, i d'aquí a un any i un dia la m'has de dur a ella aquí; i jo t'assegur que ni ella ni tu no vos queixareu de mí!

Aquell homo, per escapar-se de ses ungles del Rei-Moro, va dir que sí a tot: i carregat amb aquell reim disforjo ja li ha copat a sa barca, que estava dins es moll espera qui espera.

Arriba a sa barca, i tot-hom mira qui mira aquell reimoto, i negú se'n poria avenir.

Tornen saupar àncores i estendre ses veles es mariners i aquella barca pren sa fua, i cap a Mallorca vent en popa!

Lo endemà ja hi arribaren. Com aquell ja no era viudo i venia amb sa dona, prou que no l'aturaren de desembarcar. Se presenta a ca-seua amb sa dona i aquell reim disforjo, i poreu fer comptes Na Catalineta si hi degué estar contenta de tornar veure son pare, maldement tornás casat. Però lo que li vengué més de nou, va esser aquell reim que



li duia son pare que li digué que 'l duia just per ella, i que negú en poria tastar cap gra ni aixengló més que ella, que el s' havia de mejar tot.

Na Catalineta el va pendre per compte seu an aquell reim, i en menjá fins que n' hi hagué gens, i ben saborós que el trobava, com un sucre; pero poc s' ho pensava ella que aquell reim li hagués de arribar a dur sa coa que li dugué.

Idò heu de creure i pensar i pensar i creure que, com Na Catalineta s' hagué acabat aquell reimarro, —lluny de la vista, lluny del pensament,—ja no hi torná pensar pus, i anava lo més xaravel·la amb son pare i sa mare manllevada, que la tractava com si fos estada sa mare propia, de bona al·lota que era aquella infanta.

No anava tan xaravel·lo son pare, sobre tot quant començá a acostar-se s' any i un dia de sa feta des verger del Rei-Moro i de sa promesa que va fer de menar-hi Na Catalineta.

L' homo se posá a anar mújol i mújol, mostii i funest.

—Mon pare, ¿que teniu? li demanava des-i-ara Na Catalineta.

—Res, deia son pare.

—No, deia s' al·lotona, vos teniu cosa. Sa vostra cara no ment! Vos teniu qualque corcor que vos roega. Es cor m' ho diu que teniu cosa; i ja hu sabeu que es cor no ment.

Tres dies abans de cumplir-se s' any i es día que el Rei-Moro li havia donat de temps per menar-li Na Catalineta, crida aquesta dins sa cambra, s' hi tanca amb ella, i tot-d' una romp amb un plors desfet.

—¡Catalineta, fieta meua estimada des meu cor!



li va dir amb un xinglot ben alt de punt. ¡Se fa precis dir-t' ho! Amb s' idea de dur-te de fora-Mallorca es reim que t' havia promès, me vaig aficar dins es verger del Rei-Moro, porque me digueren que hi havia es reims més grossos de tot lo mon; i com en vaig haver cuït un, faç un oís, el Rei-Moro me sent, surt, me posa ses ungles demunt, i me fa benes sí no li arrib a prometre que dins un any i un día jo te menaria allà. De manera que hauria colada lo vida jo si no faç aqueixa promesa. La vaig haver de fer; pero ara no 'm basta cor per cumplir-la.

—No, mon pare, va dir s' al'lota. Lo promès sia atès. Jo no vui que faceu sa vostra paraula dolenta. Me váreu prometre an el Rei-Moro? Menau-m' hi, i será lo que Deu voldrá! Deu no abandona negú mai!

I son pare allà plora qui plora com un nin petit.

—¡Com jo hu veig! deia ell. ¿Aont havia d' anar jo an aquell bo de verger del Rei-Moro? ¿Aont vaig tenir es cap amb so anar a prometre aquesta fiona meua an el Rei-Moro? ¡No tenc altra cosa més que aquesta fiona, i haver-la de dur an aquest bo de Rei...!

I per aquí l' haurás. Aquell homo no hi sabia donar passada a tot allò; pero no tengué altre remei que posar-se dins una barca amb se sua fiona Na Catalineta; i es dia que feia s' any i un dia de sa promesa, arriben an es verger del Rei-Moro.

El Rei-Moro els havia vists venir, i ja les surt a l' encuantra amb sos set pams de morro; i, com veu Na Catalineta tan garrida i gaiarda, no vos dic res si li entrá per s' ui dret i si li agradá a caramull!

—Escoltau, son pare! diu el Rei-Moro. Aquesta

fia vostra val un mon. Jo no vos vaig dir que la 'm menásseu per tenir-la per criada ni per esclava ni per cap altra cosa lletja, sino per casar-m'hi, si m' agradava. I com 'm'agrada massa, la vos demán per casar.

Aquell homonet i sa seua fia, com sentiren allò, romangueren sensa polsos; se pensaven somiar; e-hu veien i no hu creien, tan gros i tan gros e-hu trobaven.

—Vaja, diu el Rei-Moro, digau una paraula, un bon sí o un bon no.

—I tu que hi dius, Catalineta? s'exclama son pare.

—¡Jo faré lo que vos direu! respòn s'al·lotona, tota empegueïda.

—A un qui l' han de matar, diu aquell homo, li donen tres dies. Donau-mos-ne tres també, senyor Rei, per pensar-hi.

—Bono idò, diu el Rei-Moro, arribau, i estareu dins es meu casal, aont no vos faltará res que vulgueu. En voler res, digau:—«Ombres del Rei, tal cosa o tal altra» ¡l tot-d' una sortirà una ombra, i vos durá aquella cosa.

Dit això, el Rei-Moro va desaparèixer, i no 'l veren pus blanc ni negre aquell horabaixa, ni lo endemá ni lo endemá passat.

Na Catalineta i son pare se'n entren dins es casal des mig des verger, així com el Rei-Moro les havia dit; i va esser un casal que no tenia fi de gran i de ben amoblat i de ben enllestit; no hi mancava un amèn.

I tot eren ombres que anaven i venien des-i-ara, i totes zas! una bona capada de cortesía a Na Catalineta, com si fos el Santíssim.

¿Que me'n direu? Ell com va esser fosc que ja

era hora de sopar, una ombra d'aquelles fa senya a Na Catalineta i a son pare de que la seguissen.

La seguixen, i els-e mena dins es menjador, les fa seure a sa taula que estava parada per tot-dos.

S'hi asseuen, i compareixen un estol d'ombres, una amb una greixonera de sopes ruiades amb ous, una altra amb uns escaldums, un altra amb un pollastre rostit, amb una oloreta que feia tot allò i una menjera, que no us poreu figurar.

¿Que m'en direu? Ell Na Catalineta i son pare cobraren coratge, i feren una sopada de primera, perquè no havien tastadet res en tot lo sant dia, amb so trastorn que duien.

Com varen haver sopat, aquella ombra que les havia mostrat es menjador, les mostra una cambra per-hom, dues cambres veinades, que era mal de dir quina estava més ben endiumenjada de totes ses coses que escauen a una cambra.

Cadascú entra dins sa seua, i posa ets ossos de pla demunt es llit, acluca ets uis, i fins lo endemà dematí, sol sortint, no les tornaren badar, tan a pler dormiren Na Catalineta i son pare.

Sobre-tot, ell s'aixecaren; com va esser hora de berenar, una ombra els-e fa senya d'entrar an es menjador; e-hi entren, s'asseuen en taula, altres ombres les duen una truita d'ous i sobrassada, que no la se pogueren acabar. Llavò surten a estirar-se ses cames per dins es verger; i, com va esser hora de dinar, una ombra els-e va a cercar, i els-e mena dins es menjador, les fa asseuré a sa taula, i no hu volgueu sebre es dinar que aquelles ombres els-e dugueren; arròs engrogat, aufegat dolç, porcella rostida, greixonera de brosat, tota classe de fruita i un vi d'aquell més entremeliat. Redons de tot,

s' alçen de sa taula, se'n tornen per dins es verger, prenen redòs dins es casal com se fa hora-baixando, a hora de sopar ses ombres fan lo meteix que s' altre vespre, i després a jeure falta gent!

¿Que m' en direu? Així se passaren es tres dies, tractats Na Catalineta i son pare com a papes. No més e-hi havia que no veien lluir cap altra persona nada més que aquelles ombres que no parlaven ni motaven i que un no sabia si eren persones o que eren.

Com se cumpliren es tres dies se presenta de bell fresc el Rei-Moro amb set pams de morro, i mirant-se de fit a fit Na Catalineta i son pare, els-e diu:

—Bono! ¿i quin pensament heu fet? Ja poreu esser partits a dir-ho!

Na Catalineta acalá es cap d' empegueïda, i son pare va dir:

—Senyor Rei, si es sa vostra voluntat de casar-vos amb sa meua fia, lo que vos demán, que la me tracteu bé, que no 'n tenc d' altra, i llavò que la 'm deixeu venir a veure.

—Poreu venir totes ses vegades que voldreu, diu el Rei-Moro.

I llavò se gira a Na Catalineta, i li enfloca aquesta:

—Bono, ¿i tu que hi dius? ¿Que vols que mos casem o que?

—Jo no desfaç sa paraula de mon pare. Per part meua, en voler!

—Santa paraula! diu el Rei-Moro.

I a l' acte fa comparèixer totes ses ombres que hi havia dins aquell grandiós casal, i allà devant totes se casá amb Na Catalineta, i les va dir:

—Ara ja no es Na Catalineta, sino la senyora Reina, i per tal l'heu de tenir i respectar.

I totes aquelles ombres, una darrera s'altra passaren per davant Na Catalineta fent-li una gran capada de cortesia per demostrar-li que la regoneixien per reina i senyora.

Na Catalineta i son pare n'estaven com uns beneïts de tot allò; no se'n porfen avenir.

Son pare, com va veure que la cosa pintava tan garrit i que ja tenia sa seua fiona casada amb el Rei d'aquell verger, aont feia tan bon estar, demana per tornar-se'n a ca-seua.

El Rei-Moro li va dir que sí, i que poria venir, totes ses vegades que voldria, a veure Na Catalineta.

Aquell homonet se despedí de sa seua fia i del Rei-Moro, que l'acompanyaren fins a sa sortida des verger, i el pobret no se poria aturar de plorar, maldement vés que Na Catalineta estaria bé allà dins, ben respectada i regositjada com una reina, pero al cap i a la fi l'havia de deixar, no se'n poria tornar amb ella a ca-seua.

Fins que ja no'l veren p'es camí, el Rei-Moro i Na Catalineta no se varen moure des portal des verger, i a Na Catalineta bé hu poreu creure que també li queien ses llàgrimes d'ets uis, ancque hu fés de tot per no plorar.

Quant son pare se va esser allunyat tant p'es camí que ja no'l colombraven, el Rei-Moro amb set pams de morro diu:

—Catalineta, tornem an es casal, que t'he de confiar un secret.

Se'n tornen an es casal, totes ses ombres els esperaven a s'entrada, i les feren totes una gran

**capada** de cortesía, el Rei mena Na Catalineia dins **sa** cambra principal, se tanca amb ella allà dins, i li **diu**:

—Ecolta bé, Catalineta, lo que ara te diré: D' avui endevant aquesta es sa teua cambra i aquí dins i no a altra banda has de jeure fins altra orde. Jo som un encanteri; i, fins que m' hagen desencantat, no-més som homo una hora cada trenta dies de mitja nit a la una. Fora d' aquest temps no som més que una ombra com aquestes que hi ha aquí dins que te serveixen. Aquí dins no 't mancará res que tu vulgues, pero de mí no esperís més que aquesta hora cada trenta dies de mitja nit a la una. Fora d' aquesta hora, si t' acostes a mí i me toques, veurás que no som més que una ombra; per moltes coses que me digues, no te respondré, perque ses ombres, ja hu sabs, no parlen...

¿Que me 'n direu? Ell encara el Rei-Moro amb set pams de Morro no havia acabat de dir això, com se va fondre de tot i desaparegué d' ets uis de Na Catalineta.

Poreu fer comptes com degué romandre aquella al·lotona.

Idò heu de creure i pensar i pensar i creure que Na Catalineta s' estava tota solina dins es grandíós casal del Rei-Moro, sensa veure negú més que aquelles ombres, que la servien com cap reina ni emperadora del mon s' es vista mai. Si es berenar era bo, es dinar era millor i es sopar contrapassava es berenar i es dinar. No-més era que aquelles ombres no parlaven ni motaven ni s' acostava negú nat del mon an aquell casal més que el Rei-Moro amb set pams de morro cada cap de més de les dotze a la una de la nit. Na Catalineta prou



que l'esperava d'aixecada, i allà comversaven i s'esplaiaven tot-dos tot sols; pero, en caure la una el Rei-Moro amb set pams de morro se fonía, i Na Catalineta no 'l tornava veure fins des cap d'un altre més.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que un d'aqueis caps de més, com el Rei-Moro amb set pams de morro, li va haver comparegut, va roman-dre cop en sec més adormit que un socot de figuera de moro. Na Catalineta el se mirava fit a fit, li repara una cadeneta d'or que duia passada p'es coll, i que d'aquesta cadeneta penjava una claveta d'or. Se posa a mirar-la-se, i al punt s'exclama:

—¡Aquesta claveta demana un panyet! ¿Aont deu esser aquest pany? ¿aont deu obrir aquesta claveta? ¿Qui es capaç d'aclarir-ho?

Mira qui mira el Rei-Moro amb set pams de morro i dormint ell ben arreu ben arreu, li afina un foradí an es pit endret, un foradí just fet aposta per aficar-hi aquella claveta d'or. Le-hi afica, prova de rodar, i zás! s'obri una porteta an es pit del Rei-Moro, i va esser un finestró dins una cambra.

Ja hu crec que na Catalineta no pogué estar que no hi guaitás, i va veure aquella cambra tota plena de filadorettes, totes ben xaravel·les i lleventes, totes fila qui fila amb una filoeta d'or i un fuset d'or, amb un bon muixell de bri com la neu de blanc: i, si una una filava molt, s'altra filava més; si una feia es fil fi, s'altra le hi feia més.

Na Catalineta no pogué estar que no els-e digués:

—¡Deu vos quart, filadorettes! ¿No 'm dirieu per qui es que filau? ¿per qui vos afanyau tant?

—¡Per la senyora Reina quant tindrà fruit de bendició! responen aquelles.



Pero varen respondre tan rebentes i resoltes, que amb s'estabó que mogueren, el Rei-Moro se desxondeix tot amb-u, cau la una an es rellotge, i Rei-Moro i filadoretes tot se va fondre com una boira del cel.

Poreu fer comptes com degué romandre Na Catalineta. No se 'n poria avenir de tot això ni s' ho sabia treure des cap.

I allà tornen passar dies i més dies, i Na Catalineta tota solina dins aquell grandíós casal, tan ben servida d'aquelles ombres com e-hi puga haver estada mai cap reina ni emperadora an el mon.

¿Que me 'n direu? Ell com vengué s'altre cap de més, que el Rei-Moro amb set pams de morro va comparèixer a les dotze de la nit en punt, aviat li agafá son; i ja 'l me tornaren tenir més adormit que un socot de figuera de moro, i allà dorm qui dorm.

No 'n tenia tanta de sòn Na Catalineta, que li tornava mirar sa claveta d' or que li penjava de sa cadeneta d' or que duia ell p' es coll. Li afina altra volta Na Catalineta aquell foradí an es pit endret, e-hi afica sa claveta d' or, roda, i zas! se torna obrir de bat en bat aquella porteta an es pit del Rei-Moro; i torna esser un finestró dins una cambra grandiosa. tota plena de telessos i una teixidoreta a cada telés, i tix qui tix ben aviat i bones cantades!

Ara figurau-vos si li degué tornar venir de nou a Na Catalineta tot allò; i no pogué estar que no digués a tot aquell teixidorum:

—¡Deu vos quart, teixidoretetes! ¿No 'm diríeu per quí es que teixíu?

—Per la senyora Reina quant tendrá fruit de bendició! responen aquelles.

Pero respongueren tan rabentes i resoltes que amb s'estabó que mogueren, el Rei-Moro se despert, tot amb-u cau la una an es rellotge, i el Reí-Moro i teixidoretos tot se va fondre com una boira del cel.

No vos dic res si 'n torná romandre ben esglaia-da Na Catalineta de tot allò. No hi sabía donar passada ni treure-s' ho des cap.

I mentres tant seguí ella tota solina allà dins aquell grandícs casal servint-la aquelles ombres com cap reina ni emperadora s' es vista mai servida an el mon.

¿Que me 'n direu? Ell com vengué s'altre cap de més, que el Rei-Moro amb set pams de morro va comparèixer de bell fresc a les dotze de la nit, Na Catalineta prou que l'esperava aixecada; pero a ell aviat ja l'agarrotava una sòn rabiosa, i al punt ja el tengueren adormit com un tronc.

I Na Catalineta allà mira qui mira sa claveta d'or que el Rei-Moro duia p'es coll; pero encara se mirava més aquell foradí que tenia an es pit endret.

I ja hu crec que no pogué estar pus que no aficás aquella claveta d'or dins aquell foradí, roda clau, i zas! se torna obrir de bat en bat aquella porteta an es pit endret del Rei-Moro; i torná esser un finestró dins una cambra tota plena de cosidoretos, totes ben xaravel'les i lleventes, que sí una cosía depressa, s'altra hi cosía més; i si una cosía fi, s'altra cosia més fi, i totes allà ¡bones cantades!

Ara figurau-vos si li degué tornar venir de nou a Na Catalineta tot allò; i no sabé estar que no digués a tot aquell cosidorum:

—¡Deu vos guart, cosidorettes! ¿No 'm diríeu per qui es que cosiu?

—¡Per la senyora Reina quant téndrá fruit de bendició! responen aquelles.

Pero respongueren tan rabentes i resoltes que amb s' estabó que mogueren, el Rei-Moro se despert, tot amb-u cau la una an es rellòtge, i Rei-Moro i cosidorettes tot se va fondre com una boira del cel.

I ja tornaren tenir, bò es de veure, Na Catalineta tota estafaril'lada i com una beneita de tot allò. No se 'n poria avenir de que li hagués tornat succeir tota aquella cosa ni aont aniria a parar.

I mentres tant ella seguía tota soleta dins aquell grandíós casal, servida d' aquelles ombres com cap reina ni emperadora s' es vista mai servida an el mon.

¿Que me 'n direu? Ell com vengué s' altre cap de més que el Rei-Moro amb set pams de morro torna comparèixer a les dotze de la nit, prou que la troba aixecada a Na Catalineta que l' esperava amb bona devoció.

Conversen una estoneta i zas! ja torna roman-dre ell adormit com un tronc; i ¡que havia d' esser capaç Na Catalineta de desxondir-lo per més que l' estamanetjás!

I Na Catalineta allà mira qui mira sa claveta d' or passada per sa cadeneta d' or que 'l Rei-Moro duia p' es coll. Pero encara se mirava més aquell foradí que tenia ell an es pit endret.

I li vengueren unes ganes tan fortes d' aficar aquella claveta dins aquell foradí, que la hi afica, roda clau i zas! se torna obrir aquella porteta an es pit endret del Rei-Moro, i va esser un finestró

dins una cambra, tota plena de calçateretes, totes ben xaravel·les i lleventes, totes fent calça com unes desesperades, que no 's donaven raó a ses mans, i era molt mal de dir quina era sa que s'afanyava més i sa qui feia sa feina més garrida, perquè totes e-hu feien de tot per dur-se 'n sa pauma de tot vent.

Bé hu poreu veure que Na Catalineta hi havia de guaitar per aquell finestró, i les s'havia de mirar ben arreu an aquelles calçateretes; i no pogué estar que no les digués:

—¡Deu vos quart, calçateretes! ¿No 'm diríeu per qui es que feis tantes de calcetes?

—Per la senyora Reina quant tindrà fruit de bendició! responen totes a la una.

I respongueren tan rabentes i tan resoltes que amb s'estabó que mogueren, el Rei-Moro se desxondeix, tot-amb-u cau la una an es rellotge, i Rei-Moro i calçateres tot se va fondre com una boira del cel.

I altra volta va romandre tota estafaril·lada, sensa porer-se avenir de tota aquella cosa, i ¡que s'ho havia de porer treure des cap la pobreta!

I mentres tant seguiren dies i dies, i ella tota solina allà dins aquell grandíós casal, servida d'aquelles ombres com mai s'hi sía vista an el mon cap reina ni emperadora.

¿Que me 'n direu? Ell com arribá s'altre cap de més se torna entregar en punt de les dotze de la nit el Rei-Moro amb set pams de morro.

Prou que l'esperava d'aixecada Na Catalineta. Se posen a conversar i assetsuaixí zas! ja se torna dormir ell com un tronc.

I Na Catalineta ¡hala a estamanetjar-lo! pero ca! no hi va haver remei de desxondir-lo.

I ¿que fa Na Catalineta? Se posa a mirar-se sa cadeneta d'or que el Rei-Moro duia passada p' es coll i sa claveta d'or que 'n penjava, i sobre tot aquell foradí des pit endret d'ell. A-les-hores ja no 's va porer detenir ella. Agafa sa claveta d'or, l'afica an es foradí, roda clau, i zas! se torna obrir aquella porteta des pit endret del Rei-Moro, i va esser un finestrò dins una cambra tota plena de brodadoretes, totes ben xaravel·les i lleventes, totes fent s'aviona a brodar tan aviat i tan bé com sabien, cada una amb s'idea de guanyar a totes ses altres.

Ja hu crec que Na Catalineta no pogué estar que no los digués:

—¡Deu vos quart, brodadoretes! ¿No 'm diríeu per qui es que brodau?

—¡Per la Senyora Reina quant tindrà fruit de bendició! responen totes a la una.

I respongueren tan rabentes i resoltes que amb s'estabó que varen moure, el Rei-Moro se desxon-deix, tot-amb-u cau la una an es rellotge, i Rei-Moro i brodadoretes tot se va fondre com una boira del cel.

I Na Catalineta tota estafaril·lada i com una be-neita de tota aquella cosa que no sabia com acabarí, pero que veia que aviat hauria d'acabar d'un vent o altre.

I allà seguí ella tota solina dins aquell casal grandíós servida d'aquelles ombres com no s'es vista mai servida an el mon cap reina ni emperadora.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que a's cap d'un any i un día d'esser casada Na Catalineta amb el Rei-Moro amb set pams de morro, servida sempre d'aquelles ombres dins aquell gran-

diós casal com cap reina ni emperadora s' es vista mai an el mon, Deu li concedí fruit de bendició; una ombra d' aquelles, enrevoltada de totes ses altres, un día sol sortint li posá dins es seus braços un ninó ros com un fil d' or amb una careta com un sol.

Poreu fer comptes quina alegría no degué tenir Na Catalineta i si el se degué cuidar a menjar de besades an aquell fió des seu cor. No sabí que li passava a Na Catalineta i totes ses ombres que li feien mil cortesíes, pero sensa badar boca com se suposa.

—¿Que me 'n direu? Ell assetsuaixí aquelles ombres s' arramben a uns grans mirais que hi havia per ses parets d' aquella cambra de dalt a baix, i les toquen just amb un ditet, i tot-d' una aquells mirais digueren:

—Qui es que mos toca?

Com ses ombres no porien parlar, no respongueren, pero tornen ponyir aquells mirais, que clamaren de bell nou:

—Pero qui es que mos toca?

Ses ombres tampoc varen respondre, pero tornen ponyir es mirais, que sortiren altra volta com un pinyol de cirera, cridant:

—Pero qui es que mos toca?

Amb això compareix cop en sec el Rei-Moro amb set pams de morro, agafa aquell minyonet seu i l' estreny demunt es seu cor, llavò abraça Na Catalineta i llavò se gira an aquells mirais, i les diu:

—¿Que no hu veis jo mirais! qui es que vos toca? son ses ombres que habiten dins aqueix casal i que serveixen la senyora Reina, sa meua esposa benvolguda!



—¿Que volen, idò, el senyor Rei i la senyora Reina? digueren aquells mirais.

—¿Que hem de voler sino que vos obrigueu i deixeu en mans nostres es tresor que guardau! diu el Rei-Moro amb set pams de morro.

I encara no hu hagué acabat de dir, com zas! tots aquells mirais s'obriren, i varen esser uns altres tants de guarda-robes, estibats de roba sa més fina i més preciosa que vos pogueu imaginar: tot roba per Na Catalineta i p'es seu ninet.

¡O quin menudai més preciós que hi havia per aquell infantó! ¡i quina partida de vestits per Na Catalineta, vestits de devall i vestits de demunt, un bo, s'altre millor!

Tota aquella robada era lo que havien filat, teixit, cosit i brodat aquells estols de filadorettes, teixidorettes, cosidorettes, calçateretes i brodadorettes que Na Catalineta havia sorpreses obrint es portelló des pit endret del Rei-Moro amb aquella claveta d'or; allà hi havia totes ses calces que aquelles calçateres havien fetes, ses calçateretes que Na Catalineta havia afinades obrint amb sa claveta d'or es pit endret del Rei-Moro. Allà hi havia calces per s'infantó i per sa mare per tots es dies de sa vida, tant visquessen un i altra.

Aquí aquelles ombres agafen Na Catalineta, i es ninet, i les lleven tota quanta roba duien i les vesten de sa roba d'aquells guarda-robes.

Pero heu de creure i pensar i pensar i creure que son pare de Na Catalineta i sa madastra, com va fer un any i un dia que no tenien Na Catalineta, alçen es cap, s'embarquen i s'entreguen an es casal del Rei-Moro amb set pams de morro.

Entren dins es casal, i—«Qui hi ha aquí? qui hi



ha aquí?»—no veuen negú nat del mon ni cap ombra perquè totes se trobaven just llavò dins sa cambra de Na Catalineta, vestint Na Catalineta i s' infant amb sa roba millor que hi havia dins aquells guarda-robes que les havien engarbullada aquells estols de filadorettes, teixidorettes, cosidorettes, brodadorettes i calçaterettes que Na Catalineta havia afinades dins es pit endret del Rei-Moro amb set pams de morro.

I ¿que me direu quina cosa va succeir tot-d' una que son pare i sa madastra de Na Catalineta posaren es peus dins aquella cambra?

Idò que aquells mirais, com veren aquells dos dins sa cambra, digueren:

—¿Qui son aqueis dos atrevits que se son atansats a aficar-se aquí dins, mentres vesten la Senyora Reina i es seu infantó? ¿Aont s' es vist mai tal atreviment d' entrar sensa demanar llecencia?

—Jo som son pare! diu aquell homo.

—I jo som sa mare-manllevada! diu aquella dona.

—¿Mare manllevada? diuen aquells mirais. ¡Ja no pot ésser cosa bona!

I heu de creure i pensar i pensar i creure que el Rei-Moro amb set pams de morro se gira an aquells dos, i pega crit amb tota sa força:

—Maleïts! Naleïts! M' heu redoblat s' encantament.

I encara no va haver dit això com fa un tro d' aquells més escardats i un llamp d' aquells més enlluernadors, i Rei-Moro, ombres, casal i verger tot se va fondre com una boira del cel; i se trobà Na Catalineta a's mig d' un ermàs amb una camia de drap, un gipó tot aldà i uns gonellons tot esfiagassats i s' infantó just amb uns drapets d' estopa.

¿Per ont havien pres son pare i sa mare-manlle-  
vada? Na Catalineta no hu va sebre. Es net era  
que no les veien lluir en tot allò ni les tornà veure  
pus mai.

Poreu fer comptes aquella pobre al·lota quin  
esglai i quin enuig no degué prendre. Es bo de  
veure que va rompre en plors, i allà plora qui plora  
sensa consol ni conhort.

Com prou va haver plorat, arriba a dir:

—Es precis veure de quin cap feim estrelles.  
Poca cosa aclariré aquí amb aquest plant. No me  
queda més remei que veure si trob per aquí devo-  
ra qualche caseta aonf me vulguen acobitjar.

Dit i fet, se carrega s' infantó, i de d' allà camina  
caminarás.

Hora-baixa de tot colombrà unes casetes, s' hi  
acosta i, com e-hi va esser devant, surt una dona  
d' edat demunt es portal.

Na Catalineta l' escomet, i li demana posada  
per aquella santa nit, i aquella dona va esser de  
tan bon manament que va dir:

—Pots romandre anit, i fins i tot, si vols, porás  
estar amb noltros. Jo som viuda i tenc dues fies  
que una guarda ses euveies i s' altra es porcs, i  
amb aqueixes guardes mos vivim; pero jo he de  
fer totes ses feines de la casa, i m' es un poc massa  
soberc. Si tu me vols aidar a fer aquestes feines  
porem estar totès com unes reines.

—¡O Madoneta! s' exclamá Na Catalineta, ¡prou  
que vos aidaré tot quant voldreu! ¡Som una pobre  
al·lota que he perdut mon pare i ma mare i es  
meu homo, i no sé per ont paren! ¡No me queda  
res nat del mon més que aquest infantó i sa roba  
que duim demunt.

La pobreta no gosá dir res de tot lo que li havia passat an es casal del Rei-Moro amb set pams de morro, ni que fos casada amb aquest.

Al punt s'entregaren amb ses guardes de bestiar ses dues fies d'aquella madona, totes xeletes; i com veren Na Catalineta tan garrida i amb cara de tan bona al·lota i aquell infantonet tan galanxó, i sa mare les va haver explicat tot es misteri, en varen estar ben contentes d'aquella ajudadora tan agradosa que els era compareguda, li donaren una bona aferrada p'es coll i un bon raig de besades an es ninet, que a dir ver feia besera, tan galanxonet com era, i llavò que donava gust es servir-lo perque mai plorava ni feia mai cap mala endemesa com solen fer sovint ets infants d'aqueix tenor an es qui els-e serveixen.

Com an aquelles casetes només e-hi havia tres cambretes amb un lletet dins cada cambreta, sa madona i ses dues fies varen dir a Na Catalineta:

—Mira, jaurás amb noltros: un vespre amb una i un vespre amb una altra.

—Massa mercè me feis! Deu vos ho pac! diu Na Catalineta.

I així hu feren: un vespre Na Catalineta jeia amb sa madona, s'altre vespre amb sa fia major i s'altre vespre amb sa fia darrera.

Aviat tocaren en ses mans sa Madona i ses seues fies que Na Catalineta era lo que no hi havia de bona al·lota i fenera i bona per totes ses feines, i ja hu crec que li posaren un bé fora mida, i sobre tot a s' infantó, que ja el miraven com a seu.

¿Que m'en direu? Ell com e-hi va haver un any i un día que Na Catalineta era an aquella casa amb aquella madona i ses dues fies, es vespre se

colga amb s' infantó i sa fia major de la casa, sa més descansada del mon; i heu de creure i pensar i pensar i creure que a les dotze de la nit se fa una gran claredat dins aquella cambreta, i hi compareix el Rei-Moro amb set pams de morro, pren s' infant a Na Catalineta, i allà besa qui besa aquell infantó i entre besada i besada deia:

—¡O fií meu dolç i rost!  
¡dalt quatre païetes estau vos!  
Si la mia mare hu sabia,  
amb drap d' or vos bolcaria!  
pero, com no hu sab,  
amb drap d' estopa anau bolcat!

Amb això Na Catalineta i sa fia major de la casa que jeia amb ella, se desperten, i me veuen aquell endiumenjat del Rei Moro amb set pams de morro aferrat amb s' infantó i dient aquelles coses. Poreu fer comptes si els havia de venir de nou, i si's retgiraren; pero ni una ni s' altra gosaren bategar-se ni badar boca, fins que el Rei-Moro amb set pams de morro va dir:

—¡O Catalineta! Si tu te volíes amollar de dalt a baix d' una torre que jo 't mostraria, me llevaries s' encantament!

Na Catalineta no gosá respondre, i el Rei-Moro li deixá s' infantó devora, i se va fondre ell i sa claredat com una boira del cel.

Bé poreu creure que Na Catalineta ni sa fia major de la casa ja no pogueren tornar cloure ets uis tota aquella nit, des gran trastorn que duïen, d' haver vist comparèixer i descomparèixer tota aquella cosa dins aquella cambreta.

Sa madona i s' altra fia lo endemá matí e-hu varen conèixer, i a força de forces les feren dir tot

lo que les havia succeït, i Na Catalineta les ho va contar tot, lo des reim que son pare li dugué de ca 'l Rei-Moro, lo de que son pare l'hagué de menar a ca 'l Rei-Moro a's cap d'un any i un dia, i que ella se casa amb el Rei-Moro, que des cap d'un any i un dia tengué aquell infant, i que perque son pare i sa mare-manllevada hi compareguren i entraren dins sa cambra sensa demanar llicencia, va fer un tro i un llamp, i tot allò va descomparèixer, i ella se va trobar tota solina amb s' infantó a's mig d'un ermàs.

—I això que vos es sortit anit passada, li digueren aquelles, ès es teu homo?

—Es meteix! va dir ella.

—Idò ¿perque no li has respost? li diu sa madona.

—Perque no he gosat! diu ella.

¿Que me 'n direu? Ell es vespre que va venir devant, Na Catalineta i s' infantó se colguen amb sa fia derrera, i totes dues no s' aturaven de dir:

—¡Veiam si anit tornarà sortir allò!

Sa són els agarrota així meteix, pero en punt de les dotze torna comparèixer dins aquella cambreta aquella gran claredat i el Rei-Moro amb set pams de morro, que tot-d'una pren s' infantó a Na Catalineta, i allà besades i més besades an aquell ninet; i entre besada i besada, que deia:

—¡O fii meu dolç i ros!  
dalt quatre paietes estàu vos!  
Si la mia mare hu sabía,  
amb drap d'or vos bolcaría!  
pero, com no hu sab,  
amb drap d'estopa anau bolcat!

Amb això Na Catalineta i sa fia derrera de la casa que jeia amb ella ja estaven despertes; pero

de tant retgirades no gosaven bategar-se ni badar boca.

I el Rei-Moro que no parava de dir:

—¡O Catalineta! ¡si tu te volies amollar de dalt a baix d'una torre que jo te mostraria, me llevaries s'encantament!

I Na Catalineta tota retgirada, sensa gosar badar boca.

—¡O Catalineta! digué el Rei-Moro. ¿Com es que no bades boca? ¿Com es que no 'm dius: sí? Mira que ja no te sortiré ni t'ho diré més que un altre vespre!

Sobre tot, Na Catalineta no tengué coratge de respondre, i cop en sec claredat i Rei-Moro se varen fondre com una boira del cel.

Lo endemà matí Na Catalineta i sa fía derrera contaren tot lo que les havia succeït, i que Na Catalineta no havia tengut pit per respondre an el Rei-Moro.

—No res, va dir sa Madona, anit jeurás amb mí; i, si mos torna sortir això i tu no respons, Catalineta, respondré jo.

¿Que me 'n direu? Ell es vespre Na Catalineta i s'infantó se colguen amb sa Madona, sa son els agarrota; i en punt de les dotze torna dins aquella cambreta sa gran claredat i el Rei-Moro amb set pams de morro.

Sa Madona amb això obri ets uis, i me veu tot allò i desxondeix Na Catalineta, mentres el Rei-Moro li prenía s'infantó, i allà besades i més besades an aquell infantó; i entre besada i besada, que deia:

—¡O fii meu dolç i ros!  
dalt quatre païetes estau vos!

Si la mfa mare hu sabia  
amb draps d'or vos bolcarís!  
pero com no hu sab,  
amb draps d'estopa anau bolcat!

Així meteix sa Madona se trastorná una mica de veure tot allò, i no 'n parlem de Na Catalinata si hi estava trastornada, i més com el Rei-Moro se posá a dir-li:

—¡O Catalineta! si tu te volíes tirar dalt-abaix d'una torre que jo te mostraria, me llevaries s'encantament! ¿Que hi dius an això Catalineta? ¿Com es que no 'm respons? Mira que si no 'm respons a l'acte, ja no 't tornaré sortir ni 'm tornarás veure pus mai!

Aquí sa Madona se posa a ponyir Na Catalineta, i li deia!

—¡Hala beneita! respòn mès que depressa! Respon-li que sí! ¡No sies beneita! ¡Fora por!

Na Catalineta aquí badá boca i va dir:

—Idò si que m'hi vui tirar dalt-abaix de sa torre que tu me mostrarás!

—Idò bé, diu el Rei-Moro, sol sortint serás mitja hora lluny d'assí, anant tot-dret cap a llevant.

—E-hi serem! diu sa Madona.

I encara no hu hagué acabat de dir, com claredat i Rei-Moro se varen fondre com una boira del cel.

Ni Na Catalineta ni sa Madona ja no pogueren aclucar ets uis de tota la nit; i una hora abans de s'auba s'aixequen, criden ses dues fies, i totes cinc amb so ninet an es braç una estona per-hom, tot-dret tot-dret cap a llevant.

Poreu fer comptes Na Catalineta amb-e quin coret e-hi devía anar: que sería d'ella? que sería des seu infantó? ¿Cauría morta o que, tirant-se



dalt abaix d' aquella torre? Seria alta aqueixa bona de torre? Seria baixa? Era possible que es seu homo per desencantar-se ell, volgués que morís sa seua dona, sa mare des seu fió?

Tot això anava pensant Na Catalineta p' es camí, i per un vent creia que es seu homo no voldria que en morís d' aquella, i per altra vent tenia por ferm de morir-hi, fins que a la fi digué:

—No res, será lo que Deu voldrà i no-més.

Sobre tot, com va fer una estona que caminaven, comencen a destriar dins s' entrelluu cap a llevant una cosa com una torre. Com se'n temeren, ja hi foren devora.

¿Que me'n direu? Ell e-hu va esser sa torre del Rei-Moro amb set pams de morro.

A's cap demunt de tot els esperava ell i com les va veure arribar, els-e fa senya de que pujassen.

Pujaren totes, i veren que el Rei-Moro amb set pams de morro no era més que una ombra, pero Na Catalineta va conèixer que era així com sortia dins aquell grandió casol, aont ella havia passat un any i un dia.

Aquella ombra fa senya a Na Catalineta, aont s' havia de posar per tirar-se de dalt abaix, pero també li fa senya que esper una mica.

S' ombra devalla abaix, se planta en-terra just a s' endret d' allà ont guaitava Na Catalineta; i a-les-hores torná de carn i os, just així com compareixia a Na Catalineta cada cap de mes a les dotze de la nit dins aquell grandió casol.

—¡Hala, Catalineta! diu el Rei-Moro, ¡fora por! ¡coratge! ¡amolle't demunt mi, t' assegura que no t' en penedirás!

Na Catalineta, plena de coratge i posada tota

sa seua confiança en Deu, se senya tres vegades, i *plaf!* se tira de dalt abaix d'aquella torre.

I ¿aont diríeu que va anar a caure? Idò demunt es morro de set pams que el Rei-Moro tenia que li penjava.

Amb so tutup li toma aquell grandió morro an el Rei-Moro, que an es meteix temps la va sebre abraonar de manera que no la deixá arribar a sa terra; i abraçats tots-dos quedaren asseguts demunt un sofá de plomes, sans i forts, sense res que los fés mal, i aquella torra torná aquell grandió casal aont Na Catalineta havia passat un any i un día, i totes aquelles ombres que hi havia tornaren senyoretes i senyorets joves tots ben xelests i xaravel·los, fent la cort an el senyor Rei, desencantat i a la senyora Reina i an es seu infantó que se mirava tot allò amb uns uis com uns salers.

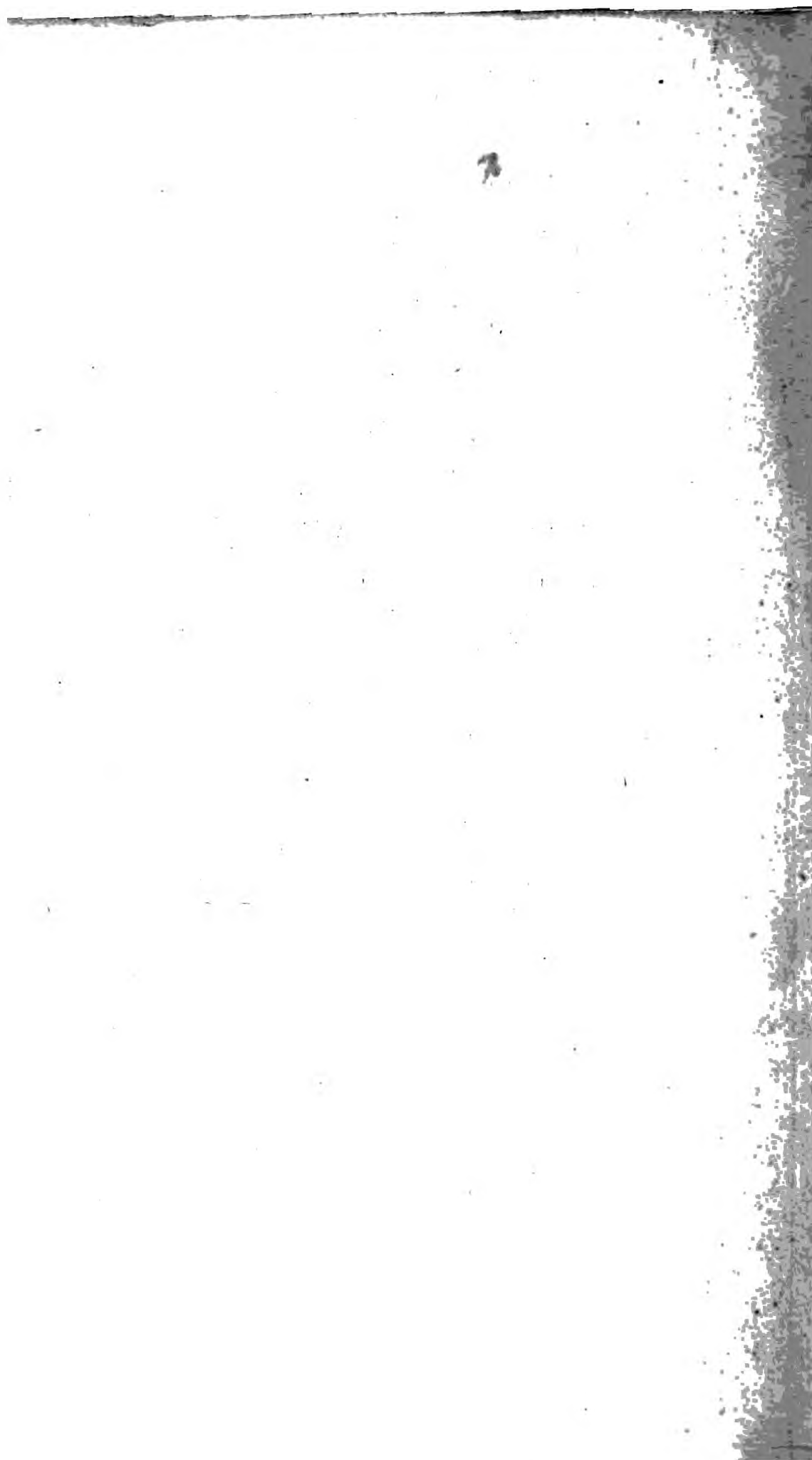
I encara en feien més d' uis aquella madona i ses seues dues fies, que el senyor Rei i la senyora Reina feren quedar amb ells per estar-hi tota la vida.

I allà tots plegats, el senyor Rei i la senyora Reina amb so seu infantó i aquella madona i ses dues fies d'aquesta i tot aquell estol de senyoretes i senyorets, se passaren anys i més anys dins aquell grandió casal, contents i alegres i xaravel·los; i encara son vius si no son morts. I al cel mos vegem tots plegats. Amèn.



Aquest tom II de l' *Aplec de Ron-*  
*daies Mallorquines* s' acabá de  
estampar a la Ciutat de Ma-  
llorca a Ca'n Sebastiá  
Pizá día 15 de sep-  
tembre de l' any  
del Senyor  
1913





17

2 m 1

863

APLEC  
DE  
RONDAIES MALLORQUINES

D'EN  
JORDI DES RECÓ  
(ANTONI M.<sup>a</sup> ALCOVER PRE.)

SEGONA EDICIÓ

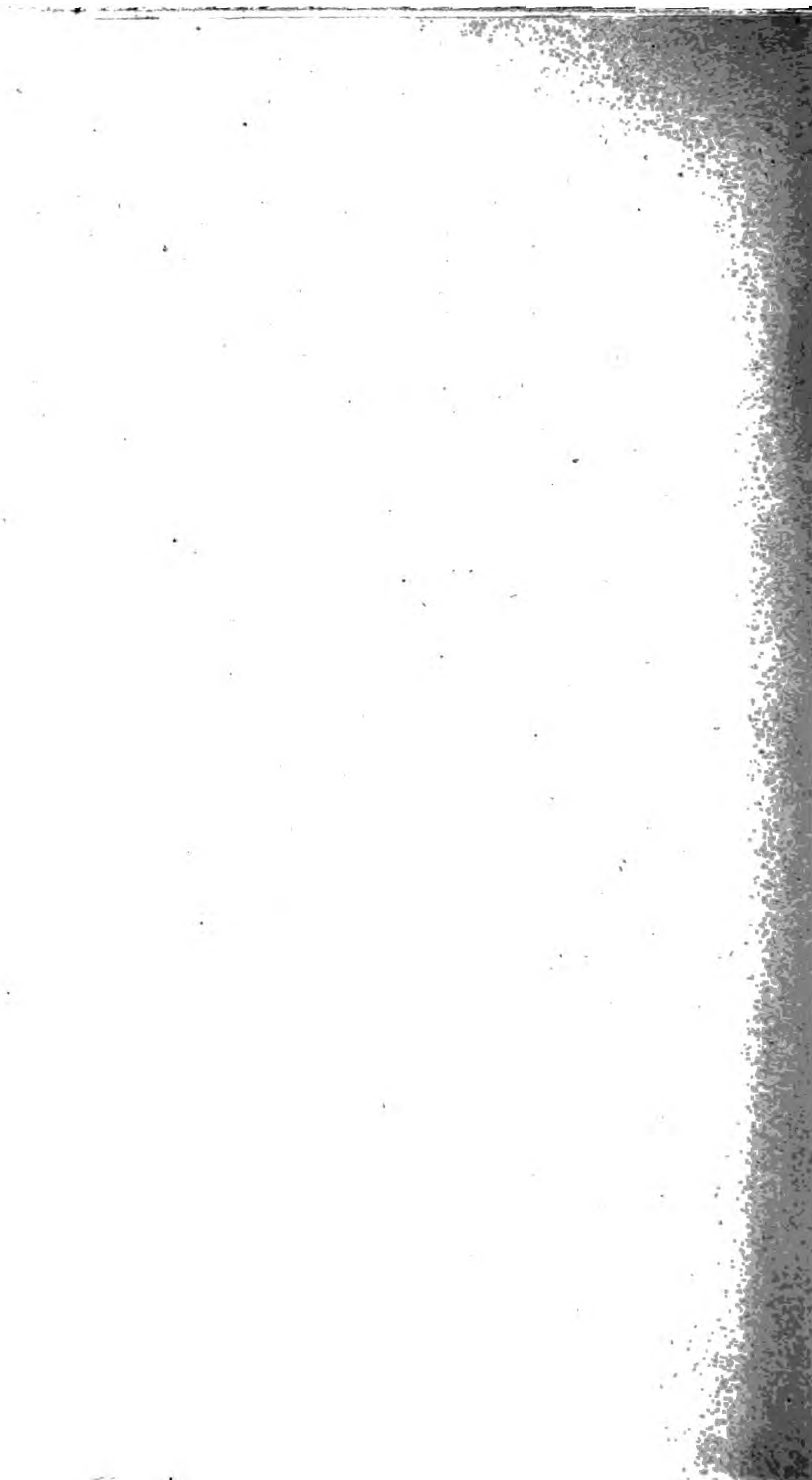
TOM I - 2

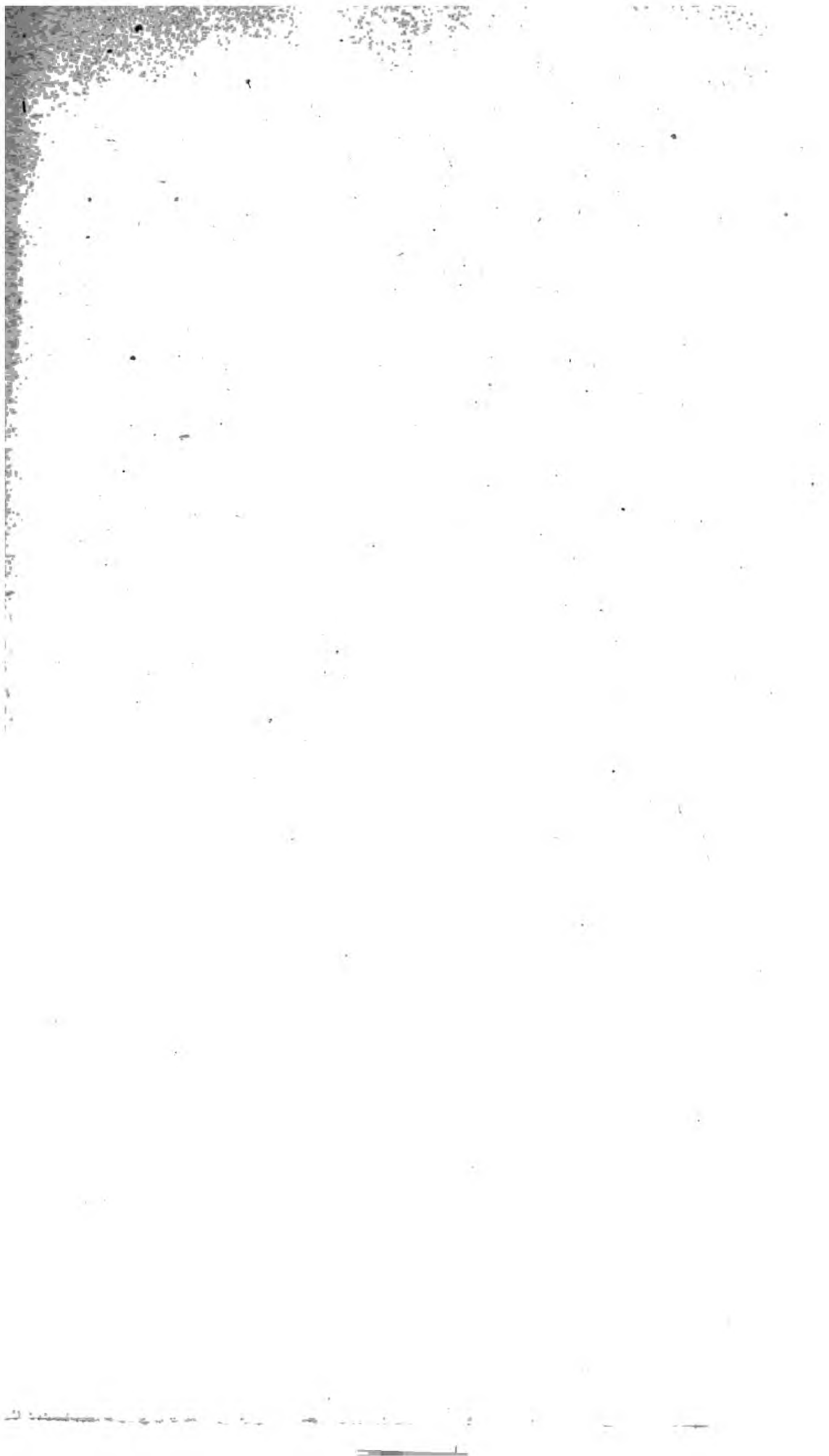
AMB LLECENCIA DE L'ORDINARI

CIUTAT DE MALLORCA

—o—  
ESTAMPA D'EN SEBASTIÀ PIZA  
1915

237 dd







APLEC  
DE  
RONDAIES MALLORQUINES  
SEGONA EDICIÓ

Aquesta 2.<sup>a</sup> Edició reproduïx els sis toms de la 1.<sup>a</sup> i seguirà desde el VII, que ja està ben envant, fins que hi haja RONDAIES no incloses dins l'APLEC, arribant pot ésser a dotze o tretze toms, si Deu ens conserva la vida i el delit i el públic segueix favorint tal publicació.

PUNTS DE VENTA:

CIUTAT DE MALLORCA: *Depòsit general*: A  
CA-L' AUTOR.—St. Bernat, 5, Pral.

LLIBRETERS: D. Miquel Ferrer i Mayol.—General  
Barceló, 1.

D. Felip Guasp.—Carrer d' En Morey. 6-8

Ca-N' Amengual i Muntaner.—Cadena de Cort.

Ca 'n Sebastià Pizà.—Jardí de la Reina, 19.

D. Ernest Frau.—Costa d' En Brossa.

SÓLLER: Llibreria *La Sinceritat*, St. Bartomeu, 17

INCA: Ca-Mestre Miquel Duran, Murta, 5.

MANACOR: Ca-Mestre Antoni Fiol, Ferrer, 5.

BARCELONA: Llibreria Verdaguer (A. Dome-  
nech).—Rambla Centre, 5.

Editorial Ibèrica.—Passeig de Gracia, 62.

*L' Avenç*.—Rambla Catalunya, 24.

Ca 'n Subirana.—Portaferrisa, 14.

Ca 'n Juan Batlle.—Argenteria, 66.

Llibreria Catòlica.—Pi, 5.



APLEC  
DE  
**RONDAIES MALLORQUINES**

---

D' EN  
JORDI DES RECÓ  
(ANTONI M.<sup>a</sup> ALCOVER PRE.)

---

SEGONA EDICIÓ

---

**TOM II**

---

AMB LLECENCIA DE L' ORDINARI

---

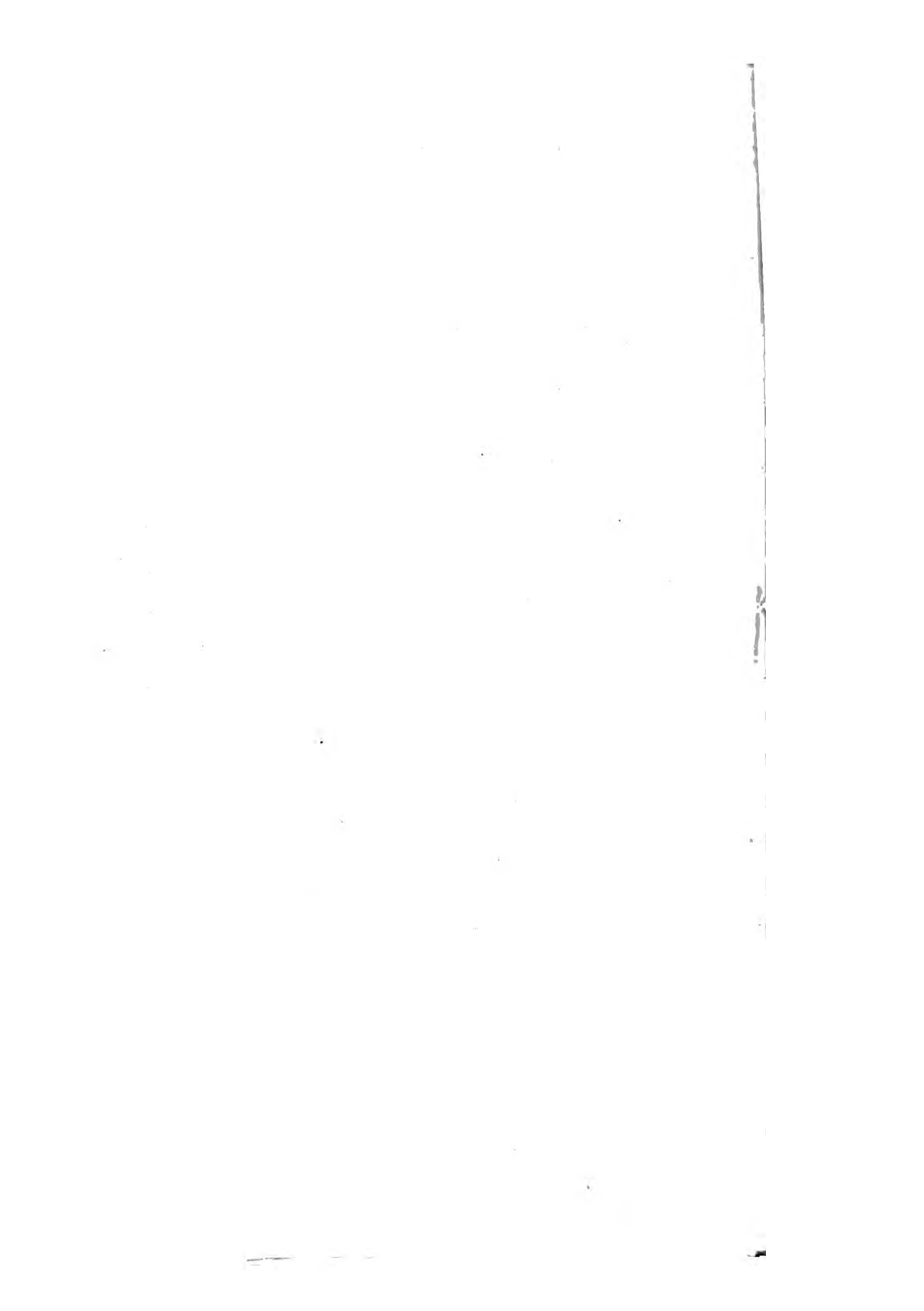
EDITORIAL IBERICA

---

Passeig de Gracia, 62

BARCELONA

MCMXIII



1

APLEC  
DE  
RONDAIES MALLORQUINES  
SEGONA EDICIÓ

**La casa de Barcelona EDITORIAL IBÈRICA**

(Passeig de Gracia, 62)

**fa una nova Edició dels SIS PRIMERS TOMS publicats i llavò l' edició de tots els altres toms que surtin, que serán, poc sá poc llá, SIS TOMS més. De manera que l' APLEC serán uns DOTZE TOMS.**

***Ja s' estampa el tom VII.***

**PUNTS DE VENTA:**

BARCELONA: les principals llibreries.

*Depòsit general:* EDITORIAL IBÈRICA (Passeig de Gracia, 62.)

MALLORCA: les principals llibreries.—*Depòsit:*

Ca-l' Administrador per les Balears: D. Miquel Ferrer, General Barceló, 1, Palma de Mallorca.

MANACOR: Ca-Mestre Antoni Fiol, Ferrer, 5.

SÓLLER: Llibrería *La Sinceritat*, St. Bartomeu, 17

INCA: Ca-Mestre Miquel Duran, Murta, 5.



10

DE

S

1/5

1/2

C

25

1/2

1/4

1/8

1/16

1/32

1/64

1/128

1/256

1/512

1/1024











